

کتابخانه صوفیہ کراچی آباد دکن

نمبر درجہ ۷۲۷
تاریخ درجہ آخر آبان ۱۳۲۱
نام کتاب خزانہ عامرہ
فہرست کتاب
نمبر کتاب فن مذکور

تذکرہ

۳۰

۱۹۵۵ - ۱۲۷

1266
S

دانش	۲
فرمان	۱۰
مقام	

مجله علمی و ادبی



در طبع مشهور و شریف کمال طبعین گردید

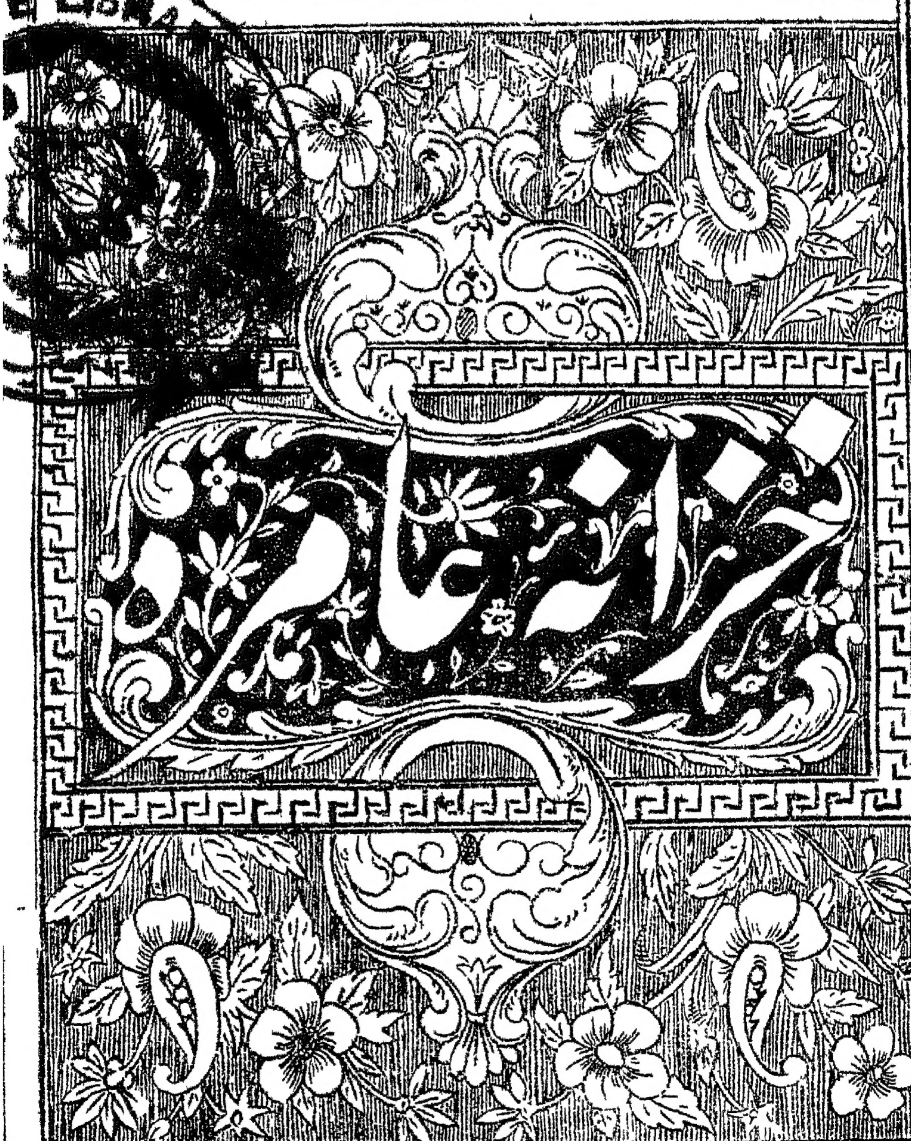
فہرست کتب شاعرانہ عامہ

نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر
	روایت الہ	۴۷	شیبہ نسب غنیم	۷۴	نواب برہان الملک	۱۰۰	بارششم و جہا دل
۸	اقوری غامدی	۴۹	امیر الامرا فیروز جنگ	۷۵	نویظا پوری	۱۰۱	درجہ دوم
۱۱	ارزقی ہردی	۵۰	علاء الملک	۷۶	نواب ابوالنصیر	۱۰۲	قتل و غنیم
۱۲	ابو سعید بن ہود	۵۱	نواب نظام الدولہ	۷۷	صفدر جنگ	۱۰۳	رفیق قلعہ چٹا آباد
	سید سلمان لاہوری		شہید	۷۸	کشتہ شکن عماد الملک	۱۰۴	رفیق گنج پورہ
۲۱	آذری آفرانی	۵۲	نذیر جنگ	۷۹	جلوس احمد شاہ دربار	۱۰۵	کشتہ شکن سدا
۲۲	امیدی زاری	۵۳	امیر لہانک	۸۰	نول راے		شیور او
۲۳	جہانگشی مندی	۵۴	رفیق قلعہ احمد نگر	۸۱	نصیر عجبیہ ساریان	۱۱۰	نامہ سفارش
	از اشعار امیر نادر خان	۵۵	رفیق قلعہ دولت آباد	۸۲	وزیر الملک	۱۱۱	ذکر حاصلات ملک پیرلا
۲۴	الفتح یزدی		دعائے منام	۸۳	شجاع الدولہ	۱۱۲	بارششم و غنیمہ رقم سک
۲۵	ایباده میر محمد حسن		آنجبا	۸۴	شہادت عالمگیر خان	۱۱۳	فتح کشمیر و کشتہ
۲۶	آفران لاہوری	۶۸	رشتن	۹۰	جلوس شاہ عالم بہادر		سکون
	تحقیق لغت فائین		قلعہ	۹۱	سوقن میرن بنگالہ	۱۱۴	آزاد اکبر آباد
	ولفت سلطان آفرین		بیمبا پور	۹۲	از برق	۱۱۵	اسحق خان خوشتر
۲۷	آصف نقاش	۶۹	رشتن	۹۳	آمدن احمد شاہ دربار	۱۱۶	آزاد بلگرامی
	آصفیادہ		مسلحہ		یار اول		روایت لباء
۲۸	آمنہ بنیاد غنیم		اسیر		بار دوم	۱۲۵	بدر جاجی
۲۹	ابستہ	۷۰	نواب آبیہ		بار سوم	۱۲۶	بساطی
۳۰	آب و غنیمہ بگوات		ثانی		بار چہارم		سمرقندی
۳۱	داخل غنیمہ در بنگالہ	۷۱	سوقن پورہ		بار پنجم	۱۲۷	بنانی ہردی
	ذکر شہیدان و شہداء						

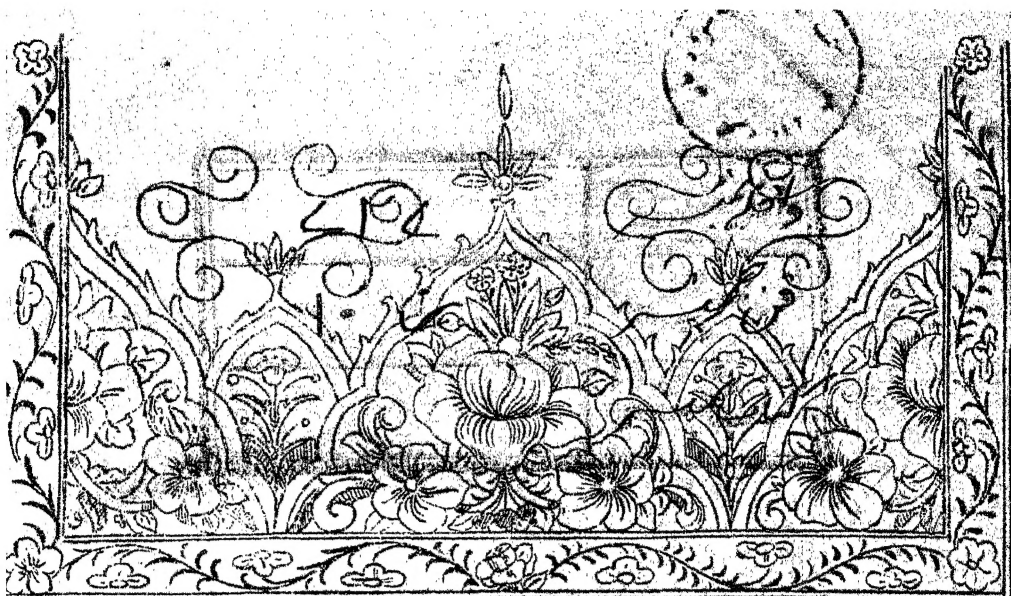
نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر
۱۵۰	باقیانائی	۱۸۴	حیرت سے	۲۲۴	سید ذوالفقار	۲۵۲	سلطان ساجدی
۱۵۱	میرزا میرزا آبادی	۱۸۵	حرفی اصفہانی	۲۵۸	شروانی	۲۵۸	سلطان سیکی
۱۵۲	بیضا	۱۸۶	حسیدی تہریزی	۲۲۸	ذوقی سمرقندی	۱۵۹	سجراکاشی
۱۵۳	جیدل غفر آبادی		ذکر ہند		ذکا بگرامی ذکر		دخل شعری ذکر
۱۵۴	بجبر بگرامی	۱۸۹	حیاتی گیلانی	۲۶۱	میرزا بگرامی	۲۶۱	میرزا بگرامی
	ردیف السار	۱۹۲	حیاتی کاشی		ردیف الرا		سجراکاشی
			حزین اصفہانی	۲۶۲	سعدی الیاسی	۲۶۲	سعدی الیاسی
۱۶۱	تردی سمرقندی		بعضی فوائد شعری	۲۶۳	ردوکی سمرقندی	۲۶۳	سرخوش
۱۶۲	طائرانی بلخی	۲۰۰	حاکم لاہوری		رشید کی سمرقندی		ردیف آیین
۱۶۳	تراب		ردیف الحار	۲۲۲	رفیعی کاشی		شہیدی قمی
	ردیف السار			۲۲۳	رفیع خروینی	۲۶۴	شہیدی قمی
۱۶۴	ثابت الزبائی	۲۰۳	خاقانی شروانی	۲۲۸	راقم مشہد	۲۶۵	شہیدی قمی
۱۶۵	ثبات میرزا عظیم	۲۰۹	امیر خسرو دہلوی	۲۲۴	رائیہ لکوی	۲۶۶	شہیدی قمی
	ردیف الحیم	۲۱۵	طریق دزن قین	۲۲۵	رائیہ کشمیری		شہیدی قمی
۱۶۶	مولانا جمال الدین		خواجہ کرمانی	۲۲۶	راہب اصفہانی	۲۲۹	شہیدی قمی
	شیخ جمال دہلوی	۲۱۶	دانش مشہدی		ردیف الرا		شہیدی قمی
	ردیف الحار	۲۲۱	درگاہ قلیخان	۲۲۷	نذاتی خوانساری	۲۸۱	شہیدی قمی
۱۶۹	سید حسن غزنوی		بساد		ردیف آیین	۲۸۲	شہیدی قمی
۱۷۰	خواجہ حافظ شیراز		ردیف الدال	۲۲۸	شیخ سعدی	۲۸۳	شہیدی قمی

نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر	نمبر صفحہ	نام شاعر
۱۹۳	میر حسین طرانی	۲۲۲	عزت شیرازی	۳۸۵	کاتبی نیشاپوری	۲۲۵	مخلص اندرام
۱۹۶	صادق امجدی	۲۳۸	سرمندی بعضی فائدہ	۳۸۹	کاشی	۲۲۶	متین صفائی
	ردیف الفضا	۲۳۳	شکلین بقا عیون	۳۹۰	کاسبے	۲۲۹	میرزا مزرع الدین
		۲۳۷	عالی شیرازی	۳۹۱	کلیم ہدسنے		ردیف النون
۱۹۷	ضمیر	۲۵۱	عاقل شایگان آباد	۳۹۶	تو اردخسون	۲۳۰	نظامی گنجوی
	تحقیق مجور و زوار	۳۶۱	میر علی بیل بلگرامی		ردیف اللام	۲۳۱	بیان تشبہ
	ردیف الطائر		عضائی زارے	۳۹۷	لفظ النیشاپور	۲۳۲	نظامی عروضی سرحدی
		۱۰۶۳	ردیف آئین	۳۹۸	لسانی شیرازی	۲۳۶	امیر نظام الدین کبود جاما
۳۰۰	طالب آبی	۳۶۵	غزوی شیرازی		ردیف الکیم	۲۳۳	نظام امیر آبادی
	ردیف النظار		ردیف انوار	۳۹۹	سرمی نیشاپور	۲۳۵	نجمی کشمیر
		ایضا	فردوسی طوسی		بیان حبیبی ریف		نوعی حیثیاتی
۳۰۳	ظہیر خارا بی	۳۶۷	فوتی سیستانی	۴۰۱	محمد الدین ہنگر	۲۳۶	نظیری نیشاپور
	قصائد ہلالیات	"	طربی کشمیر	۴۰۳	میر حاج	۴۰۸	دعوتی عترت
	تقصید ہلالیہ آزاد	"	فردوسی کشمیر	۴۰۴	محی لاہوری	۴۰۲	نعتی کرہ
۳۱۳	ظہری تہمیزی	۳۶۸	فنا کفر اہرے	"	مفتش کاشی		نکست برہانپور
	ردیف آئین	۳۷۳	بہشتی نیشاپور		اصلی بون کاٹا	۴۱۳	ردیف الواد
		"	فصل علی حاد	۴۰۷	میلانی فار	"	دعوتی نیشاپور
۳۱۷	عباس مدوی	۳۷۵	فقیہ بکر شاہ	۴۰۸	مروے	۴۱۶	وجہ ان سرحدی
"	عنصری لمخی		نقیر دلووی	۴۱۰	کک قے	۴۱۶	والد افغانی
۳۱۸	عرفی شیرازی	۳۷۷	ردیف اللغات	۴۱۱	سج کاشی	۴۱۷	دعوتی نیشاپور
	شرح برتھمن	۳۸۰	تربتی دکریم گل	۴۱۲	امیر اکبر آبادی	۴۱۸	دعوتی نیشاپور
۳۲۳	شیخ عبدالقادر برکات		سید قرین آبادی	۴۱۳	میرزا نیشاپوری	۴۱۹	ردیف الہام ہوز
			ردیف الکاف	۴۱۴	میرزا نیشاپوری	۴۲۰	دعوتی نیشاپور
				۴۱۵	میرزا نیشاپوری	۴۲۱	دعوتی نیشاپور
				۴۱۶	میرزا نیشاپوری	۴۲۲	دعوتی نیشاپور
				۴۱۷	میرزا نیشاپوری	۴۲۳	دعوتی نیشاپور
				۴۱۸	میرزا نیشاپوری	۴۲۴	دعوتی نیشاپور
				۴۱۹	میرزا نیشاپوری	۴۲۵	دعوتی نیشاپور
				۴۲۰	میرزا نیشاپوری	۴۲۶	دعوتی نیشاپور
				۴۲۱	میرزا نیشاپوری	۴۲۷	دعوتی نیشاپور
				۴۲۲	میرزا نیشاپوری	۴۲۸	دعوتی نیشاپور
				۴۲۳	میرزا نیشاپوری	۴۲۹	دعوتی نیشاپور
				۴۲۴	میرزا نیشاپوری	۴۳۰	دعوتی نیشاپور
				۴۲۵	میرزا نیشاپوری	۴۳۱	دعوتی نیشاپور
				۴۲۶	میرزا نیشاپوری	۴۳۲	دعوتی نیشاپور
				۴۲۷	میرزا نیشاپوری	۴۳۳	دعوتی نیشاپور
				۴۲۸	میرزا نیشاپوری	۴۳۴	دعوتی نیشاپور
				۴۲۹	میرزا نیشاپوری	۴۳۵	دعوتی نیشاپور
				۴۳۰	میرزا نیشاپوری	۴۳۶	دعوتی نیشاپور
				۴۳۱	میرزا نیشاپوری	۴۳۷	دعوتی نیشاپور
				۴۳۲	میرزا نیشاپوری	۴۳۸	دعوتی نیشاپور
				۴۳۳	میرزا نیشاپوری	۴۳۹	دعوتی نیشاپور
				۴۳۴	میرزا نیشاپوری	۴۴۰	دعوتی نیشاپور
				۴۳۵	میرزا نیشاپوری	۴۴۱	دعوتی نیشاپور
				۴۳۶	میرزا نیشاپوری	۴۴۲	دعوتی نیشاپور
				۴۳۷	میرزا نیشاپوری	۴۴۳	دعوتی نیشاپور
				۴۳۸	میرزا نیشاپوری	۴۴۴	دعوتی نیشاپور
				۴۳۹	میرزا نیشاپوری	۴۴۵	دعوتی نیشاپور
				۴۴۰	میرزا نیشاپوری	۴۴۶	دعوتی نیشاپور
				۴۴۱	میرزا نیشاپوری	۴۴۷	دعوتی نیشاپور
				۴۴۲	میرزا نیشاپوری	۴۴۸	دعوتی نیشاپور
				۴۴۳	میرزا نیشاپوری	۴۴۹	دعوتی نیشاپور
				۴۴۴	میرزا نیشاپوری	۴۵۰	دعوتی نیشاپور
				۴۴۵	میرزا نیشاپوری	۴۵۱	دعوتی نیشاپور
				۴۴۶	میرزا نیشاپوری	۴۵۲	دعوتی نیشاپور
				۴۴۷	میرزا نیشاپوری	۴۵۳	دعوتی نیشاپور
				۴۴۸	میرزا نیشاپوری	۴۵۴	دعوتی نیشاپور
				۴۴۹	میرزا نیشاپوری	۴۵۵	دعوتی نیشاپور
				۴۵۰	میرزا نیشاپوری	۴۵۶	دعوتی نیشاپور
				۴۵۱	میرزا نیشاپوری	۴۵۷	دعوتی نیشاپور
				۴۵۲	میرزا نیشاپوری	۴۵۸	دعوتی نیشاپور
				۴۵۳	میرزا نیشاپوری	۴۵۹	دعوتی نیشاپور
				۴۵۴	میرزا نیشاپوری	۴۶۰	دعوتی نیشاپور
				۴۵۵	میرزا نیشاپوری	۴۶۱	دعوتی نیشاپور
				۴۵۶	میرزا نیشاپوری	۴۶۲	دعوتی نیشاپور
				۴۵۷	میرزا نیشاپوری	۴۶۳	دعوتی نیشاپور
				۴۵۸	میرزا نیشاپوری	۴۶۴	دعوتی نیشاپور
				۴۵۹	میرزا نیشاپوری	۴۶۵	دعوتی نیشاپور
				۴۶۰	میرزا نیشاپوری	۴۶۶	دعوتی نیشاپور
				۴۶۱	میرزا نیشاپوری	۴۶۷	دعوتی نیشاپور
				۴۶۲	میرزا نیشاپوری	۴۶۸	دعوتی نیشاپور
				۴۶۳	میرزا نیشاپوری	۴۶۹	دعوتی نیشاپور
				۴۶۴	میرزا نیشاپوری	۴۷۰	دعوتی نیشاپور
				۴۶۵	میرزا نیشاپوری	۴۷۱	دعوتی نیشاپور
				۴۶۶	میرزا نیشاپوری	۴۷۲	دعوتی نیشاپور
				۴۶۷	میرزا نیشاپوری	۴۷۳	دعوتی نیشاپور
				۴۶۸	میرزا نیشاپوری	۴۷۴	دعوتی نیشاپور
				۴۶۹	میرزا نیشاپوری	۴۷۵	دعوتی نیشاپور
				۴۷۰	میرزا نیشاپوری	۴۷۶	دعوتی نیشاپور
				۴۷۱	میرزا نیشاپوری	۴۷۷	دعوتی نیشاپور
				۴۷۲	میرزا نیشاپوری	۴۷۸	دعوتی نیشاپور
				۴۷۳	میرزا نیشاپوری	۴۷۹	دعوتی نیشاپور
				۴۷۴	میرزا نیشاپوری	۴۸۰	دعوتی نیشاپور
				۴۷۵	میرزا نیشاپوری	۴۸۱	دعوتی نیشاپور
				۴۷۶	میرزا نیشاپوری	۴۸۲	دعوتی نیشاپور
				۴۷۷	میرزا نیشاپوری	۴۸۳	دعوتی نیشاپور
				۴۷۸	میرزا نیشاپوری	۴۸۴	دعوتی نیشاپور
				۴۷۹	میرزا نیشاپوری	۴۸۵	دعوتی نیشاپور
				۴۸۰	میرزا نیشاپوری	۴۸۶	دعوتی نیشاپور
				۴۸۱	میرزا نیشاپوری	۴۸۷	دعوتی نیشاپور
				۴۸۲	میرزا نیشاپوری	۴۸۸	دعوتی نیشاپور
				۴۸۳	میرزا نیشاپوری	۴۸۹	دعوتی نیشاپور
				۴۸۴	میرزا نیشاپوری	۴۹۰	دعوتی نیشاپور
				۴۸۵	میرزا نیشاپوری	۴۹۱	دعوتی نیشاپور
				۴۸۶	میرزا نیشاپوری	۴۹۲	دعوتی نیشاپور
				۴۸۷	میرزا نیشاپوری	۴۹۳	دعوتی نیشاپور
				۴۸۸	میرزا نیشاپوری	۴۹۴	دعوتی نیشاپور
				۴۸۹	میرزا نیشاپوری	۴۹۵	دعوتی نیشاپور
				۴۹۰	میرزا نیشاپوری	۴۹۶	دعوتی نیشاپور
				۴۹۱	میرزا نیشاپوری	۴۹۷	دعوتی نیشاپور
				۴۹۲	میرزا نیشاپوری	۴۹۸	دعوتی نیشاپور
				۴۹۳	میرزا نیشاپوری	۴۹۹	دعوتی نیشاپور
				۴۹۴	میرزا نیشاپوری	۵۰۰	دعوتی نیشاپور
				۴۹۵	میرزا نیشاپوری	۵۰۱	دعوتی نیشاپور
				۴۹۶	میرزا نیشاپوری	۵۰۲	دعوتی نیشاپور
				۴۹۷	میرزا نیشاپوری	۵۰۳	دعوتی نیشاپور
				۴۹۸	میرزا نیشاپوری	۵۰۴	دعوتی نیشاپور
				۴۹۹	میرزا نیشاپوری	۵۰۵	دعوتی نیشاپور
				۵۰۰	میرزا نیشاپوری	۵۰۶	دعوتی نیشاپور
				۵۰۱	میرزا نیشاپوری	۵۰۷	دعوتی نیشاپور
				۵۰۲	میرزا نیشاپوری	۵۰۸	دعوتی نیشاپور
				۵۰۳	میرزا نیشاپوری	۵۰۹	دعوتی نیشاپور
				۵۰۴	میرزا نیشاپوری	۵۱۰	دعوتی نیشاپور
				۵۰۵	میرزا نیشاپوری	۵۱۱	دعوتی نیشاپور
				۵۰۶	میرزا نیشاپوری	۵۱۲	دعوتی نیشاپور
				۵۰۷	میرزا نیشاپوری	۵۱۳	دعوتی نیشاپور
				۵۰۸	میرزا نیشاپوری	۵۱۴	دعوتی نیشاپور
				۵۰۹	میرزا نیشاپوری	۵۱۵	دعوتی نیشاپور
				۵۱۰	میرزا نیشاپوری	۵۱۶	دعوتی نیشاپور
				۵۱۱	میرزا نیشاپوری	۵۱۷	دعوتی نیشاپور
				۵۱۲	میرزا نیشاپوری	۵۱۸	دعوتی نیشاپور
				۵۱۳	میرزا نیشاپوری	۵۱۹	دعوتی نیشاپور
				۵۱۴	میرزا نیشاپوری	۵۲۰	دعوتی نیشاپور
				۵۱۵	میرزا نیشاپوری	۵۲۱	دعوتی نیشاپور
				۵۱۶	میرزا نیشاپوری	۵۲۲	دعوتی نیشاپور
				۵۱۷	میرزا نیشاپوری	۵۲۳	دعوتی نیشاپور
				۵۱۸	میرزا نیشاپوری	۵۲۴	دعوتی نیشاپور
				۵۱۹	میرزا نیشاپوری	۵۲۵	دعوتی نیشاپور
				۵۲۰	میرزا نیشاپوری	۵۲۶	دعوتی نیشاپور
				۵۲۱	میرزا نیشاپوری	۵۲۷	دعوتی نیشاپور
				۵۲۲	میرزا نیشاپوری	۵۲۸	دعوتی نیشاپور
				۵۲۳	میرزا نیشاپوری	۵۲۹	دعوتی نیشاپور
				۵۲۴	میرزا نیشاپوری	۵۳۰	دعوتی نیشاپور
				۵۲۵	میرزا نیشاپوری	۵۳۱	دعوتی نیشاپور
				۵۲۶	میرزا نیشاپوری	۵۳۲	دعوتی نیشاپور
				۵۲۷	میرزا نیشاپوری	۵۳۳	دعوتی نیشاپور
				۵۲۸	میرزا نیشاپوری	۵۳۴	دعوتی نیشاپور
				۵۲۹	میرزا نیشاپوری	۵۳۵	دعوتی نیشاپور
				۵۳۰	میرزا نیشاپوری	۵۳۶	دعوتی نیشاپور
				۵۳۱	میرزا نیشاپوری	۵۳۷	دعوتی نیشاپور
				۵۳۲	میرزا نیشاپوری	۵۳۸	دعوتی نیشاپور
				۵۳۳	میرزا نیشاپوری	۵۳۹	دعوتی نیشاپور
				۵۳۴	میرزا نیشاپوری	۵۴۰	دعوتی نیشاپور
				۵۳۵	میرزا نیشاپوری	۵۴۱	دعوتی نیشاپور
				۵۳۶	میرزا نیشاپوری	۵۴۲	دعوتی نیشاپور
				۵۳۷	میرزا نیشاپوری	۵۴۳	دعوتی نیشاپور
				۵۳۸	میرزا نیشاپوری	۵۴۴	دعوتی نیشاپور
				۵۳۹	میرزا نیشاپوری	۵۴۵	دعوتی نیشاپور
				۵۴۰	میرزا نیشاپوری	۵۴۶	دعوتی نیشاپور
				۵۴۱	میرزا نیشاپوری	۵۴۷	دعوتی نیشاپور
				۵۴۲	میرزا نیشاپوری	۵۴۸	دعوتی نیشاپور
				۵۴۳	میرزا نیشاپوری	۵۴۹	دعوتی نیشاپور
				۵۴۴	میرزا نیشاپوری	۵۵۰	دعوتی نیشاپور
				۵۴۵	میرزا نیشاپوری	۵۵۱	دعوتی نیشاپور
				۵۴۶	میرزا نیشاپوری	۵۵۲	دعوتی نیشاپور
				۵۴۷	میرزا نیشاپوری	۵۵۳	دعوتی نیشاپور
				۵۴۸	میرزا نیشاپوری	۵۵۴	دعوتی نیشاپور
				۵۴۹	میرزا نیشاپوری	۵۵۵	دعوتی نیشاپور
				۵۵۰	میرزا نیشاپوری	۵۵۶	دعوتی نیشاپور
				۵۵۱	میرزا نیشاپوری	۵۵۷	دعوتی نیشاپور
				۵۵۲	میرزا نیشاپوری	۵۵۸	دعوتی نیشاپور
				۵۵۳	میرزا نیشاپوری	۵۵۹	دعوتی نیشاپور
				۵۵۴	میرزا نیشاپوری	۵۶۰	دعوتی نیشاپور
				۵۵۵	میرزا نیشاپوری	۵۶۱	دعوتی نیشاپور
				۵۵۶	میرزا نیشاپوری	۵۶۲	دعوتی نیشاپور
				۵۵۷	میرزا نیشاپوری	۵۶۳	دعوتی نیشاپور
				۵۵۸	میرزا نیشاپوری	۵۶۴	دعوتی نیشاپور
				۵۵۹	میرزا نیشاپوری	۵۶۵	دعوتی نیشاپور
				۵۶۰	میرزا نیشاپوری	۵۶۶	دعوتی نیشاپور
				۵۶۱	میرزا نیشاپوری	۵۶۷	دعوتی نیشاپور
				۵۶۲	میرزا نیشاپوری	۵۶۸	دعوتی نیشاپور
				۵۶۳	میرزا نیشاپوری	۵۶۹	دعوتی نیشاپور
				۵۶۴	میرزا نیشاپوری	۵۷۰	دعوتی نیشاپور

صفت ساجد و مکاشف فضل خلافت و زما
عنوان شیخ عین ن و ن و ن و ن و ن و ن



در طبع نقشی نو کشف کاین طبع زین کرد



بسم الله الرحمن الرحيم

سر کلام را بنحیه صانعی که انسان را بگوهر گرانبایه ناطقه نواخت و در بان او را بجوهر زوایا سخن مجسم
ساخت و آبروی مقال را در سیمه در و در سلی که موز و نمان پای تخت رسالت را بنظم لای سخن خوش
و ثنا گستران جناب اقدس با نعام جوهر شمول عطف خاص میبود و اهل بیت او که مادر خان خاندان
والا صلوات الله علیهم نجات اند و تخت و اصحاب او که در صفان استخوان معنی به تحصیل دولت اخروی
چهره اقبال برافروختند تا بعد و دلخواه او را خوش کلامی فقیر از او سینه اسطی لکرامی عرض صاحب
دل انا و خداوندان دیده بنیامینند که پیران پشت خمیده یعنی فلاک الجنایت زندگی جاوید ممتازا
و کسین سالان همانند دیده یعنی کواکب بر حمت ابن دولت عظمی سرفراز ایاکم نصیبان عالم اسفل با آنکه نسبت
ابار علوی اند اینها را از عمر مستحار حصه کمی رسیده و مایه تنگی که هیچ نیز و تسلیم کرد و ندکاسی مانع انسان که
با وصف حسن تقویم و استحقاق تکریم و منظریت جمال الهی جماعت کمالات نامتناهی بن طسّم عظمی
حبابی در هم می شکند و این چرخ عالم بهلالت شلاری چشم بر هم میزند چه از آغازه نشود و نمانا بهنگام بیوش
که اکثر آن پانزده سال است بخلعت میگذراند و بنابر عدم حصول تمیز قدر عمر گرامی که تر میزند و بعد از انقضای

اربعین است تحلیل قومی تبدیل آب هو است پس عمری که آنرا عمر توان گفت بشهر طبرستان فرست و تندرستی
 و فراخ دستی بهم نقیب شود همین نسبت پنج سال است و اگر اوقات خواب که برادر مرگ است برباید
 مقدارند که در همه نقیصان میگردد و هرگاه خود انسان این حالت دارد پیدا است که آثار او چه قیام
 و نقوش او چه ثبات داشته باشد الانفس سخن زاده الله شرفا که از آسیب گذرک فنا مصلحت است
 و از دست بردن تا را بجز حوادث مامون و شش این است که روح سخن و نوع قالب دارد قطعی و دائمی
 هر دو نوع اگر قالبی برهم میخورد قالب دیگر مثل او بوجود می آید بلکه در زمان واحد قالب لا شخصی باشد
 حلول خود مینماید و این سلسله همیشه برپا است مصلحت او تا روز قیامت کامیاب بقائنا علی هذا من حضرت
 عزرا القدر ریلو و لا محمد سلالة الله تعالی که برادر زاده فقیر است بخوشش نمود که تذکره تالیف کرده شود و ذکر
 شجرائی که چراغ صبح از باب کرم افزوده اند و صلوات از دولت قدر دانی ممدوحان خود اند و ختمه چون
 خاطر شارالیه عزیز بود التماس و حسن قبول سید و نه اجم موزونانی که علم صلوات ایشان حاصل شد و قوم
 لرید و خانه تقریب جوهر سخن جل از ان که از باب صلوات نیستند نیز نگاشته و در ضمن آن نوایدی که سجا
 خود چهره و صنوع خواهد افزود و ختم منظور داشته تا ماین نامه خوانده عامه مقرر گردید تا این تالیف مطابق نیست و
 سبعین نایه دلف چنین نظم رسید قلم از او رقم نمود که تذکره در صیب ورق ریخت نفوذ سوره که بخور نزد گوهر تار
 فشانده حق داده عجب غنائم عاوه به توقع از یاران مال و نواداران استقبال آنکه اگر احیاناً فوونی است
 دهد بدعا و خیر بر داند و اگر خطای ملحق شود شفاعت صواب محوسان زندان **المحسنین** که هب السبب
 منظور یاران شود که نشانده صلوات از دوستی و کرم طلبی است عاشاره و کله بلکه منظور آن است که هر
 تذکره نویسی برای امتیاز تالیف خود از غیر نوعی از تخصیص اختیار کرده مثل تخصیص عصر یا عصر
 یا ربال بالنسب تخصیص از باب صلوات از کسی می رسد و شنیده نشد لهذا این ترتیب خاص اختیار افتاد
 احمد الله علی حسنه که این در یوزه گریض الهی در تمام عمر خود لب به رح امیر می کشود و نامه خود بشمار
 و نمنده سیاه نموده و درین باب همی می کشم بیت محراب که و آزاد از ثنائی اغنیاء
 نیست از باب دول را باور دیوان ما به هر چند با امدار ارتباط دارم و بار و سا اختلاط اما سر رشته اغنیاء
 نگین تمام و آب روی فقر و در غنائم ریخته ملی غنایب از مصاحبت گل زری و ماهی را از مجالست
 صدف گوهری مطمح نظر نمی باشد و درین سخن زفر نه سبب بیت حبابم شست من گوهری منت تهی

نباشد عیب گر خود را بد یا آتشنا گرم چه ملائیت این خادم اخلاق بر آشت که اگر دست کوتاه را
 قدرت رسانی نیست باری قدم طریقی احانت محتاجان پیاپی و اگر انگشت ناتوان را طاقت گره
 انسانی نیست بهر حال قلم بسفارش مستمندان زمان کشاید و از خواص من است که باوصف گرم خدای
 نکریم من بجا است و با وجود سیر متزاج تعظیم من و دبالا گوهر غلظت از ابتذال مصلون لال ناتوانم قد
 من و زافرون اسید و ارم که در نشا که آخری هم بقرب بساط غت مسرور شوم و در زمره وائیکه و الله
 حَسْبُهُ وَاللَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَكِنَّ الشَّكَّ الْكَبِيرَ وَشُورَ رِقَابِ احْتِجَابِ نماند که صله دو قسم است اخروی و دنیوی
 اول تجسب جمعی که بهای فاندان نبوت و اکابر دین و خایر سعادت اند و ختم سر شمس عقیدت
 را بجایز دولت اخروی و ختم در کتب سیر نبوی آمده که شعرا و مدحت طراز قوام بر بر رسالت ص
 و شصت بن از رجال ذو از و از نسار بود و بدو باشتنا و لا الذین امنوا و عملوا الصالحات
 سیرتیار آسمان می سودند و غیر آزاد قصائد عربی مقصد بیت و لغت نبوی نظم آورده و وسیله
 برای تحصیل شفاعت پیدا کرده و نه از ترانه افتخار میسر یست چون مدح رسول کام من شده
 حسان اند نام من شده و ثانی قسمت گوی که بهای دنیا داران پرداخته اند و حاجت خود که لازم
 طبیعت بشری است قضا ساخته و صلواتی گاهی ببطار جان باشد و گاهی ببطای بال هر دو قسم سنون
 است روایت کرده اند که حضرت صلی الله علیه و سلم چون کعب بن هبیر را بتقصیری بدست و حکم فرمود که
 او را در بایقبل ساند کعب بن را شنیده قصیده ساخته و سعاد و لغت و الا موزون کرده خود را بجانب
 رسانیده قصید را شفع ساخت حضرت رحمة للعالمین ثم مغفور بر سر بر او شنیده از سر قتل در گذشت
 و هرگاه قصیده را در حضور آن شفع انداخته اند که بیت است ان الرسول لنور يستضاء به و همد
 من سیوف الله مسلول و باهنر از در آورده و بر و سپهر کبریا در وجه صله حرمت فرمود و سید محمد نرنجی
 مدنی در ضمن سائل نمود آورده که کعب بن هبیر بیت را ساخته بود حضرت اصلاح فرموده سیوف الله
 ساخت و توقف گوید از اینجا مستفاد شد که اصلاح شعر سیدین است وجه اصلاح حضرت انیکه لفظ همد بکار رفت
 چه همد یعنی را گویند که از آهمن هند ساخته باشد که قال ابی هر فی الصحاح و حضرت صلی الله علیه و سلم حسان
 بن ثابت رضی الله عنه را شعر بن نام جاریه در وجه صله شعر عنایت کرد بدینا که شعر کلامی است موزون و
 قصید و قید قصد برای آن است که آیات و احادیث موزون از حد شعر بر آید که کلام الهی و حدیث رسا

رسالت پناهی از شعریت منزله است لکن عدم قصد کسی در آیات موزون محل تامل نیر که نفی علم الهی از موزونیت
 آیات گنجایش ندارد پس حدود کلام موزون نخست از سنجاق قدیم است تعالی شانه و از اینجا است که گفته
 الشعر اوله نزل الرحمن لکن چون اسماء الله توفیقی است اطلاق کثرت بر ذات متعالی نتوان کرد و اول کسی
 سخن فارسی را موزون کرد و بهرام گورست و از و سطرعی نقل میکنند و در عهد اسلام باومی نظیر پسر یعقوب
 بن لیث صفارست که در سنه احدى و خمسين مائین استیلا یافت و از و بهم سطرعی روایت میکنند و زنده
 جضی ابو حفص سفندی که در حدود ثمانیه بوده و از و پیتی می آرند و برخی بر آنند که نخست خنصر شعر و بانی
 بنیاد قصیده خواجیه عباس مروی است هرگاه روایت مامون خلیفه عباسی سایه در و خطبه مروانده است
 اکابر شهر در خور حال تحف گذرانیدند از آنجا که خواجیه عباس که از فضل و آن بلبل و دانائی بان مروی
 و فارسی بود قصیده بزبان فارسی ایجاد نموده از نظر خلیفه گذرانید و هزار و بیار صد یافست بلکه و ظیفه
 او مقرر گردید و ابتداء خلافت مامون سنه ثلث و تسعين مائیه بوده است و از اینجا است که زمان
 عباس دی بزمان پسر یعقوب و ابو حفص تقدم دارد و باید دانست که وجود شعر عربی نسبت به فارسی مقدم
 است بلکه ابتداء شعر فارسی در وقت انتها شعر عربی واقع شده بیا نش اینکه تا آخر مائیه ناله شعر فارسی
 حال قال روایت کرده اند و در ادعای مائیه را بعد است و روزی بچرخه ظهور در آمد و به فارسی طبع طرح
 اقام شعر گذاشت و به ترتیب یوان سخن جواهر کجور معنی در سلکی متقم گردانید و پیش از و اشعار مدون
 هیچ قافیه سخن نشان ننیدند که کسب را در عبادان قرینه و در زمان رودکی که ابتداء نحو شعر فارسی است
 شعر عربی بحال رسیده بود چه ابو الطیب مثنوی کوفی که عده موزونان عرب است و سنه ثلث و ثمانیه
 پیرایه مثنوی پوشید و در سنه اربع و خمسين مائیه ثمانیه آب شمشیر فنا چید باهران فن میدانند که مثنوی سخن را
 بجا رسانیده و به کرسی نشاند و در عهد سلطان محمود غازی نویش و نوینا شعر فارسی تحت گرفت و شل فردوسی طبعی با و
 پای تحت سخن بمیدان در آمد و نظم شاهنامه سنگت در می برد که تا حال قوت باز و می بهج سخن سنج از عهد
 سوزنده ادب بر نبوده و در آن وقت قدر آن شعر و شعر ارجا رشید بود که در سنه ثلاثه عشر در ایامه سلطان محمود
 ولایت نند که از زبان عده دهند بود که دو مجامع قلعه کالجی بردانند شعر نئی بان چه که در مدح سلطان گفته
 میرن فرستاد و منا طبع که حاضر کا سلطان بود و به سخن نرا محسن نند و سلطان حکومت پانزده قلعه و کج نوشته بانه
 ابران توارن و به صله بنند فرستاد و دست محاصره قلعه کالجی بردانند عنان بجانب غزنی عطف ساخته

شعر پوشیده به باد که وجود شعر هندی بسیار مقدم است این معنی از مطلع مصرعها آلف هندیان سمیت
 تنویری یابد و چون بخیل صناعت تیراخی افکار است از عهد سلطان محمود تا زمان موجود در تبه شعر فارسی
 از کجاست تا بجا رسیده این نهال بلند اقبال از زمین فلک الافلاک بالید اما این که گویند مضمون نهان
 خیر مسلم است زیرا که فیض بهر افاضل فناهی است که مضامین تمام شود نقصان این کس سهل است
 نقصان بهر افاضل لازم می آید که تمهید است شده از فیض سانی باز ماند تعالی عن ذالک علو کبریا
 سرایه بینانه او هم خم بصرت می پرستان و آمد و تا انقضای دور عالم بصرت و باید و هنوز حرم
 کم نشده باشد قفل کوکان کبریا و الیکلای ربی لعلک تجزئل ان تنفک کلمات ربی و لعلک یثلبه عدا
 احوال تذکره های که در وقت تحریر این صنف حاضر است بشمار می آید لب اللباب تالیف محمد عوفی ششم
 ناقصی از نصف ترجمه رودکی تا اخیر ترجمه نظامی بخوبی بدست آمده بسیار مستعدانه نوشته و احوال
 شعر از او اتم مایه رابعه تا قنای زمان خود که او اتم مایه سابعه است حسب القدره استیجاب نموده
 جمیع تذکره نویسندگان متأخر در تحریر احوال شعراء اقدم القدامعیا اویند رحمة الله علیه تذکره دولت
 شاه تذکره شامی از سام سیرزای صفوی که تا حدود سنیج و خمین و سجاتیة بقلم داده خاتمه خلاصه
 الاشعار تذکره میر تقی کاشی که تاریخ تمام آن سنه ثلث و تسعین و تسخاتمه است بهفت اقلیم تصنیف میر
 امین رازی سال تالیف آن از تاریخیکه مصنف نظم کرده سنه و شصین الف برمی آید منتخب التواریخ تالیف
 شیخ عبدالقادر برادری که واقعات اکبر بادشاه تا اوائل سنه ربیع و الف ضبط نموده و خاتمه آن در احوال
 اشعار از عهد اکبری است مجمع الفضل تالیف ملا بقائی که از ابتداء می زمان ظهور شعر تا عصر اکبر بادشاه نوشته
 تذکره میرزا طاهر نصیر آبادی که مصنف در دیباچه کتابشان شروع تصنیف هند سنه ثلث و ثمانین
 و الف نوشته فخر راد را یام تحریر سردار آذو بیاضی بدست افتاد که در آن چند اسم با قدری ترجمه اشعار از تذکره
 میرزا طاهر مرقوم بود درین و لا تمام تذکره بدست آمد لیکن بعد از این تالیف زمان کم حاصل شد ذرا انجمن
 تالیف خیرخان مصنف تاریخی که در خاتمه آورده از آن سنه و شصین مایه و الف استخراج میشود کلمات اشعار
 تالیف سرخوش که همین اسم تاریخ شروع کتاب است و اختتام در عشره ثانی بعد مایه و الف صورت
 گرفت چنانچه بعضی تواریخ حساب جل که در آخر کتاب آورده باز میگویند همیشه بجا تالیف خلاص شایگان
 که همین نام بکار برده تاریخ تالیف آن است از آن سنه و شصین مایه و الف محال شود و شیا اشعار تالیف محمد علیخان

تسین کشمیری که شعرا عهد محمد مثل بجا در شاه تازمان و روس آراگاه محمد شاه نوشته سفینه نخبه تالیف میر
 عظمت التبع نخبه بلگرامی که در حدود سنه احدی العین مایه و الف کمال تحریر پذیرفت بدقیقا تالیف فقیر
 در احوال شعرا سلف و خلف اول این کتاب را در سیستان ملک سند تالیف کرده و نسخه آن را در وارس
 و بعد حوادث از بلاد سند بدیاری هند آن نسخه را منسوخ ساخته نسخه دیگر در سنه ثانی العین مایه و الف نوشتم
 و این مصالح تاریخ یا فتم مصرعه طبع کلیم بدقیقا نمود و بعضی ماخذ بدقیقا مثل نقایس المآثر و صبح صادق
 و تذکره ناظم تبریزی و تذکره ملا قاسمی غیر ما درین وقت حاضر نیست لهذا درین خزانة عامه برخی از مقدمات
 از بدقیقا گرفته شد در ریاض الشعرا تالیف علی قلیخان غوثستانی متخلص الیلا که سنه احدی و تسین مایه و الف
 تمام کرده و درین باعی که در ترجمه خود نوشته تاریخ تعجبه برآورده قطعه این تذکره چون بقیه کتابی و
 تاریخش ادا از خود سائل شد که گفتار ریاض الشعرا رفت خزان به در وی چو بهار سرزده داخل شد
 مجمع نقایس تالیف بهرج الدین غنیان آرد که در سنه اربع و تسین مایه و الف با تمام رسانیده خاست
 آرد و در احوال سلف پیشتر تذکره میرزا طاهر نصیر آبادی عرفات تذکره نقی اوحدی صفایانی است که
 تا حرف اتفاق بدست آرد و آمده و ترجمه صوفی شیرازی باین سنی تصریح نموده و فقیر عرفات را از حرف
 تا حرف الما سابق دیده بودم حالا حاضر نیست تذکره شیخ محمد علی خزین صفایانی مشتمل بر احوال معاصرین
 که در سنه تسین مایه و الف به ترجمه در آورده سر و آنداد تالیف فقیر که در سنه ست و تسین مایه و الف
 نام ظهور بلذراخته بی نظیر تالیف میر عبدالوهابیات آبادی که در سنه که در سنه اثنین و تسین و مایه
 و الف لباس سبکین تحریر پوشیده و همین آتم تاریخ تالیف آن است مردم دیده تالیف شاه عبدالحکیم
 حاکم لاهوری که در سنه تسین و تسین مایه و الف در آورنگ آباد جمع کرده و شعرا که ایشان را دیده بقبیه
 آورده و سوا این تذکره با مواد بسیاری از دوادیش مراد کتب فن تاریخ و غیران نصیب تسین است
 که سیر کتاب بغرض ناظران میرساند و ایضا التمس میشود که جواهر شجاری که در سنه ثانی عامه و نسراحم آما
 مستعار ازین تالیفات نیست الا قدر قلیل بنا بر ضرورت که اشعار مطلوب از خارج دست به رسم ندارد
 و احتمال دارد که اشتراک غیر ضروری هم واقع شده باشد این معنی بنا بر کامل فراجی است تا گنج کسی بخوا
 صحائف پر دازد و مشترک را از غیر مشترک جدا سازد و معذور باید داشت و گاه باشد که شعر خوب از شعرا
 داخل انتخاب فقیر نیست بیش اینکه دیگر می انتخاب زده یا اینکه در حالت کثرت تصنیف از نظر مانده یا در

شاعر تمام و کمال بدست نیامده و در سر و آرد از آن قافز کتاب تا انجام التزام است که مطالب بر غیر مطالب
مقدم باشد درین کتاب این التزام نیست لکن دیوانیکه با انتخاب در آمد سرشته ترتیب یافتنکاهفته شد که اگر
بقی مطالب دزد و بر آید و قدری شعر عربی هم از خود و از دیگران این صحنه ثبت بنمایم و لوی حجاز را حسیته
در ضمن نغفات عراق عجم می سرجم و این هم می دانم که فارسی نویسان بخت نثرانی می کنند و این شعرا را بدار
بکثرت تحریفات از پایه اشغال می افکنند اکنون وقت آن آمد که قلم خدمتگذار می سبا دی تالیف را
با انجام رساند و شاه طلب اسلحه را به کرسی نشاند و الا عاقبت من الله و من العین شاه

حرف الالف

انوری خادری استاد فن یکی از اسرار ثلاثه قلم و سخن است بقول عزیز که میگویی در حیرت
پیرایه تند و قول است که جنگی برآیند و فردوسی و انوری و سعدی و هر چند که لایبی بعدی و آغاز حال
که تحصیل بر لبه ملایه علوم اند و وقت انادری از رفاه بر روی روزگار کشن نشود و خبر بداری متاع سخن از
ایمان بل دین در شیوه شاعری اقتاد و قصیده بنظم آورده از نظر سلطان خمر لچوتی گذرد که مطلع این

گرم دل دوست کجبر دکان باشد دل دوست خدا گمان باشد

سلطان بن شمس حسن داشت و برای او مشاهره و ادارای همین فرموده رفته کار انوری حیلے
بالا گرفت تا بعدیکه سلطان دوبار منزل او را بر تو قدوم خود برافروخت آخر سر بی بیلیج کشید و از قریب
آن شهر بد ساوکی بسیار معانته کرد و در آنجا روزی شب قوی بر روزی آورد تا آنکه بدو اشی و در ششمان
خمسائے بسکونت شهر رسانانم بر دخت و در عوا از مرزا احمد حضور آیه سالیس گرفت و در وقت آرایش
این نامه مجبوءه بخط النسخ نوشته ولایت ایران شت تبریز لیوان بنظر درآمد این قیصل دیوان ابوالفرح مرد
دیوان انوری و دیوان قاضی شمس الدین طبیبی دیوان ظهیر غاریابی و دیوان شیخ عبدالعزیز لسانی عری
دیوان ناصر خسرو و از آنجمله دیوان ابوالفرح و انوری یک قلم است کاتب نام خود در آخر نسخه ابو بکر بن عثمان
بن علی نوشته و تاریخ ختم کتاب هر دو دیوان سنه ست و سبجین ستائمه قلم آورده و تا سال عریق نسخه
بالفصل کامل شده و باقی هر چهار دیوان نیز رقمزده همان زمانه است و دیوان انوری از آغاز تا انجام طبع
سرگرد آمد و خوب طبایع مردم این زمان اکثر غزل است شعر قدیمه نیز غزل بنده آن هم خبره ناگزیر غزلیها
قیصل از انوری قلم می آید باید دانست که در قیصد چهار موضع است که می باید یکمال بیاورد تا شود خست مطلق که اول چیز که

فخاری
نوری
و دیگر

لغز و سر
 شمع و شمع
 زبان و زو
 دوزخ و دوزخ
 سحر و سحر
 الفتن و الفتن

که فرخ آذان مصافحه اذ بان می کنند مطلع است اگر در غایت حسن طبع غنوه طبیعت و امیر ارمی آید و صاحب
خطی بر رشته مشتاق کلام مستقبل میگردد و اگر حال بر عکس است طبیعت هم سبکند و سامعه از نظم و رعنا
لوتج با خط و طش غلشی بهم میرساند گویا فی کلام در نهایت رعنائی باشد و نوری این مطلع را در
تمهید سیم بهار دانستند و فی روز و کجی بسیار خوب گفته

جرم خود شید چو از جوت و آید بخل	اشتب روز کند او ششم شب اربل
---------------------------------	-----------------------------

اشتب سب سپید رنگ آید هم سب مشکین اربل سی که بامی و سپید باشد دوم مخلص که برنج است در میان
و مبع با آنکه تمهید یک در آنما تفصیل آرند مثل ذکر معشوق یا بهار یا عزرا این را تشبیه نامند بر وزن
و مخی آن گرام جوانی کردن شوق از شباب آنرا نسب نیز گویند بنون و سین جمله بر وزن نجیب معنی آن
ذکر ناست و اصل تغزل عرب بالنسب میباشد اکنون مطلق تمهید قصیده را تشبیه و نسب گویند خواه که
ایام جوانی و نسا باشد خواه غیر آن و مخلص را در فارسی گریز خوانند شکر بن مواضع قصیده گریز است که دو
که با هم آشنایستند ربط باید داد و دوست اینها را با لغت مبدل باید ساخت و مخلص روح قصید است
و لهذا از مضامین استادان مخاصمی که پسند طبع می افتد درین مصیغه می نگارم و تشبیه را بسبب دارم و گویا
از تشبیه هم میگرم که بفضیل مخلص این جسم باشد از مخلص نوری بعد تمهید بهار

چهار پنجه کشاده است فی کربین	دوازده دست و ستور دین و دنیا را
------------------------------	---------------------------------

سیوم حرم الطرب اگر شاعر مقصودی از مدح منتظور دارد نوعی تحسینی و فسونکاری بعمل آورد که بر طبع
گرا نی نکند بلکه بنجیل را که نیم ساز و چنانچه نوری گوید

ایا سپهر تو ای که پیش محبت تو	سغای بار در مرغ و نوال بجز درخت
غبار قدر تو آن دوا که برگردون	نوال است تو آن دوا که در دریا
سوا کی است درین عالم لغایت لطف	که آن بنوع سخنان کاش نازیباست
رعایت کرم تست باز خامی سن	که با گناه چنین سنگم اسید عطا

چهارم مقطع که آنرا حسن الحاقه نامند نوحی کلام را ختم باید کرد که سامعه را استیجاب حفظ نموده آرام گیر
و نمائی که با صفا و کلام خوش انتها پذیرد و چنانچه نوری گوید
تالا لاله سایه جوید و نیل و قر آفتاب
سرسبز باد و مهت از دور آسمان چه پر مرده لاله دار شود در آفتاب

النورسے در تائیس ممدوح این قطعه بسیار خوب گفت قیصر

ز غایت کرم اندر کلام تو کیست	در اعتقاد تو ضعیفست نون مگر می را
بعد جود تو دایم بیک شکم دراید	زمانه صوت سوال صدای آری را
لے کرد و چهل لب خفقت	در ساحت بوستان صبارا
گر چه پست بکسرم زد کرد	از صنادیدین تو نیارا
خاک قدمت لقمه زبانش اند	در گوشه فست کیمبارا
چون نیک نگه کنم برید	جهنم نام تو زیوسته تنارا
هست سنو فی حدیث بحال که کون	بازرا کبک عجب طعنه زند و کسارا
ندانم که مانند شتر مرغ نثار و غلب	ز آنکه مانند خفاش ندارد عقار
گفتی از تربیت لطف عرض با جوهر	گفتی از تقویت قهر شفا را بهار
تا پیش طایفی بیزن بر دوازده محاق	کوشش عدل تو بیرون بود از حصار
غاب این قیطان عام شد اکنون که نماند	در جهان جز خرد و خجسته تو کین بریدار
هر کجا را لطف غم تو گر آن در کباب	بر سر تو سن افلاک توان کرد خیار
گر صبا از کف دست تو دود و قنار	درم افشان داز شاخ برون و دینار
بزرگ با کلبه ز سوره ارک	جز عنان در کف دست تو نکرده آفرار

نورسے در تائیس

فصلی نماید که دیوان عربی شیخ عبدالعزیزستانی که مجبوز و مجوه بالصد ساله است و
 آنکه آن بالا گذشت بطل الله فقر و آید بار حرف بمنانت بمنزله و این شیخ و پیام بهار است
 عسکری دیوان پدر نوشته و او قصه احتیاجت و بلاغت داده حمد صلواتش این است اللهم
 یا د اسم البوادعی یا کواقی الایادی و نافع علی الصوادعی یا رزاق و النوا و ی و نافع
 معصیه النوا و ی من النوا و ی و نافع علی الصوادعی یا رزاق و النوا و ی و نافع
 و علی آله و صحابه و ائمه و کوا و ی و نافع علی الصوادعی یا رزاق و النوا و ی و نافع
 یوم نماید و این شیخ عبدالعزیزستانی که مجبوز و مجوه بالصد ساله است و
 و نافع علی الصوادعی یا رزاق و النوا و ی و نافع علی الصوادعی یا رزاق و النوا و ی و نافع

الان كنت فوادي عند كاهلهم قد فاءت جيل حيث اتصال ولست بذا ما خربت جوادي الا لئلا ينحصر
 اما عنك به الارام والفرح قد خربت ما كنت بالحق حلتها الا وتقاتلها بالتمتع فخرية طالب

انما كانا طالت عساكرنا واما
 ورنى خطاها كلفني وصلها قصودا

از رقی هر وی بسایلو فر که از چشمه سار سخن بدست آورده اند از رقی تخلص میکند و باین گل آبی
 رنگ لاله احرر میکند جامع فضیلت و حکمت شاعری بود و در سلک شاکستران طغانشاه سلجوقی
 دالی خراسان نظام دشت روزی طغنان شاه یا احمد بدیهی مروی یاخت در آخر بازی سلطان
 سه مهره در ششگاه داشت و احمد دو مهره در یک گاه و کعبین در دست سلطان بود کعبین را انداخت
 نانشین نزد حال آمد تخت بیدار غش شد بکدی که هر لحظه دست بقبضه شمشیر می برد و حاضران با
 سخن نداشتند از رقی این رباعی بدیده گفته بعضی رسانیدند رباعی اگر شاه شش دست است
 یک نقش فتاد تو وطن نبری که کعبین دادند او شش چین نگریست شربت حضرت شاه به از بیت
 شاه روی بر خاک نهاد و سلطان را از استماع این حسن تحلیل غضب بانبساط تبدیل یافت فرمود
 تا با قصد دینار آوردند و دهان او را حلاو از در ساختند بمقرب کعبین بی از ابو طالب کلیم بهمانی
 بیاد آمد که ناخن بدل می زند از کعبین بخش در نزد بی گرو صیبت به چون مطلبه نداری
 برگرد کو ستاه بهر نخی از کلام از رقی تیل رخسار ورق نموده می شود

همایون شبنم عید و ماه آفر	مبارک باد بر شاه مظفر
اگر خورشید بودی پست ز او شس	شدی خبرم زمین با قوت احر
اگر یا بد زمین باران جودش	بجای سبزه روید از زمین زر
پدر بنده سختنان انچه او کرده	علی که دارد دل باز و نجیب
ملایک بر هو آواز دادند	در آن وقت از شکفت اندک کبر
زبانگ کوس غران چشم کودک	شد کاجول میان ناف مادر
ز بیم جان خود می گشت پنهان	چو راج از پس نسیم غنچه
الا ای نامور شاهی که هستی	بشاهان جهان از حق مخیر

ز خفتان معصومین بکش
 بجای جوشن اکنون بوش قائم
 الا تا هر وقتی نیست طوبی
 چو کوثر عیش عورت باو شیرین
 زرین خورانه گراز بجز است او
 گر بشنود بلیک صیقل کنایه
 خونیکه از عسد و پیکانستان تو
 از چشیر سپهر بزم است نشسته
 از فیض خدمت تو کنون شعل او
 سیم غنچه ز پوست بختار بر کشد
 گوش مخلف تو به پیریل بشنود
 شعل خنک یاده نه شود بهیامی ز
 چو خنجر زنی هم رسیده به دیوار
 یکی بر رسم خنجر شمشیر انور
 همان لبان یی چادر فریبش
 ز در سپهری گلزار چون زینت او
 هر دیده سپهرین سبزه بر تن گل باز
 قصوف است همانا طایفه گلشن
 گمان بر ندک از دست باز و پیر
 ابو انوار کس خشم طعنه اشان سلطان
 هزار بار بجهر خطه دروغا خواهد
 بر آن تنی که شراب خلاف تو باشد
 مخالفان بهر جنبه آدمی است سبزه

وله

وله

ز ساعی با دستان مصنف
 بجای نیزه برکت گیر ساغر
 الا تا هر غریب نیست کجاست
 چو طوبی شالخت بخت صاحب
 کمتر ز ساعی بهوار شود بخار
 هر سال پوست از تن و فکند چو بار
 بر خاک سطرهای بخت کند نگار
 بر گوشه بساط تو غورشید چند بار
 عمل بدیع روید و یاقوت آبار
 تا آنکه در خندنگ تو آید برش بکار
 او جنبش سنان تو آواز گیرد
 گر نعل مرکب تو نشاند بر و غبار
 نمود چهره خوشتر زیار و انبیا
 یکی ز دین عرب عید احمد مختار
 چو خوشن عید ز نور روز بود و دار
 دعای یوسف شاد آب بر در گلزار
 چنانکه طوطی در عفران نند منقار
 که در سماع درین است طایفه صوفی
 نشان نعل خفتان سبزه گر گلزار
 که شاهی از اثر چاه او برد مقدار
 ز شیرایت او شیر آسمان نخواست
 ز آب تیغ تو ساز خوشن علاخار
 نه آدمی خردند و نه آدمی کردار

<p>ز لعل آدم شایه شان که بتانند دل عدو تو مانند سنگ تنفاس اگر لبه سکنه درون بود ز تو شعاع دیده آن کیمیا می زر گردد حدیث میر ترسان قصه توزیع عطا نمود مرا در هزار دینا کس نود و یک شبی خشم آتشید می</p>	<p>ز می خمار فرط کس یاد از گل خار کشد نشان ترا سوختنیش در پیکار بطبع سائل بشکافد آهنگین دیوار که دست را تو بنید بخواب یکبار بگفت رود کی از روی فخر در شمار بنا و جو بسم کرد و ز صغار و کبار زرد و صفائی دوبار بیت هزار</p>
--	--

بعد تو صیف شراب گریز میله ح میله بند

<p>کیمیا بود و در کوشد ازین باعث کاد زینت دولت علی بن محمد کواکس در جهان گرفت و ششش مکان گیرای خواندنی کی را که شورشش بسیار کرد کزنه خضر دیگر آمد نام نکیت پس خرا دشمنان تو نیندا هم کد امی مردم اند هر که در بزم تو نشید ز مرگ بپوشد بخت گرسورت پذیرد و پیش تو بپوشد تا طبع ای در زمین کب گدازد صور شاد باش و پیر و بر مراد دل آیین</p>	<p>یافت بگو دست خواهر در پیشش آنکه حسن دولت اند بر او زد و دستان صحن گیتی پس بود و ششش مکان از شام از کجا میوی رود زعفران همم گرد و گریه کنی هم بماند جادوان چون غلایق با کرم بنیم کما مایه نمان زانکه او را و عده با گردان زد و جاد غفل کرد و پیکر پذیرد و پیش تو بند میان تا کاکت فلک تاثیر دارد و در قران دوستان با او شوستان با فغان</p>
--	--

در وصف اسب

<p>آفرین بر مرکب ماه پیکر نعل را و در میان نقش خامزه بر دمانده هم تیز و محو پنهان با کفش همچون زمین نانه را نقش میکرد و دوا و شادان چین</p>	<p>جرم خاکی در سپهر نگار گنج مکان بگذر چشمه سوزن چو تار لیسان زادان همچو فضا و دور بین همچون گمان بشنو آهنگی گزین بهتر حدیثی شنوی</p>
---	---

اوستادی نیمه را کرد همچون آینه تا هر آن نقشی که حاصل باشد از نیمه ای بلور خوشتر از خانه دان و اینچنین اگر تو باری نیمه بر نقش نتوانی نشان	اوستادی نیمه را کرد خوش مالو بنی اندر نیمه دیگر درو نشو چون رو هم بسقف نیک عالی هم بنیاد تو بهمه مسکن تا مگر آن نیمه دیگر شو
--	---

چون که
در پیش
روید

اگر سعد بن محمود بن سعد بن سلیمان لاهوری بن سین سخن بوشت ملک بهین است قلم در بیان از قبض پدر و
زیر نگین و صاحب هفت اقلیم گوید در مجلس سلطان بگرام شاه باین باعی او را امتحان کردند او
بدرجه گفت سلطان فرمود تا دانشش را بر سر زرد کردند و با ع

همواره رخ نگاه مانو است گل مارا رخ دوست باید ای دوست نه گل	زین روی رخ نگار نیکوست گل زیر گل چشم مارا رخ دوست نه گل
---	--

تو گفت گوید تو فیض گفته بغیرم نون هم آمده چنانچه در برهان قاطع است و لهذا بانی که او قاضی است
و لفظ گل و مصرع چهارم خوب واقع نشد و بعضی لفظ العین است اما مسعود سعد سلیمان از کبریا شعر
است از صاحب بر و حکیم سنایی و جمال الدین عبدالرزاق در اشعار خود او را ستوده اند نام او یافه نام
پدر و بهر شهرت یافته و در اشعار خود اکثر هر سه نام را معاً می آورد و سلاز بهمان بلاهورا قناد و در سلاک
للا زمان آل ناصر نظام یافته بکجاست الکابای هند می بردخت مسعود در هند متولد شد و در حرم طاعت
پدر تربیت یافت بعد الکتاب کمالات و بدگاه آل ناصر آورد و بنا بر قابلیت جوهر کارش بالا گرفت
و بکجاست محالات نواحی هند روزگار قرن کادمانی میگذازید سخنور و شاعر و بود و با فضلا و فصحا
عز قدر دانی داشت و بیک رباعی و قطعه صلات گرانمند میرسانید و اکثر باسیف الدین محمود بن سلطان
برایم محمود بود در سنه پنجم و سیمین اربعه مایه صاحب غرضی سلطان رسانید که شاهزاده
سیف الدین محمود میخواهد که نزد سلطان ملک شاه سلجوقی بعراق رود و عیار فساد برانیزد سلطان
بمقتضی ساخت مصاحبان و بعضی اقبال رسانید و بعضی را بقتل رسانید و بعضی را بقتل رسانید و بعضی را بقتل رسانید
سلیمان و قلعه نامی لسان ناله ورنای فرستاد و قریب بیست سال در آن ننگهای ملال مجوس اندرین باب
ای نای ندیده ام ولی شاد و توبه نای تو لیکن نمیدانم با از توبه جز ناله و اوج نای کشاد از توبه ای نای حل
و نای فریاد از توبه در حالت حبس نگران را یاد گرفت چنانچه ازین گریز او که در سبک اندر فساد حبس

حبیبیه گفته مستفاد میشود و میریت نه تن من ز بند زنجور است نه دل من ز بد هراسان است
 تکبیر بر حسن عهد بوالفتح است نه شادی از حفظ نظم قرآن است نه در مجلس تصدیح بسیار کشید
 و چندین قصیده و رباعی گفته بواسطه بعرض سلطان رسانید کارگر بنفقا و برخی شعار حب دین و بل جنتیه
 می آید تا آنکه بشفاعت نفقه الملک شکانی ازان سکنه نجات یافت نظامی عروضی گوید تا سده نصد
 و پانزده در حیات بوده و او مثل من انائی سنی بان است و سه دیوان دارد عربی و فارسی و هندی
 اگر چه دو دیوان دارم من فارسی لکن شعر هندی را خوب میفهمم و از چاشنی آن خطاستونی دارم
 و علی قلیخان اله دشت کمالوف ریاض الشطر بنویسد با اعتقاد را فرم حرکت از دیوان هندی علی رضا و همین
 نام است چه لغت هندی را ممکن نیست که غیر از متولد آن یار تواند عالم شد زیرا که دریائی است بی پایان
 و احصاء آن امری است در نهایت صحت و بر فرض محال که آن لغت تا کسی موقت منتهی است که غیر
 متولدین آنجا که از طفولیت بان شان عادت کرده باشد دیگر چنانچه باید تکلم تواند کرد و در زمره آنرا باید
 تواند آورد چه دانستن لغت امری است جدا و تکلم بان کردن امری است جدا انتهى کلامه مولف گوید
 و اله در ترجمه خواجہ سعد پد رسو و بنویسد که وی از فضلا و شعرا و الا مقدار بود و از همدان که مولود
 اوست بلاهور او قاده بوده است انتهى کلامه آمدن سعد در لاهور و شعر هندی گفتن مخصوص صاحب
 دیوان بودن او بزبان هندی قریبه قوی است که تولد او در همدان واقع شده و من صبر است تعجادی که دل
 کرده هم از قول خودش نفع گردید و مستود در یکی از قصاید خود که در مدح سلطان ابراهیم گفته باو خطاب میکند

ای زمان را بسپول کرده چنان
 پدر بن سعد بن سلمان
 که بدرگاه بودی از اعیان
 باد و خواهر یوم هندوستان
 پس ز روزگار سرگران
 بسته در راحت تو جان دروان

ای زمین را بخت شده خسرو
 شصت سال است تا که خدمت کرد
 که بر اطراف بودی از اعمال
 و خست که خورد و دارم و سپر
 و خست از اشک دیده نابینا
 سخی پیل تن ز خویش و از پیوند

طول کث سعد بلکه گذرانیدن تمام سمر حکومت او در همدان و وجود خواهر مسعود که دختران
 سعد باشند و دیگر جمعی کثیر خویش پیوند درین ملک و لیل واضح است که سعد در بنجا متولد نشد

داود بمرسانده و مسعود در یکی از قصاید که در مدح طاهر لفته الملک نظم کرده میگوید

اگر دل طبع بستم شعر است صفا در احمقنی کردم اصل از بهمت

از اینجا هم مستفاد میشود که اصل او از بهمان است نه خودش قول محمد عوفی که مولد مسعود بهمان بوده ضعیف از ظاهر است رشید و طوطا در حدائق اسحر گوید بیشتر شعرا مسعود کلام جامع است خاصه آنچه در حبس گفته و هیچ شاعر از شعرا بسم درین شیوه بگردان نرسد نه در حسن معانی نه در لطف الفاظ آهنی دیوان بی مسعود درین زمان حکم غنای کمیاب دارد و دیگر رشید و طوطا قدری شاعر عربی او را در حدائق اسحر میکنند از آن جمله است این قطعه

مرجع به نظرات البه و انطلام کانه علی العین غریبان من البجور وقع به قنلت لقلی طال البلی و بیس لی بین
الهم نجاه فی الصبر مغفرع بهانی لب السرحان فی ابجوطا العاجه فیل ممکن ان انخراله نطلس

و بنی لغتین هم سرهان بالکسر گرگ و بنی السرحان صبح کاذب لا گویند و در فارسی نیز صبح کاذب دم گرگ خوانند شیخ نظامی گوید صبح از دم گرگ بر زرد بان به بختن در آمد گ و پاس بان غزاله یعنی آهو و آفتاب در سبت خیر ابراهیم لطیف واقع شده و این اشعار برای محسوم کردن علوم و ترس مسعود در انشای شعر عربی کافی است دیوان فارسی او قریب پانزده هزار بیت محتوی بر اقسام نظم حاضر است و قریب این تالیف بمطالعہ درآمد شستی لالی از در باره از منغان ارباب بصیرت نموده میشود

هر ساعتی عشق تو عالم دگر شود	در آب بین دامن من چون شمر شود
زین کم نگاری و دین زلف تو	گاهی بان میانک سمن کمر شود
یکدفعه عاشق تو ز بیدار غمزه است	سوی نظام ملک داد گر شود
مسعود سر کرد که سعادت پیش او	هر جانبی که قصد کند راهبر شود
هر خاطری که از تو شود کج کان نهاد	از کین تو نشانه تیر خطر شود
بر فرق بدنگال تو گردد و عبیر خاک	در کام نیک خواه تو خنجر شکر شود
از بهر آنکه نصرت ناپدید بر اے تو	هر روز بخت مادر و دولت پدر شود
در شش چشم دولت تو تیغهای تو	آینههای نصرت تو فتح و ظفر شود
چون خنجر زد و دود شود کار دین ملک	چون خنجر تو در کف تو کار گر شود

ایاسم سحر قحطنامه با بردار
 ز غم نشین جنگ بر سر شهنان بزرگ
 بستان است از برای یدن تو
 بهین کن تا ز سر بر تو تابش خورشید
 ز بهر آنکه مگر بر زمین مقام کنی
 پیامم خواهم دادن تر بهفت اقلیم
 تو خود مشاید عالی و بوده حاضر
 گاه خوش ملک عصر سیف و دین
 ز بهر نصرت اسلام آن مدار الملک
 چو چرخ کینه کش چون مانه یا تو
 حرام کرد میان یار مهندستان
 بهر نیک سگال و زمانه فرمانبر
 باد ملک را اطراف روی آوردند
 حصار اگر پیدا شد از میان کرد
 سپه خود اگر چه چیدگر حصن حصین
 ز هر چهار طرف سنگ بنجین رودان
 پیاده سر زده با خود و بخش خنجر
 بسنگ تیر و آتش از و گشت جدا
 آتش که بنیاد خند از کسگر
 بهر آن سواری کا در میان آتش
 برون شد چو بر آتش از دل آتش
 ز بر باد و همه شاخ بنفشه گشت انجشت
 بسان رعد باغریه کوس محمود

دله بهر ولایت ازین قحطنامه هالیا
 ز غم میسر جز دین ملک کبار
 ز لبش گوشت کسب پائی من گشت انجبار
 کشید چرخ مظلّم ز کوه کوه بحار
 زمین بهر کشته از سرخ گل شمار و دنا
 ایای بشیر با یون پیام من بگذا
 بکار زار شمشیر پیام من بچکار
 خدا یگان جهان خسر کبار و صفار
 بهوم هند در آورده لشکر جرار
 چو سحر طوفان فعل چو ابر صاعقه بار
 گدشت رایت عالی ز کنبه دوار
 خدای راهنما و ملائکه انصار
 چنانکه آید از آفاق سوی سحر انا
 بلند کوه بان ناز میکت کسار
 نمود حصن از و همچو نقطه پر کار
 بر و چنانکه سوی چرخ دعوت ابرار
 همید وید بگردار بار بردیوار
 بدو خندش گویا با آتش بن مسار
 چنان نمودی گز چرخ کوکب سار
 اگر چه بودی آتش بگرداد انبا
 بگردش آتش شورین بشدی گلنار
 بگرداد و همه برگ شکوفه گشت شلار
 بر گرد از پس دیوار حسن مامار

سپاسیان ملک جلگی بخوشیدند
 بیتغ کردند از خون و شمنان خسر
 همی نمود ز روی حصار خون عدو
 حسام بران در سر بجدن دانش
 خدا بجان را دیدم بگردن حمله زدم
 تبارک الحمد شیم بد از کالش دور
 خدا گمانا هر وقت فتح خوش شای
 حسام تنیر تو شد ذوالفقار و پهنه تو
 حسام تست اجل و ذوال کربت امان
 همیشه تا بمیان سپهر جامی زمین است
 همیشه با و در ملک کامرانی دبار
 دوال دولت چون بر زدم بگوش سفر
 که از نسیب مرا کم شده چو باران پای
 بلون ز رشید روی من از غبار نیاز
 نه بوی مستی در مغز من مگر زان می
 رمی چو تیغ کشیده کشنده هر دو
 اگر چه تیغ بود آله بریدن من
 گهی بگو شدی هم حدیث من پرین
 لبان نقطه مو هووم دل زهول بلا
 ولیک راه ز تپا راه این از بی آن

برآمدند ز هر لنگر اثر دبا کردار
 زمین آگره سپهر چون نین دریا بار
 چو آب شکر از روی خشت از نگار
 سهام بران در دل بوضع اسرار
 پوشیر شمر زه و چون اثر دهای دم غوار
 چو نور بود بر آن مرکب جنده چوار
 ولیک خوشتر باشد بر وزگار بهار
 حصار آگره غنیمت تو حسد رکهار
 نشان تست قضا و قضا که یافت فلان
 کند بگردن دزد و شب سپهر مدار
 ز دولت تو چنین سخ هر می صد با
 جز از ستاره ندیم بر آسمان لشکر
 گهی بجز من بر آمد مرا چو موران پر
 بزرگ می شده چشم من از خار سهر
 نه رنگ مستی در دست من مگر زان
 اثر ز ستم تو روان بر و بجای کمر
 همی بریدم آن تیغ را بکام سفر
 گهی شبت شدی هم عنان عین صرصر
 چو جزو لا یتجزی من از هجوم سر
 که مدح صاحب خواندم لبان حرز از

تپا راه کسیر بار مو حده و سکون تا ز فغانی بلا و آفت و بالفتح غول بیابان و کمر که در قافیه

بیت ثالث قصیده واقع شده بسین مملو و پای هوزیر و مستحق مخفی بیداری است
 شهاب شهر بار اکیا خسروا

<p>درین بند بایسته آن میکند تو غور شید رائے از دور من اگر چه مرا حسرم باشد و لے نه چون بنده یک شاه را مدحی بنی مسعود سعد سلمان را او نکر دست آنقدر حسرمی حسرم و حال او بختل بسنج کیست او در غبان ز منظور ان نه بیک تو دار و آسب نیک اندیشه است و بد روز نیافس میزند بهر نفس زینهارش ده ای پناه ملک</p>	<p>که هرگز نیکوند بیکام سرے بایست ماندہ چونیلو فرے بگیتی چو تو نیست حق پرورے نه چون ساحری در جهان زرگرے بہیدہ بند کرد مکارے که بر دوسبلے ببقاے که بہ احقیت نیست معیارے نه عمیدی است او نه سالارے نه ز ملک تو داند اسرارے پست بنختے بلند اشارے دار و از روزگار آزارے که ہمچو ابد از تو زنجارے</p>
<p>از محال است بعد تعریف تسلیم</p>	<p>بست ز تار و شد نگار بست</p>
<p>ایضا بعد تعریف تسلیم گوید</p>	<p>صاحب از ہر آن روش گون</p>
<p>در کف خواہ از پس گیر و جا</p>	<p>کنش سخن در و چہرہ زہر باشد</p>
<p>بعد تمجید ہزار</p>	<p>ز گرد بان ایرشد عالم چو طبع داور دنیا بخرده کہ از و باز یافته است سحاب بشا و مانے و رشش میان باغ نثار</p>
<p>ز خندان لاله شد گیتی چو خلق خوش شیرین وہان گل را گردہ است صبح پر لولو چو خردہ گفت کہ امروز شاه خواند</p>	<p>بعد تمجید ہزار ز برف برگ برا زسیم دزر گنناں چو خانہ دول شہر بار نصرت یاب</p>

هزار گونه طرب از نسراق اوست و که از نسراق دلارام شد حاصل دلچه دار بے اندوه شاد و کام نرس اگر سپهر نگر و در حال خود تو بگرد کسی چه دارد غم کش بود خداوند از وصال تو کشاید بر غم درهای کام آن داشتاد ان کند چون خدمت شاه جهان	هزار شکر کنم یک صد هزار وصال در گه محمود شاهی گیتی دار و بتاب غم چه گذارے بنام و لو گند اگر زمانه سازد تو باز مانه باز بسان خسرو محمود شاه بنده نواز و صفات تو به بند و بدلم راه نگر دین و جیسر ان کند چون مع شاه نامور
---	---

حق نماند که در قافیه بیت اول فکر بکسر فاخته کاف جمع فکرت است *

ساقیا چون گشت پیدانور سحر از کوچه آسمان گشت از شعاع آفتاب آراسته این آتش مبارک ز این یاد کام گمار ضدانده ممکن است که پاکدگر بطبع و سحر و خوی دار و در کمال سلاست عذوبت آغانه	بر صبور غمزه بین جام محمود همچو شخص من خلعت شاه شهریار این آب تمیز قوت و این خاک پایدار از عدل شاه ساخت که در هر جای و سحر و خوی دار و در کمال سلاست عذوبت آغانه
--	--

برنگال ای بهار هندوستان دارے از تیرمه لشارکت هر سوا ز ابر لشکری دارے با و ملے تو میغها دارد طبع و حال هوادگر کردی سبز بار اطلالتی کردی زاغ را گل زمرودی کردی تو باین جمله که افکنده تیر گزشت ناگهان بر ما تن ما زیر جامهای تنک	ای نجات از بلای تابستان باز رستم از ان حرارت یا مارت مگر کس دارے میغهای تو بغضا دارد دشتم را همه شمر کردی عمربار احوال و تی دادی باغ را شلخ بسدی کردی ببخشکی و خاک بر کنده منهم ز گشت لشکر سرا گشت تازه ز بادهای خشک
---	---

حبذا ابر با سکه پر غم تو بسکه خورم شده است لوبادور منظر شاه حسد را ماند شاه بر تخت جام باو به دست عضداله وله آنکه دولت حق تاج قست که ملت تازی خلق را قصه است آناش آن چنداوند کونست مگر بادشاهی جهان ملک مسعود	حبذا اسیر با سکه خورم تو باشدا آنکس که می خورم مخدور که بر او ابر لوبو افشاند روزگار از نشاط او شده است دست او کرد بر جهان مطلق کند از بازویش سرافراز هند را گریه است بازویش سخطه غریبه بندگی پدر که انجیبتش جریب است مستعود
---	--

شیخ آذری

شیخ آذری سمرقانی تولد او در آذر ماه رونمود لهذا آذری مخلص میگشاید اما آنا سمرقانی
بشت از وجود او نمایان است در ریاض درویشی و فضیلت و شاعری از فیوض او زبان آفرید
حال در سرکار شاه هر خ سلطان پایه بلند یافت و منصب ملک الشعراء بمنزله ممتاز گردید
آخر الامر قدم در کوچه تحریر گذاشت و بسفر حجاز فیض طراز بر فقر و بار سنا سگ حج بجا آورد
و در وقت مراجعت بگلشت هند شتافت و از دیهیم توجیه و کن گردید و خدمت سلطان
احمد شاه بهمنی الی و کن رسیده قصائد غزلیه و مدح او پر و افست و جواهر فراوان بر گرفت محمد قاسم
فرشته در تاریخ نوذینوید که شیخ حسب حکم سلطان در نقش بچمن نامه مشرّف گردید چمن بدستان
آن شش هزار و سیصد کتاب را بنظر سلطان در آورده طلب رخصت و ولایت نمود سلطان گفت
و از فوت سید محمد گیسو در از گفت غلیم رونموده ملاقات تو واقع مواد غم و الم است ایستند که بفر
نویزگر قمار شوم شیخ چون این قسم التفات از پادشاه وید بود و منبر رسیده آن بر خود قرار داده
فرزند آثر از ولایت طلب نمود اتفاقاً و ان آیام قصر دارالامارت بندر پاره را رسیدن او بین گفت
بیت: حبذا قصر میشد که ز رفو عظمت
آسمان هم نتوان گفت که ترک ادب است
آسمان پایزه از سده آسمان درگاه است
قصر سلطان جهان احمد بهمن شاه است
و لا شرف الدین مازندرانی که از مریدان شاه نعمت الله ولی بود و نحو بنوعی مشهور زمان آنرا بخط

جلی نوشت و استادان تنکی که در تقلید سحر آفرین اند ازادر سنگ نبرگ کننده بالا دروازه نشانند
 روزی ششم سلطان بران افتاد از شاهزاده علاءالدین پرسید این شهر از کجاست گفت از شیخ
 آذری سلطان را خوش آمد شاهد ازاده فرصت یافته بعرض رسانید که شیخ بمقتضای حاجی الوطن
 ازاده ولایت دارد و میگوید اگر حضرت رخصت نمایند بن نیمه ثواب حج اگر خود را پیشکش میکنند سلطان
 ازین معنی پیشکش گفتند گروین در ساعت بهضارشخ فرمان داد و سحر آفری حکم کرد که چهل هزار تنگه
 که هزار تنگه یک توله نقره باشد جهت شیخ حاضر سازد چون ششم شیخ بران زرافتاد گفت لا تحمل علما یا کم الا
 سلطان یا کم سلطان خندید و گفت بیست هزار تنگه دیگر جهت خرج راه و جبهه کرایه حمل آن حاضر گردانند چون
 وقت کار رسید بود در همان مجلس خلعت خاصه پیچ غلام ششی پیچ غلام هندی عنایت کرده رخصت
 مساعدت ولایت ارزانی داشت شیخ دو بیت مشهور غضابری رازی بر زبان راند و بنا بر آنکه درین
 با سلطان عهد کرده بود که مادام که حیوة دهر بهمن نامه خود را معاف ندارد و هر آئینه در خراسان تا در قیامت
 بود و بر اوقات شریف را بگفتن همت بهمن نامه صرف نموده هر چند سال آنچه گفته میشد بهر اختلاف و کین
 بهمن نامه استادان همایون بادشاه اشخ آذری است بده ملا نظیری و ملا سامعی و دیگر شعرا
 تا انقضای دولت بهمنه حالات سلاطین لاحق را در سلک نظم کشیده اسحاق بهمن نامه شیخ آذری گردانید
 بلکه یکی از بی انصافان اینیات خطبه را بغیر داده تمام آن کتاب را بنام خود ساخته لکن اختلاف رجه
 شعر نتوان دانست که تمام آن کتاب از یک شاعر نیست شیخ بعد معاودت از دکن با سفر این
 مدت سی سال فارغ البال گذرانید و هم در انجاسه ست و ستین و فغانیا تیه بر حجت حق پیوست آذری
 ترکیب هندی دارد و در مرثیه امام حسین رضی الله عنه این بیت از آن است بیت

سورخ میشود دل ما چون گل حسین	هر جا که ذکر واقعه کربلا رود
------------------------------	------------------------------

از بزرگی منقول است که فرمود حضرت رسول صلی الله علیه و سلم را در خواب دیدم که با اصحاب
 میرود و خواستم تا از شخصی سبب توجه استفسار نمایم حضرت صلی الله علیه و سلم خود متوجه شده فرمود
 زیارت آذری میرود برای صلاه یقی که در مرثیه فرزندم گفته است همان است که گذشته دیوان
 محتوی برقصائد و غزلیات و مقطعات و غیره حاضر است این اشعار از کلام او اختیار افتاده
 اگر کسی بیدرقه لطف تو همراست

چرخ بر دوش کشد غاشیه شاسه

ز نخبه را آذر سے ز کجبار استی جو
 آن چشم شمع را بستم میتوان شناخت
 از گرے چیت نخستین همه بگفتن است
 دوشن دل رفزی بجا غنغب آناه گفت
 جانے کرداشت که وفدائی تو آذر سے
 گر خصم بشمار شود آذری مهر س
 دلاور گر به وصل یار در خواه
 بآن گروه که از سانسرو فاستند
 آذر سے از گل این غنچه بوی نبرد
 دل ز ما برگشت دور کوے تیان آرد
 دل گوشه ابرو سے ترا دید و برفت
 آنکه چون غنچه لبند ناز بر بند آتش
 چشم من تیره شد از فرقت یوسف کو
 حسر خیال خست بستم دل مصرع
 شراب نوشم و خود را گناه کار شام
 روز آخر که بزند از سر کویت مار
 که داند ناسلم چون رفت در روضه بول
 چشم آذر سے خویش در نمی آسے
 حرم خلوت دل راز غیر دوست خالی کن
 دوست میدارم نسیم سج را بر روی
 وقت کشتن بر بندای تیغ زن چشم مرا
 قیمت گوهر وصل تو اگر جان بودی
 ز بهول روز جزا آذر سے چو می تیر س

دله

دله

دله

توان نمود راست درخت نمیدارد
 زان رو که مست را بکرم میتوان شناخت
 بعد از آن هر چه که جوید ازان ساختن است
 چون نبوش مجرمی کنار خود با جافست
 شر بنده از تو گشت که جانے در گشت
 آن کس که جان تانده جان بدیدگی است
 عا هنگام باران سنجاب است
 ز ما سلام رسانید هر کجا هستند
 ناز کالے که ز آردون خارا بندیشند
 آه هرگز از غیب مانعی آید خبر
 مجنون شود آفت جویا بد سرماش
 سلامت برسان باز خدا یا بنش
 چشم دارم که نیسے ز سر ز میشت
 چو آفتاب بر آمد تمام شد مطلع
 به از صلاح که خود را بزرگوار شناسم
 از کف پایے تو در چشم اجل خاک زمینم
 چهل زنهار سند من از ابتدا رسم
 ترا که گفت نماشایے جو سار کن
 که سلطان در سرم می باید خیل چشم بزن
 تا بد از من زمین بوسی بنجاک کو سے او
 چشم سب دارم دم آخر که تیغ روی او
 کار بر عاشق دلسوخته آسان بود
 کو بستای که درانی روز در شمار س

تثوی می برآت از شیخ آفری بنظر رسید این سخن مشتمل است بر چهار کتاب و هر یک را نام علمید
 است اول طائمه الکبری دوم عجائب الدنیا سوم عجائب الاعمال چهارم سعی الصفا و خلاصه مجموع
 نصوص و حکم و مواظبت است درین کتاب گوید

خوانده باشی که زمره تقلید از صدف در توان تراشدن ماه خنثب مثابه ماه است تیغ چونین اگر چه تیغ ناست همچو الف است لکن بشکل شمار نی خالی بشکل نیشکر است کی بیا قوت میشود هم سنگ گوهر کان بحسب رسد مات	بصناعت کنند مردارید کی بود چون هر گویدین لیک از و تا باماه بس راه است حرب پیدا کند دروغ از راه الف آید کی دالف هزار داند اما مذاق کان گریست آبکینه اگر بود خوشش ننگ از فاش رسیده است
---	---

امیدی را ز می همیشه امید نماید از روح القدس و شت لهذا امید می شلخص میگردد
 چهارم بر کسی که چشم بصیرت را جلاد و د از خزانه طبیعت بر می آورد و کتب درسی از حاشیه محفل علامه
 دوانی برگرفت بظیفالخریب امیر خیم ثانی وزیر شاه اسماعیل ماضی صفوی اعتبار و اقتدار بهم
 رسانید و هر قصص که در مدح او می گفت می تو مان تبریزی صلوات الله علیه آن مقرر بود شاه قوام الدین لوزنجی
 را زی بنابر نزاع حقارے شبی جمعی او پیش را بر سرش فرستاد تا تیغ بیدار بخون او رنگین
 ساختند مورخی این صراع تاریخ یافت آه از خون حق من ماه این قطره از قصیده آه

خازنان جو خوش چهره کا ہے بہ اگر کنے ز برائے جھو و کنا سے درین دو فعل شینغ آلفد رناعت نیست ز در سلام فرومایگان صدر نشین	که از شراب حرفان سفله گلنارے و کر کنے ز برائے مجوس گلکارے درین دو کار کر یہ آن مثابه و شوارے بر دے سینہ تھی دست و سر فرو آری
---	---

از مخالعت بعد تغزل

لف و از دستش با آن همه لطا اول	ز نخب بر عدل لبسته در عهد صدر کامل
--------------------------------	------------------------------------

ایضا گزیده بح امیر محمد ثانی	
رخم ز عطرانی سرشک ارغوانی چون نخل حسن ان می گرچه بجز دوم از انم چه غم زانکه تابنده محکم	دلم پاره پاره بشکل صنوبر ورم دین چون ابر نیسان بود بیک پر تو دم دین سازد منو
آوه هم کاسی زنجیر و حیان خیال است دوام آهوان مقال صلتش از کا نشان است بیشتر در بناد لب برے برو سالها سباحه کرده و بسیارے از شعرا و فضلا در یافته آخر در تبریز پای اقامت افشرد و در ۹۹۹ تسع و ستین و تسعمائة طعمه شمشیر فنا گردید و در آنجا مدفون است شبشی تیمان تبریز او را تاراج نمود در رباعی گفته بمیرزا شرف جهان گذرانید و دوازده هزار دینار صلحه از پیشگاه همهت میرزا انداخت رباعی این است	
دوشینه سحریتیم تبریزی من عربان ز لباس عاریت ساخت مرا تبسم لب او شهد راحت است خیال اوست که گاهی ز هوش می برم لس رانه بنیم روز غنم بخر سایه در پہلوی خود تشید جام چون گیس فگند سردر پیش	آمد بسره راه بخو تریز من این بود قریب به خوب نیز من خاش نمکی بر جگر راحت است و و کرد که خبر از خواب راحت است آن هم چون نیم سوئے او گرداند از سن رخسار باشقان یک روح سرگران گردید
اما میرزا شرف جهان خلف قاضی جان سیف فروتنی است که قریب پانزده سال رائق قضا مهمات سرکار شاه طهماسب صفوی بود و باجرائی نامر که بلای علی اثرے عظیم از آثار خیر گذشت میرزا شرف جهان جامع فنون کمال بود و در ۱۰۹۹ شمس الثمین و تسین و تسعمائة درگذشت مخفی نمازند که هنگام آرامی سخن طرازے شیخ سعدی شیرازی که مروج طرز غزل است غال غالب وقوع گوئی هم دارد مثل این بیت دل و جانم تو مشغول و نظر در چپ برست پتاگویند رقیبان که تو منتظر کنی اما نسخ نقوش مانوے امیر خسرو دهلوی که معاصر شیخ سعدی است بانی وقوع گوئی گردید و اساس آن را بلند ساخت بمقدار ۵ خوش آن زمان که برویش نظر منفعت کم بود و سوی من نکند نظر بگردانم و له سلام آن لفتم کامدم چون نه اوله چشم گفت که از در کشید میرزا شرف	

مکتبہ اسلامیہ

چونستم برورش بسیار دربان گفت این سبکین و لکه گرفتار است شاید کاین طرف بسیار می آید
چون نوبت سخن سخن میسر از شرف جهان رسید طبع او مائل و قوع گونی و بسیار افتاد و این طرز
بحد کثرت رسانید و دیوان مختصری از میرزا شرف جهان حاضر است این چند بیت از آنجا بر جریثبت افتاد

چون باین تقریب می آر دنیا آدم را
بهین چون میکنند از هم جدا ایام یاران را
بر سر کویت اگر بنید کسی سر دوا را
شمع سان از مد بیرون کشته زین محفل را
بهر حرف دوا و بسفیر یا بیر مرا
گوید که این عهد قدیم آشنای ماست
چون شرط ادب نیست که گویم چیز
نمی پرسد ز من این نیز از اختیار سیر
گهی حال تو بر غم دلم افکار میسر
خصوصت من او کاشش بر ملا افتد
کسی دوان خبر آرد که یار من آید
چشم بر هم داشت آن بد خودلی بیدار
ای جهان خند را یکدم سخن گویند
خند دید بر رخ من و آنکه روانه شد
نیارم تاب آن کجوف همچو اهرمن گوید
نه بنید سوی یار آهسته با او صد سخن گوید
برای آنکه قد عنبر در گمان دگر
در شناخت ز او از و شمر ساز شد
نظر بجانب من کرد و شمر ساز شد
در نامی سخن ساز و خیال بار می شمر

هست صد منت بجان از نصیب بد گوار
توای بلیل که از دیدار گل شاد و غنچه زین
امشب این رخ را می که دیدم از تو با پیر کشتنم
نیست پای رفتم از بزم وصل او مگر
از تو نماند تاب جدا ستم دگر مرا
باهر که کنش چو برسم که گیتا
گر خواند گنگار مرا غدر نخواهد
پس از عمر که احوال من بهار میسر
ندارد ای قیاس است چنان تو هم
حبیب مانده هست قیاس تو با
خوش آن زمان که شرف دل به بدو
شب که سیفتم محرم حال خود در بخش
افکنند بعد عسری گوشه گفتگو
امید وصل هست که روز دوا یا
اگر یک حرف با اختیار و با من صد سخن
نخس آن مجلس که از بهر فریب خاطران عاشق
ز شوق میرم و سوی تو بگرم در بزم
شبه برسم که زانی بکوی یار شدم
نخان از و بخشش استم تا شمس
چنان مستغرق شدم که گر گویم سخن با کس

دولانه و شش روم زورش سلق را بر دم	وله	وز راه دیگر آیم و تنهاش بنگرم
نشانده بانکو رویان بنهرم خوشی تن یارم	وله	که گز بسیم بسوی دیگری سازد گنگارم
چو من پیغام خود با قاصد و کد ار میگویم		ز بیم آنکه از یادش رود صد بار میگویم
خوش آن ساعت که نهانی بر روی یار میبرم		چو میگردانم بر سویم سوئی اختیار میدیدم

این مضمون از امیر خسرو است که در همین ترجمه گذشت

بجز مجلس که جاسازم حدیث نیکوان کنم		که حرف آن منه نامهربان را در میان پرسم
چنان گوید جواب من که آن گرد در قیاب که		بجای من بیدل از و حرف نهان پرسم
ز بهیوشه لبه سم هر چه گوید آن پری یار من		چو از بزمش روم مضمون آن از دیگران پرسم
روم آهسته چون آیم بردن از پیش آرزوه	وله	باین امید که ز دست کند آن شوخ آرزوم
چون توانم که گویم پیش از عیب رقیبان را	وله	نویسم روز طومارے شب در کوشش اندازم
بچشم دوستان گرساخت خوارم نیست غم اما		کشید اینهم که میخواند زبون خشم هم بهشهم
خوش آن ساعت که پیشیت حال من بید غمخوران	وله	نیازم طاقت و خود نیز حرفی در میان گویم
یار بر خاست چو رفتم من بیدل نشست	وله	عسر ضل آن بود که از بزم کند بر و ختم
کجا شد آنکه از مجلس بی دلدارئی عاشق		بهانه ساخته بر خط تنه آمدی بیرون
می خوردن پنهان تو شد فاش جانان از رقیب		من با تو گفتم آنچه با ما مرا رسوا میکن
خوش آن شب که ما را بار قیاب گفتگوی شد		تو هم در بزم نشستنی با ما آمدی بیرون
مردم ازین که بر دو کمان جفا رقیب	وله	گر چه بر اے مصلحت بود جنگ تو
اے همنشین رقیب من زار بود		من غافل و تو نیز گرفتار بود
گرواده اند یار بر شش ترا مناز	وله	چون آیم که بر دل او بار بود
لطفت نمیشود بسبب اعتبار		از بسکه پیش غلت مرا خوار کرده

صدور کنی و غیر هم می ریب وله چون آیم که اینهمه فرموده کنی
چون برین میان بد را مصلحت وله میگزینی بی ذوق شنیدن
الفنی بر روی باغبان سقا الفنی دارد و باغبان میضایین الفنی فی الحقیقه تحصیل علمی کرده بود و بارها باره آشنایان داشت و منبر

مانند و میر محمد زمان بسیار سرور گردید در وقت تحریر این صحیفه دوستی و انتخاب از غزلیات
شاه آفرین بدست آمد این ابیات بر حسب ترتیب افتاده

غباری تا لال افرا نگر و د قائل مارا	طلپیدن محوش چون که در خم لبسل مارا
تنفس نه است باینستج باب بسته کاران تن	دل و دل هر جا برنگ غنچه یابی چون صبا بکشا
چهره سان از لاله زار آید نسیم جانفرای گل	دل و دل نمیشد نصیب از خلق خوش طین سیاهان را
بهت پرستی صحت گذشت عمر مستام	دل و دل ز آب آئینه میباید شیر دایه ما
من تنگ ظرف و شراب مهر و قندست خند	دل و دل میبرد چون صبح از خود دور یک ساغر و را
چشم بد و در آن سرین دادند نامتوس پند	دل و دل در ره آن آتشین رخسار پا از سر و را
اوج عفت یافت با مانیزه روزان هر که سا	دل و دل از طنبیل سرمه جا در دین باشد سیل را
سید بد سر گشت که هر خطه سوز دل مرا	دل و دل شعله جواله ام سیر است در منزل مرا
شعله کش آفتها است اخلاص بکنز ان	دل و دل ز آینه شش هم گرفته آتش بنیشان با
و طپیدن دل نشاد گرد مارا	دل و دل پیاله گردش رنگ است چون شراب را
نواز شهابی ناله عفت بود آفت	دل و دل کشد آتش جهان بادی که ساز دهنده آتش را
رونق دیگر عشق است حسن یار را	دل و دل ابر و دود آه لبسل باشد این گلزار را
بی زری با بحث آشوب صاحب همت ا	دل و دل کیسه خاسی و بان اژدها باشد مرا
کس نکیر و عسری از گل که نباشد بولیش	دل و دل عاقبت در گرد ترک کمال است اینجا
صفای قوت زمی میرسد مدام مرا	دل و دل که گردنایم شش است خط حرام مرا
دار و از طول ال شیرازه اسباب جهان	دل و دل رشته چون بخت ابر می کند گلده ست را
سید پیغش گرد آینه شش صاحب دلان	دل و دل کرد با قیمت عمر پیوستگیها هسته را
دانه خاک آلوده گرد و از ناخنده خاک	دل و دل دل مکر مسکنی از هر زه خندین چرا
ز پا افتادگان باشد مدغم کرده را بان را	دل و دل که از نقش قدم گرد و سراغ کاروان پیدا
چنین گرمی گذار و برق شرم جلوه اش گل را	دل و دل کند طوفانی موج شکست رنگ بلبل را
چاک چاک خم خیر تمانی آید جسم	دل و دل رشته طول ال صرف رفو کردیم ما

شگون سخی از قنادگی جویند پر زوران	دل	نظر بر پای هم چنگ باشد پهلوانان را	دل
زور با شام با تو دستان مانند گل	دل	شب نشینم منم نشین صاحب آشتانی عنایب	دل
این سخن در زیر لب گوید تنی از باوه جام	دل	کی توان در مجلسی گشتن بلبش کامیاب	دل
سفله گرد اهل منی یافت جاد و دست دور	دل	میرود آخر یک بر هم زون گرد از کتاب	دل
غریب خلق شود صدق پیشه در هر باب	دل	یکم هزار کند محبت احمس بار کتاب	دل
بحسن خلق کن اصلاح بیوفی چند	دل	چنانکه بر رخ بهوش میزنند گلاب	دل
آشاه و ملل تو می دانم سطر پا بخود می آید	دل	سخت میترسم سباد کم کند قاصد جواب	دل
ز تیغ دست نوازش لب بر کشد او را	دل	برنگ شمع درین نرم هر که بوزن است	دل
مردم باید که گیر دست صاحب چوهر	دل	تیغ را بی قوت بازو کشیدن مشکل است	دل
خجالت دست تنی یارب لایب کس سباد	دل	روز گاری میباید چون درنگون ساری گذشت	دل
آشنای با سلم تانقیت دست کار	دل	ورنه هر صحت حسنه فتنه خوابیده است	دل
سینک احباب حشرت کشت بگمان انتظار	دل	صورت شر آفرین بار اصدای پای او	دل
سهل است سهل تربیت خاکسار عشق	دل	گرد دست روم گم می زیر پالس است	دل
سر سرازان در کرم هر خوش منت می	دل	می لب اسیر تا دهن پنا بسیر غلغله است	دل
بجای خویش بود عیب هم محال مهنه	دل	سپاه از قدم جمل میسر میدان است	دل
از جام پوش رفته با باز میرسد	دل	معلوم شد که ساخته خاک کا بی است	دل
زبان طفل بخردا به کس نمی فهمد	دل	بغیر عشق که داند که حال دل چون است	دل
الضاف شیوه و کرم آئین خسروی است	دل	ورنه بصر عروس خروس است تخت و تاج	دل
تا اهل توانگرش صاحب نظران راست	دل	چون فحبه که لب یار زبانت و حیا چ	دل
بخ روشن گهران را بنود هیچ علاج	دل	بنجیه هرگز نه پذیرد بگر پاره عسج	دل
دیوانگی وستی از بوس تو میبخزد	دل	هر فتنه که می خیزد از کوی تو میبخزد	دل
خبر این که پله بعدم تنگ فستقان نبرد	دل	کدام راه بان گوشه دبان برودن	دل
همه چون شمع درین نرم سرافراختاند	دل	تا که عاشق بداغ تو سرافرازد کند	دل

آخر برنگ شمع سرخویش میخورد	دله	هر کس که در سربق طلبش با مید	دله
برنگ که با بسم زرد نا توانی شد	دله	بختی جابیه دیدم که رنگم زعفرانی شد	دله
فروزان که در انکار با ده مست جلال اند	دله	نهفته در تنه ناخن پیاله همچو کون هلال اند	دله
تا دل بتو رهنما می من شد	دله	من بر دل و دل فدای من شد	دله
چون جسم و شیشه آید با ده بزم آرا شود	دله	در سحر کیفیت صاحب مهر پیدا شود	دله
بزم وصل هم شوق نشد بر نیتا بد	دله	سپند آمد مجلس لیک آتش زیر پا آمد	دله
نباشد لیکه عنبر از سوختن مضمون مکتوبم	دله	برنگ شعله آتش ز خوان دو دخیب زد	دله
هزاران فتنه آتش بکف فرصت طلب داد	دله	چو زنبور سل تا خواجه را سامان شکاشد	دله
مارانه جنون و نه سودا بے بچار است	دله	بوسه بدماغ آمد و هوش از سر ما برد	دله
خنده ز غنچه تصویر دل ناشگفت	دله	آه ازین حق که در ساعت سنگین بستند	دله
عالمی بر باد رفت و عالمی ایجاد شد	دله	آفرین ناز و نیاز ما و جانان کم نشد	دله
تا کشودم دین دل یار در آغوش بود	دله	خواب مایه آن سرین محتاج تعبیری نشد	دله
بدانگیش تا چند کتبخ آفرین ستم	دله	خدا سازد که گاه می نوبت هند قبا آید	دله
ز بس دلتنگی چون غنچه گل خواجه در احسان	دله	محرمه واکر دو تنوانست از زر دست بردارد	دله
بضر بخت هم نتوان علاج سرکشان دن	دله	ندیدی شمع را که سر بدین گشت سر کشته	دله
خس را محیط تخت روان میدد ز موج	دله	این است امتیاز بزرگان روزگار	دله
هر تنگ ظرف کجا تاب بخاشد تو کجا	دله	شیشه ما است که دیوانه سنگ است هنور	دله
تتها خودم مصاحب درو آشنای خویش	دله	خود چون سپند و جگر تم بر نواس خویش	دله
پوشیده چشم میگذرم ز آب و آئین	دله	ترسم خدا نکرده شوم آشنای خویش	دله
غلام هند و چشم تو شد که می نازد	دله	بمیر زان خود صفا همان سر نه فروش	دله
ما فقیران بادشاهی وقت غویشم آفرین	دله	صحبت نواب یا خان گر نباشد گوشتا	دله
ترک حسن گرفت ز سامان شکار	دله	آن سرین میله بود شاه مولی کمرش	دله
نواخته که باشد سوختن در پرده اندازش	دله	چو تار شمع آتش میجود از پرده سازش	دله

که چندین رنگ گرداند شرب ناب در لاش	دله	بجا عشوه در چشم غضب مستش تماشا کن	دله
گر نبودی دیدت از دیده بنیا غرض	دله	بچو ز کس مرد یک از دین میگردم بر دل	دله
سر نوشت ما چو ساغر خط عصیان شد در بنج	دله	آفرین کش نشاء است خون ملاعتها بساوا	دله
قصران شرح نداشتند را دارد معامت	دله	مسهل باشد سرم از خود رنگان پوشیده	دله
شوق قربان طیش میشد پیش قربان شوق	دله	آفرین بزم خیال او تماشا داشت دوش	دله
در نظر بان خورده می آید لب خندان گل	دله	در نشاط آباد زیر خاک بنه چیده از	دله
چون برق مکر فلک غوده عصایم	دله	از لب که هواست قدا و بد و حسابم	دله
حائل گردن دستم بود گیرنده تسلایم	دله	شکار التفاتم آن سر بن صیاد میباید	دله
ناز بر رحمت او چون نکت عصیانم	دله	نیست جز دامن ترش بنم باغ کر کش	دله
ما سپو چو رستا و نیلک و بدمن انم	دله	این طفل طیشان را از راز ما خبر نیست	دله
آفتابم هر کجا افتاد منکزل میکنم	دله	آن سبکبارم که در راه فنا چون گردا	دله
چون نفس در پرده دل جستجوی میکنم	دله	نی همین از یار خطا هر گفتگوی میکنم	دله
برنگ سر و انشایض می دستی سرفرازم	دله	بنیازم سرفرد مایی سرانجامی است سازم	دله
خنده چون گل به که دوران کم فرصت کنیم	دله	گریه حسرت درین گلزار چون بنم چرا	دله
گرد و سر نو گردم و خود را دغا کنیم	دله	آه کس سخت و بسین تا کجا کشید	دله
بر همتیان سخت گران چون شب عیدم	دله	وحشت بود از صحبت من مرده دلان را	دله
که نتوانم خود تصویر پیرا بن جدا کردن	دله	کجا از اهل صورت شیوه تخرید می آید	دله
چو تجنل از دل لال تشنگی می میگرم	دله	سن مستانه باینهای عشق تند خو گردن	دله
یتمم گریست افتد بجاک پاس او کردن	دله	ثوابش از وضوی آب کوثر باج میگیرد	دله
که باشد سر بلند بجا بقدر سرفرد کردن	دله	همین آواز در گوش من از دولا ب می آید	دله
شراب مند باشد بیشتر در غمتن رنگین		اثر صد رنگ دارد و زول مست محبت را	
عمیدم عتاب آلوده من تا چه دید از من		نگه وزد بر و بر و بنین ز ندر در نقاب آرد	
بهر ناله آبر و چون صبح توان ریستن		در خور کسپ همان کش چه دارد دردن است	

ولہ	چو آن طفت کے کہ ہم سیرت استاد و گشت	ولہ	کجا ہم را حیا نگذاشت کردی تو گل چمنید
ولہ	ندارد آن سرین الاثر اسے حمے بجالا	ولہ	بلا گردان شمع قربان روم گرد و سرت گردم
ولہ	کہ بی وطن ہو بودن بہ از وطن بے تو	ولہ	گھر بگوش تو کیگو بد از صدف بی نثار
ولہ	زارخ بسمل شدہ ماند بہ گلستان لالہ	ولہ	رفتی و در نظر من لی خست ای کبک خلام
ولہ	بہر پیش دکان خویش ہر کس میزد ہر جا	ولہ	شگون مغفرت اشک نہایت بہت در پیر
ولہ	کہ مکتب رضاست بر ہم سودن دست لیشیا	ولہ	بود کافے نہایت قطع طومار محاصر را
ولہ	غم دست نگاہین تو محراب است پندار	ولہ	تو چون ساقی شوق و سجدہ می آئید میخوران
ولہ	ز گرد و سرکہ غلط کم نشد زان چشم گویا	ولہ	بشام بیکسی بیمار نالاک شیتتر باشد
ولہ	اگر روید برنگ شمع نزل از ہر موی من چشمے	ولہ	تو انم در تماشاے رخ او و دوشمن چشمے
ولہ	آب شوم تا قبلہ تحقیق را ز مزم شومے	ولہ	سے دل کن در صفات قبلہ عالم شومے
ولہ	گل فشاندم بار بستم بلبلے	ولہ	ترک رعنائے است برگ را و عشق
ولہ	آن سرین بے بادہ مکتب بلبلے	ولہ	ہچو نرگس گر چہ جام من ہی است
ولہ	غلام از نار ازین خط گل ہوشید قالدینے	ولہ	بر لے نمرش ندان آفرین بر صبح میاں

لفظ قالدین بنون ہم آمدہ مؤلف گوید درین بیت لفظ قالدین بنون آمدہ این ہم درست است
 شیخ محمد علی ترین ہر گاہ از بندرتبہ والد و سیوستان و خدا آباد کہ ہر دو شہر عمیل از بلاد سند
 است گردیدہ شخصہ شعری پیش شیخ خواند کہ قالدین بنون دہشت شعر از خاطر فقیر برآمد شیخ
 گفت لفظ قالدی بی نون است آن شخص پیش فقیر نقل کرد کہتم شیخ فریدالدین عطار نیشاپوری
 در پند نامہ مشہور قالدین بنون آوردہ می فرماید **د** دورہ را بوریا قالدین بود **د** زانکہ خوشنش
 عاقبت بالین بود **د** آفرین گوید **د** در مشرب بے کہ مایم آوردہ دانی نیست **د** ساغر بکف
 چو لقا ویر ز ندیم پار سایم **د** محمد علیخان مخلص بنین کشمیری مؤلف تذکرہ حیات اشعرا بیت مذکور را
 در ان تذکرہ بنام خود نوشتہ و مصرع اول را بغیر دادہ مطلع کردہ باین طریق **د** آوردہ **د** ای
 نیست در مشرب بے کہ مایم **د** بہین قدر تقدیم و تاخیر بیت را از خود ساخت و در ترجمہ شاہ آفرین
 و تذکرہ یک بیت مؤلف رسالہ را کہ عبارت از بیت مذکور باشد نیز مخطوط و مسطر شد و تا مدلتے

در خود کرده بود استی ببت بلا شک از شاه آفرین است و تین صاحب تصرف شاه آفرین است
برگاه بیت مذکور را گفت میر محمد علی بیج سیالکوٹی شنید گفت بیت ناموزون است در تصویر زان
مؤلف گوید این وزن بحر مضارع است تقطیعش مفعول فاعلان مفعول فاعلان دو بار گاهی فاعلان
سبع آید و سبع زیاد کردن الف بود و سبب تخفیفی که در آخر هر واقتد پس فاعلان فاعلان ثان و سبب
آن فاعلیان گذارند و این فاعلیان هم در آخر مضارع افتد و هم در وسط اگر در یک مضارع فاعلیان در
مضارع دیگر فاعلان آید بیت ناموزن نشود چنانچه میرزا صاحب گوید هر خالین بیابان
رهنمایی است بهر شبنم درین باغ جام جهان نمائی است -

اصف تختلص نواب آصفیاه غفران پناه است چون کرارین و جلیل القدر درین صحیفه بتقریبات
مسامح واهی آخر و در بر خه حالات سلسله او درین محل نگاشتنی است و الویه اثر بلندترین میلان
افروشتنی جدا وری او عبد الله خان بزرگم صاحب قران ثانی شاه جهان است و جد پدری او عابد
له اذ اکابر سمرقند و از اخوان شیخ شهاب الدین سهروردی بود عابد خان و عهد شاه جهان دار و
هندوستان شد و در سلک خدمت گزینان شاهزاده ادرنگ زیب انتظام یافت و بعد ادرنگ
آرای شاهزاده بنیرج منصب پنجهزاری درجه بیای اعتبار گشت و دوبار منصب صدرات کل صدر آرا
لر وید و بیت و چهارم ربیع الاول سنه ثمان و تسعین الف در محاصره قلع کلکنده بزرخم گو که گوی
جانفشانی از میدان برو خلف او میر شهاب الدین که از کبر احرار غلامی است رفته رفته بمنصب
هفت هزار و خطاب غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ عارج آسمان ترقی گشت و در جلدوی
ترودات شالیه که در فتح بیجا پور بمقدم رسانید باضافه فقره فرزندار جمند بر القاب سابق طره زیبا
بروشار افتخار و در عهد شاه عالم بصوبه داری کجرات علم مباحات افراخت و در ایام حکومت
انجام سنه ثمان و عشرين مایه و الف کوس حلت ازین عالم فرو گرفت خلف او نواب آصفیاه نام
اصلی او میر قمر الدین است و سال ولادت او سنه ثمان و ثمانین الف از زمان غلام مکان خطاب
حسین بیلیج خان منصب پنجهزاری بلند پایه شد و او آخر آن عهد بصوبه داری بیجا پور و عنایت بجاگز
دور عمر شاه عالم خطاب خان دوران بهادر و صوبه داری او را داده و اتمیاز یافت و بکثرت فرصت بنابر ناساز
امرا حضور ترک منصب کرده و لباس فقر پوشیده در شاه جهان آباد گوشه انزوا گرفت و در ایام

جهاندار شاه از احزاب آمده بر محنت اصل منصب خطاب بر نواخته آمد و در سال اول جلوس محمد قزقرچس
 خطاب از نظام الملک بحد در پنج منصب هفت هزار ری و صوبه داری و دکن میا هیشت و
 چون ایالت دکن بامیر الامرا سید حسین علی خان تفویض یافت و نواب تفصیل عتبه خلافت شتافت بنابر
 دفع الوقت که مثل عهد شاه عالم بی پروا بال سطلق شمس به نشیند حکومت مراد آباد از تمسک به خلافت
 برگرفت و در حسن سلطنت رفیع الدرجات بصوبه داری مالوا سیر بر فراخت و دوی نقاق از امر انصوا
 نموده قصد تخمیر دکن بنماط آورد و در سنه ثلثین مایه و الف از مالوه متوجه دکن گردید قلعه اسیر از میان
 و شهر بزرگ پانپور را از محمد انور خان که در عهد رفیع الدرجات بصوبه داری بپانپور مامور شد بود و صلح بست
 و سیر در هم شعبان سال مذکور برسد و لا و در خان که از حضور بجماریه نواب تعیین شده بود در موضع حسن پور کمر
 بظفر یافت و بپانپور معادوت نمود و ششم شوال سال سطور برسد عالم علیخان برادرزاده امیر الامرا
 سید حسین علیخان که نائب دکن بود و در نوک بال پور نوای نصرت بر فراخت و چون طبقه سادات باریج
 بر سر هم خورد و اعتماد الدوله محمد امین خان که بعد سادات وزیر فردوس آرامگاه محمد شاه شده بود نیز در کینه
 نواب در سنه اربعه و ثلثین مایه و الف از دکن بحضور رفته پنجم جمادی الاولی تجلعت وزارت قاست مایه
 آراست فقیر در آن وقت بدرا خلافت اقامت داشت و ششم در همان ایام معزالدوله حیدر قلیخان اسفراغی
 ناظم بجات قدم بجات در داوی یعنی گذشت فردوس آرامگاه صوبه دکن بجات و مالوه نیمه وزارت
 دایالت دکن نواب مقرر کرده مهم حیدر قلیخان با و تفویض فرمود نواب پاشنه کوب تا جا بلویه قریب بجات
 خود را رساند حیدر قلیخان تاب مقاومت در خود ندیده خود را بجنون ساخته زو نواب عم خود حامد خان را نیا
 صوبه دکن بجات داده مالوه آمد و نیابت صوبه داری مالوه بظلم الله خان پسر عمه خود سپرده او اکل
 جمادی الاولی از ان سال بدرا خلافت مراجعت نمود اما در حضور نخواسته که پای نواب در آستان
 خلافت قائم شود مزاج بادشاه را بر گردانیدند در سنه ثلثین مایه و الف حکومت دکن از تغیر نواب
 مبارز خان ناظم حیدر آباد مفض گشت نواب مخالفت هوا دار خلافت و موافقت هوا می مراد آباد بجا
 خود که سابق بکومت است بچاپراخته بود بهانه ساخته از فردوس آرامگاه رخصت مراد آباد گرفت مسافر
 نور دیده جانب دکن عطف عنان نمود و بر جناح استعجال خود را بدکن رسانید مبارز خان بمقابله و تعارض
 آمد بستی و سلوم محرم سنه سبع و ثلثین مایه و الف در لشکر که کثیر جنگی صعب داد مبارز خان قبل رسید مجموع مالک

دکن نواب گشت بد وصول این خبر بجنوب صوبه گجرات از دخول نواب بمبار الملک سر بلند نما
تونی و صوبه مالوه بگردید و برقرار گشت آخر فردوس آرا سنگاه خاطر را با ستالت نواب منوچهر
و در شش شان و شصتین مایه و الف بختاب آصف جاه سرفراز فرمود و در شان و شصتین مایه و
الف بمیلان تمام طلب حضور نمود نواب خلف خود نواب نظام الدوله ناصر جنگ را نائب دکن
روانه حضور شد او آخر ربیع الاول سال مذکور داخل دار الخلافت گشت بعد دو ماه فردوس آرا سنگاه
نواب برای منبیه غنیمت کرد و صوبه داری اکبر آباد از غزل راجه صبینگه و صوبه دکن مالوه از تغرباجی
به نواب عنایت فرمود نواب به اکبر آباد آمد و محی الدین قلینان که از بنا بر سر داشت خان زیر و از اقربا
نواب بود نائب صوبه اکبر آباد کرده عازم مالوه شد و چون کنار دریا چنبل گذشت عازم عمیق تیج در
تیج است و وقت آمدن نواب از دکن کنار روان چنبل لشکر را تصدیع بسیار رسانید و چون نواب زیر
اکبر آباد مجبور عقب کرده مشرق رویه روان شد و بر سر آوده و محسن پور گذشته زیر کالپی دوباره دریا
جمن را عبور نموده در ملک بندیله درآمد راجه بندیله با جمعیتی در رکاب شد و بعد طی منازل به جوبال از قلع
به صوبه مالوه سید باجی را و هم با فوج سنگین دکن استقبال کرد و در ماه رمضان سال مسطور در سوابه به جوبال
آتش جلال و قتال شتعال گرفت چون خبر آمد آمد نادر شاه گرم بود نواب مصالحه را بر مجادله ترجیح داد
و زود بدار الخلافه برگشت و چون نادر شاه استیلا یافت با نواب نسبت با عازم دیگر حسن سلوک فرمود
بمحل آورده و چون امیر الامرا مصمصام الدوله خاندوران محاربه در شاه جانشان نمود منصب امیر الامرا
مراتب دیگر نواب مقرر گشت درین ایام نواب نظام الدوله ناصر جنگ نائب دکن با خواجی خوان ملک
خود سر پیوند نواب بر اصلاح پسر در سنه ثلث و شصتین مایه و الف از پادشاه رخصت گرفته بدکن آمد
بستم حمادی الا و سنه اربع و شصتین مایه و الف در سواد او رنگ آلود جانب غرب با پدر و پسر جنگ
داختند و نواب نظام الدوله زخمهای شدت بدست پدر و الا که افتاد نواب در سنه ست و شصتین مایه و
کمتر بخیر ملک کرنا تک بر گشت اول قلعہ ترجیایی را محاصره کرده غنیمت شد بعد از آن ملک آرکات را از
قوم نوایت انتزاع نمود و در سنه سبع و شصتین مایه و الف قلعہ بالکنده از توابع حیدر آباد محاصره کرده از
سفر خیانت دکنی بجزه لشکر در آورده و چهارم جمادی الاخری سنه احدی و شصتین مایه و الف در سواد بر پا نمود
علم کشور بقادش او را نقل کرده در موضعه منوره که قریب قلعہ دولت آباد است پائین فرستاد

برہان الدین غریب دفن کردند و در همین سال فردوس آرا سنگاه محمد شاه و وزیر او اعتماد الدوله -
 فخر الدین خان روی توجه بعالم جادید آوردند و تولد گوید سه رکن مملکت ہند از جہان رفتند
 قتا و حیف ستہ در یگانہ از کف و ہر برای علت این ہر سہ یافتہ تاریخ بنامند شاہ زمان با وزیر
 آصف و ہر ذاب اذا عاظم اعدا و دولت تیموریہ ہندوستان است از عہد خلد سکان قتا ہی و
 فردوس آرام گاہ محمد شاہ بر چار باش امارت کامرائی کرد و قریب سی سال بجا کوشت شش صوبہ
 دکن کہ قلم و چندین بادشاہ عالیجاہ بود پر دخت جمیع اعدا و عہد فردوس آرا سنگاہ عیال او بودند و
 مراحم و اذا فرزندانہ بتقدیم سیر نیند عجبات ملکی صفات مجبول بخیر و بد ہمیشہ حمد سرکار و فقر و علما
 و صلیما دار باب استحقاق را بحضور میر و بعد قسمت ہر سہ شہی بظہر میر سید علما و شیخ و یار و عیال و النہر و
 نرسان عاقی عجم و اطراف ہندوستان حیت قدر وانی او شنیدہ رو بکن آوردند و ذلک از شیخان کثیر اللہ
 بردند از آثار است حصار شہر نیاہر پانچور کہ در سنہ احدی واربعمین مایہ و الف بنا آن گذشت
 و بمرور بانام رسید و آبادی نظام آباد بالامی کلل فردا پور کہ در ویرانہ محض بود طرح انداخت و بجا
 و کاروان سرا و دو خانہ دہل تعمیر نمود و رب اجل ہذا بلد آمینا مطابق سنہ احدی واربعمین
 و مایہ و الف تاریخ احداث این آبادی است و حصار شہر نیاہر حیدر آباد و نخر پور کہ در وسط شہر
 اوزنگ آبادی آید قواب سخن موزون میگرد و دیوانی ضخیم دار و از تیا ج طبع شریف است

تا مست بل کرد با خود سن یار آیند	دلہ	آمد آب تازه بر روی کار آئینہ را
بہ کہ تصویر کشے ہیئت انسانے را	دلہ	تا تما شاہ کنے این انجمن فائے را
لے بسا کار کہ غفلت بسر انجام آرد	دلہ	خواب بیدار کند بوٹف کنگانے را
ز شوز سحر گر فہمیدہ نخت جہا بش را	دلہ	بسا مان قتاے خود مہیا شو جوش را
سوخت تا داغ محبت دل دیوانہ ما	دلہ	شمع گردید بگرد سر پروانہ ما
طہر ج کاشانہ مار نختہ رنگ نفات	دلہ	عسرق آلودہ رو و سیل زبردانہ ما
میکنم روی طلب ہر جا کہ میخوانی مرا	دلہ	مایلم ہر چون درق ہر سو کہ گردانی مرا
طلب بیت پایم ہستی ای در دل	دلہ	تا بر و سیلاب شک انجا باسانی مرا
سیر گلزار زندہ است ہم بجاری و ہستہ است	دلہ	می بر و در عالم دیگر پشیانے مرا

بسم نشو و مهت عاشق تان | اوله | نیم ساعت سر بر و تشنگی مستان را
چون ذکر غنیم در ترجمه نواب آصف جاه افتاد و محلا احوال این فرقه با غنیمه گوش گذار اخبار
جو یان نموده میشود تاریخ نامها باز میگویی که از قدیم الایام فرزان و ایان هند پیش از عهد اسلام و بعد
آن بر اهل کن حیره دست بودند و همیشه فواج قاهره فرستاده تمام قلمرو دکن تا لنکا و سرب پروزه
سیاحتند الا درین عصر که قوم مره در ممالک فتح المسالک هندوستان عجب کارها کردند و جمیع
کشور دکن مالوه و حجرات و صوچات هندوستان تصرف آوردند مگر صوبه اوده که بسبب صیقل
دریای لنگ و دفعه برهان الملک و خلاف او محفوظ ماند و صوبه ملتان و صوبه پٹنه که بسبب دور
دست بودن از دکن بضبط غنیم در نیامد اگر چه تا سبب نیم در ملتان هم رفته اما از دور و موجب
شاه درانی فرصت عمل کردن نیافت و در صوبه پٹنه و بنگاله هم عمل غنیم بواسطه لشکر ناظم بنگاله بعد مجرای
مصالحه قرار داده سال پیشش مقرر می میفرستاد و چنانچه مفصل می آید مرهست عبارت از دیوگیر
و اطراف آن است و ساکنان این سرزمین را مره گویند و زبان مره می مخصوص این کسان است
در پست غنیم در قوم بھونسله باشد و نسبت بھونسله بر اجهای او دیویر می رسد و راجه های
او دیویر فوق جمیع راجه های سرزمین راجه پوتانه انداز راجه های دیگر هر راجه که نو بر مسند راج می نشیند راج
او دیویر قشقه بر آید او میفرستد و او آن قشقه افتخار را بر پیشانی او ب میگذارد و لقب راجه او دیویر
و او نسب خود بنوشتران عادل میرساند چون سعد و فاضل ایران را نسخ کرد و او لاد و نوشتران اداره
شدند یکی از اجداد راجه پوتانه بمرتبه راجگی رسید چون شهر بانو دختر بزرگ و حیرت برهمنه نوشتران
با سر رفته در حباله محلی امام حسین رضی الله عنه درآمد از لطن آن حقیقه امام زین العابدین
رضی الله عنه تولد شد لسل سادات حسینی منحصر امام زین العابدین است درین صورت قبلیه راجه
او دیویر احوال صحیح خال بمسئله مامون سادات حسینی اند غنیم مره را لازم است که با سادات
بطرعات و ملاقات پیش آیند و حق صلوات رحم بجا آرند و قصه کی از او لاد و راجه که از لطن و خست
نخار بود بسبب ناموفقت برادران از او دیویر برآمده بکشور دکن افتاد و در طرف کرناٹکا کن شد
و از جهت عملی خاندان خود با عده های دکن خوشی بھمرسانید و او لاد او دیویر شد و سبب است که
و دوم بھونسله از قوم بھونسله سا هوسه اول در سلک اتباع برهان نظام شاه نظام داشت ثانیاً

بابر اسیم عادل شاه پیوسته نوکری ادبر گزیده ابراهیم عادل شاه در او آخر عهد خود برگشته بودند
 در جاگیر ساہوبے مقرر کرد و ساہوبے آنجا بر سر سیدان طرح توطن انداخت چند ہی عاصی
 نوکری صاحبقران ثانی شاہجہان نیز بردوش خدمت گرفتہ بود و خود در بیاق میگذرانید و
 پیش سید و جاگیر بنیابت قیام داشت و چون ابراہیم عادل شاه را عارضہ مرض ہوت
 تا عرض دو سال طول کشید احتمالات بسیار در مملکت اود را یافت و اکثر سپاہ کوکن بزحمت
 بہ بیجا پور آمد و آن لایت و فلاحش از لشکر کے محافظت کما فی النبی تواند کرد و فانی ماند درین
 اوقات سید و کہ رب النوع غنیمت یہ کلیم است و محبونی از ہوشیار و جلیلہ سپاہ گری بود و جمیع
 ظاہر و درویشیہ و عروا فاکر و وفادان صلاح را کہ از وجود محضت شہکجاں اسباب قلعه دار
 تہی بود و تصرف آورد و درین اثنا روزگار ابراہیم عادل شاه سپہر آرد و پیش علی عادل شاہ چوین خود
 و چون او بنا بر اہتدای سلطنت و محضرت استقلال بہم فرسائیہ بود و فوٹو بسیار در مملکت اود و خود
 و سید و زبرد قوت گرفتہ بر تمامی قلاع کوکن استیلا یافت و حصول تازہ نفس خود ادا
 نمود و قریب چہل قلعه سابق و لاحق ملو از سامان قلعه داری بہم رسانید و باستظہار حصول کوکن و جنگ
 بجمیع خاطر و فراغ بال ملو اطاعت علی عادل شاہ بچیدہ علائقہ جادہ خلافت اود و دید و حال
 را کہ کوکن سبب سلطنت علی عادل شاہ بود و غاکشت مہجور اورا ایضا نمود و درستم خان را کہ او ہم از عمدہ ہا
 آن دولت بود شکست ہمیش اود و بعد از آن خاطر بالکل از غرضہ عادل شاہیہ برداشت شروع
 در فراقی و تاخت و تاراج اطراف نواحی کوکن کرد و چون لایت کوکن متصل بدریا شوراہست
 بعضی بنا در اود تصرف آورد و راہ نے سحر را نیمہ را نہر نے بر ساخت بعضی اوقات کہ قابو میبا
 بر بر نے مواضع متعلقہ بادشاہ ہند یعنی خلہ مکان نیروست چرات دراز میکرد و چون این خبر بہان
 خلہ مکان رسید بر بلخ والا با میرالامرا شالیہ خان صوبہ دار و کوکن صادر شد کہ بدفع سید و پروازد
 و ہمارا جہ بیونت نیز با اتفاق امیرالامرا برین سم مامور شد امیرالامرا جہد و جہد وافر و تادیب
 و تخریب لایت اود و بعد ہم رسانید سید و در لٹ و سبعین و الف بار و دی امیرالامرا شہنشاہ
 اود و ابولفتح خان سپہر امیرالامرا شہساخت امیرالامرا مغزول شد و صوبہ دار کوکن بشاہنشاہ
 عظمیٰ تفرغ یافت چون محمد کوکن از ہمارا جہ بیونت خاطر خواہ بادشاہ بکفایت رسید خلہ مکان

اور کچھ نور طلبیده بجای اور اچھے جنگ را تعین فرمود و اچھے جنگی سوار گوشتا لہاسے واقعی دادہ
 قافیہ اور تنگ ساخته سیوا جزا طاعت چارہ مندرہ بی سلاح آئدہ باراجہ ملاقات کر و دست
 و تہ قلعه و ملک دہ لک ہون شیکش سرکار بادشاہی نمود و بموجب التماس راجہ جی سنگ فرمان
 بادشاہی مشعل بر عفو جرایم بنام او صادر شد و سینا پسرش بنصب پنجزاری سرفرزی افت
 و خود با سپہ را دہ قبل عقبہ خلافت خودہ نیز ہم دی القعدہ شہادت و سبعین و اہل دہا کبر آباد
 دولت زمین بوس اندخت مہورہ عنایت خستہ کرد و دہا بنا بر دہقانیت و عدم ادراک
 صحبت سلاطین عنایت بادشاہ زیادہ بر مرتبہ خود توقع داشت گویہ رفتہ بارام سنگ سپہ راجہ
 جی سنگ اظہار بخشش کرد حکم شد من بعد از دولت حضور محروم باشد و محافظان بیاساری او
 تعین شدند اما سینا پسرش کہ بے تقصیر بود از یاریابی ممنوع نشد و فرخواستہ بادشاہی بود
 کہ بعد چند می سیوا را از تعلیم خانہ ادب برگردہ و مشمول عطف ساختہ رخصت انصاف ارزانی
 شود اما او را حوصلہ کہ کہ این سنگی در یاد بعد سہ ماہ و نہ روز بست و ہفتم صفر وضع خود تغیر دادہ پستی
 راہ فرار گرفت و دیگر رفتہ ہمیشہ ہنگامہ آرامی فساد بود و صوبہ داران و کتب تنبیہ تادیب و مہر
 تا آنکہ بست و ہمارم ربیع الآخر سنہ جدی و تعین و الف قلعہ ہستی او فروخت سینا ہمان
 بسے پر بر پا داشت آخر خلد مکان نفس نفس متوجہ کن شد بست و سیوم ربیع الاول سنہ
 ثلث و تعین و الف اورنگ آباد را کامیاب متزل ساخت و تا آخر عمر خود در ثلث و پنج
 در گوشمالی مرہ صرف کرد اما از تہا دن بعضی امر کہ برای اعراض نفسانی خود می خواستند کہ
 ہم مرہ انفصال پذیر و اتصال این شجرہ ملعونہ صورت نسبت سینا را دو سپہر وجود آید
 و ساہو راجہ بعد رحلت خلد مکان مرہر ریشہ شرکت در ملک بادشاہی و دایند و رفت
 رفتہ دست تصرف بملک خارج و کتب سانیہ فیصل این اجمال آنکہ آواخر عمر حلد مکان
 یافتہ بود کہ با غنیم صلح در میان آید باین شرط کہ سر صد از محصول ملکی نہ رو پیہ بصیغہ سر دست
 حصہ غنیم مقرر شود بادشاہ اس خان عرف میر ملتگ را با اسنا و سر دست کہ نزد غنیم فرستاد کہ
 عہد و بیان کہ حکم سازد و سر داران غنیم را بلا زمت بادشاہی بیار و آخر زای بادشاہ برگشتہ
 و میر ملتگ را کہ ہنوز اسناد حوالہ غنیم نگردہ بود کچھو طلبید و و عہد شاہ عالم مہندہ و سپہر و

از حصه عایا بنیم مقرر شد و سند بادشاهی حواله گردید شاه عالم بعد فتح کام بخش در سنه احد
و عشرين مائة و الف لواى معاودت از دکن بنید وستان برافراشت و صوبه دار دکن بامیر الامرا
و والفقار خان محبت فرمود و والفقار خان دواد و خان بنی را نیابت خود داده و دکن واکذا
و او و خان بنیم موافقت کرد و قرار داد که آنچه از ملک وصول شود سه حصه از سیرکار بادشاهی باشد
و چهارم حصه از غنیم سوای دهم حصه سر بسککه از حصه عایا که سابق مذکور شد و این تقسیم جاری سار
گشت اما سند چون بنیم حواله نشده بود چون صحبت محمد فرخ سیر بادشاه با سادات باره بر خور
بادشاه امیر الامرا سید حسین علیخان را صوبه دار دکن مقرر کرده از حضور آورد و بعد وصول امیر الامرا
بدکن بادشاه با غوای دولت براندازان بسرواران دکن خصوصاً هوراجه بن سیتا در باب مخالفت
امیر الامرا متواتر نوشتجات می فرستاد و در حضور با قطب الملک عبداللہ خان ہر روز پر کشش
تا زہ بر می آید گفت قطب الملک همیشه امیر الامرا را بآبدن دہلی تا کہ می نوشت لا علاج امیر الامرا
و شمن خانہ دشمن بیگانه ستاد در سنہ تسع و عشرين مائة و الف با ساہوراجہ توسط محمد انور خان برہانپوری
و سکر احمدی ملہار صلح کرد و بشرط عدم تاخت و تاراج ملک عدم قطع طرق و گنگا بدشتن با نژدہ ہزار
سوار در رکاب ناظم دکن اسناد چوہنہ و سر بسککه شش سو دکن مہر خود با تنخواہ کوکن غیرہ ملکی کہ راج
قدمش نامند حوالہ نمود و بالاجبی بن بشونات از برائتہ کوکنی وکیل ساہوراجہ مقرر شد و در ہر پکنہ دو عامل
از جانب بنیم نصب گشتند یکی مکاسار کہ چارم حصہ وصول کند و دیگر نائب سر بسککہ بعد انعقاد این
صلح ملک دکن کہ بعلت نزاع بنیم خراب بود اگرچہ رو بادی گذشت اما ضبط بادشاهی از ملک
برخواست و نحوست این ترنج سخت سہیت نمود امیر الامرا بعد مصاحبہ در سنہ ثلثین مائة و الف
عالم علیخان برادرزادہ خود را دکن نائب گذارشتہ با سپاہ سنگین قریب پنجاہ ہزار از خود و فوج
مرتبہ بسرداری بالاجبی بشونات عازم دارالخلافہ شد و بعد عزل محمد فرخ سیر و اجلاس فرسج الدہجا
در سنہ احدی ثلثین مائة و الف پایہ سکر احمدی ملہار بلند شد و صاحب اختیار دکن نموده او را باتفاق
بالاجبی بشونات نزد عالم علیخان روانہ دکن ساخت این ہر دو از حضور بدکن مدہ تسلط تمام بہم رسید
از عالم علیخان نامی پیش نبود و در سنہ سبع و ثلثین مائة و الف فردوس آرام گاہ صوبہ دار مالوہ و ہما
از قوم ناگر مقرر نمود و او آمدہ خیل گشت و در سنہ تسع و ثلثین مائة و الف ہولگر از قوم شہابان از

د از زخای باجی را و پسربالا باجی بشوونات که بعد قوت پدر بجای او قائم شد از دکن بمالوه رفت با گردن
 بهادر جنگیده او را کشت و تا آمدن صوبه دار دیگر از حضور او لا و گرد و دهر بهادر محافظت شهر چین بنمودند و در
 ثلث دار لعین مایه دالف محمد خان بنکاش صوبه دار مالوه شده چهلین رسیدا با لبب خنیم
 که همیشه بتاخت و تاراج مالوه می پرداخت نقش او درست نشست و در ششمین دار لعین
 و مایه دالف صوبه دار می مالوه از تغیر محمد خان بر وجهی سنگه صاحب رسد مقرر گشت تقویت باجی
 بنابر سبب کفر پیش از پیش شد و در ششمین دار لعین مایه دالف باجی را و قدم بجرات پیش گذاشت
 از دکن قصد تاخت هندوستان کرد و از دار الخلافت مظفر خان برادر مصمام الدوله خان دران بفتح
 غنیمت نامور شد مظفر خان در ملک مالوه در آمده تا سر و نخ رسید باجی را در دبر و نشده بدکن برگشت
 و مظفر خان بی وقوع جنگ بدار الخلافت عطف عنان نمود و در سابع دار لعین مایه دالف باجی
 اراده هندوستان کرد و اعتماد الدوله و قمر الدین خان وزیر الممالک و امیر لاهور مصمام الدوله از حضور به
 تنبیه و تعین شدند و آنها با کوبه تمام هر کدام تفاوت بست می کرده بملک مالوه خراسیدند باجی را و دو
 فوج کرد فوجی بسرواک بیلا جاو و در مقابل دوزیر الممالک فرستاد سده چهار بار جنگ واقع شد هر بار وزیر
 فائز آمد و فوجی دیگر را بسرواری هو لکر در مقابل امیر لاهور فرستاد امیر لاهور بر عزم اعتماد الدوله طرح
 صلح انداخت و بعد صلح هر دو بدار الخلافت رجوع نمودند راجه جی سنگه برای تقویت کفر بخوشت که
 صوبه دار مالوه از تغیر خودش بیاجی را و مقرر شود و متواتر عائن بدرگاه فردوس آرا سگاه بوسا
 امیر لاهور نوشت امیر لاهور در سده ثمان دار لعین و مایه دالف بادشاه را باین سنی زنی ساد و متواتر
 مالوه بیاجی را و تقویض یافت اسلام در آن به حالت غریب بهم رساند و در سده تسع دار لعین مایه دالف باجی
 با فوج عظیم از دکن عازم مالوه شد و نظم و نسق آنجا پر و خسته بر سر راجه بدار در رفت و موضع آتیه دار الاقامت
 راجه بدار در الحاح کرده مفتوح ساخت راجه خود را بمکانها صعب المسالک کشید باجی را و بتاراج
 ملک بدار و خواست که بآنزبد که عبارت از ملک مابین جبین و گنگ است در آید بیلا جاو و را
 مقرر کرد که از وریای جبین گذشته بابرهان المملک که در آن دشت از صوبه خود حرکت کرده بآنزبد
 اکبر بادرسیم بود و در آید و بیلا جی جبین را عبور کرده بابرهان المملک مقابل شد بابرهان المملک خطاب
 آم جمع کثیر مقتول و مجروح بیلا جی گر سینه آب جبین را گذاشته خود را پیش باجی را و رساند اکثر

در درآب بحرین سرق شدند و قریب یک هزار و پانصد کس با سیری در آمدند بر بان الملک هر یک را
 یک چادر و ده روپیہ داده و مقرر کرد باجی را و تخت عظیم کشیده رویشا بهمان آباد آورده و اقول با دس
 بیرون شهر ستاده بمحافظت شهر پرداختند مگر حسن خان کوکه با دشا که از غرور خوانی با تعدد و
 پیش قدم نموده زندگی جاوید شهادت را بر حیات دور و زده رحمان داد بعد خرابی بصره امیر الامرا
 صمصام الدوله از دارالخلافه برآمد باجی را و صرفه در جنگ نموده جانب اکبر آباد آورده
 و امیر الامرا هم دست از تعاقب برداشت و در شانہ خمیسین مایه و الف نواب آصف جاه از دکن برانگشت
 رفت و صوبه دار مالوه از غزل باجی را و با و مقرر شد نواب عطف عثمان بمالوه نموده بمحلول رسید باجی را و
 هم از دکن بر جنگ استعجال کرد و در سوادیه پوپال مکر را ویرشمار و داد باجی را و رسد غلہ را
 سده و ساخت و از طرف دہلی خبر آمد آند نادر شاه گرم شد بنابر آن نواب در مصالحه زد و صوبه دار
 مالوه باجی را و گذارشته زد و خود را بجنوب بادشاہ رسانید و در اشتغال نواب در سوادیه پوپال بحار به
 باجی را و در کوہ بنسلا که مکاسار صوبه برآورد از بنی اعمال ساہورا جہ بود شجاعت خان الہ آبادی را که
 از جانب نواب بنظم صوبه برآرمی پرداخت در ماه رمضان سنہ خمیسین مایه و الف شہید ساخت
 و چون ہنری در سلطنت ہندوستان از آمدن نادر شاه راہ یافت باجی را و جاگیرات منصب دایم
 دکن را کہ از جانب بادشاہ و نواب آصف جاہ مقرر بود ضبط کرد و چون نادر شاه از ہند بولایت
 عثمان نمود نواب نظام الدولہ ناصر جنگ نائب کن سفیری نزد باجی را و فرستاد پتیا محامی و عہد کرد
 باجی را و دست از ضبط جاگیرات برداشت و در سنہ ثانی و سیم مایه و الف باجی را و قصد کرد کہ
 نواب نظام الدولہ ناصر جنگ را بر دار و ملک دکن را و ریاست اسلام خالی ساخته بی شرکت اعلام
 بگوئسار کفر برافراز و فوجی را فراہم آوردہ جنوبی سواد اورنگ آباد نازل شد نواب نظام الدولہ
 باجمعی کہ در شہر داشت برآمد و قصد کرد کہ تباخت دار بحوب پونہ مخشس نماید غنیمت از وہ زوہ دریا
 انگ را بچونود از سبت ششم شوال تا قریب عید اضحی یک ماہ و چند روز بخار بجا تا کرہ انیسر
 داشت و با آنکہ فوج غنیمت پنجاہ ہزار سوار بود و فوج اسلام بدہ ہزار غنی کشید ہر روز دلاوران اسلام خیرہ
 دستی مینمودند باجی را و صرفہ خود در صلح و بدہ صلح گرانید و آمدہ با نواب نظام الدولہ ملاقات کرد و
 نظام الدولہ سرکار کر کوئی سرکار مند بہ بجا کہ او داد باجی را و بعد مصالحه مغلوبانہ رخت اہل نظر

مالوه کشید و چهار نریدار سیل دوازدهم صفر سنه ثلث و شصین مایه و الف بجلت غفقه مرگی قالی بقی کرده
 و پیشش بالاجی بجای او قیام نمود و در همین سال نواب آصف جاه از حضور رخصت گشت گرفته سیل
 شعبان اجل برانپور شد و بالاجی که از دکن بالوج میرفت در برانپور ملازم نواب آصف جاه محال
 کرده راه مالوه گرفت و بعد معادوت نواب آصف جاه بدکن ناسال وفات او هس سال باشد خنیز
 غنیم شونی کرد و تنبیه یافته بصلح انجامید و در عهد نواب نظام الدوله ناصر جنگ شهید با ساهورا جبه قوا
 صلح با سیست یا دنا آخر عهد نواب نظام الدوله که دینیم سال کسری بود صلح بحال ماند و بعد شهادت
 نواب نظام الدوله وفات ساهورا جبه که در سنه ثلث و شصین مایه و الف واقع شد کار بالاجی بالا گرفت
 و سلاشیوراک و عورت باد و برادر عم زاده بالاجی که سخت بدر و محنت کش بود مدارالمهام شد اینها
 تا حین حیات ساهورا جبه حسابی از دو دو مان بهولسلا بر میشدند بعد سپهر شدن ساهورا جبه
 غلیج الخدایش کسی را بجای ساهورا جبه بر سرندراج نه نشانند در نام مهم مالی و ملکی بدست
 خود آورده سرداران قدیم مرته را نقاد بلکه معطل ساختند زار و کار را روز باز پرید
 آمد چندی خواران ملک راحت کردند قومی که شینگ آنها گدائی بود بدعوی بادشاهی سر بر آوردند
 زمانه باین دوسیت خواجو کرمانی که در وصف خط معشوق گفته گو یا گردید سی پور را حاکم
 فقور و ان اندک حراج را بمسند خان بر نشان اندک تا خود چه دین اندک حبیبال هند را به
 ترکان بیادشاهی خاور نشان اندک تسلطی که بر همه کوکشی بعد شهادت نواب نظام الدوله
 وفات ساهورا جبه در دکن هندوستان بهم رسانند در همین احوال اولاد نواب آصف جاه غفران
 پناه و غیرهم معلوم ناظر خواهد شد با فعل سرگذشت گجرات و بنگاله بعلوم آید ابتدا تسلط بر
 گجرات برین منوال است که بعد زوال دولت سادات بارهم در سنه ثلث و شصین مایه و الف
 فردوس آرا مگاه صوبه داری گجرات از تغیر اجیت سنگه و متصدی گری بندر سورت از تغیر قمر الدین
 خان بمخرالدوله حیدرقلیان اسفرائینی ضمیمه خدمت میرآتش قویض فرمود و حیدرقلیان را جبه رگنا تیر
 دیوان خود را نیابت گجرات و تهو خان را نیابت بندر سورت داده بهر دو مکان فرستاد و چون
 وزارت در سنه اربع و شصین مایه و الف نواب آصف جاه مفوض شد احوال حضور در شهادت مال
 و ملکی خلافت رای نواب آصف جاه دخل میکردند خصوص خمرالدوله حیدرقلی خان فردوس آرا مگاه

بجای
 سیل
 سیل
 سیل

پانچا نواب آصفجاہ مقدم داشتہ حیدر علی خان اس صوبہ ادا یعنی گجرات فرخس و حیدر علی خان گجرات
 رفتہ علی کرد کہ شل آن در سحر عصر نشان نمیدهند و چندان اقتدار بهم رسانید کہ آنرا بغی مظهر آوردند
 صوبہ داک گجرات از تغیر و بنواب آصفجاہ مقرر شد و نواب آصفجاہ نیابت گجرات بهم خود را
 تسلیم نمود و در دست و ثلثین مایہ و الف صوبہ داری گجرات از تغیر نواب آصفجاہ بمبارا الملک
 سر بلند خان تونی عطا شد بمبارا الملک سند نیابت بہ شجاعت خان گجراتی فرستاد حامد خان
 پیچید اما بعلت بیامانی دست و پایی نمیتوانست زد از گجرات بر آید در موضع و ہذا قاضی کرد
 و کشتا نامی غنیم دکنی را بملک خود طلبید و جمعیتی از خود فراہم آوردہ بر سر گجرات رفت شجاعت
 ہم از گجرات بر آمد و آتش حرب زبانہ زد و شجاعت خان نقد مستہمی در بخت رستم علی خان برادر
 شجاعت خان در آن وقت حاکم بندر سورت بود خبر قتل برادر شنید کہ سباب محاربه با حامد خان
 سامان نمود و سیلاچی کاکیوار را کہ از سردار مرہٹہ بود در حد و سورت نہنگامہ آراے داشت با خود
 رفتن شہم با جمعیت قریب بہست ہزار از سورت بر آمد حامد خان نیز با جمعیت خود و کنتان کہ آن ہم
 قریب بہست ہزار میشد از احمد آباد کوچید بخمار در کامی تلافی فرستید خود سیلاچی کاکیوار اگرچہ در خانہ
 رستم علی خان بود اما در باطن بدلات کنتا با حامد خان اتفاق داشت لہذا حامد خان غالب آمد و رستم علی
 بقتل رسید بمبارا الملک سر بلند خان بعد اجتماع نہنگامہ حامد خان در سندہ شمان ثلثین مایہ و الف
 از دار اختلاف جانب گجرات انضمت نمود حامد خان با غنیم بقصد محاربه اوز گجرات بر آمد و چند
 مبارز الملک نصالح بقتل آورد و نواب آصفجاہ ہم از دکن لہج خود در باب دخل دادن بمبارا الملک
 چون حامد خان مر ولا ابالی بود و فیہ یفتاد حامد خان امان بیگ بخشی خود را با فوج غنیم بہر مبارز الملک
 دستار جنگ عظیم در میان آمد امان بیگ بقتل رسید و شیخ الہ یار بلگرامی بخشی و سر فوج مبارز الملک
 از راہ دیگر دخل قلعہ احمد آباد شمل شہر را تصرف آورد و ناگزیر حامد خان دست از ملک گجرات برداشت
 بدکن نزد نواب آصفجاہ رفت بعد از ان غنیم در ملک گجرات سرت کرد و رفتہ رفتہ عمل بادشاہی
 بالکلیہ بر ستاد و خلعت کھڑ تمام صوبہ را فرو گرفت و در سندہ و خمسین مایہ و الف غنیم و نہنگامہ ہم عمل کرد
 سرشتہ این واقعہ چنین است کہ سبز و ہمز می جمہ سہ احدی و خمسین مایہ و الف شجاع الدولہ ناظم نہنگامہ خست
 زندگانی از جہان فانی بہت پسرش سر فرار خان نائب مناب اما بحسب طبعیت منافی ریاست اکثر کپاہ بر ط

فان
 بزرگ
 الہ یار
 جمہ سہ
 پنج
 و

روالد و در بنجان مهابت جنگ که از نوکران شجاع الدوله بود و از جانب او به نیابت صوبه پنه می پروردا
 بهوای گرفتن بنگاله را در سر خود جادو و با فوجی سنگین بتقریب حصول ملازمت سمرقاز خان غلام مرشد آباد
 شد و چون قریب سید سمرقاز خان متنبه شد که مهابت جنگ بجهت اراده می آید با مردم قلیل از مرشد آباد
 برآمد و حرکت مذکور فوجی کرده قتل سید مرشد قلینخان محمود تخلص اماند شجاع الدوله در آنوقت ناظم اوسیه
 فوجی فراهم آورده بمحاربه مهابت جنگ شتافت و شکست یافته خود را بدکن پیش نواب اصفهانه
 رسانید میر حبیب از دستانی که بخشی مرشد قلینخان بود و نزد کوه بولسله مکه اسرار صوبه برار رفته او را
 تحریکات خیر بنگاله نمود و کوفجی سنگین به سرداری با سکریند و دیوان خود علی قراول که در اعین
 از رفتار بودند همراه میر حبیب کرده بر سر مهابت جنگ به بنگاله فرستاد و قریب یکجا جلال و
 قتال طول کشید مهابت جنگ سلسله صلح جنبا نید و با سکریند و علی قراول را با بست و دو نفر
 بتقریب یافت در خمیه خود طلبید و همه علف تیغ بید ریخت فوج نبات انقش شده رو بفرار
 نهاد و کوه میر حبیب غایت خاصر گشتند اما صوبه کنگ را تصرف خود آوردند و هر سال فوج بجا
 و تاراج بنگاله میفرستاد و آنکه مهابت جنگ هر سال پیشانی برای رو مقرر کرد و ملک را از
 خرابی محفوظ داشت تا آنکه کی مناقب این گروه تازه بعرضه آمده بایشیند مره عموما دبراهم
 و کن خصوصاً طوفانی دارند هر جادست می یابند و جوه معاش همه مردم را بند کرده بطرف
 خود میکشند و زمینداری را بهمانجا که رسیدند برای مردم خیر مثل مقدم و پنواری نمیکشند
 و با نوع بیاد اساس ایشان قیام را از بنج برکنده بنیاد تصرف خود قایم میکنند و میخواهند که مالک تمام
 روی زمین بر همه کوهی شوند و زان مطلق تعالی شانه که روزی رسانند مسلمانان بهند دست برات
 اصناف خلایق بر همین مین نوشته تمام این ممالک بیک قوم چه طور مسلم تواند شد و غیرت مزاج
 و لطافت طبیعت این قوم باید دید که بالاجبی آن اقتدار که سلطنت و کن دهند و قبضه خود و آنان
 و جوار میخورد و بانان گندم خوش شد و بباد بنجان خام و بانبه خام و کرسنه سبز خام مثل سبزه و حال سایر
 برین قیاس باید کرد و چون اصل مشیه بر همه گدائی است و درش میهند و ان مقرر شده که صدقات را بینه
 باید داد و طبیعت اقوام سلا بعد نسل بدریوزه گری خود کرده طعامی این الغرضی لازم ماست که در این
 حصول متبه سلطنت امارت بوی گدای از طبیعت میفرموده محتاج بیکه بکام متصدیان بر همه جمع میکنند نظر اینها بخواهیم

ف

برین باب

در بیان

از

ماجره درده است هر چه دارد تا بحدی که دستار و پای افراز او را کشیده میگیرند و برآمدگار او را حواله عالم باز میکنند
 خوب گفته یکیک گفته است بدست خلق عالم کاسه در یوزه می نیم چکد چون باد شه گرو گداساز و جهانی را
 و سبب خشکی فراج انیقوم آنچه دریافته شد این است که مدار غذای اینها خواه امیر بشد خواه فقیر بردال تورست با
 این ال عملی از روغن که آنرا در مهندی بگمار بجاف فارسی میگویند نیکمند و از خارج هم روغن داخل میسازند که
 پوست آن دفع سازد و اگر احیاناً روغن میخورد قل قلیل که حکم عدم دارد و مرچ سُرخ و طلیت و زرد چوبه هم در هر
 داخل میسازند و مرچ سُرخ را تنها نیز فرو میزنند بنابرین لطفه اینها پشت در پشت از دال توربی روغن یا کم روغن
 و مرچ سُرخ و طلیت و زرد چوبه تنکون میشود و از جهت غذای حار اکثر امراض اینها مضر و ی یا از جهت احتیاج
 مواد سوداوی است و اطباء مهندی اتفاق قاعده خود که معالجه بنشین میکنند ادویه حاره بخوردن میدهند لکن احتیاج
 انیقوم خیلی حار یا بس واقع شده و بلاایت حسن خلق اصلاً گرد طبیعت نگردیده و درین دوست سال که قدم
 اینها لیسین مهندستان رسید برخی مردم مهندستان هم استعمال مرچ سُرخ آموختند بیشتر رواج این چ بیست
 در مهندستان نبود و حق عظیم است و کفی به شهید که اینهمه مراتب مطابق واقع بقلم آس تعصب و تصنع اصلاً دخل ندارد
 مخفی نماند که بآسمیه که سابق مذکور شد آن را بزبان کنی مندی میگویند و گرسنه بفتح کاف تاز می سکون را در
 و فتح سین مملکه ام عجی دانه است که آنرا در عربی حب البقر و در فارسی گادوانه و در مهندی مَرو و در
 تَبانه نامند صاحب شفته المونین گوید غیر ماکول است در اول گرم و دوم خشک و صاحب برهان قاطع گوید
 آنرا منقشر کرده بگاوه دهند گاو را چاق و فربه کند طرفه آنکه بالاجب آنرا منقشر نکرده تنادل میکرد و گوشت
 قو قانی منقح و او را در حمله دانه است که آنرا در مندی ار هر خوانند در دوم حار و در سیوم یابس است
 و مرچ سُرخ را در فارسی فلفل خراسانی خوانند رفیع الدین قزوینی مصنف عقاید رفیعہ بعبارت عربی
 گوید تر جملة اش این است که فلفل خراسانی غلافی است مثل غلاف تخم ترب و قند نچته شدن سُرخ
 میشود و در شدت حدت و حرارت مثل فلفل سیاه است و طلیت و مرچ گرم گرم و در دوم خشک
 است و زرد چوبه که آنرا در عربی عروق الصفر نامند در سیوم گرم و خشک است و از مختصات
 غنیم این است که در وفات استاد خود بنین فاروقی می نویسند بزبان عربی و خط مرثئی ابتدا تاریخ ایشان
 از آغاز خلا فاروقی است رضی الله عنه که در سیزده هجری بوده و الا ان سال تاریخ ایشان سنه ثلث و تسین و بایه
 و اکتساب طابو و سبعین بایه و الف هجری و وجه اختیار تاریخ فاروقی اینست که جلد علامی هم در عهد فاروقی

رضی الله عنه از ولایت ایران بحد آمد چنانچه بالا ذکر یافت آمد بر مطلب بجز تاریخ ناهای پاست
 افغان میکند که از ابتدا را ایجاد عالم بسیاری از سلاطین ایران توران عساکر جلال بهندشیده اند و
 آریان این مملکت سحیح لکن پیش از عهد اسلام تنها نزاع نوی بر سر ملک مال در میان بود و عداوت
 دینی و خلعت چه مردم هر دو ولایت آتش پرست بودند و هندوان هم بکلم آتش پرست اند
 دلاقیان با دین آئین هندوان کارنداشتند بلکه در عظیم آتش با ایشان متحد و متفق بودند و چون
 سیلا دنیوی آتشکده فارس را منطفی خست و نور اسلام ولایت ایران توران را فرو گرفت و
 سلاطین اسلام بر سر بر فرمان دانی هر دو ولایت برآمدند نزاع دینی با نزاع دنیوی انضمام پذیرفت
 و جهال و قتال با هندوان رنگ عبارت گرفت سلاطین اسلام پیاز و می همت تبخانهای هند را
 بر نداشتند مساجد بنیاد کردند و نو قیس را برهم زده اذان را بلند آوازه ساختند و درین عهد با
 فوج غنیم بیشتر از اول اند مثل فزارع و شبان و سکار و فوج اسلامیان اکثر نجبا و مشرفانند
 سبب غلبه غنیم این است که مردم غنیم قسام محنت بر خود گوارا کرده شش جنگ قزاقی میکنند و وقت محار
 رسد غله و گاه خریف را بند نموده او را غنیم میزنند و فراغت شعاران اسلام در آرام طلبی افتاده اند
 اگر آنها هم ریاضت جنگ قزاقی کنند البته بر غنیم غالب می آیند که نمیتی ناموسی که طلیت سبجا
 با اراذل گجا میباشد و فهم الله به ثواب آصف جاه غفران پناه وقت رحلت شش پسر والا
 که گذشت سیر محمد پناه و سیر احمد که هر دو از یک مادر اند و سیر سید محمد و سیر نظام علی و سیر محمد
 و سیر غلام این چهار مختلف اند و هر کدام بخطای عمل و مخاطب فقیر برای امتیاز اولین را امیر لاهور
 و دوسین را نظام الدوله و سیومین را امیر الممالک و چهارمین را آصف جاه ثانی و پنجمین را بر المملک
 و ششمین را صبر المملک یا بکنیم

و سیر محمد
 و سیر احمد
 و سیر سید محمد
 و سیر نظام علی
 و سیر محمد
 و سیر غلام

امیر لاهور و جنگ غازی الدین خان بهادر نواب آصف جاه غفران پناه از پیشگاه خلافت
 بختاب جد خود سرایه ناموری اند و خت و نواب آصف جاه در دکن و او در دلی حاکم تخت
 سلطنت میماند چون نواب آصف جاه در سنه ثلث و خمیس مایه لائف از فردوس آرام گاه
 رخصت کن گرفت نیابت امیر لاهور می که بعد کشته شدن خواجه عظیم مخاطب به مصاصم الدوله خان
 دوران در جنگ نادر شاه بنو اب آصف جاه مقرر شد بود و بخت خود و فرزند جنگ متغولین نمود

دوبعد رحلت نواب آصف جاہ در عصر احمد شاہ منصب امیرالامرائی بسا دانتخان قرار گرفت و بعد
چند روز خلعت امیرالامرائی از تفرسادات خان بفرمود جنگ عنایت شد و بعد شهادت نواب
نظام الدولہ ناصر جنگ امیرالامرا را ہوا می ریاست دکن در سر قناد اعیان حضور بنا بر بعضی وجوہ
راضی نبودند آخر راضی شدند نو حکم در ترجمہ صفدر جنگ رقم اضلاع خواہد یافت امیرالامرا سوم
رجب نہ خمس ہشتین مائت و الف از احمد شاہ بخلاف حکومت دکن قامت مہا بات آراست و دین
موسم بر سنگال جانب دکن قطرہ زد و چون در دکن امیرالما لک برادر سومین مسلط بود و ہو لکر مرہٹہ
را کہ با فوج سنگین در تواجی و ہلی بود رستخیز خود کرد و انید و بعد طی مسافت بستم ذی قلع سال
مذکور داخل اورنگ آباد شد امیرالما لک کہ در سید را با و بود بقصد مقابلہ مسافتی نور دین غنیم
تقاویا فتنہ از امیرالامرا ملک خاندیس تمام دکنال و جالہ از توابع اورنگ آباد و غیرہ استندعا
نمود امیرالامرا چون نو آمل مہا واقف بود و کار عمل مقابلہ با امیرالما لک در پیش داشتند ملک
خاندیس غیر با مہر خود حوالہ غنیم نمود و این چنین ملک عظیم مفت دست غنیمت چون قلم قضا برین فتنہ بود
کہ ریاست دکن بر امیرالما لک بحال باشد امیرالامرا بعد مفتسم روز از داخل شدن اورنگ آباد مفتسم
ذی الحجہ آخر روز سال مذکور برگ مفاجات در گذشت و رفتار او کہ سچہ تو قعات سبیل یافت پیوہ
بود و ہمہ رچاہ یاس فرستند و تا بوقت او را سکینہ خاطر و بدترتہ سلامت راہ محاکمہ نمودہ قرار داد
کہ پیش پیش صف خود نگاہ داشتہ از اورنگ آباد بدہلی برند آخر همچنان کردند و چون نبات النعش
در کاب نشاہی طی کردہ بدہلی رسیدند و در انجا لاش را بر زمین سپردند

در عداد الملک

عما و الملک بن امیرالامرا فیروز جنگ بن نواب آصف جاہ غفران پناہ و دختر زادہ و زبیر
الملک اعتماد الدولہ قمر الدین خان مرحوم نام اصلی او میر شہاب الدین است او ہم خطاب خود
غازی الدین خان بہادر فیروز جنگ ناموری دارد و فتیکہ پدشس امیرالامرا در دکن فتنہ برگ مفاجا
در گذشت بمجر و وصول این خبر خشت افزا بدراخللاقہ عما و الملک بنجامہ وزیر الملک صفدر جنگ
فتہ نشست بتیم ثانی را بجای می سانند کہ صفدر جنگ بر سرتر حم آمل امیرالامرائی ارثی را از احمد شاہ
با و باند اخراش است از نگین اسلاص کج نشست عما و الملک خواست کہ صفدر جنگ را
بہم زند شہ با و جنگید تفصیل آن در ترجمہ صفدر جنگ خواهد آمد عما و الملک ایام جنگ کور ہو لکر را

را از مالوده و جی آپارا از ناگود به کمک خود طلبید و پیش از رسیدن اینها با صفدر جنگ مصالحه در میان آمد
 عماد الملک و همدگر دجی آپا و هر سه با اتفاق بر سر سورجل جاٹ رستند و برت پور و کمر و ویک را که هر
 از قلاع حصینه ملک جاٹ است محاصره نمودند و چون عمر اسباب قلعه گرمی اضراب توپ است
 عماد الملک با التماس سرور در آن غنیمت عریفه بدرگاه احمد شاه تسلیم استند عار اضراب توپ مصحوب
 عاقبت محمود احمد خان کشمیری که مدار التماس او بود در سال شصت انتظام الدوله وزیر بن اعتماد الدوله
 قمر الدین خان مرحوم بقصد عماد الملک با و شاه را از فرستادن اضراب توپ مانع آمد عاقبت محمود خان
 اکثری از منصب دایان بادشاهی مردم توپخانه را بوجه این که اگر دور عماد الملک قتل باشد اموات
 چنین چنان بعمل می آمد با خود متفق شده بودند که انتظام الدوله را بر دو روزی قرار داده
 بر سر خانه انتظام الدوله غلو کرده هنگامی که گرمی است و جهان روز کاری نه ساخته روی
 بجانب داسنه نهاد و از در قطار الطرقتی در آمدن تاخت و تاراج محلات خالصه بادشاهی بجا
 منصب دایان که در نواحی دار الخلافه بود و غبار قلعه برنگیخت درین ضمن سورجل جاٹ که از دست اهل
 محاصره بحالت کسوف رسید بود از احمد شاه امداد التماس کرد و احمد شاه در ظاهر برای تسکین و تسخیر
 اترسید و در باطن برای ملک جاٹ از دلی برآمن در سکند مضرب خیام ساخت و عاقبت
 محمود خان را که در آن نواحی هنگامی که پرواز بود استیالت نموده بحضور طلبید عاقبت محمود خان از نظام
 خورجه جریع آمن ملازمت بادشاه نموده بخورجه برگشت از مقررات الهی اینکه هو لکر بخاطر آورد
 که احمد شاه در دادن اضراب توپ لغافل زدا محال که بیرون برآمن است رفته رسد غله و کاه
 لشکر او را بنده باید کرد و قافیه او را تنگ نموده اضراب توپ باید گرفت و خواست که این کار را
 بی سیم و شریک بر کسی نشانند عماد الملک دجی آپا را خبر نا کرده شبگیر نمود و از گذر متهم عبور
 در یای جمین کرده شبی که عاقبت محمود خان ملازمت نموده بخورجه برگشت هو لکر قریب معسکر احمد شاه
 رسیده اول شب چند یان سرداد مردم کمان کردند که عاقبت محمود خان از راه شرارت باز آید
 آتش افروز هنگامی که امر سهل دانسته استعداد جنگ نکردند و فکر فرا هم نمودند و الا خرابیا پیش
 نمی آمد آخر شب متحقق شد که هو لکر آمن است دست و پا کم کردند که نه وقت استعداد جنگ ماند و نه فرصت
 فرار ناچار احمد شاه و مادر او و همصام الدوله میرانش سپر امیر الامرا همصام الدوله نهاد و در آن تابوس و

و الحال انقال را گذشته با چند کس را و در اختلاف بر گر فتنه داد و طغی و تا بحر گبی بی منشستی بادشاه چشم
 زخم عظیمی بنامکوس تیموریه رسید هو لکر آمل بی منازعی تمام اثاث سلطنت را غارت کرد و ملکه زنانه
 دختر محمد فرخ سیر بادشاه که زوجه فردوس آرا نگاه بود و دیگر بر دو گمان سر اوقات بادشاهی را سپر
 درآمدند هر چند هو لکر اینها را بجزمت انگاهشت اما خاک بر سر این خشت عمارت الملک این خبر شنید محمد
 را گذشته بلا را اختلاف شتافت جی آ پا چون ید که این هر دو سردار بر خاسته فتنه و تنها عمل برائے
 محاصره نمیتوان شد او هم دست از محاصره برداشته به تار نول رفت و سور جل خود بخود از کسوف محاصره
 برآمد عمار الملک بزور هو لکر و سازش امر از حضور خصوص مصمصام الدوله میرانش وزارت را از تغییر نظام الدوله
 خود گرفت و امیر لامرائی بمصمصام الدوله میرانش بانید روزی که وزارت گرفت صبح خلعت
 پوشید و وقت استوا احمد شاه را با مادرش قید کرده غیزالدین خلف معزالدین هماندار شاه را دهم
 شعبان در کیشنه سنه سبع و تین مایه و الف بر تخت سلطنت اجلاس نمود و بجا لکمه ثانی ملقب ست
 و بعد کیفیت از قید کردن چشم احمد شاه و چشم مادرش را که تمام فتنه از وزائیم بود میل کشید بسایا
 برای نظام صوبه پنجاب قصد لاهور کرد و مخفی نماد که سنه احدی و تین مایه و الف صوبه داری
 لاهور بمحیی الملک قرار یافت و بعد فوت معین الملک حکومت لاهور بران او عاید شد پنجاب
 در واقعات شاه درانی مغضول می آید عمار الملک عالم گیر ثانی را در دہلی گذاشته شانزده عالی
 گوهر را بنور کی بر دوازده هزاره لکشی و حصار روانه لاهور گردید و به لودیانه رسید حسب الطلب آدینه بیگمان
 فوجی البسر که دگی سید جمیل الدین سپه سالار و عباد اللہ خان کشمیری مدار الملها م شتابان بلاهور که
 از آنجا چل کرده مسافت دارد و رخصت کرد و اینها در یک شب و روز خود را بلاهور رسانیدند و خواج
 سلیمان را در حرم نر یا بگم را که در کمال عقلت و خامسین بود و میدان ساخته مقید ساختند و از عمارت
 برآورده در ضمیمه جادادند یکم زن تغائی عمار الملک است و نیز دختر او به عمار الملک نامزد بود
 عمار الملک صوبه داری لاهور به آدینه بیگمان در بدل شکش نشی لک رد پیه مقرر کرده بدہلی معاد
 نمود و چون این اخبار به سمع شاه درانی رسید بسیار شاق آمد و از فتنه بار پشته کوب خود را بلاهور
 رسانید آدینه بیگمان چون طفل آدینه که از مکتب رم کنده از لاهور بصرای لکشی و حصار فرار نمود شاه
 درانی بر جناح آنجا لست کرد و ہی دہلی علم فرا شد عمار الملک که سرد سامانی شدت جزا القباد چار

نیافته ملارت شاه نمود اول معاتب شد آخر بفرارش بکیم مذکوره و سفارش اشرف النور شاه لجان
 محفوظ ماند و وزارت هم بفرارش پیشی باو مسلم شد و چون شاه درانی جهان خان را به شیر فلکیات سویر جل جلال
 تعین کرد و عماد الملک همراه جهان خان در دوات نمایان بعرصه ظهور آورد و مورد آفرین ه گردید و چون
 طلب پیش بابت وزارت در میان آمد و عماد الملک از شاه التماس کرد که توره از نسل تیمور و فوجی
 از درانیان همراه من شود که از انتر بیدر خطیر بمرض حصول در آورده و اهل سرکار سازم شاه درانی
 و شاهزاده کی هدایت بخش بن عالمگیر ثانی دوم نیزه بابر خویش غزینا الدین برادر عالمگیر ثانی را از و سلم
 طلبید و با جانا باز خان که کمی از سرداران رکاب شاه بود همراه عماد الملک کرد و عماد الملک با جانا
 شاهزاده و جانا باز خان در کمال بی سلسله جامی عبور حین نمود و عازم فرخ آباد سکن احمد خان پسر محمد خان
 بنگش گردید احمد خان استقبال کرده خمه و خرگاه و اخیال و افراس غیره پیش شاهزاده باو
 عماد الملک نمود از اینجا پیشتر رفته از آب گنگ گذشته و رسیده اوده آورد و شجاع الدوله ناظم او
 با استعداد جنگ از لکنو بر آید خود را در میدان ساندی و پانی که سرحد صوبه اوده است رسانید
 و ببار جنگ سهل با قرا دلان طرفین واقع شد آخر بواسطه سعد الله خان رو سیله بر پنج لک
 روپیہ قدری نقد و باقی بوجه صلح قرار یافت عماد الملک مع شاهزاده به هجتم شوال سنه
 سبعین و مائیه و الف از میدان نزاع کوچید و از دریای گنگ گذشته بفرخ آباد رفت چون شاه
 درانی بنا بر حدوث و باد لشکرا و از حوالی اکبر آباد بفرم ولایت کام سرعت برگرفت و زمی که محاصره
 دارا خلافت رسید عالمگیر ثانی بنحیب الدوله بر سر تالاب مقصود آباد آمده بیاد شاه ملاقات نمود
 و از عماد الملک شکایت بسیار کرد و اندر شاه بنحیب الدوله منصب امیر لاهوتی هندوستان داده
 روانه لاهور گردید بنحیب الدوله از قوم افغان است چون آشار شد از ناصیه حاش بر تو ظهور میداد
 عماد الملک او را در سرکار خویش پیش آورده و چون شاه درانی هندوستان آمد بنا بر جویم
 ذاتی و هم قومی شاه تقریبا شاه پیدا کرد و آبجای که امیر لاهور شد و با عماد الملک طرف گرفته
 القصه عماد الملک در فکر بنحیب الدوله از فرخ آباد عازم دہلی گشت و رگنا تهر را و برادر اسخیا
 بالاجی را و دوهو لکر را بمپالغ تمام از دکن طلبیده با اتفاق دہلی را محاصره نمود عالمگیر ثانی بنحیب الدوله
 محصور شد و چهل و پنج روز جنگ توپ در چاکه در میان ماند آخر دوهو لکر شورش بکنی بنحیب الدوله گرفت

بنای صلاح گذشت و تحبب الدوله را با آبرو و مال و اقبال از قلعه برآورده و متصل خیمه خود جاداد و متعلقه
 آنطرف آب حین که عبارت از سه پانچور لور یا و چاند پور و تمام قصبات بارهه باشد خدمت نمود
 عماد الملک تهنوت غنیم رتی و فتح همت سلطنت تمامها برست آورد و چون دتا سر در غنیم تحبب الدوله
 را در شکر تال محاصره کرد و نو عی که در ترجمه شجاع الدوله خواهد آمد عماد الملک را از دهللی ملک خود
 طلبید و عماد الملک که با خان خانان نظام الدوله خان خود ناخوش بود و با عالم گیر ثانی هم صفا
 نداشت و بدین جهت که اینها پادشاه درانی مخفی سلسله رسل و رسائل دارند و بدین غلبه تحبب الدوله بر
 دتا پنجاه روز اول خان خانان را قتل رسانید و بعد سه روز هشتادم ربيع الاخر روز پنجشنبه سنه ثلث و عین
 و نایه دالت عالم گیر ثانی را هم جرعه شهادت چشاند و در تاریخ مذکور پسر محی السنه بن کا بخش بن
 خلدیکان را بر تخت نشاند به شاه جهان لقب ساخت و بعد قتل پادشاه حسن سخنانان بهر
 طبق طلب و تا جنگ در شرافت در همین ایام آمد پادشاه درانی غلغله در آن گذاشتند و تا از
 حوالی شکر تال بر خاسته باراده مقابله پادشاه درانی جانب سر سپرد و نهاد و عماد الملک شاه جهان
 و چون خبر مقابله دتا با قمر اولان شاه درانی شنید غالبیت در اینان مغلوبیت غنیم استنباط نمود و زیرا
 که دو پهلو اتان که با هم گشتی میگیرند زور کم زور را میروی باز و عقب میگردانند در اینان بقوت
 ترکنازی غنیم را جانب دهللی پس پادشاهند عماد الملک دریافت که غنیم پادشاه غنیم را بر داشته
 بر سر شاه جهان آباد میرسد از خوف او پادشاه تازه را در دهللی گذاشته خود نزد سورجل جا رفت
 و از آنوقت تا زمان حال نزد سورجل جا نشسته است و سورجل بقدر خدمتی بقدر میسر میزند
 نواب نظام الدوله ناصر جنگ شهید خلف دوم نواب آصف جاہ غفران پناه و اسطوخودوس
 امرت دیت اقصی شعرا احوال او فصل در سر و آداب و صورت و خیر پذیرفته در بخار خراسان
 بخمال اجمال آرایش سیاه چون نواب آصف جاہ در سنه خمسین نایه دالت شاه جهان
 تشریف برد پسردالا گهر را نیابت دکن تفویض فرمود و او در ایام نیابت خود باجی را و راکه فیض
 غرور در سر داشت مغلوب ساخت و نو عی که در احوال غنیم گذشت و بعد رطت نواب آصف جاہ بر
 مسند ریاست دکن نشست و در عجب او غنیم را دستخوش پیراس داشته که تا آخر عماد او با از
 بهدا و میرون گذشت احمد شاه فرمان روای هندوستان برای اصلاح و سلطنت شفق طلب

و در نواب نظام الدوله

بخط خاص بنواب نظام الدوله نوشت نواب تادریانی نر برداجلور زیر خود را رسانید درین ضمن حمد شاه
 شقه نسخ غریمت حضور قلم آورد و نیز مظفر جنگ که ترجمه اومی آید سر از اطاعت جمید نواب از نر برد
 سعادت نموده با هفتاد هزار سوار دیک لک پیاده بجزم تنبیه مظفر جنگ لوائی غریمت افرخت
 و تاندر بلجری که از اورنگ آباد بالصد کرده جری است بر جلج سنجال رسیدن شب ششم ماهیج
 سه شش و شصتین نایه دالف معرکه قتال آید است نسایم فتنه بر پرچم اعلام نظام الدوله
 وزیر مظفر جنگ زن دستگیر شد نواب نظام الدوله سوم بر شنگال در آید کات گذرانید افاغنه
 لرنامک بهت خان غیره که در این لسان ملازم رکاب بودند چشم از حقوق حریت نمکوار می پوشید
 بطبع ملک مال کرد غابستند و بالفاق انصاری بلجری شب هفتم هم محرم بحساب پنجم و شانزدهم
 بحساب رویت سده اربع و شصتین نایه دالف شجون زده نواب نظام الدوله را بگلگشت از خوان
 شهادت روانه ساختند و بعضی ارباب توفیق تابوت او را بر وضه شاه برهان الدین غریب
 رسانیده قریب مرقه نواب آصف جاو دفن کردند مکتوب گوید نواب عدل گستر عالمگیر
 رفت و فرصت نداد تیغ حوادث شباب رفت و در هفتم هم ماه محرم شهید شده تاریخ گفت
 لری آفتاب رفت و بعد شهادت او مظفر جنگ را که متعید همراه بود بر پا دکن برداشتند و از بلجری قصد
 سید آباد کردند قضا و قدر اسباب انتقام نواب نظام الدوله آماده ساخت و در ول مظفر جنگ
 و افاغنه ماده لفاق رخت روزیکه سرزمین لکری پل مضرب خیام شد ناخوشی از باطن بظاهر بروز کرد
 هفتم ربيع الاول سال مذکور فریقین از مکانهای خود حرکت کرده هنگامه پیکار گرم هستند
 سرداران طرفین مظفر جنگ و بهمنخان غیره باقتل رسیدند و خون نواب نظام الدوله بکف قاتلان
 خود را بجاک هلاک غلایند با فقیر و نواب نظام الدوله محبت و اخلاص فوق البیان بود و از
 ابتداء ملاقات تا انتها را بام حیات مثل من آزاد را در دام حسن خلق خود مقید داشت چهره
 غمگین کناره گیرم گذشت غفر الله له دیوان منجمی و ادب اشعاری بعد ملاقات فقیر در سلک
 نظم کشیم کی قسم است هرگاه مشق سخن و بروی فقیر میگرد همان وقت اصلاح میافت و اگر بجا
 میبگفت سر مبر خود ز فقیر میفرستاد اصلاح کرده سر مبر خود بفرستاد بعد از آن پیش مردم
 میخواند و داخل دیوان میکرد و اشعاریکه مشق ملاقات فقیر گفته اصلاح طلب است نواب محرم

فقیر را تکلیف اصلاح دیوان کرده بود قدری اصلاح کردم بعد از آن ماغ یاری نداد و بی غرضی گفته
نزد فقیر فرستاد اصلاح کرده ارسال داشتم صبح در دیوانخانه برآمد جمیع امرا و شعرا را رکاب مثل
صمصام الدوله شاه نواز خان که شعر فهم بے نظیر بود و موسو بنجان جرأت اورنگ آبادی و موسو بنجا
و امانو موسو بنجان مذکور که در انشا طرازی و شعر فهمی امروز بکنایه روزگار است و میرزا باستان خلوص
و نقد علی بنان ایجاد خلوص که ترجمه هر دو در سر و آزاد مسطور است و غنیمت هم حاضر بودند نواب
غزل مذکور خواندن گرفت و شکر سرد خرامان میبندد درخت سرو آورده بود جرأت
گفت سرد خرامان بر قامت معشوق صاف می آید بر درخت هر چه گونه صادق تواند آمد
نواب جانب فقیر نگاه کرد پس بنظر اصلاح شما رسید است گفتم میرزا صاحب از
سرد خرامان درخت سرو آورده میکنند و میگویی یکباره برار از آستین دست نگارین در
پهن پتاه و کتله پنهان کند سرد خرامان در بغل و نواب عجب بشاشی کرد و بیت
رایا گرفت جرأت گفت عجبان میرزا که درخت زینگی را خرامان گفت گفتم بنا بر شعر بخیل
است حشر که درخت بنجر یک نیم میکنند گویا میخورد سلمان سادجی باغبانی طبرج سبک و
میگوید سرو از صبا گرد و حمان تا چون قدرت باشد روان و هر چند بنجر مد بان سرو
خرامان کی رسد و دور عربی غرض میاس و شجر میاد بسیار است و میاس و سیاه هر دو بستی
خرامان باشد و دیوان نواب شهید مرحوم از ابست دانا و دین دال حاضر است
این چند بیت از انجمن براس این جرم بر گزین شد

دور از محفل مروت نیست سوزاندن مرا	وله	شمع من ظلم است گرد و سرنگر داندن مرا
ای یوسف غریز در انجوش من درآ	وله	بوی خوشت رسید تو هم در وطن درآ
گر خضر که در صوفه ز اسکندر آب نجوش	وله	خضر خط تو آب بقا میدهد مرا
سیم شکوفه شاخ چاقانده میوه پیا	وله	دست محرم نوید شرب میدهد مرا
زنگ زدم مگر از حالت دل گوید حرف	وله	پیش آن آینه روتا ب نفس نیست مرا
بگاه انتخابی میکنی بر من دست گردم	وله	تو ای جان از کجا آموستی این قدر دانی مرا
نه امر و نه است ما ازین شهنش آهنگ آذادی	وله	در و ن بفضیه میکردیم مشت پرفشان مرا

در نیم سیم چاشنی نوش خنک را	وله	در یک نفس جو صبح بتاراج رفته ایم	وله
بر خور و آئینه بر یک جنبه زینت و خوب	وله	با همه بجهان بود آسیرش شذر لان	وله
لوی پیر این جواهر سر شد یعقوب را	وله	چشم عاشق را نباشد احتیاج تو تیا	وله
رنگ ایمان هست پیدایه پشته اش را	وله	نفع روی را مذاق خنظل و وزخ بود	وله
داغ سر جاودان آئینه را	وله	دید تا آن جان جان آئینه را	وله
سازم از زنگی بخان آئینه را	وله	دل پست خال او دادن خطاست	وله
که میسازد روان از چشم بلبل شکستین را	وله	نمیدانم چه باشد از گلستان نفع گلچین را	وله
همچو لوی می برآید از خم افلاطون ما	وله	مسکب و جان اسیرم غامی بنیم	وله
می برد تا یار رنگ رفته مکتوب مرا	وله	ناصر از ممنونی بال کبوتر فارغ شدم	وله
نباشد در بستان غرق فلولس غالی را	وله	اگر تن را نباشد دل منور زیر خاش کن	وله
گر شب ماه نیانی شب تار سبا	وله	ای که در آمدن خویش حجابی دار	وله
اتحان مرد باشد عرصه پیکار با	وله	شیر را در شیشه باید دیدنی درخبره	وله
داغ عشق تو قدر دان من است	وله	چقدر در با نمود و نسوز	وله
در خم سنگ کو دوکان جلد و می	وله	آمد که دیوانه از صحرا به شهر	وله
داغ سودا بر کف من شمع اعجاز است	وله	از گریبان تا کشیدم دست روشن جهان	وله
بستن خورشید بر قرآک کار زلف کیست	وله	آچنین صیاد بالادست در عالم کجاست	وله
آتش در خانان لاله زار افتاده است	وله	بسکه داغ سینه ام بروی کار افتاده است	وله
همرمان رفتند و ما ماندیم دبار افتاده است	وله	در ره خوابید غفلت از میگیرم نمود	وله
امید جذب ز آهن ربایا بداشت	وله	نکرده آهن خود را جدا از خاک سیاه	وله
جای صندل لای می بر جبهه بالبدن	وله	ناصر از بس بود محمود نگاه است او	وله
عرق ز جامه زرین آفتاب گذشت	وله	سحر که بر تو حسن تو از نقاب گذشت	وله
نیز از این خانه خراب گذشت	وله	پس بل بیج میسر شد بنجر خجلیت	وله
صفحه آینه دل در خور زنگار نیست	وله	و در باید کرد از خاطر غبار شکوه	وله

می کند محسوس در علاج و لم	دله	نمر گس یار گر چه بیمار است	دله
موسم پرست مهبایه عصا	دله	دست ما و گردن مینا خوش است	دله
ابر با اسال پرستانه رفتار آمده است	دله	از شکوفه شاخها آشفته متار آمده است	دله
فرمان بوسه گر چه خطش گرفته ام	دله	حکم جدید از لب خندانم آرزو است	دله
داس شب نتوان داد و غفلت از دست	دله	شاه زلف امل دست دعای تحرک است	دله
بوستان پیرا چرا آزرده خاطر میشود	دله	عند لیب ما ز فکر آشیان برخاسته است	دله
خانقاه مسجد و نجانه را کردیم سیر	دله	بسیج جا کفیه چون خانه خماریست	دله
کی بود در بار مهر تا بر متاع خوشش	دله	آنکه بویفت میفرود شد کاروانی دیگر است	دله
خامشان نیست تا مرا احتیاج عرض حال	دله	گریه طفل بیزبان را تر جمافی دیگر است	دله
بوسه گر از لب شکر نشان خود بداد	دله	صبر باید کرد اندک خاطرش بنجیده است	دله
نیت او هیچ سری غماش سودا ور نه	دله	این زمان هم جهان یوسف بازاریست	دله
ضعف را با بختارت نتوان کرد خطیر	دله	دست حسن و شیرازه زموی کمر است	دله
تنگی جا کند تنگ دل روشن را	دله	سنگ خلوت کده خاص برای شهر است	دله
ابر و بغیر شمشیران کم کرده است	دله	نمر گس بجشوه کنگ تر جان کم کرده است	دله
در محفل سپهر ندیدیم است یاز	دله	براقاب و ماه زمل را تقدیم است	دله
نتوان شکم زبید او نگاهش کردن	دله	چشم بادامی او مهر دهن ساخته اند	دله
آبی نه گشت از دل محب روح مابلند	دله	از پینه شکسته نگر و صدا بلند	دله
برقدر تر تر ز کاغذ باد است در نظر	دله	درک سبک ساری که شود از هوا بلند	دله
مراشوق نظر بازی است با محبوب محبوبی	دله	که گر از دور چشمی داکنم ابرو بگیرد اند	دله
سیر برب کر آردون بستی بوده است	دله	خنچر سپاه با غما در خوشین پیدا کند	دله
هر که دعای جنون از خام عقلی میکند	دله	در دوزخش طفلها در کوچه باروا کند	دله
بر دل شکنی حسرت بود همت غبان	دله	این سنگد لان در صد و شیشه گران مانده	دله
حکن چتر ز زریل موسم پیر س	دله	که وقت کار هما موسم جواس کنی بوز	دله

دله	رشته عمر ابد شاید بدست آورده است
دله	این نعلبایا در کشتن عاشق چرا
دله	تا هر کسی که معترف سهو خود نشد
دله	اگر بوی آن گل صبا میرساند
.	فلک گر چه دارد تکلش جدائی
.	دل از من ر باید بکا کل سپارد
دله	جانب شعله آتش تپک باید کرد
دله	دین ام نیز زبانان چون شمع
دله	عرا اگر رخ زردی لبان زرخشند
دله	هر کجا شمشیر آن مغرور میگردد بلند
دله	ایر در یاد دل بدست گوهر افشان میرسد
دله	مظفر جنگ نام اصلی او داریت محی الدین خان است نسب او بدو واسطه به سعد الدین

دور بر عظم صاحبقران ثانی شاه جهان میرسد و دختر زاوه نواب آصف جاہ غفران پناه است
 در عهد نواب آصف جاہ بکومت بیجا پور میرزخت و در عهد نواب نظام الدوله شهید مسلک
 مخالفت جمال خود بنمود حسین دوست خان عوف چند از رؤسای نواب آرکات باد
 پیوسته بگرفتند آرکات تخریب نمود مظفر جنگ رو بآرکات آورد و در اینجا خشم بر می
 از مضارای فرانس ساکن بلجری را بواسطت چند همراه گرفت و بر سر انور الدین خان شهاب جنگ
 گویا موی که از وقت نواب آصف جاہ تاظم آرکات بود رفته شانزد هم شعبان سنه پنجم
 و نایه والف دولاب خوزری بگوش آورد و شکست جنگ پای جلالت آفشده ساغر
 موت احمد رشید و سرگزشت اسیر شدن مظفر جنگ بر دست نواب نظام الدوله سابق بعرض
 بیان درآمد و بعد شهادت نواب نظام الدوله افاغنه و مضارای مظفر جنگ را بر بند ریخت
 نشانند مظفر جنگ رام داس را دیوان خود مقرر کرد و براجیه رکنانته داس مخاطب ساخت
 داین رام داس بر همین سپاه فامی است ساکن سیکاکل که در ذیل متصدیان سرکار نواب

نظام جنگ

نظام الدوله داخل بود و چندان رتبه نداشت لیکن در قتل نواب مله و لهجه بسیار بجزل آورد و
 دوزخ محبت مظفر جنگ بر کمر بست لهذا مظفر جنگ او را باین رتبه رسانید و با افغانه پیروی رفت
 و ایشان یعنی حاکم آنجا را ملاقات کرد و جمعی از سپاه نصاری همراه گرفته عازم حیدرآباد شدند و بر
 آنکات عبور کرده در ملک افغانه درآمد و نیزگی قدرت در میان مظفر جنگ و افغانه اختلا
 انداخت روزیکه سرزمین لکرت بلی مخیم شدند ناخوشی پنهان گل کرد و عائد به فاش گشت این
 که طرف مظفر جنگ و نصاری از طرف دیگر افغانه مستعد شده صف آرای قتال گردیدند محبت
 و دیگر سرداران افغانه قتل رسیدند و کار مظفر جنگ نیز بر خیم تیری که در صدقه چشم رسید
 آخر شد و این ساخته مقدم هم ربع الاول شد اربع و شصت نایه و الف بعالم ظهور آمد مظفر
 طالب علمی دشت و تنهیب انشاق از بر کرده بود و با شعر صلاح مناسبتی نداشت در ایام
 ریاست او که در ماه پیش نبود قریب است روز فقیه را هم شبها محبت علمی مستوح
 دست و او نیز که نفس بر تبه کمال دشت هرگاه خود تانی شروع میکرد حضار را الفاظ تانی
 و تصدیق او که بمترادویه بود تمام میشد و استغای او شغافنی بافت و در ایام ریاست مظفر جنگ
 بالاجی با فوجی از پونه بر سر اورنگ آباد آمد و رکن الدوله ناظم آنجا پانزده لک روپیه داده
 او را دفع ساخت و این رکن الدوله از اعظم اهرار نواب آصف جاه غفران پناه است یازدهم
 رجب سنه سبعین نایه و الف بحوار رحمت آسود *

مظفر جنگ اول کسی است که نصاری را نوکرده بطرف دیار اسلام آورد و پیش ازین نظام
 در بنادر خود بودند و با از حد و خود بیرون نمیگذاشتند بعد شهادت نواب نظام الدوله مظفر جنگ
 نصاری فرانسس را نوکر گرفته اینها را اعتقاد خود ساخت و بعد قتل مظفر جنگ نصاری
 اصیغه نوکری در کاب امیر الممالک شدند و سبکاکل در اجتهاد ری و دیگر مواضع را در جاگیر
 رفتند و طرفه اقتدار می بخشید رسانند که در رکن حکم ایشاں شد موسی بوسی سر کرد
 نصاری بخطاب عمر الملک سیف الدوله مخاطب گشت و حیدر جنگ صاحب اختیار
 سرکار عمر الملک گردید چون آنکر نیز در فرانسس همیشه میهمان خلیل عداوت تداوت
 میکنند و بنادر هر دو فرقه با هم قریب واقع است نصاری آنکر نیز را هم هوای عدالت در ملک

مظفر جنگ اول کسی است که نصاری را نوکر کرده بطرف دیار اسلام آورد

شاهی به رسید که آلو او را دینک رنگ میگرد و بعض ملک آریکات را تصرف آوردند و نیز بر جنگا که
شدند و قلعه بندر سورت را قابض گشتند و در سنه اربع و سبعین و مائیه و الف بندر پلجری را محاصره
کرده از دست فرانسس انتزاع نمودند و عمارت پلجری را بقلم از پنج برکنده تماماً نصفه ساختند
و سبکاکل و راجبندری و دیگر مواضع که در جاگیر فرانسس رفته بود و قباس کار غیب کرد که طبع
از دست اینها خواهد برآمد و خود مستخلص گردید و

امیر الممالک

امیر الممالک خلف ستیوم نواب آصف جاہ غفران پناه نام اصلی او سید محمد خان است اول
مخاطب بجلالت جنگ بود و آخر در عهد عالمگیر ثانی بامیر الممالک مخاطب گردید و قتل مظفر جنگ
را بر گناہتم داس جمیع اعیان لشکر او را سر دار ساختند و راجه رگناہتم داس وکیل مطلق شدند
جمعی نصاری فرانسس را که مظفر جنگ از پلجری لوکر کرده همراه آورده بود و احتمالت نمودند
امیر الممالک ساخت امیر الممالک بعد طی منازل رونق افزای او رنگ آباد شد و ایام بر
در آنجا گذرانیده یازدهم ذی الحجه سنه اربع و ستین و مائیه و الف بقصد تنبیه بالاجی از او رنگ آباد
برآمد و احمد نگر را جو لنگاه عساکر ساخت و از آنجا متوجه دارالحرب پونه شد و بالاجی با پنج
سوار چهارم بمقام پیش آمد و دوازدهم محرم سنه اربع و ستین و مائیه و الف جنگ مشروع شد
و نادران اسلام جنگین و جنگین غنیم را قریب پونه رسانیدند و آبادی های غنیم را که سر راه پیش
سوخته و با خاک برابر کرده جلوه خانه و دوزخ ساختند درین محاربات فرنگیان با لش خان خود
دو دوازدهم غنیم برآوردند علی الخصوص شب چهاردهم محرم که ماه خسوف تمام کرده بود نصاری بر فوج
غنیم ششون زدند و جمعی کثیر را با تشکده آخرت کشتند و از دزد بالاجی که در حالت پوچایی کشته
خسوف بود بر مهنه سر بر باد پای بر مهنه پشت سوار شدند و فرار را وسیله نجات خود ساخت و او را
و آلات ظلمانی پوچا غنیمت اسلامیان در آمد اما بسبب اتفاق خانه برانداز انجام این همه ترد
و تلاش مصاحبه برابر بود امیر الممالک بعد الفضال جنگ متوجه حیدر آباد شد مردم سپاه
سیدان بهالکی سینر و هم حمادی الاخر سنه شمس و سبعین و مائیه و الف راجه رگناہتم داس را کشتی
نواب امیر الممالک به حیدر آباد شتافت و حسب اطلب اورکن الدوله و مصصام الدوله بالتفا
از او رنگ آباد خود را به حیدر آباد رسانیدند و کالت مطلق برکن الدوله تفویض یافت و ناگاه خبر رسید

که امیرالامرا فرزند جنگ بن نواب آصف جاہ از پیشگاه احمد شاہ غلج صاحب داری دکن پویشیم نام
دکن است رکن الدولہ از وکالت پہلوتی کرده بکرملہ نزد جانوجی بنا لکرا آمد مقصد آنکہ امیرالامرا باتفاق
ہو لکر مرہ بدکن می آید بواسطت جانوجی بنا لکر و نیز بواسطت بالاجی کہ با او از عہد نواب آصف جاہ
غفران پناہ لبطی داشت با امیرالامرا سر رشته موافقت بدست آورد وقتیکہ رکن الدولہ از حیدرآباد
روانہ شد مصما م الدولہ ہما نجا ماند و بصوبہ داری حیدرآباد از امیرالممالک دست یاز
یافت و چون امیرالامرا بہ اورنگ آباد رسید مفتش ع روزندہ گانی کردہ در گذشت
درین ہفتہ روز چہ خرابیا کہ روندادیم کہ در سرکار امیرالامرا صاحب اختیار وقتدار
بود ملک فائدیس و سرکار سنک و جانہ وغیرہ از امیرالامرا سند کردہ گرفت و شرکت اعلام
لا دین اکنہ برداشت و بعد فوت امیرالامرا با امیرالممالک کہ بقصد مقام امیرالامرا از حیدرآباد
برآمد بود و پیچید و ملکی کہ از امیرالامرا گرفتہ بودند آن از امیرالممالک ہم حاصل کرد
و بعد از ان رکن الدولہ از کرملہ برآمدہ با امیرالممالک پیوست و بروکالت مطلق قائم شد
و مصما م الدولہ را محفل ساختہ بہ اورنگ آباد فرستاد و چون ایام برشکال قریب رسید
امیرالممالک بارکن الدولہ بہ اورنگ آباد آمد عمدۃ الملک موسی بوسی بارکن الدولہ بدست
دہبارہ و ہم عصر سنہ و تین مائتہ و الف وکالت مطلق از تغییر رکن الدولہ بہ مصما م الدولہ
شاہنواز خان اورنگ آبادی مقرر کرد و بعد مصما م الدولہ چار سال بسر انجام بن منصب لیل القدر
پردخت و در ایام وکالت خود بتدبیر صائبہ نوعی عظیم را بر حد خود نگاہداشت کہ اصل اسرار کشور
بر نہشت تفصیل آن در دیباچہ کتاب ماثر الامرا بزبان قلم دادہ ام میر نظام علی و میر محمد شریف
کہ تا این مدت محفل با امیرالممالک بسر می بردند مصما م الدولہ در سنہ تسع و ستین
و مائتہ و الف اولین را صوبہ داری برار و دومین را صوبہ داری بیجا پور و امیرالممالک دہانیدہ
ہر کدام را بصوبہ خود فرستاد میر نظام علی آخر مخاطب بہ آصفجاہ ثانی شد و میر محمد شریف
اول بیجاہ الملک و آخر بہرمان الملک مخاطب گردید و تہا رنج ششم ذی القعدس سنہ ستین
و مائتہ و الف وکالت مطلق از غل مصما م الدولہ بہرمان الملک کہ او صوبہ بیجا پور در حضور
امیرالممالک بہ اورنگ آباد آمد بود و تقریر یافت و در ہین ایام آصفجاہ ثانی با فوج شہا لیستہ

از برادر به اورنگ آباد تشریف آورد و در بهان الملک را محفل ساخته اختیار ریاست بدست خود آورد
و چون اطلاق لقب وکیل مطلق بر برهان الملک بود لقب او و بعد مقرر گردید و هجدهمین سال
بالاجی را در باره پرنس در سواد اورنگ آباد آمد آصفی ثانی نواب امیرالما ملک را بحرات
اورنگ آباد گذاشت و خود با برهان الملک جنگ کنان نمائند کبیر که قریب سی کرده از
اورنگ آباد است رفت انجام کار مصالحه بقرار دادن جاگیر عظیم قرار یافت و ملک بست
بهشت لک روپیه او صوبه جات دکن تسلیم غنیمت شد و شرکت حکومت اسلام ازین محالات برجا
نواب آصف جاه ثانی بعد مصالحه از سنده کبیر به اورنگ آباد تشریف آورد و حیدر جنگ بدارلها
موسی بوسی سر کرده نصاری دید که با و صف نواب آصف جاه نقش تسلط من درست نخواستند
در شکست نواب آصف جاه اقتدار با انواع حمله سازی ابراهیم خان کارومی و سایر فوج نواب
آصف جاه را از نواب جدا ساخته در ذیل نوکران موسی بوسی داخل کرد و در سپاه بهشت لک
روپیه از نزد خود تسلیم نمود و نواب را تنها ساخت بعد از ان نواب مصمصام الدوله را مقید
کرد و خاطر خود را از هر دو طرف جمع نمود و خواست که نواب آصف جاه را به بهانه صوبه
حیدر آباد و حیدر آباد فرستد و در قلعه کلکنده نگه دارد و میدان را برای جولان گاه خود خالی
سازد و ندانست که تقدیر بر تدریس میخیزد و سیوم رمضان قریب با استوا سینه احدی و سبیز
و مایه والف حیدر جنگ در خیمه نواب آصفجاه آمد نواب آصف جاه بیشتر با مشیران خود محفل
حیدر جنگ قرار داده بود حضار محفل خاص حیدر جنگ را گرفته فوج کردند و نواب آصفجاه
براسپی سوار شده از لشکر تنها برآمد و اینهمه توپ خانه فرنگ در مقام حیرت محفل ماند و
جراتی نمود که کارنامه رستم و انس را سیاب را منوچ ساخت از ندبوح شدن حیدر جنگ
عمده الملک موسی بوسی و دیگر اعیان لشکر هوش بختند درین استیخرا قعه طلبان نواب
مصمصام الدوله و مین الدوله و میر عبدالبی خان پسر خور و نواب مصمصام الدوله را به
لاله زار شهادت فرستاد من بعد این هنگامه امیرالما ملک و برهان الملک و عمده الملک
موسی بوسی به حیدر آباد شتافتند و نواب آصفجاه ثانی پس از فوج کردن حیدر جنگ را
برهان پور گرفت و ابراهیم خان کارومی که حیدر او قهر حیدر جنگ را از نواب آصف

جدا کرده بود در بنوقت بنواب بیست نواب آصف جاه سیزدهم رمضان مذکور سواد برهان پور را فرستاد
 نزول ساخت و تمولان شهر محمد انور خان برهانپوری و غیره را مصادره نمود و این محمد انور خان بهما
 که با اتفاق لشکری هزار واسطه صلح امیر الامیر حسین علیخان و تخیم بقدر جو تهیه شده بود در بنوقت
 از غم مصادره و شدت محصلان هفتدهم ذی قعدة سال مذکور زندگانی را وداع کرد و در درگاه
 شاه علی بن عبداللہ مدفون گردید و نواب اکظم شاه از برهانپور پیاده شد و در قصبه بکسم که از
 قصبات عظیم برارست جاماؤنی کرده و بعد جمادی با جاماؤنی پسر رکھو پند که مکاسد ار برار
 محاربات در میان آمد و صلح انجامید و بعد مصالحه عازم حیدر امیر الممالک که در جامی حیدر آباد
 بود شد و بعد ملاقات در میان هر سه برادر اشکال نزاع بسیار بود و قریب آمد انچه بانجام کار
 صلحت گرفت این که نواب امیر الممالک و نواب آصف جاه ثانی یکی شدند و نواب
 برهان المملک بصوبه خود که بجای پور باشد شرافت مسجد هم ربع الاول سنه ثلث و سبعین
 و مایه و الف قلمه عجیبی گل کرد که قلعه احمد نگر پای تخت سلاطین نظام شاهیه شد شعبه با و برادر
 عمزاده بالاجی با قلعه دار سازش کرده گرفت و تجاری مذکور مردم او داخل قلعه شدند و بعضی گشتن
 شهر احمد نگر آباد کرد و قلعه احمد نظام شاه است که در سنه تسع مایه طرح انداخت و بنام خود موسوم ساخت
 در دوازده سال شهری بکمال خوبی آباد شد و بعد از آن فرصت حصار می از سنگ و گل تعمیر
 نمود و درون آن عمارات دلکش و قصورش برای سکونت خود مرتب ساخت و بعد فوت
 او اخلاف او این قلعه را متوارث نمودند تا میزاده و انیال بن اکبر بادشاه مع سیه سالار
 غانخانان در اوایل سنه تسع و الف قلعه را از طبقه نظام شاهیه بتصرف خود در آورده و بعد ازین
 قلعه داران بادشاهان تیموریه هند بصیانت این قلعه مامور میشدند بعد و صد و هشتاد و سال
 این قلعه ز دست اسلامیان بدست اصنامیان افتاد و درین سال باد خیمال غاصی
 در سر خود خیمت خواست که ریاست اسلام را از ملک و کن برادر و دکار غنام را رونق دهد و
 بریدون ان لطفوا انور اللہ باقوا اسم و ابی اللہ الا ان یتیم نوره و لو کره الکافرون ابراهیم خان
 کادری را که برتر از آفریت تراش بود مذکور گرفت و این ابراهیم خان یکی از قوم ارازل بود که در جنگ
 تربیت یافته جنگ بجوایه فرنگ مسیگرد و سامان حرب و توپخانه شاهانه با خود

خود داشت اول در سلک نوکران آصفجاه ثانی منخرط بود آخر از نواب جدا شد به غنیمت میرپشت خلیفه پون
برآمده بست و دوم جمادی الاولی سال مذکور در سواد او دیکر مقابل عساکر اسلام رسید در وقت فوج
غنیمت هزار سوار بود و فوج اسلام هفت هزار سوار امیر الممالک و آصف جاه ثانی خواستند
که از او بگیرند بهار و بریانید و بعضی افواج سرکار را که قریب دوازده بود با خود گرفت بر سر دار
پون و روزی نمائی ماند که بیشتر غنیمت تنها جنگ قزاقی بود همنهرا آنها همین که رسید غله و کمی لشکر
اسلام هند میگردید و قابو دیده مگونه براق میچکیدند و در فوج اسلام بر توپ خانه بود که گرد لشکر
حصاری از توپ خانه کشیده برفع می پرداختند این مرتبه بعلت رفاقت ابراهیم خان
غنیمت جنگ قزاقی و جنگ فرنگی یعنی آتشکاری توپخانه جمع شد و اضراب توپ بکلیت زد و هله
گرفت چون فوج اسلام در زنجیره توپخانه بهیئت اجتماعی راه طی میکرد و غیر توپخانه جانب غنیمت
که خالی میرفت و فوج غنیمت که پراکنده راه مسنور دید تیر توپخانه فوج اسلام با آنها اتفاقی میرسید
ابراهیم خان با آنکه خود را مسلمان میگرفت طرفه کم بر شکست اسلام بر بست در حالت کوچ و مقام
شب روز توپخانه را مقابل آورده در کار داشت و در حرکت و سکون و خواب و بیداری توپها
سرداده آتی فرصت نمیداد ازین جهت در لشکر اسلام جنگی بسیار راه یافت و عالمی توپ
کوچه شهادت گردید و بست ششم جمادی الاولی سال مذکور بهادران اسلام از زنجیره توپخانه
آرام بر ابراهیم خان و دیگر فوج غنیمت ریختند و به شمشیر جلالت بسیاری از مخالفان را مقتول
و مجروح ساختند و بازده علم از جماعه ابراهیم خان کشید آوردند و بر همین منوال جنگی و جنگید
تعلیم پیورده کرده می دوازده رسیدند غنیمت دید که اگر عساکر اسلام بهار و در رسیده فوج اخبار
با خود ملحق میبازند عهد براسه متعذر خواهند پانزدهم جمادی الاخری سال
مذکور قریب چهل هزار سوار بهیئت مجموعی بر بنید اول فوج اسلام ریختند چون جمعیت اعدا
بسیار و فوج اسلام دوسه هزار کس بشیش نبود ابعاد گشش و کوشش بسیار جنید اول لشکر
در آمد چشم زخمی عظیم با سلامیان رسید روز دیگر بساط مقام دست بر چین شد ناگزیر
صلحی که آبتن هزاران فساد بود انعقاد یافت غنیمت جاگیر شصت که روپیه محالات صوبه محبسه
بنیاد تمال و کمال سوای شهر و پرگنه حویلی و پسر سول و ستاره و نغیه از صوبه بندر و جی پور و قلعه دودا

و قلعه آسیر و قلعه سجاد پور که هر کدام پای تخت سلاطین اسلام بود گرفت و جاگیرت خاصه سرکار
 و جاگیرت امرا و منصبداران بسیاری درخواه غنیمت بجای تقدیر قتل عام عجمی بوقوع آمد خبر صوبه
 حیدرآباد و بعضی از صوبه برادر بعضی از صوبه سجاد و تلیلی از بیدر در دست اولاد و اباصفجه
 نهادند انهم لشکر غلبه چهارم حصه که چون خون فاسد در عروق ملک ملوکیت دارد و هر چند دین
 عظیم در بنیاد اسلام راه یافت لکن این هم نشد که صب خویش با دوریست اسلام بکفر
 از قلمرو دکن برخیزد و چون آغاز این دین فتن قلعه احمد نگر است شخصی تاریخ رخن ملک
 شست لکه روپیه چنین یافت ۵۰۰ کافر دشمن اسلام گرفت و چهل بسیار حصه از فتن
 سال تاریخ رفت که در خود رفت احمد نگر ملک دکن و بعد انعقاد صلح غنیمت فتنه برای
 قبض دولت آباد و مرستاد قلعه دار آنجا شجاعت جنگ از اولاد سید قنوجی فی الجمله این
 که در نیم احکام امیر الممالک بنام شجاعت جنگ پیغمبر طلبید که قلعه را موافق قرار دادی که با ما
 در میان آمد تسلیم باید کرد و ناچار روز ششم شعبان سنه ثلث و سبعین مائیه و الف قلعه را بمردم
 غنیمت حواله نمود شخصی این تاریخ بنظم آورد ۵۰۰ گرفتند کفار احمد نگر را و در دولت آباد حصه علم رفت
 خود سال تاریخ بر لوح کتی چنین زور قسم دولت آباد هم رفت و در مقام بیان اینکه دولت
 در حقیقت و بحیثیت صرف اسلامیان در آمدن بود و زبان قلم می آید تورخان آورده اند که سلطان
 علاء الدین برادر زاده و داماد سلطان جلال الدین خلجی دلی و دلی پیش از آن که سلطنت
 رسید شنید که راه پور راجه دکن خراین موردی چندین قرن دارد در سنه اربع و تسعین و ستائیه
 بافت مہشت هزار سوار از هندستان بقصد سجد دیو گبر یعنی دولت آباد رها کرده
 دکن شد و مسافت دور و دراز طی کرده بالغ پونه رسید از آنجا بلیغار خانه شتافت راجه پور
 که از رطل گران غلظت سیاه است بود و جمعی را که در آن وقت حاضر بودند بمقابله و مدافع
 نتواند کرد و دیو گبر با فرادلان سلطان رو برو شدند چون هندیان کن هرگز مسلمان
 را ندید بودند و تیر اندازی و تفراتی بهادران اسلام مشاهد نمود و تاب حمله اول نیاورده
 تا شهر دیو گبر هیچ جا نماند و در این حالت معائنہ کرده و قلعه دیو گبر متحصن شد سلطان
 علاء الدین جلور نیز به شهر دیو گبر آمد بر بندگان متمولان آنجا را دستگیر ساخته صد و پنجاه من طلا

و بنیاد امیر الممالک بنام شجاعت جنگ پیغمبر طلبید که قلعه را موافق قرار دادی که با ما
 در میان آمد تسلیم باید کرد و ناچار روز ششم شعبان سنه ثلث و سبعین مائیه و الف قلعه را بمردم
 غنیمت حواله نمود شخصی این تاریخ بنظم آورد ۵۰۰ گرفتند کفار احمد نگر را و در دولت آباد حصه علم رفت
 خود سال تاریخ بر لوح کتی چنین زور قسم دولت آباد هم رفت و در مقام بیان اینکه دولت
 در حقیقت و بحیثیت صرف اسلامیان در آمدن بود و زبان قلم می آید تورخان آورده اند که سلطان
 علاء الدین برادر زاده و داماد سلطان جلال الدین خلجی دلی و دلی پیش از آن که سلطنت
 رسید شنید که راه پور راجه دکن خراین موردی چندین قرن دارد در سنه اربع و تسعین و ستائیه
 بافت مہشت هزار سوار از هندستان بقصد سجد دیو گبر یعنی دولت آباد رها کرده
 دکن شد و مسافت دور و دراز طی کرده بالغ پونه رسید از آنجا بلیغار خانه شتافت راجه پور
 که از رطل گران غلظت سیاه است بود و جمعی را که در آن وقت حاضر بودند بمقابله و مدافع
 نتواند کرد و دیو گبر با فرادلان سلطان رو برو شدند چون هندیان کن هرگز مسلمان
 را ندید بودند و تیر اندازی و تفراتی بهادران اسلام مشاهد نمود و تاب حمله اول نیاورده
 تا شهر دیو گبر هیچ جا نماند و در این حالت معائنہ کرده و قلعه دیو گبر متحصن شد سلطان
 علاء الدین جلور نیز به شهر دیو گبر آمد بر بندگان متمولان آنجا را دستگیر ساخته صد و پنجاه من طلا

و چندین مردارید و شش نفیس از آنها گرفت و دو صندوق و پیل و پنج قیل و چندین هزار آب از طویل و خاصه دیو
 پست آورد و بنا بر فقدان فیضه رام دیو سیر از آنست که از با محال تمام بتمام صلح کرد و بایه ایا
 یکنه از و شش صد من طلا بوزن دکن و هفت من مردارید و دو من جواهر مختلف و یکنه از سن گشت و
 چهار هزار چادر بر شمی بوته بافت فقره و طلا و دیگر اجناس که عقل از تصدیق آن اباد دارد قبول
 نمود سلطان آن پیشکش را بقبول کرده و هر سال خراجی بر رام دیو مستر نموده و جمیع اساری
 را از قید نجات داده روز بستان و پنجم از محاصره عطف عنان نموده سالم و غانم به هندوستان
 رسید و سلطان بلال الدین را از بهسم گذرانیده خود بر تخت نشست و چون رام دیو تهر و وزیر
 سه سال بلج و سراج نفرستاد سلطان در سنه سی و بیست و بیجا ملک نائب کا فور را که جمعه
 ترین احرار حضور بود با ملک سوار به سنجردکن روانه فرمود چون ملک نائب در حوالی
 دولت آباد رسید رام دیو صرفه در آویزه و ستیزه ندید پس خود را کند یو را در قلعه گذاشت
 خود با سایر فرزندان و شغف و دیار از قلعه برآمد ملاقات ملک نائب نمود ملک نائب
 او را همراه گرفته در او نکل سنه سی و بیست و بیجا ملک نائب کا فور را که جمعه
 مور و مراحم ساخته بعطای چتر سپید و خطاب رای را یان و نفوایض دیو گیر با بسیار
 از محالک قدیم سرافراز گردانید و قصبه نو ساری را که متصل بندر ورت است بالغام او مقرر
 کرده یک لکه تنگه نقد مرحمت نموده با سپهر نامی خیل رخصت انصار ارزانی داشت و
 بدیو گیر رفته آنقدر ملک که از سلطان یافته بود متصرف گشته مدتی عمر قدیم از جاده اطاعت
 بیرون نگذاشت و در سنه سی و بیست و بیجا ملک نائب کا فور را با لشکری از راه دیو گیر پیش
 در نکل نقیض فرمود چون بدیو گیر رسید رام دیو استقبال نموده خدایات شائسته بمقدیم رسانید
 و اعانت محکم فرادان لعل آورد ملک نائب بعد شش در نکل آمد و دیو نام راجه اسجارا ایا را
 و پیشکش سنگینی گرفته بهندوستان مراجعت نموده در سنه سی و بیست و بیجا ملک نائب را بخیر
 و مهر سمندر از بناد و کن که درین عصر از طغیان آب خراب است و بعضی بنا بر دیگر یا لشکر عظیم
 روانه کرد و چون بدیو گیر رسید معلوم شد که رام دیو جان بقایض ارجح سپرده پسش قائم مقام
 گردید و چون پس را بسلاصت پذیر نیافت بنا بر احتیاط فوجی را در جالنه با خود پیوسته گذاشت

محافظة این قلعه بجائی آوردند که بعد دو صد و هشتاد سال و کسری قلعه از دست سیمه شماران بترن رفته
در قصبه زنار داران افتاد اما پسر نجف علیخان قلعه دار استیر بنا بر جمعیت اسلام از دادن قلعه مردوم غنیم
سیر باز از غنیم در لوازم محاصره کوشید خان مذکور قریب یکسال جنگیدن قلعه را نگاه داشت آخر الامر
چون فقدان ذخیره بحالت اضطرار رساند و از دهم ربیع الآخر روز جمعه سنه اربع و سبعین بمات
والف قلعه را بصلاح تسلیم مردم غنیم نمود مؤلف گوید که در شاه اسلام کافر گرفت و برین
شکل فرمان تقدیر رفت و دیر خرد سال تا یسخر او در قسم زو عجب حصن اسیر رفت
قلعه آسیر از انبیه آسا اهیست که در کثرت استعمال تخفیف یافته آسیر ماند و سه حرف میان ساق
گردید آسانام شخص اهیست اوست اهیست زبان هندی گا و چواننده را گویند آسا اهیست از منید
معتبر خاندن بود آبا و اجداد و قریب هفتصد سال در آن کوه آسمان شکو قلع نشینند و بلامی حفظ
لشویی سائر اموال حصاری از سنگ و گل سار و ز گار می گذرانیدند چون نوبت با آسا اهیست
رسید در اموال و مواشی از آبا ترقی کرد چار و یوار قدیم را سگسته حصاری از سنگ و گل گنج بنا
نموده قلعه بنام او شهرت گرفت نصیر خان فاروقی دالی برهانپور که در سنه احدی
و ثمانماتیه به سلطنت رسید قلعه را از آسا اهیست نزاع نمود باین طریق که آسا را پیغام کرد که
راجه بکلان و انور جمعیت بسیار فراهم آورده باشم در مقام مخالفت اندم بخواهم که اهل محال
مراد قلعه جادهی تاجناظر جمع بدفع دشمن پردازم آسا قبول کرد نصیر خان روز اول چند
عوارت در قلعه نشاند و تعلیم کرد که زنان آسا بملاقات شما بیایند مراتب التواضع چنانچه باید
بعمل آرند و روز دیگر دست مرد شجاع در دلیها نشانند و روز دیگر و دلیها به قلعه درآمدند
سپاهیان یکبار از دلیها بدر بسته و شمشیر با از غلاف برآورده متوجه خانه آسا شدند قضا را
آسا و فرزندان او که شیرست خواب غفلت بودند و برای مبارکبادت مردم می آمدند
و دچار شرم تمام قتل رسیدند و باقی اهل قلعه امان خواسته بآمدند نصیر خان این خبر شنید
از جای که بود بر جناح استعجال خود را با سیر رسانید و مجدداً به مشغول گشته شکست و نجات دست
کرد و از آن وقت این قلعه در دست اولاد نصیر خان بود تا آنکه اکبر بادشاه در سنه
تسع و الف قلعه از دست بهادر پسر راجه علی خان استزاع نمود و از آن عهد قلعه داران سلاطین

تیموریه نوبت نبوت حر است قلعه بقدریم میرسانیدند لودا ششصد و شصت سال و کسری این قلعه از
 تصرف اهل اسلام بدر رفته باختیار حمریان درآمد آقچه بعد گرفتن ملک شصت لکه روپی و قلاع
 ثلاثه نخوت و باغ یاد و در گرفت و با فوج پیش آهنگ و توپخانه فرنگ قصد هندوستان
 کرد که تبارک شکست و تا پرداز و غافل ازین که تقدیر بر بند میرنجند و قائم اجل او را رهنمونی کرده
 هندستان رسانید اگر چه سرداری فوج بنام دوسواس را و سپهسالار را و قرار یافتند از الملهای
 بنام باد و لکن هر چه بود باد و بود و بعد رسیدن هندوستان و جنگ بادشاه درانی دوسواس را و
 و باد و سرداران نامی بجز تلف درآمدند و اینهمه فوج و توپخانه و اموال بقیاسن به غامی رانیا
 رفت چنانچه در واقعات شاه درانی مفصل می آید و این قصه ششم جمادی الاخری سنه اربع
 و سبعین مایه و الف بوقوع آمد و بالاجی را و هم در دکن نوزدهم ذی قعدة سال مذکور با سپهسالار
 ملحق گردید و ریاست سپه را و مادهورا و که صغیر سن است و برادر اعیانی او رکنانته را و عاقدش
 و در سنه شمس سبعین مایه و الف آصف جاه ثانی فوج فراهم آورده با امیرالملك از قلعه بندر
 و آنجا چهار و نشتی بود بنا بر بعضی جوج اول متوجه او رنگ آباد شد رکنانته را و مادهورا و هم پنج
 سنگین توپخانه از پونه حرکت کرده در میلان شاه گنده ایما پان او ثانیان نزدیک هم رسیدند تا
 او رنگ آبادی آنجمله از و خوردی واقع شد آصفجاه ثانی سنه و الف زاندر او را و رنگ آباد گداشته
 بست و سیوم ربیع الاخر سنه شمس سبعین مایه و الف بقصد دارا کرب پونه از آنجا انقضت نموده
 و غنیمت از و زده تا هفت کرد و همی پونه رسانید و در اثنا راه تو کله را که شهرست بر لب دریای
 لنگ و کن مشکله بتجانیه معتیر می غنیمت در دولت خود عمارات عالیه در آنها طرح انداخته سوخته
 و بت را شکسته عمارات را با زمین هموار کرد و قریب بود که پونه هم باین حالت رسد که ناگاه
 ناصر الملک شیرمین نواب آصفجاه غفران پناه بنا بر عبار می که با برادر داشت و اجه را چندی
 که عجم سردار لشکر اسلام بود بنا بر حبسیت با غنیمت ساخته شب بست و غنیمت جمادی الاولی سال مذکور
 از لشکر اسلام بر نهانسته به لشکر غنیمت پیوستند و کار یک نکر و نی بود بمیل آوردند بعد و قوع این قصه غنیمت
 از اسلامیان را سبک پنداشته روز دیگر از هر چهار طرف یورش کرده جنگ انداخت توپها را
 آورده بازار گوله اندازی گرم خست مجاپان اسلام از زنجیره توپخانه خود بواسط دست بگنگ نه براف

واکرند و به نیروی شمشیر آبدار صفت مخالفان را بر هم زد و به یکبار بر خاک هلاک انداختند غنیمت
 نیاورد و از میدان خود را داکشید و دید که راست منظره شگفتی را در و دراز طی کرده بر پشت
 بر روی پونه رسید هر چند ستر راه شدیم فانی نه بخشید فروست که پونه زرق آتش سکن زنجار
 میشود و دسکان پونه هم پیش رگناته را و آمل فریاد آوردند که میخواهی غلزالان مارا بر دست مسلمان
 بر باد و بهی ناچار رگناته را و ماد هورا و سفیر از استاده پیغام صلح کردند و ملک است
 هفت لک روپیاز صوبه نجبته بنیاد و صوبه بیدر بدل صلح با صفیاه ثانی نمودند و این مصالحه
 ششم جمادی الاخری سنه خمس و سبعین مائة و الف واقع شد طرفه اینکه سال گذشته در همین
 تاریخ شاه دُرانی بر بلو و ظفر یافت آواب اصفیاه از هفت کرد و بهی پونه کوچید و جانب
 بیج محله محالات راجه را مخدّر خرامید و در باد آس حرکت لغوی که از به وقوع آمد ملک ادا
 زیر شمس عساکر پا مال گردانید و آغاز موسم برنگال جهاد هم ذی الحجه شمس و سبعین مائة و الف
 باراه چهاونی با امیر الممالک و اهل قلعه بیدر شد و همان روز امیر الممالک را در قلعه مذکور
 کرد و یکسال و سه ماه و شش روز در حالت حبس گذرانید و بعد تحسیر بر این کتاب استم ریح الاواب
 روز پنجشنبه سنه سبع و سبعین مائة و الف از قید زندان سستی برآمد و در جوار مرقد شیخ محمد ملتاف
 قدس مدفون گردید میرآلاد و محمد ذکا طال عمره گوید خدیو دکن روح والای او
 بهر و از ازام محنت شمس در قلم کرد تا ریح فوش ذکا امیر الممالک بخت شمس
 آواب اصفیاه ثانی بعد از آن که قلعه بیدر را دایره مرکز نزول خود ساخت
 شاه عالم عالی گوهر که بنام او مشتمل بر تقوی صوبه داری دکن از بغیر امیر الممالک صادر شمس بود
 استقبال نموده بدست تعظیم گرفت و مسند ریاست را بالا استقلال آراکش تازه و او در راجه
 بر تاج منت را که بر مبنی است انچه بندی ساکن سکنینه مختار کل کرده جمیع مهمات مالی و ملکی بار
 و گذشت بعد مصالحه ششم جمادی الاخری سال گذشته بخوی که عنقریب گذشت ریش رگناته
 و ماد هورا و را بدرا کرب پونه چهاونی کردند و درین ایام میان هر دو مخالفت بهم رسید و بعد از آن
 ماد هورا و خواستند که قابو یافته رگناته را و از امین سازند رگناته را و برین مبنی اطلاع یافتند
 صفر شمس و سبعین مائة و الف حرمین با سواران محدود و از پونه برآمد راه ناسک گرفت محمد هور

از این کتاب
 اصفیاه

بهادر اورنگ آبادی که از عزم نوکران آصفجاه ثانی است به سمت غنیم از نواب نامور بود و در اورنگ آباد
 اقامت داشت خبر سرزده بر آمدن رگنا ته را شنیدیم چهاردهم صفر مذکور بابتی از اورنگ آباد و بیرون در خوا
 ناسک با گنا ته را و بر خورد رگنا ته را و که کمال میامانی و مله سیمکی دشت آمدن محمد مراد خان برادر حق خود غنیم
 شمرده با غر از تمام پیش آمد مراد خان غنیم از زناقت محمد مراد خان معانته کردند که نواب آصف جاه جانب گنا ته
 است اکثر آن با و گردیدند و در فاقه ماد هورا و تهاون در بریدند بنابر آن جمعیتی شایسته بار گنا ته را و فراموش
 داد اورنگ آباد به احمد نکر شافت ماد هورا و هم با فوجی از پونه بر آمد و در دوازدهم گروهی احمد نکر بست و نیم
 ریح الاخر سال حال ستیزه روداد ماد هورا و شکست یافته از میدان کناره گرفت و اما نخواست روز دیگر
 را پیش عزم خود رگنا ته را و رسانید نواب آصفجاه بکام رگنا ته را و از بیدر بر امن قریب نادر گاه
 رسید بود که اینجا مناقشه انفصال یافت چون موکب آصفجاهی بموضع میدگانون رسید گنا ته را و هم آنجا
 شتافته در نخستین عشره جمادی الاولی سال حال با هم ملاقات با و ضیافت با هم میل آمد رگنا ته
 ملک پنجاه لک روپیه قلعه دولت آباد در جلدی این اعانت به نواب آصف جاه گنا ته را و
 اسناد مرتب کرده بوکلا و سرکار حواله نمود و چون این امر بیل القدر بسن ترد و محمد مراد خان
 بهادر بر کرسی نشست راجه پرتاب دنت نتوانست دید پیش ازان که عمل و عمل در
 ملک و قلعه دولت آباد شود صلح ما بر هم زد و نواب آصف جاه را بران دشت که رگنا ته را و
 را محفل با پدر کرد و جانوبه پسر رکوبو نسله مکاسدار برار را بطبع این که ترا بجای گنا ته را و
 قائم میکنم طلبییم ملازم رکاب نواب آصف جاه ساخت و ناصر الملک پسر ششین نواب
 آصف جاه غنیم را نپناه که بطرف غنیم رفته بود از نا قدر دانی غنیم کبیر چهاردهم شعبان
 حال نواب آصفجاه ثانی پوست زایات نواب با فوج سنگین متوجه تا و ب رگنا ته را و
 شد رگنا ته را و طاعت مقادمت در خود ندید آوارگی و تاراج ملک که اصل شیع غنیم است
 خست یار کرد و باسی هزار سوار بر سر اورنگ آباد آمد در سواد خشک شهر نازل شد
 و ز معتد یاز شهر بان طلب کرد و موتمن الملک بهادر ناظم اورنگ آباد با و صف طلبت
 و سامان حرب در کمال خرم و هوشیاری با استحکام برج و باره و حصار شهر نپناه برد و ناظر
 را بر محبت خان بهادر کو نوال شهر را و رعایانی محمد مراد خان بهادر و دیگر متصدیان و مردم شهر تقسیم نمود

و بہتظار ملک انواب آصفجاہ باغیم بلطافت اسمیل گذرانیدر گنا تہ را و امین در فتح گرفتہ شہر
تصمیم نمود و زود بانہای قلعه گیری مرتب ساخت و صبح بستم شعبان سال ہجری کہ آفتاب از
دریکہ مشرق سر بر آورد و غارتیان ہزارہی رو بہ آبادی خارج حصار شہر پناہ رنجینہ دست تاراج
دراز کردند و گنا تہ را و خود با فوج خاص جانب شمالی شہر استنادہ و سپاہیان او زود بانہا
سپاہی دیوار قائم کردہ و فیلان متصل دیوار آوردہ چند کس برآمدند و سختہ ہای دروازہ را
کہ دیوار کلانی باغ قلعه ارک است خراستند کہ شکستہ درآیند ہمہت خان بہادر و ہمیرزا
محمد باقر خان تاشا نیان شہر بیارش تفنگ و تیر و سنگ و کھنکس آفتد تر مرد و ملاش
الظہور رسانیدند کہ خام خیالان بسیار در کا دیوار راہ درک اسفل گرفتند و در اطراف
دیگر ہم جمعی کثیر از غارتیان بر دست شہریان قتل و جریح کشند و زمین گرمی سر کہ
تیر تفتلی فیلیان رگنا تہ را و رسید و ہمین تیر فاروق میدان دار و گیر کردیدر گنا تہ را و
سخت خانیم و خاک تشویر بر رو مالیدہ از کوشش برگشت و خبر قرب و محول انواب آصفجاہ
شنید و رخت آوارگی جانب بجلانہ کشید بستم شعبان مذکور موکب آصف جاہی دارد
اورنگ آباد شد چون غنیم ارادہ داشت کہ ہلک برادر آملی کرد تاراج برانجیزد و انواب
غزوہ رمضان بمنازل طولانی قریب بالا پور رسید ستر راہ گشت غنیم از انطرف برگشتہ و از
نزدیکی بلخ اورنگ آباد گذشتہ جانب حیدر آباد شافت انواب ہم عطف عنان غنوم و در پاس
لنگ سبیل تعاقب پیود و در اینجا بصلحت چنین قرار یافت کہ مخرب دیار غنیم بر تعاقب او
رجحان دارد و انواب تعاقب را گذاشتہ متوجہ دارالحرب پونہ شد و بعد بر آمدن از کل احمد نگر
بحوق جوق سپاہ را بہر ناحیہ و محنت مقرر نمود کہ بتاراج مساکن و موطن غنیم پردازند خود
بدو کروہی پونہ رسید غنیم ساخت مکان پونہ پیش ازین گریختہ بعت لامح امکانہ قلب بودہ
فانصحو الایتری الا انما کھتم و قروم تہ لشکر اسلام یکظم عمارات پونہ را سوختہ با خاک سیاہ
برابر کردند و افواج یغائی در نیب و مخرب اطراف پونہ و ملک کو کوئی قبیحہ فرو گذاشتند
بجائے اللہ محمد بالاجی و باد و از حد و دکن تالاہور سی پیم قدرت داشت کہ ہر گاہ اینجا
درفراحت رساند اکنون اموال و اشیاء بہا بہا و آید و عمارت کہ بصرف مبالغہ

الگوک ساخته بودند و قودا آتش الی گردید سیر ادلا و محمد و کمال عمره گوید آصفیاه دوم سلیمان
آبادی قوم بر من سوخت تمام به تاریخ شتوز شعله طبع و کما آتش زد و پونه را سپاه اسلام
رگناته را و بجید را باد مره غره ذی قعد سال حال بر شهر پوش کرده تلاش گرفتن شهر از حد
گذرانید شجاع الدوله بهادر و لخان اوزنگ آبادی ناظم حیدر آباد بهجتی شالیه نگاه داشته نبود
شهر کرده بود او دم دم او قدم ممت در مقام بهادر شهر ده بفریب توپ و تفنگ و نیز پوش
را و گرد و بسجک از رعایان سپاه رانجه آتش بهنم ساختن از اسباب هم رگناته را و بی نبل
منصوب و رگشت و چون ذکر مقدر جنگ و شجاع الدوله درین صحیفه بار پاک گشت و بعد ازین هم
مکر میگردد و تحریک این سلسله هم سیر انگشت قلم لازم افتاد

نواب برهان الملک سعادت خان نیشاپوری ازا عالم امار فردوس آرام گاه محشر
است میر محمد امین نام داشت و از سادات موسوی نیشاپور بود در عهد بهادر شاه خلد منزل دارد
بهند شد در آن عهد زمانه با دو موافقت نکرد در عهد شهید مرحوم شیخ سیر بتدریج ترقی
نمود و در آغاز جلوس فردوس آرام گاه محمد شاه بمنصب هفت هزار می و صوبه دار
اکبر آباد بلند پای گشت انکشت او در آن صوبه خوب نشست بعد از آن فرصت بصوبه دار
اوده عوده و تقاضای ترقی بدست آورد و زمینداران صوبه اوده و شیوخ سرکشی علم روزگار اند
و شاید از ابتدا ایجاد عاظم هیچ جا کم را اطاعت قرار واقع نگردیده باشند برهان الملک همه
بهر شب شیر مطیع و با بگذارد ساختن نقش علی که در هیچ عمر نشان می دهند در آن صوبه
نشانده اکثر بلاد و صوبه آله آباد مثل جوینپور و بنارس و غازیپور و کره مانکیپور و کوثره
همان آباد و غیره بزور بازو گرفت و از حضور بادشاهی سند حاصل کرد چون تادر شاه
قهرمان ایران لویان شیرمند برافروخت سرودس آرام گاه برهان الملک را از صوبه
اوده و صوبه طلب فرمود و فردوس آرام گاه از شاه جهان آباد جانب لاهور حرکت کرد
سیان کرتال را که چهار منزلی دبی است مطرب خیام ساخت برهان الملک با بلغار خود را
همراه هم ذی قعد سه احدی و حمیدین رایت و الف بهمنیت بمکر رسانید و هیچ بلاز مست با و
انور سعادت اقتباس نمود و در همان مجلس جو آیس خبر رسانیدند که سپاه فزایش بر لشکر برهان الملک

در نواب برهان الملک

چند کس دستگیر کرده بودند برهان الملک که مزاج غیور می داشت و بجز دستمجموع آنوقت بفرمان جنگ
 رخصت گرفت هر چند باو شاه و امرا سبالتی کردند که امروز جنگ بناید ساخت گوش بخوده سوار
 شدند با آنکه در پائی او زخمی گشته بود و بجز بعض شفا فلوس شش بود بالایی فیل برده سپاه و در اختیار
 اکثر منزل بمنزل عقب ماندند و جمعی که همراه رسید بودند از کوه پست طولانی متواتر طاقان
 داشتند و بسبب آنکه غیب دهنل مسکند شدند اکثری در خواب بودند و چون برهان الملک
 بلا از دست باو شاه رفت و همراهیان او که تان آمدن بودند خبر جنگ و قرب پناه قزلباشان
 نداشتند لغتیبان هر چند فریاد میزدند که نواب جنگ رفت سوار شوید کسی باو نمیکشید و بسبب
 الملک با چهار صد پندرسوار و همین قدر پیاده متوجه جنگ قزلباشان شد و تا مختار لشکرگاه قریب
 سه چهار هزار سوار و یک هزار پیاده ملحق گردید و با این جمعیت با قهرمان ایران که باهبل هزار معرکه
 بود مقابل شدند و ذات خود آنقدر پادار می کوشش تقدیم رسانیده که فریدی بر آن در مسالم
 شجاعت متصو نباشد نادر شاه مکر گرفت که اینقدر ایستادگی که از برهان الملک ملاحظه شد
 و همیشه محاربات که نفاق اتفاق افتاد از یکپس دین نشد و همیشه تحسین آفرین برهان الملک
 سیکر و قضا را فیل سوار می شیه جنگ که برادرزاده برهان الملک با شدست بود و جانب فیل سوار
 برهان الملک دوین او را در پیش انداخته به لشکر قزلباش رسانید هر چند فیل را همیشه جنگ
 زدند بر سر راه نیامد باین روش برهان الملک با یک دو کس از اقوام خود و چند کس از یقاز
 و شکی شد برهان الملک و وزخم بروشت یکی از تیر و دیگری از نیزه و بعض شفا فلوس علاوه
 بمصطفی خان شالو سپر و روز بروز مورد عنایات ساخت و بجلا فافره و بار یابی محفل خاص
 و عرض مطالب بالمشافه ایتیا بنخشد و باستصواب او مصالحه با فردوس آرا مگاه قرار گرفت
 و ملاقات هر دو بادشاه بوجود آمد شاه برهان الملک را وکیل مطلق و تیس صاحب اختیار
 کل فرموده مقرر کرد که طماپ خان جلایر با چهار هزار چهل سوار با اتفاق برهان الملک
 قبل از ورود و موکب شاهی به شاهجهان آباد رفته به بندوبست شهر پرداخت و در قلع
 بادشاهی محل نزول شاه مقرر نماید برهان الملک به شاهجهان آباد شافته احکام شاهی
 بعمل آورد و بعد چند روز هر دو بادشاه روز عرفه نهم ذی حجه سنه اصدی و حسین مایه ولف شاهجهان آباد

را فرزند زول ساختند برهان الملک آن روز تا شام در خانه خود امروز فرموده شاه را سر راه میکرد
 لکن این استیلا و جمع شقاقت و سبطاقتی داشت که گاهی شکی میکرد و گاهی در افاقت می آمد شب
 عید قربان قبل نفس بر آوردن صبح نفس آواز میکرد عنصری برآمد شبی که نتخال کرد نواب الملک
 آصفیاه برای عیادت رفت و شخصی را پیش نشاند که بتعمیم قیام ننماید قبول نکرد و چون نواب
 آصفیاه آمد با عانت خدام قیام نمود و این سنی برهان کمال استعلاال برهان الملک است
 علی قلیخان والد دغشنگ در مرثیه او گوید در روز نو سپهر و از گون میگردید و نیکو که زمان
 بیتو چون میگردد و رستی ز بهمان پشت نیمه شکرست و با قاست خم همیشه خون میگردد و
 وزیر الممالک ابوالمنصور خان صفدر جنگ خواهر زاد و مادر برهان الملک در شید
 و در مان خود است بعد رحلت برهان الملک از پیش گاه فردوس آرا نگاه کجکوست صوب آباد
 چهره عزت برافروخت و پستور برهان الملک سرتاپان صوبه اوده را حلقه انقیاد در گوش
 کشید و در سنه خمس و مسین دمایه و الف و بکلم بادشاه برای ملک اله و در پنجان ناظم صوبه بنگال
 که غنیم مرثیه قافیه او را تنگ ساخته بود بتعمیم آباد پشته رفت و در جلدوی آن قلعه رهناس
 و قلعه پناز گنده از حضور خلافت مرحمت گردید اله و در پنجان از آمدن صفدر جنگ بصوبه
 خود و در چهار صوبه و سواست اقتاده حکم بادشاه در موقوفی ملک طلبید صفدر جنگ بعد سفر
 نماند از پشته بمقر حکومت خود برگشت مخفی نماند که بعد رحلت نادر شاه از هند بولایت عمده الملک
 امیرخان خلف میر میران امیرخان یزدی هجسم کابل که در عهد خلفه مکان قریب است و در
 بتعمیم کابل پرتو در سنه تسع و دمایه و الف و دلایت حیات سپرد و خلجی در مزاج فردوس آرا نگاه
 پیدا کرد تا مسجد یکم مسود ارکان حضور گردید نواب آصفیاه و اعتماد الدله قوالدین زیر بیا د شاه
 عرض کردند که اگر عمن الملک در حضور پیش بجا بودن نماند هر دو امیر کبیر از شاهجهان آباد بر
 در میدان طلست مغرب خیام ساختند بالضرور بادشاه عمن الملک را در سنه ثین و مسین
 و دمایه و الف صوبه داری اله آباد مقرر کرده بآن صوبه مرخص کرد و بعد رفتن او نواب آصفیاه
 دوزیر الممالک از پلست بیایه سر بر سلطنت آمدن امور حضور را بر سر انجام میرسانید و نفاقا
 نواب نظام لده و له خلف نواب آصفیاه نائب صوبیات کن قدم در راه می خود سری گذشت

دوروز وزیر الممالک ابوالمنصور خان صفدر جنگ

لهذا لواب آصفیاء را از قتل کن خرد در شد در شصت و نهمین مایه و الف از بادشاه حضرت
 گرفته جانب و کن خرامید و در شصت و نهمین مایه و الف از بادشاه عثم الملک را طلب حضور
 نموده زیاده بر سابق مورد عنایت ساخت عثم الملک و صفدر جنگ با هم سورۀ اخلاص
 یکدیگر میخواندند عثم الملک با دوشاه عرض کرده صفدر جنگ را هم بحضور خلافت طلبید و
 دار و علی تو پنجاه حضور ضمیمه صوبه دار می آوده با و مفوض گردید بعد چند می عثم الملک
 صفدر جنگ با دوشاه را بر سر علی محمد خان بر آوردند و آیین علی محمد خان از قوم رو به پهلوانی و سوار
 وزیر المملک اعتماد الدوله بود و آنکه و دیگر که از پرگنت شمالی دلی در دامن کوه کما یون واقع
 شده جمعی از افغانه و رو به پهلوانی و سوار هم آورده تسلط بر سانداتفا و وزیر المملک هر چند تا می نمود
 جمیع ده هزار سوار بلکه زیاده از دلی برای بند و بست سبیل مراد آباد و غیره محاللات بایه
 خود خست کرده علی محمد خان در ق تو سل وزیر را گردانده با هر چند جنگ پیش آمد و را
 شکست داد و غنائیم و تو پنجاه بخیلم بدست آورده و دیگر سپید کرد از لواب وزیر را که علی
 نیامد و علی محمد خان از بادشاه و احوال حضور با غی شش تحکیم را بنحاطر نمی آورد و لهذا عثم الملک
 و صفدر جنگ انتهاض الویه بادشاه بنحاطر علی محمد خان قرار دادند و موب سلطان نوای
 و دیگر خرامان گردید علی محمد خان تاب جنگ نیار و ده مستحسن گشت عثم الملک و صفدر جنگ
 بسبب تفاق اعتماد الدوله کاری پیش نبردند اعتماد الدوله با آنکه علی محمد خان هر چند حال او را
 غارت کرده بزرگ رسم حرفیان علی محمد خان را در باطن تقویت میداد و ناچار هر دو امیر کار را با اعتماد الدوله
 واکذاشتند و بواسطت اعتماد الدوله علی محمد خان آن حسین بن بستان خلافت الید بجزان
 رایت بادشاهی بر سوادشاه همان آباد پر تواند اعتماد الدوله علی محمد خان رفیق خود را همراه
 آورد و او را به فوجداری سرهند که در جاگیر اعتماد الدوله بود و امور ساخت چون شاه و رانی
 در سنه احدی و ستمین مایه و الف سرهند را غارت کرده علی محمد خان پیش
 از حصول شاه از سرهند بدر زن به آنکه و دیگر محاللات قدیم خود را یافت و در همان
 سال پیانۀ عثم شس لبریز گردید و بست و سیوم ذی الحجه سنه شصت و نهمین مایه
 و الف عثم الملک بر بار بادشاه بنحاطر هرگاه بدروان دیوان خاص گردید

شخصی از نوکران نو لازم آورد همه بر تنیگاه چپ زد و فی الفور روح او پرواز
 کرد و جمیع الملک لشکر و گنبدی از کمالات و اسلطان انسانی بود و در سنون بسیاری همار
 داشت و ششم خوب می گفت و انجام تخلص میکرد و از دست من از جمیع آسودگان
 خاک دانستم که غیر از ششت بجز خواب راحت نیست با لیسینه و بعد فوت عمده الملک
 صوبه اله آباد نیز منقسمه صوبه ادوه به صفدر جنگ مفوض گردید و در سنه احدی
 و ستین مائیه و الف شاه در آن از قصد بار قصد نمود و از لاهور این طرف گذشت
 فردوس آرا مگاه سرزید خود احمد شاه را با وزیر الملک اعتماد الدوله قمر الدین خان
 و صفدر جنگ مخض فرمود و در حوالی سرمنند فریقین بسم پیوسته آتش کارزار را شتعال گرفت
 اعتساده الدوله به ضرب گلوله توپ نقد جان سختی تسلیم نمود و باین سره مارکنج شهادت
 بدست آورد و صفدر جنگ و سپران اعتماد الدوله پای استقلال انشوده مساعی
 جمیله در ضرب و حرب تقدیم رسانیدند شاه درانی دست نیافت بستی و هضم
 ششم ربیع الاول سال مسطور عطف عنان به کابل نمود و بعد یک ماه ازین قضیه بستی
 و هفتم ربیع الآخر فردوس آرا مگاه ستمی ابن لقب گردید و رونق سلطنت تیموری
 بر خاستم شد چنانچه سلطنت صفوی بر سلطان حسین میرزا بلی تحفویه در ایران و تیموریه در
 هندوستان چه بادشاهی بردن و شکوه کردند و عرصه عالم را بآبیار عی عدل و
 احسان گلزار ساختند و بعد سلطان حسین را و فردوس آرا مگاه عجب خرابیها
 روداد و امن و آسودگی از هر دو مملکت برخاست لعل الله سجدت بعد ذلک احوال
 القصه بعد حلت فردوس آرا مگاه احمد شاه بسرعت تمام تر بدی آمی و عشره جماد
 الاولی روز چهارشنبه سال مذکور در بارغ سالار و هلی سریرا رای سلطنت گردید میرزا اولاد
 محمد ذکا طال عمره گوید چون شاه معاودت نمود از سرمنند با جمله سپاه و المنة الله شد
 مسلط برمنند با دولت و جاه و سر برزده تاریخ سریرا رای و از طبع ذکا و فرمود جلوس شاه احمد
 درمنند و از حکم آله و صفدر جنگ بملاحظه نواب آصفجاه با آنکه در دکن بود وزارت را معطل داشت
 اتفاقا بعد سی و هفت روز از رحلت فردوس آرا مگاه چهارم جمادی الآخر نواب آصفجاه هم داعی

قی را بلیک اجابت گفت و این سه رکن سلطنت در یکسال با اتفاق کوس علت ازین عالم
 دوند مؤلف تبعیه مقام شش عدد گوید گشت تاریخ چون کشیدم آه و موت شاد
 زیر و آصفیاه و صفدر جنگ بعد صاف شدن هوا بخاطر جمع خلعت وزارت پوشید و کوا
 بق و قن سلطنت افراخت و بنابر ذخیره خاطر می که با علی محمد خان بهیله دشت و سابق
 رزبان قلم آید بعد مردن علی محمد خان قائم خان پسر محمد خان نکیش صاحب فرخ آباد را اشاره
 رد که اخلاف علی محمد خان را بر داد و منظور آنکه هر طرف که شکست می افتد فائده درستی میدهد
 قائم خان چشم بلیک علی محمد خان سیاه کرده بر سعد الله خان پسر علی محمد خان فوج کشیده
 در ادو قلعه بدادن محاصره کرد و وعده حسن حرکت بر محصوران تنگ ساخته سعد الله خان عجز
 الی از حد گذرانید و سو مندیقتا و ناچار دل برگ نهاده با همجست خود میدان درآمد و از و هم
 علی الحجه سنا حد می و ستین دمایه و الف فریقین صف آرا شدند و قریه فتح بنام سعد الله خان افتاد
 هم من فتنه قلیله غلبت فتنه کثیره باذن الله قائم خان مع برادران بسیار تقبل رسید و فوج
 توپخانه یکصد نفرات درآمد و بر الممالک صفدر جنگ خواست که ملک مال قائم خان را
 زور شتر انترال نماید احمد شاه را از شاهجهان آباد در حرکت آورد و احمد شاه در بلخ کول
 توقف کرد و نواب وزیر پیش رفته بدریگنج که فرخ آباد از آنجا بست کرده است رسید مادر
 قائم خان بخراطاعت بر سر گرفته بهلازمت نواب وزیر آمد و معاملات بر صحت لک روپیه
 نقد و جنس انفصال یافت با سعد الله خان هم تقاضای توپخانه و اموال غارت کرده ایم خان
 ح نذران در میان آمد و موب احمد شاه بعد تقریر معاملات از کول بجانب دلی خرامید و نواب
 وزیر برای تحویل نقد و جنس معاملات چند می به آنجا لنگر انداخت و ملک قائم خان را به ضبط
 را آورد الا شهر فرخ آباد و باد و از ده موضع که به سبب الغام آن طمنا از عهد محمد فرخ سیر برد
 قائم خان قائم ماند و نواب وزیر محالات صنبلی را بنول رای نایب صوبه اووه حواله کرده حضور
 دل رای از قوم کالسته است اول در سرکار نواب وزیر نوکر کم رتبه بود و رفته قدم بر سلم
 زنی گذاشت بشنا که نواب وزیر و قنیه از صوبه اووه عازم حضور شد و او را بنیابت صوبه
 بلند پایه ساخت نول رای جا بسجا اعمال نصب کرده و اقامت گاه خود بلخ قنوج که

که آن هم در جاگیر نواب بود از نسخ آباد بر مسافت پهل کرده است مقرر نمود نواب وزیر از حرکت
که با افغانه کرد و در اندیشی را دور باش گفته ز نور خان بشور آورد و افغانه درین فکر شدند که
نول رای را بر هم زده ملک خود را از عنایت بر آید احمد خان پسر محمد خان بنکش افغان
بسیار جمع کرده متوجه جانب نول رای شد نول رای هم با جمیت خود را از قنوج چند
مهره پیش برآمد و در رمضان روز جمعه سنه ثلث و شین مایه و الف تلافی فریقین دست
داد نول رای حکم کرد که هیچکس سوار نه شود و هر یک بر مورچال خود قائم بوده دفع مخالفت
نمایند افغانه پیاده از پشت مورچال که آن طرف توپخانه نبودید فادر آمده بر نول رای تاختند
نول رای کشته شد بسیاری از شرفا و نجباء صوبه آوده مخصوص سادات و شیوخ بگرام که نوکر
سرکار نواب وزیر بودند و تحت ظلال سیوف تماشای میکردند به گلگشت لاله زار شهادت
نخستینند و قنوج و توپخانه تمام بغیر آمد نواب وزیر جمیع اعیان حضور را همراه گرفته و مورچال
جاٹ را با خود متفق ساخته آواخرا شنبان سنه ثلث و شین مایه و الف بار آده ملک نول رای
از شاهجهان آباد برآمده بود لکن پیش از رسیدن نواب کار نول رای تمام
شد نواب وزیر در باغات مارهره زیاده از یکماه برآه گردآوری افواج مغان
نمود از هفتاد هزار سوار متجاوز جمع شدند درین عرصه قضیه عجبه روداد که حیدر هم
رمضان سال مذکور ساربانانی از نوکران مغلی درخت دروازه عنایت خان را برید و این
عنایت خان ساکن مارهره از نوکران سرکار نواب وزیر بود عنایت خان بخت مادم
آنکه نوکر سرکار است جرات نموده ساربانان را تنبیه بواقعی کرد ساربانان دیگر پیش مغل
فریاد بردند مغل کسان برادری خود را فرستاد که عنایت خان را دستگیر کرده بیاورند جماعه
سوار پیاده بر خانه عنایت خان دویدند افواج مغل دستند که برای غارت کردن شهر
مارهره حکم نواب صادر شد است تمامی افواج مغل از سوار و پیاده بر سر شهر بوش کردند
وقت عصر بود که شهر را در طرفه العینی با خاک برابر کردند و عنایت خان و پسرش نوزده ساله
سجانشین نواب وزیر محمد اطلال نصیر الدین حیدر خان برادر زاده خود را کسم کرد
که زود رفته خبر بگیرد و تفحصیان را تعیین فرمود که غارتگران را از دست و دزدی بازدارد و

نخله عامه
نواب وزیر

و جمعی از سادات بگرام که در سلک رفتار نواب آتظام و آتند مسلح شدند و بهر چه تمامه خود را بجا می
 شاه برکت الله مرحوم بگرامی متوطن را رهبره ساندند و چون صون الهی بویلی ناموس و اثاث البیت
 اولاد شاه برکت الله مرحوم محفوظ ماند لکن اکثر مردم صاحب غیبت جوهر کردند و محنت لان جنگ
 خون مفتاد کس از مردم شهر ناجی بختند و مستورات سادات و شیوخ و قوم کینه و شرفا
 محله قضا را ببلای اسیری مبتلا ساختند و نصیله بدین حد رسانیدند که تمام شب محنت کشید
 جمله ناموس شرفا و غریبار از خمیه های منسلان بر آورد و نواب وزیر آن شب طعام نمود
 و از رازگریست تا طلوع صبح تمامی ناموس شرفا و بند خلاص شده بعضی بجانهای خود
 رفت و بعضی که نتوانستند رفت در لشکر خمیه های طلحه بر آس آنها بر پاشد و طعام
 از سر کار آمد تا وقت اشراق جمله ناموس شرفا و غریبانهای خود رسید و طفلان که دستگیر
 شده بودند و غلان در بار و پتیه پنهان کردند و کوباننده اطفال را انداختند و خس پوش کردند و همه
 بدست آورده بادر پیر آنها رسانیدند و متنازات آن روزگار هنگامه عاصفه و آشوب طاعنه
 لرزه بود و نواب وزیر و ستمه نزار رویه بر دشمنان و اما اموال و متعلقات لا تخص
 بغارت رفت و گذشت آنچه گذشت و انانته و انانیه را چون از همان وقت و مردم
 بقول مشهور که آتش سوزان نکند در سپند و آتش کند و دود دل در و مند و
 می گفتند که فتح نواب وزیر خواهد شد و دست و دودم شوال شد و تین نایه و الف روز
 پنجشنبه وقت صبح سوار شد و جمیع افواج مقدمه و سیمه و ساقه و قلب بر مقام خود با
 انداخته قدم بقدوم روانه شدند و کوچه را پیش انداختند و یکپاس روز برآم و در میدان
 مابین قصبه نیالی و قصبه ساس در مقابل با افواج احمد خان روداد و تیر و تفنگ و گولها از
 طرفین سر شد و با افواج سورجمل جا بجا همراهی نواب وزیر که بر سیمه مائل بمقدمه بود و با افواج
 امیل خان که بر مسیره قریب بمقدمه بود جنگ شدیدی می بینیدان آمد شش مفت نزار سواران
 قتل رسید و این اثنا آفتاب زوال کرد و افغانه نماز گزارده متوجه جنگ شدند و بکم تقدیر از
 فوج نواب وزیر اول کامکار خان بلوچ که فوجدار کرده و ملی بود متصل بمقدمه جنگ میکرد
 و همبیت خود و بغیر آورد و گویند با احمد خان سارخس دشت مردم بخلیه چون د بید که

شکست رود و اکثری پایی استقلال نمیشد و ندنی افروز نواب وزیر محمد علیخان ساله دار و میر نور الحسن خان
 جماعت ار بلگرامی بکبک اسماعیل خان حکم کرد و هجوم فیلان سپاه مانع گذشتن شد مگر میر نور الحسن خان
 مع جمیع برادران خود و عبد البنی چیله محمد علیخان مع تمامی جمعیت خود که اینها بمجموع سیصد سوار
 خواهند بود به دست هم صفوف را شکافته خود را رسانیدند اما چون گریز معطلان از طرف
 هر دو طرف عام شد و حصول خان مذکور بکبک هر دو طرف فائده نداشتند و بخشیدند و از هر دو
 دست چپ گرفتند که قریب سه هزار پیاده و بر پشت آنها سواران از طرف چپ بر شکل
 مخروطی می آیند بر مسیر توپخانه قلیلی بود که همه توپخانه بکبک هر دو طرف رفته بود چون جمعیت
 مخالف نزدیک رسید میر نور الحسن خان و برادران او تیر اندازی میکردند و قریب ازان لحظه
 عبد البنی چیله شلکی سرداوند جوانان بسیاری بجناک غلطیدند و افغانه اندکسے پیچ خورده باز خوا
 هست بقوم کردند نصیر الدین حیدر بر روانه و از باجنت کس رسیدیم بر قلب افغانه زد و
 کس را بدست و شمشیر خود از پسم گذرانیده و در میان آرا میب افغانه محمد علیخان
 و میر نور الحسن خان رسیدند محمد علیخان را زخم تفنگ بر دست راست رسید فیل میفرارند
 خان پنج زخم شمشیر بر پشت و میر غلام نبی متخلص بر سبیلین میر عظیم الدین از سادات بلگرام
 که ترجمه هر دو در سوار و از دستور است در همین وقت رنگ شجاعت برافروخته گل احمر شهادت
 بر سر زدند افغانه فیل نواب وزیر را حلقه کردند اما نداشتند که نواب است فیلان بر نشسته
 تفنگ مقتول شد و شخص معتبری که در خواصی بود زخم تفنگ خورده کنار گذاشته نواب وزیر
 از زخم تفنگ زیر کله بر است بر گلو آید غشی کرد چون بر حوضه برنجی مسجلمی سوار بود از زخمها
 دیگر محفوظ ماند و درین حوضه وقت نشستن همین سر بنظری آمد چون غشی کرد افغانه داشتند
 که این فیل خالی است گذاشتند و بطرف نواب اسحاق خان رفتند اسحاق خان گفت منم نواب
 و جمعی کثیر جوهر شجاعت بعرض رسانیده بپایه والای شهادت برآمد تا بوقت اسحاق خان
 بدیاری بودند چون فوج تمام ناموس بخت باخته داغ فرار بر پیشانی خود خست یار کرده
 محمد علیخان و میر نور الحسن خان ششتر استقلال از دست نداده خود را پیش نواب رسانیدند
 نواب حکم به شادیانه نوشتن فرمود تا بنات انجمن سپاه پروین شوند لکن سوا میر نور الحسن خان

باربران خود و چند مثل و چند هندوستانی همگی دو صد سوار دیگر به یکسختی نواب وزیر مانند ناچار نواب
 دل خسته و خاطر شکسته از میدان رجوع کرده سرشام بار بهره رسید و آنجا به پسر نور حسن خان حکم
 شد اسباب تکمیل زخم باید آورد و خان مذکور حاضر گردید و زخم را آشکاری نمود و از مار بهره کوچ بعل آید
 بست نهم شوال ثلث و تینین مایه و الف نواب وزیر بدلی رسید و شش روز ملازمت
 نمود و حال او کلیه از سر گذشت صوبه اوده داله آباد با پیش نهاد حسن خان افغان چون صوبه
 اوده را از نائب خالی ساخت و منصب هم چنین شکست خاش رسانید و بواسطه تسخیر
 هر دو صوبه در شش ماه گرفت محمود خان پسر خود را به ضبط صوبه اوده روانه نمود و محمود خان باران
 لکنو شانزدهم جمادی الاولی سنه اربع و تینین مایه و الف در سواد خسر بلی بلگرام فرو و
 آمد و فاغنده بر شهر دست لطاول دراز کرد و دزد و چند کس را از غنمی نمودند مردم شهر نیز چپ
 کس را عروج ساختند و قریب دو صد بار بردار و مویشی لشکر را غنیمت کردند و محمود خان
 بجوش حسرت و شش آمده با تمامی فوج طیار شده شهر را محاصره کرد و خواست که ناراج نماید مردم
 شهر محله بجله و کوچ بکوچه استوار کردند بعضی بزرگان شهر که با احمد خان ربطی داشتند و بطریق
 صلح در میان آوردند مصرع رسید بود بلانی ولی بنجیر گذشت با احمد خان خود به آباد
 رفت بقادر الله خان علی قلیخان غیر علی قلی خان و غنمی تا متخلص بواله در قلع آباد
 شدند احمد خان قلعه را محاصره کرد و هر بیله تمام آباد را که بلده عظیم الشانی است از دروازه
 خلد آباد تا زیر قلعه سوختند و یک قلعه غارت کردند و چهار هزار مستوره ناموس شرفاد و نجاران
 ساختند و گرداگرد شیخ محمد اسل آباد قدس سوره و آبادی دریا آباد که ساکنان آنجا
 همه افغانند اند هنوز عمل احمد خان در هر دو صوبه قیام نگرفت بود که نواب وزیر بقصه
 تدارک هو لکروجی آ پا پدر جنگورا که هر دو سردار عمده از مرگ اند با خود متفق ساخت و از داد
 جمادی الاولی سنه اربع و تینین مایه و الف از دلی برآمده به اکبر آباد رسید و با سوار جل
 جا هم ساخته فوجی از دهمراه گرفت اول فوج غنیم را با بست هزار سوار بر شاد سخا
 افغان که از طرف احمد خان حاکم کول و جالیسر غیره بودند و دست تار غنیم دریا
 مجبور را عبور کرده بر سر شاد سخا رفته جنگ انداخت شاد سخا گر سخت جمعی شیر از افغان

فیل اسیر شدند و غنائم بسیار از فیل اسیر و حمیمه و سباب دست یافتیم شد احمد خان که از دست
 چهار ماه قبله اله آباد پسین بود از خبر شادان خان محاصره را گذارسته بر جناح استیصال جریح محبت
 قلیل خود را بفرخ آباد رسانید غنیمت منسوخ آباد را قتل کرد احمد خان قابو دین از فرخ آباد رسید
 که از انجا که در ده لب دریای گنگ واقع است آمدن صور چال قائم گردید آمدن جنگ شد
 وجه اختیار حسین پور اینکه طرف گنگ جایی محاصره نبود در غله از آن طرف میتوانست رسید
 غنیمت منسوخ آباد و مورا خالی فیت هر دو شهر را غارت کرد و غیرت انکی قصاص اله آباد را بطور
 رسانید و درین غارت امتعه و نقودی که در دست مرثیه افتاد و محاسب اندیشیه در احصار آن دست
 از حقه نامل باز سید را و از انجمله قماش شازده لک روپیه درین عرصه نواب
 وزیر و فوج جاٹ هم غنیمت منسوخ احمد خان را در گذر حسین پور از سته طرف تنگ کردند
 و توپ و بندوق را از طرفین سرگرم کار نمودند چون افغانه را غله و کام از طرف گنگ بکشتیها
 میرسد نواب وزیر میر نور الحسن خان جماعه دار بلگرامی را فرمود که پل از کشتیها بر روی
 آب گنگ مرتب باید ساخت محمود خان بسپهر احمد خان آن طرف گنگ برای فراحمیت
 سخن پل قیام نمود میر نور الحسن خان کشتیها را بنه سیم آورده زیر سنگی رام پور که از
 قنوج دوازده گزده است دوم جمادی الاخری سال مذکور صراط مستقیم بر روی دریا بزرگ
 قائم کرد محمود خان هر چند فوج است که فراحمیت نماید از شک تو پنجاه که متواتر گوله با کاش
 میکردن توانست نزدیک آمد روزیکه پل بسته شد فردای آن سعد الله خان پسر محمد خان
 باجمیت فراوان بجنگ احمد خان در رسید و همان روز جنگ عظیم بوقوع آمد شکست بر افغانه
 افتاد احمد خان سعد الله خان نقد جان را بسلامت از معرکه بردند قریب ده هزار افغان قتل
 و جرح و اسیر شدند و اقیال و افراس خیام و سباب فراوان بغنیمت درآمد فوج نواب وزیر
 بتعاقب افغانه شتافت افغانه در و اس کن دراریه که شعبه است از کن کهایون پناه گرفتند
 و فوجها تمام ملک افغانه را پی سپر نموده دقیقه از دقایق خیب و غارت فرو نگذاشتند سیم
 غلام نبی متخلص بحب بلگرامی که در زمره اودر سر و آزاد شبت است در همین جنگ قدم
 میدان افشوده رخصت گلشت بشت گرفت این جنگ امتداد کشید غنیمت چاؤنی در ملک افغانه

کرد و نواب وزیر در جلد وی ابن جنگ غنیم را از سرحد کول و جالیه و مکر و فرخ آباد و قونج تا کره بهان آباد
حاله نمود رفته رفته غنیم تا سواد اله آباد که منتهای انتر بید است متصرف گردید آخر الامر افغانه در نهایت
مرتبه عاجز آمده و سایل را در میان انداختند و هر چه نواب وزیر خواست پذیرفته نفوس غور را آن
هلاک محفوظ داشتند نواب وزیر بعد فراغ این محسم رونق انزرا صوبه اوده
گردید در همین ایام آمد آید شاه درانی از لاهور جانب دهلوی ارکان حضور را متشر از ل
ساخت شاه درانی قلندر خان را بطریق ایلچی گری پیش احمد شاه فرستاد احمد شاه
وامراء حضور نواب وزیر را با کمال و ابرام تمام متواتر نوشتند که هو لکر را با خود متفق ساخته
بهم عنانی برق و با خود را فاکز حضور باید ساخت و بدفع شاه درانی باید پرداخت نواب
وزیر هو لکر را بوجه زر خطیر همراه گرفته در ماه رجب سنه شصت و نهم و نایه و الف خود را
به شاه جهان آباد رسانید با دیدن خان خواجه سرا مخاطب به نواب بهادر که مدار سلطنت
بود و دیگر امراء حضور پیش از رسیدن نواب وزیر بادشاه درانی صلح کردند و هر چه شاه خوا
پذیرفته عهد و پیمان در میان آورده قلندر خان ایلچی را رخصت نمودند نواب وزیر در محرم
پسچید که من هو لکر را با یامی بادشاه و ارکان حضور بوجه زر یک هزار همراه آورد و حال آنکه
هو لکر را چه علاج کنم از فرط بیدماغی داخل شهر نشد و بیرون شهر لب دریای حین محکم ساخت
در آن ایام نواب نظام الدوله ناظم دکن تازه به شهادت رسید بود و امیر الامرا فیروز جنگ
خلف کلان نواب آصفجاه خواست داشت که صوبه دار دکن با و مقرر شود امراء حضور پیش می
طلبینند و اوسودای مفت میخواست امیر الامرا قابو یافته بارکان حضور گفت که اگر صوبه دار
دکن بی پیشکش من مقرر شود هو لکر را قسمی که میدانم میفهمانم او تقاضای زر موعود از
شما نمیکند امراء حضور بجان راضی شده صوبه دار می دکن را با امیر الامراء تفویض نمودند
نواب وزیر بعد کوی نمودن امیر الامراء با هو لکر جانب دکن غره رمضان سنه شصت و نهم
و نهم نایه و الف داخل شهر شد هر چند در ظاهر با نواب بهادر دار و مداری داشت لکن از
حرکات مناقضانه ادعبار خاطر می افروزد و دزدی نواب بجا در خانه نواب وزیر آمد نواب
باشاره احمد شاه در ماه ذی قعدة سنه شصت و نهم نایه و الف در از هم گذرید و تمام اختیار سلطنت

بقضیه خود آورد در همین ایام انتظام الدوله خان خانان سپه اعتماد الدوله مرحوم فتنه برپا کرد
هر روز در فکر برهم زدن نواب وزیر و و احمد شاه را برین آورد که داروغگی غسلی نه توپخانه از غنیمت
نواب وزیر بیاو مقرر شود تنها وزارت از خدمات حضور بصدر جنگ بشد و اصل مقصد اینکه هر
غسلی نه و توپخانه از مصدق جنگ رفت دیگر پاداری او و حضور معلوم احمد شاه بصدر جنگ
پیغام کرد که دست از غسلی نه و توپخانه باید برداشت مصدق جنگ منصوبه یاران فمیده خانه
شد و بعد چند روز رخصت صوبه او ده درخواست احمد شاه نپذیرفت مصدق جنگ بی رخصت
از شاهجهان آباد برآمده برود و کوهی فرود آمد هر روز عبا رفته در میان بود تا آنکه مصدق جنگ
شاهزاده محلی را بتورکی برداشته در فکر غزل احمد شاه شد احمد شاه وزارت را از غنیمت مصدق جنگ
بانتظام الدوله خانخانان تفویض نمود و عماد الملک سپه امیر لاهور و وزیر جنگ بخالفت مصدق جنگ
کمر بسته بنیاد محاربه گذاشت فوجها را فراهم آورد و درخواست که مصدق جنگ را قلع و قمع نماید
در سواد شاهجهان آباد ماه رجب سنه ستین و مائیه دالف جنگ آغاز شد و شش ماه است داد
کشید در هر جنگ غلبه از جانب مصدق جنگ بود آخر احمد شاه داماد حضور پیغام صلح کرد و مصدق جنگ
با پادشاه طرف شدن مناسب ندید بصلح راضی شد بواسطه انتظام الدوله لبق از بحالی
صوبه او ده والیه آباد صلح انعقاد یافت مصدق جنگ در محرم سنه سبع و ستین مائیه دالف
از شاهجهان آباد طبل رحیل کوفته بصوبه او ده رفت و در همین سال هفتدهم ذی حجه با بل
طبیعی مسلک ناگزیر فتنه پیمود *

وزیر الملک شجاع الدوله خلف ابوالمنصور خان نام اصلی او میرزا جلال الدین حیدر
بعد انتقال پدرش حکومت آراست و مثل پدر و جدش مردان را گوشمالی داده بنظم و شوق صوبه
او ده والیه آباد نوعی که باید پرداخت و در سنه سبعین مائیه دالف با عماد الملک مقابل شد
پیش بر تفصیل این اجمال اینکه در سال مذکور چون شاه درانی به اکبر آباد آمد عماد الملک
دو شاهزاده یکی هدایت بخش بن عالمگیر ثانی دوم میرزا پابر خولیش غریب الدین بزرادر عالمگیر
ثانی و فوجی از دُرانیان را همراه گرفته اولی در اتر پید درآمد و دریای گنگا را عبور نموده خوا
که در صوبه او ده بدخلت نماید و با شجاع الدوله آوید و شجاع الدوله بمحرم در اجتماع غنیمت با فوج

وزیر الملک شجاع الدوله

شایسته از کهنه بر آید تا میدان ساندی و پالی که سرحد صوبه او ده است استقبال کرد و دوبار
 جنگ سهل با قراولان طرفین واقع شد عماد الملک دید که عمده بر آن نمیتوان شد طرح
 داد و بواسطت سعد الله خان رهبریه بر پنج لکه روپیه مصالحه قرار پست قدری نقد و باقی
 بوعلی عرقوبی بعد از نقاد صلح ختم شوال سال نه کور شجاع الدوله از حوالی ساندی
 عطف عثمان غوده در چهار روز داخل لکنه شد و در سه ثلث و سبعین مایه و الف تنبیه
 فوجی از غنیمت مرطبه لعل آورد و در بنیقام اول مبادی را بر کرسی بیان نشانم تا آخر مطلب
 اصل پرده از رخ بردار و مخفی نماند که قدرت باله انکی حصار می گرد و صوبه او ده آفرین
 که صدمات افواج خارج از پا و نمیتواند رسید و منتهی کرد این انکا کشیم که آسیب
 دیوان حاشیه کرد در اینجا نمیتواند گنجد چه شمالی این صوبه کوه کما یون است و آب
 گنگ ازین کوه برآمده پنج خورده بطرف مشرق روان شده و از جنوبی صوبه او ده
 گذشته ببلک بنگاله درآمده بدریای محیط پیوسته آب گنگ همه را سرسره عمیق
 است نوعیکه بی کشتی نمیتوان گذشت و بر این است بنا بر این بیت میرزا بیدل
 از خود جستم طریق رستن از آفات هند | گفت بی کشتی ز آب گنگ می باید گذشت

بالفرض اگر جای پایاب شد در حق عبور افواج قائم نمیدهد که زمین گنگ تمام ریگستان است
 همین که جمعی از سواران گذشته ریگ از جامی رود و همان غرقاب بهم میرسد الا قریب
 بمیدان دامن کوه کما یون که زمینش سنگناز است و موسوم تابستان که آب رودی می رود
 فوج پایاب میتواند گذشت و ازین تصور ادراک توان کرد که شمالی صوبه او ده کوه کما یون
 است و غربی و جنوبی آب گنگ که بشکل چوگانی واقع شده و جانب مشرق بنا بر بعضی
 اسباب بطرق آفت بسیار کم است آنقدر غنیمت عرثه که تمام انتر بید را متصرف شمس از جهت
 عدم دخل بصوبه او ده همیشه دست نامف بدندان میگزید تا آنکه دنا سید یا عم جنگو که در
 محرم سنه احدی و سبعین مایه و الف از دکن بهندوستان رفته بند و بخت نواح و سلمی
 می پرداخت خواست که از صید دریای گنگ پایاب گذشته اول در ملک رهبریه دخل
 کند و بعد از آن بصوبه او ده در آید با اتفاق جنگو برادرزاده اول جمن را عبور کرده بر سر

نجیب الدوله رفت نجیب الدوله تاب جنگ میدان نیاورده در سکر تال نام جانی از انتر بیکار
 میرای گنگ که مکان قلعی است سور چال قائم کرده شست چهار ماه بر شگال علی الاقبال صدک
 توب و تفنگ و لعلان شمشیر و سنان جواب بر عدد و برق میداد نجیب الدوله و سعاد الدوله
 و حافظ رحمت خان و دوند بخان و دیگر فاغنه به شجاع الدوله نوشتند که غنیمت مبارکه رسید
 رسید همین که بر شگال آخشد و آب گنگ رود بکی آرد و از آب گذشته ملک مارا بتصرف می آرد
 چون برین ناحیه دست یافت دندان طمع بملک شما هم نیز میکنند صلاح دولت اینکه پیش
 از وقوع واقعه علاج باید کرد و بر جناح استعجال بگنگ باید رسید شجاع الدوله هم
 این قباحت را فهمید در عین موسم بر شگال با وصف شدت باران و کثرت گل و لاله در ماه
 شوال سنه اثنین و سبعین مایه و الف از لکنو برآمده بر سر بلگرام گذشته به شاه آباد رسید
 و در اینجا چند ماه توقف نمود که از طغیان گنگ وصول به نجیب الدوله که در سکر تال آن طرف
 گنگ می جنگید اسکان نداشت تا آنکه بر شگال آخشد و تا بکی از سواران خود گویند بنده
 نامی را با جمیعت بست هزار سوار و پیاده تعیین کرد که از دریای گنگ گذشته آن طرف غلجا
 تالان برانگیزد گویند بنده از آنها گردواره که پائین کوه است دریای گنگ را پایاب
 گذشته چاند پور و دیگر پرگنات را تا سواد امر و ده هزار و سیصد قریه را آتش زد و در
 فکر تاخت آوردن بر سر سعاد الدوله خان و حافظ رحمت خان و دوند بخان و دیگر فاغنه
 که برای ملک نجیب الدوله از امكنه خود کشته کرده بودند شد اینها در بازو و خود
 زور مقامت ندیده از میدان در جنگل کوه کحایون پناه گرفتند شجاع الدوله مجبور
 وصول اینخبر ادا کل ربيع الاول سنه ثلث و سبعین مایه و الف بسرعت برق با و خود را
 بچاند پور قریب محاصره گاه نجیب الدوله رسانید گویند بنده از روز عبور دریا بقرقون
 رسد غلبه نجیب الدوله را با سایر محصوران بحالت نزع رسانیده بود و در یک شجاع الدوله
 از چاند پور کوه چیده در اثناء راه فوج مره کم سپاهی نمود شجاع الدوله بیخ کرده رافت
 بر موضع لهد و فرود آمد لهد و به بفتح با سکون لام و ضم دال جمله و فتح داو و های زده از موضع
 فواج چاند پور است در اینجا خبر آمد که غنیمت بکثر گئی فوج اسلام دست اندازی کرد شجاع الدوله

همان وقت آنوپ گرگوشائین در اسپند گرشائین را که از سرداران رکاب بودند تنبیه غنیمت
سمت نصین نمود و میر خف علیخان برادر خاله زاده خود را با پنجاه سوار و میرا قریسمونی را با چهار
نزار سخلیه بر فردگاه غنیمت فرستاد هر چهار سردار چیره دستیها نمودند خصوص آنوپ گرگوشائین
صد کس را زنده اسیر کرد و دود و صد کس را بجان کشت و غنائیم بسیار و اسبان بشمار بیست
آورد غنیمت شکست فاحش یافته از راهی که گنگ را عبور کرده بود سیر کن برگن گریخت مردم
بسیار فرادان در آب گنگ طعمه تنگ فنا گردیدند صبح آن شبجایع الدوله از هندوه کوچید
و سرداران افغانه هم که در جنگل کوه کمایون پناه گرفته بودند و بالا ذکر رفت آن محل
شدند و نجیب الدوله را از ضغظه بر آوردند و با وصف شکست یافتن غنیمت چون تپه
غنیمت بنا بر کثرت ملک و مال سنگین بود و بجایع الدوله و افغانه با دوتا و جنگو طرح
صلح انداختند و هنوز صلح ناتمام نرسیده بود که خبر قدوم شاه درانی مسامح تمام
را برافروخت و تپای خون گرفته صلح را نیمکاره گذاشته بطرف شاه رفت و بقای خود را
بر هلاک عرض کرد و شجاع الدوله بصوبه خود برگشته هفتم جمادی الاول سنه ثلث
و سبعین و مایه و الف دار و ملگرام و نیم منه داخل لکنو گردید و چون شاه درانی
بعقل و تاد در سکندره چاونی کرد و نجیب الدوله را حکم فرمود که رفته شجاع الدوله را
از صوبه اوده در حضور بیار و در نظر بر نیکه هر قدر فوج اسلام انبیراید موجب تقوی اسلام
و تربیت اصنامیان میشود و نجیب الدوله از راه اٹا ده لجنون آمد و شجاع الدوله برای
او برگزیده پوری پور من اعمال ملاوه این طرف آب گنگ رسیده توقف کرد و بعد
استحکام عهد و پیمان ادا خردی قعده سنه ثلث و سبعین و مایه و الف شجاع الدوله باده
نزار سوار جوار عبور گنگ نموده با نجیب الدوله روانه شد و نیابت صوبه بمبرزا نالی لپه
خود که در آن وقت یازده ساله بود مقرر کرده راجه مینی بهادر را که از عمده لوکران اوست
مدار المهاد ساخت چهارم ذی الحجه سال مذکور به استقبال اشرف انور شاه و لیخان شاه را
ملازم نمود و بایمور شاه خلف شاه درانی بغلگیر شد و بعد از آن که جنگ شاه با باد و در میان
شجاع الدوله ترددات شالسته بظهور آورد و مورد تحسین و آفرین شاه گردید و چون شاه

بعد حصول فتح اراده ولایت کرد و سلطنت هندوستان بعلی گوهر لقب بشاه عالم ثانی و
 وزارت شجاع الدوله مقرر فرمود و شجاع الدوله در رمضان سنه اربع و سبعین مائت و الف و ابویده
 مراجعت نمود و فی الفور تعداد آن کرد که شاه عالم را از دیار شکر بد یار غری آورد و تحصیل
 وزارت سرمایه افتخار اندوز و در ماه مذکور با جمیع قوچ رکاب و متفین صوفیه از لکنو برآمد
 در عرض سبت روز بسید پور متصل بنارس رسید و برای بادشاه تخت و چتر و دیگر لوازم سلطنت
 مرتب ساخت و عرائض مشتمله التماس قدوم این طرف ارسال داشت بادشاه که از بود
 ملک کاره بود این را از امارات اقبال شمرده از نواسع عظیم آباد و پنجه متوجه دیار غری
 گردید شجاع الدوله باستماع توجیه رایات عالیات این طرف از سید پور تا دریای کرم
 ناسه که سرحد ملک بنگاله است بیشتر رفت شاترو دهم ذی قعده سنه اربع و سبعین مائت و الف
 مابین سکر اسید راجی و آب کرم ناسه که با هم فاصله ده گزده دارد شجاع الدوله بلازمست
 بادشاه ناصیه نخب نورانی ساخت و تخت و چتر و دیگر لوازم سلطنت از نظر خلافت گزرا نید
 بدولت پذیرائی ذخیره مهابات انداخت و سلسله بنجام همام وزارت مامور گردید و اسدالجم
 اوراق را باحوال بادشاه عالی گوهر آرایش میدهم که در ضمن آن تهنه احوال شجاع الدوله
 هم رنگ و ضووح بر می افروزد و مخفی نماند که بعد رحلت فردوس آرام گاه محمد شاه که در
 سنه احدی و ستین مائت و الف واقع شد خلف او احمد شاه غره جمادی الاولی روز چهارشنبه
 سال مذکور در باغ سالامار دلی بر تخت سلطنت جلوس نمود و عماد الملک احمد شاه را دهم شعبان
 روز یکشنبه سنه سبع و ستین و مائت و الف مقید ساخت و بعد یک هفته چشم او را سیل کشید و دو
 تاریخ مذکور عزیز الدین بن محمد مغزالدین جهاندار شاه بن شاه عالم مبادر شاه بن غلامکان
 را بر سر سلطنت برآورد و بعالم گیر ثانی لقب ساخت میر ولاد محمد ذکا طال عمره گوید
 بر سر سلطنت سلطان عزیز الدین است
 سال تاریخ جلوس او و کاخ کبر
 کارهای این دولت جمله خاطر خواهد شد
 بادشاه هند عالمگیر لیا خواهد شد
 و هشتم ربیع الآخر روز پنجشنبه سنه ثلث و سبعین مائت و الف عماد الملک عالمگیر ثانی را به شهادت
 رساند و در تاریخ مذکور محی الحسن بن کام بخش بن غلامکان را بر تخت بادشاهی جاداده

شاه جهان لقب گذاشت شاهزاده عالی گوهر خیر شهادت والد ماجد شهنشاه چهارم مجاهدی الی سنی
 ثلث و سبعین مائت و الف در حوالی پلینه اوزنگ فرمانروائی آرست و خود را بشاه عالم ثانی
 لقب ساخت اهل و فاطر جلوس اود از تاریخ شهادت پدر یعنی هشتم ربیع الآخر سال مذکور پیش
 سیر اولاد محمد ذکا طال عمره گوید سه زهی شاه عالی گوهر عدل گستر بادشاه تخت و تکیه
 شد مسلم بدرون آر سال جلوس بهایون پسر سلطان هندوستان شاه عالم و چون باد
 رعیش کیسم نوزدهم ذی حجه سنه ثلث و سبعین مائت و الف قلعه شاه جهان آباد را گرفت بست
 و نهم صفر سنه اربع و سبعین مائت و الف شاه جهان پسر محی السنه را موقوف کرده میرزا جوان تخت
 خلف شاه عالم عالی گوهر را بر تخت دلی تمکن ساخت آخر باد و بمعرض تلف درآمد ضیالای
 که داشت همه برهم خورد و چون درین زمان سر بر سلطنت جلوس شاه عالم رونق پذیر است
 میرزا جوان تخت را به نسب به پدر عالی گوهر شاهزاده ولیعهد میخوانند کیفیت برآمدن شاه عالم
 از شاه جهان آباد و حضرت نمودن جانب پلینه این است که چون شاه درانی بار چهارم در سنه
 سبعین مائت و الف بهند آمد و غنایب بولایت عطف عثمان نمود و نجیب الدوله را میرالامرا
 عالمگیر ثانی کرده رفت عالمگیر ثانی و نجیب الدوله مصلحت اندیشیده شاهزاده عالی گوهر
 بجزیر و تانسی و چرخ و آوری و غیره محالات غزنی صوبه شاه جهان آباد در جاگیر داده مختار
 کرد و گفتند در ظاهر برای بندوبست محالات جاگیر مخص میکنم و اهل مقصود این است
 که چون توره آید تا جانی که دست شمارسد ملک را تصرف در آید و فوج شایسته بهم نشاند
 و عمده الملک هرگاه بان هرده که شاه درانانی تسلیم او نموده قصد دلی کند خود را بر اے
 تنبیه اود بروقت خوانند رسانید شاهزاده عالی گوهر در حجب نه سبعین مائت و الف
 از پدر رخصت حاصل کرده محالات جاگیر را جلوس گاه اقبال ساخت و فی الجمله سر سامانی
 در رکاب والافراهم آمد عماد الملک با عانت غنیم و دلی را محاصره کرده گرفت و نجیب الدوله
 بصلح برآمده محالات متعلقه خود آنطرف آب حین رفت چنانچه در ترجمه عماد الملک گذاشت
 عماد الملک در سلطنت اسلط عجبی پیدا کرد و هر روز عالمگیر ثانی را تعقیب میکرد که شاهزاده عالی گوهر
 را در حضور باید طلبید نازیر باد شاه شهما می متواتر نوشته طلبید موبکب عالی گوهر در سنه احدی و سبعین

و نایه و الف شاه جهان آباد وصول نمود هر چند عماد الملک خواست که داخل قلعہ شود نشد و در حویلی
 علی مردانخان فرو آمد عماد الملک بعد ده روز و نه روز برای گرفتن شاهزاده فوجی تعین کرد شاهزاده
 در حویلی مذکور مورچال قائم کرده هشت پاس تنگید روز دوم از حویلی برآمده جنگ کنان خود را
 پیش یکی از سرداران غنیم که با فوجی در سواد و بی نازل بود و باد شاهزاده موافقت و هشت سینه
 سردار غنیم شاهزاده را بفرخ آباد غیر فرخ آباد افاغنه بخش برود و از زمینداران آنجا موسی خان
 بلوچ خلعت کامکار خان قریب لکه روپیه پیشکش گرفت درین ضمن آمد آمد رگنا ته را و دوهو لکر از
 لاهور بسمت دہلی قریح مسامع نمود سردار غنیم که خلاف مرضی رگنا ته را و شاهزاده را توره
 ساخته اراده ملک گیری داشت زود خود بارگنا ته را و رسانیده شاهزاده را اسیرج راه نیا
 کرده و مرضی ساخت شاهزاده از راه لاهی صدار و کتیل بکنج پوره رفته در بای جمن را گذاشته
 خود را بجهت الدوله که در سه ماہ پور بود رسانید بجهت الدوله مشیت ماه شاهزاده
 از گام داشت و لوازم همان داری بجا آورد و ماه نسیم بعرض رسانید که صلاح دولت این
 است که حضرت خود را بملک جنگاله رسانند و ان ملک از خبر هر داعیه که مرکز خاطر باشد
 دست بهم خواهد داد و اسیرج راه بقدر مقتدر پیش کشیده مرضی کرد موکب شاهزاده از
 راه مراد آباد و بریلی عازم صوبه اوده شد در عرض راه سعد اللہ خان پسر علی محمد خان بیلہ
 و غیره ضیافتها در خور حالت بطلب آوردند است و نهم ربيع الاخر سنه ثلثین و سبعین بایه و الف
 ظل در دوبر بلگرام افگند و چهار گری زیر سایه اشجار عقید گاه توقف کرده و حاضری تناول
 نموده در ملاوه رفته نزول ابطلال فرمود و از آنجا در عرض سه روز قصبه عین متصل موہان
 برفت کرد و ہی لکنو معسکر اقبال گشت در آنجا شجاع الدوله ناظم صوبه اوده تمام جمادی الاولی
 سال مذکور آمده بدولت ملازمت سرایه افتخار اندوخت و یکصد و یک اشرفی نذر گذرانید
 و بعد از ان لکه روپیه نقد و دو زنجیر فیل مع عماری ساینان دارد و تا لکی مرصع و مفت براس
 اسپ و یکت خوان جواهر دامنش و اسلحه و خمیه و ظروف دده ارباب بارگشتی پیشکش ساخت
 شاهزاده چار گری با شجاع الدوله غلوت کرد و چپرد خاص مع سرنج و پا لکی خاصه که از
 خس بود و محبت نموده رخصت فرمود موکب اقبال بصوبه الہ آباد را و بعد بنیاط ظل را یات

ضیاء و در سواد اله آباد محمد قلیخان برادر عم زاده شجاع الدوله ناظم اله آباد و دوستان کوس
در یافت و در آن مجلس نائب گذشته خود ملتزم رکاب گردید و الویه شاهی جانب غلبه آبادینه توجه
نمود و را نشان راه فرقه سپاه قراولان و زمینداران آن نواحی به لشکری فیر دزی پیوستند
تا آنکه موضع بهلوار که از عظیم آباد پنج کرده جانب غرب است داره لشکر متوجه شد رام نراین
که از طرف جعفر علیخان ناظم بنگاله نائب عظیم آباد بود بی اجازت آقای خود تقبیل سده سینه
شافت لکن این معائنه سلوب لشکر شاهی که امرا با هم اتفاق ندارند و محمد قلیخان که دارالمهام شاه
بود کاغذ سیه و مبلغ خطیر از رام نراین طلبیده رام نراین به بهانه سرانجام از رخصت گرفته
داخل قلعه عظیم آباد گردید و با استحکام برج و باره پر و نیمه مستعد جنگ نشست
افواج شاهی بمحاصره و محاربه کار بر قلعه نشینان تنگ سخت و درین اثنا دارالدوله
از امراء شاهی با رام نراین بار سال نامه و پیام ساخته در صدد کارشکنی محمد قلیخان
شد محمد قلی خان آزرده خاطر شده بی اطلاع شاهزاده مع تمامی فوج خود از دوفعه از مورچال
بر تشاره اله آباد گرفت بادشاه زاده این خبر شنیده خود بدولت عقب محمد قلیخان فته اورا باز
آورد لکن سبب نفاق امر که سرمایه خانه خرابی است کشایش قلعه و عقد تحویق افتاد و در ضمن
خبر آمد مصادق علیخان عرف میرن پسر جعفر علیخان ناظم بنگاله بک رام نراین در لشکر شاهی
استهوار یافت و نیز خبر رسید که شجاع الدوله به اله آباد شتافته قلعه را از نائب محمد قلیخان
اتزع نمود و عیال و اطفال خان مذکور را مقید ساخت محمد قلیخان در کمال سرسبکی از لشکر شاه
بر تشاره اله آباد آمد شجاع الدوله محمد قلیخان را قید کرده در کهنه نگارداشت و آخر قبضل رسانید
افواج شاهی از رفتن محمد قلیخان استقلال خیمه از پای قلعه برخاسته و در ترنشتند و میر
هم بک جنگ قلعه و رسید بادشاه زاده بنا بر قلت جمعیت و فقدان اسباب جنگ اغاض
عین صلاح دین جانب بنارس رخصت فرمود و راههای آن ملک که بلشکر شاهی پیوسته
بودند با طمان خود برگشتند و مردم سپاه اکثری متفرق گردیدند شاهزاده در میرزا پور که متصل
بنارس است چهارونی گردید و میرن بمرشد آباد معاددت نمود بعد از تقضای ایام برنگال زمینداران
آن ملک مثل کامگار خان متین پهلوان سنگ و غیره را روی ارادت بعقبه شاهی آوردند و

ترغیب شیخ بنگاله نمودند و سرداران بسیک مثل اصالتخان محمدخان پسران عمرخان افغان کبیر
 که سابق نوکر جعفر علیخان ناظم بنگاله بودند از چندی بر طرف شده در وطن خود اقامت داشتند
 شرف ملازمت دریافتند که جانفشانی بر بستند رایات عالیات با فوج شایسته متوجه عظیم آباد
 شد و میرن با جماع نهفت شاهی از مرشد آباد بجانب عظیم آباد حرکت آمد هنوز
 میرن نرسیده بود که با لشکر شاهی و رام نراین برهمنیت کرد و می عظیم آباد جانب
 جنوب جنگی صعب روداد و مردم بسیاری از طرفین جاده راه فنا پیویدند اصالتخان
 و محمدخان داد شجاعت داده سرخروئی شهادت حاصل کردند و رام نراین چپ رزخم
 کاری بر شترت با بقیه لیسف از میدان رزم رو تافته خود را بقلعه رسانید منشأ این رخ
 نمایان جهان دور بود که به شهادت رسیدند سرداری دیگر صاحب اوش نهاد که به
 تعاقب راجه پرداخته قلعه را بدست آورد در جهان میدان جنگ موکب منصور و قهر که بعد
 چند روز میرن در سید و بازار قتال و جدال گرم شده متاع و بود عالیا از طرفین براه
 رفت قادر و او خان غلام شاه دو دیگر سرداران لازم رکاب شاهی که سابق نوکر جعفر علیخان
 بودند از چندی بر طرف شده بران دولت شاهی اعتصام داشتند بر میرن هجوم آورد
 حیرانان که دند سپاه میرن رو بهزیمت آورد اما خود میرن با معدودی پامی ثبات افشرد
 از جانب جنسید و زخمهای کاری بر دشت قضا را قادر و او خان غلام شاه بر خرم تفنگ
 جان سپردند فرج شاهی از کشته شدن هر دو سردار عمده عنان استقلال از دست داده
 پهلوان میدان رزم تنی کردند و میرن در آن محل چند روز مقام کرده عظیم آباد رفت کاسکار خان
 متشین که بانی اینهمه ننگان با بود بوقف عرض شاهی رسانید که در بنوقت جعفر علیخان با
 جمیعت قبلی و بنگاله قیام دارد و میرن با حال خسته و عظیم آباد است اگر رایات عالیات
 متوجه بنگاله شود غالب که آن ملک با جنگ بدست آید شاهزاده را صواب وید و پسند
 و موکب و الا جانب بنگاله بخیرش آمد و بسیاری خارزار و جبال و شمار گذار با انواع حشمت
 طی کرده بیرونان که سید میرن هم بخیر و استماع نهفت شاهی از عظیم آباد کو چیده بی
 راه طی کردند از آن طرف جعفر علیخان هم با فوجی باراده مقابل مسالمتی در روز زید میرن

در مکه کوه با پدر ملحق گردید کامکار خان پد که قوت مخالف و دبالا گشت و در فوج خود بک
 بی زرمی و انواع صعوبات سفر خشکی بسیار راه یافته جنگ مصلحت ندین معادوت قرار داد و
 موکب شاهای از راهی که رفته بود بی جنگ عطف عنان نمود و درین بین سپاه بسیار متفرق
 گشت بادشا هراده با فوج متسلله در نواحی بهار متصل ملک کامکار خان رسید و قهر
 فرمود و جعفر علیخان و میرن بعد عطف عنان موکب شاهای بمهرشدا بادشاهت سند و میر
 بعد گیاه از مرشد آباد قصد عظیم آباد کرد و در اثناء راه خبر رسید که خادم حسین خان که از طرف
 جعفر علیخان بک حکومت پور نیومی پرداخته با آقای خود دم مخالفت زده میخواهد بادشا هراده
 موافقت نماید میرن متوجه دفع فتنه خادم حسین خان شد خادم حسین خان بی جنگ مسلک
 قرار پیو میرن در نواحی بتیا که از تعلقات پور نیومی است رسیده بود که قضا را شایع برق
 بر میرن زد و در ضمن هستی او را خاکستر ساخت و این حادثه در سنه ثلث و سبعین مایه دلف
 واقع شد این مصراع تاسخ یافته اند سح بنا که برق افتاده به سیرن به راج بلم و یوا
 سیرن سرداران لشکر را جمع کرده و لاسا نموده بجانب عظیم آباد کوچیده و شاه هراده در همین
 سال سر بر سلطنت را بیکوس خود فرین ساخت چنانچه گذشت و بعد وصول خبر سقوط
 سیرن متوجه عظیم آباد گشت راج بلم زرها بر سپاه پاشید و قسم و عهد گرفته با جمعی
 از فرنگیان انگریز که سیرن از بندر هوگلی طلبیده با خود آورده بود باراده مقابل
 شتافت همین که صفوف آراسته شد کامکار خان بی استعمال ادوات حرب
 گریخت و موکب شاهای از مشاهده این حالت حیرت داشت راج بلم باستقبال فرنگیان
 با بادشاه بنا صلح گذاشت و بعد انعقاد عهد و پیمان ب عظیم آباد رفت و پس از وقوع حادثه
 سیرن قاسم علیخان داماد جعفر علیخان فرنگیان انگریز را با خود متفق ساخت جعفر علی خان
 را از حکومت طلع کرده خود را بتسلط بر افراخت و برای تسبیح و نشانیدن غبار
 فتنه که از چهار سال هوای عظیم آباد را ناصات داشت متوجه آندوشت و عشا اورت
 انصاری بنیاد صلحی که سابق راج بلم گذاشته بود بحال کشته و ادوات باز است بادشاهی
 دریافت سر افتخار بجوق رسانید و بادشاه هم خانه قاسم علیخان بپرتو قوه و دم بفرقه دران

ایام عزالت شجاع الدوله مشتمله است عادت توجیه الویه ظفر طراز جانب غری متوان رسید
داراده خاطر والا بان سمت تقسیم یافت قاسم علیخان نقد و جنس جواهر و اقیال مشکیش کرده
خصت حاصل نمود و ریات ظفر آیات متوجه دیار غری شد و شجاع الدوله هم از لکنو برگزیده
احرام آستان محلی بر بست و قریب دریای کرم ناسه با دراک دولت ملازمت بمخرج
بلند پاگلی صعود نمود و عیکه سابق مفصل گذارش یافت بعد ملازمت شجاع الدوله الویه
سلطانی کوچ بکوی در سواد جوسی ارتفاع یافت و بر دریای گنگ از کشتیها سه پل
ترتیب داده پنجم ذی الحجه سال مذکور عبور نمود و اله آباد مرکز اعلام ظفر انجام گردید و بیشتر
نهضت نموده ششم ذی الحجه سال مذکور مقدم عالی سواد با جمو رار و کوش گلشن مینو ساخت
و در آن محل موکب والا چهارونی گرد و از میس من قدم بادشاهی عمال غنیمت بکفایت از تریب
و عمال بادشاهی نصب گردیدند و مخفی نمایند که در سنه اربع و ستین مایه و الف قدم غنیمت درین
سرمین سیم و نهمی که در ترجمه وزیر الممالک ابو منصور خان گذشت ده سال تخمینا حکومت
باین البحرین باین قوم تعلق گرفت و درین مدت قلیل آنقدر اذیت به مسلمانان آنجا رسید
که اگر آب گنگ و جمن مداود شود ششم شرح نتوان داد و دها و اراضی مدد معاش سادات
و شایخ و علما که سلاطین سلام مقرر کردند و معاش اینها منحصر در آن بود یک سخت ضبط
نمودند و باین جماعه بدریوزه گری رسید آنهم نایس که در دین بر همه بفقرا تسلیم دادن
پاس یعنی گناه است و اگر کسی خواست که برای شکم پروری نوکری اختیار کند که بعد
شش فاقه میت هم حلال است آنهم در حکومت بر همه متعذر که سوای اینها جنس غم و دیگری را
خصوص مسلمانان را نوکر نمیکردند بالفرض اگر نوکر هم گرفتند در ذیل سپاهیان سجال تباه
نگاه میدادند و اینکه اقتدار دهند از مستغاث است بعد ده سال این ماده فاسد از مزاج آن
ملک برآمد آنقصه بعد انقضای شهر بر شگال نهم شهر ریح الاخر سنه جنس و سبعین مایه و الف
الویه ظفر طراز بطرف کالیپ انتهاض نمود و وزیر الممالک شجاع الدوله راجه بنی بهادر را نائب
در دیوبند او و اله آباد گذاشته خود با فوجی جوار در رکات ضرب انتساب شد موکب والا
در برای جمن عبور نموده کالیپ را برود و سمیت آمد و نصارت فردوس بخشید و عمال سیم

را از حوالی کاپلی اخراج نمود از آنجا اعلام ظفر آسمان به جهانشی خرمسید قلعه ارجمانی که از نیم بود
 چند روز جنگیده آخر تاب نیاروده و پنج ریب سه شمس و سبین نایه دلف قلعه را تسلیم اولیای
 دولت نمود تا این وقت شجاع الدوله کار وزارت سر انجام میداد اما رسم خلعت و غنیمت
 بعمل نیامده بود بستی و یکم ماه مذکور خلعت و وزارت هفت پارچه مع چار قب و مالای فروراید
 و قلعه آن مرصع از پیشگاه خلافت مرحمت شد بستی و چهارم من میرزا امانی خلعت شجاع الدوله
 بخلعت داروغگی دیوان خاص سرافرازی یافت بعد و دوازده سال آخر ستم خزانة عامه
 نواب شجاع الدوله بستی و سوم ذی قلع سنه ثمان و ثمانین و نایه و الف و سیفیل آباد
 که آبادی متصل بلخ اوده بنا کرده اوست و دلیت حیات سپرد و همانجا مدفون گردید و بوقت
 گوید تاریخ وفات او بتعمیه سقاط یکصد و پنجاه ساله کرد از عالم فانی رحلت
 سرور غالب صاحب صولہ پکشت تاریخ چنان بکنامرد و در وقت نواب شجاع الدوله
 و چون کر شاه درانی در ضمن مزاحم امر از گذشته بیشتر است و درین محل اثبات قانع شاه لازم
 سابق کلام افتاد است و باید و غارت فوج او که از سولخ شرک روزگار است
 احمد شاه درانی در اصل از ققار نادر شاه است و در سلک صحبت یسا و لان او تنظم دارد و آخر
 بنک بانی هم شده بود بعد شکار شدن نادر شاه و رفتن بار و کابل را بیت تسلط بر افراشت
 و سکه و خطبه بنام خود کرد و هفت پادشاهان آمد با او اول در آوا حسن و حسین
 و نایه و الف با نادر شاه بسیر میبرد و دخت و در آغاز سال دیگر در رکاب او بولایت بر
 گشت بار دوم در سنه احدی و تین و نایه و الف از قندهار لشکر جانب هند کشید میر ملو می
 مخاطب به شاهنواز خان پسر زکریا خان ناظم لاهور تاب جنگ نیاروده از لاهور بدر رفت
 و زانیان لشهر در آمده دست بغارت دراز کردند و انواع خرابیها بعمل آوردند شاه بعد
 غارت کردن لاهور متوجه به شاه بهمان آباد گردید فردوس آرامگاه محمد شاه فرمانروا
 هند و ستان فرزند خود احمد شاه را در زیر الما لک اعتماد الدوله قمر الدین خان مصفر جنگ
 ابو منصور خان و دیگر امرای عظام و راهبای صوفیه اجمیر برای مقابله از شاه بهمان آباد رخصت
 فرمود شاهزاده از سر منده گذشته کنار در بای شلج برگزیده باجی واره رسید شاه درانی با سی هزار

ذکر احمد شاه درانی

سواران راه لودهیانه بالا بالادخل شهر شد و نیز دهم شهر ریح الاول سنه احدی و سنین مایه و
 اکن شهر را تاراج نمود و هر که دست پیشتر بر دگشته شد چون شاهزاده را خبر وصول شاه در آن
 بصره رسید عثمان توجه جانب سرمنه یافت فوج شرقی غری شد و فوج غربی شهر را
 پانزدهم شهر ریح الاول مذکور تا بست و ششم منه آتش حوشت افعال داشت و دومین
 ماه روز جمعه وزیر المملک قمرالدین خان زیر خیمه نماز داشت خواص در وظیفه بود که گوله توپ
 از جانب مقابل رسید و کار تمام کرد و راجه ایسر سنگ سپهر جنگه سوانی و دیگر راهبانی صوبه
 قریب دوازده هزار سوار کشته شدن و وزیر بی استقلال شرح راه گریز بملک خود پیش گرفت
 شاهزاده معین الملک و دیگر سپران وزیر و صفدر جنگ بآنکه این در رخنه عظیم راه یافت
 پای استقلال فشرده جنگها افراد میگردند شاه درانی دید که کارش نمیتواند برود و دست از
 جنگ برداشته راه کابل و قندهار گرفت و چون وزیر مرحوم قمرالدین خان جانفشانی نمود و این
 دو دیگر اختلاف وزیر مرحوم در عرصه پیکار تردوات نمایان بعمل آوردند و سر دوش آراگاه که بعد
 یکماه از انفصال جنگ بر محنت حق پیوست در حین حیات خود صوبه دار می لاهور و ملتان
 بمعین الملک تفویض فرمود معین الملک بهکاری خان مخاطب برستم جنگ سپهر روشن الدوله
 را مدار المهام خود ساخت بار سی و دوم در سنه اثنین و سنین مایه و الف شاه درانی از کابل لاهور
 آمد و با معین الملک جنگ سهل واقع شده بصلح انجامید شاه بدستور نادر شاه زر چهارم
 سیالکوٹ و گجرات داد و در گجرات آباد و بر سر در پیشکش بزمه معین الملک مستر کرد و عطف
 عثمان بجانب کابل نمود و بار چهارم در سنه خمس و سنین مایه و الف باز به لاهور آمد معین
 الملک تا چهار ماه جنگید اما بسبب نفاتی آدینه بیگ دکن را مل که هر دو مدار علیه او بودند متعلق
 گردیده بلاست شتافت شاه درانی او را از طرف خود نیابت لاهور داده عثمان توجه
 بکابل یافت و معین الملک در محرم سنه سبع و سنین مایه و الف از اسب افتاده حسان
 بنی سپرد شاه درانی از قندهار صوبه دار می لاهور بنام میر موسی سپهر معین الملک فرستاد
 و بنابر صغیر سن خست بار مهمات ملکی بکوشش تعلق گرفت چون نسا از زبور عسل حاصل
 شد بنیبا از بد معاشی او جمیع امرا مثل بهکاری خان رستم جنگ که مدار المهام کل بود و غیره تمام

بهرسانند و مقترب میرسون پس معین الملک بآل طبعی درگذشت و بجای او خواجه موسی احراری نایب
 معین الملک قائم شد رستم جنگ خواست که صوبه داری لاهور خود گیرد و بیکم دریافته او را در محل طلبیده
 کینزان فرمود تا او را زیر چوب کشیده قالب ادر از روح تنی ساختند بعد چند روز خواجه
 عبداللہ خان پسر نواب عبدالصمد خان سیف الدولہ مسلط شد و بیکم راقید کرد و بنایت صوبه
 بنام خود از شاه دہلی طلبید و امان خان برادر جهان خان از جانب شاه دہلی به لاهور آمد و
 تعدی دراز کرد و مردم بسیاری را تاراج نموده بعد چند می خواست بسم اللہ خان از ہنگامہ تنخواہ
 سپاہ نتوانست پامی اقامت افشرد و گرفتاری و باز حکومت صوبہ بر بیکم قرار گرفت بعد ازان
 خواجہ میرزا جان کہ از جماعہ داران عمدہ معین الملک بود بیکم را مقید ساخت و آخسر کار
 باہم صلح واقع شد بار چہشم در تثنیہ سبعین و ثانیہ و الف از قند ہار قصد ہند کرد و بسبب
 آن ہنگامہ پرداز می عماد الملک است کہ در لاهور محل شاه را برہم زد و صوبہ داری
 را از بیکم کشیدہ بہ آدینہ بیگ خان مقرر نمود چنانچہ در ترجمہ عماد الملک محصل گذارش یافت
 شاه از قند ہار بہ کابل و از کابل بہ لاهور رایت برا فرخت آدینہ بیگ خان تاب مقاومت
 نیاوردہ رو بہ دار در صحرائی بالنسی حصار کہ بی آب مطلق است در خرید شاه جلوریز بسونیت
 گروہی دہلی آمد عماد الملک کہ بر بی سرو سامان بود و خیریت خود را طاعت دیدہ بلازمست شاه
 شافت بتاریخ ہفتم جمادی الاولی روز جمعہ سال مذکور شاه داخل قلعہ شاہجان آباد شد و بالکیر
 ثانی ملاقات کرد و دست بنالاج اموال و ناموس متوطنان شہر دراز کردہ دقیقہ از نہیں
 و غارت حمل نگذاشت اہل غیرت خود را بہ تم و سلاح ہلاک کردند شاه قریب یکماہ شاہجان آباد
 اقامت کرد و طوی تیمور شاہ پسر خود با دختر عزیز الدین برادر حقیقی عالمگیر ثانی بطرح انداخت
 بعد سر انجام طوی از شاہجان آباد برآمدہ تنبیہ سور حمل جاٹ کہ از مدت مدید ریشہ انصراف
 در صوبہ اکبر آباد دہلی دو اندیشہ پیش نہاد ہمت ساخت و بیکم گذار کہ از دست لالہ متعلقہ
 اوست و از دہلی بر مسافت پانزدہ گزہ واقع شدہ بمضرب توپ ہائے قنسارہ در عرض
 سہ روز دستخ نمود و اہل قلعہ را بیکلم قتل رسانید و از انجا بر سر میرزا کہ مغیر قدیم ہندو است
 رفتہ از قتل عام و سوختن و تاراج نمودن بیچ باقی نگذاشت مردم ملک جاٹ از میدانہا گریختہ

بتعلیقات خزیده شاه به اکبر آباد آمد میرزا سیف الله قلعه دار قدیم بادشاهی سر باطاعت فرستاد
 نیارده بفریب اتواب نگذاشت که کسی پیرامون قلعه گردشاه درانی جهان خان را به تخییر تعلیقات جا
 ماسور فرمود جهان خان دروازم قلعه کشائی سرگرم بود که ناگاه از نیزنگی قضا و قدر و مساحت
 طالع سورجل جاث در لشکر شاه که قریب به آگره نزول داشت دپای افتاد تا بجای که محال
 اقامت نماند دست از ملک جاث برداشته گام سرعت جانب ولایت برگرفت چون برابر
 دپلی رسید عالمگیر ثانی با نجیب الدوله بر سر تالاب مقصود آباد آمدن بادشاه ملاقات کرد
 شاه درین ایام و مختصر فرودس آرامگاه محمد شاه را در حباله نکاح خود آورد پس از ان شاه
 نجیب الدوله را امیرالامراهندستان ساخته به لاهور رفت و تیمور شاه پسر خود را
 بسپه سالار جهان خان دالی لاهور و ملتان و تنه نموده نور از راه کابل بقندهار شتافت *
 بارششم در سنه ثلث و سبعین دایه و الف قصد مهند کرد بنابر دوجه و جمله اول اینکه
 چون شاه پسر خود تیمور شاه و جهان خان را در لاهور گذاشت جهان خان آدینه بیگ خان
 را که در لکی جنگل خریده بود بنابر آنکه شناسائی عملداری آن ملک بود استمال نموده به ارسال
 سند و خلعت حکومت و دآبه آب رفته او را بجو آورد آدینه بیگ خان این را قور غلیم دانسته
 بضبط و ربط دآبه پرداخت جهان خان بعد چند می آدینه بیگ خان را پیش خود طلبید
 آدینه بیگ خان که از جهان خان سرمایه اطمینان و طمانیت نداشت پهلوتی کرده خود را کبود
 کشید جهان خان مراد خان نامی را بحکومت دآبه نصب کرد و بلند خان و شیراز خان را
 بملک او تعیین نمود آدینه بیگ قوم سکه را اغوا نموده بر سر مراد خان دسترود فوجی
 از خود هم همراه کرد و بعد صف آرائی بلند خان کشته شد و مراد خان و سر فر از خان تاب
 نیارده خود را نزد جهان خان رسانیدند قوم سکه را تمام پرگنات دآبه مخصوص حب اندر
 باشاره آدینه بیگ خان دستخوش تاراج ساخته در این اثنا رگناته را و دشمنشیر بجادر
 هر دو برادر بالاجی را و مع هو لکرو دیگر سرداران با فوجی بجزار زد و کشتند وستان در هوای
 شاه جهان آباد رسیدند آدینه بیگ خان متواتر نوشتجات فرستاد اینها را طلبید سرداران غنیم
 که چشم بر راه انجمنین تقریبات میشنید رویه لاهور آوردند اول با عید الصید خان که از طرف

شاه درانی بقوجاری سرمندها مور بود و شکیده او را دستگیر ساختند و از آنجا جلوریز به لاهور گشتند
 فردلان غنیم رفته با فوج جهان خان مقابل شدند جهان خان بنا بر قلت جمیعت سینه داد و
 صلاح ندیده با نیمور شاه با غنظار تمام در شعبان سنه اصدی و سببین و مایه دالف راه
 کابل گرفت تا بجای که سامانی در چند سال فراهم آورده بود همه را داکه داشت عجب غنیمتی
 بدست غنیم افتاد نیمور شاه تا در بای انک بنگان باز بخشیده زود انک را عبور نموده خود را
 با من سائید و قراولان غنیم تا آب جیل تمایب کرده برگشتند بعد ازین عمل غنیم تا ملتان و
 دیره غازیخان و طرف دیگر تا آب جیادین شد غنیم بنا بر موسم و شگال صوبه لاهور را به
 آدینه بیگخان بقرار شکیش متقاعد و پنج لک روپیه سالیانه سپرده زود به شاه جهان آباد بر
 نشست و بعد توقف چند روزه عازم دکن شد و چون نامی یکی از سرداران خود را که برای
 نسخ ملک راجهائی صوبه اجمر قعین بود یافتند بلی متعین ساخت اتفاقاً در محرم سنه اثنین
 و سببین مایه دالف آدینه بیگخان فوت شد جنگو فوجاری سرمندها صدیق بیگ خان که
 از رفتار آدینه بیگخان بود و دو آبه را بزین آدینه بیگخان تفویض نمود و سالیانامی مرهه را بصوبه
 لاهور داده به لاهور رخصت کرد و سالیان به لاهور رفته قرار گرفت و افواج تا قریب انک
 رسید و جهت دوم انک را بهای قدیم هندوستان از تسلط غنیم بجان آمدند و تا سببند
 از مدتی قافیه نجیب الدوله تنگ کرده بود و نحو می که در ترجمه وزیر الممالک شجاع الدوله گذشت
 نجیب الدوله و دیگر افغانه برای تقویت اسلام عموماً و ضیافت خود خصوصاً در اجهاست
 هندوستان برای حفظ ملک خود عرایض به شاه درانی فرستاده آمدن هندوستان التماس
 کردند شاه درانی بنا بر این دو وجه اسلام ظفر انجام تا یغارا از کابل جانب هندو
 برافراشت قدری جنگ با افواج سبابا که آن طرف لاهور بود واقع شد آخر افواج
 هراس امتزاج تاب نیاورده داخل لاهور شد و سالیان با افواج از لاهور گریخته
 رخت جانب دهل کشید و صدیق بیگ خان و زن آدینه بیگ خان هم مسلک فرار
 نمودند شاه در راه صفر سنه ثلث و سببین مایه دالف بجهت افواج لاهور رفت و شکیشی از راه
 آنجا گرفته روی توجه به دهل آورد و دوران ایام فیما بین و تا شجاع الدوله و نجیب الدوله هم
 صلاح

در میان بود و هنوز شکل شستی نیاخته بود که خبر رسید که الویه شاه خزان از لاهور این ملک
 فرامید و تا صلح را با تمام گذاشته با فوج خود که در آن وقت هشتاد هزار سوار برار بود باراده مقابل
 پادشاه درانی روان شد شاه چون از لاهور این طرف آمد دید که بسبب آمد و رفت مرسته دانه و علف
 و داب درین راه کم است دریای یمن را عبور کرده در انتربید درآمد انتربید عبارت از ملک
 یمن دریای گنگ و یمن است چون هر دو دریا از کوه کما یون که شمالی یمن است برآمده میرد
 انتربید دامن کوه کما یون است و منتهای آن اله آباد است که در اینجا گنگ و یمن بهم پیوسته
 اند چون شاه تا سرمنند رسید سعد الدخان و نجیب الدوله و احمد خان نگیش و حافظ رحمت خان
 و دو تن دیگر که ملک اینها در میرد انتربید واقع شده خود را بشاه رسانیده شرف لازمست
 اند و خدمت شاه خود از راه انتربید خراش نمود و فوج قراولی را فرمود که براه متعارف مقابل
 دتابی سپه شوند و تا مسافتی طی کرده چون بجوای سرمنند رسید با قشون شترادلی شاه مقابل
 واقع شد در میان بزرگ و در کنار می غنیم را از جابر داشته روانه عقب کردند و تا جنگ کتان اینجا
 شاه جهان آباد رج القمعه فرموده بمیدان باغی که در سوادش جهان آباد است
 رسید اگر چه فوج غنیم طور قزاقی دارد لیکن در میان او غنیم شتران را اندر میان باد نه
 در میان اطراف فوج دتا را فرو گرفتند و تا جنگ برادرزاده خود را با جمعی قلیل گریز نمید
 و خود با سائر فوج از اسپان فرو آمده پا در ستیزه قائم کرد در میان بغرب شمشیر
 و بنده و قمار از روزگار غنیم بر آوردند تا با جمیع همراهیان قتل رسید و نشتی که
 شمله فوج روزگار توان گفت نصیب شاه درانی گردید و این واقعه در جمادی الآخره
 سنه ثلث و سبعین مایه و الف بلوقوع آمد مولف گوید که در سلطان عصر و ثراست
 قتل و تا به تیغ دشمن کاه چگفت تاریخ این خلف آزاد و نصرت باد شاه عالیجاه پادشاه
 درانی بعد قتل دتا بتعاقب جنگو پرداخت و همان روز بعد جنگ پانزده کوه راه پاشنه کوه
 زفته متصل سری اله وردی فرو آمد یمن شمس نامار فول عثمانی بار کشید درین اثنا
 خبر رسید که هو لکه که در کنده قریب جی نگر اقامت داشت بعد استماع قتل دتا خود را
 بسرعت تمام نزد سورجل جاب رسانید و درخواست کرد که با اتفاق کیدر فکر شاه در آنجا نیم سورجل جواب

داد که با و رانیان طاقت جنگ میدان ندارم هرگاه شاه در ملک من می آید پیغمبر دران ایام ناخنه می آید
 انتر مید خزان در سد غله بر می شاه درانی از محالات خود آورده به سکنه که از دلی است کرده جاب
 شرق و اق انتر مید است رسیدند هو لکر بر سر خزان در سد غله خود لکن ناخنه پیش ازین بجز و استماع
 خبر و مول هو لکر نزد سور جل جاٹ از راه دور اندیشی خزان و غله را هر قدر توانستند آن طرف
 گنگ برزد تخته را هو لکر تاراج نمود شاه درانی این خبر شنیده شاه پسند خان و شاه
 قلندر خان درانی را با جمیعت پانزده هزار سوار به بنیبه هو لکر تعیین فرمود تا میرده با از نار نول به
 شاه جهان آباد که هفتاد کرده راه است در یک شب و روز خود را رسانیدند و در دانه در دلی
 آرام کرده نصف شب دریای جمن را عبور نموده شب شب جلوریز وقت صبح صاوق به سکنه
 رسیده بر هو لکر رنجیتند هو لکر یک صد کس بر سپان پشت برهنه سوار شده گرفتار بانه
 هزاران فوج همه قلیل و کسیر و اموال و ائفال همه غارت شد شاه درانی بعد از این
 از نار نول به شاه جهان آباد آمد و چون ایام بر شگال فریب رسیده بود شاه آن طرف
 دریای جمن محاذی شاه جهان آباد در سکنه جهادنی کرد و لفظ جهادنی که مکر درین اوراق
 گذشت بزبان هندی عبارت از گذر اندین ایام بر شگال در مکانی است چنانچه در ولایت
 بیلاق و شلاق گویند بیلاق جای سرد سیر که در آنجا تابستان گذرانند و شلاق جای
 گرم سیر که در آنجا زمستان بسر برند و این هر دو لفظ ترکیست و چون خبر قتل تا و غارت شدن
 فوج او و فوج هو لکر بدکن رسید سدا یلتر او عرف باد و برادر عم زاده بالاجی را و با اثران
 نامی و سپاهیان کار آزموده و فوج سنگین توپخانه فرنگ بغیرم ندرک ساز و کن بگراسی هندو
 شد بعد طی مسافت چون بجوالی اکبر آباد رسید سور جل جاٹ بوساطت هو لکر و جنگ بملاقات
 باد و آمد با و بنفس خود یک کرده استقبال کرده سور جل را دید و هماد الملک هم بوساطت
 سور جل جاٹ در حوالی مترا آمده بباد و پیوست باد و قرار داد که با فعل طغیان آب جمن
 مانع عبور و تقابل باد شاه درانی است شاه جهان آباد اگر بدست آید باید گرفت باین اراده
 کوب پیشتر کرده نیم ذی الحجه روز شنبه سنه ثلث و معین نماید و الف و د گم طری روز برآمده
 و اقل شاه جهان آباد شد و متصل حویلی سواد خان رفته است تا د فوج بر قلعه ارک پوشیده باشد

برج و دروازه خضری چسبیدند و چندی بردی در دوازه مشغول زد و خورد و بودند این طرف ده
بست مغل دانی از بالای قلعه بندوق اندازی میکردند فوج جنگو زیر جبر که دیوان خاص فصل
قلعه ایستاد این جانب صدای بندوق گاه گاهی گوش میرسید از سلیم گدّه یک ضرب توپ هر
میدادند که گوله اش آسمان میرفت در آن فرصت هولگرو جنگو بردوازه خضری ایستاده می
و افرو شکستن دروازه کردند چون دروازه تنتهای برنجی و سیخهای آهنی و نهایت استحکام
داشت در عرصه چهار گز می هم کاری پیش نرفت درین اثنا قریب پانصد کس از مردم بتیل رواج
بکسر موصده و سکون یا تختانی فتح تا فوقانی آخر لام و عقب اینها مردم هولگرو جنگو از جانب
اسد برج بالای فیصل قلعه برآمده تا محلات سلطانی دست بردی کردند آنچه بدست می آمد از بالا
قلعه پائین می انداختند درین غارت کس بهت یا طقله نبرد داشت درین
ضمیمه بست مغل دانی بندوق در دست گرفت از جانب قلعه سلیم گدّه آمده ده دوازه
س را بغرب شمشیر و بندوق بخاک غلطانیدند هر زده را این حواس ناخسته از بالای فیصل
قلعه خود را بر زمین می انداختند و دست و پا که خود را خود می شکستند و قلعه
مقتوحه را از دست دادند تا چهار رؤسای غنیم در حویلی سعد الله خان که قریب قلعه
جمع شدند و گرد قلعه موز چال قائم کردند عماد الملک و سورجل که بنا بر وقت پرستی بسیل رفعت
باد و پیچیده بودند درین دهر و گیر اصلا تن نداده از دگر تا شامیکردند غنیم دایره محاصره را تنگ گرفت
و ابلاهم خان کار دی که باد و اورا از دکن همراه برده بود و اشخاص فرنگ همراه داشت
تّه غرب کوب در ریگستان زیر قلعه آورده بکار داشت گولهای توپ بر بنگله اسد برج و برج
ضمن محلات بادشاهی مثل باران بارش کردند و بمبارت دیوان خاص و رنگ محل و
متمنی محل و شاه برج شکست عظیم راه یافت اما بمصانت در صانت قلعه ضرری نرساند همچنین
معه که عظیم در میان بود و هر روز زود خوردی از بندوق میشد یعقوب علیخان بهمن زنی برادر
اشرف الوزرا شاه و لیخان قلعه دار بود چون ذخیره قلعه مفقود و وصول ملک از شاه و رانے
بسیب طغیان آب مجن متغذر بود یعقوب علی خان پیغام نمود که بشرط حفظ ناموس مال قلعه را
تسلیم میکنم باد و این صلح را غنیمت دانسته انشت قبول بردیده نهاد یعقوب علیخان بعد استحکام

نیز که در قریب ده دیوان آباد

عمد و پیمان مع احوال و اقبال از قلعه برآمده در عیالی علی مردان خان فرود آمد و بر پشتیان نشسته
آنطرف آب جمن خود را بشاه درانی رسانید نوزدهم ذی الحجه سنه ثلث و سیصد و الف قلعہ بست
با دو افتاد و حرم بادشاهی و جمیع کارخانجات سلطنت با اختیار غنیمت رفت ذلک تقدیر الغریز
العلیم باد و قلعه داری نیارودشکر بر همین تفویض نمود و جمعی را برای حراست قلعه همراه
او کرد بر همینی از تلامذه فقر که جوهر قابل و مصاحب و مدار علیه باد و بود و مکاتبت محتوی
بر حقائق هندوستان متواتر به فقیر نوشت در مکتوبی مینویسد که بنده حکم باد و بر سیل
سفارت آنطرف آب جمن نزد شجاع الدوله رفت شجاع الدوله مافی الضمیر خود را
که نفس الامر و بیان واقع است ظاهر نمود حاصل کلامش اینست که مدتی است مرثیه
و بر اینهمه دکن بر ملک هندوستان مسلط شده اند الحال اینهمه فتنه از بد عهدی طماعی
و مخفیگری به قوم برخاسته یعنی امر او را بجای این سرزمین از بد عهدی باد و بد سلوکیهای
رگنا که راه را و دمای مقتول و بولو لک و اناجی و جبر و اخذ تصدیان اینها جان بلب آمده برای
حفظ ناموس و الوس خود شاه درانی را از ولایت طلبه اشتند بر همین صاحب مکتوب
بار باد و بساطت شجاع الدوله در لشکر شاه آمد و رفت گیر و تمهیدات صلح و میان آورد
لیکن بجای نرسید و نیز بر همین مذکور مینویسد که از جمله وجوه صورت نگر فتنه مصالحه
این که سرداران مرثیه همه لغو کج فهم زود رنج و خون بهت معروف منام طبعیهای خود
و اذیت خلق الله چنانچه سورجبل جاٹ او ضلع ایتما معائنہ کردن دریافت که انجمام
این قوم بخیر نیست برخصت از شاه جهان آباد برخاسته بهلم گدازه کیکی از قلاع اوست
رفت باد و را ایکه سلطنت و کن دهند داشت تنگ چشمی و پست فطرتی او بجای رسیده که
سقت دیوان خاص بادشاهی که از نقره بود آنرا کتفه زیر مسکوک ساخت و طلا آلات
نقره آلات وقف قدم قنوی و مزار سلطان المشایخ نظام الدین و مرقد فردوس را مگر
محمد شاه مثل عود سوز و شمع دان و قنادیل و غیره طلبیده تبصره آورد و القصد چون باد و با قوت
خود چهار دنی در شاه جهان آباد کرد و قلعته دانه و علف حال سپاه را تنگ ساخت او را خرابی
بر شکل خواست که از شهر برآمده دست بت را رخ آباد بیا کشاید و و بال رعایا و پرایا که و دای

بدایع آملی اند برگردن خود کرد و وقت برآمدن از شهر بست و نهم صفر سنه اربع و سبعین مایه و الف از شاهجهان آباد
 پسر محی السند را موقوف کرده میرزا جوان بخت خلف شاه عالم عالی گوهر را در قلعه شاهجهان آباد بر تخت
 نشاند و وزارت غالبانه به شجاع الدوله مقرر کرد غرض اینکه شاه درانی با شجاع الدوله بدگمان
 شود و سنگ تفرقه در اجتماع و اتفاق اینها افتد بعد از آن نار و شکر برهن را در شاهجهان آباد
 گذاشته خود با تمامی قوچ بطرف شیخ پوره حرکت کرد که در آنجا عابد الصمد خان ابدانی و
 قطب خان رهیل و سنجابت خان زمیندار آن سرزمین اقامت داشتند و رسد و غلّه و غیره
 آنطرف آب بلشکر شاه میرسانیدند و این عابد الصمد خان ابدانی همان است که در وقت
 فوجداری سرهند بدست غنیم افتاد آخر کار خلاص یافت و ذکر آن بالا گذشت بمقتضای جمیع الاشی
 سنه اربع و سبعین و مائت و الف غنیم قلعه کجپوره را محاصره کرد چون گرفتن قلعه پیش آتشخانه
 فرنگ کار سهلی است باندک زود و فور و قلعه بدست آمد باد و عابد الصمد خان و قطب خان
 را پدریه شهادت رسانید و دست تبارج کجپوره دراز کرده بقیه و قطیر آنجا بگذراشت
 شاه درانی را بجزو استماع این خبر شعله غضب در جویان آمد و با وصف اینکه هنوز در یاس
 جمن پایاب نه شده بود حکم فرمود که افواج ظفر امواج از آب بگذرند تا سنج بجهت هم رنج الاشی
 سنه اربع و سبعین و مائت و الف دلاوران اسلام از گذر بابک پت قریب شاهجهان آباد
 اسپان را در دریا انداخته بعضی پایاب و بعضی بشنا گذشتند برخی که پیمان عمر اینها پر شده بود
 در آب فرو رفتند باد و از غبور سرداران افواج قاهره دربارا باین ویسری و بیباکی
 رنگ بپوش یافت از کجپوره بقصد غارت سرهند مسافتی طی کرده بود از استماع این خبر
 طاقت ربا را رده سرهند فسخ نموده در دو کوچ به پانی پت آمد درین وقت همراه باد و چهل هزار
 سوار جرار کار آزموده جنگلها دیده و توپخانه فرنگ مستعد به حاضر بود و با وجود آن وید که در جنگ
 شمشیر و میدان عمده بر آئی در انیان نمی تواند شد ناچار در سواد شمالی پانی پت حصا
 از توپخانه که آن را که ناری توان گفت و در لشکر خود کشیده مستعد بیکار نشست و کیم
 ما و مذکور موکب منصور مقابل سنگ مرمره رسیده و در سن جمادیا بمسجد الله شمشیر آغاز
 کرد هر روز در املا میان داعشامیان با هم تلاشی نامی نمودند و توپ و در جنگ و بان دست و ق

و شمشیر از طرفین جمعی راه باو پیغامی میبودند در اینان هر طرف دائر و سوار شدند و رسیدند غلّه را بر مخالفان
 از جمیع جهات صد و سافتنده گریست لایق پس پشت مرسته که از آن طرف آلاجات که از شاهان
 مرزهایان نواحی میسرند است غلّه میفرستاد بر آن هم در آنیان قابو یافته میرنجند چون شاه درانی دید
 که مرسته باو صفت تکی قافیه از بخیره تو چنان بر نمی آید لاجرم بست و هشتم رنج آفریند باج
 و سبعین و مائت و الف جمله برز بخیره تو چنان مقرر کرده سوار می فرمود جهان خاد و شاه پسند خان
 و نجیب الدوله هر اول و عقب اینها شجاع الدوله با فوج خود معه احمد بگش و حافظ
 رحمت خان و دو دین خان و فیض الله خان پسر علی محمد خان رهیل و بر پشت اینها شاه
 مع اشرف الوزرا شاه ولی خان از آن طرف افواج غنیم نیز مستعد شده بفاصله یک بان
 پرتاب از شکر بیش بر آمده ایستاد و بعد گشت و خون بسیار که شروع جنگ از اول وقت
 ظهر شده دو گهری روز باقیانده رهیلهای پیاده همراهی نجیب الدوله که در جوهر شجاعت
 ضرب المثل اند قریب ده هزار کس بعد برق اندازی در شکر آورده بکوته براق پیوستند
 بلونت را و خمر پوره باد که مدار المام و قوت بازوی او بود بر خیم تفنگ از اسپ
 بر زمین افتاده و تن قرار همیز کرد و رهیلها همان روز کار غنیمت آخر کرده بودند لکن شب پوره
 ظلمت فرو بست و امتیاز در یگان و بیگانه مانند ناچار رهیلها چیرگی و دستهای نمایان کردن
 از شکر بر آمده رو به لشکر خود آوردند گوشت پخت مکامدار قلعه اُنادا با جمعیت ده هزار
 سوار و خزانة بیشتر و رسید و غلّه آن طرف و ریای جمن بشاه دره محاذی شاه جهان آباد
 رسیده میخواست که مرسته را که تعلق به نجیب الدوله داشت تاراج نماید و بر اهانت برید بالا
 بالا رفته از گذر کنج پوره عبور کرده شامل فوج مرسته شود از شاه دره کوچیده به پرگنه
 جلال آباد که دوازده کرده از شاه جهان آباد واقع است رسید چون از سابق خبر آمدن
 او بمقام شاه رسیده بود عطای خان درانی و پسر عبدالصمد خان ابدالی را با جمعیت
 پنجاه سوار برای تنبیه گوشت پخت تعیین فرمود شارالیهما از گذر امره و پاک پت عبور
 کرده بایلش ارشاد فرمود دوم به شاه دره رسیده نائب نار و شکر را که در انجبا بود و
 مردانش قبیل رسانیدند و هر اثر آن بناری الدین نگر که شش کرده از شاه جهان آباد

شتافته مردم مرشد را که در آنجا بودند قتل نموده به جلال آباد فرو و گاه گو بند پندت که همان
 روز نهم شوال سال مذکور در آنجا رسیده بود در نیتند و او را با همه اربابانش علف شمشیر و خوشنوار
 ساخته و غنایم بسیاری از نقد و جنس و دواب بدست آوردند و سرگوبه پندت را
 بریده با غنایم بحضور شاه آوردند و این گو بند پندت همان است که مبدع گنگ را عبور کردن
 آن طرف آتش فتنه برافروخت و کیفیت آن در ترجمه وزیر الممالک شجاع الدوله گذشته
 چون ایام محاصره و محاربه امتداد کشید و کثرت جیفه و بول و غائط فرو و گاه غنیم را الیه نیز
 نقصن ساخت و اینست و رسد و غله قحط و غلارایجای رسانید که هر روز بجهت از مردم
 دواب بعلت گرسنگی قالب تنی میکردند و مضمون لایطیعیون حیلته و لا تنه و ن سبیل
 بعرضه ظهور در آمد محصوران به تنگ آمده بالاتفاق قرار دادند که آخر در احاطه شکر مواد
 قوت تحلیل یافت و خود بخود تلاشی میشویم بهتران است که کیم تر به بیت اجساعی خود را
 به مخالفت زمین در قسمت ماتحت است یا تحت بنارنج ششم جمادی الاخره روز چهارشنبه
 سه اربع و سبعین و مائت و الف فوجها ترتیب داده و توپخانه فرنگ پیش انداخته از شکر
 خود بر آمده رو به لشکر شاه آوردند و بازران اسلام که صیاد و وارکین کرده انتظار
 صید میکشیدند آنقدر فرصت دادند که پنج پیران مضطر رام رام گویان از احاطه شکر
 بید و میدان بیرون آمدند بعد از آن تکیه بر عون و صون مالک الملک تالی شان
 کرده دست به شمشیر خون آشام برده حمله آوردند و در طرفه العین صفوف اعدایا بر هم زده
 خلقی کثیر را به خراب آباد عدم فرستاد اول و سواس را و که در عین شباب بود و بر ختم تفنگ
 مقتول گشت و بر اثران با و بمصدق آیه اعجاز پیرایه با و به غضب من الله مفقود العین
 و الاثر گردید و جنگ و سرداران دیگر پیش از حصر علف تیغ بیدرنگ کشتند و ابراهیم خان
 فاروسی که بدتر از مرغ و نو بود دیگر آمد و او را به بیت مرغ مقصص نگاه داشتند و عنقریب
 به شمشیر با سا از هم گذرانیدند آنکه کبر زمین مگر که از خون تنی همه گل رنگ و عرصه عدم از
 کثرت موتی نیلی تنگ گردید و دست و در و از غلام و کینه دکنی نژاد بر شیر مردان اسلام تقسیم
 یافت و غنایمی که در دایره انحصار نمی تواند گنجید از جوهر و نقد و گر انما به و اجناس دیگر و توپخانه

و پنجاه هزار سپ و دو که گاؤ و چندین هزار شتر و پانصد خیل که به سپهر است غازیان منصور اقتدار از
 نوادر اتفاقات این که فقیر در ماه محرم سنه اربع و سبعین و مائت و الف شش ماه پیش از وقوع محاربه
 بر سیل تهاطل غری نظم کردم و بخدمت سید قمرالدین اورنگ آبادی سلمه الله تعالی که ترجمه
 آدمی آید خواندم فرمود انشاء الله تعالی غنیمت مندول میشود بکمال اتقی تهاطل فقیر راست آمده
 تاثیر نفس سید هم ظهور کرد غزل این است **س** شای رسیده چند سیه قام را گرفت **+** ماهی
 طلوع کرد و سر شام را گرفت **+** چون ریش خویش شد علف تیغ بید ریخ **+** آن برهن
 که سلطنت عام را گرفت **+** شکر خد که کز لک نصیح حک نمود **+** نقش غلط که صفه
 ایام را گرفت **+** آخر تیغ خسرو غازی بریده شد **+** زلف ایاز که دل خود کام را گرفت **+**
 انجام کار غیر نداشت چه صر فربد **+** فیلی که راه خانه احرام را گرفت **+** تازم به اقتدار
 سیلان کامگار **+** از دست دیو کشور اسلام را گرفت **+** آمد خبر زو بی محرومن در کن
 آزاد ما به میکده گلجام را گرفت **+** نظم این غزل مضنایا بر انشراح است که از فتح جنود
 اسلام رو نموده بنا بر مداحی چه شاه درانی در بند بود و من در و کن و تاریخ این فتح
 چنین بمخاطرات رسید **س** شاه بادوراپس از دنا به کشت **+** کرد در انجام و در آغاز
 فتح **+** سورنامی خامه تاریکش نواخت **+** شاه درانی نموده باز فتح **+** ایضا
 مولف گوید **س** باد و با فوج خود تلف شد **+** از دست مجاهدان قتال **+** تاریخ
 شکست فوج کفار **+** فرمود غر غنیمت پامال **+** بقیه السیفی که آواره دشت ناکامی شدند
 مردم و مائت خبر آنها گرفتند و از قتل و اسیر و غارت و قبیله مهمل نگذاشتند شمشیر بهادر برادر
 علاقی بالاجی که از بطن لولی بود در اشتهار راه رقص پسمل نمود و از سرداران عمده غنیمت احمدی
 جان به سلامت نبرد و الا و سه کس از انجمله بود لکن که بعد خرابی خود را با لوه رسانید و از انجا
 به پونه آمد و بعد وقوع این شکست فاحش بالاجی غصه مرگ شد و پس از پنجاه و سیزده روز
 نوزدهم ذی قعدة سنه اربع و سبعین و مائت و الف با سپر و برادر ملحق گشت و چند روز پیش از
 تلف شدن باد و با فوج و دون بالاجی بر اینها با سدیونامی ملقب به چیست که در اورنگ آباد
 سکونت داشت بمقام اصلی خود شافت و معتقدان خود را بلدر راه گردید بقدم قوم یوم القیامه فاذا

فانور و هم النار و پیش آورد و بالاجی چند ماه پیش از فوت خود رسوم خدایان را مثل مقدم و
 پواری و دهنیز و گادرو و حجام و عجار و حداد و غیر هم ضبط کرد به اجاره داد و بهای خلیف ازین
 وجه داخل خزانه ویراد شد آخر مبارک نیامد بهیوز این بدعت در تمام پرگنت عمل او
 جاری نشده بود که حق تعالی دست او را از دینار و غریبا کوتاه ساخت و سیلم الدین ظلمو ا
 ای منقلب بقلبون و چنانچه غزل مذکور پیش از وقوع واقعه بر زبان نفسا دل طلب
 گذشت امیری دیگر ازین قبل بوقوع آمد که فقیر سفارشش مسلمانی یکی از مصاحبان
 بالاجی نوشت او در جواب بقلم آورد که اینجا مسلمان بقدر آنکه کسی بهیاری نمی پرسد فقیر در جواب نوشت

بسم الله الرحمن الرحيم

ایز و سبانه جلشانه بالا را ریاست عامه بخشیده ریاست عامه مظهر عمده الهی است و چنانچه حق سبحانه و
 تعالی نیک و بدار در سایه عنایت خود می پرورد رئیس عالم را هم میباید که نظر پرورش عامه دارد قریب بقصد
 سال است که سلاطین اسلام بر ممالک هند مسلط شده اند و بارگاه خود مسلمانان و بهندوان هر دو فراق
 را جاد او نموده بقدر قسمت هر دو طائفه را فیض رسانیدند گویا بر جنسیت رعایت مسلمین زیاده
 باشد لیکن بهندوان را محروم نه ساختند متعصب ترین سلاطین اسلام خلد مکان است
 اتارا الله بر لاله بارگاه او از راجاها و متصدیان هند و مملو بود بالاجی و باد و توابع ایشان که
 به تسلط خود نازند و میگوند ما و کن و هندوستان را از دست مسلمانان کشیدیم چندان جای
 نازش نیست بیش ازین نیست که ملکی را که از سلاطین اسلام از دست راجای قدیم بهجین
 ایشان آترع نموده بودند باز بدست می آرند این خود معلوم که از کابل گذشته رویه ممالک اسلام
 توانند آورد چنانچه اسلامیان از توران و ایران برآمده بفرس شمشیر کشور هندوستان را مسخر
 ساختند کمند و استا نشانش امید جگ که از بدشته نقل میکنند عالم الغیب تعالی شانه بهتر
 میداند لکن در مدت قریب هزار و دوهصد سال عهد اسلام گاهی فوج هند چه از راجاها و چه
 از سلاطین اسلام بولایت ترفه الاخوان صاحبقران ثانی شاهجهان که از هند بحدود
 خراسان درآمده در سنه ست و خمیسین و الف و پنج و بیست و شان را از نذر محمد خان آترع نمودند
 اما این مردم هم مردم ولایت بودند خواه و ولایت را خواه ادا و ولایت را نمجمله و وجه ترفتن

فوج هند جانب ولایت اینک حق تعالی در میان ولایت و هندوستان سدی استوار تر از سد سکنه ری
 بسته یعنی کابل و آن طرف ملک برف است انسان و دیگر حیوانات هند تاب برف نمیخوانند
 آورد و از نیمت مردم هند را تسخیر ولایت شکل مردم ولایت را تسخیر هندوستان آسان که از
 ملک سر و سیر بر آید و در ملک گرم سیر می آیند هر چند هوای تابستان هند با سراج اهل
 ولایت نمی سازد اما به مثل هوای زمستان ولایت با سراج مردم هند و عمده وجوه اینکه
 در یک در هندوستان است در پنج ولایت نیست کثرت قبول مردم این ملک را از مشق رزم
 بازداشته و عیش و عشرت بزم می اندازد حال مردم ولایت با عکس است وجه کثرت زر
 در هندوستان اینکه ملک سیراب و سیر مردم و سیر زراعت است و مساوی طلا و نقره و
 دیگر فلزات بسیار دارد و محتاج الله انسان بیشتر لباس است قماش که در هندوستان
 بهم میرسد در پنج ولایت نیست و اشیاء دیگر محتاج الیه بشر درین سرزمین فراوان
 بهم میرسد هر سال جهازاتی که از بنا در هند به بنا و ولایت دیگر میروند از هند اقسام
 جنس پر کرده میبرند و از ولایات دیگر تقو و پر کرده می آرند و همچنین جهازاتی که از بنا در
 محیط اعظم هند می آیند عوض جنس جنس میبرند نقد نمیدهند شیخ عبد الحمید لاهوری مؤلف
 شاه جهان نامه مینویسد حاصل ممالک ایران هفت لکه تومان است که دو کرو و چهل لکه
 روپیه باشد و هر یکی از دار الخلافه اکبر آباد و دار الملک دهلی و دار السلطنه لاهور
 نزدیک بدو کرو و پنجاه لکه روپیه حاصل آشت یافت وزیر ایران که او را در آنجا
 اعتماد الدوله خوانند سالی بطریق غلوفه یک لکه روپیه است و بارسم الوزارت که آن
 زر را پیشکش شاه مینمایند دو لکه سپه سالار سه لکه قوزچی باشی پنج لکه بیگلربیگی خراسان
 که از همه زیاده می یابد قریب ده لکه اولکه داران دیگر ازین کمتر در خور خان هرا و لکه و
 در دولت صاحبقران ثانی شاه جهان جاگیر هر یکی از بنده که به منصب هفت هزار
 هفت هزار سوار سر فرزند سی لکه روپیه که صد هزار تومان عراق است و محصول بنول
 عین الدوله اصفهان پنجاه لک روپیه آمدن بر سر اصل مطلب خلاصه کلام آنکه مردم ولایت
 همیشه غالب آمد و چندین سلاطین اولی العزم از ولایت قصد هند کردند مثل سلطان محمود

و در حاکمات ملک ایران

محمود غازی و سلطان شهاب الدین غوری و صاحبقران امیر تیمور و فردوس مکانی بابر بادشاه
 و نادر شاه و غیر هم بادشاه این زمان و امر که سلطنت هند را بیاد و اندوخته قلم تقدیر برین رفته چه شد
 هیچ اسلام در بلاد عرب و روم و شام و ایران و توران و ترکستان ثابت است ایمن نمیتوان
 بود یقین که صاحب غرضی از ولایت سر بر می آورد و هندوستان را زیر و زبر میکند لازم اینست
 بشکر عنایات و احب العظیایات که بمنجین دولت عظمی مغت نصیب کردی صلاهی عام زنند
 و مسلمانان و هند و امرایات کنند قطع نظر از مراعات ملت مشایده میکنم که فردی از افراد
 انسان کسالی از کمالات بنی نوع بهم میرسانند و بین الاقرا ان متنازیری آید مثل
 سلطنت امارت و فقر و فضیلت تا بعدی که مثل بنجاری و حدادی و بعد رحلت آن
 فرد صاحب کمال اگر اخلاق او رشید بر می آید آن دولت در خاندان او چندی باقیمانده
 و الا اضحلال می پذیرد و هیچ بادشاهی و امیری را ندیدم که در اولاد او سلطنت و امارت
 پایدار بوده باشد و هیچ فقیری و فاضلی مشایده نیفتاد که در اخلاق او فقر و فضیلت استمرار
 داشته باشد اینچنین حال را باب حرفت سننه الله التی قد خلقت من قبل و لن تجد سننه الله
 تبدیلاتا اینجا عبارت نامه نوشته است در وقتیکه این نامه نوشته بودم اصلا خبر آمدن شاه
 درانی به هندوستان نبود فقیر بحکم و الله تتم نوره و لو کرده الکافرون و نصیحت نامه بقلم آوردم
 حضرت بصیر و سمیع تعالی شانه میداد و میشنید در ایام معدود مضمون نامه را بطهور رسانید
 و شاه درانی را فرستاده غنیمت را و ستونش عساکر اسلام ساخت و الله علی کل شی قدیر شاه بعد
 حصول این فتح عظیم ایشان را تاور دگاه که میدان پانی پت بود فرامی سده سواد و دلی را
 برافراخت و ایامی معدود توقف کرده شانزدهم شعبان سنه اربع و سبعین مائه و الف از
 باغ سالار دلی به قصد قندهار شهباز غریمت بجولان در آورد و مراجعت قندهار نمود تاریخ
 یافته اند بعد طی مسافت به لاهور رسید و در لاهور تا ماب گذاشته روانه بیشتر گردید و در نیقام
 جمله معترضه از سوانخ ایام که بعد تحریر این تالیف بعرضه وقوع در آمد الحاق میشود
 بولکر که بعد فتح شاه درانی برباد و از زرنگاه گر خجسته خود را به پونه رسانیده بود و دو سال
 و دین لواحی گذرانده و در محارباتی که نواب آصفجاه ثانی را با ماد هور او پسوالاجی را و ده گهاقه را و

و بعد از آن اتفاق افتاد شریک عظیم ماند و در سنه سبع و سبعین و مائت و الف و پرتوبالی بهم رسانده
 بهندوستان نمود و شجاع الدوله ناظم او و ده که از نصاریسی جنگاله شکست خورده به فرخ آباد آمده
 بود و در آنتره ملاقات کرده با اتفاق رو بجنگ نصاریسی و دروند نصاریسی زال آباد قدم پیش گذاشته
 در مقام کوثره تلافی فریقین دست داد و جنگی عظیم در میان آمد شجاع الدوله شکست
 خورده به فرخ آباد رفت و هو لکر با حال تباه دریای جمن را عبور کرد و خود را به کاپلی رسانده
 و جمعیتی فراهم آورده باراجاسی آن نواحی پیچید و زری که گرفت انجام کار بر سر جواهر مل
 پس سرج مل جاٹ که بسد فوت پدر بر بند ریاست نشست رفت و در نواحی اکبر آباد
 قریب دهو لپور خود چند گزده محبب نشسته تمامی فوج همراهی را قریب شاهزاده هزار سو
 بهار به پیش فرستاد و وزیر شوال سه و سبعین و مائت و الف فریقین بهم رسیدند
 بانکه زد و خوردی فوج هو لکر رو بفرار آورد و فوج جواهر مل غارت کنان قناب کردند
 و اخیال و افراس و ساز و سامان گرنیگان را دست برد نمودند جمعی کثیر رات تیغ بید ریغ
 کشیدند و لکریان در قلعه دهو لپور پناه گرفتند جواهر ملیان بجا صره پرداختند و دهمشده
 اول همان شوال بر محصوران کفر یافته پنج سروا فرس نشین را باده هزار کس با سیری گرفتند
 و لکر با شماع این خبر خوش را بارنگ استقلال باخته سبیل فرار پیو و قریب جھانسی نهم
 ذمی الحجه سنه سبعین و مائت و الف بگت غصه مرگی هر دو عید در باره ادرنگ و عید
 گرفت مؤلف گوید **یو لکر بود دشمن اسلام** و آخر آن مایه فساد و برفت *
 عقل تاریخ مردنش فرموده که **فر موجب فساد و برفت** * **پارم** **مستم** در سنه
 خمس و سبعین و مائت و الف شاه درانی غنان غریت بجانب هند معطوف داشت سپس
 اینکه چون شاه بعد از اخراج لوامی نصرت بر باد و نائب خود و رلا پور گزده اشته روی توجه
 بولایت آورد و سرکشان هند میدان را خالی یافته باز غبار فساد بر انگشتند غنیمت مره که
 از گذشته شدن باد و بجان شده بود باز جان در قالب او در آمد با نواب آصف جاویدانی
 در دکن مقابل شده جنگید و عیکه گزشت سرج مل جاٹ در زری قنده سنه اربع و سبعین
 مائت و الف قلعه اکبر آباد از قلعه دار باد شاهی بر سازش گرفت و جمیع کارخانجات باد شاهی

که در قلعه بود متصرف گردید قوم بکسر سیدین محله و تشدید کاف تا نازی ساکن صوبه پنجاب از قیدیم لایا
 خیر مایه فتنه و فساد اند و با اسلامیان عداوت و تعصب شدید دارند تا آنکه مسائنه کرده بودند
 که شاه چندین مرتبه هندوستان را بی سپر ساخت از راه ناعا قبت اندیشی علم بنی و شورش
 افراشته نائب شاه را در لاهور کشتند و جاسا شکه نامی را از قوم خود بیاد شاهی برداشته دیو
 وار بر مسند چم نشاندند و در وی سکھ را بنام او سپاه کردند و پلده لاهور و اطراف آنرا به تصرف
 آورده خلق الله لاسیما فرقه مسلمین را اذیتها رسانیدند شاه درانی با ستیاج این اخبار
 بر عادت معمول خود باز نشست هند فرمود و چون کل زمین لاهور را محصل نزول ابلال ساخت
 خبر آمد که اقوام سکھ که در جنگ رودهی که سرزمینی است قلب در نواحی سرهند عمل آلا باث
 مرزبان قریب دو لک سوار و پیاده جمع شده اند شاه بر بسیل ایلتار نمود و کروی راه را در عرض
 دور و ز طی کروی بسر وقت خون گرفتگان رسید یازدهم رجب سنه خمس و سببین و مائة و
 الف جنگ روداد غازیان کفر شکن بقتله ریخته و دوازده اخصامیان بر آوردند قریب
 بست هزار بخت پیرت را طعمه شمشیر خون آشام ساختند و متاعی که گیت آن مغوض بلم
 الهی است غنیمت گردیدند میرا و لاد محمد ذکا طال عمره و تاریخ این فتح چنین یافت
 خدا فتح شاه درانی به برگرد و بیستی لقبی به سال تاریخ فتح گفت ذکا به شرح طرفه
 فی سرتی غیبی به فتح هفتم شعبان سال مذکور شاه قرین فیروزی داخل لاهور گردید
 و در آنجا محل اقامت افکنده بقبضه و ق اطراف لاهور پرداخت و نورالدین خان
 و آئی را که از بی اطمینان اشراف الوزرا شاه و لیخان است بر سر سبکچون صوبه و ارکشیر تعین کرد
 بکبودان از قوم کشتری باشد کابل است در ابتدا مقصدی اشراف الوزرا شاه ولی خان
 وزیر شاه درانی بود که کیرتیه شاه درانی او را برای وصول زرازا کابل نزد حسین الملک فرستاده
 بود چون شاه درانی در سنه سیع و ستین و مائة و الف عبد الله خان آبشک آغاسی را
 از کابل بهای تخمین کشیر روانه کرد و او کشیر را از صوبه دایره جانب عالمگیر ثانی استخراج نموده
 عبد الله خان عرف خواجه کپک را با فوجی از افغانه نائب گذاشت دیوانی را سبکچون
 ستر کرد و خود برگشت بعد چندی سبکچون سردار افغانه را گشت و خواجه کپک را اول قید کرد

سپس از کشمیر برآورد و از عالمگیر ثانی بواسطت عماد الملک وزیر قدری زور فرستاده فرمان صوبه اری
 تمام خود طلبید و خطه و سکه بنام عالمگیر ثانی کرد و تمام صوبه راجه خالصه و چه جاگیرات منصبداران
 ضبط نمود مشارالیه جوان خوشروئی متصف باوصاف ثنائیه قریب الاسلام بود جمیع
 مزارات بزرگان و باغات کشمیر را تر میسبب نمود و هر روز بعد فراغ از دیوان دو صد
 کس مسلین را روبروی خودالوان اطعمه میخوراند و در هر ماهی دو اندوهم و یا زودهم طعام
 نیاز پنجه پیرم تقسیم مینمود و در دو صادر راجه و رویش و چه غیر آن در غور حال هر کس
 مراعاتی میکرد و در هر هفتگی یکبار شاعره مقرر کرده بود و جمیع شعرا کشمیر حاضر میشدند
 در آخر مجلس شبلالی میکشید و پنج کس از شعرا و نامی را که با هر کس از اینها ده کس
 مستندان کملی معین کرده بود و امر فرمود که تاریخ کشمیر از ابد تا بی آبادی تا زمان او
 تحریر نمایند در هر حلقه آن پنج کس محاسبه توفیق بود که توفیق تخلص میکند و نام اصل او
 لا رجواست بزبان کشمیر را روز در روز خوان کشمیر نظیرند از این مطلع از دست
 تیرت از سیئه من دل زدن آید بیرون و همچو آنکس که ز با تم کهن آید بیرون
 دوم محمد علی خان تخلص بیتین صاحب تذکره حیات الشعرا پسر حسام الدین حسان قوم
 مثل ساکن کشمیر در سبک منصبداران بادشاهی انتظام دارد و میرزا قلندر برادر
 نورالدین حسان قلندر و گاهی فتنه تخلص میکند صاحب یک کده بیت است سوم
 محمد علی لقب به پنبه نام و دو کس دیگر معلوم نشد آمدن بر سر اصل مطلب شاه درانی
 نورالدین حسان مذکور را با فوجی از خیل درانی و قزلباش دایلات خراسان و جمعی
 از راجه کوستان جمبو تخی کشمیر معین کرد و بکیون فوجی را فرستاد که شباب جبال را
 مضبوط کرده بعد از قیام نمایند در اینان بعد حرب و ضرب بسیار غالب آمدند و
 کثرت را از شباب جبال برداشته بسیاری را سر مشق تیغ جلالت ساختند و
 در عقب آن بر سر شهر کشمیر رفتند بکیون با جمعی که همراه بودند صف آرا گردیدند
 حسب المقدور دست و پای زدا فر کثرت تاب مقاومت نداشتند و در آن شهر کشت
 یافتند و بکیون با اهل و عیال و گلهای گاو و گوسفند در آن بدست نورالدین خان را

بنیاد کثیر مامور ساخت مؤلف گوید کثیر گرفت بار دیگر سلطان احمد نر و شمشیر
فرمود زبان تیغ تارسخ و او فتح نمود باز کثیر و در سنه سته و سبعین و مائة و الف شاه
در آتی لواهی عزیمت بجانب کابل برافراخت

چون

آرزو سراج الدین علی خان اکبر آبادی سراج الشعراست و طراز الفصحا و در تماشای
خوبان معانی تمام آرزوست و در تفصیل فیوضات ربانی سحر آفتاب بر آبراب تیغ پیوست
که از طبقات سلاطین اسلامیة هند اول طبقه که لواهی کثیر است برافراخت و
این قلم و را بر تیغ قواعد اسلام شرف اندوز ساخت طبقه آل ناصر است و در عهد ایشان
صاحب جوهران هر فن در هند بر عهد وجود فرامیدند و غلغلہ کالات انسانی را بملای اعلی
رسانیدند از انجمله طائفه قاضیه سجان اما در زمان باتشان این گروه بالا شکوه در پای
تحت سلاطین کوس سخن سنجی میخواستند و در عموم بلاد و مقببات کمتر نشان میداد
مثل ابوالفرج رونی و مسعود سعد سلمان لاهوری و امیر خسرو و امیر حسن و شیخ جمالی
که نشو و نماهای هر سه در دار الخلافه دہلی است و غیر هم رحمہم اللہ تعالی و از محمد اکبر پادشاه
روز بروز شاعری را رواج فرادان بهر سید و اکثر اصحاب راج و سخن سرایان گلستانها
عنادل گردید و جنبش این که سلاطین تیموریہ هند است تیر بیت مردم ولایت زیاده
سلاطین سابق گماشتند و توایم سر سلطنت را بر دوش دلائیان گذاشتند الحق
تاجداران صفویہ در ایران و شهریاران تیموریہ در هندوستان بچه آیین بهین باو شاهی
کردند و بخو که زمین و زمان آفرین گوید و او معنی سلطنت و جهان داری دادند و در
عهد ایشان هیچ خاندان عمده از ولایت ایران و توران نماند که در هندوستان نیامد
و بدولتی جمعیتی نرسید و چون اینها مرکز دولت را دایره و ارا حاطه کردند و رجب
مردم ولایت حکم مقنن طیس بهم رسانند هر عامی و سوتی آنجا به توقع منصب
هفت هزاری جانب هند دوید تا بجنب دار باب کمال چه رسد از انجمله فرقه شعرا
مثل غزالی مشدی و عرفی شیرازی و ثنائی مشدی و نظیری نیشاپوری و نوعی
خیوشانی و شفق بنجاری و حکیم رکن کاشی و طالب آملی و ابوطالب کلیم جہانی

و قدسی مشهدی و میرزا عنایت همدانی و دیگر جماعه لا تعد ولا تحصى که تاریخ نامها مفصل
تصریح میکند از هندوستان زلیان و رعمه اکبری شیخ فیضی لوی شاعری برافرخت و بختاب
ملک الشعرا سی سرایه افتخار اندوخت و معامران شیخ فیضی اند ملا شیر کوه کووانی
و شاهی کالیوی و ضمیری بلگرامی و در عصر جهانگیری و شاهجهانی شیدا و مبتکر که هر کدام
صاحب لکبه بیت است و شیخ محمد حسن ثانی کشمیری و محمد طاهر غنی کشمیری و اقربان اینها
بزم سخن چیدند و غازه تازه بر روی این شاه رخها مالیدند و در عهد فکده مکان با وصف
عدم توجه بادشاه شعر غلو کرد و از هر گوشه شاعری بر قیاس و هم درین عهد ناصر علی و
مرزا بیدل طرح سخن بآین تازه انداختند و این جوهر قابل را بصورت لفظه قریب
جلوه گر ساختند اما میرزا بیدل عمر دراز یافت و تا آغاز جلوس فردوس را مگاه محمد شاه
مرجع نشین پوست تحت حیات بود و هم درین عهد میرزا طاهر نصیر آبادی در صفهان
تذکره نوشت و فضل موزنونان هند را قدا ساخت پیش ازین تذکره نویسان ولایت
مثل محمد عوفی و دولت شاه و میر محمد تقی کاشی و غیر هم شعراء هند را مثل نکتی لاهوری
و ابوالفرح اونی و مسعود و سعد سلمان و امیر خسرو و امیر حسن و شیخ فیضی و غیر هم در
ضمن شعراء ولایت ذکر میکردند و درین عصر میر محمد افضل ثابت الہ آبادی و سراج الدین
علیمان آرزو صاحب ترجمه و میرزا محمد الغنی قبول کشمیری و میرزا منظر جان هلمان و بعضی
معاصرین اینها شاه سخن را بر گرسی بالاتر نشانند و این عیسی طبیب دکنما از زمین به آسمان
رسانیدند و دادند شورا فکلمان زمان استقبال چه قیامتها آشکارا می کنند
اما جمیع که در آن وقت مانخواهیم بود شاید که یاران دادرس هم بیاد ما آورده و بگویند
و بفاتحه خیری دست مرحمت بردارند نسبت آرزو از جانب پدر به شیخ کمال الدین خواهرزاده
شیخ نصیر الدین محمود چراغ دلوئی نور اللہ فرجیه و از جهت مادر به شیخ محمد غوث گوالیاری
شطاری روح اللہ روجه منتی میشود و ولادت او در سنه احدى و مائت و الف واقع شد
ابتداء علوم متداوله کسب نمود و هم در بهادی عمر ذوق شعر بهرساند و آنقدر خدمت
این فن بجاء آورد که او ساد برآمد و فرادان تصانیف در سلاک تحریر کشید و در سنه اربع و ستین

و مائت و الف تذکره الشجره الکبریٰ مجمع النفائس تالیف نمود این کتاب درین ایام به فقیر رسیده و در هیچ
اشعار آید و از انتخاب دادین اهتمام عظیم بکار برده تا که قشای اشعار متاخرین است هر چند
متوجه تحریر احوال شجره مضبوط تاریخ ولادت و وفات و سنوات و قانع و ذکر شجره را بر ترتیب
زمان نیست و ظاهر است که فرق در بیاض و تذکره همین باشد که بیاض تنها اشعار شاعر دارد و
تذکره احوال و اشعار هر دو دارد لیکن خود در ویایچه و خاتمه کتاب عذر انیمنی بر میگذارد
و مع ذلک در ضمن عبارات صاف بی تکلف لطائف و تعبیرات تازه باریخی فوائد مند درج
ساخته ازین سبب کتاب اورا کیفیتی خاص بهر سیده شکر الله سعیه و آن مرحوم ذکر فقیر ترین
کتاب دو جا آورده و هر دو جا بخوبی یاد کرده حق تعالی جزا خیر کرامت کند و آورده رسنه آئین
و تلمیذ و مائت و الف از گویا ربار الخلفه شاه جهان آباد آمد و صحبت او با مندرام مخلص بنابر صلیت
موزونی گیر افتاد و مخلص برای او مقبسی و جاگیری از سرکار پادشاهی گرفت و خدمت بسیاری
از خود به تقدیم رساند و موتن الدوله اسحاق خان شوستری نیز بقدر دانی او پرداخت و بعد
فوت موتن الدوله پسر او نجم الدوله نیز و تیره پدر عمل کرد و صد و پنجاه روپیه در ماه میسر رساند
و سوای این هم رعایتها مینمود و بعد انتقال نجم الدوله پسر او را در جنگ برادر خود نجم الدوله
صحبت برار شد و همراه او از دہلی قصد دیار شرقی کرد و در او آخر محرم سنه ثمان و شصتین
و مائت و الف بعد ایام معدود از وفات صدر جنگ ناظم صوبه اوده و صوبه الہ آباد که بقصد هم
ذی الحجه سنه سبع و شصتین و مائت و الف در گذشت به بلده اوده که وطن اصلی جد او شیخ
کمال الدین است رسید میر محمد یوسف بلگرامی برادر خاله زاده فقیر که فتم این صحیفه بر نام
اوست در مکتوبی به فقیر نوشت که پند راسه ملاقات با آرزو در بلده اوده دست داد
دیوانی در بروج قصار نظم میکرد تا ردیف دال رسانده بود از ملاقات بنده بسیار محفوظ شد
و یک روز در خانه خود مهمان نگاہداشت هر چند معاذیر پیش آوردیم بگذشت و ملاقات
پشتیر در شاهجهان آباد اتفاق افتاده بود چون آشنای علامه مرحوم میر عبد الجلیل بود
فقیر را در مجلس دریافت که فضلی دارد یا ادبانه و معتقدانه ملاقات کرد این منی از تواضع و
بزرگی اوست انتی کلامه آرزو بعد در و در بلده اوده بواسطه سالار جنگ با شجاع الدوله

خلف صفدر جنگ بر فرود سیصد روپیه در باره مدد خرج داد از سر کار شجاع الدوله مقرر شد و چون وقت انتقال و قریب رسید به بلده لکهنؤ آمد و بستان و سوم رنج الاخر بنوع و ستیج فائده و اله بجز احریت حق پیوست اول در اور لکهنؤ امانت گذاشتند و بعد چندگاه بقیه بدهد اورا بشاه جهان آباد برده و دفن کردند مؤلف گوید **س** خان و الاشان سرلج الدین علی و شیخ رونق بخش بزم گفتگو و زور قلم آزاد سال رحلتش و رحمت کامل بر روح آرزو و وقتیکه فقیر را تالیف سرد آزاد و پیش بوی و ترجمه آرزوی مرحوم مطلوب شد در تامل رفتم که چه طور بدست آید آخر کار بخاطر رسید که هر چند با هم تفاوت صوری نیست اما جنسیت موزونی و نسبت معنوی مستحق غائبانه مکتوبی باید نوشت و ترجمه و اشعار مشارالیه باید طلبید خط با قدری زیر بر سیل برشته وی جوابی که واسطه الوصول بود از دکن به شاه جهان آباد روانه کردم آن مرحوم جواب با صواب رقم نمود و ترجمه خود با قدری اشعار ارسال داشت و بار دیگر هم جزوی زیر بر سیل برشته وی جوابی با دفرستادم و سکه جزو اشعار خود ارسال نمودم و اشعار او را طلبیدم آن مغفور برخی از نتائج طبع خود را معنان دوستان ساخت ذکر او درین صحیفه بسیار است لهذا بی تقریب صله ترجمه ابقلم آمد و این اشعار را از جمیع النفائس ملقط گردید

کند از منت دام و نفس آزاد مرا	س بال و پر بسته و دهر که بی صیاد مرا
اگر چه نیست ز سرخ و رخسار ما	وله خم شراب شفق گون بود و فینه ما
بوقت عید با آرزویمان گشتند	وله توان قبول نمودن شکسته بسته ما
حیرت و دبار آروزیان چمن در زخم مرا	وله چشم حیران بال پرواز است چون شبنم مرا
کنند نسیم درین رهگذر مرآت کلیف	وله که باز خویش چو گل برکت را جو بکشا
حوال از من مخور صبح حشر چه سود	وله دماغ اینک که کسی را در هم جواب کجا
حسن پیدا ز عشق گردیده است	وله ظنا هر است این نبیوسف و یعقوب
نویختن سبز ز مسحت غافل اند	وله چون بنکیان که خواب زنند ابتدای شب
شیخ اینجا دعوی تقوی نخواهد پیش رفت	وله عالم آب است این والله جای زو نیست
یکش دیوانگان را قید دیگر بوده است	وله دور ساغر حلقه بزدنجیر ما افزوده است

دیده جامه یوسف کشیدن دامان	وله	گنه ز جانب سرنجبه زلیخا نیست
شیخ ز تاریخ جهان انگش	وله	کعبه تو کعبه منم خانه ایست
در گره بستیم چون تنم من	وله	شوق پا بوسی که مارا و ردل است
وصال خوش کمران راپر آرزو مند است	وله	بیان ببله دل ما هیچ فورسند است
بر آیدوان حرم چشم کی سیاه کند	وله	چو شیخ شهر سگ نفس عاشکاری نیست
نشد که یک دو قفس مرغ دل کند آزاد	وله	اگر چه چشم تمان را دام بیاری است
این بشارت برسانید بهر غان اسیر	وله	کاشیان بر دل محزون ز قفس بگتر است
تا فوش نمی شویم بحران پیچ چینه	وله	بر هر چه دست ما زسد آن میان دوست
نیست پائین تر ز خود بینی بحالم پایه	وله	انچه پیش مردم آئینه بود چاه من است
چو آن هاسه کمی با فقه در وی سوره قرآن	وله	قماش حسن از خط واجب تنظیم میگردد
ز بال خویش کند قرپوش فاخته ام	وله	کدام سرو گذر بر سر مزارم کرد
تخله بلبل شده در باغ زبید ادشما	وله	این سخن را برسانید به صیادی چند
ای زخم دل ز به شدت در مجاتم	وله	بیدرد لای چشم تری داشتی چه شد
آنقدر فونی کرد رنگین نسایم تیشه کو	وله	صنعت ستیر سم نخل از روی فریادم کند
نه کامل بنورانی رخ دلبر نمی ماند	وله	اگر ماند شب ماند شبی دیگر نمی ماند
بدم ز خویش اگر آن نگار فرماید	وله	جنون چه کار بود چون بهار فرماید
زد و آه کنم طهر سنبستانی	وله	به طیب خاطر اگر زلف یار فرماید
خستگان عشق را راه عدم در پیش بود	وله	زخم شمشیرت بر سم ارمغان برداشتند
همچو آئینه و کاتنا همه سوخته شده است	وله	یوسف کیست که امر و زباز را آمد
نشوم گر چه درین باغ بسی نالیدم	وله	آشنایان صفیری ز خوش الحسانه چند
شوم غبار دونه خیزم ز راه او تا حشر	وله	همین قدر ز من حنا کسار می آید
تا خوانده نامه بر سر عاشق زدی زناز	وله	پیغام اشتیاق مرا این جواب بود
گره بکار تو ای آسمان نمی افتد	وله	دور ز غمچه طبعم اگر شگفت شود

سجده ما بآن مه نو خط	وله	از من از خسوف کم نبود
شکار افکن دران صحرای پرنیزنگ توان شد	وله	که چون طاووس مستش صید ترکش بسته میگردد
عقل است سر اسیمه تر از غاصی حشر	وله	که غشش تو ام شور قیامت بفرستد
آرزو بر سطر با سطر زون بیاصل است	وله	هست بیجا اینکه خوابان چین برابر و نیز تند
کرد مارا خوش گرفتاری دل او شاد باد	وله	خانه زنجیر سازان چون آباد باد
فرغ چشم آگاهی امیر المومنین حیدر	وله	بر انگشت یه اللهی امیر المومنین حیدر
ای که میخوای مراد محفل شایمان بری	وله	مطلقا آداب آن صحبت شنید اند فقیر
دیرانه را بچشم کم ای بنجبر بسین	وله	کز سیلهای خانه خراب است یادگار
این دل که هست باعث خاموشی لبم	وله	قتلی بود که برد ز خود از درون زدم
ز بیم آنکه درین ره خطر بد نبال است	وله	چو تو پمیروم و روی بر قفا دارم
نیست چو تخم لاله ام طاقت منت کشی	وله	سبز نبود گرم را بر بهار سوختم
عذلیب نوحه گر چون من کجا است	وله	آشیمان بر نخل ماتم بسته ام
جستجوی دام دارم منع پردازم مکن	وله	میروم از باغ میرون بلبل آواز مکن
راحت درین چمن گل خیر قنادگی است	وله	چون سایه خاکسار شود پای دراز کن
آرزو بهر خلاص از نعم عجب تقریب بود	وله	شد جدا یار و نمرودی در فراقش دای تو
صناعت جان من دارم	وله	دشمن بندج خدا شده
در سر صیاد سودای شاع ناله نیست	وله	تا کی ای مرغ قفس حیا دکانی چیده
ز تو چشم مهربانی و گرای فلک ندارم	وله	شب بهر بود ممکن که سحر کنی نگر وی
داشت در مذهب سباز به علم مبر	وله	هر گز نیست سربل کندش حق پدیری

ذکر اسحق خان و اخلاف او در ترجمه آرزو بر زبان تسلیم گشته مردم این زمان
 بنا بر معصری این اشخاص را میدانند بعد طول عهد که میدانند که بل اتی علی الانسان
 حین من الدهر لم یکن شیئا مذکور الهذا ضرور افتاد که محلی احوال اینها بساعت زمانیان
 حال و استقبال رسانیده شود

اسحاق خان مخاطب بپوتن الدوله شوستری امیر صاحب جوهر بود پدرش از شوشه بنده آمد
 و در شاهجهان آباد متوطن گردید اسحاق خان در بزرگسالی کمال پروا داشت از
 استعداد آن عصر برآمد خوش فهم و قیصه سنج بود و در شعر و نظم عربی و فارسی و حتی بالاداشت و در
 هر سلطنت یا اعتبار زیست خصوص در او اسطعمه فردوس آرامگاه کمال تقرب سلطانی
 بهم رسانید و در سنه ثمانین و خمسين و مائت و الف وفات یافت از دست
 زبک در دل تنگ خیال آن گل بود و نفیر خواب من اشب صغیر بلبل بود و
 آرزو در مجمع النفاس گوید فقیر را در خدمت ایشان از مدت بست و چند سال اخلاص و
 بندگی متحقق از نجات کمال اسحاق مرعی میفرمود و او سه پسر گذاشت نخستین میرزا محمد
 که او نیز شل پدر کمال تقرب فردوس آرامگاه بهم رسانید و محمود اقران بود اول
 خطاب اسحاق خان و آخر خطاب نجم الدوله امتیاز پذیرفت و بخشی چهارم شد
 فردوس آرامگاه خواهر نجم الدوله را با شجاع الدوله خلف صفدر جنگ ازدواج داد
 بعد انتقال فردوس آرامگاه در عهد احمد شاه خشکی روی او بجال ماند و در بگری
 شاهجهان آباد که از خدمات سیر حاصلست ضمیمه شد چون صفدر جنگ را با انعامه
 جنگش و غیره که در شمالی صوبه دلی میباشند نزاع پیش آمد و با بین قصبه بتیالی قصبه ساو جنگ
 اتفاق افتاد و صفدر جنگ شکست یافت نجم الدوله که همراه صفدر جنگ بود داد
 شجاعت داده خود را بمیدان عدم کشید و این واقعه بست و دوم شوال سنه ثلث و
 شین و مائت و الف رو داد و با لوت او را بدلی رسانیده بنجاک سپردند آرزو در مجمع النفاس
 در ترجمه خود مینویسد اکنون سیزده سال است که اکثر اوقات صرف خدمت و صحبت
 نواب نجم الدوله که ستاره هم و دولتش بر اوج اقبال روز افزون و افق از دیاد پیوسته
 لایع و روشن باد و مینماید انتی کلامه آرزو در مجمع النفاس را بعد وفات نجم الدوله
 تمام کرده و انیمنی با دعاء بقامنافات دارد ظاهر ترجمه نجم الدوله که در حالت حیات او
 نوشته بجال داشته و کپی دیگر بپوتن الدوله دلی می میرزا علی افتخار الدوله دوم
 مرزا محمد علی سالار جنگ در عهد عالمگیر ثانی از شاهجهان آباد عازم لشکر صفدر جنگ شده اند

اتفاقاً صفدر جنگ در بهمان ایام فوت کرد و برادر در او اواخر محرم سنه ثمان و ستین مائت و الف در بلده او ده نزد شجاع الدوله رسیدند و بنا بر قرابتی که سابق بقلم آمد تا حالت تحریر با اعتبار و مقدار میگردانند و بست و چهارم رجب سنه خمس و ستین و مائت و الف سال از جنگ از پیشگاه شاه عالم بخالت تن بخشگرنی قامت بمات آراست *

از پیشگاه شاه عالم

فقیر آزاد الحسینی الواسطی البکر امی عفی الله عنه این گستاخ کیست که با وصف کج حج زبانی پهلوی شیوا زبانان می نشیند و با وجود تنگ سر ماگی در بازار سیر متاعان و کانی میجست شاید مبد و فیاض روح القدس را بتاباید و فرموده دوری از عنایت خاص بر روی او کشوده بلی قدرت بالله الهی سر او را دراموزون ساخته اگر آزاد را هم موزون نماید چه جای استعجاب و قمری را مصرع سر و سی آموخته اگر او را هم سر و ستان مضرعاً تلقین فرماید چه محل استغراب از نیجا است که حضرت لسان الغیب قدس سره سی صد و پنج سال تخمیناً بیش ازین بنام و تخلص فقیر ایام نموده و از عنایت بی نهایت بزبان عقیده تمهید فرموده که

فما ش میگویم و از گفته خود دل شادم **ب** بند عشقم و از هر دو جان آزادم *

بنده عشق ترجمه غلام علی است چه عشق عبارت از امیر المومنین علی باشد چنانچه مرتب الامین شهر سنای افاده میکند **ب** هر چه گویم عشق زان برتر بود و عشق امیر المومنین میگردود و دنیای کاشی گوید **ب** علی باشد کسی کش عشق خوانی به محبت غربت مستان دوست **ب** در و د فقیر از شبستان عدم در انجمن وجود بست و پنجم صفر روز یکشنبه سنه سه عشر و مائت و الف مولد و نشاء محمداً میسران پوره واقع قصبه بگرام تالبع حویبه افاده از سر زمین پورب نسب فقیر منتی بعیسی موتم الاشیال بن زید شهید بن امام زین العابدین رضی الله عنهم و الهی میگویم **ب** اگر چه باشد موتم الاشیال عیسی جد من و عیسی جان بخش شیر انم ابد و نفس **ب** معنی موتم الاشیال تیمم کننده شیر بچا چون اکثر شکار شیر میکرد این لقب بقلب گشت و نیز میگویم

مرا به تیغ ستم گشت و گفت از سر ناز **ب** چراغ دوده زید شیب در روشن شد *

تحصیل علمی از پنجم اوستاد نخستین آئینه فیض سرمد میر طفیل محمد قدس سره که سرایه علوم درسی پلغیل علای دست داد دوم علامه جلیل القدر میر عبد الجلیل سقا الله السبیل که لغت و

حدیث و سیر نبوی و فنون ادب را آنحضرت با کتب سابقه علوم سید میر محمد سلیمان الله تعالی
 حفظ علامه مرحوم مرحوم کبر و قوافی و بعضی فنون ادب را تربیت والا استفاده شد چهارم
 صاحب آیات بنیات شیخ محمد حیات روح الله روحه که در مدینه منوره صحیح بخاری از خدمت بابرکت
 بسند رسید و اجازت صحاح سه و سائر مفردات مولانا حاصل گشت پنجم صنوف کمالات
 را حادی شیخ عبدالوهاب طباطبائی طاب منجحه که در مکه معظمه بعضی فوائد علم حدیث از زبان
 مبارک بر لوح خاطر نقش بست و ترجمه بعیت بجناب مقدس میر سید لطف الله بلگرامی
 قدس سره بعمل آمد تراجم اکابر سنده در ماثرا الکرام و سر و آزاد و ترقیم یافته و مدت العمر سفر پیش آمد
 اول سفر شاهجهان آباد باراده ملازمت علامه مغفور مذکور که آنجا تشریف داشتند در سده
 اربع و ثلثین و مائة و الف با اتفاق غیر عظمت الله بنی بلگرامی رخت سفر بآن بلده طیبه کشیدیم
 و دو سال در ظل تربیت علامه جا گرفته به بلگرام عطف عنان نمودم دوم سفر سیوستان که بلده
 ایست از بلاد سند در ذی الحجه سنه ثلثین و اربعین مائة و الف از بلگرام شب نیر غزم بجناب
 سیوستان گرم جولان ساختیم و بر سر شاهجهان آباد و لاهور و ملتان و آج دیگر عبور نموده در عشره
 ربیع الاول سال دیگر بوصول آن شهر و ملازمت خال صاحب قبال خود میر سید محمد
 سلمه الله تعالی که از پیشگاه بادشاه دہلی میر بخشی و وقایع نگار آنجا بودند سر مایه انشراح اندوختیم
 و آنجناب فقیر انیامت هر دو خدمت مقرر کرده خود متوجه بلگرام شدند و بدو چهار سال باز سیوستان
 به مقدم فیض توأم شرف اندوز ساختند و فقیر را واسطه سده و اربعین و مائة و الف از راه
 رفته بودم به شاهجهان آباد برگشتم در آنجا استماع افتاد که والد ماجد فقیه و سائر اہلبیت بتقریبی در
 مدہ الہ آباد کرده منزل شرقی بلگرام است اقامت دارند اول به اکبر آباد فرستم و از آنجا راه
 است الہ آباد گرفتم وقت طلوع ہلال رمضان سال مذکور بود و آن بلده و ملاقات اہل بیت
 سر مایه نشاط عید اندوختیم و چندی در آنجا رعل اقامت افگندم و در ایام اقامت آنجا دو نوبت
 بلگشت بلگرام شتافتم سوم سفر حرمین محترمین زاد جا الله شرفا چون نوبت دوم از الہ آباد
 بلگرام آمدم شوق زیارت حرمین و اختیار تجرید کہ از مدتی دہسگیر دل بود بهجوم آوردم و سوم حب
 نہ جنین و مائة و الف مطابق کلمہ سفر خیر از بلگرام محل حجاز بمنیت طراز برستم و مسافت بروبحر

نور دیده با ما کن مقدسه رسیدم و حسین نیاز بر عقبه بیت الله مالیدم چون سوختم حج دور بود سه و زور گشته
 معطنه مانده رو بدینیه منوره آوردم و بخار آستان رسالت را کحل الجواهر چشم نیاز ساختم و عید الفطر در
 حضور اقدس کرده بام القری صرف عنان نمودم و سال دیگر موافق عمل اعظم مناسک حج بتقدیم رساندم
 سالم کشمیری حسب حال خود و فقیر گوید **عید فطر** است بر دین پیغمبر شبیا الله گفتنم پس یاد در
 این عید و مدینه نجات من طالع من **انشاء الله** که عید و گریه خان آرزو در مجمع النفاس زیر ترجمه
 سالم بنویسد ایامی که در گجرات بود توفیق حج یافته بزیارت بیت الله خانه دین خود آباد ساخت
 الف تا پیش از ایام حج بمدینه منوره رفته بود که ایام حج منقضی گشت و ران باب
 رباعی مذکور گفته مولف گوید انقضاء ایام حج ازین رباعی مفوم نمیشود خداوند خان آرزو
 چه نمیده مراد سالم جهان است که فقیر بیان کردم و در سنه اثنین و خمین و مائه و الف مطابق سفر
 بنجر از حجاز سری بدیار و کن کشیدم و در خجسته بنیاد او رنگ آباد رنگ اقامت ریختم و چند بار
 تماشای اطراف ملک و کن برخاستم اکنون در دارالامین او رنگ آباد گوشه گیرم و از خاک
 آستان فقیر سر برکش دید **ضمیمه عمر تنگ** مایه شخصت و یک کشیده و آفتاب ندگی لب بام
 رسیده حق تعالی خاتمه بخیر گرداند و پر دانه بی پروا بال را به شعله دیدار رساند فقیر عمر بیست
 که در میان سخن ساغری میرند و گاه گاهی از ته جرعه فکر خاری می کشند هر چند سیخو انهم پاپ
 قلم را خایندم و سرگودانی او را در وادی تخیلات نه پسندم لکن موزونی فطری دست از من
 برنمیدارد و وفایه وار کشان کشان به سیر نز بتکده معانی می آرد و هر کیف خاطر خود را باین جج میکنم
 که ساحر فکر تنها بر من افسون دمیده بلکه بسیاری از کبریا و دین را در دام خود کشیده دیوان
 فارسی و عربی فقیر مراتب است دیوان عربی سه هزار بیت باشد سخن عربی را بطرز خاص و اسکیم
 و با آرا فسون خوانان بابل می کشم طوطی بزم با قمریان عرب و مساز نغمه سنج پوزیم با خوش
 نوایان حجاز هم آواز دیوان عربی فقیر در حرین شریفین و بلادین و مصر مشهور است و محافل
 عرب با باین غریب تازه دارد و مهور گویا شوکت بحساری از زبان من میگوید **عید فطر**

شنیده اند بتان بین کلام مرا | نوشته اند بر آب حقیق نام مرا
 در عنوان کتاب سمت تحریر پذیرفت که فقیر در تمام عمر خود آلی گرانمایه سخن ابد است اغنیایه فروخته ام

و از ثنا گسری را باب دول قدر فردی بنیند و ختمه کرد و قتی ساز راه آخرت نو ختم و رباعی را نوشته سبیل
 بیت الله ساختم یعنی رنگا میکه احرام حرمین مکررین برستم در شان راه بانواب صفا طاب شاه بر خوردم و
 این رباعی گذرانیدم **ه** ای حامی دین محیط جود و احسان به حق داد ترا خطا یک صفت شایان و او
 تحت بدرگاه سلیمان آورد و تو آل نبی را بدر کعبه رسان به نواب بسیار محظوظ شد و اعانت زاد و
 راحله لعل آل و درود و حقیقت نظم این باغی برای تحقیق مضمون آیه کریمه و علی الناس
 حج البیت من اتطاع الیه سبیلاً است نه برای طلب حطام و نیوی اکنون برخی منظومات
 خود بر تیب ردیف می نگارم و غزالان رم کرده خود را در میدان صفحه بجولان می آرم **ه**

آلے تارا گرے دل دیوانہ مارا	✦	کراست کن نسا آل تشینی دیوانہ مارا
بدہ دردست رنگاہ ہوس آئینہ دل را	✦	رحسن خویش گن آباد حیرت خانہ مارا
کریان را نظر بر زشتی مہمان نمی باشد	✦	مہرازیلغ میرون سبزہ بیگانہ مارا
درین محفل کن از دست مردم آبر و ریزی	✦	تو گردش دہ برنگ آسمان پیانہ مارا
بے نیاز است ز تعمیر سر مرقد ما	✦	در زمین سخن خویش بود مشہد ما
بے قنائی خود میسر نیست دیدار شما	✦	میفرود شد خویش را اول خریدار شما
منکہ با شتم تا شوم و از بار بار یاب	✦	میکنم سرافند ابر پای دیوار شما
صبحدم ارشاد شد البتہ شب بر میخورم	✦	یشناسد خوب مخلص صدق گفتار شما
آخر ترا کن تاثیر عشق رام ما	✦	گیر اتر است از سر زلف تو دام ما
چندین ہزار میکدہ را وقف میکنم	✦	روزیکہ جام چشم تو گرد و بکام ما
گر ز خود دور کر و اندھا	✦	با تو محشور کردن اندھا
از گل من کشیدہ اند گلاب	✦	بے زور زور کر و اندھا
تا بتم بے حواس ہما من	✦	طہرفہ کافور کردن اندھا
راہ کن از گردہ دام عنبرین دل را	✦	بسلم شانہ شکن این طلسم شکل را
چراز حلقہ اسباب میروی بیرون	✦	مکن براے خدا بے چراغ محفل را
می داد چشم یار دل زخم دیدہ را	✦	دانکہ کنا فح است جراحت رسیدہ را

تو چاکری گرفت غزال رسیده را	✦	خطش دید و وحشی دل را اسیر کرد
ضایع ساز حلقه قد خمیده را	✦	بیری رسید بر در طاعت تقسیم شو
آزاد کرد پیر غلام خریدیده را	✦	مازم به صاحب که سر ایا مروت است
پیرا بن سپید غلام سیاه را	وله	منور کرد پر تو خورشید ماه را
بر سر گرفته است بلای سیاه را	✦	قل بهما عجب که پند است شاه را
این لعل آبدار سز و باد شاه را	✦	دل را بنجر جناب مقدس کجا برم
یک نمسوار داد شکست این سپاه را	✦	عشاق را فکند ز پا طفل نورسی
با وصف اضطراب وطن کرد چاه را	✦	چیران گوشه گیری سیاه کشته ام
بر طبیعت بچو او بگذار همی مرا	وله	ای مسالج دیده گرز گس یا مرا
هرگز ایدیم طلبکار است دستار مرا	✦	تا بدست آورده ام مانند گل شست زری
عرض کن وقت مناسب دیده اظهار مرا	✦	ای صبا از حسن آداب رسالت واقفی
در چشم میرسد خط چند از چراغها	وله	دارد بر آید به جالت سر انصاف
شاه باش بر نیم سفارت پناه ما	وله	با گل پیام گفت ز برگ گیاه ما
هر چند خور و سال بود باد شاه ما	✦	تسخیر دل نمود بطوریکه واد واد
آتش شیشه بود چشم تماشائی ما	وله	سوخت از پر تو خورشید جبینی دل را
گر کتان را افگنی در آفتاب ما	وله	تا توانا نیست روزنا توان روشن شود
تنگ سلطان است در اقلیم او شهر خراب	وله	بادش با خاطر آزاد را آباد کن
تمام خشک شدم لیکن اینقدر باقی است	وله	بیا که چون گهرم بپوشم تر باقی است
زمزم بسمل و مشت بال و پرباتی است	✦	توان رساند بایلین حضرت صیاد
چو شمع کشته مراد غمغمر باقی است	✦	تو قتل کردی و من سرخوشم ز سودایت
توان نواخت مر آه در جگر باقی است	✦	جدا از بزم تو هر چند کرد خاموشم
سر مه در دیده غمخوار چه قدر ناساز است	وله	هست ظاهری که خود آرائی ناقص بیا است
بر پشت این براق زنده آسمان گذشته	وله	دل با علو هست خود از جهان گذشته

کردم بسان سنگ فشان طرفه قصهها	✱	روزی که تیغ قاتل من بر فشان گذشت
پاسن نسیم صبح حدیث صحیح گفت	✱	بیمارشد کسیکه برین گلستان گذشت
تخلیکه گردنخ اود میدد مذموم است	وله	حصار این چنین تازه حیث زقوم است
خزان گل چه قدر داغ کرد لبیل را	✱	همیشه مرثیه خوان شیبدم روم است
گفته ادب دماغ مرا تا پناه نیست	وله	دل کرد هر چه کرد ز مخلص گناه نیست
در حجب از خرابی احوال با پیرس	✱	ببینی که در قلمرو ما بادشاه نیست
از پرده بارد دیگر دلدار بر نیاید	وله	خورشید حشر بش از یکبار بر نیاید
دانی چرا نگارش بر مخلصان نیفتد	✱	از خانه احتیاطا بیما ر بر نیاید
سری به کشتن عشاق یار پیدا کرد	وله	جوان نوشد و ذوق شکار پیدا کرد
نمود آئینه در پیش یار دانا نی	✱	خوشامدی شده جادو کنار پیدا کرد
پوای کوچه جانانه نیست با ماصاف	✱	چه واقع است که از ما غبار پیدا کرد
اگر گردش سپهر ایانم بجا نماند	وله	هی بری ز گرد باد چراغم بجا نماند
چون نپسند که از سرمینا جدا کنند	✱	صد حیف وقت نشسته و مانم بجا نماند
توکل را نظر هر روز بر تو خدستی باشد	وله	همان بهتر که این کس یار صاحبی باشد
زوال دولت اهل ستم امان باشد	وله	نه گرفته سپهر از سپه کتان باشد
ز چشم یار غلط نیست عثوه موسم خط	✱	که وقت شوخی نرگس همین خزان باشد
من از تفرج این گلستان نظر بستم	✱	که ادا مانع که ممنون باغبان باشد
عجب که با قدم خدمتی که دارم گفت	✱	چرا بجاشی بزم من فلان باشد
مقیم دشت جنون پاسبان نمیخواه	✱	که آهوان حرم را حرم شبان باشد
یقین که باز بروی زمین فرود آید	✱	اگر چه جاسی میبار آسمان باشد
بوقت پیر شدن قدر رنگ و بوداند	✱	هنوز غنچه منور و رنوجوان باشد
کسیکه صدر نشینی گزید اوداند	✱	پسند خاطر آزاد و استان باشد
زاهد ساده پی راه خدا میجوید	وله	کورا ز بجنه دی قبله نما میجوید

چون درختی که دو اند بنزین ریشه شاخ	✚	زلف آن سروده خاک مرا بجوید
وارم ولی که عشق تمنای او کند	وله	آتش بجانب کرده خویش و کند
امسال گل بربگ عجب در چمن شکفت	✚	اما کرد مانع که بر چید و بو کند
با در نمود در حق من قول بدی	✚	کیبار لازم است مرا در و بو کند
غافل تری از و نتوان یافت در جهان	✚	دیوانه که کوس ترا آرزو کند
سر زلف تو بر زمین باشد	وله	رسم صاحب دلان همین باشد
اگر چه طریقت کلاه تو جز ستم نکند	وله	حق تسلط این سرفراز کم نکند
نوفغان مرحمت تازه بکارم کردند	✚	که بجان مصحف دل و دهن زارم کردند
صید پر لایع من قابل فتراک نبود	✚	صید بندان چه پسندید و شکارم کردند
حلم باید که بس در افزون تر باشد	وله	در فلزات گران تر ز همه زر باشد
اول گنجینه این است که در بهم سازند	✚	به هم آرند اگر بازیست ابر باشد
لذت فقر بدارنده افسرند بهند	وله	ساغر آب خضر را پس کنند رند بهند
و صحت اصل نه شد مانع شیرنگی فرع	✚	شوقی صن پری را پسند رند بهند
دار و بوقت در محفل قباحه میکند	وله	ایر در محتاب باستان عداوت میکند
نوبهار این چمن دارد خزان را در کنار	✚	رنگ زرد در گل باین معنی اشارت میکند
ای که میسر سی زبده فواجیه توانی صفت کرد	✚	چون قضای حاجتی خواهند اجابت میکند
آه میسوزیم و او نظاره ما میکند	وله	آتش افرودخته ظالم تماشا میکند
عقده خاطر زلف تا بدارت و انمود	وله	شانه علاج ترا نامزد بدیضا نمود
ملک با آرام در زیر فلک چون به نیست	✚	دل فردکش در شکیب زلف او بر جانمود
دل عنان گرداند از یار کس سوی دیگر	وله	قبله را تحویل کرد از طاق ابروی دیگر
همچو زلفی که رسد تا مک صاحب ناز	وله	میگشت تا بعد م سلسله عمر دراز
شرکان بدور مردم چشم سیاه او	✚	استاد کرد کعبه بدور صفت نماز
ولی که زلف نگاری بود شبستانش	وله	ز شاه هند فزون است شوکت شاتش

بی تو دلما می حبس چه خرابی دارد	+	شهر را می شود آباد اگر می آئی
بی وقت برخیز و از سازش آئی	وله	دارم چو وقت ساعت گویائی بجائی
تواند کنساید به بهینا آمدن	وله	مگر آنکس که زنده بود جهان دست روی
توان کشیدن گردن همیشه و خطری	وله	به تیغ دایر شمع را از یاده سری
فرنگ پوش رسا طرذ کافرستانی است	+	قدم فشار بدار الا مان بخیبری
که ببل مشتاق چمن میگردد	وله	باطاب بوی پیر برهن میگردد
من شیفته خودم برنگ دولاب	+	میگیرم و گردن خویش تن میگردم

بعض ابیات از دیوان فقیر شرح طلب است لکن بقول عرب صاحب البیت
 البصر بالبیت ورنجا شرح آن صورت ترقیم می پذیرد که حاجت رجوع بجای دیگر نماند
 سفینه غزلی هست در نگاه مرا **قوله** سودا دشت بیاض است سیر گاه

دشت بیاض نام سزمینی است از خراسان

نخ ابرم آب رکن آباد و گلگشت صلی را **قوله** از خوش کردم کنار زمزم و رکن و صلی را
 تلخ است بسوی بیت خواصه حافظ که به ساقی می باقی که در جنت خواهی یافت
 کنار آب رکن آباد و گلگشت صلی را **قوله** در بیت خواصه حافظ سکه چینه کور است
 آب و رکن آباد و صلی فقیر هم در مقابل سکه چینه آورده ام زمزم و رکن که نزد محمد شین
 رکن مطلق عبارت از حجر سودا است و صلی که در قرآن واقع شده و اتحاد زمین مقام
 ابراهیم مصلی و زمزم و صلی در عین مسجد بر نزدیک کعبه اند **قوله**
 مرا مشا هده شد در مدینه نبوی **قوله** اگر آب خضر خاک شفا است جلوه نما

خاک شفا قطع زمینی است مشهور در مدینه منوره که حضرت صلی الله علیه و آله و
 اصحاب و سلم از آن خاک بیمار را خورانیدند و شفا یافت فقیر آنرا زیارت کردم و خاکی برداشتم
 چه ناخنی زده در دل بلال الماسی **قوله** که در مواجعه مصطفی است جلوه نما

بلال شکی از الماس تراشیده و در دیوار روضه منوره جای مواجعه ضبط کرده اند
 فدای خاصیت وادی عقیق شوم **قوله** اگر گرد ریگ روانش علاج تشنه لبی

وادی عقیق نام وادی مشهور قریب مدینه منوره فقیر زیارت آن عقیق مبارک مکرر سرخوردنی
 حاصل کردم ذکر وادی عقیق در اشعار عرب بسیار است و در اشعار فارسی مخصوص فقیر
 عمده پیش از همه در کار جهان سعی کند **قوله** سرعت منطقه از دایره با افزون است
 سرعت دایره منطقه البروج از دایره صغار زیاده است **تفصیل** از کتب هیئت باید جست
 اشکم به عشق آن بت هندو برآمد است **قوله** دریای گنگ از بن هر مو برآمد است
 منتقد بنودان این است که دریای گنگ از موسی سرکی از مقتدایان ایشان برآمده
 خط مشکین خال رخسار ترا بر سر رسید **قوله** فوج هندوستان بتسخیر ملک عنبر رسید
 ملک عنبر حبشی امیری است مشهور از امراء دولت نظام شاهیه دکن بادشاه دہلی
 بارها افواج بر سر او فرستاده **تفصیل** در تاریخ نامها مسطور است
 حذر ز آفت ممنون خویش باید کرد **قوله** اگر آفتاب زبیداد ماه میگیرد
 ماه از آفتاب اقتباس نور میکند و کسوف آفتاب از حیلولت ماه می شود
 اگر سنگ است آنهم با محبت نسبتی دارد **قوله** که مقناطیس با قطب شمالی الفتی دارد
 مقناطیس دو خاصیت عجیب دارد یکی جذب آهن دوم عشق با قطب شمالی و مدار
 قبله نما بر عشق مقناطیس است چه مقناطیس ابر بازوی راست مرغ آهنین قبله نما
 میزند و اثری از مقناطیس دروینما بد از چرخ زدن بازوی راست مرغ
 خواه خواه بطرف قطب شمالی می ایستد بنا بر عشقی که با او دارد پس خبر و رشد که
 منقار مرغ جانب قبله ایستد و زدن مقناطیس بر بازوی راست در قبله نمای اهل
 شرق است در قبله نمای جوانب دیگر جای میزند که سمت قبله راست آید مؤلف گوید
 مرا از قبله نما این سخن یقین گردید که خضر راه شود سنگ گرضا خواهد بود در اینجا
 نیز یکی قدرت الهی را تماشا باید کرد که جدی یعنی ستاره قطب علوی است و مقناطیس
 سفلی آن جرم نورانی و این جسم ظلمانی و در میانه فاصله از زمین تا آسمان هشتم با وصف
 انیمه بعد صوری خدا دادند با هم که ام قرب معنوی است که مقتضی کشش محبت گردیده
 و معامله مقناطیس با آهن و کاهربا با کاه همین حکم دارد از اینجا است که اگر شخصی بر بصرورتی

عاشق شد جای طعن نیست که حق تعالی نسبتی خفی در میان هر دو پیدا میکند که منشا عشق میشود
عقل در ادراک آن عاجز است مقتطیس در قاسوس بغین مجسمه است و شور و لقا شده
نقش است عجب دایره بندی خطش | **قوله** | کز سایه خورشید جمالش خبرم داد
دایره بندی دایره ایست که از احکام چند وضع کرده اند برای معلوم کردن سایه صلی آفتاب
و فقما بنا و شناختن وقت نماز ظهر و عصر برین دایره گذاشته اند

سبکتگین کمر تارا غلام حلقه بگوش | **قوله** | زد اغ حسن و خال تو آبروی ایاز
سبکتگین لقب ناصر الدین پدر سلطان محمود غازیت تگین کمر را گویند چون باریک میان بود او را
سبکتگین لقب کردند و سبکتگین در بیت فقیر از آن قبیل نیست که درین بیت شیخ سعدی افتاده
ایکله یحیی مکنی کز پی او دگر مروا | **قوله** | در نطفه سبکتگین عیب ایاز میکنی
و همچنین در بیت شیخ کمال نجند | **قوله** | چون نظاره آدمم بهر شکار دلبان | **قوله** | دم دل سبکتگین لب ایاز یافتم

چند درین هر دو بیت عشق سبکتگین با ایاز مقصود باشد و این خلاصه واقع است و در بیت فقیر
مقصود و مقابله شاهی با غلامی است نه عشق سبکتگین با ایاز بر یاران کرم گستر معروض
میشود که شخصی با فقیر معارض شد و اعتراضات بر بعضی ابیات فقیر بقلم آورد و این
کنه رسمی است که معاصران تصنیف معاصران در میزان اعتبار نمی بخشند و کمر همت بر شکست
اومی بندند هیچ مصنف در هیچ عصر ازین بلا محفوظ نمانده تا بحدی که مشرکان بر کتاب فروش
سخن ازل تعالی شان ایراد گرفتند و او بیهوده مسکنه یافت زبان در کام کشیدند

مفسران آورده اند که بعد نزول آیه کریمه انکم و ما تقبذون من دون الله حصب جهنم
این الزبیری گفت لا خصم محمد یعنی خصومت میکنم محمد را پس نزد حضرت صلی الله علیه و سلم

آمد و گفت آلیس قد عبدت الملائکه و آلیس قد عبدت المسیح فیکون ابو لک حصب جهنم
یعنی آیا نیستند که پرستنده شده اند ملائکه آیا نیست که پرستیده شده عیسی علیه السلام

پس میشوند اینها بهیچ دوزخ حضرت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود ما اجملک بلخته قومک
چه جا بلی تو بزبان قوم خود زیر آن کلمه ماکه در آیه واقع شده موضوع است برای غیر ذوی العقول
و ملائکه و عیسی ذوی العقول اندلی اگر کلمه من که موضوع برای ذوی العقول است در آیه

میبود و اعتراض مذکور دارو میشد ابن الزبیری جواب دندان شکن شنیده دم در کشیده الحاصل
 یکی از ملازمه فقیر رساله در جواب اعتراضات آن شخص نوشت چون آن ابو به از فقیر فرا گرفته در
 کتابت آورد درین محل چند اعتراضات و جواب با اختصار عبارت ثبت میشود و
 بعضی شواهد که بعد از تحریر رساله منظر در آمد نیز الحاق می پذیرد آزاد
 مراد سوخت چون پروانه آخر حرف گرم او | از فو بان جهان آتش زبانی کرده ام پیدا
 منقوض گوید و سوختن بمعنی سوختن نیامد بلکه سوختن آمد چنانچه ظهوری در
 دیباجه خوان خلیل فرموده که یک بیت سوختن و یک بیت و سوختن نباشد و استاد
 سراج الدین علی خان آرزو فرمود که و سوختن بمعنی سوختن نیامده انتهی کلامه عجیب
 گوید و سوختن بمعنی باز سوختن یعنی دوباره سوختن است مثل سوختن زغال چه
 بمعنی باز آمده شیخ نظامی در ظلم دارا گوید ز خلق آنچنان پرو پیوند را
 که سگ دانه بیند خداوند را و حاصل معنی و سوختن تمام سوختن است چه در
 آتش اول قوتی در زغال میباشد و در آتش ثانی تمام سوخته خاکستر میگردد و پائیند خان
 گوید گویند داغ سوز که و سوزی از غمش | خود را تمام سوخته و دانه سوخته
 و میرزا صاحب میفرماید و سوختن علاج تب عشق میکند این در و را بداغ دو
 می توان نمود و در فقره ظهوری و سوختن بمعنی ایجابی است و معنی کلاش اینکه
 یک بیت سوختن اول و یک بیت سوختن ثانی نباشد مؤید این معنی کلام میرزا صاحب است
 که سیف میاید قیاس زور هری میتوان کرد از خار او که از و سوختن گردد
 عیار سوختن پیدا بیان معنی بیت اینکه زغالی که در آتش اول بهر سوخته میشود بی زیاده
 و نقصان در آتش ثانی خوب در میگردد الا خوب در نیگیرد و نشاه می را با آتش اول
 و خار را با آتش ثانی تمثیل کرده میگوید زور هری از خار آن توان ریافت چنانکه
 چاشنی سوختن از و سوختن پیدا میشود و نسبت معنی سلبی و سوختن بخان آن ز تو هست
 محض است چرا که در جمع النفاس زیر ترجمه شعبی کاشی این شری آرد
 از و حکایت و سوختن بمن بکند | نه سوخته است چنانم که و اتوا نم سوخت

و درین بیت و اسوختن صریح بمعنی سوختن ثانی است کیسه این شعر در تالیف خود ایراد میکنند
 چه طور میگوید که و اسوختن بمعنی سوختن است و نیز در ترجمه محمد رضا فی مشهد می نویسد
 و اسوختی دارد مثل ملاحتی که بسیار گرم گفته این عبارت هم مثبت بمعنی ایجابی است
 و نیز در ترجمه میرزا بیدل می آرد و بدایع صد کلف و اسوختن از خاکی همت و چو ماه
 از خانه فرشید گر آتش طلب کردم و نیز آدرین بیت و اسوخت را بمعنی ایجابی استعمال
 کرده اگر بمعنی سلبی بیود آزد و البته تخطبه میکرد آزاد و حروف دنیا در کتاب
 سینه شایان حک است و گر کنی الحاق در قرآن سزای کز لک است و مترض گوید
 سینه را کسی تشبیه بقرآن نکرده مگر تشبیه دل آمده است انتقی مجیب گوید سینه را
 کتاب گفته اند نصیر احمدانی گوید و قریب سینه پر دل و عواض و خوری و کاین
 کتاب غلط نقطه های شک دارد و ظاهر است که ناظم اول کتاب سینه گفت بعد
 از ان اطلاق قرآن بر و نمود بر مطلق سینه اطلاق قرآن نکرد چنانچه مترض نصید
 مع ند اگر مطلق سینه را قرآن گویند چه مضائقه زبان زد خاص و عام است که علم در
 سینه بر که در سینه و قتیکه سینه را محل علم گفتند و اطلاق کتاب بر آن کردند اگر کسی استعاره
 قرآن که کتاب الله است کند چه باک که باب استعاره سد و نیست و کتاب الله و کتاب الناس
 در هیچ صورت تفاوت ندارد آزاد و خرق پیران خرابات تماشا کردم و که
 بصبای کن باز جو انم کردند و معترض گوید خرق بی تقیید لفظ عادت بمعنی
 خرق عادت در کلام سلف و خلف مستعمل نیست مجیب گوید قاعده مقرر است که مطلق بد لالت
 قرنیه مقید میشود لفظ پیران خرابات و مصراع ثانی قرنیه واضح است جو آن دو باره
 سوای خرق عادت چیست لیت الشباب یهود که در مقام تنی میگویند مشهور است
 مولوی جامی در سلسله الذهب بابی که معجزات انبیایان میکند میفرماید
 از ولی خارق که مسوع است و معجزان نبی مینوع است و درین بیت لفظ
 حنار ق مطلق است بقرینه ولی و معجز مقید شد آزاد و آزاد جای عشق
 و دور کنار حسن و بر شاخ گل درست کند خانه عند لیب و معترض گوید اطلاق

خانه بر آشیانه طيور نياده مجيب گويد آمده ام عيسى شالو گويد مراد در محبت از چمن بگيان
 ميسازد که گل عزم سفر کرده است و بلبل خانه ميسازد و دکاتبي نيشاپوري گويد استخوانها
 ضيف است پناه و دل زار خانه بلبل نالنده ز خاشاک بوده و محتشم کاشي گويد
 مرغ دل محتشم هست را به خانه کمان خانه ابروي تست و شبح علي نقی کمره گويد
 بهر آهي چو گل لرزد دل تو نين ناشادي به تزلزل افتد اندر خانه بلبل زهر بادي
 و نظيري نيشاپوري گويد چو عريان شد چمن مرغ از ضرورت خانه ميسازد و چو قحط گل
 بود بلبل باب و دانه ميسازد و سلیم طهراني گويد سبد گفروش را ماند و
 خانه بلبلان اين گلزار و کلیم همداني گويد در گلستاني که زراغ و بلبلش همچنان اند
 چشم بستم پيش از اين در دیده جاي خازنيست و آيميد رازي گويد سي
 چو ندبه ويرانه من خانه نسازي و ترسم که تو هم بن ديوانه نسازي و اسير
 شهرستاني گويد بهمين قدر اثر عشق خانه سوزيلست که برگ گل شده ديوانه
 خانه بلبل و آزاد بيت بروي يا عتيق دهن بود ناياب و ز خانه ماند درين نسجه
 سرخي سرباب و مترض گويد عتيق دهن مستعمل نيست مگر عتيق لب مجيب گويد
 مستعمل است ميرزا صائب ميفرمايد اگر نه فکر عتيق دهن او باشد کسی علاج
 جگر لوي آتشن چه کند و آزاد و در مرتبه فرزند خود مير نورالحسين که در شاه شمان دشمن
 و ماته والف انتقال کرده گفته قیامت بر سر اين بوستان رفت که یک گل
 داشت آنهم نوجوان رفت و مترض گويد گل نوجوان کسی از سخنوران پير و جوان نگفته
 مجيب گويد گفته فواجه حافظ فرمايد ای صبا گر بچوانان چمن با زرسی و خدمت
 من برسان سر و گل در بمان را به و دشتي يزدی دروا سوخت گويد نوکلي گو
 که شوم بلبل دستان سازش و سازم از تازه جوانان چمن مهتا نوش و نوری
 هر مزي گويد نظر پير و جوان ای گل رغنا با تست و پير گردی که جوانی و نظر با
 با تست و در هر سه بيت استادان معنی گل مجازي يعني اطلاق آن بر انسان است و همچنین
 در بيت ناظم و اطلاق جوان بر نباتات معنی حقیقی خود نیز آمده کاتبی گويد نهاده پای

در آب و قیح میانه یوت و چرا که گرم مزاج است و نوجوان نرگس و محشتم کاشی گوید
 و سرو جوان با همه آزادی و پیر غلام قد و بلندی تست و و نظوری ترشیری گوید
 خیل نعم تو کشور جان را فرد گرفت و چون خورمی که شغل جوان را فرد گرفت و و میرزا صاحب
 میفرماید و ریشه شغل کس سال از جوان افزون تر است و پیشتر بستگی باشد بدنیای پیر را
 آزاد و صاحب طرف می آید قیح نوشی و بهشیاری و نه اند هر کسی گلگون صیبا
 را عذر داری و مسترض گوید صاحب طرف بجای عالی طرف هیچ وجه درست
 نشود زیرا که هر که طرف دارد صاحب طرف میتواند شده عالی طرف پس اینجا عالی طرف
 باید گفت مجیب گوید بقاعده اصول مطلق صرفت بفرد کامل میشود چنانچه لفظ صاحب دل
 که مراد از آن فردا علای دل است و الا همه مردم دل دارند و همه صاحب دل تو ان گفت
 میرزا صاحب و مطلق را همین طرف عالی استعمال میکند و گویا از زبان ناظم میفرماید و ز
 خام هر بنظر از جا در نمی آیم و شراب گفته ام از شیشه جوشیدن نمیدانم و و نیز مرزا میفرماید
 و در یاد دلان می آید دل خم نوش میکند و آنرا که طرف هست بسا آنچه حاجت است
 آزاد و آزادند اریم سر شکوه خاری و چون غنچه گل پاک بر آید نفس و معتبر
 گوید و مانع کلاش انکه غنچه را نفس نیست بجای غنچه گل نگهت باید گفت مجیب گوید میرزا صاحب
 اضافت نفس غنچه میکند و میفرماید و ز جوش گل نفس غنچه پر دگی شده است و فراغ
 بال درین گلستان میسر نیست و و نیز میفرماید و از جوش زبان غنچه من تنگ نفس
 داشت و حیرانی روی تو مرالال بر آورد و و نیز از بیدل غنچه را صاحب نفس بطور عجیبی
 میگوید که هر طفل غنچه هم سبق درس صبح نیست و هر صاحب نفس بسیا نمیرسد و علما
 نوشته اند که تشبیه برای اثبات مدعا از جمله دلائل است و بدقت شناسان پوشیده نیست که
 در میت ناظم تشبیه قوی است زیرا که مشبه و مشبه با از یک جنس باشد یعنی نفس متکلم و نفس غنچه و این
 دلیل تراست در اثبات مدعا اگر نکست گل گویند مشبه و مشبه با از یک جنس نمی ماند و قوت تشبیه
 قوت میشود و اینجا بحث مترقی و مجیب تمام شد بعضی ابیات دیگر هم که بعض مردم شبهه کردند و فقیر
 جواب آدم قلمی میشود آزاد و آزاد از سواد سخن سر سری مرو و صد بار گرنگه زده باز کن لحاظ

میرزاخان رسا تخلص نشی نواب آصفجاه غفران پناه گفت نگه زدن سمیع نه شده گفتم شیخ
 نظامی در شیرین خسرو میفرماید **س** که چون بر جبال نازنین نزد کله بر آسمان سر بر زمین زد
 میرزاخان گفت این قاعده امر دراز دولت شما حاصل شد و این میرزاخان همان است
 که ترجمه او در سر و آزار و قلم آدم در عریزی بود فقیر را قبله الشعر امینوشت با آنکه مصداق این
 کلمه نیستیم در ماه شعبان سنه اربع و سبعین و مائت و الف در حیدرآباد بر دست حق پیوست و
 همانجا آسود و مولف گوید **س** شیراز و نظم میرزاخان **+** هم شتر بفکر او مبارهی **+** تاریخ وفات
 او خرد گفت **+** پیوست بر حمت آملی **+** میرزاخان بسیار شوخ طبع بود تاریخ تعمیر خانه طبعی صحت
 خانه یافت آزاد **س** گره زابروی خود و اگر دقاتل من **+** شهید این دکان مهره است بسمل
 من **+** مصصام الدوله شاهنوازخان شهید مرحوم گفت که در کمان مهره قطع اخافت شده
 گفتم کمان مهره ترکیب اضافی نیست بلکه ترکیب تنزاجی است از قبیل بلبک شیخ سعیدی
 شیرازی میفرماید **س** مرغ دل صاحب لفران میدنکردی **+** الا کمان مهره ابروی نمید **+**
 و شیخ او حدی آصفجانی میفرماید **س** چون کبوتر بطییدم که مرا غمزه او **+** کمان مهره ابرو
 چو کبوتر زده بود **+** و فو او کرمانی گوید **س** مرغ دل صید کمان مهره ابروی تو شده **+**
 چه کمان است که پیوسته کشد ابرویت **+** و سلکان ساو جی گوید **س** هر کجا مرغ دلی بال
 کشاید فی الحال **+** کمان مهره ابرو هواش اندازد **+** آزاد **س** عجب عنایت متنازید
 ام آزاد **+** بدایع بی هنری برگزیده اند مرا **+** و له دیوانهای چشم ترا طرفه طور است
 نرگس کلاه بر سر خود و اثرگون گذاشت **+** موسویخان جرات اورنگ آبادی منشی اول
 نواب آصفجاه غفران پناه گفت مدخول لفظ عجب و طرفه بی با تمحل نمیشود چنانچه
 هر دو درین مطلع میرزا صاحب است **س** آن نرگس بهیار عجب هوش بانی است
 این ظالم مظلوم ناطره بلایی است **+** فقیر شاید هر دو از کلام میرزا صاحب گذرند
س دیده نیست که حیران تماشاچی تو نیست **+** قاسمی همچو چوستان تو عجب حلقه ربانست
 و له سر از زمره فاخته موزون گردید **+** نفس سوختگان طرفه اثر دارد **+** ترجمه
 موسویخان جرات در سر و آزار و تحریر یافته مشارالیه ششم شعبان سنه خمس و سبعین و مائت و الف

جهان فانی را وداع کرو و در سودا غربی اورنگ با دیدم و لفت گوید ~~صومو نیان~~
 ز ملک گوهر بار آبروداد شمر و انشایا گفت تاریخ طیش آزاد کرد در است
 و دواع و تیارا و سابق گذارش یافت که خامه فقیر از سخن عربی و فارسی گرانمایه است
 و در آفتاب معنی روشن صاحب دوسایه و این دعوی بران بطلبد لهذا سحر بر اشبار
 عربی بهم مقرر افتاد اما صدحیف که فارسی نویسان بجهت از زبان عربی الفاظ نامشخص
 میترانند و در خساره عقیق بین را بنوک ملک عالم تر کانه سیرانند و مع ذلک این هم است
 که در هر جزء و زبان اشخاص پیدا میشوند که کتاب را از دست کاتبان صحیح نویسن
 یونیانند و نسخ غلط را از فطشوق فن تصحیح میرسانند بهمین معنی خاطر خود را یک گونه
 نقلی بخشیدم و این اشعار از دیوان عربی بترتیب رویت در سلسله تحریر کشیدم

فذكرت اخوانا من الجوع	و صدقت صنوانا على الجوع
و بعد ما لے علم انما ذهب	د دعوت و فوادی اس فاعتر با
قلبی من یوشا و فیہ فانقلبا	حققت اینتی ان لایف رقی
یروح فی عقب المعشوق مضطربا	رایتہ یوم سار القوم من اضم
واذرن اشباه النجوم الثواقب	احسن الی بدر النقای الغیارب
سقی الله ایاها بسجوم السحاب	اروم من الزدر اقبل ارضا
و صورتها فی القلب فرتة لازب	نر بنیا الرایا الیس انطشی
ازال عنه الطوق بعد مات	رحم الالم طوق الاطلاش
جلبت سلیبی بجهت الخضر ات	قالت فتاة یا نسا و دوز ما
ایوم یوم الخط للظفر ات	تاتین نمش الی محل جلوسا
تفتد مالی فاسمی قول ثالث	یشک یا سلمی حمام اللوسی علی
شقت الحب علی ما فیک من عوج	یا الیا المعنی رویم ساریه
و کنت فی سالف الایام مغربی	شیت غطفک عنی الیوم متسفا
ولا عیون بها الاموا و لم یحج	لاکان قلب خلا عن کی لا عجمه

ولم	السلام فی بودن سار باح
+	فی الفوزان و جسد شمس
+	لقد سفلت و می با بی قبیس
+	ولم اک راجیا من سوحا ان
+	فبا لذاق من علیت دس
+	والحسا ط الحسره اید حین تحو
+	الا یاعسم راسه ابن تشری
+	ولا ارتاد من جسد واک در
وله	نست فوادى مقلة سكرانته
+	الحا طها المرصه قتلن بریته
وله	حقوق علینا للریاح الضواخ
وله	سقى الله طیر اقدت فی الصایه
+	غان شین بحر قن الحبائل الجوی
وله	روحى فنداک یا نیم الوادی

اور او نام موصی است و جمع در دهنی گل

وله	شادیت قبر تحت ظل اراکته
+	نالت من فی القبر قال متیم
+	تالت الفضنه بیک فاستفق
+	تترت ناظره بجن مانع
+	قللت ملو قه علی ید صائد
+	قالت حیوة الشاقتین مصیبه
+	هملت عیونی یوم سارت اتیق
+	وکان قلبی طائفا فی اثر

ولغضنا یبکی حاسم شادے
قتلته ظالمته من الاخباد
اخشی ابی داخی وکل النادی
وعجرت عن تدبیر منع فوادى
ورایا رضیت بغفل العادی
فعلی اینه منته الصیاد
تیر نم الاجراس ثم الحادے
جرس تکرر ثنوی من لادی

نار الزنا ونديت فولاذا	+	نار الوداد ونديت افلاذ
بشدت تلت رايت فوادبا	+	حجر الصارم لخطا شماذ
اصمى الختلاف لخطا في مرة	+	الله اكبر ما استد ثناءذ
لني على شرط الوفا ثابت	+	ونريد اميثاق الحب لساذ
آزاد من بحر النبوة كما سرع	+	ويراعه نهر المدينت بند
زارت جزالم الله خبير مشهدي	وله	فشئت سنبا في الضريح عمير
ولقد اتي فطن رطيب تربتي	+	فشرت جو تخفيف العذاب كثير
ازاد متالمن واسط ويراغ	وله	ويها افاد اسكر الا هو ان
السنق في القلب اسليم من الموى	وله	لور استي بيت المقدس
ارايته قد فقه الغزال الخاشي	وله	من لي من الاجاب بالاحاش
عطف على اليمار ذي الخصام	وله	جاء الربيع وهن في الاقصا
من ذا الذي يسعي لوجه الله في	+	تخليصا عن محبس القضا
داوى محبك يا سلمى من المرض	وله	ان مات قاله هيرلا ياتيكم بالنعوض
لا يستمن نصيبت الا طاط	وله	ثقلت سامعن بالاقراط
باع الاناس قلوبهم بكناز	وله	وشدت سعاد لقيمة الالحاظ
خف الله يا صياد لخير الاجار	وله	اتقلبا وقت الثمار الا بالاع
عليك تبسم الا يارق رافة	+	انجهدا قفرا يقتل لسواج
وما لك تطوى الكشح عن خربة الموى	+	فتدحج ربات البيوت الدواع
انطعم من نخلي الجسوم بلغمته	+	ونجهد في تصنيع خط المسامع
فان رمت ان تجرمي بلسال كوثر	+	فعل سبيل الصاودحات البدواع
لقد تال يوما للمطوق تائل	+	صفقت على ايدي الخطوب الزعاع
فقال له ان السدة غرة		اذا صل سلطان الموى في الطباع
ايمن الفتاد المنخني والاصبغ	وله	يا ليتني في سوجب المزرع

ول	عشق الورى شار النقا للكنه
+	ظماء الانام الى المين بسهم
ول	يا صباح من شل المفرد لبشق
+	او ما ترى لونا رما د ياله
+	له حساب رامة انت آية رحمة
+	يردى جمالك غلتي قبل الذي
+	قلبي وقد مبيت اراك عاج
+	استاقت ثمراتهن على الثرى
ول	يا طلبية فقتنى اين مرعاك
+	ارى عصون النقاير قصن قاطبة
+	ايا حسنة جرعى انت قاتبة
+	ويا اثلة سلع انت نائبة
+	ويا نورية رضوى انت فى كبدى
+	وطلت يا ليلة ظلماء فاققرى
+	ويا سحاب النفس اصبت منملا
+	وباغرامى اللوى عطرت محفلا
+	ويا صبا انت بالرجوى مملت
+	وباغزال الحمى ايان تملط بى
+	ويا سواد صلى آزا وناكرما
ول	جنس الكراشم طيب بالمال
+	لا تملك المين الموع لانا
+	عيسى باطفال الدموع قريرة
ول	ابكى نيسا من لام لائك باهلا
ول	ليسوا كمشلى فى غيون المنصف
+	والبنون فسرط ادا م لم يوصف
ول	هو من بتا شير الاولاد مطوق
+	هذايه يحقق انه متحرق
+	لا سيما لك بالفقيه ترفق
+	ستيان هذ المعنى والبسوق
+	كبيره باوكيا شاش مفروق
+	وفواوى الصبا بى بن معلق
ول	وحيث اصبت عين الله ترعاك
+	لقد تماثلن نشوى من حياك
+	كانما جبل انقاد شواك
+	يا ليتنى ارتوى يوبا برباك
+	من الذى فى ظلام الليل ذكاك
+	انك ان ضلت السدى ثرياك
+	علام انت على ارض النقا باكى
+	صوب الاصايل والاسمار رواك
+	ممين فسخ الاكسام حياك
+	اليك ناظرة اعداق اشراك
+	اليس نوا قد يسا من نداماك
ول	لا بالركون الى كير البال
+	عين وقف باعلى الاطلال
+	يلعبن فى كى وفى اذبال
ول	لله انصف كيف نسيه الكلا

ول	ولقد كنتي متخوة العيسدني مني
ول	سرت كراما ارواح دارة صندل
ول	اجبت قتل غزلان التلال
+	نصف سيف اللهاظ على لطفنا
+	مرحوم في عمود البسان عصفن
+	الا هم المومي غيب سرور
+	رايت الامس في قفص سجوعا
+	يقول من الذمي اناليسير
+	سلمت غزال الدارة الارام
+	فصل النسيم الرنقني سمجة
+	تمش المشايخ ان يد اوسى فائبا
+	الصب في يد العزرام فراسة
+	ما ذاك تمكن منه فوسندل
+	ما لله لا ادع الفهرام بسله
ول	جزولي في ضلوع المنرم
ول	شاهدت ساجدة على يد صائد
ول	قالت ونذرت ومما مسلسلا
ول	سقى الله النفس غنيا سجوما
+	فصل شجراتها حملت ثارا
+	دبل ارتاح فيسا مستظلا
ول	ارى فوادي ذكر النجد شجينة
ول	يا غيث عفر كالمبارك حمة
+	ان ونحن الظاسون كرامته
ول	ونزج من المنان ان تقيلا
ول	واهدت الى المصدوع نعمة صندل
ول	بدلا زينت ابدم العنزال
+	فيا لجلال كاسية الجبال
+	فكيف انال يا اهل الجبال
+	كمان في ومما وقت الدلال
+	يخن الى الجيد اول والطلال
+	يعقلني بطر فاء العوال
+	ادت الى المشتاق منك سلام
+	ما تفصل الارواح بالاجسام
+	لله غناية شغفت اسقاس
+	مصلية سقيت لعموم غمام
+	ينطت عسلايق عيشه بضماد
+	يزداد ان امر على بطام
ول	ما لله خير من فوادي موم
ول	نقلت الى قفص من الانسان
ول	هذ اجزاء العيش في البستان
ول	وزاد غصون روضته نمو
+	وهرل شرايتها بلغت اودا
+	وهرل القى بها تلبيها عطوا
ول	يا ايسا العوم قولوا كيف اسلمه
ول	انت المفيض على الخائل ربا
+	سماك من ازجي السحاب دليلا

لفظ اول ایهام دارد یعنی ابرو بختی و اصل الی الله از حق الص فقیر است در دایره نبوی

ول	بست نمبنا و جهما قسرا	ول	مشقت معجزا من سید العرب
ول	اسن شوقا لے المندامی	ول	حنین جندع الی الحبیب
+	یا طبیته بخلت بدر خطا بها	+	یل تفرحین بنطقک المسترقبا
ول	او مارأیت غزاله وحشیة	ول	عجبا کلمت النبی المحبتی +
ول	سدت الی الصبا من نحو کاظمه	ول	حتی ظفرت علی فوج من لکمه
+	ان الصبا لذوی الحاجات نامرة	+	و بالصبا نصر المختار من ادو
ول	رشیقة اشبهت فی مشبها شجرا	ول	و عاه من هو یادی النجم و الشجرا
ول	ایا عارض البطوار اضحکت داما	ول	لانت رکوف بالعضون التواضر
+	افضت علی العطشی مباحا مغیته	+	و اظلمت راس المصطفی فی الهواجج
ول	احماته البطیاء انت ببا من	ول	و انا المقیم به وقع الاخطار
+	قفقت دی من نار عن جیدانه	+	ند العسری سلک الاخبار
+	او ما سمعت وانت من ام القری	+	بجماته حنانت نزل البغار
ول	و اذکر فی حسام فوق الغضن	ول	انا شهید المحصى بید الرسول
ول	خلیل انا نار فون عن الحی	ول	قفا نیک من ذکر ی حبیب و منزل
ول	یا حادی العیس رفقا بے و مرحة	ول	اذبت متلبی و حق العیس بالنعم
+	ای نری سائق الاطمان انجش	+	نساء عما یفنی من ایدة الامم
ول	اری و بیضا سدی من نحو کاظمه	ول	یشیم مسبها الریان عطشانا
+	یحول البسارق الجفاق بر دمه	+	مستقیما من کریم غاث ظمانا
ول	رجبت عن حسن مفضوب البنان الی	ول	ذی اصبح و میت من ولد عدنان

حرف الباء الموحده بدرجا جر می بدری است لبرئ انوار کمال و عطار و
است مخترع بدائع مقال شاگرد مجد بهر کفارسی بود در عهد دولت خواجه بها و الدین
صاحب دیوان به صفهان افتاد و بوسیله مداحی او ابواب جمعیت بروی روزگار

خود کشاد روی از نظر فواجلین باعی گذرانید

در پانچویست و کف فواجه نقطه	پنجاه و یک برگه نقطه میگرد و دخط
پرونده توکمه و سه و دون و وسط	دولت ندهد خدای کس را بخلط

فواجه این رباعی فی المبدیه بر پشت رفته ثبت نمود سیصد و هشتاد و پنج بیت
در وی زیادهای نبود هیچ نقطه از کلمه خاص مانده از جای غلط و چوپان ندهد بدست
دارنده خط و اشعار شش کلمه محسنات علم بدیع بسیار بنظم آورده و قصیده عربی ابوالفتح
بسته را ترجمه مستعدانه موزون کرده این ترجمه هم قصیده ایست ترجمه یک بیت
به یک بیت میکند تمام قصیده با ترجمه بالفعل حاضر است مطلع قصیده و ترجمه آن ثبت میشود

زیاده المرفی و نیا نقصان	در ترجمه غیر محض انجیر نقصان
هر کمالی که ز دنیا است همه نقصان است	سودکان محض تکوی نبود خسران است
از خالص دست بعد تنزل	گر چه بر بنده بود خدمت عمققت واجب
هست واجبتر از آن خدمت و ستور انام	دولتشاه و زندگردد خود این غزل نام او آورده

با عین لب اولعل بدخشان کم گیر	با گل عارض اولالک لیمان کم گیر
سخت سر کشی سر و سبی بیش گو	قد یارم نگر و سرو خرامان کم گیر
با وجود لب لعل و خط مشک افشاش	یا دظلمت مکن و چشمه حیوان کم گیر
شب تاریک گرت وصل میسر گردد	باز رخ چشمه خورشید درخشان کم گیر
غمزه اش بین و دگر شوخی جبهه کم گوی	خط سبزش نگر و سبزه بستان کم گیر
وصل آن نور پری چهره گرت دست دهد	نام جنت مبر و ملک سلیمان کم گیر
اگر تریل تماشای گلستان باشد	در جمالش نگر و طرف گلستان کم گیر
بدترین منزل دیران بدخواه تو راست	از اقالیم جهان شهر صفایان کم گیر

طرز اینیکه در دیوان فواجی کرمانی همین غزل تمام بنظر در آمد و منقطع چنین است
فواجی این منزل یران نه باندازه تست از اقالیم جهان خطه کرمان کم گیر
خداوند تخلصه شهر اشان بیگانه را با غزل خود پیوند کرد با بوالفضولی شاعر غیر را به بدر

ارزانی داشت و ازین جنس است معامله خواجوی کرمانی و خواجه حافظ شیرازی و خواجو گوید	
که کی برکنم دل از رخ جانان که مهر او	با شیر در دل آید و با جان بدر شود
و حافظ گوید عشق تو در ضمیرم و مهر تو در دلم	با شیر اندر آمد و با جان بدر شود
و ازین قبیل است معامله خواجه سلمان ساوجبی و خواجه حافظ سلمان گوید	
چشمم خاک بنجا کم گزری کن چو صبا تا بوییت ز زمین رقص کنان برخیزم	
بر سر تربت من یاجی و مطرب به نشین	تا بوییت ز لحد رقص کنان برخیزم
و امیر خسرو دهلوی درین زمین غزلی دارد و با سلوب مضمون مذکور چنین گوید	
از پس مرگ اگر بر سر خاکم گذری با ننگ پایت بشنوم و نغمه زنان برخیزم	
و سلمان ساوجبی درین زمین این است	
صبح مشد که من از خواب گران برخیزم	
بجمال تو چون ز گس نگران برخیزم	
این مطلع خوب واقع شده انیقدر هست که تشبیه تمام ندارد زیرا که ز گس در حالت بر خاستن نگران نیست بلکه بعد بر خاستن نگران	
میشود میرزا صاحب رحم درین زمین یک بیت دارد	
حسنت عمر کم و فرصت خدمت	
نیگ است مگر از خاک چو بی بسته میان برخیزم	
فقیر تقلید این همه اربع مذاهیب سخن میکند و میگوید	
بی گل روی تو از باغ چنان برخیزم	
چو فواره ز جاگر خیم کنان برخیزم	
بر سر تربت من شور قیامت افکن	
که من پیر ز فیض تو جوان برخیزم	
شیخ من منتظر قتل خودم زود بیا	که پر دبال نشان از سر جان برخیزم
کیستم گرد سر راه اگر او بگذرد	مضطرب از پی آن مرودان برخیزم
گر تو ای مهر جانا بپای ز نقاب	بجمال تو چو شبنم نگران برخیزم
ساقی عقل منیز جلگم را خون کرد	جرعه کو که من از سود و زیان برخیزم
وقت گل فیض ازین باغ گرفتم آزاد	طور من نیست که هنگام خزان برخیزم
بساطی سمرقندی تلاش مضامین تازه میکرد و بساط شاعری بر صفحه بلند می گسترده و در عهد سلطان خلیل بن میران شاه گورکانی در خط سمرقند طواریافت شیخ منیان رحلس سلطان مطلع از خوانند باد شاه زاده را خوش آمد کس فرساد و بساطی را طلب داشت و بعد از تحسین از دنیا برخشد	

مطلع نیست دل شیشه چنان تیغ کوشه برنذر | مست اندمباد اگر بنا که شکنندش
 مؤلف گوید که واقفان غیب توانی میداند که این مطلع شکیبافیه شاکان است اما این لفظ
 برین مطلع میدک آمد که مستحق گنج شاکان شده عرق شیرازی این مضمون چنین می بندد
 دارم بحشم اودل اندوه پیشه را | غافل که زدومی شکنند مست شیشه را
 بساطی محقق عصمت بخاری بود و منکر شیخ کمال مجتهدی و در مقلعی گوید
 غزلهای بساطی را کمال از خود مدان کمتر | که پرورد است چون آید بید سلماش
 گویند شیخ کمال از بساطی رنجید و این بیت در دعای بد نسبت باو گفت با آنکه
 چون چراغ سحر شد جوان مرگ + هم دیر زیست سحر زد و میر ما + دعای شیخ
 موثر افتاد و بساطی در فرصت کمی بساط حیات در نور دیده شیخ کمال قدس سره از او یک
 شعر بود این غزل و مشهور آفاق است و مطربان میخوانند در خلوت دوست جان نگیرد
 شادی و غم جهان نگیرد + چشمش کشد و لبش دهد جان + مرگ آید و در میان نگیرد
 ایخواجه تو مرد خود فروشی + رخت تو درین دکان نگیرد + پارچه محال در سز سیت
 سر نیز باستان نگیرد + وصفت رخ او کم بخورشید + خورشید در آسمان نگیرد
 ما خانه خراب کرد گانزا + در دل غم خانمان نگیرد + باد و ست گزین کمال جان
 یک خانه دو سیمان نگیرد + فقیر هم دست و پای زده این مین اطلی کرده ام اگر دیگری
 فکر میکند میداند که بچه مرتبه سهل متنع است در قالب ک جان نگیرد + این مرغ در
 آشیان نگیرد + آن می که بود بسا غما + در شیشه آسمان نگیرد + در پرده نماده حسن شوخت
 چون ماه که در کتان نگیرد + یک شمه ز آرزوی وصلت + در حوصله بیان نگیرد
 سودای متاع عشق دارد + سودی که در دوزیان نگیرد + وصف تو برون طاقت ما است
 یک حرف بصد زبان نگیرد + با سرو مشا بهیم آزاد + در گلشن ما خزان نگیرد + مضمون مطلع
 این غزل بطور حکما است که میگویند که روح انسانی در بدن حلول ندارد و قدری
 از غزلیات بساطی در نظر مؤلف رسید و این چند بیت فرا گرفت الحاق گردید
 رخ تو دیدم از زلف تیره مشکل بود | ز روزه لطف صبا مشکل مرا به کشود

سر شکم خنده آن عنجه لب دید	وله	چنانش ذوق شد که خنده غلطید
یگویم یارب آن طوائف لب را	وله	که از لطف و شکر بسیار چربید
از بخت دل نکشم من اگر تاجان برود	وله	که بے حق نمک بر جگر من دارد
یکدم از یاد کسی خالی نیم یاری خوش است	وله	کین دوروزه عمر در یاد نکوی سپرد
صبحدم چون سبق ماه مودب گیرد	وله	طفل اشک از مژه من ره بکست گیرد
چون نیست بصدر خانه جایم	وله	رخسار بر آستان بسایم
نظر بنیر کنی چون نیم از غیرت	وله	که کشته تو شود دیگری دمن زنده
نمانده از دلم غیر از دم گرم	وله	کسای سوخت اما بوی مانده
من بگش را نام بردم در جواب که دقیب	وله	خویشتر را نا کسی بنگر که پندارد کسی
دوش شمی را نمودم سوز دل در خلوتی	وله	سوخت بسیاری و کرد از حالت مارتقی
خیل خیالش آمد دمن در خجالت	وله	کز پوش اشک خانه چشم چکیده است
گفتم بنشین یک نفس اسی عمر من آخر	وله	گفتا چکنم عمر گرامی به شایب است

درباری امروزی

بنامی هر وی سمار طبیعت او بنای سخن بلند ساخته و مهندس اندیشه طرح معنی دلپسند
 انداخته بقول میرغیاث الدین منصور ملای شاعران و شاعر ملایان است وقتی قصیده و
 مدح علیشیر گفته گذرانید و صله خاطر خواه نیافت لاجرم بعضی الفاظ قصیده را تغییر داد و بنام
 سلطان احمد میرزا که از عشره سلطان حسین میرزا بود کرد و این قطعه را باب میرعلیشیر فرستاد

دختر آنکه که بکرم من اند	هر یک را به شوهر دادم
آنکه کابین ندا و عنین بود	زو کشیدم بدیگر دادم

امیر علی شیر بنیت شهرت داشت پر رنجید بنای جلای وطن اختیار کرده به تبریز بر دسلطان
 یعقوب رفت بعد فوت او بهرات برگشت چون که ورت خاطر میرهنوز صفات نیافته بود
 بهادر از انهر شتافت و در استیلا رنجم ثانی و قتل عام قرشی بنا و حیاتش اندام پذیرفت
 فی ثمان و عشرین و شصت و اوطرح سخن می اندازد

تراژدی مکمل عمل است بر لباس خیر	شده است قطره خون منت گریان گیر
---------------------------------	--------------------------------

کاسه چو ن دگر انم سروکاری میبود	وله	تا به شنو لی آن بتو قرار میبود
هر زمان نوعی دگر خود را گدای او کنم	وله	تا باین تقریب پیش آیم و عای او کنم
سخن سازم دره جانب کوش فلکم	وله	تا بتقریب سخن چشم برویش فلکم
اگر دستم رسیدی در لحد بر سنگ خاک خود	وله	ز شوق میزدم بر سینه اندوهناک خود
در چمن گریه کنان بی گل ردیت بودم	وله	ماند در سینه چو گل ناخن خون آلودم
خواهم غبار گردم در کوی او بر آیم	وله	تا هر که ببیند او را در چشم او در آیم

ذکر باقیانامنی صاحب طبع سلیم و منبع آب تسنیم بود و در موسیقی قافون بارت بنواخت
 و در عهد جهانگیری دارد و هند شده شهر بنارس را اقامت گاه ساخت بعد جلوس صاحب قران
 تانی شاهجهان خود را بقتله خلافت رسانید و مورد عنایات خسروانی گردید شیخ عبدالحمید
 لاهوری مؤلف شاهجهان نامه در سوانح سده ست و اربعین و الف می طراز د باقیانامنی
 که در شعر طبیعت روان و تصانیف فارسی اوزا آینه شش ثمرات هندوستانی تاثیر
 فرادان دارد قصیده در مدح شاهنشاه جوگستر گفت به سماع جلال سانید و فرمان
 خاقان بهمن بر پرور او را بر سر بنجیده به مبلغ بهمنگ او را که پنجه را بر رویه بود
 با و دادند در آخر عمر احرام بیت الله بر بست و بعد از این سعادت بایران و
 یار برگشت و بهو نجاته ایام زندگانی با انجام رسانید او نقش سخن می بندد

که توان در گل مصنوع رخ یزدان دید	وله	مسی از لفظ توان یافت نمی توان دید
چون غنچه بسته ام درهن از گفتگوی تو	وله	لیکن چو گل شگفته ام از رنگ و بوی تو
همه را نسبت خاصی است بمنزله دوست	وله	بهیچکس نیست که خود را ز کسی کم داند

میرزا بدیع خلت میرزا ظاهر نصیر آبادی صاحب تذکره مشهور ترتیب یافته و آل
 خود است در حضور والد رشد بهم رسانیده و پدر ترجمه پسر در تذکره خود ثبت نموده عاشق
 سخن بود و لحن خود را از خدمت قربان معانی نمیداشت و مشق تاریخ گوئی را بجائی
 رسانیده که محاسب اندیشه در احصاء تعریف آن قاصر است و آل داغستانی مینویسد
 در اتمام عمارت چهل ستون دولتخانه افغان که حکم سلطان حسین میرزای صفوی تمیز یافته

در بیان نامنی

در بیان نامنی

قصیده در مدح آن بادشاه و توصیف آن عمارت گفته بود از صد بیت متجاوز مصرع اول تاریخ
 شروع عمارت و مصرع ثانی تاریخ اتمام که یک سال بعد از شروع بود و در هر بیت مناسبت
 مصرع اول با ابتداء بنا و مناسبت مصرع ثانی با اختتام مرعی داشته پادشاه بغداد از
 انعام صله و افر و خلعت لائق و بخشیدن اقطاع از خالصه پادشاهی نصیر آباد منصب
 جلیل القدر ملک الشعراء بامر سوم بهر ساله از خزانه عامره آن نکته دان گرفت فرمود و در
 اتمام مدرسه سلطانی که ساخته معماریست آن خاقان است نیز تواریخ خوب گفته در
 کتابه که ریاسه بکاشته اند خصوصاً تاریخ اتمام در دوازده آن قطعه در نهایت بلاغت به سلک
 ترتیب کشیده ماده تاریخ این است

لکاشت ملک بدیع از برای تاریخش **س** کشوده شد بصفا مان در مدینه علم
 خاقان معفور اور اجصور طلب فرموده امر بخواندن تاریخ نمود و تحسین بلیغ فرموده از خزانه
 بملنی انعام نموده مقرر شد که تاریخ را بسجاشیه آن در دوازده بطلافتش نمایند
 انتهی کلامه ملخصاً مؤلف گوید از این تاریخ هزار و سیصد و بیست و یک برمی آید شاید
 در بیت سابق تمییز باشد و الا صد و پنجین خطا فاش از ملک اشترای پامی تحت
 ایران گنجایش ندارد و بالفرض اگر اخطا میکردنا قدان آن عصر که دست از مواخذه
 بر میداشتند و کی میگذاشتند که تاریخ نا درست کتابه عمارت سلطانی شود و اینکه پرده غفلت
 بر ابصار برهنگان فرو بسته شد مقول عقلاً نمیشود اینقدر رهست که تاریخ تمییز قابل کتابه
 عمارت سلطانی نمیتواند شد و احتمال دارد که ماده تاریخ نحوی دیگر و قصور از حافظه و ال
 باشد و الله اعلم میرزا بدیع از هفتاد و سالگی گذشته و در عیش و ثلث بدما و الف راه
 عالم عقبی گرفت او سخن بکبرسی مینشانند

دارم ولی که دارو هر ذره اش هوای	س	چون خرقه گدایان هر یار و زجائی
کشته زهر قنابل تا به بی تشاه نیست	وله	چون گل تریاک تلخی در کفن داریم ما
در مکتب آفرینش تشاه علی است	وله	عالم همه بنده اند و آزاد علی است
آمد نمک و علی موافق به بعد د		یعنی نمک سفره ایجا و علی است

در این کتاب
 که در تاریخ
 است و در
 اصل ماده
 باشد که
 تاریخ پس
 صورت
 و الله اعلم

دنیا اگر دهند نه خیزم ز بجای خویش **ب** من بسته ام غمای قناعت پای خویش

میرزا سوم صفدر بن ملک و ملتیق مائده و الف بهالم قدس خدایمید و در صحن خانه خود واقع شاهجهان آباد
به نون گردید مولف گوید **ب** سر و سر کرده ارباب سخن به از غم آباد جهان خورم رفت
گفت تا بیخ و فاشش آزاو به میرزا بیدل از عالم رفت به میر عبد الولی عزت سورتی
که ترجمه او در سر د آزاد مسطور است نقل کرد که روز عرس میرزا به سر قهرش فتم شرافت شاهجهان آباد
همه جمع بودند و کلیات میرزا را موافق بمول بر آورده در مجلس گذشتند من باین نیت که
آیا میرزا را از آمدن من خبری هست کلیات میرزا را گفت و دم سر صفحه این مطلع برآمد

چه مقدار خون در غم خورده باشم **ب** که برخاکم آئے و من مرده باشم

همه یاران دیدند و گرامت میرزا را مشاهده کردند میرزا در زبان فارسی چیترا می غریب
اختراع نموده که اهل محاوره قبول ندارند بلی قرآن که کلام خالق اله است سرشته
موافقت زبان در دست دارد اگر اختراعی خلاف زبان میداشت فصیحاً و عرب قبول
نمیکردند غیر فارسی که تقلید زبان فارسی کند بلی موافقت اصل چه گوید مقبول اهل محاوره
تواند شد مثلاً میرزا محمسی در مرثیه فرزند خود دارد در اینجا گوید

هر که دو قدم خدایم میکاشت **ب** از انگشتم عصا بکف داشت

خرام کاشتن محجب چیزی است اما خان آرزو در مجمع القاس میگوید که چون میرزا از
راه قدرت تصرفات نمایان در فارسی نموده مردم ولایت و کاسه لبان اینها که از اهل
هند اند در کلام این بزرگوار سخننا دارند و فقیر و صحت قهرن صاحب قدرت ان هندی هیچ
سخن ندارد و بلکه قابل است چنانچه در رساله داد سخن برابرین ثابت نموده هر چند قهرن
نمیکند احتیاطاً انتی کلامه میرزا اشعار موافق قواعد فصاحت نیز بسیار دارد اگر صاحب
استعدادی از کلیات او آن اشعار را جدا کند نسخه اعجاز و ست بهم میداد سخن
سج متفنن است غزل و مثنوی و رباعی و قصیده و همچنین نثر بطرخاص میطر از دو اکثر
بزبان تصوف حرف میزند حقا که سخن او طر فداغی دارد و کلیاتش نظماً و نثر آما بین نود و صد
بزرگ بیت است دیوان غزل میرزا منقول از کلیاتی که بر مرزا او میباشند نسخه نسخه صحیح

با تهنیت فقیر در آمده در بعضی زمین با و غزل قضا عدا سوزون میکند و در بحر قلیل الاستعمال
غزلها بقدرت میگوید مخصوص بحر کامل درین بحر میگوید

بن شگل ل چه اثر برم ز حضور تو کردوام او **س** چو گین نشد که فردوم بخود از خجالت نام او
نه دماغ دیده کشو نه نه سرفسانه شنودنی همه را بوده غنودنی بکنار رحمت عام او

و در بحر متدارک که آثار کمال و صورت اناتوس نیز نامند میگوید و بنا بر شانزده رکن میگذارد

چه بود سر و کار غلط سابقان ر علم غل غسانه زدن **س** ز غرور دلال خجیری همه تیر خطابه نشانه زدن
اگرم به فلک طبله ز زمین گرم زمین نگنزد فلک بر قبول طاعت حکم قضا توان عذر بهانه زدن

در بحر مثنوی گوید

منفعلم بر کبرم حاجت خویش از بر تو ای قدمت بر سر من چون سر من بر در تو

و در بحر خفیف شمن که قطعیش فلماتن مفاعلن فلماتن مفاعلن دوبار است میگوید

بتماشای این چنین در مرغان فراز کن **س** ز خستان عاقبت قدحی گیر دنا ز کن
با دای تکیه پسنون شبی شکر پرا توام ده شک را که از کن

واصل درین بحر غزل رودی باشد که مطلعش این است

که کند یاری مرا به غم عشق آن صنم **س** که تواند زد و دوزین دل بخواره زنگ غم

این جواهر آبدار از مخزن دیوانش انتخاب زده حامل گلو می تسلیم میشود

عبرتی گو تا لب از زبان بهم دوزد مرا **س** خنده با بسیار کردم گریه آموزد مرا

نه شد شمع فانوس خیال ز چشم پوشیدن **و** نه شکل که از عاشق بر دوق تماشا را

چون اشک چشم چران بشکن قدم بهمان **و** تا آبرود ریزد از حسنه کم برون آ

رنگها گل کرده ایم اما در آغوش عدم **و** بیضه طاووس زیر بال غنقا نیم ما

زاکت است در آغوش مینا خاق حیرت **و** مژه بر هم مزن تا نشکنی زنگ تماشا را

رقن ما هیچ نخوان دوست جز آزادی **و** گر همه سوزن دم چون سرو از اعضای ما

دن غبار شیشه ساعت تسلی دشمنم **و** از زنج خاک مار هم برده اند آرام ما

رین در بانی یک جان نیزنگ میخوابد **و** بچمن محض نتوان پیش بردن نامینیا

چون پرتلا و کس در پرواز گیرم دام ما	وله	خطب آداب فا کر یک طپش نخصت دود
شعله بار و بی کس تا پاک بردار و مرا	وله	کیست از راه تو چون فاشاک بردار و مرا
سایه دار و مژه ات بر سر بهنگالنه ما	وله	بر سیه خنقی خود ناز و غالم داریم
گر کنی یک سجده پیدا میشود مهر ابرها	وله	صاحب تسلیم را هر کس تواضع میکند
که دستی گر کنم پیدانه می یابم گریبان را	وله	چه بسیار این وقت است که شور جنون گریه
و دو عالم از ره نظاره بر خیزد چو شرکان را	وله	بر روی شادی و طبعی گر چشم بکشاے
که خاتم بیشتر در دل نشاند نقش اثر و نرا	وله	نظر بر کردان از راستان بیش است گرد و نرا
بر دست گردش مرا با آسما نینسا	وله	پرواز در هم بیدل زمین بیشتر چه باشد
هر چه نقش نبرد سادگی از دفتر ما	وله	یک قلم نشئه و ارنگی آینه ایم
با کف خاکم هنوز آن طفل دار و کارلم	وله	مرده ام اما از آسائش جهان بی بهره ام
که غیر از چشم بهتر نیست منزل کار و نش را	وله	نفس در جست و جو خاصیت مد نظر دارد
آفت شناس سائیه سقف خمیده را	وله	در زیر چرخ یک مژه راحت طبع مدار
چون مار نباید همه پا کرد و شکم را	وله	آزاد که نفس بایه جمعیت روزی است
که عقرب بیشتر در فصل تابستان شود پیدا	وله	امان خواه از گزند خلق در گرم احتملا طبعما
عکس گل نظاره کن اما مپو آینه را	وله	صورت بیمنی هستی ندارد و امتنان
در راستی افزونی زخم است ستان را	وله	ایمن نتوان بود ز همواری ظالم
مستاب بود پنبه تا سوز کتان را	وله	مارا به غم عشق همان عشق علاج است
که میکشند بپا بوس یا رگیسو را	وله	ندانم از اثر کوشش که ام و ل است
کنن بزشتی روح جمع ز شتی خود را	وله	نجار آینه گشتی غبار دل سپند
و او تخمین میدارد دشنام ما	وله	در حق انصاف ابناء زمان
بسالمی که توئی ناله میکشد مارا	وله	کسی چه شکر کند دولت تنه را
آهنه انباشتم از خود و هنر بد گرا	وله	خاک گردیدم و از طعن خسان دارستم
کمست گل تیغ باشد صاحب ناسور را	وله	آرزو مند ترا سید گلستان آفت است

ول	کرم رسد گرد که درت دامن آ زاده را	ول	نیمت ممکن رنگ را با بوی گل آیمختن
ول	نشاد باشد مختلف در هر طبیعت با ده را	ول	آب در هر سرزمین دارد جدا خاصیت
ول	که گوئی نپسید و میناست در هر فنقار شب	ول	ز بوش با هتابلین دشت در کیفیتی دارد
ول	خانه از افتادن دیوار میگردد و خراب	ول	عالم امن است حیرانی شره بر زم زم
ول	دماغ عالم پاد بر کاب را دریاب	ول	شرار کاغذ و پرواز از جای حیات
ول	و گرد ماهی ساحل بود پلنگ در آب	ول	همه غضنفر و قسیم تا بجای خودیم
ول	رحم است بر مزاج دعا ماهی مستجاب	ول	این است گر ساجت ارباب احتیاج
ول	اگر نگین شود آفاق جای نام تو نیست	ول	توئی که خارج دل هیچ جا مقام تو نیست
ول	آینه دردی زشت کافر و در جز است	ول	گر نه از اهل صدق دامن پاکان گیر

مؤلف گوید در مصرع ثانی این بیت بنیسه را با سلوب بدلیی واقع شده مصرع اول چنین دلی است **مصرع** خوردن ناقابلان بردل و شن خطاست

ول	شربت دیدار و مارا از گریان چاره نیست	ول	کار ما اسی و اسی ما عشق غیور افتاده است
ول	میرس در غم مستقیم چه حال گذشت	ول	بفکر نسیم و بوم فتنه نیز نهان
ول	جام گل تسلیم یاران ساغر مال است	ول	زین چین باد و پیمانی قناعت کرده ایم
ول	که آب گشتن بجز اتق در زهرم سخاست	ول	من از مرد و طبع کریم دانستم
ول	نگی است درین نسخه که اینها اثر است	ول	دل شیفته دیو و حرم شد چه توان کرد
ول	تمثال ضعیفان نفس باز پسین است	ول	ای آئینه از ما مطلب عرض مکرر
ول	فروغ گوهر بنیش چو شمع جانگاه است	ول	ز غصه چاره ندارد دلی که آگاه است
ول	هر دانه که از خاک بردن جهت نال است	ول	جدی که ز کلفت که ده جسم بر آس
ول	چون سنگ اگر شیشه بر آئی چه کمال است	ول	بگه از برنگی که پیری داغ تو گردد
ول	هر چه دارد خانه آئینه بیرون در است	ول	راز ما صافی دلاان پوشیده توان یافتن
ول	گر طوطی تنافل کند آئینه گداز نیست	ول	مارا کرم عام تو محتاج غنا کرد
ول	بچون چهار پارچه دید ز دست مادر است	ول	از دشگیری غیر در خاک خفتن دلی است

ولی بی طمیدن و جهان بر گهر مانگ است	ولی مفت آن قطره کزین کجاست نخلی نخرید
ولی چشم زخمی مر ساد آبله هم جام حجم است	ولی شوکت شاهیم از فیض جنون ر قدم است
ولی سر موسی اگر از خویش بر آئی علم است	ولی آنقدر نیست درین عرصه نمایان گشتن
ولی ورند در ملک نفس صافی آئینه کم است	ولی مرگ شاید دل از اسباب هوس پردازد
ولی رنگ میگردد بگردشع پاپروانه نیست	ولی محرم حسن ازل نظاره بیگانه نیست
ولی چون تیغ ز سر در گذرد عالم آب است	ولی در سایه ابر و گمت مست و خراب است
ولی تا پریشان بود دل بوی زلف یار داشت	ولی عقده محرومی کس فکر جمیعت مباد
ولی شور و نگامه محتاج دماغ افشار است	ولی خواسته تا چند به بند و به تنافل در گوش
ولی باز میسای شوق جنبش دامان کیست	ولی آتش دل شد بلند از کف خاک سترم
ولی مشق نیاز طبله که این صفحه ساده است	ولی دل عمر با است آئینه ترتیب اوده است
ولی خافد ما بعد ویرانی هوای بام داشت	ولی عیشها کردیم تا بر باد رفت اجزای ما
ولی دفتر برگ گل از دست بهار افتاده است	ولی نیست نقش پا بگلزار خرامت جلوه گر
ولی ای بنخبر و گز چهره رنگت رسیدن است	ولی فرصت بهار تست چرخون نمی شو
ولی یک برگ کاه شعله و امانده راعصا است	ولی شوق فزوده از رنگه تازه میشو
ولی عمر نیست نقد دست نیارم گل عاست	ولی باشد که نگهت بمشام اثر رسد
ولی ترنجبینی اگر برست بر سر خار است	ولی بخوان لذت دنیا گزند بسیار است
ولی هر قدر خون بود در دل چهره مانگ است	ولی عشق بر هم دارد و تلافیها که چون مینای می
ولی نیست جرم ما و تو همچون هستی بنگ است	ولی اینهمه و ام خیالاتی که بر هم چیده ایم
ولی سموم عاوده را بخت تیره تریاک است	ولی توان به یکسای این شد از مضرت دهر
ولی خاک اگر از زیر چرخ است خود از زیر پا است	ولی اوج دولت مقلد طبع ازاد و درو کد بیش نیست
ولی از طمیدن عالمی بسمل شد و قاتل نه است	ولی زندگی در پیچ و تاب سعی بیجا مردن است
ولی دست قدرت چون تپید شد با گریان شمع است	ولی هیچ سودای تیر از زحمت اخلاص نیست
ولی آبرو چون چون پیدا کرد تیغ قاتلی است	ولی بیدار از اهلما به طلب خون استغنا مریز

بیدار از خواب غافل نمی باید اعانت خواستن	وله	مویانی چاره فرمای شکست شیشه نیست
پاس آداب محبت بهوس ناید راست	وله	شیع بر شفته و ز نار چه با سوخته است
دلیل جوش بهوس باست الفت دنیا	وله	عجز اگر خوششت آمد ز علت غریبی است
دگر تیش در میان آمد دل با داغ شد	وله	تشنگا ز آب آتش فروز آرزوست
بارغ اسکان یک گل آغوش فضا پدید انکند	وله	زنگار و رگید گرا ز تنگی این جا شکست
باتیشه چرا چهره شود خجل بر و منم	وله	با خم شده قامت مکن این زه جوان بخت
صدای شکوه ز رو شدن لایحه نمی آید	وله	در آب چشمه آئینه نیست شیون موع
خلم ز حسرت پیرینی کز چشم تر نکشد قس	وله	ستم است داغ خار شب بدم سحر نکشد قس
استاد عمر بر دوازدهم با ذوق نگاه	وله	کنگیا کرد آخر منم این بادام تلخ
ظالم به خیال است سودب بدر آید	وله	آن نیست کجی کز دم عقرب بدر آید
از نامه ام آن شوخ مکر شده باشد	وله	مرزا است بحر قمر اثر شده باشد
قبول نازنینان تحفه شوخی نمی خواهد	وله	آتی چون خافونی که دارم نیم رنگ افتد
غیر دل گوشه امنی که توان یافت کجا است	وله	بچه امید نفس رخت سفر می بندد
حیات جادو آن خوابی گذار عشق حاصل کز	وله	کز دل در خون شدن خاصیت آب بقا دارد
نفس را ترک بهوار روح مقدس میکند	وله	شعله کز دو دفاع گشت محض نور شد
شفعل میشد ز دنیا بهوش اگر میداشت خلق	وله	صبر و حنظل در مذاق گاؤ خربوزینه بود
نسیم شده وصل کرمی دهد امروز	وله	چون غنچه تنگی از آغوش من ز می دارد
ای ماکل تتبع و توان چه دولت است	وله	دم نیست فطرت کفای سرین بود
دل نبفلسد که در دفع تیر خوب زشت	وله	خانه آئینه را از نگار در بانی کند
بعبرت از من بی بال و پر سلام رسان	وله	که مردم و نرسیدم بنجا طریب یاد
ز باد دستی آن زلفت تا بهار کبسا بم	وله	که فعل دل اگر افتد بکفت نگاه ندارد
چو مردم از مرده غافل بشود که سچکس اینجا	وله	بنییر سایه دیوار خود پناه ندارد
کردن حریت داغ محبت نمی شود	وله	این خیمه در فضا دل تنگ میزند

بخیلان نه بهین طبع کد انصاف است	وله	کیسه خود بهم ازین قوم دلی پرداود
ردوش غیر تکیه زردی کسان خطاست	وله	دستی گر گردن خود چون سبک کنند
حشر و سیاهی داغ خجالت است	وله	مردان دمی که چون سپر از پشت رو کنند
بدرنگ عبرتی صرف بهارم کرده اند	وله	نچو افسوسم از سودن نگارم کرده اند
ضعیفان آنقدر بلزحمت یاران نمییم	وله	سایه باری دارد اما هر کس آسان بکشد
ین غافلان که آئینه پرواز میدهند	وله	ورقانه که نیست کس آوازی میدهند
هر که انجام غرور من دما می بیند	وله	بر فلک نیز جهان در تیر پامی بیند
لنی جرات کاری که نباید کرد	+	گر شوی اینقدر آگاه که حسد امی بیند
بامی رحم است گر آزاده مقید گردد	+	آب در کسوت آئینه چامی بیند
که مانیز چو شبنم همه تن آب شویم	+	کان گلستان حیا جانب مامی بیند
نیست رنگین ز خانافن پایت که بهای	+	طلعت خویش درین آئینه مامی بیند
از سر تعمیر دل بگذر که معماران عشق	وله	روز اول رنگ این اقلیم ویران بختند
ازین بساط گذشتم ولی نه فهمیدم	وله	که پیکر خم باما که این مدارا کرد
بزار که چه دویده ام به تسلی نرسیده ام	وله	ز قد خمیده شنیده ام که چو حلقه شد بدگر شده
ندارد بزم پیری نشاء از زندگی بیدل	قوله	چو قامت حلقه گردد ساغر دور فنا باشد
ز شرم بیدلی خویش آب میگردم	قوله	مباد آئینه پیش تو نام دل گیرد
گر مزاج کرم آن است که من میدانم	قوله	عالمی را بخلای من تنها بخشند
لنی رارسد تا زمستی که چون خط	قوله	بگرد لب یار گر دین باشد
بر صفحه آتش زده عمر سنازند	قوله	فرصت چه قدر رسبه شمار است به بیند
عمر باشد پامی خواب آلود من	قوله	انتقام از سنی بجای میکشد
دل صاف دار و صحت خلقت و بال نیست	قوله	در دست گبند آئینه کافر نمی شود
در بساط خاکدان و بهر توان یافتن	قوله	آنقدر کردم که تعمیر شکست ما کند
به احسانهای بیجا و احمی ناز و نهاده	وله	که خضر نشاء تو فقیش از صحرای جنگ آ

گره حسرت اینقدر سامان بالیدن داشت	وله	ما جهان یک ناله ایم اما جهان کسار بود
افج عزت در کین انتظار عجز ماست	وله	از شکستن دست در گردن حائل میشود
گو بسوزد آه مجنون بر رخ یلی نقاب	وله	شرم میباید بخود چندانکه محمل میشود
گسستن سخت دشوار است ز نار محبت را	وله	بر همین رشته داری از رگ سنگ صنم دارد
بغض مهر شکر توان قناعت بر گلس لبتن	وله	کرم شکل که از طبع گد ابرام بردارد
خامشی روشنگر آئینه دیدار بود	وله	ما سواد سرمه پیوست انچه از آواز ماند
سفن بنجاک میندازد تا مل گوش	وله	بر رشته که گهر میکشی دوسر دارد
پدوش اشک روانیم تا کجا پرسیم	وله	چو شمع محمل عشاق چشم تر دارد
هر معانته شد در اخلاط قمری و سهره	وله	که خاکساری و آزادی هم آغوش اند
وله از گذشت ونگ باز پسین ماند	وله	در رفتن او انچه زمانه همین ماند
داسن هستی آسانی نمی آید به دست	وله	باده فونهای خور و شاه پید میکند
خدمت دلمان کن اینجا کفر و دین بنظر نیست	وله	آئنه از هر که باشد مفت روشنگر بود
دل بقید جسم از خطابت بیگانه ماند	وله	گنج ما را خاک خورد از بسکه در ویرانه ماند
ساغر بطاق بهمت منصور سیکشم	وله	بر دوش ما سربست ز گردن جدا بلند
بی بهره راز مایه امداد کس چه سود	وله	در یا حریف کاسه واژون نمی شود
چو شمع منصب ارشاد سلیم آنکس	وله	که تیغ حادثه تا جش ز سر بایخندد
جوش غرور با چو شمع حامل مقصد است و بس	وله	تارک کردنی بجاست سر بقدم نمیرسد
مریض عشق تدبیر شفا را مرگ میداند	وله	ز بیم سوختن جفت است اگر آتش در آب افتد
کلفت زوای کینه دلم تا وضع است	وله	از تیشه میتوان گره سنگ باز کرد
ز بعد مان غزل فی قصیده میماند	وله	ز خاصه این دوسه اشک چکیده میماند
محتاج کریمان نشود و غلس قانع	وله	سر چشمه آئینه ز نجر آب نگیرد
عشاق دیگر از که وفا آرزو کنند	وله	دل نیز رفته رفته بآن میوفار سپید
میشود ظاهر به پیری رشته طول ال	وله	چهره این موصفا ی شیر روشن میکند

ولی یاس ل از هر چه ندارد گله دارد	ولی تا سودن دست تو هزار آبله دارد
نگه شسته ز سر راه بجای نتوان برد	ولی هر شد ار که پاس تو همین آبله دارد
دور شکم اهل دول بین و درل زن	ولی کاین عالف را تخم امل حالمه دارد
چنین که حرف طبع کردی آید و بیدل	ولی عرق کجاست اگر نوبت چیا بدسد
گردد امانی به پیشانیم و فرصت گذشت	ولی دست فقر از آستین هم یکد و چین کوتا بود
غافل نیم ز صورت و اماندگان خاک	ولی در پامی من ز آبله آینه بسته اند
رو دارد و چرا بر دخت ز رنگ سوانی	ولی گر از انصاف پرسی محاسب هم دختری دارد
از صومعه باز آ که ز غم مه سنگین	ولی سر یکشد انجبا الم پشت خری چند
ز بسکه الفت مردم عذاب و طاعت	ولی فشار قبر چو آغوشش یکد گر نبود
میاسی خجالت باش گر غم سخن داری	ولی ظلم هر گاه گرد و امل تحسیر تر گردد
پوچ است قامت خم و آرایش امل	ولی پرچم کسی چه شانه زند چون علم نماند
چشت بغلط سوسی من انداخت نگاهی	ولی تیریکه ازین شت خطا شد چه بجا شد
مسکان را در مدار از مرقمیه	ولی یک در سختی چو پستان زن نازا و دانه
از نار سائی آخر با هیچ صلح کردیم	ولی مادست اگر نداریم او هم کبر ندارد
و نشان از در و دل هم بجا رتاهایی است	ولی بیدل سکین فقیر است الله الله میکند
تا کنم از هر بن مورنگ مستی آشکار	ولی جام بنوا هم درین هیانه یک طاقوس دار
صحت نیکان علاج کین ظالم میشود	ولی در دل خارا آب لعل گر میر و شرار
ز حال ما تبنا فل گذشتن آسان نیست	ولی چو آب آینه داریم خاک و انگلیس
بیم آفات جهان از خواب بیدارت نکرد	ولی بخیر در سایه این کمنه دیواری هنوز
هرچو طاقوسم بچندین رنگ مجو جلو	ولی نقش دایم دیدی از نیرنگ صیادم پیرس
هریکس ادغ بی نفی به پیشانی مباد	ولی چتر شاهی گرنب شایه دیوار باش
هر چه خواهی همه در خانه خود می یابی	ولی همچو آئینه اگر حلقه زنی بر در خویش
مکن تنب غل اگر فرصتی نگاهی هست	ولی شرار کاغذ با کرده است سلطان رقص

هوا جلدی زگرورده فقر سرتاب	وله	خاکستر است آئینه را طویای فیض
دل نه قدر آه فید و نه پاس شکست	وله	سجده ز نار را با خاک یکسان گردش
فقر را از شمارید کم از عالم تیغ	وله	که برش با است بقدر تنگی در دم تیغ
سایه را از هیچکس اندیشه تعظیم نیست	وله	تا توانی عالمی دارد تکلف بر طرف
تا نفس باقیست ممکن نیست این سیتن	وله	چون گلوئی شمع باید بود خنجر بر طرف
لعل یار از بهر شتاقان تبسم پرور است	وله	آب بار یکی بذوق تشنگان اردو عقیق
و بال دوش کسان بودن از یادور است	وله	نه بسته است کسی پاکبردنت چو تفنگ
نمی شود طرف نرم خود رشت مزاج	وله	بر روی آب محال است ایستادن سنگ
زلفت را در دو خط غیر از فشردن چاره نیست	وله	یشود افنی بنجگ خار پشت آخر پلاک
تغوه عیش سباسبید که در بر زم چسان	وله	شیشه نیست که قفل نرساند به ترنگ
با چنین شوخی نشیند تا یکی بیکار گل	وله	رخصت نازی که گردد گرد آن دستار گل
تا گهر باشد چادر یا کشد رنگ حساب	وله	حیف باشد جز دل عاشق بدست یار گل

مصرعه ثانی این بیت فقیر افروش آمد مصرع اولی موافق طبعم چنین اولی است مصرعه
 * شوخ نا انصاف من میچند از گلزار گل *

نامی ز جسم بهت بدست می کشم	وله	جز دامن تو هر چه کشم دست می کشم
ناموس بی نیازی مهر لب هوال است	وله	کم نیست حاجت اما طبع گران نداریم
چون کاغذ آتش زده همان بقایم	وله	طاووس پرافشان چمن زار قنایم
چون نخل علیلج هوس مان توان کرد	وله	چند آنکه رود پای بگل سر بهوایم
بندوق پای بوست هیچ جا خواهم نمی آید	وله	همین در سایه برگ خدا آرام میگیرم
همه عمر هرزه دریده ام خجلم کنون که حمیده ام	وله	من اگر حلقه رسیده ام تو بروی نشانیم
دیده شتاقی از بهر موبار آورده ام	وله	نخل با دمی ز باغی انتظار آورده ام
سودیم سر ایا و پای نرسیدیم	وله	از خویش گذشتیم و بجای نرسیدیم
تا رخت نبرویم بر چشمه خورشید	وله	چون سایه بصا بون صفای نرسیدیم

بآستان تو عجب رخسار من این است	وله	که گر سپهر شوم جز به خاک نشینم
خود را بعیشل مکان من به شوم نکردم	وله	خلفی بخت نه ناز و من گریه هم نکردم
آئینه در بفل بودا غافلان ندیدیم	وله	حیف از دلی که بااست آه از کسی که ماییم
باین طاقت نمیدانم چه خواهد بود انجامم	وله	گلین بی نقش میگرد اگر کس میر و نامم
شکوه حیرت دیدار قاصد بر نمی تابد	وله	مگر در محفل جانان برد آئینه پیغام
جنون من چونکه قابل تسلی نیست	وله	مگر بیده حیران کند زنجیرم
ندیدم باز یابستان عفو طاعت را	وله	در جرأت زدم منت کش تقصیر گردیدم
فکرفیش است سراخجام و دو عالم بیدل	وله	همه گردیم اگر سر بگریبان کردیم
توانم حبتن از دام فریب این چنین بیدل	وله	چو شبنم گریبان کلام من هم چشم بردارم
در بساطی که سرو برگ طرب سوختن است	وله	فرض کردیم که مایه چراغ انکسار کردیم
وصال گر نهم دید با کسی بخواب است	وله	من این ایام ز آئینه بیشتر دارم
سفرت مزد مصاحبی بوده است	وله	کیست خدمت که چه خدمت کردم
تعلق از غبار چشم بیرون نمی خواهد	وله	برنگ سایه آخر محو این دیوار میگردم
چون سحر یکدور و زک با هم نشسته ایم	وله	از یکدگر گریسته فرا هم نشسته ایم
احتیاجم در انظار نرزد	وله	خشکی لب نمپندید ترم
بهر جا رفته ام از فویش در راه تومی پویم	وله	اگر نزدیک و گردورم عجز آن سر کویم
هر چند درین مرحله بیتاب و توانم	وله	چون آبله سر در قدم راه روانم
تا خون من از خواب بصد چشم نریزد	وله	در سایه مرگان تو کردند شمیمم
حصول مطلب از ذوق تنها میکند غافل	وله	زمان انتظار هر چه باشد دیر میخوابم
برنگ من برون آید کسی تا قدر من داند	وله	باین مایه طفلی را که خواهم پیر میخوابم
کس مباد آفت نصیب امتیاز	وله	نخستم تا شمع این محفل شوم
دل تیره شد آخر ز هوای که بسر داشت	وله	این آئینه را از نفس آگاه نکردیم
هر بن مویم تماشا خانه دیدار بود	وله	عاقبت صرف نگه چون شمع سرتاپا شدیم

ول	بیدل از شکر پریشانی چه سان آیم برون
ول	چو زخم صبح ندارم لب شکایت غیسر
ول	بیای آفتاب کشور امید مشتاقان
ول	بس است حلقه گوشم خم بود نیاز
ول	چشمت بنگاری ز جهان منتخجم کرد
ول	بیدل تو بمن هیچ مدارانه نمودی
ول	امید تلنگارمان وفا شیرینی دارد
ول	شب که آینه آن آئینه رو گردیدم
ول	در بیابان طلب هر که دوچارم گردید
ول	فلک شکل حریت منع پروازم تواند شد
ول	گرومی چند جدا اند نظرت میگردم
ول	آفتابی کرد رنگ طاقت ما احتیاج
ول	ابر و نیک بود عاریتی رو سیاهی است
ول	آسوده ام درین شت ز فیض نارسائی
ول	غم نیست ز اسباب غنا هیچ ندارم
ول	ای برهن پیخیز از کیش پهلوی مباحش
ول	راه سفر اگر همه ابر دست تا مجبین
ول	زین باغ تا تمکش نشود نما شدم
ول	در دودلیم شور و غم عالم غبار ماست
ول	چه ممکن است که شمال آفتاب نه بندد
ول	بیچکس یارب گرفتار کمال خود مباد
ول	باز از جهان ز حسرت دیدار میرسم
ول	دل ستم زده با تلنگرای جهم نساخت
ول	مشت خاکی داشتم آشفتم و صحرای شدم
ول	همان تبسم خود می کند غمک سودم
ول	چو صبح طائر رنگی است برگرد تو گرداغم
ول	اگر کسب رخ بر آیم همان بلال تو ام
ول	تمنای قبول از اثر صا دو دارم
ول	عمر نیست که پاس دل ناشاد تو دارم
ول	لب حسرت بجوی شیر تر کرده است تو دارم
ول	جلوه کرد که من بهم همه او گردیدم
ول	تمنای تو گرد سر او گردیدم
ول	چو آواز جرس گیرم قفس سازد ز فولادم
ول	باز می آیم دبر گرد دست میگردم
ول	تا بنیاطر سایه دست کرم آوردی اچم
ول	جمله رنگ است اگر آئینه بردارد غم
ول	گردست کوتی کرد پای دراز کردم
ول	دست تسیم غیسر دعا بهیج ندارم
ول	بیش ازین ماهیم بتی نامهربانی داشتم
ول	از ضعف چون بلال بیک ماه رفته ایم
ول	فون گشتم آنقدر که رنگ آشنا شدم
ول	اما زیارت لب خاموش کرده ایم
ول	چو سایه آئینه را که من ز رنگ بر آورم
ول	چون گهر بر سر قنادانش جبهت غلطایتم
ول	آئینه در بنجل بدریا میرسم
ول	نثار ریخت برون آنگین از سنگم

ول	بسیار و هر ندارد ز خنده او بلام	ول	و خیره که کند بیساری بنگم
ول	گر بصد چاه جنم سزگون غلظم خوش است	ول	در دل مایوس خود یارب نلغزد پاک من
ول	چنین کشته حسرت کیستم من	ول	که چون آتش از سوختن زلتم من
ول	شکوه اسبابی که زندگی مفت نیست	ول	تا سری داریم باید درد سر برداشتن
ول	بوقت تشنه لبی چینی و سفال بخواه	ول	کفت کشوده بهم آرد ساغر جم کن
ول	سنبل سیر زلف ترا دام وحشت است	ول	افعی گزیده میسر مد از شکل رسیان
ول	ز فیض اغیا با تشنه کامیها قناعت کن	ول	ندارد چشمه خورشید غیر از چشم تر کردن
ول	حیف است محرم دل گرد و فسانه مایل	ول	آئینه در مقابل آنکه نفس کشیدن
ول	گر شد دل از نشاط و لب از غنچه بی نصیب	ول	یارب ز چشم مانده شود کم گریستن
ول	شبم ز وصل گل چه نشاط آرزو کند	ول	اینجا ست بزنگاه مقدم گریستن
ول	شیرازه موافقت آخر گسستی است	ول	باید دور روز چون شره با هم گریستن
ول	خوین دلاں بدیده تر گفتگو کنند	ول	محتاج نیست شیشه گویای زبان
ول	ز طعن تیره در روان خند انگمدارد	ول	نفس جنون زده می آید از تفنگ برون
ول	کاملان در خاکساری قدر پیدا میکنند	ول	چون غبار زنگ زر گر خاک میگرد و فزون
ول	باز چو صبح کرده ام تحفه بارگاه تو	ول	رنگ شکسته کنیت قابل کردگاه تو
ول	دوره ببال آفتاب تا به سپهر می پرد	ول	کیست بخود نیکند باز در دستگاه تو
ول	رفتی و دل نشست بخون و رقفای تو	ول	ای رفته از نظر چه خاداشت پامی تو
ول	خشم را آئینه پرداز تر حسم کرده	ول	در نقاب چین پیشانی تبسم کرده
ول	بسته بیدل اگر بر خود زبان مدعی	ول	عقد بی را میتوانم گفت بی دم کرده
ول	عیش و غم آن به کبی تمییر انگیس بگذرد	ول	تا بهشت آمد بیادت در جنم رفت
ول	چو جاب عالمی را بهوس کلاه دار بست	ول	بدماغ چون مغز آن چه قدر بهوش است
ول	برنگ خامه تصویر سالمان چنین بنگم	ول	که هر مویم سری از عالم دیگر بر آورده
ول	حسن مطلق را مقید تا کجا خواهی شناخت	ول	آه انان یوسف که در چاهش تماشا کرده

ز جادو آید از حرف پوچ چیست جیا کن	وله	نه کودکی که بصوت دهل زخا نه بر آئی
آفت رنگ حنا دست بهم سوده میاد	وله	خون عاشق ز گناه است پشیمان شوی
ای سیه کار اگر گریه نباشد عرتی	وله	آه ازان داغ که ابر آئی و باران نه کنی
بر هر که مدو کرده از عالم ایشار	وله	نامش بزبان گر ببری باز ستانی
نباشد گر حضور جلوه بالا بلند است	وله	برنگ سایه در کش ساعتی در پاششادی
بیک طرز تغافل هر دو عالم را محزون زن	وله	ندارد قطع الفت احتیاج تیغ جلادی
اتنی سخت بی برگم باز طاعت اندوزی	وله	همین یک الله الله دارم آنهم گرتو آموزی
نشاط طبع در ترک تکلف بیش می باشد	وله	سناک ز فرش زیرین طفل رنگین کند بازی
سفر گزیده بفکر وطن چه پردازد	وله	دو باره مرغ نگر دو به میضه زند اسبته
رزا قبال جهان واکشی ازاد بارش	وله	گر بشاگردی شاگرد رسن تاب رسی
صداع هستی ما را علاج تسلیم است	وله	ببر است صندل اگر سوده ایم پیشانی
دیده داریم محو انتظا را مقدمی	وله	یا رب این آئینه را آن گل حضور شبنمی
بیک عالم تر شر و کارم افتاده است و منونم	وله	شکست رنگ صفرائی طبع میخو است لیمونی
نکردی ای صبا بر بهترین هنگامه جدم	وله	که من مشت غباری کرده ام نذر سرکوی
بسیج آهنگ عرض مدعا صورت نمی بندد	وله	چو مضمون بلند افتاده ام در خاطر لالی
یاد باد آن کز تبسم فیض عامی داشتی	وله	در خطاب تعمیر هم با من پیامی داشتی
یگاه گاهی با وجود بی نیازی بی تازی	وله	خدمتی ارشاد میکردی غلامی داشتی
خوش باش به پیری چو زلفت رفت جوانی	وله	کز زمره نه نبود نوعه چنگی
زبان حیرت آئینه این نوادارد	وله	که ای جنون زده خود را ز ما چه میجوی
زین شت و در ندیدم جای که دل کشاید	وله	در بحر نظم شاید پیدا شود زمینی

میرزا در که خدائی میر لطف الله خان غزلی گفته که هر صبح آتش نا ریخ است شیرخان زندگانه خود

تمام غزل اگر فته این بیت از آنست

اوقات سعادت دو کوکب	وله	شیراز از الف و د و همزاد
---------------------	-----	--------------------------

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

لفظ مزاد در حق داماد و عروس طرفه واقع شده قبا حجب فرزند گشاید گوید مزاد تو ام که از یک
شکم زاده باشی چرخ غفلت الله خلف الصدق میر لطف الله المعروف بشاه کمال المعنی الواسطی البکر امی
قدس الله اسراهم از شعر امی صوفیه صافییه و بنده نقاب کشای حقائق و معارف و اقیه است
هر چند از نو نوزان صلوات اندوز نیست لیکن کلام شریفش فقیر را بسیار خوش می آید و از چاشنی
درد و مشرب فقر لذت خاص لطف میکند بنا بر آن اسم سامی پیرایه اوراق نمون
شد در شاه جهان آباد سنه اثنین و اربعین و مائت و الف و بیست و یک سال قدس نمید و در جوار مزار
سلطان المشایخ نظام الدین دهلوی قدس سره مدفون گردیده ترجمه و الا فصل و سر و آزاد
فرغ افزای پیشانی سواد است و ساغر عرفان میگردد اند

ساقی شو مکلف می بیدل مرا	یک چشم خواب مست کند کارل مرا
نتوان بدور گردش مشتش مقیم شد	بستند بر غزال فتن محمل مرا
به عجز گاه هستی چشم چیرانی نشد پیدا	دو عالم کرد گل اما پیشانی نشد پیدا
چه آید از من بفلس که سازم نذر سودایش	اگر صمیم میر گشت و اما فی نشد پیدا
عشرت درین زمانه همین غفلت است و بس	می نیست گر بکام تو بشنو فسانه را
حلاوت ریزد از گنج دمانش سخت میترسم	مباد اوطالی خط سر بردن آرد از ان لبها
صبح دیدم ز سر هستی خود میگذرد	یادم آمد که بحث طر سفری بود مرا
تا کجا بر چیده بندی لعل را از روی خویش	در چین بگذارتا رقصند این طاووسها
ندانم تا چه حق دانسته پر باطل کنی خود را	تو که صاعبدی ظالم چو میدل کنی خود را
توئی سر پای دنیا و دین و دیگر چه سخنواری	دو عالم کرد و سازی جان عامل کنی خود را
ز نو میدی شکایت میکنی چشم از که میداری	اگر بی هم مقرر کن اگر سائل کنی خود را
کجا است ساقی ساعت شناس شیشه ما	که شام چون شفقتی شد سحر بود ما را
وقت پاشستن ز بس شیرین تحرک میکند	یشود شان مجلس در دست خادم سنگ پا
از انماند هیچ ز فون ریزش و	در دست او به قدر خانا نده ایم ما
بجز نامی نه آبی بی نشان تکرار کن خود را	همین یک حرف باشی گفتمت تکرار کن خود را

شبه سحر و بریم اما مکان خاص بهم داریم	وله	برودر خانه آئینست جو اسکندر خود را
دو عالم کلبه تنگی است بر جوش خون من	وله	مگر در وشت دل بخشید جادو اناه مارا
مارا تمیز نیک و بدی نیست بخیب	وله	محبوب ما همان است که گرد و پسند ما
زهی از لعل خوشگویی تو در عالم رواتینا	وله	نک پرورده شور لببت حرف و حکایت
سر پلکنت غیرت بر دبر پوست تحت من	وله	که کردم نیکه در زیر نگین خود دلا تینا
آمد بهار می نخورم در چمن چرا	وله	دولت بکام شد نزد من در وطن چرا
یوقت کنه سالی عاقبت منظور سیکرود	وله	که باشد دور بین عینیک قدم گشته پیران
ناب و دل یاد ای سر المومنین داریم ما	وله	صد ولایت همچو جم زیر نگین داریم ما
عجز از بهمت عالی همه قدرت گردد	وله	بخیر پیر شدی قدر عصا را در یاب
بسکه بار پاس دلعا بخیر برداشتیم	وله	همچو زلف خود بردیا نم ز ستر پاشگست
آنجا که تنگ بغیر ضامن است احتیاج	وله	ای خبیر خدا طلبی نیز حاجت است
می برد از بوی ستان تا باوج آسمان	وله	گنبد ستار زاهد راز بس بنیا و نیست
فاطم از دوستی موم دنیا شکست	وله	بسکه این می جوش بجای میزند مینا شکست
قد خیمه پیران به عجز میگوید	وله	که عمر بار گران گشت و بر سر افتاده است
هرگز بسیه خانه لیل نمک میل	وله	در سایه دیوار خود آنکس که غنوده است
زاهد تو صبح و شام عبث شور می کنی	وله	الله اکبر است ز الله اکبر است
خامشی بهم پرده از زخمهای سازاوست	وله	سر مه را در یاب دود شعله آواز اوست
شب که شوخی خیال قاتش چون تیر حبست	وله	چون کمان و مانند آغو شتم که بی نخچیر حبست
باب خونگرمی نمیدارد دل مانازک است	وله	باده کو از جوش نبشند که مینا نازک است

بیر این غزل را در زمین شیخ عبدالواحد تخلص بوشت تھانی سری گفته مطلع وشت این است

پشتم را خالی کن از دیدن تماشا نازک است | آرزو در سینه لبشکن جلوه آرا نازک است

درین مقام نقلی از وشت نقل می آید که خالی از لطف نیست بعبد الله خان یکی از امرا عصر وشت وعده احسانی کرده بمل نیا در دروزی وشت با او گفت من این شهر و دازده کس غنبد الله

نام شمرده ام او گفت من هم از ایشان ام گفت فی شما عبید الله زیاد ایدار کلام دو ابهام دارد و یک ابهام
 ظاهر دوم اینکه مردم ولایت ایران عدد میزده رنجس میداند و وقت شمردن چیزی چون پهنزده رسد
 آنرا بر زبان نیاورد و بجای آن لفظ زیاد گویند چنانچه مردم هند در آغاز شمار یک نمیگویند و
 بنا بر تفاوت بجای آن برکت گویند پس معنی ابهام ثانی این که شما عبید الله میزده هم اید
 آدمم بر اشعار بخیر

حاجیان حرم کوی ترار و ز وصال	وله	هرچو گل حسامه احرام بخود می مالد
یا ویک موسی کمر افشانند سر تا پای من	وله	آه ازان زلف پریشان گرد بخاطر بگذرد
من عبث بیقده گشتم در تناسمی بهشت	وله	آلقد آبی که رویم ریخت در کوثر نبود
شونخی نخچیر بر هم میزند گلدام را	وله	تا نبود ابر دل من زلف ادا تر نبود
آن چشم می پرست چو تکلیف جام کرد	وله	در هر نگاه دور به مجلس تمام کرد
رفتی و روز من سیه از حسرت تو شد	وله	چندان نشست داغ تو بر دل کشام کرد
ز شرم حسن تو ظالم نگاه نتوان کرد	وله	اگر بسو توان کرد آه نتوان کرد
قیامتی است ز جامی بلبست افتادن	وله	ز بیم روز بدی حبب جاه نتوان کرد
ز داغ جبهه زاهد گرفته ام عبرت	وله	که در نماز زیار و سیاه نتوان کرد
چه قدر فرق میان من و زاهد باشد	وله	من خدا دارم و او نام خدا میدارد
من آن روزیکه دیدم در قدش موسی میان گفتم	وله	که این صراع دقت انچه میدارد و همین دارد
گر چه روح است آدم نیست بی آب فروش	وله	انچه مریم میخورد فرزند مریم میخورد
لب ز گفتار بایه لبست گردل صاف میخوابی	وله	که این آئینه را از تر زبانی زنگ میگردد
تا غمزه تو بخبر بیداد بر کشید	وله	هر کس که سیر نگردد از دروسه کشید
کار دنیا در گرفتاری بود بهرنگ زلف	وله	و اکنی گرفتار بند و گر پید اکن
بی نیازی عطشش دارد که گرزندان زنند	وله	صد چو کوثر از داغ خویش بر رضوان زنند
گرد تپیی گهرش بسکه شد بلند	وله	دریا تمام روی زمین میکنم قیاس
بتی دارم که باشد از حیا مشاطگی ننگش	وله	خاک گر پای او میبوسد از روی بردرنگش

بهر سید از ملال طوطی طبعی که من دارم	وله	بود خوابیده تر از جوهر آینه آینه گلش
چسبیت حاجت تا کنی رنگین قبابی تنگ خویش	وله	جامه گلگون میشود بر پیکرت از رنگ خویش
کی دماغ آشتی باشد مرا با دوستان	وله	منکه خون صحبت خود میخورم در جنگ خویش
آخر ز راه و رسم جهان بخیبر شدم	وله	رنگ زمانه دیدم بر رنگ دگر شدم
حق میخوریم در هیچ نیایم در نشاط	وله	یارب مگر بیاید بداندیش رفته ایم
ز بزم نیگلسد رشته تماشا میم	وله	ز بسکه بانگه او نگاه نمیچشم
عالمی گردیدم آثاره نبیر دم سوی او	وله	تا بگرد خویش گشتم حلقه بر آن در زدم
کی گذارم کار خود بر اعتمادش تا تمام	وله	کوتهی تا کرد شرگانش بدل فنجبر زدم
ازین دهرشت که من عشق او بدنام افتادم	وله	ز جبار قسم بجای طشت خود از بام افتادم
دوش تارتیه منصور بمن میدادند	وله	بر سر در دل کم حوصله غم میکردم
لبیکه صنعت تن مرا برگ خزان کرده است	وله	خود بجای ناسه بر پای صبا افتاده ام
نعمت بی منتی را قدر میدانم که چسبیت	وله	منکه شکر خای لبهای تا سفت گشته ام
عاقبت دل زین جهان پر خطر برداشتم	وله	دیدم افتاده است در خاکین گهر برداشتم
از خجلت دیروزه که آهی نه کشیدم	وله	امروز عرق کردم و چون اشک چکیدم
دیدم و دانسته سنگی را به جودی گرفت	وله	بخیبر من اعتقاد بر همین را بنده ام
جز از شاخ و برگ خود ندارم انقدر دانم	وله	دو عالم رنگ باز دگر خزان آورد خشت من
هرگز لب خود سرخ مکن ز آتش دشنام	وله	این پیشه ندارد بخت آتاب بر شستن
کی کنم پیمان آن بفرجه باد و بعد ازین	وله	دست او خواهم کشیدن جای ساغر بعد ازین
بر تراش سبزه خط مائل افتاده است یار	وله	نسخه اعمال با فواید شد ابر بعد ازین
عالمی گشتم دل کم گشته ام پیدانش	وله	مار پیچ راه زلف او کنم سر بعد ازین
محال است این که گردد عالم بالا پسند من	وله	نه بنید پیش پای خویشتن غم بلند من
دماغ دشت پیمانی ندارم گرچه صیادم	وله	مگر شوخی کند صیدی و آید در کند من
بزم بی شیرازه را جمعیت دیگر بود	وله	خاطر ما را با بگذارد تکلیف مکن

همچو منصور دیگر بانگ انا الحق زده ام	وله	تا چه در غلش کنی دیده پرافز دوم من
تا نفس هست غم دینی و عقی باقیست	وله	و در جهان نذر دم مرگ کز آسودم من
حسن شهر می دیده هرگز نداری ره بدیه	وله	میرزا یما خراب قناده بین بکره بدیه
حالت باید لان ظالم نمیدانی که چیست	وله	شیشه خالی میشود از خودت و سانه بکشی
بمشق قد موزون تو طبعم کرد جلالانی	وله	و مصراع های آو غلش کردم جمع دیوانی
بنستی از سجو و عتبه دل جربین رنگی	وله	سری با کعبه میداری برو بر سر بن سنگی
لفزشی در همت دالای من خواهر رقیب	وله	آن بود کز قاست و لبه کمر جوید کسی

حرف التاء الفوقانیة

ترومی سمرقندی به روزنی طبع موصوف بود و بهر از فضیلت هم داشت در عهد اکبری
 با میرزایان گجرات بسیر میر و وقتی قصیده در مع او هم خواند که اکبر بادشاه گفته گذرانید
 خان گفت هر چه از زبان خود بطلبی ترا صله در هم ملا گفت که تنگ خان گفت نیست بهتی کردی
 امشب اگر کردی تنگه میطلبیدی در مع نمیداشتم و لکنه تسلیم نمود ملا تا زنده بود در حضرت کرد
 تنگه بود و در فتح بروج که میرزایان کردند گفته

اولاد تکر که در شجاعت فرد اند	+	شد فتح بهر جا که رو آوردند
کردند و فتح بروج از روی ستیز	+	تا ریخ شد آنکه فتح بروج کردند

ملا ترا بی بلخی خاک پای نازنینان معانی بود و تراب لاقدام نو آیینان خوش بیانی
 نصر آبادی گوید در مدت عمر بر سر مزاری که میرقد امیر المومنین علی بن ابی طالب رضی الله عنه
 در بلخ مشهور است متکلف بوده در مع امام قلی خان دالی بلخ قصیده گفت خان او را
 بزرگشید و هم در آن ولایت فوت شد شعرش این است

بناگ رخنه شد از لب گریتم بیتو	از سنگ سخت ترم من که زیستم بیتو
-------------------------------	---------------------------------

قصیده ترا بی که بوسیله آن بزرگشیده شد و عدد ابیاتش چهل و نه است بنظر مؤلف کتاب
 رسید مطلعش این است

گزیدم عمر با چون برین کج کلیسانی	وله	دگر آن به که سازم در جیم کعبه وائی
----------------------------------	-----	------------------------------------

دستور سمرقندی

دستور ملا ترا بی بلخی

تراپ نامش میرزا ابوتراب است اول عبارت تخلص میگرد آختر تراب قرار داد فقیر از زبان
 نواب مصمم الدوله شاهنواز خان اورنگ آبادی مولف ماثرا الامر که نسیایه امراء دولت
 تیموریه بودند شنیده و در سرود از او تعلیم آورد و میگرد که میرزا محمد طاهر و میرزا محمد علی دو برادر از سلسله
 میرزایان فخر سلاطین صفویه بودند و در عصر خلد مکان از صفایان بدکن سیدند و با تخلص خان
 ربی بهم رسانیده بتوجه اولمازمت بادشاه حاصل کردند و منصبی کامیاب گشتند نخستین
 خطاب لتفات خان و دومین خطاب ملتفت خان مورد التفات گردید التفات خان
 که آخر مشهور بنقده شد در عصر خلد مکان فوجدار بر سر از مصنفات اورنگ آباد بود و در عهد شاه
 عالم خلد منزل فوجدار کوز از توابع احمد آباد گجرات شد و در زمان محمد فرخ سیر بفوجدار سی
 ماند و دیند و سوز از ملحقات صوبه مالوه سپرداخت چون امیر الامرا سید حسین علی خان بدکن
 رسید خود را بخدمت امیر الامرا رسانید و شمول لطف گردید آخر صحبت برهم خورد ناگزیر
 متوجه دارالخلافه شاهجهان آباد گشت و در فوaji که کون رسیده در سنه شص و عشرين
 و مائه و الف بر دست قطع طریق رشته حیاتش انقطاع یافت میرزا ابوتراب پسر
 میرزا محمد طاهر التفات خان است و از کلام خان آرزو در مجمع النفاس ظاهر میشود که
 میرزا ابوتراب پسر میرزا محمد علی است قول آرزو طرف رجحان دارد که بامیرزا ابوتراب
 بسیار مربوط و چندین صحبت بود میرزا ابوتراب در آواخر عمر با مبارز الملک سر بلند خان
 پوتی ناظم صوبه گجرات بگجرات رفت و در جنگی که مبارز الملک را باراجپوتان ماطور در سنه
 ثلث و اربعین و مائه و الف اتفاق افتاد جرحه شهادت در کشید و از صله پایان نیست
 برای بیان اختلافی که تحریر پذیرفت راه درین صحیفه یافت جعفر عاشق تخلص میرزا ابوتراب قصیده
 نظم کرد تراب باین رباعی جواب داد نمود رباعی

گویند که بچو کرده مار جعفر	شیرین و لطیف بچو شیر و شکر
صد شکر که انچه عیب ما بود و عیار	امروز برای دیگری گشته سحر
طفل بدخوی سرشک من بگیری و قرار	خراب آسائش مگرد و دامن مجشر کند
نکست گل رساند پیغامی	بید ماغی نداد هیچ جواب

حرف التاء المشكك

تأبیت میر محمد افضل آبادی استاد زمان و سبجان هندوستان است اگر چه عجم نام پدر حسن
بود لیکن شیوه حسانی داشت و لوای شاعری به فلک الافلاک می فرشت در حرف انشاء سعی
صاحب صلا بنظر نیامد و خالی ماندن جای گوهر در قلابه نقصان است لذا اتم میر ثابت ثبت افتاد
میر برادرزاده همت خان خلف اسلام خان والای بنفشانی و لعل ثمنی از سعدن والاد و دولست
ذوالآب و متولد شد و بها بنشیند و نمایانست ابتدا ای حال و امن سعی با کتساب علوم برزد
و علوم درسی از بعض علماء و فارایه کسب کرده بپایه اعلا فضیلت ارتقا نمود و فن شاعری
را هم بکمال رسانده تی و در دار الخلافه شاهجهان آباد رطل قاست انگند و در ان مصر
جامع که مجمع و مرجع صاحب کمالان هفت اقلیم است کوس شاعری مینوخت و در زبان دانی
فارس دم سلونی عثمانی شتیتم نیز و صنادید شش را عصر یک قلم از و حساب بر میداشتند
اقسام سخن را به تسلط تام میگید و تبرزبانی کلک باطل السحر نسخه سحر سامری را میشوید و او را
بامیر ذوالعبد الرضای متین صفای فی که ترجمه او در حرف الیم خواهد آمد منقشه رود اذنی
شاکردی از میر که تمام عمر همین تربیت او کمال بهم رسانده بود چشم از حقوق استاد قدیم
پوشیده تلمذ یکی از شعر اسی کشیر اختیار کرد و درین باب قصیده چهار صد بیت نظم کرد و عجب
قدرت طبیعت بعرض ظهور آورد و ایضا واقعات کربلا موزون کرده و تلامشهای فراوان
برده مطلعش این است

محرم است دلائل خون دیده بیار + ز شاه تشنه لبان آب چشم باز مدار

و این واقعات بطور اوقات مشهور قبل صفایابی است مقبل در عهد سلطان حسین میرزا می صفوی
اعتباری داشت و در قدرت افغانه ستواری بسر میر دو در عصر نادر شاه بنامه و در گجرات
نزد مومین خان ناطق اسم آغا میگذازانید و بهر بخادر سنج و محسین ماتة والف در گذشت
میر محمد افضل پایان عمر آستین برزحارف دنیا افغانه و منقطع بهر سیر و تا آنکه
دامن از غبار هستی بر چید مدفن او شاه جهان آباد فقیر میرزا جان جانان بنظر سلمه الله توانست
هشتم کر سال وفات ثابت تحقیق کرده باید نوشت میرزا و جواب قلمی نمود و از دهم ربیع الاول

سنة هزار و صد و پنجاه و نولاکه تذکره دانغستانی رسید اوله ساله هزار و صد و پنجاه و یک مینولید چون
 دانغستانی با محمد غلیم ثبات خلف ثبات اخلاص اردو مینولید که در هنگام تحریر این تذکره گاهی مدوی
 بر اقم حروف میکرد و قول دانغستانی بصحت اقرب است ظاهر الفظ یک از فلم میرزا سطرمانده مولف گوید
 استاد زمان که کرد تعلیم به اعجاز سخن بکلک صامت به تاریخ برای رحلت او به فرمود
 خود رحیل ثابت به در وقت تحریر این صحیفه بخشی از دیوان ثابت بدست افتاد و این ابیات از
 غزلیات او که در تذکره با حافض نیست تحمید پذیرفت

کشد چو صبح وصال تو شمع جهان مرا	به	بهر بهشده پر دانه استخوان مرا
شمیم زلف تو از داغ دل بر آورده	به	چو بوی نافه چین مویشان فغان مرا
ز بسکه داغ سلسل زلف من بار د	به	غلط کنند به گلزار استخوان مرا
طفل پیر می که می بندد پر پر دانه را	وله	گرم صحبت کی کند با خود من یوانه را
میکشد بی پرده تصویر ترا نقاش حیف	به	آشنای صورت خود میکند بیگانه را
پیمد زبان در روز حال تباه ما	وله	دارد چو عرض داشت گره مد آه ما
دشنه حاجت نیست خونریز دل بیتاب را	وله	کار باخبر نباشد کشتن سیاب را
خون نافع دست از دامان قاتل بر نهشت	به	دیده باشی داغهای جامه قصاب را
تا شکر ناوک تو کند مغز جان ما	وله	دارد زبان بزرگ تسلم استخوان ما
بیوده چون سپند چرا گرم شیونیم	به	چشمی ز سحبت اشک زدود فغان ما
شد محشر صد زخم تناج گراما	وله	شمشیر تو آورد قیامت بسراما
لشکر مو شگافیدای تیره دستان ما	وله	ترا شد صد زبان چون شاه از خود استخوان ما
اگر از معنی حسنت کسی طرفی نمی بندد	وله	چو کلک مو بصورت آشتا کن ناتوانی را
شفا از لعل جان بخش تو خواهد چشم بیارت	وله	فرنگی لائق کار حسدانی وید عیسی را
صاحب کلاه کی غم مظلوم میخورم	وله	از خون صید نیست حذر شاه باز را
تا خنابر نیچه بستی ریخت خون بیده ام	وله	در فشار دل مید بفضا است این گلدهسته را
آسمانم خار چشم ناتوان بین میکند	وله	به چو برگ کاه گراز خاک بردارد مرا

چون آن طفلی که از گلزار سونی خانه می آید	وله	گل نایع جگر اشک مراد در این است
تاراهه نطفه را به بستان رفت	وله	چون شمع ز راه دیده جان رفت
زبان لطافت و سبکیت خواهم کشت ثابت را	وله	تمید انم چرا از حرف خود برگشت شرکانت
ای بر بهمن از نور یقین بهره نیابی	وله	ز تار تو چون شمع اگر جزو بدن نیست
دل بسته معنی ده شود عاشق صورت	وله	از خامه مو سلسله برپای سخن نیست
با وصف آنکه دختر ز سنگدل نبود	وله	در حیرتم که تو بهرستان چنان شکست
دور از تو ز بس دیده ما خاک بسر کرد	وله	بدرنگه ما الف خط غبار است
نازم آن کاتبی چیست مسلم کار ترا	وله	که چو پیراهن تصویر بود جزو تن
هم پای خامه راه سفر طے نموده ام	وله	در اول قدم بستم شام غربت است
میکشان را زاهد بهیمن خدمت میکند	وله	این کدوی شک می در جام عشرت میکند
آن حریر اندام هر جایم رسد و امی کشد	وله	هر کجا افتاد و مخمل خواب راحت میکند
مردم حلقه زنجیر چون شیون کرد	وله	شور عشقم اثر در جگر آهن کرد
در قفس هم گل زخم بستم زده صیاد	وله	خوب شد چاره آوارگی از گلشن کرد
نمی بودیم با حرف آشنا ای کاش در عالم	وله	سخن ما را بزرنگ قفل اسجد در بدر دارد
به لعلش میرسد تا آرزوی بوسه می میرد	وله	خط نارسه گویا زهر نهان در شکرد ارد
خار راه تو گر از نشو و نما می افتد	وله	عقد در کار من آبله پامی افتد
از ره ناز بخونم نکنه رنگینش	وله	گر چه در پای تو دامان قبامی افتد
هلاک آن بت حاضر براق قتل میگردم	وله	که تا گفتمی فلانی را بکش منت بجان گوید
نمیخواهد که من مخصوص نتمت های نعم باشم	وله	چو گویم در دول با او نصیب شمنان گویم
بدر آمد سر نقاشی حسن تو مانی را	وله	بگودر و سر بیجا کش صورت نمی بندد
تا در چین ز عارض اولاد داغ شد	وله	گل گل شکفت یار و دلم باغ باغ شد
انار باغ بهشت است روی خندان	وله	کسیکه کرد قناعت آب دانه خویش
چون زنجیر است از بس حلقه در گوش اعضا	وله	گذارد سر پای نه که فراموشی سراپا

برنگ شیشه ساعت دست نخشک طالع	وله	بجائی می پراز گرد و کدورت گشته مینایم
از جناب باد کنت نستم در کیشی	وله	میتوانم کرد من هم رهن صهبا پیرهن
شد گر چه شکسته استخوانم	وله	چسپید به خجرت چو دسته
رتبه بخت سیاهم نه شود از چه بلند	وله	کرد چون سایه مرا خاک نشین هر قدی

بیت

بیت میر محمد عظیم نام خلف میر محمد افضل ثابت سید زاده ایست باشیوه سخن سنجی و سخن فنی آشنا اصل و ثابت و فرع او که عبارت از سخن سر سبز است و رسا و آریام حیات و الم چندان سری به شعر نه داشت بعد انتقال پدرش سخن پیش گرفت و کلام اساتذ را بسیار خوش نمود لیکن در عین جوانی سنه اثنین و ستین ماهه و الف از جهان فانی درگذشت خان آرزو در مجمع النقاس گوید وی آن خود را که قریب چهار هزار بیت باشد برای اصلاح پیش فقیر آورد چند گاه نگاه داشتیم و بقدر فهم خود در حک و اصلاح آن مضائقه نکرده و اله آن سید زاده مرحوم نمودم پاره از اشعار او نوشته میشود

چون شمع تا قیاد به نرمت گذر مرا	وله	از اشک و آه زندگی آمد بسمر را
چون دانه غنبد که نخسپد برگ تاک	وله	از کف نیدم من بیایک شیشه را
با آنکه همه عمر ز نستم زوراد	وله	پرسد من از ناز تر خانه کدام است
دیگر چه گونه خاطر من اشد که یار	وله	چون بیدم ز دور گره بر حبسین زند
جز محفل تقویر درین باغ ندیدیم	وله	ز می که کسی را به کسی کار نباشد

اما اسلام خان بخشی جد میر محمد افضل ثابت نامش میر ضیاء الدین حسین است از دامن دولت گرفتگان قدیم غلده مکان بود اول بهت خان خطاب یافت بعد محاربه شاهی با جیونت خطاب اسلام خان ناموری یافت و بنظر شاهی برادر اشکوه از اصل و اضافه بمنصب چهار هزاری سر برافراخت و بعد سکنت دادن غلده مکان محمد شجاع را بتاقب او در رفاقت منظم خان نامور گشت و در سال چهارم جلوس غلده مکان بصوبه داری کشمیر رخصت یافت و در سال ششم جلوس بمنصب پنج هزاری و صوبه داری اکبر آباد و نوروزانش گردید و بعد وصول اکبر آباد یک ماه بگذشت بود که در مبادی سنه اربع و سبعین الف رخت بشهر شان عدم کشید و در

و مقبره میرنمان قدس سره که خان مذکور در خدمت او افتاد و فرادان داشت مدون گردید یعنی کشمیری را
تاریخ گوید که در اسلام خان لاجه به اسلام خان طبع میزد و داشت و الا تخلص میکرد و او میپرداخت

و سستی پیدا کنای صحرا که شب و درخشش **س** لشکر آه من از دل خمیه میزدن میفرید

خلف ادیس علیس مخاطب بهمت خان نیز از امر او عهده خلد مکان است نخست بخشی سیوم بود
بعد از آن بخشی دوم و در سال پانزدهم جلوس بصوبه داری اکبر آباد امتیاز پذیرفت و در سال
هفدهم جلوس بداروغه علی غلخانه امتیاز پذیرفت و در سال نوزدهم بصوبه داری اکبر آباد
و در هجدهم یک لکه روپیه نقد فوارش یافت و در سال بیست و چهارم در بلده طایفه اجیمیر حضور طلب
شد و بعد مدت طویل القدر امیر الامرائی سر بلند گردید در همان ایام شاهزاده محمد اکبر در تپه بنی
افتاد و قلعه مکان بهمت خان را که مرض صعبی داشت بجز است قایم اجیمیر گنماشته از شهر برآمد
خان مذکور غفر میب رسته شین و تسعین و الف جهان فانی را واکند داشت و هر قابل و قابل
دوست بود و بهمت تبریت علماء و شعرا و ارباب هنر صرف می نمود و در نظم و شعر قدرتی داشت از دست

بجز خار که بخون داشت در دل **س** پایان جنون خار است ندارد

محمد علی ماهر از دست طرازان بهمت خان است و ناصر علی سر بندی از ناکسترن سیف خان
بخشی که دالام اسلام خان بود

حرف ابجیم

مولانا جمال الدین بن حسام الدین دهلوی صاحب هفت اقلیم گوید که او قصید رحمت
سلطان محمد بن تغلق شاه گفته که مطلعش این است **س**

اتنی تاجان باشد نگندار این جهان با نرا **+** محمد شاه تغلق شاه سلطان ابن سلطان ا

چون مطلع خواند سلطان باقی را منع فرمود که من از عهده هلهه جمیع اشعار میروم نمی توانم آمد
و فرمود ناصر طای زار آوردند و بگردا و گذاشتند چون نزد یک برادر رسید بر خاسته ایستاد
سلطان را این حرکت فروش آمد فرمود تا ببار دیگر زار آوردند و گردا و چپ شدند تا بقصد رسید
شیخ جمالی دهلوی جمال با کمال و زبان خوش مقال دارد و نامش شیخ فضل الله است
و اصلش از قوم گنومند مات شرعیه دار الخلافه دهلوی مثل قضا و اقدا اکثر به قوم کنبه تغلق داشت و دارد

ذکر مولانا جمال الدین دهلوی

ذکر شیخ جمالی دهلوی

و شیخ جمالی بزیارت حرمین شریفین سعادت اندوخت و در عهد سلطان حسین میرزا بخراسان رفت و صحبت مولوی جامی و ملا جلال الدین دوانی و اکابر دیگر دریافت و بهند تراجت نمود و در زوی قنده سه آئین دارین و تسعماه متوجه ملک بقا گشت قصیده او بهتر از غزل و مثنوی است در لغت حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و سلم گوید

موسی ز بهوش فت بیک پر تو صفات تو عین ذات می نگری در تبسمی

شیخ محدث و بلوی قدس سره در اخبار الانبیا می نویسد بعضی از صلحا در خواب بر قبول این بیت در پیش آن سرور صلی الله علیه و سلم بشارت یافته و این صله از قسم اعلا ی صلوات دوسیله عظمای نجات است اوز زمین سخن طی میکند

یاد لب تو در دل غمگین بود مرا	جان کندن از فراق تو شیرین بود مرا
ای از جالالت این بهر غوغا برای چیست	چون جمله حسن تست تماشا برای چیست
سیکشی از تیغ جورم می کنی دلشاد هم	خون من ریزی و میگوئی مبارک باد هم
عید قربانت لطفی بر من دلریش کن	یعنی این ریش اقریان و غمی نش کن
هر کس که بیند آن لب مانند قنداد	چون نیشکر شکسته شود پند بنداد
شد مرغ دلم از آتش عشق تو کبابی	بر دی زدم از دیده گریان نمک آبی
من که از چشم تو بیمار شدم از لب لعل	چه شود اگر بهی شربت عتاب مرا
چو زندگی همه شرمندگی بود بی یار	بیا اجل مکن از یار شرمسار مرا
گویند زنده میشود اندر نماز دل	محراب ابروی تو مراد نماز گشت
آن جهان کار دل زار جگر خوار جهان	گر چه کافر بتوان گفت مسلمان هم نیست
میکنم فکری که آن لعل در آید بدست	دست کوتاه دارم اما میکنم فکر در اند
کام جستم ز لبش و ادنها نم و شمام	واقف حال نشد و او مرا دم به غلط
ز تفت سینم ام صد چاک شد آنی ای تیرسم	بیاد او در تو پیر و ن قند از سینه چاکم
زلف نگار تو به ما و سر رقیب	این هر سه را که نام شیرازی شکسته به
و عده قتل می کنی هر شب که فردا می کشم	تا بفرموی و گردد انتظار دم می کشی

بگفتش که به عشاق رحم کن جفا و له | بنجده گفت کم و نیکم ولی دینی

حرف الحار الممهل

سید حسن غزنوی قدس سره حسن الاخلاق و خیر النفس و آفاق بود و مسلح روحانیان را بلا آلی
نا طقه می آموذ قصیده افتخاریه او مشهور است که سخن سخنان بسیار بحجاب آن پرداخته اند و از زمان
حال سلسله جواب برپاست ملاحظش این است

داند جهان که قره عین پیبرم | شاسته میوه دل ز مهر او میگیرم

سید از غزنین احرام زیارت حرمین مکرمین بر بست و چون شرف زیارت مرقد مطهر نبوی
در یافت ترجمی هفت بند موزون کرده بعرض رسانید این ابیات من جمله بند ششم است

ابر رحمت سرور از انست چون مجنون فرست	تشنه گان شرفی اگر عین است اکنون فرست
لافت فرزند می نیارم ز درین حضرت و له	مدتی آوردم انیک خلعتی بیرون فرست
سیم وز قدری ندارد و نیمه در بست آن	از قبول خویش زنجیری بیرون مجنون فرست
یا رسول الله سزاواری که گویم انجند	بر رسول الله در ده از هر چه هست افزون فرست

حمد الله مستوفی در تاریخ گزیده نقل میکند که چون باین بیت رسید که لافت فرزند من
نیارم ز درین حضرت ولی + الی آخره خلعتی از روضه منوره بیرون آمد و در تقصیح آن
اطنابی میکند لیکن اگر انجمن سانه جلیله بعالم وقوع می آمد ایستاده بای بارگاه نبوت که
سواخ کلی و جزوی آستان معلی را البصیطة کتابت می آرند البته آنرا بقلم می آوردند و در کتب
سیر مبارک ثبت میکردند بعضی مردم نقل کرده اند که خدا هم روضه منوره خلعتی بر آید او حاضر
ساختند این را باور میتوان کرد سید چون از سفر حج برگشت و بولایت جوین رسید در
قصیه آزاد دار از قید زندگی آزاد گردید در وقت تحریر این محیفه دیوان حضرت سید حاضر است
اماد ل بهجت انتخاب نگرا میگردین چپند رباعی اکثف رفت رباعی

هر شب که رخ سپهر گلشن گردد	عالم تاریک چون دل من گردد
صد آه بر آوردم ز آئینه دل	کائینه دل ز آه روشن گردد
ای شاه زمین در زمان بی تو مباد	سعدین سپهر را قران بی تو مباد

سید حسن
غزنوی

از آیش جان تست جان بتیو مها و	مقصود جهان تونی جهان بتیو مها و
از دو دودل پر نعم ای ناد بترس	وله در شعله ناله سحرگاه بترس
در هر نفسی تعبیه دارم آری	ای آیه میگوید از آه بترس
وز خدمت کس گزیدم پشت بجم	وله شاید که زمین روی نگرید اندر هم
چون من سر خود ندارم از بفرضی	پای و گز می چید گیرم از بهر دلم

دکن خواجه حافظ شیرازی

خواجہ حافظ شیرازی قدس سرہ از خواص سگاری است و بنال ہند و بخش سمرقند و
 بخارا درسی از بیضا و عرفان کشادہ و ملامی از رکاسا و ما و لہا و دادہ و توکوی جامی قدس سرہ
 میفرماید چون در سخن او اثر تکلف ظاہر نیست و در لہان الغیب لقیب کردہ و مولف گوید
 چون قال دیوان ادا از غیب خبر میدہد باین غیبیہم اورا لسان الغیب بتیوان گشت از نیجا است کہ
 میگویم **س** مردان ز خاک ہم خبر آسان ہند **۴** قال کلام حافظ شیراز کن **۵** لحاظ **۶** اکثر اشعار
 او تقریبی است موافق لاری کہ یکی از ملائمہ علامہ دوالی است دیوان او را با تقریبات از
 خواجہ اشت محمد قاسم فرشتہ در تاریخ خود مینویسد کہ سلطان محمود شاہ بہمنی دالی دکن قران نیکو
 میخواند و خط خوب می نوشت و طبع نظم داشت از دست **۷** عاقبت دینہ کار خون فاسد میکند
 رخصتی ای دل کہ از الماس نشتر میخورم **۸** از علوم متداولہ با خبر بود فارسی و عربی فصیح میگفت
 در عهد او شعرا عرب و عجم بہ کن آمدہ از سر چشمہ انعام و احسانش شاداب میشدند و قصیدہ
 گزرا نیدہ در مجلس اول مبلغ یکہزار تنگہ طلا کہ عبارت از ہزار قولہ باشد جائزہ یافتہ معزز و مکرم
 و بقضی المرام بوطن خود مراجعت مینمودند چون آوازہ سخاوت و ہنر پروری و قدر شناسی او
 عالمگیر گشت خواجہ حافظ شیرازی نیز راغب سفر دکن کردید لیکن بواسطہ موانع از قوتہ بالفعل
 نمی آمد این خبر بہر فضل اللہ اینجو کہ از ملائمہ علامہ تفتازانی بود و در دکن آمدہ از پیشگاہ سلطان
 منصب صدارت داشت رسید جزوی زرجبت خواجہ شیراز فرستادہ استدعا کہ قدم
 نمود خواجہ از توجہ بہر فضل اللہ اینجو بیش از پیش خواہان سفر ہندوستان شدہ انچہ افرستادہ بود
 برنی راجہ خواہر زادہ طبعی خود کردہ و برخی را اداسی قروض نمودہ سامان راہ کردہ از
 شیراز باز آمد چون بلا در سید انچہ داشت یکی از آشنایان غارت زدہ پیشکش کردہ تہدست گردید

خواجه زين العابدين همدانی و خواجه محمد کازرونی که از تجار معتبر بودند و داعیه هندوستان داشتند متعده خرج راه خواجه شده بهم فرآوردند و در بعضی امور کوتاهی کرده خواجه را از خود رنجانیدند و با وجود آن حال خواجه حد در کشتی محمود شاهي که از دکن به بندر هم فرشته بود و سوار شد قصبه را بر نوز کشتی روانه نشده بود که با دشمنان و زیدیه در یامالیشور آرد و خواجه کیباره از آن سفر مستغرق گشته بیاران گفت که بعضی از دوستان را که در هم میزنند و دلاغ نموده ام ایشان را دیدم و در ساعت بزرگ مردم و باین بهانه از کشتی بیرون رفت و غزلی گفته مصحوب یکی از آشنایان نزد میر فضل الله فرستاد و خود بشیر از شتافت این سکه بیت ازان غزل است

دمی با غم بسر بردن جهان یکسر غمی آزر د	بمی بفروش دلق ما کزین بهتر نمی آزر د
شکوه تاج سلطانی که بیم جانم رود و ج است	کلاه دلکش است اما تبرک سر نمی آزر د
بهر آسان مینو داد دل غم دریا بپوشی در	غلا کردم که یک سوش لبه من نمی آزر د

چون غزل بشیر فضل الله رسید قصه خواجه را به سلطان محمود شاه باز گفت سلطان فرمود چون خواجه بقصد دریافت مجلس قدم در راه گذاشته بود و بر ما واجب است که او را از فیض خود محروم نسازیم پس ملا محمد قاسم مشدی را که از فضلا و دو تن خانه بود و خبر آنکه طلب تحویل نمود تا انواع آتش هند خرید و برای خواجه بشیر از برداشتی و خواجه غزلی به سلطان غیاث الدین والی بنگاله فرستاده که این بیت ازان است

شکر شکن شوند همه طویان هند	زین قند پارسی که بنگاله میسر
حافظ رشوق مجلس سلطان غیاث دین	غافل مشوک کار تو از ناله میسر

سلطان خدمت خواجه شائسته به تقدیم رساند انتقال و در سبب آئین و تسعین شامنامه واقع شده و در خاک صلاسی شیر از مدفون گشت خاک مصلی یکی یکصد و تانج است صاحب آه الصفا مینویسد شاه نمان خلفت خواجه حافظ بهند آمد و در بر مان پور وفات یافت قبرش نزدیک قلعه آسیر هست شیخ فیضی اکبر آبادی این قطعه رحمت دیوان او گوید منم فیضی که در میدان منی و چون چاکسوار سی تیز تک نیست و بجلد شعر من از پوست آهسته چو بجای مردم ناپاک رگ نیست و بدان میماند این پاکیزه گفتار و که در دیوان حافظ نام شمس

شیخ محمد محیی الدین آبادی در کتاب علام الانام گوید صاحب قطعه را این بیت بنظر نرسیده

شنیده ام که مگان افلا ده می بندی | چرا بگردن حافظ نمی رسی

مؤلف گوید در بعضی نسخ دیوان حافظ بجای لفظ حافظ لفظ عاشق بنظر آمد و قطع چنین است

مزلج و مهر ته شد و درین بلا حافظ | کجاست فکر حکیمی و رای برهمنی

از اتفاقات اینکه چیزی که شیخ فیضی میگوید است در دیوان فارسی و عربی فقیر آزاد موجود است و ازین لفظ مبراع بعد از عدم این لفظ سبب بود افتخار و وجود آن باعث عدم اعتبار نبیوت اند شد که در قرآن محیط لفظ کلب مکرر واقع شده استعاره وجه حافظ و رد منافاتیان و زمره خراباتیان است حاجت تحریرند اردو این ابیات محض تینا بقلم در آمده

حاشا که من بوسم گل ترک می کنم | من لاف عقل میزنم این کار کی کنم

چو گل گرفتار خورده داری خند اراصه عشرت کن | که قارون اغلظها داد سودای زرا نه دوزی

هر کس که دید روی تو بوسید چشم من | کار کی کرد دیده من بی نظیر نکرد

اشاک غمازم اگر سرخ بر آید چه عجب | نخل از کرده خود پرده درستی نیست که نیست

یا سردان خدا باش که در کشتی نوح | هست خاکی که بآبی نه خرد طوفان را

بمی عمارت دل کن که این جهان خراب | بر آن سیر است که از خاک مایه با نوحشت

ایدل طریق رندی از محتسب بیاموز | مست است در حق او کس این گمان ندارد

دل بسی خون بکشد آورد ولی دیده بر سخت | الله الله که تلف کرد که اندوخت بود

دهش میگفت که فردا بد هم کام لبست | سببی ساز خدا یا که پشیمان نه شود

حضور می گزیدی نواهی زو غائب شو حافظ | متی ما تلق من تبعی مع الدنیا و اهلها

مست گوید مع الدنیا جواب شرط است در جواب شرط وقتی که جمله انشائی باشد و فاد واجب است

برای عایت وزن فدیغ الدنیا نمیتوان خواند اصلاح برین پنج میتواند شد مع الدنیا

متی ما تلق من تبعی و اهلها حالا جواب بر شرط مقدم شد جواب مقدم فانیخواهد کام

یا الله الفی و فقیر تقدیم جواب این غزل پرداخته ام و مصرع خواه را بقصدیم جواب تضمین کردن

این ابیات از ان غزل است

سرت گردم چه نعم از عقد و زلف تو بردم	که میدانم بعلوم شاه سازی حل مشکلم
نبا شد خانه زنگین دنیا جای آسایش	سبکرو جان پرنگ بوی گل استند محلم
نه من تنها با گردان آن شمع شب افروزم	چو فانوس نمایی گرد او که زنده محلم
درین مشه تماشا میکنم آثار رحمت را	که قاتل سبزه ببرد از قیفا بر خاک لبلم
الا آزاد اجبیا و عماد و مناسا عرض	دع الدنیا متی تا بق من تتجودا محلم

در اینجا ضمیر اجبها را ج به معشوقه است که اصل در کلام عرب تغزل با معشوقه میباشند اما سلطان نغیث الدین بن سلطان سکندر والی بنگاله بادشاهی سنی صاحب اعمال خیر بود هفت سال سلطنت کرد و در سنه خمس و سبعین و سبعمائة علم ملک جاودانی زد قاضی قطب الدین منفی در تاریخ که عبارت عربی میگوید ترجمه اش اینکه سلطان نغیث الدین والی بنگاله زربسیا ربی مصحوب دوم خود یاقوت عنانی بحرین شریفین فرستاد که بر اهل هر دو مکان مقدس تقسیم یابد و نیز مدرسه در باطنی در که معظمه بنام سلطان تعمیر شود و اوقاف خریده در اعمال خیر مثل تهذیب و غیره صرف گردد و مکتوب به مولانا حسن بن عجلان شریف مکّه نوشت و هدایای جلیله برای او فرستاد شریف قبول کرد و فرمود تا موافق اراده سلطان بعمل آرند اما شریف سوم حصه زر صدقه خود گرفت بطریق مست و خود و ابا و خود و باقی را بر فقرا و فقرا بحرین تقسیم نمود و آنقدر زر بود که مردم آنجا علی العموم رسید و یاقوت عنانی برای تعمیر مدرسه و رباط دو خانه با هم متلاصق نزدیک باب اقصانی خرید و شکسته بجای آن مدرسه و رباط ساخت و دو اصل و چهار رجه خریده بر مدرسه وقف نمود و چهار مدرس مذاهل رجه و شصت طالب علم مقرر کرد و انراجات ایشان را ازان وقف معین نمود و خانه دیگر مقابل مدرسه یا نصد شقال طلا خریده برای مصالح رباط وقف ساخت و مولانا حسن شریف در عوض هر دو خانه که بجای آن مدرسه و رباط ساخته شد و هر دو اصل و چهار رجه دو از ده هزار شقال طلا گرفت و سوای آن زر اخذ کرد که مقدار آنرا کسی نمیداند و نیز سلطان نغیث الدین زری برای تعمیر نهر عرند با یاقوت مذکور فرستاده بود و مولانا حسن آنرا هم گرفت و گفت اینکار را ما سه انجام میدهم

و آن طبعی هزار شقال طلبا بود تا اینجا ترجمه تاریخ قطبی است مؤلف گوید بدست رباط سلطان
 غیاث الدین حال قائم است و فقیر در ایام اقامت که مستطینه تخصیص یافته آزادید
 حیرتونی حیرت افزایی دیده و ران است و مهر بر لب گذار زبان و ران از وطن خود
 بهراق رفت و در شاعری تمام برآورد و حسا و این بیت او را بشاه طحا سپ صفوی رسانیدند
 از حسد امروزی زاد منغ ما از زبان کرد **د** در نه کی آن ناسلمان را غم فردا سی هست
 شاه پیاس شریعت تنغیر گردید حیرت بگیلان گریخت و بعد چندی قصیده در نقبت امیر المومنین
 علی رضی الله عنه گفته و جناب مقدس اشفیغ ساخته رویدرگاه شاهی آورد و به عفو ماضی
 مشغول مراحم گردید مطلع آن قصیده که ایام لطیفی دارد نیست



بسیج خانه رحیم نیست ایشه ده سرا	مطلع	تونی چو شاه ولایت ولایتی بنما
---------------------------------	------	-------------------------------

در عهد شاه مذکور و قلیکه محمد صالح پیکچی در استر آباد خروج کرده روزی چند بر تخت نشست
 حیرت قصیده گذرانند مطلعش این است

ایکے رایت بجهان آئینه غیب ناست	د	است پیش تو عیان آنچه نهان دل است
--------------------------------	---	----------------------------------

چون باین بیت رسید

خسر و کشور اقبال محمد صالح	آنکه ستر اقدم آراسته لطف خدا ست
----------------------------	---------------------------------

هفت خرداء ابریشم سل یافت آخر بکاشان رفته رنگ اقامت ریخت شبی شراب خورده
 در حالت سستی از بالا خانه پایان افتاده گردنش بشکست و مرغ روح او در پرواز آمد
 مورخی گوید **د** سال فوتش چو خواستم گفتند او بجاه صفر زبام افتاد و امیر علاء الدوله
 قزوینی صاحب تفاس الماثر که معاصر حیرت و از خاندان مورخین است و صاحب هفت اقلیم
 حیرتی را تونی نوشته اند و خان آرزو گوید انما ورنه بوده و بعضی از تون گفتند و معلوم
 نیست که حیرتی کاشانی و این شخص هر دو یکی اند یا غیر غالب که جدا باشند مؤلف گوید غالب که
 یکی است تونی باعتبار وطن اصلی و کاشانی باعتبار مدفن و بودن او از ماوراءالنهر بقول
 تقی اودودی است که آرزو آنرا نقل کرده و الله اعلم این چند بیت از کلام حیرت است
 چو سر نوشت مرا ملک کردگار نوشت **د** خط غلامی خوبان روزگار نوشت

از ان بخود روم سوی سرخویش	وله	که خود را هم بخوایم هر خویش
گل به حرف همان به که نماند گوش	وله	ورنه در دل مرغان چنین بسیار است
نظر کن سوی من در میان خلق مباد	وله	که من زبوش روم دیگران نظاره کنند
ماند زلف تو دل دای بران صید سیر	وله	که بدام افتد و از خاطر صیاد رود
چشمهای دراز به دیدم	وله	باین ده روزه عمر کوتاه خویش
تیغ غلی که سرخ بخون متافق است	وله	دارد دوم چو صبح ولی هر صاوت است
چارده ساله می گویند افتد عمر است	وله	ورنه از بودن صد ساله بقا فایده است
همچو پروانه به شمع میرو کار است مرا	وله	که اگر پیش روم بال و پر میسوزد

خان آذر گوید درین بیت یکی از عزیزان تصرف کرده و اکثر مردم پسند فرموده تصرف این است
 میروم پیش اگر بال و پر میسوزد و پیش فقیرست فاد هر دو مصراع جداست و ترکیب آن با مصراع
 اول معنی علیحدّه دارد لیکن بر تقدیر مصراع صاحب شعر همان معنی این بیت شیخ سعدی
 علیه الرحمة است اگر یک میروی بر تر پریم و فرغ تجلی بسوزد پریم بدفع انداخته
 بال و پر پروانه خود را میسوزد و خصوصیت به شمع او ندارد انتی کلامه مؤلف گوید مصراع اول
 ووشق دارد یکی این که حرف شرط متعلق بحمله پیشین شود و دوم این که حرف
 شرط متعلق بحمله پسین شود اختلاف معنی در هر دو ووشق ظاهر مرا و خان آذر و ظاهر
 اشق ثانی است که گفته پیش فقیرست فاد هر دو مصراع جداست وجه اصلاح مصلح
 ووشق اول دفع همان اعتراض است که سوختن بال و پر مخصوص شمع معین نمیتواند شد
 و این اعتراض ناشی از کاف صفتی است که در آغاز مصراع ثانی واقع شده مصلح کاف
 صفتی را بر آورد و اعتراض را مندرفع ساخت و بر ناظر ظاهر که در بیت صیرتی تشبیه واقع شده
 و در بیت شیخ سعدی تشبیه هست

فخرخواهر زاد دبیکی اصفهانی است مادرش هم مقدس بسیار بوده و در آنجا نشو و نما
 یافته حرف موزون میگفت و لآلی آبدار میسفت و انامی علم عرض و تقاضا بود و در خط و انشای نیز
 دستی داشت آغاز حال سیاحت کنان گیلان افتاد و گیلانیان بواسطه الطعن و عناد بهب زید زبان

زبان اور قطع کردند با وجود آن چون قلم طراقت لسانش بجال بود سیگفت امیر المومنین علی رضی الله عنه
 زبان مرا شفا داد صاحب نفائس الماثر گوید در سنه سبعین و تسعمائه در قزوین آمده هفت بنده کاشی
 را جواب گفته از نظر شاه طهماسب صفوی گذرانید و پنجاه تومان و خلعت جانزه یافت و میر تقی کاشی
 مینو سید از قزوین متوجه خراسان شد و در مشهد مقدس رضوی فوت کرد فی شهر سنه احدی
 و سبعین و تسعمائه زبان آوری این عزیز مقطوع اللسان باید دید

افتاده ایم ز پاهای بستان بیاری ما	قدم بنهد و به بینید خاکسارے ما
و دوشینه که رفتی ز برم یار که بودے	ولی می با که زد می شمع شب تا که بودے
به طرف ز تو آزرده بغل بیا دایست	ولی هزار داد و دوست تو این چه بید است
ایکے منع میکنی از عشق خیارش بسین	ولی ایکے میگویی هر و از راه ز قمارش بسین
الکره هر زمان از کوی شیرین با دخیر سیزد	ولی هبار غم کجا از خاطر فرهاد بر خیزد
نشسته بر سرم که مردم خاطر شوداوش	ولی اجل بشتاب تا یار از سر من شاد بر خیزد
یار بر افراخته قامت رسید	ولی فتنه از باب سلامت رسید
سیرسد آن شمع شهیدان عشق	ولی مژده شمارا که قیامت رسید
جانان ز تو پر سرم بلا می آید	ولی دزد توید لم تیر جفا می آید
گفتی سبک خویش خوانده ام حرفی را	ولی حرفی است که روی و خا می آید

بیک تر سیر شاعر خوب و ماح جانزه روپ است شرف زیارت حرمین شریف
 یافت دو بار سیر مهند کرده بولایت خود برگشت کرت اول ببلتان رسیده قصیده در
 قاسم خان نیشاپوری ناظم آنجا گفته گذرانید خان چهار هزار روپیہ صلہ داده
 بدیار خود غی باز فرستاد و کرت ثانی وارد اگر شد او هم خان کو که اکبر بادشاه و
 پس دیگر از خواص عصر و هزار روپیہ با و تواضع کردند و ایضا قصیده در مدح خان اعظم
 کو که اکبر بادشاه بود بنظم آورد و نسبت تومان نقد و خلعت و هپ صلہ برگرفت
 مطلع قصیده این است

به نزد اهل سخن چون گنج بیان سخن اگر دکن در روح صاحبان سخن

وقصیده دیگر دشمنای اکبر بادشاه معزودن کرد و از آن است ۵	
نبود پشتهای ریگ روان گر پشته غرق کردن اعدا	فیلمایش که در صف هیماست هر طرف سو جهاک بجز بد است
چون فرصت گذرانیدن قصیده نیافت این قطعه بوسیله بعضی مقریان معروض داشت	
در مدح بادشاه سخن سنج ملک دهند زین سان قصیده که بگاه نوش نشین اما چو روزگار بدو کار سن نه بود نشیند شاه عقده کشا صغر من بودم ز آب دیده تر غرق عجب غم حافظ و طیفه تو دعا گفتن است پس	گفتم قصیده که پسندید عسکر و دید آب حیات بر ورق از خامه سیجید زان شاخ گل پامنی لم خار غم خلید نکشود قفل از روی من ازین کلید کز غیب این ترانه بگوش دلم رسید در بند آن بهاش که نشیند یا شنید
بادشاه بعد از استماع قطعه حکم بانشار قصیده کرده هزار روپیہ و خلعت و اسب مرحمت کرد و چون خازن در تسلیم زرتاخیر کرد و این قطعه گذرانیده همان لحظه زر گرفت	
مشکلی دارم شما خواهی که پیشتر عرض سیم و زرا انعام کردی لیک از خازن مرا	ز آنکه زین مشکل مرا صد داغ حشر بر است هم گرفتن مشکل و هم ناکر رفتن مشکل است
و چون از بند برگشت میان او و وحشی بزرگی مهاجرات رکبیکه بوقوع آمد چه او را بسبب سرمایہ جمعیتی که از بند بهم رسانده رفته بود و در وحشی تفوق میدادند حال آنکه حیدری در اوائل تاجدو می میکرد و او شاگرد لسانی شیرازی است و در مقابل سهو اللسان شریف تبریزی لسان الغیب از اشعار لسانی ترتیب داده و آن را از پنجاه هزار بیت لسانی انتخاب زده شیخ عبدالقادر بدائونی صاحب منتخب التواریخ گوید دیوان حیدری ششصد و چهارده هزار بیت تخمیناً بنظر در امان قماش نیک و آن بغایت اندک دیده شد حیدری ساغر کوثر سخن می گرداند	
شهرت حسن تبار از عشق عالم گیر است ترسم از آب بهوای خلد گردن آید	در طریق عاشقی عشق جوانان پیر است آنکه میخندد و با شکب گرم و آه سرد است

چو زیم شک از دل و دروا کو میخیزد	بل چون آب بر آتش بریزد و دود میخیزد
منم که تیر جفائی ترا نشان شده ام	جدا از ان سبک گوشت استخوان شده ام
در آتش هست عشقت من بلاکش من	بآب تیغ تو خواهم نشیند آتش من
طبعم ز نسیم چون غنچه شکفت	وله در مدح شهبان در سخندانی سفت
گر بجوم آبه دشمنی گفت کس	من مرثیه اش بدوستی خواهم گفت

سیرزا امین رازی صاحب هفت اسلیم گوید حیدری با آنکه از خاک برداشته هند بود در خور
هند این رباعی گفت رباعی

در کشور هند شادی و غم معلوم	آنجا دل شاد و جان خرم معلوم
جاسیکه بیکر و پیه آدم نم خورند	آدم معلوم و قور آدم معلوم

سیرزا امین با آنکه ولایت زبست در حق حیدری کلمه استیجاب نوشت فقیرم نظر همین
معنی این مطلع گفته ام در کاکلی بتان دل بدخون فغان کند و همچون مغل شکایت
هند وستان کنند مدت هند کردن تخصیص حیدری نیست بلکه اهل ولایت ایران و توران
قابطه با آنکه هند آمده از حالت گدائی بمرتبه امیری میرسند و از مکتب قلندر برآمده بدولت
فائز میشوند پاس حقوق را اصلاً بنحاطر نسجند از زبان خود را که عمر بانگ از خوان الوان
هند خورده با انواع مذمت می آلایند اگر هند مطابق اعتقاد ایشان است چه از خود
بی طلب کسی تصدیق میکنند و خود را به شیوه حق ناشناسی و عیب جوئی انگشت نا
میان از طرفه اینکه ولایتیان هم خود مهندی الاصل اند چه از روی احادیث صحیح ثابت شد
که آدم علیه السلام از بهشت در هند نازل شد و نیز از روی احادیث ثابت میشود که توبه او
همین جا بمرتبه قبول رسیده و شیخ جلال الدین سیوطی در تفسیر در منثور حدیثی طویل از کعب
احبار روایت میکند در آن حدیث واقع شده فعلی فی هذه الترتیبه انزلت التوبه
یعنی پس بر من و همین سرزمین یعنی هند نازل کرده شد توبه و بعد قبول توبه احرام کعبه
شریف بست و در عرفات با حو آبر خود و بعد ادای مناسک حج هر دو با هم هند شریف
آورند و درین سرزمین رنگ توطن رنجته اولاد بهم رسانند چنانچه در تاریخ طبری کتاب الخلفاء

طواف اشک و لایتنان هم خود مهندی الاصل اند

امام محمد غزالی مسطور است و چون اولاد او بحد کثرت رسیدند از همدیگر منتهی شده رفت و رفتۀ اقایم سید
 آباد ساختند پس وطن اصلی جمیع بنی آدم هند است بعضی مردم می گویند هند زمین مغضوب است
 زیرا که حق تعالی در حالت غضب آدم را از بهشت بر آورده و بنده انداخت غافل ازین که حقیقتاً
 حواریان بجهه که از سرزمین مکه منظمه است انداخت سرزمین مکه با اتفاق است محمدی اشرف بقاع
 روی زمین است پس رب العزت تعالی شانۀ آدم علیه السلام را در عوض بهشت گلزار
 ارزانی داشت و از بهشتی به بهشت دیگر دست داده مولف گوید گزینۀ انبیا
 فزون بوستان هند است آدم زنا زو نعمت جنت چه سان گذشت و مومنان این است
 آنچه شیخ جلال الدین سیوطی در تفسیر درمنثور در سوره احقاف روایت میکند که اخیر
 ابن ابی حاتم عن علی رضی الله عنه قال خیر ح و اکوئی الناس و اکوئی مکه و و او نزل به آدم با خبر
 الکتب و از نزول آدم علیه السلام ثابت شد که طلوع آفتاب نبوت اول از انق من
 است و فقیر استناط عجیبی کرده ام که حلول نور محمدی صلی الله علیه و آله و سلم در هند بقیاس
 مساوات منطقی ثابت میشود چه از روی احادیث صحیح نور محمدی صلی الله علیه و آله و سلم و صلب
 آدم و ولایت بود و از چنین مبین اویافت از اخبار روشن شد که سید نور محمدی صلی الله علیه و آله و سلم مکه
 و منتهای آن عرب و کفنی بالهند شرف و فضلال و تقرر قیاس مساوات این است نور محمد حل با آدم
 و آدم حل بالهند نور محمد حل بالهند و تحقیق این قیاس از کتب منطق بایست و اگر کسی بپای
 و در بین ملاحظه کند مبطوط آدم از بهشت نجات دنیا بعلت گنیمت هبانه بیش نیست اصل
 مقصد الکی اظهار شیونات و تجلیات خود است اگر آدم در اینجا قدم رنجه نمیرود این خساره را
 که آباد می ساخت و اینهمه بدائع آنها و غرائب اطوار که خاصه حضرت الیشانست که بعد از
 ظهوری آور و قنبار که مد حسن النحالین و فقیر ذکر کنند از کتب تفسیر و حدیث بر آورده رساله

ترتیب داده ام و شامۀ الغیر نام گذاشته دیدنی است

می گوی که نفس روح پرورش مدهیات است و نوای امتیاز آورش مفرح
 ذات ابتدای حال بصیغه تجارت بکاشان آمد و رفت داشت و در تمام اقامت بخا با موزان
 طریق شاعره می پیود و وقتی در گیلان سنبل مخلص شاعری در حالت سستی شمیری بردست است

او زود باوصف قدرت انتقام چون آن حرکت در حالت هستی بود از قصاص در گذشت و بعد التیام
جراحت از گیلان بکشان رفت و از انجا رو بدار النعم میهنند آورده حکیم ابو الفتح گیلانی خیر التفات بحال
او افشاند و هم بطیفیل حکیم و بارگاه الکبر بادشاه و شاه مراده اعتبار کسی بهم رساند و سر مالیه جمعیتی
اندوخت و در پایان زندگانی دامن دولت خانخان گرفت و دامن دامن گلمای آرزو از
شاخسار احسان او بر چید شیخ معروف بکر صاحب ذخیره الخوانین گوید خان خانان
ملاحیات را در خزانه هر قدر را شرفی توانست برواشت و نجات او در سنه شصت و سه و الف
واقع شد و آب حیات از طلمات دوات بیرون می آید

بهر سخن که کنی خویش را نگهبان باش	از گفتنی که کنی نشکند پشیمان باش
چه بال مرغ که گزخل روزگار این است	ز نور هم قدمی و ام کن گزین باش
تا که بغیر بار و بن سدر گران بود	و له بادوست انجین و بدشمن چنان بود
ایدل اگر ندید بسویت مرغ از و	شاید که با تو در صد و امتحان بود
چو سدر قیب خندان کشد مطیع دل	و له که سباد دیده باشد نظر عنایت از تو
چون سچیکس بدانش اصلی بر در راه	و له بیداشتی بعلم فلاطون برابر است
بعد مردن تو معلوم شود رنج حیات	و له رهروان لحظه بنالد که بمنزل برود
آید از خاک مزارم بعد مردن بوی درد	و له بسکه در سحران او گلهای غم بو کرده ام
ترا هرگز گریه بانی نه شد چاک	و له چه دانی لذت دیوانگی را
از بسکه رفوز دیم و شد چاک	و له این سینه همه بدو ختن رفت
در میان کافران هم بوده ام	و له یک میان شائسته ز نار نیست

اما حکیم ابو الفتح خلف ملا عبدالرزاق گیلانی است که در علم طبیعی و الکی سرآمد علما گیلان بود
و سالها صدارت آن ولایت داشت حکیم ابو الفتح و حکیم جام و نور الدین فراری هر سه برادر
در سنه ثلث و ثمانین و تسعمائه از گیلان رخت بجانب هند کشیده بهلازمت اکبر بادشاه
پیوستند از اینها حکیم ابو الفتح بزرندیمی تصرفی غریب در مزاج بادشاه کرده بمرتبه کمال
نقرب عروج نمود اگر چه منصب او نهاری بود اما به سبب مزاج گوی بادشاه در نهایت اعتبار

می ز نیست به حده نهم وجود طبع متصف بود و در نظم و نثر سلیقه درستی داشت و لب ز اصحبت و با شجاعت
وقت مثل عرفی و حیاتی گیر افتاد شیخ عبدالقادر بدوانی گوید در آیامی که حکیم نوآمده بود و فقیر از شنیدیم
که میگفت خسروست و همین دوازده بیت انوری را پیوسته انور یک مداح گفته و اورا بمیر بادینجان که فضیلت
زمانه بود تشبیه میداد خاقانی را میگفت که او اگر درین زمانه می بود بسیار ترقی می یافت باین
طریق که هرگاه در پیش خاندان آمد و او را سیلی میزدیم تا کاهلی طبیعت را سیگذاشت و چون از اینجا
به پشخانه شیخ ابو الفضل میرفت آنجا او سیلی میزد و شعر او را اصلاح میداد و منتهی کلامه
مؤلف گوید ظاهر این نهاد حکیم ابو الفتح در او کل شوق سخن با شد و بعد از آنکه ترقی کرد و با استادان
استادان معترف گردید چرا که در چهار باغ که نام منشیات حکیم ابو الفتح است در یکی از مکاتیب که در
جواب خط خانخانان نوشته بقلم می آرد قصایدیکه یاران آنجانی گفته بودند به شعرای اینجانی
فرموده شد بنام نامی شما هرگاه با تمام میرسد بکلازمت فرستاده خواهد شد ملاعنه و ملا حیات
بسیار ترقی کرده اند دیوان رضی الدین عیشا پوری ما را زود از خود ملول کرد و بعد دیوان خاقانی
و انوری و کمال اسماعیل شاعر که روز بروز با و اعتقاد بهم رسد ابو الفتح روحی است
اگر دیوان او بیشتر حاضر باشد گنجایش دارد آنسته کلامه وقتیکه بادشاه متوجه میر کا بل بود
حکیم ابو الفتح سفر عالم دیگر گزید و در حسن ابدال مد فون گردید فی سینه سبع و تسعین و شصت
اما خان خانان از امر اعلیٰ جلیل الشان عهد اکبر و جهان گیر است و در آن ولایت غنی مصد
امور غنی گشت جوهر قابل دریا دل و در آن فقر و علما و شعرا و سائر ارباب همه بود طبع موزون داشت
و در فارسی و هندی و سندی شعر میگفت و آنقدر ارباب کمال و شعرا و فارسی و هندی
که در سر کار او همه آمدند از امر بلکه سلاطین و خلف کم کسی را اتفاق افتاد و موزونان
شناخته خود را قطار قطار ز رمی نشید چنانچه مطالعه این صحیفه التماس میکند شیخ فیضی که الحق
بلند ساخته خانخانان عهد کالعامش و طبع را حضرت شگفتن داد و داشت چون اعتماد
بر شعر او صلیه بیش از مدح گفتن داد و در سینه سته و ثلثین و لغ این گوهر گر انما به از دست
رونگار بنجاک افتاد و در دلی درون گنبد زوجه خود که محاذی معتبره هایلین بادشاه است
و فن گردید ملاعبدالباقی منسا و ندی ماثر رحیمی که کتابی است ضخیم در مناقب خانخانان

تاریخ کاشانی

تالیف کرده و آن در حیدرآباد دیده بودم که بر جاشی الحاقات بخط مصنف داشت درین وقت حاضر
نیست حیاتی کاشی شاعر شیرین ابیات است و میرآب چشمه آبجیات آغاز حال تخلص سقائی سیکرد
و چه تخلص این است که بمصاحبت بعضی ملاحظه پرکار بخش گرد اهل نقطه گردید و در علم منطقه ترقی بسیار
کرده مرکز دائر نقطه یوان گشت و نقد هوش و عشق صراف پسری باخته همراه او از کاشان
نقد وین رفت و مدتی در اینجا با ائسنا یعنی اهل نقطه اختلاط داشت جمعی ازین طائفه را با چند کتاب
در حضور شاه طهماسب صفوی بردند و بکشمشای همه اینها مجبوس و معذب گردیدند بعد دو سال جانے
از شکنجه محسوسات یافته جانب شیراز رفت و یکدو سال در اینجا گذرانیده در شش و سه و نه و نه و نه
و تسع و اهل وطن مانوس کاشان شتافت و نقطه را از لوح خاطر شسته سر بر خط دین بنویس
گذاشت و بعد زمان بسیار از کاشان متوجه دیار دکن گردیده در احمد نگر بسر پیبرد یکی از مقربان
جهاگیر بادشاه تعریف او به سمع بادشاه رسانید حکم طلب او صادر شد حیاتی انتقال امر نموده
خود را بدرگاه رسانید و مشغول عواطف خسر و آنه گردید در سنه تسع و عشر و الف ثنوی امیر خسرو
مسمی متعلق نامه پسند خاطر بادشاه افتاد یک صحبت آن کتاب مفقود بود و شعر او ملازم رکاب بنظم
آن صحبت ماسور شدند هر کدام سرمایه فکر خود تحفه المحفل بادشاهی ساخت از آنجمله بنظم حیاتی
منایت مقبول افتاد حکم شد تا بجلدومی آن حیاتی را بر سر رخ و سپید سنجیدند شش خرطوط در پله
افتاد هر یک خرطوطی استلیم تر از اثر فی و رویه و تسعیدای گیلانی در تاریخ این واقعه گوید چون
حیاتی را بر سر سنجید شاهنشاه عصر بادشاه عدل گستر شاه گردون اقتدار شاه نورالدین جهانگیر کن بر تاج
آفتاب هفت کشور سایه پروردگار بخت تار بخش بروی کف نهان جبرخ شاعر سنجیده شاهی رقم زد و روزگار
خان آرزو در حیاتی گیلانی و حیاتی کاشی غلط واقع شده از مطالعه مجمع الفنا کس لایفا و واضح میشود و الفنا کس

فغان که بخش جانان بآن مقام رسید	که هر که گرد گداز من انتقام کشید
در دل من درد افروزی و سیگونی نال	آتش در جانم افکندی و میگوئی مسوز
خاک کوی تو زریں مژه پر خم کردیم	تا غبار بتو از رهگذر مانر سد
در بلای عاشقی دل یاری من میکنند	جان فدای او که جانب داری من میکنند
سینا نم شاد و خود را اگر چه می میرم ز حور	تا نیاید رحم در خاطر جفا کار مرا

بهر شوخی که نداند دوستی در اصل چیست	وله	خلق را با خود حیاتی از چه دشمن کرد که
بی لعل تو گر خون رود از چشم تر من	وله	شادم که نیاید دگری در نظر من
ترسم که شود یار غنیم غیب شود شاد		ای باد کن جانب آن که جنب من
<p>خسروی تبریزی با موردن محشور بود و از صحبت ایشان مسرور بقدر کسب علمی نموده و فرموده</p> <p>شاه عباس ماضی را حسب الامر در سلک نظم کشیده در عباس آباد اصفهان ساکن بود و مبلغی از</p> <p>سرکار موقوفات و طیفه داشت آن و طیفه انقطاع پذیرفت در آن باب رباعی بهیر احصای الله</p> <p>صدر فرستاد میرزا مبلغ ستمی تومان در جائزه و طیفه و مقر کرد در مصاحبت میرزا البیبر</p> <p>و بعد از مدتی رخصت گرفته به تبریز رفت و در آنجا و طیفه حیات و منقطع گردید رباعی تذکره</p>		
از قطع و طیفه گر کم شکوه خطاست	رباعی	آنکس که دهد و طیفه زرق خد هست
جان نذر کرد و ز می و سازق ضامن		دارم گرد و ضامن من پابر جاست
<p>خرین شیخ محمد علی اصفهانی در علوم عقلی و نقلی پائین بلند و در شعر و شاعری مرتبه ارجین دارد</p> <p>زبان او از غایت صفایب زلال میباید و کلام او از نهایت ابداری نسب بسبک آلی میسرساند</p> <p>ساده آبا و او بهر ده واسطه البشیر ز ابدگیلانی مرشد شیخ صفی الدین از دهلوی که جد سلاطین صفویه</p> <p>و نامش در نفحات الانس در ترجمه اسیر قاسم تبریزی سطور است منتهی امیثود و تولد شیخ خرین</p> <p>در ماه ربیع الآخر سنه الثلث و مائه و الف واقع شد آغاز حال قدم در سیاحت ایران</p> <p>و بار گذاشته اکثر بلاد خراسان و دارالحر و عراق و فارس و آذربایجان را سیر کرد و از فضلا</p> <p>عصر سر بایه علوم برگرفت و با شعرا معاصرین صحبت داشت شاگرد محمد سیح فسانی و او شاگرد</p> <p>آقای حسین خوانساری است در شیراز از منطق و میهنیت و حساب و طبعیات و الهیات</p> <p>کسب نمود و برخی احادیث و کتاب حکمة العین با حواشی از ملا شاه محمد شیرازی بسند رسانید</p> <p>و خلاصه الحساب از عم خود شیخ ابراهیم جیلانی اخذ نمود و در سنه الثلث و اربعین و مائه و الف</p> <p>بزیارت حمیدین شرفین شتافت و در حین مراجعت گذارش بر بلده لا رافتاد و در آنجا از</p> <p>آشوب زمانه که نشاء آن وجود قریب آن ایران نادار شاه بود متوالست اقامت کرد خود را</p> <p>بساحل عمان کشید و باز بناد فارس آمد و از آنجا آنجور و بکرمان آورد و آن هنگام علی قلی خان</p>		

دکتر خدی تبریزی

دکتر حسین اصفهانی

و اغشتانی باراده هندو ارد کرمان شده بود و بهر دو با اتفاق به بند عباسی آمدند شیخ نزد میرزا اسماعیل
 زمین و اداری حاکم بندر مذکور توقف کرد و خان مذکور به جازنشسته به بندرتته که از بنها در ملک سند است
 ورود نمود شیخ نیز پله پله بعد از روز بندرتته را محل حلول ساخت و از تته بر سر سیستان و
 خدا باو گذشت ببلده بکر رسید اتفاقاً در آن ایام که حدود سیستان و عربین و ماته و الف بود فقیر
 نیز از سیستان محل سفر جانب هند برستم و در بلده بکر فروگاه شیخ و فقیر بر نزدیک واقع شد
 و با هم صحبتهاست داد و وجبه نوی اشعار بخط خود بر سبیل یادگار تسلیم نمود و فقیر بر جناح
 استعجال راه پیش گرفت و شیخ بتائی قطع مسافت کرده بر سر ملتان و لاهور عبور نمود و بمنزل
 مقصود یعنی دارالخلافه شاهجهان آباد فائز شد و مدتی در آن بلده طیبیه مانده بلاهور بر گردید بعد
 اقامت چند روزه آمد آمد نادر شاه غلغلہ انداخت و شیخ از وایمده نادر شاه بدلی رجع القمقره
 نمود و چون نادر شاه دہلی را مرکز نزول ساخت شیخ در خانه علی قلیخان و اله مخفی شد بعد رفتن
 نادر شاه باز جانب لاهور حرکت کرد و زکریا خان ناطق لاهور خواست که شیخ را آسیبی نرساند
 و تفافا حسن قلیخان کاشی که از جانب فردوس آرام گاه محمد شاه بر سبیل سفارت پیش
 نادر شاه رفته بود بلاهور برگشت و شیخ را همراه خود محفوظ بدلی رساند عمده الملک امیرخان
 استخاض نام انجام سپور غایب حاصل بر اے او از فردوس آرام گاه گرفته داد و بان ماوہ توکل
 فارغ بال آسوده حال میگذرانید قضا را شیخ اہل ہند را بھو کرد و از انجمله است این بیت

انسان سیرتی است تمنای مردمی | از دیو لایخ ہند کہ انسان نداشته است

شعر شاهجهان آباد بشور آمد متصکب جواب شدند شیخ اقامت این شهر بے لطف دیدہ
 بہا کہ آباد قدم رنج کرد و چند روز در آن بلده وقفہ نمود و از اینجا بارادہ بنگالہ متوجہ دیار شہر قے
 شدہ بہ بنارس رفت سپس ببلدہ عظیم آباد مٹھنہ شافت و قسطنطنیہ بنگالہ نمودہ بہ بنارس عود کرد
 و آن شہر را دل ہنسا و توطن ساخت الحال و رانجا عاقبت خانہ ترتیب داد و چشم براه
 واعی حق است سراج الدین علی خان آرزو رسالہ در رد بعضی اشعار نوشتہ و تنبیہ الغافلین
 نام گذاشتہ فقیر را بعضی اعتراضات بہر سیدہ ہین تقریب محرک تحریر ترجمہ شیخ شد اول شعر
 کہ در آن رسالہ واقع شدہ این است شیخ حسین گوید

دل بے توجوشه شکسته	در گریه های با است مارا
خان آرزو گوید لفظ های با غالب که جمع های نیست و اگر منظور بانی های است به حذف یا پس مسموع نیست سندی باید های های و یا یا های شهرت دارد مؤلف گوید سیر سحر کا شی و قصید	
منقبت امیر المومنین علی رضی الله عنه که روی آن الف مقصوره است های های آمی آرد و میگوید	
در سوج خیزد اسن بن کشتن کار نیست	همچون جباب کشتی قوچ است بے بقا
سلمان بدست ارزن گردیدم چنین	بگریستی بجا التم آنکه به پاس
<p>شیخ حزن گوید که اگر آنجا تر شنبه نیست جسم ناتوان من، اگر می بود با من می گرمی آفتابش را، خان آرزو و مینوید در بطاین شرط و جزا حیرانم مؤلف عرض میکند وجه حیرت این که مضارع اول را جواب شرط دانسته مخفی نماند که گاهی جواب شرط مقدر میشود و بقدریه مفهوم میگردد شیخ سکه شیرازی بوستان میفرماید خدا کشتی آنجا خواهد برد، اگر نا خدا جامه بر تن درو در اینجا ضرورت است که جواب شرط مقدر باشد مثلاً چه میشود و الا ترتب جمله مذکوره بر شرط نمیتواند شد و منی فساد پیدا خواهد کرد و نیز احسابی نظیری گوید در بدخشان محل گز از سنگ می آید برون، از شرطی می گلریگ می آید برون، و تقدیر جواب مثلاً چه مضائقه و نیز اصائب میفرماید تنگ است وقت آن و من از خط عنبرین، اگر سکنی به صائب بیدل عنایتی، و تقدیر جواب مثلاً بکن با نیجاست و نیز میفرماید وقت نازک تر از آن موی بیان گردیده است، سکنی رحمی اگر بر دل افکار مراد، و تقدیر جواب مثلاً بکن و نیز میفرماید از حیاتم نفسی پا بر کابی مانده است، میرود وقت بنا لیم اگر می آلی، و تقدیر جواب مثلاً بیا و نیز میفرماید از حیاتم نفسی پا بر کابی مانده است میرود وقت که از من میگیرد، و تقدیر جواب مثلاً بگیرد رونق این قاعده و بیت شیخ حزن جواب شرط مثلاً بجا میبود مقدر است و تقدیر جواب شرط در کلام عرب هم می آید چنانچه آیة کریمه فَاِنْ كَذَبُواْكَ فَقَدْ كَذَّبَ رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ جزا شرط مقدر است اسے فدا تحزن و متبنی گوید و ان نفسی کلام و انت منهم، فان المساك بعض دم الغزال، جزا شرط مقدر است ای فلا استبعاد فی ذلک چنانچه در مطول است و میتوان گفت که کلمه اگر در بیت شیخ حزن ادا شرط</p>	

نیت که ممکن جواب باشد بلکه معنی کاش است چنانکه در کلام عرب کلمه لو که مراد اگر است بمعنی لیت
هم می آید قاضی بیضاوی در تفسیر آیه کریمه **لَوْ كُنْتُمْ اَلْفَ سَنَهٍ** می نویسد و لو بمعنی لیت لکن
سند اگر بمعنی کاش از کلام فارسی در کار است فقط قیاس فارسی بر عربی اطمینان
خاطر نمی بخشد خان آرزو در مجمع النفاس این بیت شفیعیای شیرازی می آورد **دارند خلق**
بسکه بصاحب زر اعتقاد و بهر کس که مالک و دودم گشت بود ز دست بعد آزان میگوید که
بگمان فقیر آرزو موافق مشرب خود صراع دوم این بیت چنین بهتر است **هـ**
کس که گشت مالک دنیا بود ز دست **و** متوالف گوید در مضمون بیت بر زراست و زرا این بیت قلب
واقع شده زیرا که ابو ذر ندال است نه نبر او ازین قبیل است این بیت شفیعیای
اثر **هـ** حب دنیا خواجه را از بس مشوش میکند تا زربغش بدستش می افتد غش میکند
چه غشی بمعنی بهوشی بیای تمنا فی و آخر است نه غش بدون یا مگر این که گویند غش از قبیل
صاف و فاش است که در اصل صافی و فادشی است صیغه اسم فاعل در شعر ظهیری
شیرازی هم لفظ غش آمده میگوید **هـ** چند و چربان زندانم بر و در و صالم آرزو **و**
یک غش است **و** تو بان شخ مشتمل اقسام سخن حاضر است برخی نتایج طبع او را درین محفل
تکلیف داده میشود **هـ** جنون را کار با باقی است با مشت غبار ما و که باز نگاه طفلان میشود
خاک هزار ما و نبرد جلوه گل جانب گلزار **و** می برود ناله مرغان گرفتار **هـ**

لبس گشوده دارد و ظل عالی خیل نازش را	وله	مجلد باد یارب سایه خرقان نازش را
سواد هند خاطر خواه باشد بی کمالان را	وله	نماید خاد تار یک و شن چشم عریان را
ندارد مطربی حاجت سماع ماسکساران	وله	بشور آرد نسیم آشنائی نیستانی را
تا باد صبا بوی تراد چمن آورد	وله	برداشتنه هر شاخ گلی دست دعا را
منون بهرم که شکنج قفس او	وله	نگذاشت بدل حسرت بی بال پری را
کو تاهی پرواز بود لازم نیستی	وله	بچمیده ببال و پر تا مار نفسها
حیات آنرا شمارم که ز خود بی بنادم است	وله	بجامی می فروشم شربت خضر و سیما را
به بند غیرت باشد بود دیوانگی ناقص	وله	زموی سربو در نجیر پا کمال جنونان را

از قبل زغال مرا وقت جمع تر گرد و دل
 کرده از درد سرم گوشه غلت فارغ و دل
 شاید که کند راه غلط پیک نسیم و دل
 در دل تنگ بود جلوه جانان ما را و دل
 سرت گردم تنی گداز چپ داغ ناسور و دل
 مهند گشته زمین گیر ناتوانی و دل
 دستان نبرد حاصلی از یوم بر ما و دل
 گرچه ما سبزه خوابیده این گلزاریم و دل
 پروانه را در آتش سوزان چه زندگی است و دل
 چاک پیرین بکشا قبله نیاز من و دل
 در سواد نظر گرسنه چشمان جهان و دل
 بنود لائق حسن این مهنه بی پروا لای و دل
 بلاگ گوشه دامان بے نیازی تو و دل
 جان داده فراق تو امید وار شد و دل
 چاره عقده خاطر نتوانست نمود و دل
 شهید پروانه است عالم بالا و دل
 تسلی می کنم جان را با بروی عرفا کی و دل
 را از استان تو از پرده نینتد جبر و دل
 دل نالان من تا خاک شد راه جانبار و دل
 مشنوفسون بد که در تیره خاک مهند و دل
 ممت آلوده عیشم که گلشن را دیم و دل
 گذشت از خود گل شبنم و زخمی برگردون و دل
 درین محفل برای دیگران چون شمع بسوزم و دل
 بود در حلقه مجلس کمند و صحت ما و دل
 خاک و میرانه ما صندل پیشانی ما و دل
 بکشای خرمین روزنه بیت حزن ما و دل
 یوسفی هست درین گوشه زندان ما را و دل
 بدامان بشمی باز کن مشکینه کامل را و دل
 رسیده است شب روز زندگانی ما و دل
 سرویم بود عقده خاطر خمر ما و دل
 سواحد قدم سرو سرافرازی هست و دل
 وصل تو چون صیبت بجزان بانسخت و دل
 کعبه در سر کویت از پلاس بچشان است و دل
 عزت دست تنی گردید بیاض است که هست و دل
 داد دل اگر فتوان داد و اداری هست و دل
 بشمع کشته من نیست صبا گداز است و دل
 تا با صبا بگوئی تو آمد غیب ارشد و دل
 چون جبرس در کف اگر نیچه افلا و بود و دل
 کشته شمع قدت مزار ندارد و دل
 گلو می شسته تیغ آبداری در نظر دارد و دل
 لب چو پاینده پر کی لب بد بکشایند و دل
 تو ای از رکاب منسواران بر نیخیزد و دل
 هر کس نیافت دولت دنیا فقیر شد و دل
 پروبال نکشودیم که صبا داد و دل
 بدولت مبرسد هر کس که از دست بر دارد و دل
 بکار خود دنیا بد هر که خیر اندیش میگرد و دل

دل	دل	بخت بسیار ننگانه محشر نتوان رفت	ای کاش که از سلیقه تا کم گذرانند
دل	دل	چسب بار دل نازک کنسم ناطقیا نرا	که آن لعل سجادم مرا بیا رنگد از دل
دل	دل	نقرین دگر دغو را این جور ندارم	عاشق نشود آنکه مرا از تو جدا کرد
دل	دل	بقلم چون کمر بندی مکن که تر حسم را	سپاه و این خصم سنگین دل مجال فرستی باید
دل	دل	صبا سیکر از گلشن بچرخان نفس نقلی	دماغ آشفته گان را عطر گیسویت نمی شد
دل	دل	به بستان آمدن خون جگر را شیر بسیار زد	جوان را یکدم اندوه غریبی پیر بسیار زد
دل	دل	ما از شکن دام و نفس شکوه نداریم	آزاد مکن لبیک بگلزار ننگه دار
دل	دل	در سینه من لبکه شهید است تمنا	دستی است که بر روی هم افتاد و شکاش
دل	دل	کردن بزن بسوز بکش جسم و جان ترست	چون شمع فارغیم ز سود و زیان بکش
دل	دل	گاه گاه دللم بخود سوزد	شمع آو سینه مرا از خودم
دل	دل	نهانی شب بگویش فته بود خانه نزد	سگش نزدیک شد نشناختم آواز کرد اندم
دل	دل	در آب دیده یادرسینه پر آذر اندازم	دل بیار خود را بر کد امین سیر اندازم
دل	دل	چیزیکه داشت سعی شهیدت در بساط	پای شکسته بود بدامان فرو خنیم
دل	دل	تا هوا برت ساقی باد و در شیشه کن	قدر فرصت را بدان از آسمان اندیشه کن
دل	دل	تا چند حزن بدشت کردی	ای خانه حسیب خانه ات کو
دل	دل	نمی بینم کسی از آشنایان بجا مانده	هرین غمت همین آئینه را تو بیا مانده
دل	دل	ز جوش شک سنگین خامه تصویر را مانم	که هر مو بر تنم مژگان خونبار است پندارم
دل	دل	ادب غلوبستی بود آن ساعت که سیگفتم	شیم گل غبار کوچه یا دست پنداری
دل	دل	ز غیرت بیطید دل بر برم شیون بچنان شب	سپندی را با آتش باره کار است پندارم

شیخ حسن بن غزالی عربی در زمین قضیده مشهور شیخ بهاء الدین عاملی دارد که در این
کتاب دیوان فارسی او داخل است مطلع عاملی این است ۵ یا ندیدی بهجتی افدیک
نم دبات الکووس من باتیک و مطلع عاملی امنیت ۵
یا بلیع الجبال لئلا یبوء نیک
تسلی المبتلای خیر نیک

مؤلف گوید ابوی معنی دوستی از باب ضرب میضرب بهین جانبطر آه فقیر هم در زمین قصیده دارد مطلعش نیست
 هی سلمی جمال کیفیک ۵ فی العیون المراض بالیشفیک
 و شیخ خرین قصیده در جواب قصیده لایسته الجم موزون کرده این پنج بیت از عنوان آنست ۵

یا حاوی الورک عی بالقریب من ظلل	واقرا سلامی سلیمی منی سلمی
الرسم والشم والدارات دارسته	لم یبق فی الحی من ظل ولا ظل
این المرقب الذی لا منقرب منیم	احصا هم خلقت او جا بلاقتل
این الحیوالله اراهم فتمت	ابواب دار السدی کالاعین النخل
این البدر والنی انوار بالعت	کالنار من علم فی سهل والنخیل

فضاحت این اشعار بر واقف فن موبد بهت مخصوص در بیت اخیر تشبیه عجیب واقع شده مؤلف
 گوید در وقت تحریر خسره عامره توجه طبیعت بمطلع قصیده شیخ اتفاق نیفتاد بعد بدتی از مالیف
 این کتاب روزی طبیعت متوجه شد و در لفظ ورک تامل روداد که مرا شیخ از وجه باشد آخر حاشیه
 شیخ برورک بعبارت عربی تبصره آمد مضمونش اینکه ورک بالضم جمع در کا است معنی آن
 بزرگ بالای ران و موصوف ورک مقدس است یعنی نوق بالضم جمع ناقه است استی تعطفی نماید
 که ورک بالفتح بالای ران و ورک لغت بین بزرگی بالای ران را گویند و در کار و روزن فعدا
 و صف مؤنث است یعنی انشای بزرگ بالای ران در قاسوس و غیره در کار و وصف انسان
 است و غیر انسان هم آمده باشد اگر در کار و وصف مخصوص ناقه بیود ایراد آن درین محل
 به جایست و صف عام آوردن و موصوف خاص یعنی نوق را مقدر کردن معنیهای مرتبه تکلف
 است کاش بجای حاوی الورک حاوی العیش گفته میشد و یگرایسکه واقرا سلامی سلیمی درست
 نیست چرا که قرین معنی بجای آید صاحب قاسوس گوید قرین علیه السلام ابانکه اگر علی را بر سلمی
 آرند وزن خیر باد میگوید علی اقرا از باب افعال و مفعول سخا و مفعول ثانیه او بی تعدیه
 علی آید چه هر دو در صراح سبک و بظمان شده اعلیک السلام واقراک اسلام معنی آن
 را و عطفه را از سر مصرع حذف کرده اقرا سلامی سلیمی خوانند تعدیه صحیح میشود لیکن عطف
 اقرا علی از حذف و او با میکنند فقیر هم قصیده لایسته الی الله در پنجاه و دو بیت مطلعش اینست

سبحان من اترق العشاق فی الازل ووزان ناظره الغزلان بالکحل با بعد تمام خزانه عامه
شیخ محمد علی حسنین شب یازدهم جمادی الاولی شش اشیا نین و مائه و الف و اسی من از خازن ارجان
برچیده و در قفسه که در بنارس برای خود ساخته بود خواب راحت برگزیده مکتوب گوید
علامه عصر و شاعری خوب و افسوس که از میان برخاست و تاریخ وفات او نوشته ششم ماه فوت
حزین حسنین دل بهت

دکتر حکیم لاهوری

حاکم حکیم بنگیان لاهوری پدر او شادمان خان از اعیان قوم اوزنگ و جد او سیده و خست
قاضی میر یوسف است که از سادات بهرات و قاضی بلخ بود شادمان خان در عهد خلد مکان
رخت بهند کشیده از پیشگاه خلافت منصب مفتصدی و خطاب خالی سرفرازی یافت و در
عهد محمد قسری سیر سه هزار می شد و در زمان فردوس آرام گاه منصب پنجزاری و نوبت و علم
و نقاره رایت امتیاز افراخت و در لاهور توطن برگزیده حکیم بنگیان در او اهل عصر فردوس
آرام گاه منصب و خانی سر مایه اعتبار انداخت آخر دامن دولت فقیر گرفت و شاهجهان آباد
و کشمیر را سیر کرد و احسرام حرمین شریفین بر بست تخت او و شیخ نور العین واقف با هم قصد
و کن کردند بست و نهم رجب مثله اربع و سبعین و مائه و الف و اسی و اوزنگ آباد شده با فقیه
بر خوردند فقر هم مقدم این اعززه را عزیز داشت بعد یک هفته راه بهندرسورت برگرفتند واقف
بعوارض طبعی در سورت ماند و حاکم در جهاز نشسته قرین عافیت بکرمین محترم رسید و
بعد احراز سعادت زیارت بسورت صرف عنان نمود و پانزدهم جمادی الاولی هشتاد و پنج
سبعین و مائه و الف حاکم و واقف و اصل اوزنگ آباد شدند و الشراح تازه ره آورد
دوستان ساختند حاکم در ایام اقامت اوزنگ آباد تذکره الشعرا مختصر نوشت و صاحب
سخنانی که ایشان را دیده درج نموده و نام آن تحفه المجالس تجویز کرد فقیر گفتم که نام این مردم دیده
باید گذاشت که اسم با سنی است و ابهام هم دارد بسیار پسندید و همین نام مقرر کرد و در تکمله و تسخیر
ندگو قطعه نظم کرده شیت نمود این ابیات از ان است

سخن تازه کرده ام اتالیف	که از تازه شد روان سخن
نام او کرد مردم دیده	آن که بوده است راز دانا سخن

اسم سامی او غلام علی است غیر او دیگر به ملک دکن او بداد معینه و نظم	سر آراد بوسستان سخن نیت با الله در دان سخن او بود در مزدان آن سخن
<p>حکیم بیگ خان پیش از رفتن جرمن شریفین ترک دنیا کرده بلباس فقور آمد و بشاه عبدالحکیم ملقب گشت نوزدهم شوال ساله خمس و سبعین و مائت و الف از اوزنگ آباد به جید آباد رفت و بعد سیر آن شهر نمود و نوزدهم صفر سال حال در نجار سپید و دوم ربیع الآخر همین سال حاکم و واقف بهر دو باراده هند از اوزنگ آباد دخت سفر بستند و چون شایع متعارف بر میان پور و مالوه خطرناک بوده راه برار و حیرتور اختیار کردند قضا را همان اندیشه درین دو پیش آمد و ما بین اوزنگ آباد و بالا پور قطاع الطریق ریخته اسبابی که بود و نه بر بغارت بردند فقیر غنیمت شد که مضرت حسره بر نرسانیدند باری هر دو عزیز سبکروش شده به مشقت تمام به بالا پور رسیدند و از اینجا مکتوبی به صاحب قاضی به فقیر متضمن این سرگذشت تهریر او و زند فقیر کرد که ز بر سبیل بندوی بهر دو عزیز فرستاد از بالا پور به کولاپور که از اینجا سه منزل است نقل مکان کردند چون راه دور دراز هندوستان نوشته و افرین خواست از کولاپور اجبر دیگر نزد فقیر فرستاد فقیر باز مبلغی ارسال نمود از کولاپور باد پای غنیمت بیشتر مهین کردند و با عانت بدو عتبات آتی مسافت دو روز دراز از قرین سلامت قطع شده بوصول او طمان خود در سایه اشراج اندوختند حاکم به فقیر نوشته که دوم شوال سال حال نجاب پور و هو شیار پور واقع بجوارده از توابع لاهور نزد اهل و عیال خود رسیدم و واقف هم در همین ماه به بیابان رسیدم</p> <p>حاکم شاگرد شاه آفرین لاهیوتی است و خود میگوید</p>	
حاکم نداشتیم سر و سامان کنش	از فیض آفرین به سخن بنشناشتم
<p>غریب خوش طبع طبع مزاج است تاریخ خسته بسطرا حاد نامی خفته ملازده یافته گویش فقیر نقاش کرده و در مردم دیده هم نوشته که دیوان خود را نزد سراج الدین علی خان آرزو بردم که خط را منظر مطالعه نموده از حسن و قبح کلام آگاهی بخشد اول امتناع نمود و آخر بنگار داشت و بعد و ماه و ستاره و آنچه بخاطر شش رسید برخواستی دیوان نوشتی بعد از آن</p>	

گره شدن نامانوس است و آری به جواب میدهم هرگاه میرزا صاحب درین شعر طوفان
گرفته شد است مراد دل تنور و نامهر شرم بر لب اظهار مانده است و طوفان را گره زده
و تاثیر درین بیت نمی شود و دلم از زلف یار بکشداید و گره کشا چو گره شد چه کار بکشداید
مراد تاثیر این است که گره کشا را گره زده ستیاره را که بصورت گره متمثل است گره زدن
چه قسم نامانوس شد مؤلف گوید مجیب و و شاد آورده هر دو شاد چنانچه باید ادای شهاده
نمی کنند این بیت میرزا صاحب بر بان واضح است و آه سر و آلب هر کس که میگردد و بلند
آفتاب در تیره دل چون بحر دارد و گره با حاکم بگو بزدان کین نشست و خواست چراست
و حرص و آرزو گذشتن همین دو گانه است بخان آرزو مینوسد از ترجمه حرص است دو گانه
ثابت نمیشود و آری اعتراف میکند و میگود البسته ثابت نمیشود و مؤلف گوید ابو طالب
کلیم را ازین قبیل واقع شده میگود و گرچه خود کشته زن حرص و طمع میگود و مفتی شهر
که نیک زن بد و شوهر بد مهند و حرص و طمع یک چیز است و دلی ثابت نمیتواند شد مگر به تکلف
حاکم از آری باب جوایز نیست چون درین ایام بتازگی حق ملاقات ثابت کرد اثبات نام او بر شوهر
مروت لازم افتاد این چند بیت از دیوانش با نقاط درآمد

صیقل زنی گران نه مار خویش را	در خو کنی معانسه دلداری خویش را
حال دلم نه سپرد زلف خویش گاهی	زان رو که شب نپرسند احوال خستگان را
گر شوم پیر به عیش شباب است مرا	چون شود خم قدم جام شراب است مرا
بردت چند بخون شرح کنم جامه خود	پیرم و خلعت زینین نبود تاب مرا
مرگ درموی سپید است گوارا حاکم	شیر پیری شده شیرین ز شکر خواب مرا
در موسم خط حاکم از چشمم پوشم	در شب چه کنم گر نگنم نخته دکان را
از درمران بگرفت بدانی نموه را	ناکرده استخوان بکش اتی نه خور را
چو خم شود بت صیاد پیشه ام بسلام	به نیم حلقه دایمی کند شکار مرا
بس بود سدر بنق زین بجومار چون باب	آرزوی دولت بسیار کم داریم ما
نیست مارا بر امیران جهان حاکم نظر	از امیر المومنین چشمم کرم داریم ما

من و طفلی که نبود جز ستم کار در او را	وله	صدای ریش خوم بود پند پدر او را
حاکم بزرگ عجب به گلزار روزگار	وله	تنگی ز دل خنده برون کرده ای هم ما
یا قامت دو تا چه تنی دل بی کشتی	وله	میناسی باده لائق طاق مزار نیست
فلک باین تن کامیده شکایم ساخت	وله	هزار شکر که شمع ذکر یارم ساخت
چهرت زده ام غیبه خویشی ننم نیست	وله	یعنی که چو تصویر زبان درو بنم نیست
ز ابلهی بکن شعار او نسیمه رزق	وله	بین زمین سخن قابل زراعت نیست
از چشم تو بیار دل خسته محال است	وله	بیار پرستاری بیار نکرد است
کی بسرگوشی زلفت رسید	وله	نافه چین دهن بود اراست
دست بردست رقیبان از حاکم گشت	وله	آن شکر بار دیگر در مزارم میکشد
ستان می وصل تو کار زو کنند	وله	قالب تنی تخت بزرگ سیو کنند
تخت در وی دل را بکه بندم آخر	وله	هر کرامی نگریم نام ترا سیگر د
کشیدم دلت از هر یک بپایوس کردم	وله	برای این نماز از آبروی خود وضو کردم
سیمه منظر بر گوشه ایخانه دارم	وله	چو آبروی تو ساقی در بغل جاندارم
مهرم از گردنک ایام به تنگ آمده ام	وله	صبح گرواشده ام شام به تنگ آمده ام

حرف النجاء المعجمه

خاقانی شروانی حسان العجم و اقتضار اللوح و العلم است کلام او اهل عراقین با تحفه خانی
 و سواد چشم فریقین اسرته سلیمانی فنا گستر خاقان کبیر غنیو چهره فرودان شاه بود دران دولت
 بطون ما و سز متیاری افرشت خاقانی تخلص نسبت بادست مقرر بود که هر قصیده که در مدح
 خاقان انشاء نمودی هزار دنیا صلحه بودی و تشریف و انعام دیگر فرخواران یافتی عارف
 جامی قدس سره او را و سلک اولیاء منتهی ساخته اکثر تذکره نویسندگان وفاتش در سنه
 اثنین و ثمانین و خمسایه بقلم آورده اند و از تحقیق صاحب حبیب البیستاقه میشود که او صاحب
 سینه شش و پنجاه و پنج بقیده حیات بود خاقانی وقتی این بیت بخاقان فرستاد

و که خاقانی شروانی

و شقی ده که در برم گیر و	وله یاوشاقی که در برش گیرم
<p>و شق یعنی پوشتن است و و شاق بالضم غلام امر و خاقان تغیر گشت که چه امر دو خواست و قصور و رحمت شاهی تصور نموده تردید کرده چون این خبر به خاقانی رسید گسی را ببال و کینه نرو خاقان فرستاد که گناه از من نیست از گس است یعنی من باوشاقی گفته بودم باریک نقطه گس نقطه انداخته یارد و نقطه ساخت خاقان ازین لطیفه شنید گفت و آمد و خاقانی را مورد انجام ساخت متوالف گوید جای تعجب است که خاقانی از مصرع ثانی تغیر نشد غلام امر در از بادشاه طلبیدن برای این که در بر گیر و چه گستاخی است قطع نظر از گستاخی باوشاه را چه مقرر میکند در وقت تحریر این صمیمه دیوان قصاید خاقانی من اولی آخره بنظر اجمال ملاحظه کرده شد قصیده عینیه عربی مدح شروان شاه گفته که در دیوان آن داخل است این قصیده گواهی میدهد که در وقت نیز در آن داشت شاگرد و دما و ابو العلی گنجو نیست آخر صحبت بر هم خورده یکدیگر را بجهو ر یکدیگر کردند خاقانی قصیده دراز را در و جهو استاد او لش این است</p>	
<p>داده را روزگار مالش دست جفا بر نتوانم گرفت یک پرگاه ز ضعف گر ز غم صد یکی شرح دهم پیش کو از لکد حادثات سخت شکسته دلم</p>	<p>با که تو انم نمودنالش این بیون گر چه بصورت یکمیت وی من کهر با آه و دد با سختم کو به بجای صد بست خیالم که هست این خلل از بوالعلی</p>
<p>این ابیات که خالی از الفاظ رکیک است بقلم آمد بالجملة نتیجه جهو استاد پیش آمد شیر و من شاه خاقانی را هفت ماه در قلعه شایران بعلتی محبوس ساخت و در آن حالت تصدیقا بسیار کشید معاصر رشید و طوط است اول با هم راه اخلاص و طریق مراسلات سلوک بود و هر کدام مدح دیگری در سلاک نظم کشید خاقانی قصیده طوفانی و مدح رشید گوید از آن است</p>	
اگر بکوه رسیدی روایت بخش	زهی رشید جواب آمدی بجای صدا
<p>انجام کار با هم طلال در میان آمد خاقانی رشید را به جهو کرده وجه الفاظ شنیعه کار برده این قسم جهو از مثل خاقانی ننگ دیوان اوست که در حدیث عجیب حدیث بلند حوصله میگوید</p>	
گر بجهو نیست در سخن من عجب مدام	خبر آید که هر راسب بقا کنم

خاقانی در شکست نفس خود قصیده گفته و طرغی الفاظ در باره خود صرف کرده این سبیت از آنست

شبهت جوانوسم تمت با جر نسیم چون با اندک خورد کم شوتم داند من گر ز مری دم زخم ای شیر مردان میشود	چادر مرگیم ربایم پردۀ زهر ادرم چون خروس دانه چین زانی شوت بزم زان که چون خرگوش گاهی دوه گاهی نرم
---	--

تخفۀ العراقین او اسم با سیمی و نقش تراویده از بد طولی است در آن کتاب خطاب با کتاب میکند و میگوید

ای مهر دمان روزه داران از سهم تو در نقاب خضرا شکل تو ب عالم سنجی دارد ز تو روی رویان آب زر پاشی و ناکشاده سنجی گر در خققان چو شاخ عرعر نوحه ز تو شد عذار عالم هر ماه به پیک رایگان یا خلعه ده بزیر دستان	جاندار و سالت یساران ستوری صد هنر ارعنا تاریخ حریفه تر سنجی گهر در تو جود رنگیان تاب تب داری و ناکشیده رنجی که در یرقان چو چشم عبهر آینه یرقانی از تو شد هم خلعت تو دبی دوا ستان بادادۀ خویش بازستان
--	--

و این قطعه در شکست نفس از آن کتاب بسیار خوب نظم کرده این است

طفله بهوای زرنارنج از چوب دوسنه درسیانه دیدم که ترا زوی بیار است بایاد شدم دران ترا زو بادارچه باصل خشک و تر بود پس با که بوزن سهر آیم پیش که صبح بر در شفق پنجه چرب پیش که غره زن شود چشم ستاره سحر	می ساخت دو کفه سنج می کرد عمود بازمانه دو کفه و ششش علاقه شده است من زین سو باد بود زان سو از من بو قارچ رب تر بود گر باد بنگ گشته آیم خیز نگر برق می بر قعه صبح بر در بر صدف فلک رسان خنده جام گوهر
---	---

گاه چو حال عاشقان صبح کند ملو نه	گم چو حلی دلبران مرغ کند نو اگر
زور برورت از فلک نزن و صبح برسد	صبح سه گردو از بکف جام صبح آوری
ساقی بزم چون پری جام بکف چو آتش	او نرنده ز جام اگر ز آتش سیرد بر
سند عشاق چیست برگ عدم باختن	کاسه دل را ز فقر محرم غم ساختن
دل نائل و رکن زانکه نه نیکو بود	مصطفی و افسانه را جلد بهم ساختن
عمر نه دلاف عیش سر بود و بهیچ صبح	از بی یکر و نه عمر چتر و علم ساختن
برور شبیه ارقص که ناخوش بود	بر سر رند یغان بهم رستم ساختن
چند ز صد گاه دیو برور دل داشتن	چند قدم گاه پسین بیت حرم ساختن
چند بگردار بار با و زبان زیستن	چن چو مایه بی شکل گنج درم ساختن
ناگزبان دل ست نوبت غم داشتن	جبهه آمال را داغ عدم ساختن
ناکه تو از نیک و بد تمجذب استنی	رو که نه بهیچ صبح هر علم ساختن
بی دم مردان خطاست پری مردان شدن	بی کف جم احمقی است خاتم جم ساختن
عادت خورشید گیر فرو و مجروح شدن	چند بگردار ما خیل و چشم داشتن
ترا چو شمع ز تن هر زمان سری روید	سری که در و سر آرد بریدن است
اکنون دو اطلب که سیح تو بر زمین است	وقت یک گرفت سوی فلک فوت شد
نقش امید چون تو اند بخت	قلبی که زلم شکسته تر است
چون مار از نم است جهان گاه از منون	از اندرون کشند و بیرون نقش است
ناچشم تو ریخت خون عشاق	زلف تو گرفت رنگ ماتم
منم آن مرغ کا ز فرسود زود	خویش تن را در آذر اندازد

مرا دازین مرغ فتنست بفتح قاف اول و سکون قاف ثانی و ضم نون و سین مهمل بافت روی مرغیست خوش آواز منقار او سیصد و شصت سوراخ دارد و هزار سال عمر کند و او را جفت نمی باشد بقای نوع او بر وجه غریبی است که چون وقت مرگ فریب رسد بهیچ مرغی هم آرد و بالای آن نشسته نوا پاسر کند از هر سوراخ منقار آینه که جدا بیرون آید و مست شود

و بال و پر بر هم زند چنانکه آتشی از بال و پر بر آید و در بهریم افتد و خود را با بهریم بسوزد و از خاکستر
 بیضه پدید آید که از و بچه متولد شود و و بهم جگر اخان آرزو گوید **هـ** بیضه تقنس ز خاکستر
 تا شاکردنی است به شوق چون سوزدن عشاق را دل میشود و گویند حکما سلف مقافات
 موسیقی از تقنس گرفت اند مؤلف گوید تقنس سمندر و عنقا هم آشیان اند سوای نام نشان اینها
 پیدا نیست میگوید جای سمندر هند است و آتش پرستان بندر سورت الحال آتش قریب
 هزار سال دارند اینها کیفیت سمندر تفسار نموده شد گفتند که ما هم میشنویم مانند به ایم
 لطیفه بخاطر سیگزد که تقنس هندی همین سستی است یعنی زن هندو که بعد مرگ شوهر خود را
 با لباس محلف و زیور آراید و مرده شوهر را در کنار گرفت و در بهریم که برای سوختن جسع
 کنه نشیند و آتش بدست خود گرفت و در بهریم زند و خود با مرده شوهر و اسوخته خاکستر شود
 بار با این حالت مشاهد افتاد **هـ** شنیده کی بود مانند دیده **هـ** تقنس از بی جفتی خود را می سوزد
 و سستی از قوت جفت خود را بسوختن و بد بلکه بمت تقنس بهت سستی غیر سده که آن طبیعی است و این
 غیر طبیعی انیخسرو سیفر باید **هـ** خسرو در عشقباری کم زبند و زن بهایش **هـ** کز براس مرده
 سوزد زنده جان خویش را از خاک فانی گوید **هـ** گر مرا روشن شنید این قوم معذورانند زانکه
 من مسلم گاهم بر موت اولاد الزنا **هـ** اتسل این مضمون از مثنوی شاعر مشهور عرب
 است میگوید **هـ** و نکر موتهم و اناسمیل **هـ** طلعت بموت اولاد الزنا **هـ** لوتن کر
 صیغه مخاطب است و ضمیر هم راجع بحساد که در بیت سابق واقع شده تفسیر معنی این بیت
 آنچه از استادان شنیده این است که اقسام کرم که در موسم باران و نباتات نوزید
 شود آنها را اولاد الزنا گویند و موسم طلوع سبیل وقت القضاء آیام باران است
 چون سبیل طلوع کند اولاد الزنا همه می میرند و احدی خارج دیوان مبتنی در شرح بیت
 مذکور میگوید و العرب تزعم ان سمیلا اذا طلع وقع الو باء فی الارض کثر الموت یعنی
 عرب اعتقاد دارند و این که سبیل وقتی که طلوع میکند می افتد و بار در زمین و بسیار می
 شود مرگ و ظاهراً است که و با عام میشود مخصوص اولاد الزنا نیست و نیز سبیل هر سال طلوع
 میکند و و با هر سال نمی افتد و موت اولاد الزنا و نباتات وقت طلوع سبیل هر سال

بوتو می آید پس در صورت مذکور یعنی بیت درست نمی تواند شد و احدی در شرح این بیت قید
خاصه ضم میکند و سیگوید یا رسول علی اولاد الزنا خاصه با این جمله را تفسیر کرده دیگر میکنند که
ای اسمم یوتون حمد یعنی حساد می میرند از حب حسد و این تفسیر خلاف غرض است
است چه غرض او این است که سبب موت اولاد الزنا تاثیر ظهور سن است و تفسیر مذکور اقتضا
میکند که سبب موت حسد است و الله اعلم

احمیت و دلبومی خسروست و معانی است و صاحب قرآن سواد اعظم خداوندی نکلامش
شورا گفتن انجمنها و سوز سینه او آتش زن خشمها و صلبش از هزاره بلخ است پدرش امیر سیاف الدین
لاچین بهند افتاد و در قصه بیتالی از توابع دارالخلافه دلی رنگ اقامت ریخت و دختر
عماد الملک که از امر انحصار بود در حباله نکاح در آورد امیر خسرو از وطن او و ریتالی متولد شد
پدرش در خرقة پیچیده پیش مجذوبی بر چون نظر فقیر بر امیر افتاد فرمود آوردی شخصی را که دو قدم
از خاقانی پیش خواهد رفت چون بسن تمیز رسید بنا بر استعداد و فطرت در فرصت کمی انواع کلمات
کسب نموده و از سلاطین و امارا و اعزاز و اکرام فوق الحد یافت و دست ارادت بدامن اقدس
شیخ نظام الدین دلبومی قدس سره زد و وقتی مدعی برای شیخ خود گفته از نظر انور گذرانی شیخ
را خوش آمد فرمود و صد آن چه میخواهی چون در آنوقت شغفی نظم داشت عرض کرد که شریفی
کلام خود میخواهم شیخ فرمود طاس پرشگری که زیر چهار پای من است بیا و بر سر خود بنهار کن و قدری
از آن بخور امیر خسرو حکم بجا آورد و لاجرم شریفی کلامش مذاقت را شیرین ساخت روزی شیخ
یا منم بود ای ترک سخن بطرز اصفهانیاں گو امیر علاء الدوله قزوینی صاحب نفائس الماثر
در تفسیر این قول گوید یعنی عشق انگیز و زلف و خال امیر امیر کتاب دهم در ابنا م سلطان
قطب الدین بن سلطان علاء الدین خلجی نظم کرد سلطان جائزه آن زر برابر جبهه فیصل
تسلیم نمود امیر در آن کتاب تصریح می نماید و از بان سلطان قطب الدین بهر یارید

۵ تا پنج همچون من سکندری بکنند هر که آرائش دفتر می باز گنج گرانایه بی شمار دهم
بار بنیش ندان پلیبار بودم خود درین ره پدر شد دلیل به که میداد ز هم ترازوی فیض
شناسد کسی کش خرد و تنهون به که از پلیبار است و ز نشن و ن به چو میراث شد پیل زرد و د غم

دلی رنگ
پدرش
امیر سیاف الدین

کسیست این گفتند سبکینه گدالی میکند	دله	کسیست آن دو قسم که شب را کوچه می‌دیند	دله
سوزش عود از آنست که بومی دارد	دله	تا درونی نبود محرم شوقی نه شو	دله
هر آنکسی که با و این و میهند آن میهند	دله	بکوی عاشقی از عاقبت نشان ندهند	دله
گردیده نشان ده جائیکه غم نباشد	دله	ای باد صبح گاهی آفاق می‌نورده	دله
که کسی در چه او آب نه بیند هرگز	دله	خدا را تشنه لبان بران تشنه فریب	دله
خلقی نیست بکطرف آن شوق تنها کیط	دله	بیچاره خسرو خسته را خون ریختن فرودست	دله
نی دلی خالی که در وی لبر دیگر کشم	دله	ناله مجال آنکه او را از دل خود بر کشم	دله
سرت گردم چه خواهی گفت با من هم جان گویم	دله	بمخمسه گرترا پرسند خسرو را چرا کشتی	دله
این سخن باد گری گوی که هیچکس	دله	تا که باشیم که ما را سبک خود نام نمی	دله
گر من بجز دعای تو کاری دیگر کنم	دله	ذوق جفای ناز تو بر من حسرت ام باد	دله
مژه را کشاده دادی رفتنه باز کردن	دله	چه بدست از چوشت خطری نیاز کردن	دله
همه روز مرده بودن به شب گذار کردن	دله	و نخست ای شکر که مرا چو شمع خوشد	دله
آبجیات چون رد و خیزد بیا که بچین	دله	تنگ نبات چون بود لب بچاکه بچین	دله
شب نمی خسید کسی در کوی تو	دله	من کجا خسیدم که از سر یاد من	دله
چو دغ غم کرده ابر چه داری	دله	ورق چون دغ شد ابر نگر دد	دله
کعبین آنجا و نقش اینجا بی باز بگری	دله	چونکه دیدم چشم غلطان گردیدم پشت	دله
که آشنائی و بیگانه دارم بگری	دله	ملا لایخی بخر این نیست آشنایان را	دله

از محال صامیه خوش آفرینست

خبر آری که سبزه چو قدر سر بر کرد	ابر بارید و همه روی زمین را تر کرد
مهر تنها ز حیار و به پس چادر کرد	نیکیوان جانب صحرا تماشا رفتند
بیش ازین نیست که خواهند مرا کافر کرد	من ز دیدار بتان تو به نخواهم کردن
تا از بخت درگاه شمشور کرد	و رشوم زنده عشق از غم خوابانم
که به شمشیرت و تبه که مرا ابر کرد	رکن دین کعبه از باب و دل ابراهیم

ایضا بعد تمهید بسیار ۵	
برآمد بر درخشش اگر از آن بایده غلطد	نگیرد هیچکس دستش مگر شاه جهان گیرد
ایضا بعد تمهید بسیار ۵	
خفت ز گسست و از فریاد بل بر سخت	نیم شب که خدمت مخدوم گبهان گشت باز
ایضا بعد تمهید بسیار ۵	
گل از کم عمده شد کوباش راسه	که در خور کیست عجم جادوان را
منهال باغ شاهی رکن حق آنکه	ز نرم اوست رونق بوستان را
ایضا بعد خطاب معشوق ۵	
چشم نورانی چرا گرداگرد سر مه کنی	یادش آید خاکپای سرور عالیجناب
ایضا بعد تعزل ۵	
زبان کشیده که شمع بنان شدم گفتم	بهر از خانه بسوزد اگر زبان این است
کشاده چهره که ماهی شدم بر زمین	در ملک نبودم که آسمان این است
ایضا بعد تمهید طلوع صبح ۵	
بود پنهان آفتاب آندم که صبح	همدمی با باد غنبر بومشود
صبح را گفتم که خورشیدت کیست	آسمان روی ملک جستجو نمود
ایضا بعد تمهید بسیار ۵	
که گلاشت بلع آمد پیاده چون روم برین	مگر اسپ من نبشید ملک آخوریک عظم
ایضا بعد وصف معشوق ۵	
از آن فرقی که کرده در میان سوادشانه	زهی بالایی سر از نه خشکی شهر باشن بین
ایضا بعد ذکر محبوب ۵	
مذار در روی آن نازک زگر با هیچ تنی	جگر و سایه را یات شاه کامگار آمد
ایضا بعد رسیدن آفتاب ۵	
خورشید جانگیر چندار که در رزم	شمشیر کشیده ملک الشرق برآمد

ایضا بعد تمهید بهار

محل که باشد آبرویش از خوی پاک منول / زبیدش گر جای بردست مبارک خان کند

ایضا بعد تعزیر

ز آب دیده هر آن رخنه کافندم چشم / دلم ز خاک در شهر بار بر بندد

خواججه صحت بخاری متقی امیر خسروست چنانچه حضرت مولوی جامی در بهارستان تصریح این معنی
 میکنند و کاتبه فیضالپوری چنین میگوید **د** میسر و راعلیه الرحمة شیخ دیدم بخواب
 گفتیم صحت ترا یک خوشه چمن خرمن است **د** شعر او از شعر تو چون بیشتر شهرت گرفت **د** گفت
 باکی نیست شعر او چمن شعر من است **د** و تیز کاتبی میگوید **د** اگر حسن معنی ز خسرو برود نتوان
 عیب کرد و بوزانکه استاد است خسرو بلکه ز استادان زیاد **د** و در معانی حسن را بر دواز
 دیوان کمال نام هیچ نتوان گفتن او را و زدیروز و او فتاد **د** و هر آواز کمال خواججه کمال
 خنجر است و چون امیر خسرو امیر حسن گو یا تو امان اندام مصداق انت هذا الشاحسان
 چند شعر از امیر حسن هم درین مقام صورت ارتسام می پذیرد و وفات او در سنه ثمانی ثلثین
 و سبعه مائة بوقوع آمد مخدوم اولیا تارخیش میفرماید **د** کاری که بود با تو مرا بیشتر برفت
 سرفت در هوای تو این در ز سر زلفت و له مرا از زلف او موی پسند است **د** فضاوی سبک
 بوی پسند است **د** چه لشکر میکشی بزلف عشاق **د** صفت منسوب را موی پسند است و له حشمت
 سوی من نمیشود بازه جانان مگر از منت غبار است و له کشتم ز رفق تا بدم حلقه چون رکاب **د** آن
 شسوار من قدم از من دریغ داشت و له نگذاری که سرت گردم و پایت بوسم **د** آن کار
 مرا هیچ سرکاری هست و له رسوای و نواز سر کوی تو زاهدان **د** بر سر سبوی باد **د** بجای عامه
 و له چرخ را دواصل چون خلقت کج است **د** و در کج را فغل کج آید نر است **د** انیکه میگویند
 آتش ره تراز و در بهشت **د** ای بهشت عاشقان **د** روی آتش ناک چیست **د** روی من دید
 خنده کرداری **د** همه تنگی بزرگشاده شود **د** تو آفتابی و من صبح میتوان دانست **د** که بتیون
 نتوانم نفس بر آوردن و له چشم تو گوی رحیم و گه تن **د** طرفه است مزاج نا توانان و له
 از خولیش برون روزه و در دست درون آئے **د** تا گم نشوی **د** گم شد **د** خولیش نیایی **د**

پیر
ش

خواجه کرمانی تخلصه شعر او سر بلند فصاحت بعد الکتاب حیثیات شد نیز سیاحت بچولان آورد
و سمعت فردوان فضلا و شعرا و ادراک نمود و دست بیعت بشیخ علاء الدین مسکانی داد و دستے در
صوفی آباد شیخ بایدهن اعطاف کشید تا وحی محمد نظر نمود آخر از در بنجیده نزد شاه ابو اسحق
والی شیراز رفت و مشمول عواطف گردید و در رسم ختان علی سبیل بن شاه مذکور قصیده گفتند بعرض
رسانید شاه طبعی پراز زر عنایت کرد و خواجه بجز و شایده طبعی زرشادی مرگ شد و در روح او ال
افراط انبساط و دیوانه گردی سنه ثلث و خمسين و سبعمائة مضجع او در تل الدکبر شیراز
است درین مقام بینی که از فقیه است مناسب محل میاد آید

الم که خود را نگذرفت از غمت در یافتن	صبح شادی مرگ شد از یک طبعی ز یافتن
--------------------------------------	------------------------------------

اولی کسیکه شیخ نظامی را جواب گفت امیر خسرو بلخی است سپس خواجه کلیات او تدریب
بست نه اوست شخص بنواب آصف جاه مرحوم گذر ایند فقیه از دار و غده کتاب خانه بجا ریت گرفت
میخواستم انتخابی ز نم لیکن نبار و جوی دروغه زیاده از بهفته بیش فقیه گذشت بال فعل دیوان
غزلیات او حاضر است بتقریب تحسیر این صحیفه نظر کردم طبیعت چندان مخطوطاتش این معنی
بعد معائنه تمام دیوان او چسبده و ضمیمه می نماید نه ازین انتخابی که بقلم می آید
او خصل سخن می بندد

آنگه در هر طریقی منتظر آیند او را	ول	نگردد هیچ که خلقی نگزیند او را	ول
سرور بر لب هر چشمه اگر جا باشد	ول	جای آن است که چشمش نشاند او را	ول
آنگه یک لحظه فراموش نگشت از یادم	ول	ظاهر آنست که هرگز نگیرد یاد مرا	ول
آن دو پندوی سیه کار کنند از را	ول	همچو دزدان لبسته و در آفتاب ندانند	ول
ما غافل و آن عمر گرامی شده از دست	ول	افسوس ز عمری که به غفلت گذرانست	ول
ذره گشتم مهرت سایه از من برگیر	ول	آفتاب خاوری در سایه گیسوی نیست	ول
مقیمم کوی تو گشتم که آستان ایاز	ول	نبرد اهل حقیقت مقام محمود است	ول
برین صفت بتکبیر و دوستان مگذر	ول	اگر چه عمر عزیزی و عمر در گذر است	ول
از سر شک است آبرویم بیش کس نیست	ول	هر دو چشم غمیش باد ادم که مردم است	ول

ماه چون در برج آبی شد زیارت چاره است	وله	باور چشمی مرا از گریه خالی نیست چشم	وله
خطبیکه مردم شمیم نوشته ست جو آب	وله	محقق است که او این مقله ثانی است	وله
نزد خفیه صراح اول چنین اولی است	وله	صراح سبز شک من که بلور زین نوشت خطوط	وله
راست گویم صنایع تو	وله	کار را هیچ غنی آید راست	وله
گفتم که چه اشک تو از دیده نهان است	وله	گفتا که پری را چکنم رسم چنان است	وله
سرشنگ بود که او روی مانگه میشد	وله	چرا وقتا که او هم ز ما کنار گرفت	وله
آنکه سفر کرد بچمن سر زلفش	وله	یارب که در آن شام غریبان بچه جانت	وله
کی برکنم دل از لوح جانان که مهر او	وله	باشیر در دل آید و با جان بدر شو	وله
بقصد مرغ دل خستگان سبکدام	وله	که طایران هوایت کبوتر حرم اند	وله
ز رخ دور افکن آن زلف سیاه را	وله	که مهند و قدر ترکشان ندانند	وله
ست می عشق را نماند سفر ما	وله	آنکه بسیر و بر و نسا ز نباشد	وله
چشم دل بر زتاب خواهد	وله	ست است از آن کباب خواهد	وله
چشم تو ز چشم اشک جوید	وله	مخمور مدام آب خواهد	وله
چشم تو نمی شکستد از خواب	وله	بیمار همیشه خواب خواهد	وله
چون خاک ورت مقام نخواهواست	وله	دوری ز تو از چه باب خواهد	وله
تشفگان آب گراز چشمه حیدر ان جویند	وله	فرض عین است که چون خضر طلبا آیند	وله
اگر زبسته تنگ تو دم زند غنچه	وله	نسیم باد صبا در دوش دهن بدرد	وله
ترکشش گوید که فرض عین باشد قتل تو	وله	جان بر شوت میدهم گرا فیض سلکند	وله
اندکی گل برخ تاز به یارم مان است	وله	صبحدم باد صبا دامن او پر زرد کرد	وله
بکنج میکده آن بر که مشکف باشد	وله	کسیکه ساکن بیت الحرام خواهد بود	وله
شاید من صبحدم ز خواب بر آمد	وله	ماه فرو رفت و آفتاب بر آمد	وله
هر که با منطق خواهد که اظهار سخن	وله	در دریا برد و در نره بکرمان آرد	وله
ماجرای که دل سوخته می پوشاند	وله	دیده یکیک همه چون آب فرو میخورد	وله

از سر و امیدیش که در لشکر عشق	وله	عالم نصرت منصور بخیر دار نبود
بگذر از زنگش که نتوان داشت	وله	چشم کیار پر سی از زنجور
ز نعلش بوسه درخواستم گفت	وله	نباید و او شیرین برنجور
بزر تو انچه که خویش را برو بستن	وله	که جبر نر نتوان کرد و دست و کمرش
گفتم کن ای چشم سیه عیده جوئی	وله	گفت از منظر مودر شوا این لحظه که مستم
از ان مزار دیاں تو هیچ قسمت نیست	وله	که نیست نقطه سو هم قابل تقسیم
بسان شمع مرا سیکشی اگر شب هجران	وله	چو صبح پرده بر افکن که پیش روی تو میرم
خواهد که کند منزل بر خاک درت خوابو	وله	لیکن نبود جنت ما و ای گندگاران
زبان خامه نتواند حدیث دل بیان کردن	وله	که وصف آتش سوزان بین مثل تو انکار کن
زلفت سر راستی مدار ده	وله	زبان رو که کج است طبع بهند و
کردیم دل صد نشین را سومی کجین	وله	باقافله خون زره دیده روانه
تفرجی که رسن باز دهند و زلفش	وله	شب در از مهتاب میکند باز
تو مرا عمر غریزی و لقب بین میدانم	وله	که چو رفتی نتوانی که دگر باز آئی
ایکه بر دیده صاحب نظران میگذری	وله	برده بردار که تا خلق به بیند بر

خواجوه شتوی با و چایون بسیار بصفا قابل مرجا گفته از ان است در وصف مقرران بارگاه آسمی

صبوحی کشان شراب الست	امیران مامور پیشیار ست
همه ناملان گم کرده نام	همه کامکاران نادیده کام
نخوده می و سرگران از شراب	درون کرده معمور و پیر و خراب
نه ایوان بیکدم بر انداخته	دو عالم بیک دار و در باخت
جگر تشنه و غرق آب آمده	زبان بسته و در خراب آمده

چو سوسن زبان آورانجوش حرف الدال الملهام جو به خوش نفس لیک پیشین پوش

دانش میسر رضوی مشک هم در طائفه شعر اعمده شاعر صاحب نظر خاص

است حاج تو آئینش همه الانزاد و خوبان مضامینش مستحق خواندن این یکاد و درینو لا مثنوی مختصر
از میر نظر در آمد از آن بوضوح پیوست که والد او میر ابو تراب پیش از و هبند آمد و سپهر رفته نخست
احرام بیت الله است و مناسک زیارت تبقدیم رساند و در آن مثنوی وصف کعبه میکند

از خوبی کعبه معشوق جهان است بروئے نونیا زان در کشاوه جمالش عذرخه زحمت دشت	بساط دلربایی در میان است چپه معشوقانه خود را جلوه داده بگرد آن تواضع میتوان گشت
---	---

از حسرم بکی رخت بحر مده کشید زیارت روضه مقدسه فائز گردید در وصف روضه
والا می پرد از دسه

همایون قبّه سرکوب افلاک ز حق بیگانگان را آشناساز زدیوارش فلک را دست کوتاه	بهشت بی گمان عالم خاک چو ابر و طاق محرابش خدا ساز فایان تا بعرض از ساینه اش راه
---	---

و بعد زیارت اماکن قدسیه در رفتن ایران و هند متر و گشت چون او در هند بود و سفره هبند
رحمان یافت درین باب میگوید

پریشان خاطری پایم بگل داشت حجر را در بغل پنهان کشیدم جلا چون از سوادش دیده و آدم پدر کز من روانش تازه با د نشاط آباد غربت بود جایش شد از تحریک آن سرگشته بلبل حقیقت را بلند آوازه کردم نگه را حسن گندم گون نصیب است گهر افتد در خاک مرادش سواد می دیدنش سرمای نور	میان هند و ایرانم دو دل داشت در آن آئینه روی کار دیدم سیر رنگی هند آید بیاد م در آن گلشن بلند آوازه با د فضای هند باغ دل کشایش سواد هند بر من سایه گل نمک بالعل سبزان تازه کردم چو طوطی سبز در ایران غریب است محاکم بخت آنزایان را سوادش بحر دم پروری چون دیده مشهور
--	---

از پس بنی است نخل بوستانش	پر طوطی بود برگ خسره انش
رسیدم فصل خوبیا ایام	بهو ابرو از سرم من سرانجام
نیز در عهد صاحبقران ثانی شاه جهان به شد آمد و بدولت ملاقات والد کامیاب گردید و در شعبان سنه خمس و شصتین و الف قصیده مدح بعرض پائی خلافت بعرض رسانید و بجا نژده و دویزار روپیه کامیاب گردید بستان از ان قصیده این است ۵	
نخوان بلند که تفسیر آیه کرم است	خطی که از کف دست مبارکش پیداست
و چنانچه با شاهزاده داراشکوه به سر برده و بالاطاف فراوان اختصاص یافت شاهزاده را این بیت و تاک را سر سبز کن ای ابرو فیان در بهار ۵ قطره تامل می تواند شد چه را گوهر شود	
بسیار خوش آمد و که روپیه بهای آن مرحمت نمود میر چندی در بنگاله بامحمد شجاع خلف شاه جهان بادشاه نیز گردانید از انجار و بهیدر آباد کن آورد و نزد عبداللہ قطب شاه والے آنجا اعتبار تمام بهم رساند میر ابوتراب والد او در حیدرآباد سنه ستین و الف بساط حیات در نور دید تربت او در دایره میر محمد موسی استر آبادی که گورستان مقرری ایرانیان است و مردم بسیاری از ان ولایت در آن بقعه خوابیده اند و بدید همد بر لوح مزار او کنده اند که این رباعی را دم آخر نظم آورد ۵ فطرت بتور و زنگنه رنگی کرد و نخواست بمهر خواجه آهنگ کرد و آن سینه که عالمی درو میگنجد و اکنون ز ترو و نفس تنگی کرد و در باعی دیگر از میر رضی که در فراق والد خود گفته هم بر آن لوح تحت ربانذکور نقش است رباعی	
دانش مکن اعتماد بر عمر و راز	کاید بزبان کم بسر عمر و راز
گیرم که چو عیسی بفک بر شده	آید بچه کار بی پدر عمر و راز
آخر الام عبداللہ قطب شاه میرزا نائب الزیاده خود مقرر نموده در سنه اثنین و سبعین و الف بمشهد مقدس رخصت کرد که در روضه رضویه از جانب سلطان مراسم زیارت بتقدیم رساند و دوازده تومان تبریزی سالیانه از سرکار سلطان خدمت حق الحدمت باو میرسد نقل فرمان تفرسالیانه و منشیات حاجی عبدالعلی طایفانی که منشی عبداللہ قطب شاه بود بنظر فقیر در آمد میر در سنه ست و سبعین و الف در زاولیه خاک آرمید درین وقت چند ورق	

از اشعار و بدست افتاد و این ابیات حواله زبان تسلیم گردید

که داخت همچو قلم مغز استخوان مارا	ول	زیکه مشق سخن ساخت نالوان مارا
گذشت غم غم بخیال زده کسان مارا	ول	نشده که بوسه بپای بدن چو تیر دهم
شکست شیشه سیاب در کنار مارا	ول	ذخیره بدل از چشم اشک بارینا
که فرو طاعت محراب ابرو میدمارا	ول	غنیمت دان بهشت روی گندم گونی
یکنفس بگذرد بر سر چین تنها مرا	ول	بوی گل شد فیض بخش ای هوشت
تا تو انهم خواند در سری خط پیمانه را	ول	عینکه باید مرا از شیشه می ساختن
بر آستان خانه ما جای ما بس است	ول	در راه انتظار چو مرغان نشسته ایم
چون حلقه ما تم زده بر در شهید است	ول	بر دیده آلوده بخونم صفت مرغان
خون بهای کشته ما خنده قاتل بس است	ول	گر ز ابرو چین کشاید در دم بسمل بس است
باغبان در پای گلچین است خواب نموده است	ول	دست گلچین قتل عام لاله و گل میکند
گر نیه شادی عرق صحت است	ول	مردم رنجور مرا روز وصل
گر نیه شادی کم از باران روز عینیت	ول	وصل یاران چون بدر و شکست بر بدست
دماغ گر نیه لبیل درین بهار کجاست	ول	مرا که خنده گل سبدر دمی آرد
دختر ز راعس صد بار باستان گرفت	ول	آبروی دو دمان تا که هم بر باد رفت
ماز پرورد گلستان نغم خاری هم نداشت	ول	ما و لبیل عرض چاک سینده میگرددش
مفت رندی است که می دارد و فرست دارد	ول	نوبهار است هوا بایه عشرت دارد
سایه بال تو بزمی دولت دارد	ول	ای ها از سر خاک نشینان سگزر
که پروازی بلندم تالب با تم نفس شد	ول	چرسان از قید این صیاد آواز دهنوس شد
هر که از سلسله اهل جنون سوا شد	ول	پرده عجبی دا ز دامن صحرایو شد
بگیر آئینه در کف تا بهار رفته بر گرد	ول	دلت فضل خزان گر خار خا جوش گل دارد
که رهزن بکین همچو آستین باشد	ول	چگونه بار بنزل برد مسافر اشک
هر باید بر لب قاصد بجای نامه زو	ول	تا به پیغام زبانی از تو حرفی نشنود

در دلی بکا غذا بری رنسم ز نسیم	وله	شاید که بے بدیده گریان ما برد
نمیدانم چه صیادی که زیر بغت آمو را	وله	چو چشم دلبران در زیر آبرو خواب می آید
دل از حسن جوانی داشت آرامی نداشتم	وله	که این یوسف چو پیر بکنه گری در کین دارد
مرد و ناله بهتر زنده است آن گردد	وله	میوه رنگین چو شد از برگ نمایان گردد
نیستم ایمن اگر چشم مرا دل میدهد	وله	صید را صیاد آبی وقت بسمل میدهد
و گر زلفت سیاهش در پنهان امان شد	وله	بفکر بهتر نی افتد سیاهی چو آتش نشان شد
شاخ رنگینی ز گلبن بر زمین افتاده است	وله	بلبلان شیون بگردشته گلچین کنید
گر آه ندارم بجز شکر که از من	وله	بر دامن آئینه غباری نه شنید
بی تکلف فیض بخش از خاکساران بگذرد	وله	گو بتعظیم نسیم گل غباری بر بخیزد
میتوان در پر نور روشن دلا نعم یافتن	وله	جلوه گاه من چو عکس آئینه آب شایس
پس از وفات که یاد کند بخور غم خویش	وله	چو خون مرده سیه پوش شو با تخم خویش
تنگ بر لبه هنران دور فلک کی گردد	وله	از قفس زود شود بلبل خاموش خلاص
باغبان پیدا چو شد خاطر پریشان میشودم	وله	جا اگر یایم چو بود در غنچه سپان میشودم
صبح دیدم شبنمی بر برگ گل غلطان بناز	وله	یادم آمد طفلی و دامان مادر سوختم
ز ساقی باده میگیرم بجای تاک سیریم	وله	ندارم فکر خود میخانه را آباد میارم
در کفم از باد دستی زرنمیکرد دستار	وله	جامه در نیکنای پاره چون گل سیکم
غم و شادی مساویان با گردن ملاکن	وله	نی کم از قبح عادت بد و صفا مینا کن
ایکه میخوای مراد از چمن حاصل شود	وله	بلبل را از قفس در جوش گل آزاد کن
درین رنگین چمن چون لاله زرد	وله	غیر بیم در میان سمنشیدان
بگذر از نا بکس تو عاقل آشنا کنیم	وله	گلشت باغ آینه تنها چه میبینی

نواب درگاه قلیخان مخاطب به موتمن الملک سالار جنگ مهاباد علیه الله تعالی جدا علی
او خاندان قلیخان ذوالقدر ترکمان پور بود از الوش خلفان سیاه خیمه نواحی مشهور مقدس همراه
علی مردان خان متعینه قند بار بود پور بور به بای موحده و تبرک از قبیله است از ترکمانان چون علی مردان خان

بنابر آن قدر دانی شاه صفی دارای ایران رشته نوکری او گنجینه روی ارادت بدرگاه شاه جهان فرستاد و ای
 هندوستان آورو خاندان قلیخان را بیشتر بدرگاه و الاروانه نمود شیخ عبدالحمید مولف شاه جهان نامه
 میطر از دکنه جادوی آلاخره شش هزار و چهل و هشت هجری خاندان قلی لازم علی مردان خان عسکری
 او را باد و از دکنه نفر روی کرد و الی ایران بعد فتح ایران بقصد یافتن ستاده بود بدرگاه آسمان جاه آورد
 بواسطت ملترمان پایه اوزنگ جهان ستانی گذرانید و بنیابت خلعت و انعام هزار روپیه و روسیان حمیه
 خلعت و انعام چهار هزار روپیه سرفراز گردیدند و از فرونی عاظم خلعت خاصه و پاکلی علاج با پیرانی
 طلا بعلی مردان خان عنایت نموده مصحوب خاندان قلیخان ارسال داشتند انتهی کلامه کیفیت روسیان
 انیس که چون شاه صفی قلعه ایروان را از دست روسیان انتراع نمود دکنه او را ن لشکر از اعلا
 و اسانسل همراه گرفت هر طائفه را بجای فرستاد و گروهی که بقصد پارسیه بودند همراه علیمردان
 هندوستان آمدند بادشاه پیشتری را در زمره بندگان در آورده چندی را که هوای وطن در سر داشتند
 از نفقت عنایت فرمود و فرمان شد که تکفلان بندر سورت بر چاندات سرکار و الاروانه نمایند
 القصه پانزدهم جب سال مذکور علیمردان خان در لامپور دولت ملازمت پادشاه حاصل کرد
 و شب دوم ماه مذکور بصوبه دارسی کشمیر حین آمال او منضارت پذیرفت خاندان قلیخان با او
 بامتیاز بسر می برد و کارهای عمده از دست او سرانجام می یافت بعد قوت او علیمردان خان
 خلعت او بدرگاه قلیخان را منصب و جاگیر در نواحی قتیقه از آباد شاه دانید و خدمت میرسانا
 خانه خود هم ضمیمه ساخت بعد شت یقار شدن علیمردان خان در جماعت منصب دکن متعین شد
 اوزنگ تریب همراه او بدکن آمد و باز به هندوستان نمود نموده و دیعت حیات سپرد خلعت او نور و
 قلیخان بقلعه دارس دارد از من توابع بیجا پور استیاز یافت و همانجا رخت هستی بر بست خلعت
 او خاندان قلیخان منصبی و جاگیر داشت و در سلک منصب دارسان متعینه است اوزنگ
 آباد منظم بود و در عصر شاه عالم خلد منزل بوقائع نگاری سنگی و فوجدار می محالات آن طرف
 قیام داشت نواب آصف جاه غفران پناه در عهد خود او را بخدات سرکار خود
 مسخر و ضمیر و اسات نظام آباد بالایی کنل فردا پوری کرد و ای اوزنگ آباد با تمام او صورت گرفت خلعت
 او نواب بدرگاه قلیخان و وزارت او بست و نهم جب سنه اثنین و عشرين و مائه و الف و قستیک

والله ودر سنگی بوز در بخار و نمود

شد سال ولادتش ز در پی بالهام
درگاه سکه ز خاندان والا

نواب آصف جاه اورا در سن چهارده سالگی منصب و جایگزین عطا کرد و در سن بیست سالگی همراه رکاب گرفت اکثر خدمات حضور و غیبت میفرمود و او کار باراموافق مرضی سرانجام میداد و نفس و اسپین نواب مورد انواع مراجع مانند در هنگام نادرشاهی لازم رکاب بود و جانفشانی با فوق طاقت بشری بقیه بیم رساند و در عصر نواب نظام الدوله ناصر جنگ شیب نیز بنایات خاص و خدمات عمده است یاز داشت و در زمان نواب امیر الممالک صلابت جنگ خلف نواب آصف جاه غفران پناه عروج کرد و منصب شش هزاری و خطاب موتمن الدوله و صوبه داری خجسته بنیاد و وکرت سر بلندی یافت و چون سندر یاست و کن بنواب آصف جاه ثانی خلف نواب آصف جاه غفران پناه زریب و زینت یافت به منصب بیست هزاری و ماهی و مراتب و خطاب موتمن الممالک ممتاز گردید بالفعل بر صوبه داره مذکور بحال و برتر است و رعایا و برابا ایلوک ایلدیده اورا منی و شکر گذار در شعر و انشا و تاریخ دانی و وحشیات دیگر ممتاز است و در لطیفه گوئی و مجلس انس و زری بے انبار چشم بدو را اکثر بجا ناست و میوانست یکدیگر اوقات خوشن میگذرد و گجاست بساتین و تماشائی ریاحین و ماغ تنگفتگی آمو می باشد ازین جاست که ترجمه او درین صحیفه من درج گردید این اشعار تراویده خامه است

من و تو نیست میان من و تو	شرک محض است گمان من و تو
که ذوالفقار با و دوحی نبی دختر	سواست حیدر کرار شاه مردان کیت
برای ما و شما این هوا چه سخن امیر	معاشره سوا لی زد و ستان زاریم

در مجلس وزارت خان که در سنه سته و اربعین و مائ و الف و عباره بدیوانی نواب آصف جاه غفران پناه سرفراز شد یاران او در تاریخ امتحان کردند این دو بیت هر صراع

تاریخ موزون ساخت

شد بحکم تو بزم نورانی	باصباح فضل یزدانی
از بک صلاح خلق الله	باز رونق گرفت دیوانی

در مصراع اخیر کلمه وزاید است ثواب درگاه قلیخان بهادر در آخر مخاطب به خان ووران شد
در غرضه جیب سه تنع و تهنین و مائه و الف از صوبه داری اوزنگ آباد معزول گردید پنجم ذی حجه سال
مذکور از اوزنگ آباد برآمد نظام آباد که بالایی کتل فردا پور سه نزل از اوزنگ آباد است بنابر آنکه در جایگاه
او بود رفته نشست و اسباب بحال صوبه داری او متبایا شده بود که ناگاه بهیر و هم جلای الاو
سه نمانین و مائه و الف بمرض سرسام و ولایت جبات سپرد و غشش او را از نظام آباد به اوزنگ آباد
آورد و در محضره والد او که جنوبی بلده است دفن کرد و خدا بخش بیامزد و همین فقره تا بحال فوت او است

فصل الزال المعجم

سید و الفقار شاعر سید رفیع المقدار و ذوالفقار جوهر دار است فضیلت را با شاعر
جمع داشت و دبیر فلک را طفل اکبر بخوان می پنداشت قصیده را نمیه در مدح جناب اعظم محمد
الماستری وزیر شروان گفته و نام آن منقبتج الکلام فی مدایح الکرام گذاشته وزیر مفت خرد
ابریشم در وجه صله با و از زانی داشت این قصیده ابیات مختلف الوزن بطریق تشبیه
استخراج می یابد بعضی از دو بیت و بعضی از چهار بیت و تشبیه در اصطلاح اهل مدح آن
باشد که شاعر در اول ابیات یا در میان سه و فی با کلماتی آر که چون آن خرون یا آن کلمات
جمع کرده شود مبتی یا نثری بیرون آید مثلاً از سه بیت ابتدا قصیده مبتی در بخرج سالم بر می آید آنرا
دولت شاه در تذکره خود آورده پیش فقیر تمام این قصیده حاضر است مثال دیگر سوای تذکره دولت شاه
آورده می شود این سه بیت بعد سه بیت اول قصیده است

در سید و الفقار شاعر

بشد تازه جوان شایخ ارغوان آرام	که آمد است چنان سر و چین دلدار
صبوح کرده و آمد با شیوه همچون منت	قد ضویر چون ز او سر و قامت یار

و همان گل چو لب یار من کند خنده و جوهر عراز قد و لذار من بر دهن چار و ازین ابیات مثلاً این بیت
در کجسر جزو سالم میخورد شد تازه شایخ ارغوان در شیوه همچون یار من که کاد چسان
سر و چین چون قامت دلدار من و الفاظ مصراع اول بیت از مصراع ربع صدر ابیات
مثلاً حاصل می شود و الفاظ مصراع ثانی از مصراع ربع عجز ابیات مثلاً و این معنی باندک

مال چهره و طو ح می افروزد و این قصیده و مطلع دارد ابیات که از قصیده ناسی
 ناسی می شود و مشتبه محسنات علم بدیع است و بر سبیل توشیح از حروف سر ابیات تمام
 قصیده منشری مشتمل بر لقب واسم محمد و ح برے آید اگر کسی تامل کند این قصیده با آنکه نتیجه
 مشقت فراوان است این بهره نیست بکلفاتی دارد که بر سامعه گران می آید حکیمان ساده
 منبع این قصیده قصیده غزالی مرین بدیع خواجہ غیاث الدین محمد رشید صاحب دیوان نظم
 لرد و صنعتی چند افروزد و لکن جمله کم یافت سلمان با خواجہ غیاث الدین گله کرد که صدر
 غظم سید ذوالفقار اصله قصیده هفت خط دارد ایرایشم نمود با وجود آنکه وزیر شروان پیش
 بنود و خواجہ بدولت امور و صاحب ممالک ایران و توران است و عزت قصیده بر قصیده
 سید ظاهر را ضمیمه که خواجہ بعشر عشری از ان در حق من رعایت کند خواجہ از سخن سلمان کبیر
 رگفت از امیر المومنین علی تا سلمان تفاوت بسیار است یعنی با سید مراعات سیادت
 منظور بود آخر رسید رخت سفر بعراف کشیده بدامن دولت سلطان محمد بن نکش مقصود
 سلطان بمر قبه حال او پرداخت و فرمود تا واقعات او را در وزن شاهنامه موزون سازد
 صاحب هفت اقلیم گوید امر و زار شعار سید به حکم قلمت چون کیمیا غریز و نایاب است مؤلف گفت
 نسبت و دو قصیده طولانی از کلام سید بنجله آن گشتانزده قصیده ساده و شش قصیده مشتمله
 بعضی محسنات علم بدیع و سه ترکیب بند مصنوعه در وقت تحریر این صحیفه بدست آمد و چون
 اشعار سید در رنگ جوهر ذوالفقار غریز و زگار است ابیات بسیار از قصاید او

در اینجا اثبات نموده شد

ای زرای روشنیت یک جزو تدبیر صواب	وی ز مهر خاطر یک ذره نور آفتاب
گر جهان از دم لطف تو آمد نو بهار	وز فلک را از کف راه تو باش فتح یاب
آفتاب آرد بجای غنچه از گلبن چمن	بشتری بار و بجا می قطره باران سحاب
در خیال هر که صورت نسبت نقش کین او	دید و بختش نه بیند روی بیداری بخواب
کرد تاثیر عمارت مای عدل شامست	چرخ را صد ساله زان سوخته هم جاو خراب
نام ویرانی جهان برداشتی کلاه جهان	تا قیامت هست راه هرگز آنکه یکس خراب

نیست با و گر ز تدبیر صواب رسخت
 در وزارت با تو هر کس را تقابل کی رسد
 گر مخالف پرده کج ساخت با تو عیبت
 تا ز جیب آسمان سر بر زنه خورشید باد
 خدا یگان سلاطین آما یک اعظم
 به روز زرم سرگردان تواند داد
 باین امید که بوسه زین مجلس او
 بدولت تو جهان را سلامت است چنان
 تو باش زنده که در خشک سال گشت امید
 زهی جناب شرفیت خلاصه ایجاد
 نهفته روی جلالت ز دیده او مام
 ز لطف و عنف تو گیر و وجود نفع و ضرر
 نه روزگاری و باشی مسلم از حد ثمان
 نه چرخ راست ز درگاه تو تمام عبور
 ثبات جان خرد است ارفع الاقوال
 شود معسکر انبوهی سپاه اجل
 خرد که عارف اسرار کلی و جزوی است
 در اتفاق خلوص هوای بندگیت
 وجود خصم تو مانند اسم بی جسم است
 دلت ز پر تو یعنی نفوس قدسی را
 عدوت را که تدبیر گرداند لیشه
 نهیب عزم تو زان سوی ممکنات وجود
 خیال آتش مهر تو در ضمیر آور و

زمین سپس ملک خطا را کس نخواهد جز صواب
 زانکه داند عقل فرق از بولب یا تو تراب
 بال او در جنگ حرمان بسته گرد چون باب
 دختران را دست و در امان این عالیجناب
 که هست عمده سبب از سبب الاسباب
 زبان خنجره او را ز لفظ فتح جواب
 ز شوق بر لب ساغر سید جان شراب
 که سالم است قصب از اذیت مهتاب
 جز از سیاح بجای تو نیست فتح الباب
 ز بندگی تو گیر و سعادت استسعا د
 گذشته پیک نوالت ز منزل اعداد
 ز مهر و کین تو باشد اساس کون فساد
 نه کرد گاری و هستی منزه از اعداد
 نه دهر راست ز فرمان تو مجال عناد
 دعای روح قدس رست اتفع الاواد
 تن جسد تو نهنگام انصیاب مباد
 هم از قبول تو دار و قبول استعداد
 بهم شدند موافق طبائع اضداد
 بزرگ صورت تنوین شده است نقش ز یاد
 بسوی عالم تحقیق میکند ارشاد
 لبان خورده الماس در ضمیر فواد
 نه از ساله نهند و خراب حادثه زاد
 در استخوان بداندیش مغر گشت ماد

بر روزگار تو در زنته قصب مهتاب
 عذار روز نگردد نهان ز طره شب
 بهتر نیا با بر دست تو نامزد اند
 صفای مدح تو طبع روح بخش منت
 بدام ناسوی نزم به که خطبه قدس
 ز روزگار ترا باد روز و شب محکم
 طره شهرنگ آن خورشید روی حسین
 جان مشتاقان اگر خواهد مقام دلپذیر
 او ز من دورست و من تیغ و یک نیم هر دو
 خواندش اندیشه جان او مرا نمود رو
 نگشت کیسوی عنبر تر مشک نشان او
 خسر و اسلام یوسف شاه جمشید زبان
 رایش را شهر یار اختران مرا به تمام
 خاطر اعدای او سر مایه دود کمان
 اندران میدان که را ندوخت شمع چون
 هست داغ امتثال امر آن عالیه جناب
 از حوادث دهر را اقبال او سد سدید
 پیش فکر تان سسور شناسد منع
 خسر و دین پرور شاه فریدون گوهر
 ذوالفقار آن گرزبان چون پلارک میدوید
 پیش کلکش رو قفا کرده بیند از دسپر
 تا نیاید بال پشه قوت پیل سترگ
 همچو پشه حاسدان را پایال پیل باب

رفوگری است خلایق طبیعت مستاد
 اگر زرای تو باید ستاره استمداد
 نبات شکرم در ستر خاطر و قناد
 و رانی نور کرامات در دل زهاد
 ز نور عقل کن جهان طالبان مرصاد
 ز کردگار ترا باد سال و سه منقاد
 در قضای نیروز آور و مشک از لکچین
 جز سواد زلف او جای نباشد نشین
 دیده معنی ازین بهتر نباشد و برین
 این روای داشستی کردن کروی مقین
 شمه از خاک پای شهر یار استین
 آنکه پیش آستانش آسمان بود زمین
 خاتمش را گنبد فیروزه در زیر نگین
 فکر احباب او پیرایه نورلقین
 تیغ او از کله بدخواه خواهد سرگزین
 اختران را بر جبهه آسمان ابر سرین
 وز نواب ملک را تدبیر و حصن حصین
 شاه غیب ارجه باشد تا کجا باشد گمین
 چاکرت یعنی کنین بندگان کمترین
 هر نفس تیغ سخن را آب از در غمین
 تیر گردون گر چه دار و نور فطرت حسین
 تا نیابد دست رو بنجه شیر عرین
 همچو روبه دشمنان ازیر دست شیرین

فروتن قصیده لفظ سرگین او فتاده سرگزین بهضم کات فارسی آن باشد که گسان حاکم از هر گله گو سفند و
گاد و سپ گو سفندی و گاوی و اسپ و انتخاب و گزین کرده گیر و از متخلص دست بعد تغزل

از علم مخدوم است این دهنه کجا و کی شد	چشم تو جان را کیسه بر زلف تو دل از این
بهر بحر یاد از شمیم جانف روی شکسا	شده باشد ز خلق خسر و صاحب قران
لعلت بر آب زندگی زد طعنه مانا بوسه زد	بر خاک پاک در گه اعظم تو ام باک دین
رضای خوب و طره شکنین دلستان	چون مهر اسی و سایه خورشید گشت و رست
مهر و ریت که عالم انس و زهر است	راسی مولی بود علی الاطلاق

ایضا بعد وصف سو سم سمرات

ز تاب صاعقه بر کوه سنگ صلیب یابی

چنان که بهیست مخدوم باشد فدا دشمن

و وفی سمر قندی ذوق سخن فراوان داشت و شوق انجمنی بی پایان خان آرزو گوید در ایام قتل
احمد خان ترقی بسیار کرده ملک الشعرا گردید و کتاب ناز و نیاز و شملبر چهار هزار بیت در حجب خسر و
و شیرین ندیل بنام بادشاه مذکور نموده العاص وافی یافت جمعی او با شش بطبع آن نفوذ
اورا شنید کردند و وفی پیش از قتل غرض گفته بود از آن است

ما از ازل بشیوه منصور بودیم	قاتل بیا که لب به انا الحق کشود ایم
ما هر چه بیهاحت بهر شمیم دوست	اما بزخم خویشتن الماس سوده ایم
از آن پرده شام وصل در خویش	زند آتش ز سوز سینه ارایش
که بعضی این تن آرزو ده از غم	میان جان و جانان نیست محرم

و کا متخلص میر اولاد محمد است طال عمره و ولادت او است و هفتم رجب ساله احدی و حسین

و ماته و الف رونود چنانچه تاریخ خود را خود میگوید

روزی که نمود بنده را حق ایجاد	اولاد محمد پدرم نام نهاد
گفتم تاریخ خویشتن را من خود	در ماه رجب تولد ما رو داد

پدرش میر غلام امام سلمه الله تعالی برادر اعیانی فقیر است بخوردادند که روز دوشنبه شصتین
و ماته و الف از بگرام بهادر ننگ آباد پیش خود طلبیدم غره شعبان سال مذکور دیدم بجا رسید و بنحو پیش او

فردوسی سمرقندی

و الف

او این صیغه از پرده قوت بجلوه گاه فصل خرامید مشق سخن نزد فقیر میکنند و سلیقه مناسب دارد
امید هست که بعد مشق تمام تر فی کنند این چند اشعار از ده فکر است

میدورم خود هرگاه یار آئینه را	دور نتواند نمودن از کنار آئینه را
نمی گویم که شخصی با چراغی زبردان بر	بجای برد و خاری بر مزارم ز بیابان بر
کشید آخر مرا هم جذبه نعل جانب کلشن	صبا این خروده دلخواه سوئی و لیجان
در طرقات دل بفلک شور میرود	او از زار نالی شب دور میرود
تا بسوزد کشته نخود را بدایخ تازده	بر مزار غیب افروز در چراغ تازده
نه جلاد از برای عبرت بدخواه میریزد	بقربانگاه خو نم فی سبیل الله میریزد
تا دهاد آب بگل اشک روان من افکند	بیل اخلاص ضرورت میان من افکند
گر رسی تیغ بکف از سرجان بر خیزم	پیش پای تو نشینم ز جهان بر خیزم
کجا آن طفل با خیل کبوتر سر کند بازی	که بر چانه با مرغ دل بی پر کند بازی
با انبی که ریزد گرد بر بالای خود نیل	سینه مست جنون با خاک را پیش کند باز
نه من اوج فلک از عالم ایجاد میخواهم	فضای پشت بامی از جهان آباد میخواهم
چو قفل بسته گز نوک سوزن باز میگردد	کشاد کار دل از لشر قضا می خواهم
حریف و شیر چون گردد با دوان چرخ	غبار هستی مویوم را بر باد میخواهم

میر عبد القادر مهربان تخلص او رنگ آبادی هم درین زمین این مطلع موزون کرده است نه من این نیست
از عالم ایجا و میخواهم و نفس داری مکان از خانه اصیا و میخواهم و میر عبد القادر مذکور از سادات
رضویه غیاث پور است و درین عالم بخدمت فضا و روضه منوره شاه برهان الدین غیب قدس سره
ما مورد کتب درسی گذرانده و استعداد علمی خوب بهم رسانده فهم مند دارد و شعر خوب می فهمد سخن
خود از شطرنج فقیر میگذارد تخلص مهربان تجویز فقیر است او بر سخن شناسان التماس میکنند

آئی در جهان نهنگامه آرا کن بایتم را	نمک از شور محشر حجت فرافغانم را
چندم دیر نیه بپاشد موافق با مزاج	در سبوی کهنه طبع آب میاند بجای
در سخای منعم سائل تفاوت رؤس است	آن لب نانی و ددان آرد می خویش را

عقوبت سرکشان را در خور کردن کشتی باشد	وله	گلوز را از سته جابرند وقت پنج ششتر را
گر حق پرستی آن بُت جلا بخو کند	وله	از خون ناحق من مسکین وضو کند
کسیکه شد زمر بی جدا ابلهک شود	وله	منت سبیل دوزر و غن فستاب می سنود
نیت در گل شوخی بونی که در عطر گل است	وله	فیض پاکان از گداز دل دو بالایی شود
عشق دامن زو بروی آتش دل مهربان	وله	آبیار میهای چشم تر نمیدانم چه شد
تغافل نیت گیر برین نیفته گوشه چشمی	وله	نمیداند جدا از هم شدن مفرگان گیرش
محتلج چراغی بنود مشقت غبارم	وله	چون کاغذ آتش زده خود شمع مزارم
داغ حسرت را فروشی باشد از چشم ترم	وله	زندگی از آب چون یا قوت دارد حکم
نه در برش عرف میریزم از جوش حایرون	وله	بر شکم دیده نگلی کرد آمد جابجا بیرون
چراگیسوی مشکین ابد ستارین قدری	وله	شب قدر مبارک را بدامان سحر پیچی
شدی چون پیر از عشق جو امان چشم نویی	وله	نباشد جز ستمگر پند را در شر پیچی

حرف الراء المملعه

رو دکی سمرقند کاروان سالار شعر است و مقدّمه الجیش فصحا و اول کسی که تبدوین دیوان سخن پرداخت و الوان گلها را گلدسته ساخت اینر تصییر فوج بیامانی اورا ترتیب کرد و بفرموده او کتاب کلید و منه بنظم آور و چهل هزار درم صلّه برگرفت احوال اورا تذکره نویسان مفصل لفظی آورده اند در مرثیه ابوالحسن مرادی شاعر نجارا این دو بیت گفته و گوهرش مهابسته ۵ مرد مرادی نه مانا که در مرگ چنان خواجه نکامی است خورده جان گرامی به پدر باز داد و کالبد تیره باد سپرد و مخفی نماند که دفاری قبل او معدوم و نه فتم باشد غیب خالص که بولی از ضمه داد و آزا گاه بانی فتمه خالص قافیه سازند چنانچه شیخ سعدی گوید

در آن مدت که ما را وقت خوش بود	ز سبخت شش صد و پنجاه و شش بود
--------------------------------	-------------------------------

و گاهی با ضمه خالص چنانچه در قطعه رودی که گذر شد

که شاعر صاحب رشد عظیم و حسد او اند مستقیم بود و وقتی قصیده از

فکر سحر و جادو

فکر شایسته و فنی

از منظومات خود پیش مسعود سلمان فرستاد مسعود قصیده در ستایش او گفته ارسال داشت

این ابیات از آن است

شب سیاه چو چیداز هوا دامن نسیم روح فزا آمد از طریق دراز کیکه مہار نو آئین شگفت در پیشم و گر بر مزچ گویم قصیدہ دیدم تبقنم شدہ چون گرد سن ہوا در زمین کہ بہت شعر رشیدی حکیم بہمت حکیم نیست کہ او نیست پیش او نادان	ز دودہ گشت زمین را ز مہر پیر بن سہر و کیکہ درج پر ز دژ عدل چو گلشنی کہ نگاریدہ ابر در بہسن چو از زمانہ بہار و چو از بہار چمن ز لفظ معنی او شد معطر و روشن بلوغ نیز قلم شاعر بلند سخن نصیح نیست کہ او نیست پیش او کن
--	---

رشیدے در جواب قصیدہ بقلم آورده کہ این ابیات از آن است

رسید شعر تو ای تاج سروران زمین ز گل کہ باغ مہنگام نو بہار آورد سپاہ علم ترا بہت صد نیز علم تو آن بزرگ و زیری کہ از بلاعت	چو نوشگفتہ کلی در بہار گرد چمن بنفشہ و گل و شمشاد و ارغوان من درخت فن ترا بہت صد نیز افمن بلند فرق معانی و راست قد سخن
---	---

رشید در خدمت سلطان خضر بن ابراہیم خاقان بسیار محترم بود و سید الشعر خطاب داشت و عمیق بخاری نیز در آن درگاہ صاحب رتبہ اعظم بود و بخطاب ملک الشعرائے رایت امتیاز می افراخت جمیع موزنان پائے تخت حنات عمیق بر میداشتند الارشیدی کہ بنا بر فورستعداد و سربتواضع او مثل دیگران فرود نمی آورد و روزے بادشاہ و رعیت رشید از عمیق متفسار کرد کہ شعر رشیدی چہ گونه بہت گفت خوب است لکن قدرے نمک مے باید ہم در آن اثنا رشیدی در رسید با و شاہ حرف عمیق با و رسانید و اشارہ کرد کہ درین باب شعرے موزون کند رشیدی بداہتہ این قطعہ انشائیہ قطعہ

شعر بے مرابہ بے منکے شعر من ہجو شکر و شہد است	عیب کردی روا بود شاید اندر نہی نمک نہ خوش آید
--	--

الکرامات شلغم است و بافت لایق	نمک اسی متلبان ترا باید
-------------------------------	-------------------------

بادشاه را خوش آمد در مآورد النهر رسم بود که در حجالس سلاطین بر اسی انعام طبقهای پُر از زر و سیم میگذاشتند و آن را طاق و حفت میخواندند در مجلس بادشاه چهار طبق حاضر بود و هر طبق دو بیت و پنجاه و تیار بادشاه هر چهار طبق بر شیدی بخشید و از آن روز اعتبار او بیش از پیش پیدا گشت و این قطعه از رشیدی است

تو زیری و من ترا مداح	دست من بے عطار و اسبینه
تو وزارت بمن سپار و مرا	مدحتی گوی تا عطا بکنی

رفیعی میرحیدر معانی کاشی در شعر بی بدل بود و در معانی و تاریخ ضرب المثل از ولایت خود را باستان اکبر بادشاه رسانید و در اول و بله بر عایت سنتی هزار روپیه کام دل انداخت و در سلک ملازمان عشقه خلعت منظم گردید و بر اسی تفسیر غنیه منقوطه شیخ فیضی که در سنه اثنین و الف اتمام یافت بود و انعامی بسم الله تاریخ بر آوده هزار روپیه جمله حاصل کرد و از میر بے نظیر است

فرمانی

عزم سفر کرد یار ما زبان سپردیم	او اگر از شهر رفت ما ز جهان سپردیم
آنچه این نادان دشمن دوست با من میکنند	که فرم کافر کرد دشمن بد دشمن میکنند
سبا و است من در خانه بگذاشته	همان در خانه من به اگر در خانه افتد
ابن صید زبون کیست رفیعی که درین دام	نزدیک بگردن شد و صیاد دنیا مد
ایجان بنبوت بخیر آن سر و بالا آمده	خود را بیای او رسان اکنون که نه آمده
مسخر سازید ملک عشق و بادشاهی کن	بر و بر تخت رسوائی نشین و هر خواهی کن
صف محشر خور و بر هم که آیا کیست این قاتل	که میخواهد شید تیغ او عهد گناه او
چون شنیدی کز سر گویت رفیعی شد خجاک	بسیج رفتی گریه کردی عزالی داشتی
من آن دیدن میخواهم کینی سوی غیر اقل	اگر که نباشد او نظر سوی من اندازی
سگش را با قریب از ساد و کوچی شنا کردم	کنون آنها بهم بایزد و من چون گشتم
دی و عده داد و فنا بدی و عده آمد مرز	هم سوخت ز انتظار هم ساختن مسمم
دل از وضع تو بر هم زده خاطر شد و رفت	چیت جرم که برو وضع تو طاهر شد و رفت

رفیع میرزا حسن بیگ قزوینی الاصل است مدتی با قامت ششده مقدس و خبره سعادت
 ندوخت لهذا شهید علم گردید شاعر رفیع الدرجات و منشی خوش عبارات است در مبداء
 نظرات دست مایه فنون بهر ساد و نوز و نذر محمد خان والی بلخ رفته منصب کتابداری
 انشایی سرکار اوقیام نمود و از کلام منصب آبادی طاهری شود که او بهمان نذر محمد خان
 و دو بهمان را در عیبه سلف بالکسر گویند رفیع پیش از آنکه افواج شاهجهان متوجه تسخیر شود
 بهگراے هند شد شیخ عبد الحمید مولف شاهجهان نامه گوین چهاردهم رجب سنه هزار
 و پنجاه و چهار حسن بیگ رفیع منشی نذر محمد خان که آرزوی جنگ ایندولت آسمان چو
 از خان مذکور جدالی گزیده روے امید باین سده سنه هند سده بود سعادت تقبیل عتیه فلک
 رجه دریافت نخلعت و النعام سه هزار و پیه سر بر افلاک افراخت و داخل بندگان درگاه
 فلک جاہ گردید انتہی و او منصب پانصدی چهره اعتبار برافروخت و در جشن و زین شمس
 بست و چهارم ربیع الاول سنه سته و ستین و الف در جائزہ مشکو تنفیت ده هزار
 روپیه برگرفت و مشنوی در تعریف شاهجهان آباد و درین مشنوی وصف باغ
 حیات بخش می کند

انار و گلش این تازہ بستان	بود بیدانه همچون اریستان
جهان آرا بیگم مشهور به بیگم صاحب بنت شاهجهان بیت مذکور شنیده خوش گردید و پانصد روپیه صلہ بفرستاد در عصر خلد مکان سجدت دیوانی و بیوتانی کشمیر جمعیت پذیر گردید و در آخر عمر بعد کبر سن از نوکری استعفا خواسته در شاهجهان آباد گوشه انزو گرفت و از سرکار بادشاهی وظیفه تعیین یافت تا آنکه از وظیفه حیات نیز استعفا نمود و در وقت تحریر این صحیفه صفائی دیوان غزل و رباعی او آورد و بابتباع فقیر درآمد پرزادان معافی تازہ تسخیر سنگیند و در بعضی بیژن آورد تا چهار غزل منظوم بسیار و همه مضبوط و مربوط قصائد و مثنویات او به فقیر نرسیده خان آرزو از غزلیات او انتخاب مستوفی زده داخل مجمع النفاکس ساخته این اشعار	
سوامی آن از دیوانش برچیده شد	
انفک و دیگر برآر از شکریانی مرا	عیب دانا ستم ناک بیوشانه مرا

چون گنبد باغ خویش نام نهاده داریم و بس	وله	سپید کس فیضی نبرد از سایه دیوار ما
در موسم گل گر گلستان برسدیم	وله	از دست ندادیم گامشای خسروان را
لر زید دل و داند نشان زان خم ابرو	وله	رسمی است بپیدن نفسی قبله نما را
افتادیم ساخته از حادثه ایمن	وله	هرگز نه بدتاب کسی بخیه پارا
از زبانه امین است آنکس که غمخوار است	وله	آتش سنگم نمی سوزم پناه خویش را
قد خم گشته ماران بطحی که آرد	وله	چشم مست که ندارد خبر از ابرو یا
وایم بوس این است دلم را که چو پیکان	وله	در پای خدنگ تو گزاردم سر خود را
محتسب گر نرو از در محبت ما	وله	عاقبت سیر و شگره مستانه ما
از آن ترسم که ناگه قسمت شود از این	وله	و گزیدم ز دم آتش سیرا پا خرم خود را
در حق آئینه وارد و دوا هم فکرها	وله	لیک میترسم که آرد در میان رو ترا
چو خوار بر سر دیوار گلستان منشین	وله	که آتشی نه شود از تو سهره مند آنجا
بچو آتش در درون سنگ اگر باشم نهان	وله	جلوه آتشوخ آهن دل کند رسوا مرا
لاله ام پر مرده میگردم اگر بجای شوم	وله	رحم بر دغم خور و بگدازد صحرای مرا
ما قوت پرد از ندادیم و گرنه	وله	عمر لیت که صیاد شکسته است نفس را
سهار ما چون یکس جمله صدف خواب غفلت شد	وله	مگر بیدار سازد شوق دیدار خزان را
خاطر آئینه از ما غباری بر داشت	وله	زنده همچو خاکس بی باد نفس بودیم ما
شام سحران صدم آید یاد و در قفا شد	وله	نخویاری که در تب بشکند پرنهر را
پروانه را چراغ و مراد داغ شد پسند	وله	هر کس بقدر طبع کند انتخاب را
هزار سوزن الماس پیش خورده و لم	وله	صدت نیم که بود گوهر سفته مرا
از خال و خط دران زلف دلهای من دارند	وله	در شب زهر سیاهی بهم است کاروان را
کسی نبراده خود خصم نیست حیدر انجم	وله	که سنگ بهر چه گردید دشمن بینما
گل نهان اردن بر دامن خود خار را	وله	تا نه بنید چشم بلبس صورت غبار را
زنتی دارا گردنیا نصیب دیگر می است	وله	سیفر و شد باغبان گلهای باغ خویش را

ای غم پیکار ز ما رنج بر سر	وله	از چه بی لطف شدی این همه در باره ما
به نوزد کف از عمر رفته تار می هست	وله	بدستم از سز زلف تو یادگار می هست
مرا که مینویجکشن خراب خون دل است	وله	چه سود ازین که چون گیس پاله داری هست
غیر من کز گلشن کویت نچیدم غنچه	وله	هر که را دیدم گل بر گوشه دستار داشت
دست از باب طلب را نیش زد	وله	داسن از باب دولت خار داشت
ای ذره بر بخوبی خورشید خود ستاز	وله	معشوق بهر ذره گرد تو رسوای عالم است
بی بهتی نگر که با بن رتبه آفت سب	وله	تا شد بلند در پی تاراج شبنم هست
بعد عمری اگر مکنو بی سرفرازم نمود	وله	بر گلوئی مرغی پر با عضای لنگ نیست
چو گیرمش سر ره روز من بگرداند	وله	نظر بطالع من گردش قمر این ست
منیکم سخن از هیچکس چو مردم چشم	وله	مرا چه پاک که عالم پر از سخن چین است
غذا از پهلوی خود میخور و جو شمع دلم	وله	بزم هر که در آید گدای خویشتن است
همیشه پیش منی وزیرم گریزانے	وله	که چشم سیر و اما بجای خویشتن است
بنستم دو لایب دست ایچرخ ازین بازدار	وله	چو یوسف کرده یکبار در چاهم بس است
در کمال سر کشی می بنیم شب شمع را	وله	نظاره بر وانه در پای او افتاده است
مشت خاکم در ره باد صبا افتاده ام	وله	می برود با خود مرا هر سو که خاطر خواه است
چون خانه که زد و دنیا سازدش کسی	وله	بمیکرا آنچه گفته شود پالدار نیست
نه چو سر و دگلم ذوق گلشن آرائی است	وله	چو غنجل بادیه کارم همیشه تنهائی است
اواکنم بس و دیده کار چون سوزن	وله	اگر مسیح مراد ذوق کار و نهائی است
بغیر ازین که سر خود نهاده بر پایش	وله	چه کرد زلف که از روی یار افتاده است
زاده عشقم مجنونی ندارم احتیاج	وله	زانکه فرزند معلم را غم او ستاد نیست
از سر دادم و قفس نیست گدشتن آسان	وله	دین و دنیا می اسیران محبت این ست
داغ حرمان تو هرگز نرود از دل ما	وله	این وطن سوخته را حبطن بسیار است
خانه پر شیشه را ماند جا میسم دار	وله	حمله یکجا آیند و دلهار باد لماراه نیست

خاکشکم گزدارد باغبان لطفی بمن	وله	آتش گلخن بغایت مهربان اوقاده است
فلک دو یار موافق بهم رفیق نکرد	وله	کیاب گر نگین شد شراب بی نمک است
باغبان از سیر باغت غنمی بر من من	وله	گل بدست آمد مرا مادماغ از دست رفت
هر چند که ظاهر بگفتم مهر لبست را	وله	آن قیست که رسوانه شوم بوی غراب است
دنیا دل بوا اهلوسان میرود آتشوخ	وله	دانسته که رفتن ز پی مرده خواب است
دیگری آرد مرا برون مگر از بزم یار	وله	ورنه در پا همچو شمع قوت رفتار نیست
غرو دردم گل نسوخت مهره خار	وله	ز عند لیب نگویم سخن که عاشق نیست
بر من از قفقه انیشتی منی ظاهر شد	وله	کز پی خنده کم گریه بسیار می هست
یک نفس باش که در سایه ات آسوده شوم	وله	که امیدم بتو ای سرور وان بسیار است
بر کسی نیزه تواند زنت سلم بر دار و	وله	از پی قتل چهره تیغ و دودم بر دارد
خواستم سبزه صفت دق قدم گل باشم	وله	باغبان آمد و خار سر دیوارم کرد
تو گر روی ز چین بلبلان تمام رفتی	وله	گمانبر که یکی از هزار میماند
صیاد آب و دانه بمرغ قفس صید	وله	ای بلبل چمن بتواز گل چه میرسد
با من اگر سپری و سرگران چه پاک	وله	چون بر گشت ناز پذیرم توان کشید
در دم پیری شود اگر رفیع از حال خود	وله	زانکه در فصل خزان دیوانه غافل میشود
من کفیل از طرف بلبل گلزار که او	وله	گرد آید به قفس یاد گلستان نکند
ناکس به شعله ماند در طرز آشنائی	وله	چون گرم پیش آید و باد وستان را فتد
کمال خوبی آئینه پر زنگ را نازم	وله	که گوید عیب خود را چون بدم در و گردود
بهر آسایش ستم بردی گران نتوان نمود	وله	دست چون آرزو شد از زیر بر پا کشید
و طلب از کوشش بسیار کارم بنهاد	وله	چشمه اسید خود را بسکه کندم چاه شد
از چمن دامن بر گل مهر یاران رفتند	وله	به چکس مرغ قفس را بختی باید کرد
از پیش من نتوانم که روم وقت دوا	وله	اشک من پیش مگر یکدسته منزل برود
فریاد عجب نیست اگر قاتل خود گشت	وله	نیخواسته که سنت کش جلا دنیاشد

آسمان چون گهر چنبد که در رشته کشند	وله	هر دم از مهر نوازش و گرمی بیش کشید
نرسد بدست عاشق غم زلف ناپارت	وله	کبسی بغیر بایت سرافنده و نیاید
دنیا هزار بار گرفته بپای من	وله	از من باو بخت سر بای بی غیرسد
یا با و یا و تحفه شداری نفرستاد	وله	خار سرد یوار ز آتش گلک دارد
بر سر لطف گر آید خجل از چرخ شوم	وله	همچو پیری که بتعظیم جوان برخیزد
بدست غیر بنیم تا بکج زلف و رازت را	وله	مرا خواهی ز عمر خوشترین بزار کرد آخر
رنگ گلها باد از گلگون شیرین میدید	وله	اصیبا برگ گل بر تربت فربه یاد ریزد
در میان دفتر اشعار خود دارم مقام	وله	خانه رنگین شاعریت رنگین است و بس
بیهوده در میان دورنگان بسر بسر	وله	چون آفتاب گنجینه بی صبح و شام باش
شده مدتی که بار نمی پرسد از زمین	وله	رنجیده است صاحب ما از نایم خویش
در گوشه اکتوب کسی نقش نگین باش	وله	شاید که بجای برسی گوشه نشین باش
هر که بیند مرا شکست دهد	وله	و رق انتخاب را ماتم
کبسی نبود بادل من نور محبت	وله	چون چرخ بجز مهر خدا دادند ام
از بسکه مقید بسر زلف تو گشتم	وله	مطلق خبر از حال دل خویش ندارم
مگو که صید حرم گر شدم چه غم دارم	وله	که از تعافل صیاد صدالم دارم
اگر دانی کجاست سنگدل ستاده در اهرام	وله	گرم صد خانه بودی شیشه دل باطن ستم
شیشه بی باده را چون نیست نور چشمین	وله	همچون شمع کشته باید از میان برداشتن
در زیر تیغ دل را یا راسی دم زدن نیست	وله	نتوان نفس کشیدن هنگام آب خوردن
از زبانه فامت او پند بردار که لال	وله	در قیامت عاجز از تفریر نتواند شدن
نبر خنم بسته شبیه است کار بسته من	وله	امید هست که در بستگی شود رستگاری
جای در قافوس کی باشد چو مرغ مرده	وله	گردل افسوده داری بای رخلوت بسته
دل آسمان شود خون ز حسد اگر به بیند	وله	که چو برگ لاله یکجا دوخته آشنانشسته
همه عمر در سیاهی ز چه ماند آب حیوان	وله	چه گناه کرده یارب که بر ذلتناشته

تاریخ

من آن نجم که بر مرشدک بر شمع کسی	وله	برگ برگ توای لاله داغ از راستی
منگر آن قاضی زاندم از ایمان مزن	وله	چون سلمانی که انکار قیامت میسکنی

راقم میرزا سعد الدین محمد شمدی رقوم خامه و نسخه از رنگ است و اشکل دهنی او متصا و میر
فرنگ پدرش خواجہ غیاث از کده خدایان به تعبیر تجار بود و در هندوستان با میر حجازت می پرداخت
میرزا سعد الدین محمد با قندای و الدخود از ولایت سری بفر دوس هند کشید و دامن دولت سلطام
شمدی شاهیجانی گرفته از طوبای احسان او دامن و امن میوه از و بر چیده آخر از هند برگشته
خود را بصفا بان رسانید و بتوجه محمد بیگ اعتماد الدوله از درگاه شاه سلیمان صفوی پوزارت هرات
ما مورغد و بعد از ان پوزارت مجموع ممالک خراسان بلند پای گشت سخن آفرین و تدر دان
سخن آفرینان بود و مستعدان خراسان و عراق لایما مقیمای احسان شمدی و خطیبای
نیشاپوری و شوکت بخاری و ظل عاطفت و تربیت او سیر موسم اردوی بهشت می نمودند و
آز و گوید تی پیش ازین یک دیوان را تسم در هندوستان بود پیش نواب سیف خان مرحوم
بست پنج سال پیش ازین میر محمد افضل ثابت عاریتا از و گرفت از خانه اش کسی در دیده
بر دیگر هیچ دیوانی بنظر نیامد مؤلف گوید دیوان را تسم در مجلس نواب نظام الدوله
ناصر جنگ نشید دیده بودم بخاطر داشتیم که انتخابی از ان بردارم که گاه نواب گلکشت
کلیستان شهادت شتافت و کتاب خانه چون اوراق خنبران بر هم خورد و درین و لا
دیوان ضخیمی از را تسم هست آمد بیشتر اشعار او غزلیات است چند قصیده و قطعه
و رباعی هم دارد در عنوان این نسخه دو دیباچه است یکی از خود میرزا سعد الدین محمد
که در کمال ستانت و عزانت بعتلم آورده و دوم از محمد صادق شمدی که هم خوب نوشته
چون دیوان را قم و رین دیار عزیز الوجود است اشعار و در معتد به انتخاب زده با ترجمه درین
صحیفه ثبت افتاد غنای با طولانی بنظر از و کمند اندیشه بصید مضامین تازه ملی ناز و
اینمغی از سبای کلامش بهیاست

بان لب کرده ام نسبت شرابی ارغوانی را	نخون آلوده ام به باده آب زندگانی را
چون تو انم چشم پوشد از گل خنجر را	وله منکه می یویم بیا و او گل تصویر را

ولہ	میان دوستان دار خموشی پاش آئینش	ولہ	بحر فی چون دولب آلوده باید شد جدائی را
ولہ	سرکونی تو باز گاه طفلان است پنداری	ولہ	که تا مژگان کشودم طفل اشک دین پنداری
ولہ	مراتبی شوق تو دارد در بیا با سنی	ولہ	که یکدم زندگی را هست با جگر صدید اینجا
ولہ	سیر گلشن نمیشد گوشه دامان ترا	ولہ	برگ گل خیمه خونین گریبان ترا
ولہ	اهل دنیا را ز نعمتهای الوان بهره نیست	ولہ	زنگ و بوز گل نباشد رشته گلده رشته
ولہ	گوشه گیری کامیابم که در از عمر دراز	ولہ	خاک دامن گیر آب زندگانی شد مرا
ولہ	گرچه شورستی بلبل گلزارم کشید	ولہ	ذوق گل چیدن نشد دست گریبان بده
ولہ	و لکیر توانی خود نیستم و لک	ولہ	ترسم که در دوا نشناسد دگر مرا
ولہ	در تمنای گلی برخاست دل از جا مرا	ولہ	خار تواند شستن بعد ازین دریا مرا
ولہ	مرا آتش میسوزد و بحر فی بر نفس را قم	ولہ	همان از شوق چون پروانه میبوسم پاش را
ولہ	درین محیط زمن چشم بردار مباد	ولہ	که کم کنی چو حساب شکسته جایی مرا
ولہ	ریخت در سایه های از بهر هم	ولہ	استخوان بندی قناعت ما
ولہ	روز بر شب زنده داران چشم شور دشمن است	ولہ	نیت شام غریبی غیر از سحر پروانه را
ولہ	بطاق ابر و او منبر و منبر آرم	ولہ	خدا زیاده کند ذوق گوشه گیری را
ولہ	مناسبت از ادب است خورده بین بودن	ولہ	نمیباشد زار زار طعمه ز خور بازو شاهین را
ولہ	نیت دلجویی صیاد کم از پروازم	ولہ	وقت و ادم است اگر بالی و چرخ هست مرا
ولہ	گذشت از دیده ادم نشو و نگرفتم سر را پی	ولہ	غلط کردم باشک لاله گون گلگون سواری را
ولہ	دست از فیض بهر شستم که مانند صدف	ولہ	کام خشکی مانده از دامان پر تو بر مرا
ولہ	نه با مال کمند از نارونی از خاک بردارد	ولہ	در آن کو کرده ادم بسیار طالع از نا ایسا
ولہ	لب خموش در اظهار مدعا کافی است	ولہ	سوال مالش گوش است اهل محبت را
ولہ	قبلا دید گل سوخت و داغ لاله تو هم	ولہ	درین مهابت نیت شمار فرصت را
ولہ	جلوه شاهد دنیا نبود دل ز کفتم	ولہ	یوسفی در نظر از حسن مال است مرا
ولہ	کرد دشمن خود پرستیها ترا با عا طه	ولہ	از تو بد خو می کنم دیگر نهان آینه را

از گلستان هوس گل در گریبان ریختن	وله	جیب خود را دامن صحرائی محشر گردان است	وله
از رفتن دمای چشم تو آگاه نیستم	وله	باید مرا ز لشکر مفرگان زیان گرفت	وله
وقت شناس که در گریزم خجالت نکشی	وله	شمع را زندگی روز کم از مردن نیست	وله
عادت بجمع بودن احباب کرده ایم	وله	ما بوی نمیکشیم گل را که دسته نیست	وله
بیک نگاه توان پاس صد جهان داشت	وله	برشته شود از گل بنهرار دسته درست	وله
بود همیشه سرافراز دولت پادشاه	وله	بجاک کوی تو نقش چیدن نشسته دست	وله
سپیکند وعده دیدار بقبر و امروز	وله	باز دانسته که امروز مرا فردا نیست	وله
ز بسکه گوش مرا صفت سخت سنگین کرد	وله	سرم همیشه میان دو آسیا سنگ است	وله
شهادت تو ام نحو نبال پس است مرا	وله	همین قدر که زقت کم دلت پشیمان نیست	وله
دیده ام شامخی گل بر خویش بی پنج که کاش	وله	می توانستم بیک دست این قدر رسا گرفت	وله
ساده لوحی بین که امروزش کنم شامخی	وله	صورتی کاری که در آینه فرو دم است	وله
حرف سفر گو که من از کار نیروم	وله	نقل مکان دور تو از دیده تا دست	وله
از گلستان سپر سمجیب تخی در کیش من	وله	رنجین گل در غزل یوسف بزدان کردنت	وله
تا اگر نتا جنونم نیست نیز حمت کسی	وله	کار مردم سنگ در دامن طفلان کردنت	وله
از تو به خود کشیدن یک نگاه آشنا	وله	کافر میرا از فرنگستان مسلمان کردنت	وله
ز شهر یانگه ارم بردن نماند مرا	وله	دماغ لاله صحرانشین که سودا می ست	وله
شکوه از تشنه لبی نیست شهیدان ترا	وله	آب باریک دم تیغ تو دریا خیز است	وله
همیشه لبست دکشا دمن از بهر باشد	وله	کلید و قفل صدف هر دو از گهر باشد	وله
بر سر راه من از تیغ تو عشق	وله	برگ سبزی به شگون می آرد	وله
منیت ارباب ستم را بهر از زرق حلال	وله	تیغ دایم آب در جود دارد و خون می خورد	وله
زمین گیر هست چون نقش قدم بر پستان او	وله	چه خوش این پای خواب لوده رنزد و نمی آرد	وله
بر سر و ام گرفتاری خود سید ز م	وله	طایری را چو کسی از قفس آزاد کند	وله
نباشد طالع پرواز شهرت در وطن محکم	وله	درون بضیه طائر بال و پر بیرون نمی آرد	وله

تاکای هوای رزق ترا در بدر کند	وله	یک قطره آبرو چو پست در خاکستر کند
برای مگر تو جسم کنی ورنه آفتاب	وله	شب بای شب بر ران تو اندر سحر کند
بزم پیران سرب بازیچه طفلال شد	وله	بهر این کودک نزار جان فکر ستاد کنی
چه کشاید ز تخی مغز پریشان نفس	وله	نی گرفتسم که مرا با کمر بسته بود
ما و مجنون بر سیدیم معراج جنون	وله	مگر از سلسله زانادگر می بر خیزد
حسن بی عشق بمعراج رسائی نرسد	وله	سر و بی فاخته تیر نیست که بی پر باشد
جنس هم به یوسف بود امانتوان یافت	وله	در مصر غریزی که مرا غوار نسا زد
هر قدر غم رو با آورد دل تنگی نکرد	وله	چون غم ز افقاده همان جای خود وای کند
در آزار دل بدخوی خوشیم دوستان فکر	وله	چنین دشمن کسی تا چند در پهلونگه دارد
دل بیرسم ترا هر که بسختی خود داد	وله	دارم امید که چون کوه کمر نکشاید
مکن بیجا تلاش صد رجاس و دل جان	وله	که هر کس دل نشین گردد بد صد رش آستان
افتاده کج معالده ورنه هزار بار	وله	باتیغ یار و عده قتل لب بر رسید
با وجودنا تو اینها تجس و پیشگان	وله	هر دو عالم را بیک پست از میان برداشته
نباشد سرکشان ابا ز کشتی از طریق خود	وله	فلک میکرد اما باز گردیدن نمیداند
خوشم تبلیغی حبه ان که زندگانی من	وله	خدا ز وصل تو اجر شهادتے دارد
ز رسم تنیست جاده دوستان گذر	وله	که هر مریض امید عیادتے دارد
شدم دور از غم زین دیگر از حال پیوسته	وله	ندارد ز زندگی عضوی که از اعضا جدا گردد
نمکند چاره لب تشنگی جبرست من	وله	آب تیغ تو مرا گرچه ز سر میگزد
آسان بگیر گرمی سودا که شمع را	وله	عمری لب بر رسید که داغی بیار رسید
جاسیکه بود امن بجنبه دامن و نفوس	وله	رحم است بحر غمی که گرفتار نباشد
در پرده بود قطره ز دهنمای شهاب من	وله	افسوس رفته رفته شد این ماجرا لب
در پای سرد گردن مینا ز کف مده	وله	بش یار ترک حدیث و وبال نمیکنند
بدستی شیشه دوست و گر پانه نباشد	وله	نه نیست ندانند هر که در پناه نیست

نیمخواید بطاهر نرم عیشم نغمه پرداز می	وله	مرا هر پرده گوش است پنهان حسن آوازی
توسر گردان عمر جاودانی تانگی باشی	وله	بیابان مرگ آب زندگانی نایابی باشی
خالم که کلاه گوشه بر پیش کند	وله	در ویش و غنی بیکد گشت کند
خاف که دل نازک مظلومان است	وله	آن شیشه که کوه را گشت کند

که راج میر محمد علی سیالکوئی عمده شعرا فناجیه است و مطلع کواکب ثاقبه نفود افکار برین التفات
 اورا کج و بکورا شعار بنیم توجه او کج پدرش میر دوست مجاز زمره سخن سنجان بود و بیانی
 تخلص میکرد از دست

بپای برق هم نتوان رسیدن از حیرم او	ره دور و دراز است ای کبوتر بال پریشان
------------------------------------	---------------------------------------

میر محمد علی کسب فن شعر از پدر خود کرد و بامیرزا بیدل و شاه آفرین به طرح بود و در وطن خود سیالکوٹ طرف
 داسن غنایت و قناعت گرفت قلندرانه بسر می برد و صد سال تخمینا عمر کرد و دست و دوم
 ربیع الآخر سنه خمسین و مائه و الف در لاهور بچهار رحمت پیوست لغش او را بیسیالکوٹ
 برده و حواله آن خوش گوی کردند حاکم لاهوری تاریخ انتقال او این مصرع یافت
 رفت راج بسلام باقی بو خان آرزو بجمع التفاس گوید میر محمد علی کسب علم و فضل و
 شعر در خدمت امیر گو و او خود نمود و حاکم در مردم دیده نوشته و زبانی هم میگویی که میرزا
 علم و فضل چندان بهره نداشت لکن در فارسی و فن نظم و نشر بسیار ماهر بود و کتاب های
 و دقیق نظم را بدقت درس میگفت نمک گوید آنچرخ خان از نو نوشته شنیده است و آنچرخ حاکم
 میگویی دیده و میرزا یوان ضخمی دارد بچوب برزاجش خالب بود دیوان او مملو از بچوب است و خواص
 محمد فاضل خان غبار تخلص برادرزاده سیف الدین عبدالصمد خان ناظم لاهور میر محمد علی
 گفت مصرع اعی از کسی مشهور است ای خا انگشت فندق بند و اواز دست تو و مصرع
 ثانی منکر باید کرد میرزا این مصرع رسانده از کمان ناخنی خوردم خدنگ ارشمست تو
 خان مذکور بنقاد و ربه صله مصرع میر فرستاد و مؤلف گوید ترکیب مصرع شهر تامل دارد و مراد
 سیه از کمان ناخن شکل طالی سزا حن است بسیار شیخ طبع خوش محاوره آنجنس
 آنست و ز بود در شعر خواندن طرز عجیبی داشت و وقت تحسین شعر خود می گفت پیه پیه و گاهی

لیکفت سقف خانه پست و این شعر به پیر بلندی می بخوابد و عطر زلف سخن می افشاند		
دل عجب در فکر دنیا صرف مطلب میکند	ول	میرد دزدش چو اصفیای بدست
ز نظر آن گاهم طاقت آخر ناتوانی شد	ول	مرچشم سیاه یار انجیون جوانی شد
شد فرون در آخر حسن توبی آرایم	ول	کرد خط بر آتش رویت کباب شایم
یک غزل شد تن ز جوش فکر منی زامرا	ول	هفت بیت شوخ و پست هفت غصه امرا
چون خدگی که کماندار بند در ناوک	ول	بهر گاهی که کند بازنگاهی است درو
دل راج چه فغانها که چو ناقوس نکرد	ول	هیچ اثر در دل این کافر بیدار نشد
کس تجربه چه نازد بره دور تو آه	ول	بگذرد گرد و عالم و قدم پیش رفت
قصه شکوه دولت منعم ستون بندت	ول	دست دعا فیکر نمیکرد گر بلبند
اگر این است آشوب خدایم فتنه انگیز	ول	خروشان و گیتی از تو چون غلغل خواهد شد
بهر سایه گمشدگی سعادتماست	ول	درین زمانه بهائی بغیر عفا نیست
از گرفتن بس که رم خورده است مخرج هست	ول	سایه دست کرمیان جنگل شهباز است
از هم نفس کور سواد است سکوتم	ول	طوطی چه کند آینه تار است به بیند
بگذارد بخوبان دیگر هم دل صانم	ول	من آینه دارم بود آینه من وقف
نه غرور است که پیش تو افرخت ام	ول	گردنی راست پی تیغ کج ساخت ام
گوگل رعنا چو طفلان نبی ستادم باش	ول	عشق میفرماید می کفر و ایمان رستین
ننگ است ننگ بجای گری تر کرده را	ول	چندین بخیره دیدن عاشق ز جاحرو
خوشتراز کنج عدم نیست سلاشگای	ول	چند کس بی سپهر فوج مه و سال شود
در مرتبه سیف الدوله عبدالصمد خان ناظم لاهور و ملتان که نهم ربیع الاخر سنه خمسین و ماه		
والف سیزده روز پیش از وفات راج وفات یافت گفته		
که بسگوید ترا عبد الصمد خان از جهان رفت		زمین انگشت گرد کلفتی بر آسمان رفت
فلک تخت و ملاک لشکر و انجم سپاشت		بے فرمان روانی بای ملک جادوان رفت
رافع از شعرا کشامره و صاحب افکار زاده است شاگرد ملا ابوالحق ساطع کشمیری بود و با		

نواب مصمصام الدوله خاندوران بهادر سیرمی نرود نواب اورا برین بیت هزار روپہ صلہ بخشید

انفخم چوکاسہ گرداب ہمنجان خالی است | آبان محیط کرم گرجہ آشنا شدہ ام

نواب مصمصام الدوله خاندوران سہارنپور از اعظم امرا ہندوستان است و از نوینیان بلند مکان نام
اصلی او خواجه عاصم بود و وطن او اکبر آباد در عہد محمد فرخسیر و قمری کہ از امیر الامرا سید حسین علیخان
از حضور خلافت رخصت دکن یافت نیابت امیر الامرائی بہ مصمصام الدوله تفویض نمود و بلب شہادت
سید حسین علیخان در عہد فردوس آرام گاہ امیر الامرائی بالاستقلال برقرار گرفت و این منصب جلیل القدر
را بخوی سرانجام داد کہ احب او اعدا زبان تجسین و آفسرین کشودند و تمام عمر اصدلا گردشوت نگردید
و تقرب بادشاہی از اقران خود در گذراند نواب آصف جاہ غفران پناہ وزیر الممالک قمر الدین خان
و سائر امرا عرصہ از و حساب بر میگرفتند و چون نادر شاہ در سنہ احدی و خمسین و مائتہ و الف
رو بہند آورد مصمصام الدولہ بمقابلہ نادر شاہ رفتہ و ادجلادت و مردانگی داد و نفقت ہستی
خود و ثمنانک آقا کرد صاحب اخلاق کریم بود و با علم و علماسری داشت و دانشمندان جت
خراوان جمع کردہ در غور مرتب بہر کہ رام رعایت مینمود و ہر شب بعد نماز مغرب تا نیم شب حضور
او مجلس فضلاء انصاف و ہی یافت و مباحثات علمی در میان سے آمد طبع نفیسم داشت
این مطلع از دست

سحر خورشید لرزان بر سر کوی قومی آید | دل آئینہ زانازم کہ بر روی قومی آید

راہب سیرزا جعفر اصفہانی فیض مسجا داشت لہذا راہب تخلص مینمود و در فنون علوم و شیعہ
شاعری گوی بیش از اقران می ربود زندگانی در کمال صفا و ضیاء مینگرفت و محفل یاران را از صحبت نگین
منصب بہشت برین سید او آبا و اجداد طبا طببا آئین اند و از چارہ پشت اصفہان را محل
و وطن ساختند سیرزا جعفر نوادہ فاضل مشہور سیرزا رفیعانالی است و از جانب مادر نسبت خلیفہ
سلطان سیرساند و تولد او در اصفہان سنہ ثمان عشر و مائتہ و الف واقع شدہ فقیر ہر گاہ از ملک
سند بہ کشور ہند برگشت و وار و لاہور گردید سیرزا امام قلی برادر خود سیرزا جعفر در رفاقت علی قلی خان
والہ داغستانی بخورد و تا دہلی با اتفاق مسافت طی کردند ذکر سیرزا جعفر اکثر از زبان این سردو
عزیز استماع افتاد و درینو لا سیر محمد رحمہ اللہ تعالیٰ خلف الصدق سیر محمد یوسف

سیرزا جعفر

که حسن خاتمه این صحیفه بنام اوست از وطن کتابت به نقیض فرستاد و در انجامی توکید که در شهر بنارس
 سنه اربع و سبعم و مائه و الف و سیصد و اربع و پنجاه و یک ملاقات دست داد و از احوال پدر خود
 میکفت اشعار را به جمع نشد اگر مجموع اشعار او فراهم می آمد تا چهل پنجاه هزار میشد اقسام سخن دارد
 از غزل و قصیده و رباعی و غیره نادر شاه نامه نیز منظم آورده دیوان او پنج شش هزار بیت نزد میرزا علی
 دیده شده وفات او در سنه سی و هشت و مائه و الف و نود و میر سید علی شتاق اصفهانی قطعه تاریخی گفته
 ماده تاریخ این است **س** راهب صد حیف زین جهان رفت و دفن او در گورستان آب بخشان واقع
 محله سید آباد چون وفات او بعد تالیف ریاض الشجر و مجمع الغنائس اتفاق افتاد برای حفظ سال
 انتقال ترجمه او نگارش یافت راهب نقش فرنگ می بندد

چهرسان سجد کسی با خال و خطا بر وی نمازا	نباشد آتی برتر ز بسم الله قرآن را
در سیکده دور از لب لعل تو کجا بهم	وله این طرفه که میسوم و در عالم آیم
در چین چون لب لعل تو گمبار شود	وله غنچه گل گره خاطر گلزار شود
شب زمینیانی اشک است دلم کی آرام	وله وایه در رنج بود طفل چو پیا شود

راهب هرگاه این دوست اخیر منظم کرد با میرزا علی رضا پسر خود گفت اگر میرزا اصحاب درین وقت زنده بود
 این بیت پیش او بخواندم اگر چه صلیب دیک گل خود البته محبت میکرد میرزا امام قلی که نامش گذشت بعد
 و رودهند وستان اول بابر بان الملک سعادت خان نیشابوری بسر برد و بعد چند می ترک رفافت
 کرده در شاهجهان آباد مقیم گردید و بواسطه ساد امتحان و حکیم الملک معصوم علیخان طاعت فرودس
 آرام گاه محمد شاه نمود و بعطای خلعت و خطاب عماد الدین خان سرافراز گردید و بصاحب حکیم الملک
 نیز اختصاص یافت گاهی سخن موزون میکند حیثیت تخلص دار و ازوست

باجو کرشان نام کنیز بزم و نارا	برورده در دیم خواهمیسم دوارا
ازان در پهلوی خود میکنم دل زانگه داری	وله که برگرد سر آن کامل شکین بگردانم

خزانه المجمع

زلزله خوانساری زلال طبعش در شش نوی طوفان میکند و نیستان کلکش درین بحر آلی شاموار

در زلزله خوانساری

می نگارند در حرف الزامی صاحب صدف بنیاد ناگزیر اسم زلالی برای جبر نقصان رشم پذیرفت سبزه
سیاره او زمین سخن را ترصیع کاری آسمان بخشیده و در صندبان خیال را در دایره جبر کشیده میرزا
ابراهم ادهم چند بیت از محمود و ایاز و انتخاب زده در مشنوی خود درج نموده از آنجمله است ۵

کوکب بینمود در زمانه | چو چشم گرچه در تاریک خانه

و خان آرزو از مشنوی آذر و سمندر او بیت خوبی انتخاب کنی ۵

در طلبت شب نمود کوکب | چون قطره آب در مرکب

اشعار او از غایت شهرت نیازمند اثبات نیست در هفت اتیلم حکایت ۵

رفت پیشین گای از ویرانه | سوسی بازار حلب دیوانه

الی آخر ما بنام قطران تبریزی که از قداشعراست نوشته و فقیر آنرا از هفت اتیلم
در تذکره بدیضا نقل کرده در آنوقت بخاطر خلش میکرد که این کلام بکلام شعرا در آن زمان بسیار
معلوم شده که حکایت مذکور از زلالی است و شخصی بعد از او زلالی در هفت اتیلم بنام قطران ثبت گردید
یعنی از محمد طاهر غنی کشمیری شخصی در منتخب التواریخ مشهور است تاریخ بدوانی الحاق نمود آخر خیانت
آن شخص ظاهر شد غنی نثری درین باب را نوشته است مذکور این است ۵

نی بجای درون رفتن دنی پای برون شد | در مانده این دایره ام همچو جلاجل

طیبه اینکه بنی از عشیق امیر خسرو که ۵

توئی رنگ سبزش کاه دیدن | از سبزی و تری خواهد چکیدن

در محمود و ایاز زلالی نظر در آمد یا الحاق است یا توارد ۵

حرف السین الممله

شیخ سعدی شیرازی فروغ از افراد اولیا و ثلث رسل ثلاثه شعراست و اول سبزه
از مرثیه غزل سنجید و دماغ عشاق را رسامی تازه بخشید اگر چه پیش از شیخ هم قدم کم و قوت انون
غزل نواخته اند اما بی نمک شیخ شور غزل بطرز تازه برانگیخت و نمک بر جراحت در و سندان
رنج و لہذا دیوان او را نمک آن سیگویند و هم شیخ در حالت حیات بود که امیر خسرو و امیر حسین
در هندوستان غزل انداختند و سوز سینه داغدارانچندمارا اگر م ساختند سلطان محمد قانع

مشهور بجان شهید ناطق ملتان و مرتبه الثماس قدوم شیخ سعدی از شیراز نمود و اشعار اخیرش
برای ملاحظه و فرستاد شیخ از استیلاضعف پیری نتوانست رسید هر دو بار دیوان خود را بنقطه خوب و بیخط
ارسال نمود و اشعار امیر را تحسین بلیغ کرد و به ترتیب او تحریص نمود و بعد از آن این قصاید ثلاثه باب
غزل مفتوح شد و در هر عصر جمعی طریق اجتهاد پیچیدند و حسن غزل را با انواع آرائش افزودند
آمد مبرر کوچه اصل طلب شیخ سعدی قصاید و اشعار متفرقه و غزل دارد از آن
ستفاد میشود و کما سلوب شعر عربی هم آشناست احوال شیخ در کتب سلف مفصل
نوشته اند لهذا تم تحصیل حاصل نگرانید در سینه احب و تسعین و ستمائة جان بحق تسلیم نمود
۵ ز خاصان بود از آن تاریخ شد خاص بود احمد ابو بکر عسیتون جامع کلیات شیخ می آرد که در زمان
حکومت ملک شمس الدین تازی کوسه سالاران شیراز خرمای چند از مال دیوان بهای گران
بقالان و اهل بازار بطرح میدادند ملک ازین ظلم آگاهی نداشت اتفاقاً چند قطعه از آن
خرمایا پیش برادر شیخ که بر در خانه اناک و کان بقای داشت نیز فرستادند شیخ این قطعه
بلک شمس الدین رستم نمود

احوال برادریم به تحقیق	دائم که ترا خبر نباشد
از غایت فقر و اتم اورا	شلوار بپای در نباشد
حرمای بطرح میدهندش	بخت بد ازین خبر نباشد
اطفال پرند و مرد درویش	خسما بخورند و زر نباشد
انگه تو محصل فرستی	ترکه که از و گذر نباشد
چندان بزنندش ای خداوند	کز خانه رهش بدر نباشد
ای صاحب من برادر ابرس	لطفی به ازین و گر نباشد

ملک شمس الدین چون رفته خواند خندید و فرمود تا منادی کردند که کسی که زر نداده از و بگیرند
و خرمای از و باز نمانند و از کسی که زر ستده باشند باز گردانند و خرمای از بقتالان باشد
و بحساب مال هر کار مجبور دهند بعد از آن ملک خود بخدمت شیخ آمد و عذر خواست و هزار درم
گذراند و عرض کرد که چون معلوم شد که برادر شیخ درویش است محقر قرضه آورده ام تا حضرت

شیخ بهر ادب و دارزانی دار و عارف جامی قدس سره در لفحات الانس سیگوید یکی از مشایخ منکوی بود شبی در واقعه اچنان دید که در بای آسمان کشاده شد و ملائکه با طبقاتی نور نازل شدند پرسید که این چیست گفتند برای سعدی شیراز نیست که یعنی گفته که قبول حق سبحانه و تعالی افتاده و آن بیت اینست

برگ درختان سبز و زلف بهوشیار
هر رقی و فترت معرفت کردگار

این عزیز چون از واقعه درآمد شب پدر ز او پیوسته شیخ سعدی رفت که وی را بشارت دهد دید که چهره اش افروخته و با خود زمزمه میکند چون گوش کشید همین بیت میخواند انتهی کلامه این قسم صله فوق همه صلوات است تا حق تعالی که انصیب کند فضل است که شیخ فیضی که از داد او را مأمور خان مفصل نوشته اند در وقت نظم مثنوی نالدین هرگاه این بیت گفت

در هر تن مو که می گوی شش
قوار فیض اوست در جوشش

تو با آسمان کرده منتظر صله مثل صله سعدی شد اتفاقا غلیو از می از هوا پخیال کرد و در دلبان شیخ افتاد بسیار بهم برآمد و گفت شعر فهمیدهای عالم بالا معلوم شد لکن شخصی گفت ترکیب مصرع ع و هر رقی و فترت معرفت کردگار با طسه فیه ترکیبی است زبان قطع شود اگر کسی گوید شعر فهمی عالم بالا معلوم شد مؤلف گوید اگر یا از دستری و کلیه است اندازند ترکیب درست می شود غالباً اصل همین است و فرع تصرف کاتبان شیخ در گلستان میفرماید

اذا ایس الانسان طال لسانه
کسور مغلوب میصول علی الکلب

منوین کسور برای رعایت وزن ساقط شده اگر مغلوب کسور خوانند از قبیل جرو و طیف بی ارتکاب ضرورت صحیح میشود و نیز در او امل کاف تا روضه رعنا و حقیقه علیا واقع شده علامه میر نورالدین احرار می و طوبی شارح گلستان میگوید که رعنا در اصل لغت بالف ممدوده است ماخوذ از رجوت یعنی کولی دستی پس رعنا یعنی کول زن و کسوت باشد و از عن حر و دست و کول اما در محاوره فرس یعنی آراسته و خوشنما مرادف زیبا استعمال یافته و صاحب کفر اللفه نوشت را بمعنی خویشتن آراشدن نیز نوشته برین تقدیر استعمال فارسیان بی تکلف راست می آید و علیا بالف مقصوده تانیث اعلی است یعنی بلند و برتر مراد بلند می مرتبه است مؤلف لویذخن غالب اینکه در اینجا کاتبان تصرف کرده اند رعنا مغیر غنا است بفتح غین معجمه و تشدید

نون بمعنی باغ بسیار سبز و چنانچه در قاموس است و علیا تصحیف غلبا بفتح غین بمعنی و بار
 موحده بمعنی باغ مترکم الاشجار و وافق آیه کریمه و حدائق غلبا و ظاهر است که غنا و غلبا هر دو
 از صفات مخصوصه باغ است بجزلات رعنا و علیا که از صفات عامه است پس بودن اول
 اولی این باره نک از نگارنده شیخ نیست

کمان سخت که داد آن لطیف باز و را	که تیر غمزده فت تل پس است آه و را
حالت دیده گریان به طیبی گفتم	گفت یکبار به بوس آن دهن خندان را
خاک پایش خواستم من باز گفتم زینهار	من برین دامن پنجواهم غبار خویش را
خبر من برسانید بمرغان چمن	که هم آواز شما در قفسی افتاد است
غیرت نگذار که بگویم کمر اکشت	تا خلق ندانند که معشوق کدام است
بخت جوان وارو آنکه با توفیق برین است	پیر نگر دگر که در بشت برین است
محال خواب نمی باشد مژ دست خیال	در سرای نشاید بر آشنایان است
خواسته که دگر حیات یا بجم	یکبار بگو که کشته ما است
بیاربان آهسته رو آرام جان محمل است	اشتران را بار بر پشت است هزار بار و است
بچشم رفت ما را که می برد پیغام	بیا که ما سپر انداختیم گر جنگ است
گر به تیغم بزنی با تو مرا خصمی نیست	خصم آنم که میان من و تیغ سپر است
بسر و گفت کسی میوه نمی آرد	جواب داد که آرد گان تمیست اند
شب عاشقان سبدل چه شب را ز باشد	تو بیا که از اول شب در صبح باز باشد
کاروان میرود و بار سفر می بندد	تا دگر بار که بیند که لبها پیوند
مرا زمانه زیاران بمنزله انداخت	که را ضمیم به نسیمی کزان دیار آید
پدر که چون تو جگر گوشه از خدا میخواست	خبر نداشت که از تو چه فتنه سازید
نفس آرزو کند که توبل بر لبش نهد	بعد از هزار سال که خاکش سبوشود
ماجرائی دل نمی گویم بکس	آب چشم تر جانی می کند
شهر بند هوا نفس سباهش	سگ شهر استخوان شکار کند

فاحشی شهر عاشقان باید	وله	که بیک شاید اختصار کند
خون صاحب نظران ریختی ای کجاست	وله	خون اینان که رواداشت که صید مردم
گر لاله ز بوستان برون شد	وله	سهل است بقای دوستان باد
من سگ اصحاب کفم بر مردان مستم	وله	بر در هر کس نگر دم نیم نانی گویند
تا چو خواهد کرد با من و در گیتی زین دوکار	وله	دست او در گردنم یا خون من در گردنش
همچو چنگم سر تسلیم و ارادت در پیش	وله	تو بهر طور که خواهی بزنی و بنوازم
از دشمنان بر نشتن کایت بدوستان	وله	چون دوست دشمن است شکایت کجایم
گر تو صد پاره ام گنی زین رنگ	وله	بر نگر دم که صبغته اللسم
غم زمانه خورم یا سراق یا ر کشم	وله	به طاقتی که ندارم که ام بار کشم
جان بریر قدرت خاک تو انکرو دلی	وله	گرد بر گوشه نعلین تو نتوان دیدن
بر کفی جام شریعت بر کفی سندان عشق	وله	هر موسیقی نداند جام و سندان ختم
بجز تم که کسی را که طبع موزون است	وله	چگونه دوست ندارد شما یل موزون
گر می بجان و همدت بستان که پیش دانا	وله	از آب خضر خوشتر خاک شراب خانه
شاخیکه سرخانه همسایه می کشد	وله	تلخی بر آورد مگر از بیخ بر سکنه
مگر از طلت شیرین تو میرفت حیث	وله	نیشکر گفت کمر بسته ام اینک بغلا
سبازان جهان قلب دشمنان شکنند	وله	ترا چه شد که همه قلب دوستان شکنی
سر و سیمینا بصر امیر وی	وله	نیک بد عمری که بی مایه و
نه نه از پنجه اهرم که قتل اما نم ده	وله	تا سیرت بر تنم یک لخطه دار
من ای صبار و رفیق بکوی دوست ندارم	وله	تو میروی بسامت سلام ما برسانی
ز نار بود هر چه همه عمر داشتم	وله	الا که که پیش تو بستم بچاکر
گر چو خورشیدت نه بنیم کاشکے همچون طلال	وله	اندکے پیدا دیگر در نقابت دیدمی
خنده گفت که سعدی سخن را از مکن	وله	میان تخته و فراوان سخن چو طنبوری

دکتر سلمان ساجی

تو آفتاب زیننی بهیچ سایه مرد ز خلق گوی لطافت تو پرده امروز چنانکه صاحب عادل علاء دولت و دین خط سلسل شیرین عارض جانان	وله ایضا وله ایضا	مگر بسایه دستور اعظم ایران که دل بدست تو گونی است دخم جوگان بدست فتح و ظفر گوی برده رسید بخط صاحب دیوان ایل خان ماند
مسلمان ساجی سرآید طائفه شعر است تا بجایمی که استادان سخن قائل اند که سلمان سنا اهل البیت و نقادان فن معترف اند که کلامش سیر است از وصمت و ولایت خواجہ حافظ شیرازی در تعریف و سیفرباید سرآید فضلاسی زمانه دانی کیت و ذرا ه صدق و یقین نه ز راه کذب و گمان و دشمنی فضلا بادشاه ملک سخن و جمال ملت و دین خواجہ جهان سلمان قریب چهل سال به ثنا گسری امیر حسن نو بان و دلشاد خاتون جلیله او و سلطان او پس که سلاله ابوین مذکورین است پرداخت و نام اینهارا تا بقا العباد خلاصه بهر توانافاس خود روشن ساخت آخر الامر بنا بر کبر سن و استیلا امراض از طاعت استعفا خواست و چهار قطعه با هم دست و گریبان شناسه مطلب گفته بخدمت سلطان او پس فرستاد این چند بیت		
منجمله قطعه اول است قطعه اول		
بادشاه باده و حضرت برسم عرض داشت قریب چهل سال است تا سکان شرق و غربا در ثنای حضرت عید جوانی گشت مرت گوشه خواهم گرفتن تا اگر غم سیری بود علت پیری و درد پا و ضعف جسم و چشم گفته ام در باب خود فیصله دوسه از جواب		انبساطی بنماید بر امید رحمت طبع سلمان میکند و روشن در رحمت نوبت پیری رسید اکنون ما حضرت چند روزی بگذرانم در دعای دولت می برد در دسرم بنده را از خدمت چشم دارد بنده از درگاه گردون خشت
قطعه دوم		
اول آنست که چون نیت عزت دارد مدتی مالک ملک شعرا بود بحق پیش ازین در پی مخلوق بسر میکردید		برنده زمین و الزام جمع جدا خواهد بود زمین زمان خادوم جمعی فقر خواهد بود بعد ازین بر در معبود بپا خواهد بود

بنده نازنده بود وجه معاش بنده	بیج شک نیست که احسان نخواهد بود
لیک دارم طمع آنکه به معین باشد	که مرا وجه نیست ز کجی نخواهد بود

قطعه سوم

دیگران است که محبوب جهان قهرشاه	آمد از بستگی شاه که میفرماید
رو بگوینده دیرینه باسلطان را	که بخواد از کرم هر چه مرا می باید
بنده بر حسب اشارت طلبی کردم و شاه	دشت بسندول جهان کز کرم شاه آید
و عده دین است ز دین من اگر زانچه کند	و نه بخت خود شاه بر می می شاید

قطعه چهارم

دیگر از خرج برد و دخل کش قرضی چند	هست و قرض است که قرض غریب باز دهد
بنده را غیر در شاه و دیگر نیست	قرض باید که ز انعام شما باز دهد
و به این قرض که از من غریب بایستد	که نخواهد ز تو سلمان ز کجی باز دهد

سلطان بر مطلب اول این بیت بدیه نوشت که هر چه تا غایت بنام او مقرر بوده است و همچنین باشد بنام او مقرر همچنان بود بر مطلب ثانی که عده انعام قریه است این بیت بدیه قلم زد

دیه ایرین که در حد و در است	بدیندش که التماس و است
-----------------------------	------------------------

و مطلب ثالث که ادای دین است نیز انجاء نمود شبی سلمان در مجلس سلطان او یس حاضر بود چون بیرون آمد سلطان فرارش را فرمود تا شمع بالگن زر همراه برده او را بخانه اش رساند فرارش صبح گن طلب داشت سلمان این بیت به سلطان فرستاد

شمع خود و سحر شب و شش و نزاری امرونا	اگر لکن را طلبید شاه ز من می سوزم
--------------------------------------	-----------------------------------

سلطان بیت را خوانده خندید و لکن را با و از زانی داشت در وقت تحریر این صحیفه کتاب قمر و شمس دیوان سلمان بخط ولایت ایران پیش فقیر آورد و بمعرض اقتیاع در آمد کتاب نام خود را صبرین برز چهر نوشته و اتمام کتاب در محرم سنه احدی و تسعین و سبعمائه بقلم آورده و درین وقت عمر این نسخه سیصد و هشتاد و شش سال است و بعد سیزده سال کسر کم از وفات سلمان نوشته شده و کاتب مذکور قطعه غزالی طولانی مشتمل بر تاریخ وفات سلمان را آخرین نسخه ثبت نموده

نام ناظم قطعه نوشته گن قدم نسخه ولایت میکنند که ناظم قطعه معاصر سلمان است این پنج بیت
 اذن قطعه تقیمی آید سه محل آیت اعجاز باری سلمان بگوید و ناظمه پیش و مشن بعد اقرار از زمین
 بر سر شاخ گل سخن اصلا به بهار طبع جواد عند لیب خوش گذارد و طریقی شعر با و شعر گشت و بعد
 از وی به وقت دست قضا برد سخن سهار و نماز شام و در شب به پیش از صبح بوده بود که نقد عمر
 بکند و چون کرد شمار بسیار او را قرار است سال تا کنش به چون که دلیل بسوی بساط داشته اند
 و محاذی ماده تاریخ در حاشیه کتاب نوشته فی ثانی عشر صفر سنه ثمان و سبعین و سیمائة و آنجا
 مستعار شده که سال وفات سلمان بقول دولت شاه سنه تسع و ستین و سیمائة و بقول ناظم
 تبریزی سنه ثمان و سبعین و سیمائة خلاص تحقیق است و این نسخه اشتغال بر قسام سخن دارند
 هر دینیت فقیر برخی اشعار غزل انتخاب زده به ترتیب ردیف ثبت می کنند

یار باب این مژده اشکبار ما	آن سرفراز را ببقیان در کنار ما
گرفت دامن من اشک بردش بنشان	کجا روم نه در او که خون گرفت مرا
شب لراق چو زلفت اگر چه تاریک است	اسید دایم از آن رو که صبح نزد پاک است
داری بوسه شستم اینک سر و خنجر	نقصیر اگر می رود از جانب ما نیست
گفته باد محرمی با تو بگویم بهرم	این خبر پیش کسی گو که شبنم را نیست
چندان گریستم که من بعد اگر کسی	آید بکوی ما نماند ز ما گذشت
جان چو شنید که آن جان جهان با نماند	از سیراه عدم رقص کنان با نماند
صبح اقبال من از کوی سعادت سرزد	بخت بیدار من از خواب گران با نماند
چه طبعی ای تن افتاده جوهای برخشکم	جان بر در کنه خواب روان با نماند

مؤلف گوید مصرع اول اگر چنین باشد لطف دیگر پیدا میکند چه طبعی ایدل و امانده جوهای بردار

سکه وصل الضمیم نیست درست حسب بزر	ترسم از آن که پیر می قدر عیار من برد
خانه در کوی سفان بلبلیه گفتند	رو که در کوچه ما خانه بر اندازانت
سنبهت را با صبا پر گل مشغول میکند	هر تخم زلفت مرا نعل در آتش میکند
باز که شناخت دانه و بوسه که ما را	کاری اگر بر آید زمین بگذر بر آید

در نسخه خطی

بدقی گردش این دایره مار از بهر	وله	همچو بر کار جبدا کرده بهم باز آورد
همه فریاد دل مار سدازد و بسیار	وله	یا خود میباید دل مار سر
در فراکش بنویسم نامه از دست من	وله	خامه خون می گردید و خط خاک بر سر میکند
افتاد و دوش دل تخم زلف شایده	وله	شب بود و دره دراز همان جافرو کشته
باقی تو صنوبر در چشم من نیاید	وله	او کیست تا قدرت را قائم مقام باشد
سپارد دل بهر کس که رخ چو ماه دارد	وله	یکسی سپارد دل که دلت نگا بدارد
غنچه پایش بان تو صبا خندان یافت	وله	آنچنان بر دهنش زد که دهن بر خون شد
سکشم خود را و لیکن دل بسویش میکشد	وله	موکشان زلفش مراد خاک کوشش میکشد
شاید آن نیست که دارد خط سبز و لب لعل	وله	شاید آنست که این دارد و آبی دارد
دیدم ام طلعت درمباش که آینه دارد	وله	آنچنین شیفه من از بی آن میگردد
ای صبا چون عاشقان پایش معشوقه	وله	خدمت ما عرض کن باشد که فرماید قبول
هر دو بیماریم حالا می شویم از هم جدا	وله	تا در چون اتفاق افتد میان ما وصول
چو رسی آنجا نفس آهسته باید زد و سباد	وله	از دم بجای طبع نازکش گردد و ملول
ما گنگاریم او بخشنده گریانی مجال	وله	از برای ما شفاعت کن خدا را ای قبول
خبر صحت بیمار تو آورد نسیم	وله	گرچه باور نکند عقل خبر ما می سقیم
پا ازین دایره بیرون نه نهم یکسر	وله	گر سراپای چو پرکار کنندم بدو نیم
مرا هر زخم شمشیر نشان دولتی باشد	وله	ندا نهم عاقبت بر سر چه آرد دولت نیزم
شکسته لبته چو زلف تو ام رو اداری	وله	فرو گذاشتن آخر چنین پریشا نهم
واسن از من بکش ای سر که چون آید	وله	من سری در قدمت می نهم و میگذر م
دوش از خود چون مری و زه نهان آمدم	وله	لاجرم همسایه خورشید تا بان آدمم
ما چون تسلیم نخواهیم از دست کشتی	وله	از دوست یک اشارت از ما بسر وید
من سزاوارم بخون دیده و دل لاجرم	وله	در کنار خویش می بنیم سزا نخی شتین
بهر طرف که تاب بخورشید من عنان	وله	چون سایه در رکابش خواهم بنزدید

شانه شکسته بسته از زلفت حکایت میکند	وله	آئینه را بر دواتار و دشمن بگوید و برود
بیمار و بر افتاده نفس و دشمن سحرگاه	وله	پسینام تو آورد و صبا سلمه الله
تو که خورشید صفت بر همه کس می تابانی	وله	تا چه کردم که زمین روی چنین بیتابان
هر که سر زده مانند خامه را ندیده آتش	وله	هنوز وقت نیاید که همچو ناسه بخوابی
اصل حیات بخش روح الله است کرده	وله	در دور چشم سست احیای می پرستی
قانع شده بودم ز تو عمری بسلامی	وله	یکروز نگفتی که مرا هست غلامی
بوی زلف تو گر مدد نداده	وله	بر غنچه زرد صبا ز بیمار
رفتم که ز سر پاکم و در پیت آیم	وله	آن نیز میسر نشد از بے سرو پائے
ز زلف و چشم تو من و دشمن گداخته	وله	نگفته شدم که گویم حکایت شب وستی
تو ما حدیث نکردی مرا بکشتن محقق	وله	که چون پدید شد از نیستی لطیفه هستی
مبارک منزله کا بنجار و آچین باری	وله	همایون عرصه کار و بسویش خجسته شای

امیر شاهی سبزواری را درین مضمون توار و شده میگوید: مبارک منزلی کا بنجاره را ماهی چنین باشد
 همایون کشوری کان عرصه را شاهی چنین باشد: دشمنان مخالف خوب خوب فراوان دارد و منجمه آن این چند
 مخلص رقیب کتابت می آید در مدح سلطان اویس بعد تعزیر

باد صمد جان بقدر سلفدای نفسی	ایضا	که صبا بوی اویس از قرن آرد بجان
سطر باراه طرب خوش بزن امروز کفایت	ایضا	جز تو در ملک شهنشاه جهان را هنر نیست
سایه زلف تو بر چشمه خورشید افتاد	ایضا	نیم زلف تو مگر چتر شه داد اگر است
بعد ازین غم مخور ایدل که غم امروز همه	ایضا	روزی دشمن دارای منظر شده است
ز تاب مهر جمال تو سوختی گیتی	ایضا	اگر پناه بخشی بچتر طلس الله
سودای است ورنه چرا میکنند و راز	ایضا	زلفت بعد مدلت شهریار دست
نیست پیدا و همت بر رخ و دود و لاله	ایضا	فستنه آن به همه وجه که پنهان باشد
لبالب است ز جان اصل یار پنداری	ایضا	که بوسه بر درواری عدل سزاوار
فتنه در هر گوشه چشم تو می بینم مگر	ایضا	فتنه گشت از هیبت دار آرد و ران گوید

ماه عید اشترم آمد بنظر چون جاسم	ایضا	یعنی اشوب سوی جام است نظر صوب
ران بکران فلک ز آتش خورشید مگر بد	وای	کردند بنام شه خورشید خباب
چو بد کنون سبکینم تاجدارک	وله	ز خاک کف پای بلقیس ثنائی

در سلطان سلیک

سلطان سلیک سلیک موضوعی است از قند بار شیخ عبدالقادر بدائونی گوید او قند در میان برشته
آردوشه بود روزی که ملاقا سم گاهی را دیده پرسید که من شریف چه باشد ملاقا سم گفت از خدا آید
خودم سلطان گفت مخدوم باشا را دو سال زیاد میدانستم سبب چیست که عمر خود را کم میفرمایند
ملاقا سم خنده زد و گفت تو قابل صحبت مائی ملاقا سم این نکته را از شیخ باز پرسیدی سبب می گفتم که فرمود
انا قتل من ربی بستن و بعضی عرفا این کلام را چنین تاویل کرده اند که من از خدا اغروصل بدو سال
یعنی بدو صفت خودم که موجب و قدرت باشد چه بنده منظر همه صفات خداست میتوانم شد الا
این دو صفت چرا که داغ حدوث و عجز هرگز از پیشانی خلقت و از ازل نمیتواند شد سلطان سلیقه
با شعر مناسب و شش سخن علی قلینان را که او نیز سلطان تخلص داشت بر خور و قصیده در مدح
او گذرانید خان مذکور هزار روپیه و خلعت در وجه صله باو فرستاد و استدعای او که این تخلص را
برای خاطر من بگذارد او جانزه را رد کرده گفت سلطان محترم من پدر گذارشته چگونه از آن
توان گذشت و نیز من پیشتر از شما بچندین سال باین تخلص شعر میگفتم و شهرت تمام باین نام یافته
ام خان گفت اگر نمیکنداری ترا زیر پای فیصل اندازم و در غضب شده فیصل را حاضر ساخت
او گفت زهی سعادت من که شهادت یا بجم چون وعید و تهدید بسیار نمود و مولانا علاء الدین لاری
استاد خان گفت که عجب لذت آید یوان مولوی جامی قدس سره که در مجلس حاضر بود در میان باید آورد
اگر بدیم جواب گوید باید از سر گذشت و الا هر چه اراده است میتوان خطمو را آورد چون دیوان مولوی
را کشاند این غزل برآمد دل خلعت را رقم صنع الکی دانست و بر سه ساده رخ حاجت
شاهی دانست سلطان در بدیهه عجز گفت مطلعش این است سه بر که دل را صدف
سر الی دانست و قیمت گوهر خود را به کمای دانست و خان بسیار بسیار خوش حال گشت
و تحسین نمود و صله اشعار مضاعف داد و با عجب ناز باز گردانید اما علی قلینان مخالف
بنحان زمان و برادرش محمد سعید مخاطب چه بهادر خان را را غافل امر را ابر باد شاه بودند و وصف

سختاوت و شجاعت بمرتبه اتم داشتند و در آن دولت کارهای عمده کردند خان زمان بکومت جوپور
 مامور بود آخر سر از اطاعت بچیده جاده بغی پیو دو بابا شاه صف قنار آراسته خود را بابرادر
 بکشتن دادنی ستمار و سبعین و تسعانه از اشعار خان زمان است صبا بحضرت جانان آبان بان
 که نو دانی نیازیست می سن عرض ده چنانکه تو دانی و از اشعار بهادر خان است

ترک سر کردن بمیدان شیوه زندان بود	مشکل است این کار اما پیش مرد آسان بود
ای بهادر و جهان هرباغ دار و میوه	میوه باغ شهادت خنجر و پیکان بود

سبحر پسر میر حیدر معالی کاشانی است و پدر میرزایان خوش سیمانی معالی تخت به ثنا کستری الکبر شاه
 و شانزده با و امر اردو است اکبری می پرداخت و بامیرزاجانی والی تنبه و لشکرش میرزاغازی
 بسیار رتباط داشت و مدح پدر او پسر بجزیده روزگاری نگاشت آخر نزد ابراهیم
 عادل شاه والی بیجاپور رفت و قصیده طولانی انشا کرده گذرانید که این ابیات از آن است

سیم و ش زبک و وحی خود آمده ام	نخوانده همچو بهاران بطون این گلشن
عقیده من و اقبال غائبانیه شاه	همان حکایت بغیر برست و ویش قرن
برنگ گوهر جاده بپایه تخت م	که از حسد بچکد خون ز دیده مسدن
مرا که خود را از ان بهافر وخته ام	چو مهن بدایخ غلامی رواج ده بدکن

عادل شاه خلعت ملیوس خاص و اکثر زمره دبیش بهاصله قصیده مرحمت فرمود و در ایام اقامت
 بیجاپور فرمان طلب شاه عباس ماضی صفوی و اهل ایران با خلعت فاخره بنام اوصد دریافت اما
 پیش از وصول فرمان در سنه احدی و عشرين و الف یرلیغ قضا در رسید افکنده باد شاه
 سخن چتر سنجر به تبعیه اسقاط و عدد تاریخ است این ابیات از دیوان سنجر نشر گرفته شده

این امید است بجان دل بکیست ما	که غم صدر لشین پاکشد از سینله ما
مرا کجاست پرد بال قرب شعله حسن	بهین بس است که پروانه ام بدین ترا
تو خود ناخوانده ای شوق مشنم پردی بزم او	نمیدانم که خواهد خواست فردا غنچه ترا
برگ سبزی هم نیاوردی ز می بیطالعه	از گلستانی که بر کس گل بدامن میکانه
بهین ترانه حسرت ز تار من آید	که بزم بی می رنگین چه کار من آید

سبحر پسر میر حیدر

ولہ اگر طفل نگاہم دید گستاخانه بر رویت	ولہ گرم فرما که بر نادان کسی ایراد کم گیرد
ولہ اگر چه کار تو غیر از جفا نخبی باشد	ولہ وظیفه دل با جزو عا نخبی باشد
ولہ شرم باد از اهل مجلس سنج بیت در را	ولہ تا بکی ناخوانده آید چند بیرخصت رود
ولہ جمعی که از تقرب او گفتگو کنند	ولہ ترسم نخل شوند اگر رو برو کنند
ولہ ما خود ز آرزو بشهادت رسیده ایم	ولہ خوبان صواب نیست که فکر دیت کنند
ولہ شمع و صلم نفس بیشتر از صبح افروخت	ولہ وقت کوچ آمده چون خانه بسامان کردم
ولہ میگذارد در نگاه گرم در کارش کنم	ولہ سخت محجوب است میخوام که میخوام کنم
ولہ پیغمبر گم شده فرزند گو که گفت ترا	ولہ که اعتماد بهمراهی برادر کن

از تخلصات میر است در نعت بعد تو صیفت اسپ به

ای مثل در فنون عیارے	خلف دودمان پر کارے
سیر دوری کنی ز نقطه صفت	مے نخبینی ز خط پر کارے
برگ خواب خفته برگذرے	که نه بیند بخواب بیدارے
در ره پویه تو افتاده	برق بر خاک با چو زینهارے
نیستی مرکب سلیمان لیک	زیر پا سوراخ سازارے
نه براتی و بے شرار سمیت	شعل باه را د حد یارے
نمکند سایه همه هیت گر	شرف از زان به طغی دارے
شاه لولاک احمد مرسل	کز خدا داشت حکم سالارے

در مدح شاه زاده سلیم بن اکبر بادشاه بعد تغزل به

با من سخن از برهمن و شیخ گوید	آغم که نه بتجانه فضا سم نه حسم را
من معتکف در که شهنزاده سلیم	با خاک درفش عهد قدیم هست قسم را

در مدح شاهزاده مذکور بعد خطاب بمعشوق به

همیشه لطف تو بر دشمنان شود مبرور	بدام جور تو بر دوستان بود جبار
زبانم چند ول آردن از تو آموزد	یکی ز شاه بیاموز رسم ولداری

منت حلال کنم لیک بر نیشاید	زمان شاه سلیم این همه سنگاری
بعد تمهید بهار	
ابر فرد و خند او ند بهار	باد محکم سلیمان ز سن
بخسرو گو که شیرین دید از صطراب اکینیه	وله که فتح حبیب تون از بازوی فرادی آید
مؤلف گوید اصطراب موضوع برای شناختن حوادث کونی نیست اینجا چیزی باید که موضوع برای این کار باشد مثل علم بتجیم و علم رمل و علم شانه مناسب آنکه چنانکه گفته شود س بخسرو گو که شیرین دیده است از شانه گیسو و میسر خجسته قطعه مفقوده بیت به پدر خود میر حیدر نوشته عنوانش این است س	
پدر اصحاب خند او ند و	ای تو مر بنده را خند و دوم دعوت از دعای حق واجب خداست از نماز منرض و هم
مؤلف گوید حرکت ماقبل روی این قطعه که این را توجیه نامند فتح است و ماقبل سیمی که در اعداد می آید مضموم می باشد شیخ آذری سقرا تیری گوید س ای خط اول شب رازده و پنج و ابروت چشم سیه کرده بخون مردم و پس اجتماع دوم با توانی دیگر در قطعه میسر خجسته و میسر خجسته که اختلاف توجیه جائز نیست دیگر آنکه قرینه لفظ و هم که صیغه اسم تفضیل است میخواهد که در مصراع اول لفظ واجب باشد صیغه اسم تفضیل نه واجب صیغه اسم فاعل ظاهر تصحیف کاتب است و در بیت غلو قبیح ظاهر میسر معصوم برادر میسر خجسته سخن پرست و شاعر زبردست است با حسن خان حاکم بهرات بر سر میرد و در عهد شاهجهانی دارد دهند شد و با اعظم خان ناظم بنگاله قرن اخیر از و احترام میگذاشتند سال انتقال او در سنه اثنین و خمین و الف است محمد علی ماهر اکبر آبادی قطعه تاریخی در وفات او گفته ماده تاریخ این است ع معصوم نزد حیدر و سحر فتم نهاد و دیگر تبجیه میگوید ع از گلشن نظم شد محمد معصوم و او پر تو فکرمی افشاند س	
کیسه گلشن کوی ترا و دل کند آن خال عنبرین که نگارم بر زده حسرام باد بمعصوم ذوق عشق اگر	اگر بهنگست گل بر خور د صداع کند دل می برد اذان که بوجه نگو زده بغل کشاده در آغوش نیشتر نرود

اسعید اکیلائی مخاطب به بی بدل خان خوش فکر بود و در مصالح لایسما حکاکی و خوشنویسی ممتاز عصر می
 و از عهد جهانگیری تا زمان شاهجهانی بدو و غل زگر خانه طامی اعتبارش عیار کامل داشت شیخ
 عبدالحجید ماهوری مؤلف شاهجهان نامه گوید و در اینجا خلاصه کلامش صورت نقل می پذیرد که شهنشاه
 دوران اکثر تماشای جنگ اکیلا سرت می اندوزند بست و نهم ذی قعدة سده اثنین و النین
 و الف و و پیل کوه پیکر از فیلان نامی جنگ انداختند این دو عفریت منظر در عرصه
 کلین گرم ستیز گشته تبصا دم خانها شکن تو اتم زمین را سترزل گردانید و عسکر به کسان از
 پیشگاه منظر شهنشاه دو برین نختی سسافت نور دیده با هم در او نختند فرمان روا جهان
 یغرم تماشا قرن دولت سوار شده باشا نهاده های والا گرامی چند پیش رانده بدیدن این شگرت
 آویزه مشغول شد همچون این دو پر خاشخو آتش خوار هم جدا شده بر جبهه قهقری قس
 چند گزاشتند و فاصله بهم رسید فیل هم بر خود را و در دیده از نور خشم و غضب هر لحظه
 حملهای عظیم و حرکتهای عقیف میکرد و در آن بدستی بجانب شمس و از ضلع شجاعت محمدا و رنگ
 زیب که در سن چهارده سالگی بود و دید آن رستم آثار پیل شکار عنان مرکب باد ز قمار با بدست
 متور استوار داشته از جا بجنبید بر روی زجا یکسره میو شد و پیش چنان پیل یکسو شد
 بنمکین سرشته ز بس جوهرش و بنمید بجز نبض از پیکرش و چون فیل نزدیک رسید باز
 جلالت کشاده بر خنجر آن دیو نزار و امجروح گردانید و تکلیف فطرت دلیر نمود
 بستی که تکلیف بر وی نبود و درین سن اگر بودی انرا سیاه و همین گشتی از دیدن فیل آب منظر لیکان
 بحیرت در شدند و خفگان اگر خواب از خواب تحسین و فخره آفرین بیدار گردیدند آن خشکین پس از جراحت
 نزدیک تر شده قصد نمود هر چند آتش افشانی چرخ و بان بکار رفت سودمند نیامد و بر اسب شاهزاده
 و ندان زده اسب را در خطا نید آن شیر میشه دلیری از پشت زمین بروی زمین آمد و بچستی و چالاک
 در دم دست بر قبضه شمشیر کرده برخاست حضرت شاهنشاهی بذات اقدس بان صوب توجه
 فرموده فرمان دادند که گر زبردان و سائر سعادت گزینان جلد خود را بیشتر رسانند فیل
 محال برگشتن و خود میانه روان گردید فیل حریف او سر در پی گرفت نهاده و هر دو باد
 آساید رفتند خود یو جهان شاهزاده را در آغوش شفقت کشید و خطاب بهادی تو از من

فرمود بعد از روز دوم ذی حجه که روز ولادت شاهزاده و شروع سال پانزدهم از سنین عمر گرامی بود آن اختر
برج خلافت را بزرگترین بنجیده این سبیل که پنجه از اشرفی بود حکم فرمود که به تحقیق و صحت سخن طرازان
فارسی و هندوستانی بنظم و نثر داستان آن رسم آثار برگزیده و دامن امیر بجز ایل عطا یا
بر آموختند سعید اگیلائی نیز ازین ماجرای مرد از مارادرسلک بنظم کشیده بعرض رسانید و بامام خاقانی
بزرگ بنجیده آمد و سبیل همبگش که پنجه از رویه بود و با و انعام خدای تعالی از دست در برج شاه جهان

آنی که سریت آسمان پای بود	بر ملک جهان عدل تو پیرایه بود
تا هست خدا تو نیز خواهی بود	زیرا که همیشه ذات با سایه بود

شیر خوش محمد افضل از مردم سرکار عبید الله خان زنجی شاهجهانی بود و سبب مناصب عالی
و مشرفی بعضی کارخانجات داشت آخورد در خلافت شاهجهان که با دفر و کوش کرد و در سنه ستم
و عشرين و مائه و الف هجرت ایزدی پیوست شعر با مژه میگوید و مضامین تازه می بند و دکلمات
الشعر اتالیف خود گوید که روزی میرصدی طهرانی بایاران صاحب سخن بر لب جوی نشسته تماشا می
ماهیان میکرد این مطلع از طبعش سر زده ازین خود کام یاران رنگ الفت می برد و مارا بد که
بصید ماهی خشک میخوانند و بار بار قضا را ماهی بر جفت و در و منقش افتاد آن را صید
این شعر من جانب الله انکاشته شگون نیک برداشت روز دیگر طرح ضیافت این عطیله تخت
فقیر نیز مطلعی طابق النعل بالنعل رسانده ازین بر جرم حیادان ربانی سکند و مارا بد که آتش میزند از بهر
یک پنجه صحرا را مقبول طباغ گشت کرم خان خلف شیخ میر سپه سالار شاه عالمگیر یک دست خلعت فاخره
این قنطر فضل الهی را نیز نسلی خشید مولف گوید الاسما تعترل من السما مقتضای اسم صید
هم ماهی را از دریا کشیده در دامن او انداخت خان آرزو گوید مطلع سر خوش مطلع میرصدی نیز
بلکه سخن در صحت مصرع دوم است چه آتش زدن صحرا و شکار قمر غنچه باشد و دران انواع شکار بود یک
پنجه مناسب آن نیست مولف گوید بعضی مردم صحرا را آتش میزند تا شکاری دست آید بجا داده
شکار نموده و این معنی در شکارها اکثر مشاهده افتاد و درین صورت کلام سر خوش صحیح

باشد گریه مستانه کاک مرخون است	قد خشم کار ناخن کرد برداغ جنون
بجوش آورد پیری بیشتر در عشق خون	قد خشم کار ناخن کرد برداغ جنون

دکتر خوش

تبار یکی کسی گم گشته بخود راستی یا به	دله	عبث در سائیه بال هاجوی سعادت را
اکفر کامل عین اسلام است در عین عشق	دله	بچو شخصی کاید از دست چپ او کار راست
روی نرین بادیه پشت پانگ شد	دله	از بسکه چشم های غزالان براه اوست
باشی بهر حساب گراے بهر دم	دله	وحدت نخور و زجوش کثرت بر دم
در هند سه راه چو مضاعف سازی	دله	هر چند که بشتری نه آید بر ششم

مؤلف گوید علما متفق اند که دانا یان هند در علم حساب پیشقدم اند و افلاطون در رساله خود که در حقیقت
نقش نوشته سیکوید الریاضی فینا و فی الهندی کی از موزونان هندی مضمون هندسه نه را یافته بزبان
هندی بسته و سرخوش آنرا ابر باعی مذکور آورده و هیت هندی این است

چلیسی کو مشو تو و کی ناوی ناو بچار

مانوسروپ ہی جاگت ایرم بار

حرف الشین المعجم

شهید قمی مالک الشعرا سلطان یعقوب و الی جبریز است و زمین شمش یقینم کنعان یوسف
خیر کلاه گوشه سوزنی بشعری بیشکست در هیچ سخن سنج را در میزان اعتبار بر نمی کشید اند البعد فوات
سلطان مجال اقامت آنجا منتقم دیده بدیار هند هجرت برگزید و قریب صد سال عمر یافت شام میرزا
سال وفات او در سنه خمس و ثلثین و شصت و نوشته و دیگران بتجیت او کرده اند اما صاحب تاریخ فرشته
در واقعات اسماعیل عادل شاه مطابق سنه سه و ثلثین و شصت مینویسد که چون اسماعیل عادل شاه
قلعه بید رفیق ساخت و خزان سلطین بهمنه بدست آورده و خزان را بکلید سخاوت بر روی
خلایق باز کرد و مولانا شهید قمی که از کمال شهرت مستغنی از تعریف است در آن مدت از خطه گجرات
آمده بود بواسطه سمت شاعری کمال تقرب نزد سلطان پیدا کرده سلطان حکیم فرمود که بخزان
رفت آنقدر زراحر که حملش مقدور باشد برادر چون مولانا از رنج سفر فی الجمله ضعف و ناتوانی داشت
بعرض رسانید که روزی که از گجرات متوجه این درگاه میشدم و چون این قوت داشتم چه باشد
که بعد از چند روز که آن توانا می نمود نماید برین خدمت روح پرور سرفراز شوم سلطان
سخن پرور نکسته گذار لب به تبسم شیرین کرده گفت نه شنیده کسی که آفت است در ناخرو طالب
زبان دارد باید که دو دفعه بخانه زنده زنده از دست برآید تقصیر نکنی و وقت فرصت غنیمت شماری

چون این حکم عین مدعای مولانا بود و شکفته و خندان از مجلس برخاسته دو کثرت سخنراشته شناخت و همیانشان
 لبست پنجهزارهون طلا که کله و پیه این زمانه است بیرون آورد چون خازن این پنجه بسمع بادشاه رسانید
 فرمود مولانا راست میگفت که من قوت ندارم و نزاکت این کلام برابر باب اوداک واضح و روشن
 است که هم جانب خوش طبعی منطوق است و هم جانب همت ملا قاطعی در تذکره خود نوشته که ششیدی
 در سر گنج کجرات مدفون گردیده شهیدی خون از رنگ اندیشه بیچکاند

خوش آن سوار کز و شد بلند پستی ما	بنایانند افشاند گرد هستی ما
طفل است و بر مراد دلم کام بخش نیست	کم برد بهر نهال که آن دیر سال نیست
از رسته جان جانم همان توان جوت	کز دل گره سخت برین تا فزاده است
زمانه بر سر آزار است خوی تو دارد	همین سزا است کسی را که آرد وی تو دارد
چه شد یارب که شب در دین بیدار	ز بیتیایی سرمه میگردد و بالین می یابد
از سر کویت شهیدی را مران خوش مرز	دوست را مگذارد تا شرمند و دشمن شود
هر شبی تار و زرد محراب می باشم و لے	در درون خر قه پنهان است ز نام چشمت
عجب دارم ز استغنائی آن شلوخ	که می آید چنین بی خواست و دل
جو ابر من بهوای تو از جهان رستم	گلی بچیدم و گریان ز گلستان نفتم
مرا گوی دل گم گشته ات پیدا کن انغبان	چه تعجیل است پیدا شود جای گمان دارم
ناکی بسر راه تو نبش نیم و گریم	بر خاک نشان قدمت بینم و گریم
ز رخ زین که ماهر عاشقی بیل سخن داکر	که تو حسنی زیاده از کار و بار عشق مروری

شریف تبریزی چهره افروز نکته طرازی و مستفید حاشیه محفل لسانی شیرازی است اما بعضی
 ابیات مغشوش لسانی از دیوان او بر آورده و نسخه ساخته آنرا سهو اللسان نام گده است استناد
 رنجیده زبان بنفرین کشا و شریف بری از نهال عمر خورده و زرنه سته و زرنه سته و زرنه سته
 گردید و قتی تصیده در مدح غیاث که ره کبود چشم ستونی شاه طماسپ صفوی گفت و مسئله نیافت
 بنا بر آن ترکیب بندی در سجا و انشا کرد شاه قنبر اوست و فرمان داد و شریف بعد از رسانید
 که شاه یک مرتبه آن سچو را بگوشش مرحمت شود و بعد از آن هر چه خواهد حکم فرماید و چه پذیرد

یافت شاه بعد از اشتهاع همچو سیلی شگفت در آمد حکم فرمود که شریف بعد از خواهی خواه غیاث قیام نماید خواه سی تومان صدقه قصیده تسلیم کند امیر علاء الدوله قزوینی ترکیب بنماید کور را در لغاتش المانثر ثبت کرده و فقیر هم بندی از ان در تذکره بدیضا آورده مطلع از ان است - ۵

کسی چشم نبود تو کم نمودار است	چرا که آئینه را در حجاب زنگار است
جز خون جگر بیتوز مژگان چه کشاید	دله زین خار بغیر از گل حرمان چه کشاید
بخودی کاش گذارد که بضمون برسم	دله بعد عمری که ز جانان خبری می آید
بیان خوبی آن گل طرغه حسن بی بدل دارد	دله که در وصف خوش مهر غنچه جزوی بغفل دارد
و لم چندین نقوش از چشم مژگان خطا دیده	دله فریم کی دهد گری که چشم چشمها دیده
چون شوم کشته عشق تو چنان کن که اگر	دله شغل با تم نشوئی غفل غلام باشی
شیخ را دیدم که از شب وصل آگه است	دله صبح چون نزدیک شد کارش بیکم ساختم
آنچه دل را بیم آن میخست در و حیر بود	دله آخر از ناسازی جانان بان هم ساختم
نه از ده و دم تر ساخت جانان چشم فتان را	دله برای کشتن من و او آبی تیغ مژگان را
آخر غم شریف است البصار و پیش یار	دله گو که امروزش مران از در که فردا میرود

آلایقانی در جمیع الفضل و اله در ریاض الشعر این غزل از شریف آورده اند - ۵

ز دویدنه خون فشاندم که نظر کنی نکردی	بره تو خاک کشتم که گذر کنی نکردی
دم مرگ هیچ دانی ز چه باز ماند چشمم	ز تو بود چشمم آنم که نظر کنی نکردی
چون نکرد یار رحمی ز قوای فغان چه حاصل	ز تو امید آنم که اثر کنی نکردی
ز نخست کردم ایدل بتو شرح غمزه او	خبرت ز فتنه و اوم که حذر کنی نکردی
بوطن شریف روزی که ترانما قدری	بخزان ماند چاره که سفر کنی نکردی

طراف اینک شیخ سیف الدین محمد الوری که مرد متقی فاضل شاعر شعر فہم مورخ نہایت ثقه بود این مطلع از مرثیہ حسن ایباد سا مانوسی پیش فقیر خواند و گفت من خود از زبان ایجاد شنیدم ۵
ز تو بود چشمم آنم که نظر کنی نکردی و ازین سید بزرگ احتمال نیست که مصراعی از مطلع شریف و مصرع از حسن مطلع او گرفته مطلع سازد گمان فقیر اینکه توار د است اما از توار دات عجیبه و سیکه

از موز و نان عصر گوید که آه از تو دارم که چه کرده تو ایمن به بفلک ترا رساندم که اثر کنی نکردی و این
مضمون از بیت ثالث شریف است لیکن لاحق از سابق خوب تر بسته
شکیمی تبریزی شکیب او بمشاهده حیدنان کلام است و تسل او بمعانه تکلیفان ارقام در عهد شاه
طما سب صفوی دارد و قزوین شد اتفاقاً در آن وقت صاحب طبعان این مطلع امیر حسن دیلمی
را جواب میگفتند ای شهید نوشین لبست پاک از همه آلودگی به نشین که تا با نایستد چشم
ز خون بالودگی به شکیمی این جواب بهم رسانده

اکمل شده پیرانم از درد سینه بالودگی | اکملهای رسوائی شکفت آخرا زین آلودگی
خواجده سعید گیلانی دو بست شقال طلا با و جائزه داد و فانش در سنه احدی و سبعین و تسعین
رو نمود و در سر خاب مدفون گردید و آه درد انگیز می کشد

بقدر حسن خود عذر آشنایان شد قدر و استقامت را	تو قدر خود نمیدانی چه دانی قدر عاشق را
چو عالم را نمیدانی و لم شاد است بنداری	همه کس چو نتواند غم آزادست بندار
با خیال روی او آسوده ام شبنم خج آب	دم مزن از روی مهرای صبح بیدار کن

شکیم محمد رضا صفایانی سر نه صفایانی در باره سخن ریخته و شور عجیبی در انجمنها بر انگیزت کشنج
غوثی مند و تمی صاحب گزرا ابرار میگوید حاصل ملاش این که در آغاز سال هزار و چهارم شکیمی
از ملازمت خانخانان عاجز میوریش دکن بود بر فاقه مولانا نظیری نیشاپوری و ثواب ثقیلی شکیمی
و ملا محب علی سندی و شریف کاشی و ملا کافی سزواری و ملا بقالی و دیگر جماعه اهل سخن از راه سند و که
اقامت کرده را تم الحروف است گذشت و بحکم الارواح جنود مجنده تعارف قدیم تازگی پذیرفت
و در سال هزار و هفدهم باز عبور او بمند و افتاد و شربت ملاقات تندرستی بخش دوستی گردید و پرسش احوال
او در میان آمد زبانی او بستم می آید در سال منصف و شخصت و چهار قبول شد چون آنگهی جسمه
برافروخت برخی علوم در شیراز و تخی در اصفهان کسب نمود و در عمر سی و چهار سالگی به ای
سیرمند وستان شور در رساند اخت از صفایان بر اهلا و سببه عز آمد و از انجا در کشتی
بندر قبول نشست خود را بسا حاصل کشید شوق ملازمت خانخانان موکشان به احمد آباد و گجرات
برو در آن فرصت خان خانان بدار الخلافت اگره تشریف از زانی داشت بهر طریقی خود را

در شکیمی تبریزی

در شکیمی اصفهانی

بخدمت خان خانان رسانید هنوز که در راه از دامن وقت نیفتشاده در رکاب او بجانب تته شتافت
 خان خانان میرزا جانی والی آن صوبه را همراه گرفت بدربار اکبری آمد و در همان ایام بساق و کن درخت
 او کشید و در سال هزار و ششم بعد فتح جنگ سهیل از خان خانان جدا شده بسه و پنج از توابع هند
 ملو و آندنا گاه بیاری زحیر عارض شد و امارات یاس مشایده اقتاد قصیم کرد که اگر صحت چهره برافروزد
 زیارت حسین شریفین تقدیم رساند از برکات این نیت همان روز آثار شفا نمود و در سال هزار
 و دوازدهم کمر زیارت حسین شریفین بر بست و بعد سه سال رخت معاودت بر ساحل هند
 سورت انداخت چون بر پانزده رسید همان زنجیر محبت خان خانانی در پامی آزادگی افتاد چندی
 در ملازم پسر پسر در سال هزار و پینزدهم التماس انزو و اکرو خان خانان برای از درگاه جهانگیری
 صدارت صوبه دہلی و سپور عای گرفت رخصت آرام گزینی داد و او در دارالحکومت
 بر فاه و جمعیت میگزرا نید تا آنکه در شصت و شصت و الف و سیصد و اوی خاموشان پرداخت
 جسمی به انی صدر دہلی رفت تاریخ یافت و میرا لی به رانی گوید ۵ روز یک کشید
 کلک نقد پیرا له ۵ بر خاک شکبسی رتم طاب شراه ۵ گفت از پی تاریخ آکی ناگاه ۵ و او و ملا
 و اصیتا و اشوقا ۵ شکبسی ساتی نامه برای خان خانان در سلک نظم کشید و صلیه ده هزار و پینزده
 کاسیاب گردید این ابیات ازان است ۵

بیاساتی آن آبجیوان بد ۵	ز سه چشمه خان خانان بد ۵
سکندر طلب کرد لیکن نیافت	که در هند بود او به ظلمت شتافت
منفی نوای طرب ساز کن	ز فردوس بر دل وری باز کن
نوائیکه جان را بجایان برد	مرا بر در میرزا جان برد

و چون خان خانان ملک سندر افتح کرد و میرزا جانی والی آن ملک را گرفت بد رگاه
 اکبری آورد شکبسی مثنوی در فتح نظم کرد این بیت ازان است ۵

همائی که بر چرخ کردی خرام	اگر فنی و آزاد کردی ز دام
---------------------------	---------------------------

خان خانان هزار اشرفی ملا احمد که مساوی پانزده هزار روپیة این زبان باشد صلیه داد و میرزا جان
 نیز هزار اشرفی ملا رعایت کرد و گفت رحمت خدا که مرا بهما گفتی اگر شغال سیگفتی زبانت که سبک رفت

محمد عارف بهائی در مجمع الفضلاء مینویسد که غره ربیع الآخر سنه احدی عشر و الف درج و دولت آباد از خانخانان رخصت خانه مبارک حاصل نمود و خانخانان چهل هزار محودی بطریق انعام کم نمره بود و خان آرزو از مادر رحیمی نقل میکند که چون ملاشیکبی عسکه مزارت بیت الله نمود و خانخانان هشتاد هزار روپیه برای سامان سفر با و بخشید اتفاقاً بعد معاودت از حج کشتی ملاشیکبی به تپاهی شد و همه احوال تباراج رفت چون این خبر بنواب کریم ابن الکریم خانخانان عبد الرحیم رسید و دوازده هزار روپیه دیگر فرستاده پیش خود طلب فرمود و شیکبی میسر آید

هر کس که سود خود و طلب در زیان خویش	سود کند بر این کار و ان خویش
در دست متاعم در طرب نرخی چه پرسی	دانم که توستانی و من هم نفرو ششم
تو غنچه اسحر و من چه اسرار صبحی دم	تو خنده بر لب و من جان قدسین دهم
لائق مجلس نیم لیک از برای چشم زخم	شلخ خشکی نیز در کار است بستان ترا
آنکه ز راه طمع دور اندر هم	گر نور نظر شوند کور اندر هم
مانند و در نرخی که رنگ شان مختلف است	پیچید بهم و لے نفور اندر هم

شانی تکلو شاعر است صاحب شان والا و کلامش عمل مصفی از ثنائی گستران شاه عباس ماضی بوده شاه او را در قزوین سنه احدی و الف در صله این بیت

اگر دشمن کشد ساغر و گردوست	بطباق ابروی ستانه اوست
----------------------------	------------------------

بزرگشید ملاطفی درین باب گوید

شاهان از کرم جهان منور کردی ملک دل عالمی سخن کردی شاعر که بناک ره برابر شده بود و برداشتی برابر کردی و آورده اند که چون شاه شانی را بزرگشید اکثر هم پیشگان رشک بردند و در وقت شانی اشعار و ان نظم آوردند وOLF گوید بزرگشید شانی این همه نیست که منشأ رشک شود چه سلطان قطب الدین والی دہلی امیر خسرو را بزرگشید تر از وی قبل بخشید چنانچه در ترجمه او گذشت و جلالگیر بادشاه حیاتی کاشی را بزرگشید و صاحبقران ثانی شاهجهان مردم بسیاری را سوزون ساخت مثل کلیم و قدسی و بانی و سعید که هر کدام را البصیغه شاعری باز برابر کرد و درین صحیفه در ترجمه هر کدام سطور است و مولوی عبدالحکیم سیال کوئی که فخر علمای فنایه است

اوراد و با بصیغه فضیلت در میزان عنایت سنجیده مبلغ همگششش هزار روپیه و قاضی محمد اسلم
پیر میرزا ابر صاحب حواشی مشهوره مبلغ ششش هزار و پانصد روپیه و شیخ عبدالحمید لاهوری مؤلف
شاهجهان نامه مبلغ همگشش هزار روپیه و جگنانه خواننده مخاطب بهر اگیراج در جائزه دوازده و هر چه
که در مدح بادشاه تصنیف کرده مشتمل بر بنیانی تازه و نغمات مختلفه مبلغ همگشش چهار هزار و پانصد روپیه
و بیگمگشش خواننده مبلغ همگشش چهار هزار و پانصد روپیه و عارف خدمت کار مبلغ همگشش مقبت
هزار روپیه و یاسون در ویش وجه وزن کردن آوانیکه بیگم صاحب بیت شاهجهان را شعله اشمع
بدامن رسید اکثر بدین سوخت چراغان مشهور از مسلمان و فرنگی و هند که تا زمان شلن جهارت این
فن بود اقسام مراهم ساختند مفید بقناد مرهم یاسون در ویش مشهور بود که برای چشیدن جراحات
ففع کلی دار و طلب حضور شد و مرهم او بجز و بستن سودمند آمد و پس از شش روز اکثر جراحات
ملک گشت و بعد از بیست روز شفا و کامل دست داد شانی در آخر ایام زندگانی در شهر مقدس
گوشه انزو او گرفت و از سر کارشاهی بوظیفه بست تومان موظف گشت و در سنه ثلث و عشرين الف
متر و سه زاویه خاک گردید پادشاه سخن تاریخ است شانی شهر سخن باین شیرینی میریزد

چرخش است باد و زلفت نشکوه باز کردن	گلکهای روز حیران لب دراز کردن
دیگر برادر گرفتاری شریک ما کمین	مدعاگر شهرت حسن است یک رسوا نیست
ممدوح گزین جائزه قارون کست مرا	مرهم برای زخم زبان حود نیست
شانی دولت بکج کلان مائل است باز	این لاله را بطرف کلاه که میزنه

علامه حسن پیرشانی نیز شاعر بود و ثانی تخلص میکرد و بهند آمد بهمین جادو عین جوانی سنه سیج و ستین و
الف گرفتار مادم اللذات گردید محمد علی ماهر این تاریخ یافت ع حیف ز ثانی پاک زاده

شانزده از دست

چو آدمی بجهان نیت دل بهر که بندم	کسی ز صفی اخیال چه انتخاب نماید
شاهد بی نمک من که شرابش نام است	گر می صحبت او کرد که باجم چکنم
شیدا دیوانه گرفتار زنجیر سخن و شیفه رنگ و بوی این چمن است حکیم رکن کاشی که محاصر است او را با خلاص یار میکند و میگوید	

سیحار ایشید ایان عالم الفتی باشد	بخششید ابلگوید شعر گوئس در زمین سن
از طائفه تکلوه بود پدرش از مشرد مقدس بهند افتاد مولد و نشاء شید افتخ پورا نوزواج الکرار است ابتداء حال در سلک احدیان جهانگیر به شاه انشطام داشت و بعلو نم و اقطای می کاسیاب بود هنگامی که رایات جهان گیر باراد و شیر دکن لبند و ارتفاع یافت شید اقصیده در تیج قصیده لایه افوری که شیب آن در افندونی روز و کی شب است موشع بهرج خان خانان گفته ارسال داشت و بجا نزه گرانند فائز گردید قصیده مذکور پیش ازین در ماثر رحیمی دیده بوم بعد از آن چندی رفاقت خانخانان اختیار کرد و ایامی ملازمت شهریار بن جهانگیر بادشاه برگزید و در عهد صاحب قران ثانی شاهجهان در ذیل بنده گان بادشاهی درآمد خسر استغنی شده و در کشمیر گوشه گیر گشت و بعد اوجی از سر کار صاحبقت ران موقوف گردید و در عشره ثامن بعد الف همانجا شربت محبت چشید و قتی که قصیده خمریه گفت که مطلعش این است	

چیت دانی باد گلگون مصفا جوهری	حسن را پرورد گاری عشق را پیغمبر
علما بنا بر آنکه الفاظ شریف را در توصیف ام النجاشی صرف کرد و تکفیر کرد و بسع صاحبقران سانیه غضب سلطانی را در شتمال آورد و حکم شد که او را از مالک محروسه اخراج نمایند شید اقطع عذری ادا کرد و قول عارت جامی قدس سره متشهاد آورده	

از صراحی دوبار قفل می	پیش جامی به از چهار قفل است
این ابیات از آن قطعه است	

جهان پناهاش با بقدر جاه و جلال بوصف می ده سازن این دو مصرع خوش اگرچه لفظش عام است پیش خاص است چنانکه سیکش اسرار مولوی جامی بوصف می ز صراحی دوبار قفل می مرا بکفر چه نسبت بود که به زمینی	نیا فریده خدام تر اعدیل و نظیره که گشته و روز بان همه صغیر و کبیر بنحاص و عام بود روشن این جوهر منیر که هست گفته او دور از در تقصیر به از چهار قفلش خواند فارغ از تکفیر سخن چنین کند و هیچ نایدش بضمیر
---	---

همین تنهائی صحن آب انگور است بهر چه کش شده سرگرم هست باده او مرا چو شاه براند کج توانم رفت	بچشم مردم سخی پرست عبرت گیر اگر چه آن نبود در قطره شراب عصیر بگاه راندن از کف کجبار و دشمنشیر
--	---

این قطعه بوسیله یکی از مقرران از نظریه شاهی گذشت و موقوفی اخراج که بالاتر از صله از راست بعید آمد سرخوش گوید روزی در مجلس سخنوران ذکر این مطلع شنید و در میان آمد همه یاران خوش کردند - ه

بسکه نبکاشته اشکم رخ کاهی از خون	مژه ام بسته بهم چون پرباهی از خون
----------------------------------	-----------------------------------

فقیه گفت پیش مصراع خوب تر سیده بدیهه مطلع گفته بخواندم بسکه سیریز و سرشک از دیدگاه یاران بسته از خون چون پرباهی بهم مرزگان ما و خان آرزو گوید این مطلع بمطلع شنید انیسر سید بلیکه فها بین بیسج نسبت نیست زیرا که در زمین چنین مطلع گفتن مقدر و رشید ابو دوس و در مطلع سرخوش مصراع ثانی نمی تواند شد قتل متوالت گوید مصراع ثانی مطلع شنید انیسر سید که در مصراع اول مدعا همین است در باشد که چشم من از بسکه خون ریخت این مدعا بعبارت دیگر بیان کرده بر نهاد سخن ظاهر و لفظ نبکاشته بر بلیگانه افتاده که سامان نکاشتن بیسج ندارد کاش چنین می گفت ع اشک در دیده من نباشد راهی از خون بود از اینجا واضح شد که تزییف سرخوش مصراع اول شنید را بجا است و نیز مطلع سرخوش صاف و شیرین واقع شد قبول آرزو که مصراع اول علت مصراع ثانی نمیتواند شد محل قال زیرا که مصراع اول او لفظ بسکه و لفظ خون که علت بستگی مرزگان است دارد ظاهر برای همین آرزو قتل گفته و در کلام آرزو دلیل علت مدعا نمیتواند شد مدعا او اینست که این مطلع بمطلع شنید انیسر سید این مدعا دلیل چنین میخواند که حسن تعبیری که سابق دارد و لاحق ندارد و دلیل که گفته یعنی زیرا که در زمین چنین مطلع گفتن مقدر و رشید ابو دوس بجا مدعای مذکور نمی آید و انحصار گفتن مطلع در قدرت شنید انیسر سلم فقیر در وقت تحریر این غزل در مطلعین گفته ه تو عبث سنکری اس طفل سپاهی از خون بود بر زبان تیغ تو آور و گواهی از خون بود تا شود کشته آن شوخ سباهی از خون بود امنش رشک چمن باد آلهی از خون بود صید من تشنگی حضرت صیاد نبرد و چه قدر

مانند بود در تن بای از خون و گل میراب شود نیزه پیریش رخ او و روز نماید بطرفی که سپاهی از خون و قتل
عشاق باین حد چو قیامت باشد و بسبب یلها شد بسکوی توراهی از خون و سر خود نهد و خم خنجر و الا
کردم و چشم پوشید چرا خدست شاهی از خون و آب رو یافتیم آزاد ز چشم تر خود و سرخ
گردید مرا چهره کاهی از خون و و سیر اولاد محمد و کا حال عمره هم این غنزل انشا کرده

کرد و دامن خود سرخ کماهی از خون مدنی شد که تمنای شهادت دارم خون خور و طوطی بیچاره ز خوش حرفی خود بنفش باد و موسی ز خم چیدن دارد نبست اندیشه اگر قتل و کاسی بخوابد	باز ای قاتل بر هر چه خواسته از خون سیکشی دست چیر اطفال سپاهی از خون سید بد سرخی منتظار گواسته از خون تر شود نشتر فضا دالگی از خون ترسم آلوده شود دامن شاهی از خون
---	---

نیر عبد القادر مهربان اورنگ آبادی نیز این و بیت نظم آورده

چشم ساخته آن شوخ سپاهی از خون بسکه چون خنجر خود زود گذشت از سر ما	همچو گل دامن مرا خلعت شاهی از خون تر نشد دامن آن شوخ سپاهی از خون
--	--

خان آرزو گوید و یوان شیدا و اکرش جابا تار دلیف دال نظر آده مؤلف گوید فقیر را هم در عین
تحریر این صحیفه و یوان شیدا تار دلیف دال بدست آمده این نسخه قدری از ردیف فون و او و نا هم
دارد صاحب تاریخ صبح صادق روایت میکند که عدد اشعارش جصد هزار رسیده خدا و اند
دیوان مرتب او کج باشد اما او خود گفت رفت است

شعر جسته شیدا همه جامه شور است	نیست حاجت که بدیوان مرتب نگرید
--------------------------------	--------------------------------

نسخه که بدست آمده شتمبر چارده قصیده هر کدام طولانی از آنجمله یک قصیده در توحید و صفات
قصیده در مناقبت امیر المومنین علی رضی الله عنه و یک قصیده در مدح امام علی نقی رضی الله عنه
و یک قصیده در مدح امام موسی کاظم رضی الله عنه و یک قصیده مطلق در مدح آل عباس
رضی الله عنهم و یک قصیده در ستایش خانخانان و دو قصیده عاری از مدح و یک قطعه
متمم بعضی محنات فن بدیع و او در قصاید زمینهاست مشکل پیوده با وصف آن قصاید
را البسرح اطناب رسانده و در غزلیات هم زمینهای سخت طی میکند با اعتقاد فقیر

اختیار زمین سخت هیچ نیست که در سنگلاخ معانی تازه کم میرود اگر چه در سنگنای لفظ معنی را بزور سرگنجانیدن
هنری است اما در زمین شکفته ایجاد مضامین رنگین عالم دیگر دارد و فقیه انتخاب از نسخه مذکور براس
این صحیفه برداشت و بلب از آن کتاب فروشی دیوان غزل نقطه دیگر از شیدا تار و دلیف دال
آورد و دو چتر اشتراد آمد که علم این نسخه غیر نسخه اولی است اما مزاج آرام طلب از مشقت
انتخاب رنید که با این همه تحریراتی که در پیش است تنها بذات خود کار کرده میشود و استمداد از کسی اصلا
و خل ندارد و مع هذا انتخاب نسخه نخستین کم نیست بلکه بیش است این صحیفه را کفایت میکند

بیتوروزی سوی گلشن گر گذر باشد مرا	سبز و گل تیغ و طشتی در نظر باشد مرا
تازه سازم هر بحر چون صبح داغ خویش را	تا قیامت زنده میجو اهرم چراغ خویش را
لاله در گلشن سیه است و نرگس در خار	تا یکی از می توی بنیم ای باغ خویش را
اگر ترا کلیف می خوردن کنم عیبم مکن	باغبان از آب دارد تازه باغ خویش را
ز حسن و لسان با آن خط مشکین شد مغان	که شه بگشت و دادم در نظر گرد پاش را
جوهر یاقوت و بر جبهه ام رنگ و فاق است	تیره کی گردم در آتش گر بنید از می مرا
کیمیا گر میکند افزون عیار زر بر رنگ	پرتو خورشید سازد روی او ممتاز را
سالم باشد صحبت ما گرم و در میخانه است	از می و گل به بنیدلیم شیخ و شهاب را
ترا جو سفت و گل نبستی کنم لبیکن	کجا چو یوسف و گل میتوان خسید ترا
زر که در دست لیم افتاد نماند یکس	این جهان تنگدل نگر که چون دارم مرا
میشود از شانه شید از لف را آراشی	زیر دست ناکسان بودن شگون دارم مرا
گر ترا ما در ایام نه زادی چه شد می	ایکه در دل غم شیرین پسری نیست ترا
بیمجوی هر چند تلخ و آتشین خویش ما	از صفها مشاطه هر روی نیکو نیم ما
خا ز را بگذارد و نیاز ز پیش آورد	دو گانه را چه کنی آن یگانه ادر یاب
شب بچشم من خیال چشم مست او گذشت	تا کاشا دم چشم از پیش نطفه آموکد گشت
کی بود آینه ز رخسار کج فطران آسان بهم	زان سر مغرکان او از گوشه ابرو گذشت
که ادم مرغ اسیر از قفس صغیر کشید	که بلبلان همه منتظر از نوای بستند

ول	مکان لبایه دیوار بود دولت را	ول	چه تمت است که بر بازوی هاستند
ول	شیشه ساعت جدا و شیشه پیری جدا	ول	نیم ساعت شیشه پیری اگر شیشه بس بود
ول	بی اولم بلب دم شمشیر می شود	ول	ساعز بچشم من و من شیر می شود
ول	صد چاک دلش گشت زانده چو شانه	ول	نبردست که محتاج بدست دگری بود
ول	جان من دست من از زلف تو کوتاه بود	ول	چه کند آه اگر سوی گریبان نرود
ول	میرود سر زده اشکم زور خانه چشم	ول	ذوق آزادی اطفال ز کتب نگرید
ول	بسکه با چشم غزالان سرو کارست مرا	ول	شهر در چشم تماشائی من صحرای بود
ول	چو صبح جان بلب زهر و مساز جبین باید	ول	چو شمع پایجا در سوزن بازی چنین باید
ول	یک بوسه بمن بخش که گویم بملالت	ول	این میوه ترachel برومند که دارد
ول	ترا قدم چو بکشتی میان دریاشد	ول	بوصف روی تو ماهی زبان دریاشد
ول	مدال خاطر عارف کجا شود گردون	ول	که پل بهوش نه بار گران دریاشد
ول	بوالموس در بزم ادبی من دلیر بیا کند	ول	بیشه چون خالی شود رو باه شیر بیا کند
ول	ای آفتاب رو تو کجائے که صبح شد	ول	آخر چگونگی رونمائے که صبح شد
ول	یک غنچه ناشگفته مانده است در چمن	ول	ای دل تو ناشگفته چرائی که صبح شد
ول	نکو عاشق که هر دم طره یار دگر گیرد	ول	پسان مار گیران هر نفس یار دگر گیرد
ول	شب سیاه و مدیچو ناخن از انگشت	ول	کسیکه در خم گیسو یار پنج زند
ول	آگه نشد کسی ز بهار خیزان ما	ول	مانند گلبنی که بوی ران گل کند
ول	تو از هر حال خود رسم جدائی از چه آموزی	ول	ببین برابروی خود چون بهم پیوستگی دارد
ول	سر زلف تو ناگه آنچنان گیرد دل عاشق	ول	که سر را بر یاد رخواب کس را سایه بگیرد
ول	بمژگان اشک من طفلی بود نو پا بر مانده	ول	که تا خیز و زجا انگشت دست و پای بگیرد
ول	منم آن طفل تبی باز که از نرد مراد	ول	حاصل بافتنش مهره شمردن باشد
ول	زدست خار خا دل ز مژگان شیشمی	ول	چو ماهی خر قوه دیرینه من بر سوزن شد
ول	بی رخت در گریه چشم از سیاهی شد سفید	ول	سر بس مژگان من چون خورشید شد سفید

گرچه نتوانست ہرگز نقش فرزند بباد	ولہ	نامہ اعمال باز عذرخواہی شد سفید
تراز منگد لیہا چگونہ تنگ بود	ولہ	کہ کعبہ گرجہ بود محترم ز سنگ بود
حدیث شوق بجای نیرسد ہرگز	ولہ	زبان براہ تو مارا چو پای لنگ بود
می پرستان کہ ہدیوزہ دل دوست ہنند	ولہ	چشم یار اند کہ مخمور ہم ہست ہسم اند
ہمہ چون خوشہ گندم گرہ از حسرت ہم	ولہ	نیز ما خوردہ بہیلو ہمہ از شست ہسم اند
بحال دوستان پرداختن اولی ہست درخت	ولہ	چو باشد خشک لب از غم چشم بدان آہ
مرد آزاد بغم راستی از دست نداد	ولہ	سر و ہر چند کہ شد پر قہر او خمید
عذرخواہش صفر باشد بر رقم چشم ہوش	ولہ	مغلسی گر خندہ بر حال تو نگر حسینہ ند
مرا چون بوالہوس بنید نماید رنگ بر بستر	ولہ	کہ بر صراف چون چشم انگند قلاب بیل زد
زلف گرزنجیسہ عدل آمد چہرا	ولہ	نیست جزمید او در دیوان حسن
دراخت گرز روی چہل نادانی بدانا	ولہ	بآن ماند کہ مژگان سیزند بر مرد یک پہلو
آزادگان اسیر تو گشتند سر بسر	ولہ	بر ران آہوان حسرم داغ کردہ

من قصیدہ المنقبۃ

بیا ای غزل گو عنزال سرائی	تو کی گل نہ بلبل غزل چون سرائی
تو ای لبیت تا بہ گوشش من آمد	ندارم سرخویش از بے لوائی
ز خوبان شہر و غزالان صحرا	فدایت ہمہ شہری و روستائے
چو آب و ہوانا گزیرست و صلیت	کہ در چشم آبی و در دل ہوائے
بہ لرزندگی من بہ سیلاب ماتم	بارزندگی تو بہ از کیمیا
اگر نرگس از چشم سست تو لافد	ز کوران نباشد عجب بہیمیا
تو گر آفتابی کہ بر من بتا بے	و گر نیز خوابی بحشم نیایے
تو بیگانہ خوئی و ہرگز ندا غم	بجز تو کسی در خور آکشتائے
ز زنجیر کار کلیدار نیاید	تو پابند کیسو چہرہ ادکشتائے
چو بند حکیمان برودل نوازی	چو حوت سفیمان بخوجا نگرزائے

بیدار تو میوزم آری بسوزد
 بزلف اگر بگیرد بالاس سرکش
 مدد و عده وصل دیگر بشوخته
 بدین بختیگیا عجب خام کارے
 نپرسی چرا من چسبم دست دارم
 نیای بیرون از دل تنگ عاشق
 بفرمان تو سر نهادند یکسر
 جهان بادشاہی که باشد مسلم
 علی دے سرور برود و عسالم
 ز بیم دم تیغ او کینہ جو را
 بسر پنج زورمندش نباشد
 اگر عدل او شکند دل ستم را

جواز انگبین موم باید ر بائے
 به پیری مرا سجد و ہم عصائے
 چو از ناد باغوی خود بر نیائے
 بدین سخت روی عجب ستائے
 نگوی که با من تو دشمن چرا ئے
 که دانسته افتاده در تنگنائے
 مگر نائب شاه منیران وائے
 بزرگی و قدرت بر و جز خدائے
 که چرخش ستاید بان کبرائے
 کند هر سر مو تن اثر دوائے
 کسی را دل دوست زو آزارائے
 کے از سنگ آید برون و میائے

ایضا

کاشکی دست من زیان بودے
 چه شدی هر کجا سخن رفتے
 گر ز رفتی بر آسمان علیے
 راستی گرد و آتیه میداشت
 گر نیا سختی بدون عالے
 فلک از جنبش اربیا سووے
 گل شدی بلبل از بخورده زر
 گر نبودی تمیز تا کس و کس
 نشدی بند مسکن طاو کس
 جوهری گرد داشتی شمشیر *

تا مهر کار کام را ن بودے
 پای انصاف در میان بودے
 زین خزان با که هم زمان بودے
 سرو چون آب جو روان بودے
 مغز بیرون استخوان بودے
 دل آسوده در جهان بودے
 تا خردمند خسرده دان بودے
 کاه را ترخ زعفران بودے
 مار را خاتمه اصفهان بودے
 از چهره بند استخوان بودے

گر ز فتنی ز که جفا بر سر رمد را اگر گسیند و دسیس بر د بو تراب آنکه متدرو ملکینش بود پاینداری و سر فرازی را عدل او گر جهان پیرورد گر بر زمش فلک نهادی پا کلک او شد کلید و رنه خرد صحر او گر نداشتی در دل	پیل چون رام پیلان بود گر نه در سایه شبان بود گر نه سرایه جهان بود نه زمین و نه آسمان بود مهر پر دستم جوان بود سر خورشید بر سنان بود تا ابد قفل بر دمان بود دل کس از چه شادمان بود
--	--

ایضا

ای لعل جان فراقی تو سرایه گسر گوئی که جوهری ز شکر خنده تو یافت نقش دیان تو بدلم کار گر بود دشنام و بوسه در دهن تو سرشته اند یاد میان تو و دل صاف عاشقان قدرت بر راستی همه قول پیبر است	در خنده داد پرورش گوهر از شکر از روی امتحان لشکر شستن گهر چون نقش خاتمی که بموم است کار گر لیکن که آگه است ز لغت بر خیر و شر هرگز چو سویی کاسه چینی نشد بدر خط تو چون کلام آملی است معتبر
---	--

این بیت را غایبانه گفته است عفا الله عنه

نادیده ام سواد خط عنبرین تو عشاق را ز جور تو مانند برق و ابر از بسکه خشک گشته تن من بروی زرد هر کس که لب ز ساغر لب ز تر نکرد حسن تو فرو و آب دو چشم من نه و دازد از زلف تست پیش بدل مهر ابروت	ول هرگز چو خامه روز سیاهم نشد ز سر هم خنده بی نمک شد و هم گریه بی اثر نقش چنین چو سکه ماند بر دے زر بے بهره ماند از اثر فیض چشم تر اندر آید آب بحر ز افرازش قسم چون تیغ از علی بود و دتره از عمر
--	--

این بیت دلالت می کند که شیدا از به نفع ضعیل داشت

از حسن بارنگنه از گین نشیند ام
 باشد سرشک بر رخ او نقشان من
 بر روی خاک خنده زنده تیغ آفتاب
 عاشق بختی تو از راه اضطراب
 مادر خمار و می بسترناک موج زن
 باشد چگونه صحبت ما و فلک نبسم
 از بسکه دست بر سرم از غم گمان بری
 لیکن چرا غم بود از جور روزگار
 شاه جهان علی نقی پیشوا سیدین
 جوش کند پای هر کس رعایت
 از حلم اوست پیکر آئینه رانستار
 ره نیست صبح پاک نفس را به صفتش
 در حق مهر اوست که گویند قد و جب
 اگر سرو پاد غم تو کردی تمام عمر
 شایخی است نیزه تو ز نخل ظفر که هست
 بجزوهری که تیغ ترا گفت چون بلال
 گردون بجای بیضه بود زیر بال او
 از مدح آستان تو آب زبان و دم

ز گین لبان گل شده گوشتم ازین خبر
 چون نامه لبند بر بر مرغان نامه بر
 از سرم تیغ آن مرده چون طفل بی هنر
 نازاده همچو طفل سرشک است در سفر
 ماتشده ایمر و آب فرو رفته از گه
 سنگین دیم ما و سپهر است شیشه گر
 دستم ز سر و مید چو مشرکان چشم ترا
 از دولت حمایت آن شاه دادگر
 که عزم اوست جنت باقبال راهبر
 چون قسمت خدا که بر اعضا که جگر
 و عزم اوست بر سر مو شانه را گذر
 کان پرده دار باشد و صبح است پرده دار
 در باب کین اوست که گویند قد گفته
 بودی چو گردباد بکر لبسته در خنجر
 روز تلاش از سر بدخواه بارور
 هرگز نکرد من سرق سر سو زن از جگر
 غنای هست تو بهر یاکشاده پر
 را انسان که آب تیغ دیدم مردا بگر

الیه

جهان را رنج و راحت دان و دور جهان با هم
 دو نادان از خواری نمکسار یکدگر بینی
 کسان از عیب باشد سیر ناکسان بودن
 بجز ابروی خوبان از قفسه در سر آورده

که دار و زنی و منی چه معنی سخنان با هم
 و خرسایند از خارش چو دمی و پستان با هم
 که ناچار از خطا گوهر است در لبان با هم
 ندیده چشم پیوسته و دیار مهر بان با هم

ز روی بیل کیمیر میجام و ناودن باهم بنو دوست و نیاخته آید و آتش بیگان باهم که نختند محبت او آینه بین آینه خان باهم که آمد با چیمیر چون دو پیکر تو آمان باهم	لب شک و ز بان شکسته می سر از این را اگر بیا طالب داری کجایت بدست آید مگر دوست احسان شنشاه جو افریدی وصی احمد مرسل علی ابن ابی طالب
---	---

از محالض دوست

ماند لبه خامه من دردمم تحسیر این خط نجات آمد و آن سایه و نجیب آن بحر کار آمد و این منقبت میسه	تحریر یک سر زلف تو بر صفحہ درخسار آن ناریه ساز و آن صفحہ دل را این چشم کند روشن و آن تیره کند کشت
---	---

شیرخان در تذکره خود مینویسد که شنید او در علم عروض و قوافی ضرب المثل بود و میگوید در دیوان شنید

غزل نسبت بوجود است که مطلعش این است

رعد من تنگ تو نبشگافت باشد	گردل اثر غیر سخن یافت باشد
----------------------------	----------------------------

و بآقی این غزل بعضی مصاریع وزن غیر وزن مطلع دارند و بعضی مصاریع وزن را الوداع گفته اند

حسن مطلع غزل این است

چون من کسی نگفت ز تیزی خوی او	کورا زبان چو خامه ز لبش گانسته باشد
-------------------------------	-------------------------------------

مطلع غزل بحر هزج است تقطیعش مفعول مفاعیل مفاعیل فاعیل فاعیل و مصراع اول حسن مطلع بحر مجتث است تقطیعش مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن و مصراع ثانی حسن مطلع ناموزون است باقی غزل خوش نیامد که بر زبان سلم آرم گمان فقیر اینکه مزاج شنید از ماند ساز نداشت لهذا عالمی با او در مقام مخالفت بود غالباً کسی از راه بسته غزل کذالی بنام او گفت الحاق کرده والا طفل در استان که ادبی موزون داشته باشد چنین خطائی کند شاید که شاعر زبردستی عمر با خدمت سخن کرده باشد این قسم خطای فاحش چگونه از وجود می آید و در دیوان غیه غزل است که مطلعش مانند که تقصیر در مناظره مشهور شیخ فیروز واقع شده و آن چنین است

گر کشاید بوجو ادست بر شبل کند	در بشویر و بدی قار باهی گل کند
-------------------------------	--------------------------------

و درین غزل این بیت آمده

من بخت حرف آن خال و زخمندان سر کنم	ساحری چون حرف باروت و چوبایل کند
چو کند بنده که بر جگر محمل نکند	دل اگر تنگ شود مهر تبدیل نکند
سحر گویند حرام است و دین اندولی	چشمش آن کرد که ماروت بایل نکند

و مثل ظهوری ترشیزی که میگوید برز باخم داستان کامل است بگر نفسها و دست بندم سنبیل است
در دکن چشم فتون ساز تیان بیلاج خواه از سباحران بایل است به صاحب برهان قاطع
مینویسد بایل بر وزن قاطع شهر سیتی است و عربی است در کنار فرات بر جانب شدتی واقع
شده و بنظم ثالث هم آمده است مؤلف گوید بایل بنظم باعمل قائل است در قرآن مجید یکسر با آمده
و صاحب قاموس گوید بایل که صاحب موضع بالوراق الینیب السحر و الخمر و صاحب برهان
قاطع خود میگوید که لفظ عیسی است پس بنظم با از کلام عیسی برضو عرفی شیرازی بایل
را یکسره یاد را شناسد خود کبر آورده بیت از و اینست **دل مارا بغسون جادو بایل بنده**
هم که از بهر وفا جان ندهد دل بنده در خان آرزو این دو بیت را که می آید در مجمع النفاس بنام
مشید انوشته حالانکه از محمد قلی سلیم ظرافتی است و در دیوان او موجود است

حسیر تنگه مارا باب می یافتند	گمان ما شب ما شب می یافتند
بمشق خواب طلب نیکنی بر و ایدل	بکار خانه محمل که خواب می یافتند

شوکت محمد اسحق نجاری صیغه در اعیان فصاحت است و طلای حیدر فروش معین
بلاغت سببیکه سخن از دست افشارش و نفوذ معانی متاع روی دست بازارش پدرش صراف
بود از نجارا و را بکتاب نشاند و تبرهیت کوشید چون لبر حد تمیز خرابید پدرش دکان حیات را
تخته کرد شوکت به شغل پدر کسب معاش میکرد و در آن ایام کلام مرزا ضابط در آن دیار تازه رواج
یافت شوکت که طبعش موزون افتاده بود باستماع آن اشعار خطی بر میداشت و خود هم گاهی
نقد سخن از کیه طبع بیرون می آورد و نازک تخلص میکرد آخر شوکت قرار داد و دین باب میگوید

سند نشین خاکیم عالی مقام فقیریم	آمد زبده فیاض شوکت خطاب مارا
---------------------------------	------------------------------

روزی دو سوار از یک پیش دکان او بیکدیگر رسیده ایستادند و بگرفتند زدن مشغول شدند اسپان ساجد

او را پامال کرده از هم پاشیدند شوکت حرف ناخوشی بر زبان آورد نااضافان بدشنام و نازیاده
 اذیت هارسايندند شوکت بشور آمد همچنان ساعت دل از وطن برداشتنه راه خراسان گرفت خان آرزو
 گوید از کلاش استفاد ميشود که بنده آمده لکن تا کابل موکف گوید تا بهر استنبط آرزو این سمیت
 شوکت است ۵

شهر و حوالیش بود یک سبزه زار حسن بنز

بهر سیر میبند چون شوکت ز کابل بگذرد

شوکت بکابل نیامده و مضمون کابل محض برای قافیه آورده و اله و اغستانی مینویسد شوکت
 در هشتاد و نه برات آمده نخست رصفی قلینان شاملو که بلیکریگی آنجا بود رسیده به بلخ بسیار
 یافت از آنجا بمشهد مقدس آمد و ز ابي سعد الدین محمد وزیر خراسان نیز کمال محبت و رعایت
 نسبت بحالش حری داشتند انتهی کلامه شوکت سالها در هرات و مشهد مقدس پاییز تر اسعد الدین
 پسر مراد انجام شک آبی در میان آمد شوکت سرو پا برهنه به خراسانی در گردن سری به
 صفائان کشید و در مقابری که منسوب به زار شیخ علی بن سبیل که خارج حصار آن شهر است
 پایه اقامت افشرد اول باب کمال و خوبان عصر بر میخورد آخر در اختلاط خلق بر روی
 خود سبست بسیار کم حرف میزد و در سه روز یکبار بلب نانی افطار میخورد اندک اهنزال بوشه
 از حد گذشته بود و ندی که از خراسان پوشیده آمد نالفس باز پسین تبدیل نیافت و بعد
 رحلت همان راکفن ساختند شیخ محمد علی خرین در تذکره خود سال وفات او سنه سبع و مائه و
 الف نوشته و صاحب مراهه الصفاحه احد عشر و مائه و الف بعد انتقال در خطبه به سکن
 خود مدفون گردید و قتی که از مشهد مقدس عازم اصفهان شد قصیده در منقبت امام رضا
 رضی الله عنه گفته بر آستان اشرف مرخص داشت مطلقش این است ۵

آشیا نزار دم آتش ز گلستان رفتیم

کردم از برگ سفر بال و زربتان رفتیم

تیسر عبد الباقی اصفهانی نقل کرد از زبان شوکت شیعینم گفت شبی امام رضا رضی الله عنه در
 شبستان رویائے من تلیثه فرمود و قصیده مذکور را بر زبان مبارک تحمید نمود و این صله
 بالاترین صلوات است میر رضی اقدس شوستری که ترجمه او در سر و آزا و سطور است بیان نمود
 که در ولایت سبکه از طرفه که در مصوری دستی داشت این مطلع شوکت را که ۵

غم عشقت ز بس بگذرخت جسم ناتوانم را	همای عشق گدازد و تپه بند مستخوانم را
بر ورقی نوشت و تصویر کرد یعنی صورت شوکت در کمال نداشت و بالا و آن صورت بجا پیش چشم هما	عین که کشید و چون این تصویر غایتی داشت در جمیع مردم می نمود و طابع را در شکفتگی می آورد و دیوان شوکت حاضر است قسطل از دوکان این صیبری داخل خانه عامره نموده میشود
دل از نظاره گلشن خرم بود ما را	که گل زین قفس دل نشین بود ما را
بیرون ز فتنه حیرت ما از غبار ما	باشد ز موم آئینه شمع هزار ما
چسبیده اند چون گل رعنا بکدگر	از شند خنده تو خزان و بهار ما
پیشانی ز کار خویش دارد دلت دیگر	و له دمان از نیک شیرین بود انگشت جانما
شرم او نگذاشت کز دل سرزند را ز خون	و له مهر از چشم پرزاد است این گنجینه را
از کسم نبود درین محفل تواضع در نظر	و له مصرع بر لبه من مینماید جامه
قلم ز شاه هاشم زدست می افتد	و له بجای نامه برد هوش ما کبوتر ما
ترا بی حسن باطن ز نیت ظاهر چه کار آید	و له چرا تصویر یوسف میکشی دیوار زندان را
باشد رقیب انجن آراسه گل خان	و له شمع است چشم دیو پر کینه مرا
بود اسید شکر خنده ام ز بد خوئی	و له که تلخ آب حقیقتش ز زهر و شام است
صبح سپید میدوید و عید خورسندی نماند	و له خنده دندان غار را استخوان بندنی نماند
هر که دارد جلوه رنگین دل مای برود	و له بابل مارا گل تصویر از حب اسیرد
فقط لما بن قوت گرفت از صنف پیرها	و له قدم گشته من حلقه زنجیر من باشد
می نظاره تنهای کشی هم بزم خوشیم کن	و له تر از خانه آئینه بزم سرم که خواب آید
مراسم باغبان تلک کنی آب از نگاه خود	و له گل بو کرده ام دیگر نمیدانم گفاه خود
چو سان باشد بدم حلقه آغوش آراش	و له که می آرد و بوج آب نگین را شوخی نداشت
محیط شعله خطرناک و من رساده دلی	و له ز نخل بوم ترا شیده ام سفینه خویش
عهد شباب رفت می سال دیده کش	و له ساغر طاق ابروی پشت حمیده کش
بخط بار رسد نسبت روحانی من	و له آن سفالم که ز خاک مدام ریختم

درین میخانه چون کس حریص می نیباشد	که چون نرگس بهر انگشت خود بیانه دارم
از لب من کی فغان دلخواه می آید بردن	نالام از نالوانی آه می آید بردن

مؤلف گویندین بیت مستفاد میشود که آه از ناله کم است

منظم بنیا گشتم شوکت ولی گل میکند	وله	جام می چون بچه نرگس ز دست تنگ من
برآمد آفتاب از جیب زلف عینین او	وله	بود صبح قیامت خانه زاد آستین او
زالال گوهر از فواره یاقوت میجوشد	وله	کند از آستین بیرون چو آن گلگون بستی
دوروزی شد که محروم اند محمودان ز دیارت	وله	چرا کم بینایی چون می ته شیشه ای ساقی
نسبت یکشتی ورنه بهم گشت درست	وله	زاد حصونه را دختر زر گفت ابوی

مؤلف گوید موافق قاعده عوبیت الی باید حذف نه ابوی چنانچه صاحب کافیه گوید مضافه الی عزیرا التکم بالواو
 و لکن فقیر که زیارت حرمین شیر لقیتم رقم دیدم که عریان ابوی بواو تلفظ میکنند پس کلام شوکت موافق محاوره زمان
 حال واقع شده شاعر بگوید محمد بلگرامی سلمه الله تعالی خلف الصدق میر عبد الجلیل مغفور اند و در جاسعیت
 فنون یادگار والد برده ربلی چراغی که از چراغ درگیر دیشل اول جلوه مینماید و عکسی که از صورت شخص
 پذیرد مانند اصل نظیر می آید ولادت آنجناب چنانچه در هم ربیع الاول سنه الهی
 دمانه واقع رود و ادعای روز در بلگرام برسد اندک ده مرتب نشین اند و جمعی کثیر از موافق
 فوائد و الارینه در چین در معالی قصیده عسلی دارم در آنجا میگویم

نور کاشانی

شمس انار تنها عبور صادق	بالا از منهای صبح کاوب
-------------------------	------------------------

ترجمه مقدس تبصیل در مآثر الکرام و سواد و آواز و نوح افزای سواد گردیده چون ایشان
 از اساتذہ فخر اند این صحیفه نیند بنام والابلند پایه شد و چند بیت از دیوان ساجی

صورت تطبیع نذیریت

جگر بریز من یار غمگسار مرا	سموم بجز خزان کرد نو بهار مرا
اگر چه از نه نو چرخ ناخن دارد	دست گره نتواند کشود کار مرا
یکسان شده رفیض جنون نیک پیر مرا	دست ارادت است مگر دست رد مرا
دل از خار خار عشق او در گستان مرا	نفس از سینه من بوی گل آید زستان مرا

دوران گلشن که سر وقت جانان شود پیدا	وله	بیک طوق قمری دیده حیران شود پیدا
شاعر برنگ نغچه تصور میسندیم	وله	یک خط در جهان نه شگفتیم یا نصیب
می خور کف یار که عید است و بهار است	وله	باقی همه بگذارد که عید است و بهار است
ای زاهد غافل چه زنی دست تبتیج	وله	بیعت پس بدار که عید است و بهار است
نیست در عالم دون غیر موس کار و دست	وله	هست این طحال تل رشته ز تار و دست
چشم دل چون غنیت بنیادیده ظاهر چه سود	وله	بمخو ز گس در میان باغ بیدارم بخت
چند شاعر از خدا غافل شدن	وله	هندوی گویم نه آلی نیک لاج
نمود زاهد سکین و طیفه گنج انوش	وله	بمن رسید ز پیر نغان دعا که قدح
ز قتل شاعر بیدل چه طرف بر بسته	وله	جز آنیکه کرده ای دوست طرف و ناظر
در صحن حین خوردن صبا مزه دارد	وله	بالا که حرامی حرام مزه دارد
شب که در بزم وصالش صحبت ستان بود	وله	دست من در زلف شاکش کجای شانه بود
پیر و که زلف او را آشفته تر دارد	وله	هزاران نکته باریک در مو که دارد
بجز اشک ندامت نیست حاصل دل و وقت	وله	صدف از گوهر خود مایه صد چشم تر دارد
شور به عالم ز رنگ دان تو یابند	وله	دل نیز کبابی است که در جوان تو یابند
فریب سوخته صندل ماه ای یار نگین دل	وله	علاقه در سر از فیض زانوی قومی آید
وقت آن شد که گل دلاله دیدن گیرد	وله	از نیم سحر می سر و خمیدن گیرد
سر و در باغ زند شهباز قمری بر سر	وله	چون جلودار به پیش تو دویدن گیرد
گر کند بخت تو ای شاعر خوشگوار	وله	شعر رنگین ترا یار ششیدن گیرد
بوسه آن رنگ چمن می آید	وله	نکبت باد بمن می آید
که نشینی در پناه چرخ گر غافل نه	وله	رخه ما و در تمام این گفندنا استوار
رو چشم در انجمن چون شمع در زیر نقاب	وله	بر دریدم پرده ناموس مستورم بنور
گیرم که دل از کشاکش زلف بر آمد	وله	با سلسله خط مغیر چه کند کس
خط نیست رو غادر آینه عذارش	وله	عکس است جلود پیر از زلف غنیش

چند گوشتی کریم چون طعم طی	وله	قل هو الله و تم الامتلاص
عشق را با خرد خام چه طلب چه غرض	وله	عاشق دل شده و نام چه طلب چه غرض
دل آنز روی غیر ساما موده بود	وله	آورد کاروان خطا شکنا ب حنط
چو نیست شوق ز لگاشت لاله از چه خط	وله	بیم عشق ز نظاره نگار چه خط
میرود تا آسمان آرسوز دل و دم چو شمع	وله	تا بنیا سودم ز جهان برگزینا سودم چو شمع
عند لیسان در قفس زاری کنند	وله	میکنند بر شان گل گلبانگ ز ران
مرد صاحب دل چو غمقا پیچ جاسپیدانند	وله	مدت گزیده ام گرد جهان چون کوه قاف
عینش ز فیض عشق مقام بلند یافت	وله	همواره سیر چرخ کند شهسوار عشق
در بان دل با چه قدر ریشه دوانند	وله	آن قامت دلجو که نهالی ست مبارک
بیم محبوب ندارد بقدر رنگ خا	وله	بعد سالی سیمای روی خود یکبار گل
جنونی کو که آشوب قیامت در سر اندازم	وله	ز طوفان سرشک خویش بگری و بر اندازم
در دماغش از می یکساله اگر بوی رسد	وله	ز ابد صد ساله از مسجده حجاب آید برون
تازه شد باغ محبت ز گل نامه تو	وله	در جهان خاصیت ابرو بد خانه تو
ز حور دلم ز نار خدنگی که واه واه	وله	دار و بیا شقان سده خلی که واه واه
دستم بگیر گچ ترا باز و قوی است		پایم رسیده است بستگی که واه واه
عشقت کشیده است بگرداب محنتم		افتاده ام بکام ننگی که واه واه
شاعر کف نذا و غم بیا رنگدل		دامان او گرفت بچینی که واه واه
رشته تقوی گستم یلی	وله	بر کس ز نار بستم یلی
در رخ او دیده ام حسن از دل		آئینه آمد بدستم یلی

بعد قم خزانة عامره میر سید محمد قدس الله سره شب هشتم شعبان سنه حشر و ثمانین مائه و الف
در بلگرام بختة الماوی حسد امید و در بایع خود واقع محمود نگردد فون گردید مولف در مرثیه آنجناب
قصیده نظم کرده و این مصراع تاریخ یافتن رع رفت قدسی جهان سید محمد از جهان :

صائب مرزا محمد علی اصفهانی امیر الامرا کلام است و اقرا زنده رایات عالیات اقلام امام اکرمه عانی
 است و مجتهد علماء سنجانی اگر او را رابع رسل ثلاثه شمران گویند بجا است پدرش از کدخدایان تنبازره
 عباس آباد اصفهان بود میرزا در دربار السلطنه اصفهان نشو و نمایافت و بعد وصول سن تیز ابرام
 حرمین محترمین بر سبت و شرف زیارت علیا اند وخت و یا بیران و یا برگشت و با وصفی که بنی المذهب
 بود در میان ایرانیان کمال احتیاط عقائد دین و حفظ اسرار علم و یقین مقبول خواص عام گردیده
 چنانکه باید و شاید زندگانی فرمود و در حرمین خود از حرمین مکرمین قصیده در سبقت شاه خراسان
 انشأ نمود و چنانچه یکی از ان آیات است

لله الحمد که بعد از سفر حج صائب	عهد خود تازه در سلطان خراسان کردم
<p>و در عین شباب آخر عهد جهالگیری متوجه هندوستان گردید چون دار و کابل گشت ظفر خان که به نیابت پدر خود و خواجه ابوالحسن نرینه تپی تا غم کابل بود مرزا را در دام من خلق خود کشیده و او را مقرر کردانی بر چهره شاکسته بتقدیم رسانید میرزا نیز عبدالحی نام او را تا ابد الایا در زنده ساخت و چون حکومت کابل در او اکل جلوس صاحبقران ثانی شاهجهان لشکر خان تفویض یافت و ظفر خان با دراک عتبه خلافت شتافت میرزا نیز در رفاقت ظفر خان بسیرمند غور امید و چون آیات صاحبقران در سنه تسع و ثلثین و الف جانب دکن با بتر از آمد میرزا با ظفر خان و در رکاب سوکب سلطانی سری بدیار دکن کشید و در ایام اقامت بر مان پور پدر میرزا خود را از اصفهان بهندوستان ساینده تا اورا بوطن مالوف باز گرداند چون خبر قدوم پدر میرزا رسید قصیده در مدح خواجه ابوالحسن و ظفر خان مستحکم شده عار در حضرت انشا کرده گذرانید اتفاقاً سوکب صاحبقران غمگین در سینه احدی و اربابین و الف از دکن به اکبر آباد عطف غمان نمود و میرزا هم محرم سنه اثنین و اربابین و الف ظفر خان را حکومت کشمیر به نیابت خواجه ابوالحسن مقرر گردید میرزا محمل سفر با ظفر خان برست و پس از گذشت کشمیر تحت نظیر هندوستان را وداع کرد و به دار السلطنه اصفهان رفته آرام گرفت و تا آخر ایام حیات نزد سلطین صفویه در کمال تکریم و تجلیل زندگی کرد و در مدائح ایشان قصاید غزلیه و خست تا آنکه در سنه ثمانین و الف جهان گذار شتبی را گذار داشت و در اصفهان مدفون گشت مؤلف گوید</p>	
عند لیب عتبه پیر و از فصاحت صابا	رفت زین عالم بسوگر و نه دار السلام

صائب
 مرزا محمد علی

خاصه از دانشاگرد سال جلالتش	بیل گل از بنت صائب عالی مقام
مرزا در بند بانواب جعفر خان که در او اهل جلوس خلد رکان وزیر اعظم شده بود دوستی داشت چون از این	بایران برگشت از اینجا این بیت با او نوشت
دورستان با حسا پاکردن بهت است	در نه هر تخیل به پیای خود تخرمی انگذ
جعفر خان پیچیدار روپیه و بعضی گویند پیچیدار اثر فی با وارسال نمود قداری اشعار مرزا که فقیر خوش	کرده و بر بیاضی نوشته بودم در اینجا بشت میکنم
جذبه عاشق اثر در سنگ خارا میبکند	و له کوکین معشوق خود از سنگ پید میبکند
مینت از منصور گردان سیگوید سخن	و له از زبان شمع این پروانه میگوید سخن
شود در و خلاقی هر کرا الله میخواند	و له نگر و در گوهر میخکس تا شاه میخواند
جان شاتاقان عبا جسم را صر صر بود	و له زود تر از خود شود شمعنی که روشن تر بود
از سعی کار عشق شود خام بیشتر	و له پیچید بمرع بال فشان دام بیشتر
بسته است چشم روشن از سیرال مارا	و له چون شمع ریشیه باشد در سیرال مارا
در کار عشق سعی چو سحر میبکنم	و له مشق جنون ز خانه فولاد میبکنم
تا که اتمت شهید سنگ طفلان کرده است	و له بید مجنون گیسو ماتم پریشان کرده است
نه آن خیمه کم از قحط خردار از بها افتم	و له همان غورشید تا با نم اگر در زیر پا افتم
به حالت که باشد گرد گشتن چون صبا گردم	و له نیم نکست که از گل در پریشانی جدا گردم
چشم بر صنع الهی باز کن لب را به بند	و له بهتر از خواندن بود دیدن خط او تا بند
روی گردان شود محمول از دشمن پیش	و له آخر آغند به بالین نفس می آید
گناه ماست شب و وصل گر بود کوتاه	و له کند بموسم حج کعبه جمع دامن را
شمار حسن تکلیف شیوه عشق است بینا	و له پیاپیان تار سدی یک شمع صد پرده میبند
دلم به خطه از دانی بدایع دیگر آویزد	و له چو بیماری که گرداند زتاب در بالین را
تا نظر واکرده ام چون شمع در بزم وجود	و له گرید از هر سر میوم بر اه افتاده است
ناخن هر که بخوشتاب جگر رنگین نیست	و له دیده داغ مرا ماه محرم باشد

حسن از گستاخی مافست دزیر تقاب	وله	شمع در خاقوش از قیابی پروانه شد
با اهل در و کار بود دایع عشق را	وله	بر برگه که عطر ندارد و گداز نیست
ندانم سنگ از دست کد این طفل شام	وله	که دارد در جیون آونیه بازار بی غنم
تا بفرگان آن نگاه گرم در دل کرد جا	وله	این خدنگ جانستان سینه تابشست
در خور پروانه ام بزم جهان شمی نشست	وله	سوختم از گرمی پرواز بال خویش را
ز شوق بیستون آینه را بر سنگ درین	وله	خوشا کار که بر آتش نشاند کار فرما را
روشن شود چراغ دل ما ز یک گر	وله	چون رشته نای شمع بهم نرند ایم ما
بلبل عبث بخورده گل حشیم دوقه است	وله	بر هر زریکه سال نگرده ز کوه نیست
بیش ازین برگرد سرگشتن چنین سوانج	وله	این نای خام را پروانه در محفل گذشت
هماندم شایان عیب میگیرند از دستش	وله	اگر صد نسخه از خسار او آینه هر دارد
توان بکوه عمه دل ما را شکست داد	وله	از فیل مست کعبه محاسبان میکنند
بست میتوانی قطع کردن آسمانها را	وله	چرا با اینچنین تنی نمان زیر سپر باشی
عاقل از دشمن عاجز بجا با گذرد	وله	مشوای آینه امین که نفس کوتاه است
در فکر زن پیش که این رخ نه ساد	وله	در خون گرم غوطه دهد جاسه مرد را
سپند می را بتعلیم دل نام زد فرما	وله	که آداب نشست خواست در محفل نمیدانم
دامن کشیدن از کف عشاق سهل نیست	وله	یوسف ازین گناه نبردان نشسته است
این کمال را لب اظهار خامشی است	وله	منت پذیر ماه تمام از هلال نیست

روزی در مجلس نواب نظام الدوله نام خبک شهید مرحوم برین بیت هنگامه مایه پاشید
 حل معنی تقریری بیکدیگر و بجای نمیرسد فقیرم نمیردم تا آنکه معنی بیت بخاطر رسید آن وقت بر نواب
 و همه یاران عرض کردم همه زبان تحسین گشودند ملاحظه این بیت فقط ماه تمام است که تقریر بیا
 و همین انتقال بیدر میسند و گمان فکر پاره میشود و مرد از راه در اینجا شهر است و از ماه تمام شهر می رود
 و هلال را لب اظهار تقریر میکنند و میفرمایند که ماه سی روزه در اظهار کمال خود منت هلال نمی پذیرد
 که روز سلخ پیش از طلوع هلال معلوم میشود که هر روز او کمال رسید بخلاف شهر است و نه روزه نقل است

که میرزا هرگاه این مطلع فرموده

مهر و من طرح نو انداخته یعنی چه	جامه رافا حتی ساخته یعنی چه
---------------------------------	-----------------------------

یکی از فضلا و ابرار اعتراض کرد که یعنی چه بصیغه غائب نباید یعنی چه بصیغه مخاطب باید زیرا که درین شعر خطاب مستقیم است میرزا را و جواب نه شد درین مقام نقلی و بجز سبیل حمیت تعلیم می آید که در حق درج بسی فاضلی این شعر خواندند

گفتش بنشین چشم گیت منشی قشیم	برو از من رفت و قول بدگو هم نکرد
------------------------------	----------------------------------

و گفت و قوی یکی از نشستنی و نشستنی ضرورت است و الا ارتفاع لقیضین لازم می آید و آن جا که فقیه گفتیم که مراد عاشق دایمه مطایفه مبعوضه است و مقصود بر دایمه مطلقه سائبه و معشوق بر مطلقه عامه که لقیضین دایمه مطلقه است عمل نموده یعنی گاه نشست و گاه نه نشست پس ارتفاع لقیضین لازم نیاید مگر آنکه چون سائل فاضل و سوال سلسله شطرنج بود جواب هم بر طبق آن داده شد این مطلع میرزا مشهور است

غیر حق را میدی ره در جرم دل چرا	میکشی بر صفحه هستی خط باطل چرا
---------------------------------	--------------------------------

موقوف گوید که هر دو مصراع خوب است لکن استعاره مصراع اول با استعاره مصراع ثانی مناسبت ندارد و طریق مناسبت اینست که برای مصراع اول مصراع ثانی مثلا چنین گفته شود
 ۱- میکنی میگانه را همان این منزل چرا و برای مصراع ثانی پیش مصراع چنین رسانده شود
 ۲- میکنی طول مل را نقش لوح دل چرا اما میرزا رفیع و اعظم فروغی این مضمون را بخواهی
 ۳- منبده اینقدر طول مل را میدی در دل چرا مصحف خود را باین خط میکنی
 باطل چرا و فقیر هم درین زمین غنی دارد از آن است در صفت پروانه بال نشان نه
 ایدل چرا و سرنی بازی بنوک صخر قاتل چرا و قمریان عالم قدس انتظارت میکشند
 مانده ای سر و والا قدر پادشاه چرا اصل مقصود تو کشتن بود آن خود دست داد و منع
 کردن شمع را از خاک این سبیل چرا و زلف را پیچیده در دستار پنهان کرده بود و رو ببالا
 کرد باز این آیت نازل چرا از خالص میرزا است بعد تمهید بسیار

دمان عجب هوا با کباب شبنم نشست	که بدم حرف مروا فاق را کند تکرار
--------------------------------	----------------------------------

ایضا بعد از مدت شراب در مدح امام رضا رضی الله عنه

بگذر ز تاک بندگ و آب او که هست
هر دانه دریش خونی فرزند پوترا ب

احصل این تخلص مخترع نظیری نیست پوری است که بعد از ترفیع شراب میگویی

این شراب کنی و ز قذح که باد صبا
ز فیض نکت اور و داو عیسی را
هزار کوه نعم از یکدگر فرویزد
در آن مقام که ظاهر کند تجلی را
نه زان شراب که لعل او شیبید کند
شه سریر امامت علی موسی را

آلی خانه توار و خواب شود که چو آفت با بر سر معنی افروشان می آرد فقیر را بام تیر این صحیفه قصیده
نظم کرده تشبیب آن خطاب به کعبه معظمه است و گریز منقبت امیر المومنین علی رضی الله عنه
بعد از نظم قصیده در وزی بنما طر رسید که از قصائد میرزا صاحب فحاصل بر آورده درین صحیفه ثبت باید کرد
چون دیوان میرزا را در دم می بینیم که میرزا هم خطاب به کعبه و گریز منقبت امیر رضی الله عنه میکند
بیت - تخلص میرزا نیست

بیخ تو یعنی ترا زین به نیدانم که شد
در تو سید گوهر پاک امیر المومنین

و بیت تخلص فقیر اینست مطلع خورشید خوانم ترا الحق بجا است از تو سر ز آفتاب آسمان
شکر آخر فقیر گریز را تبدیل کردم و هر قدر نسخا که بدست افتاد بیت سابق را محو کرده بیت
لاحق ثبت نمودم الحال تشبیب کعبه از میرزا و قصیده خود تمام درین صحیفه رقم میرم که نقادان و بلایع
انسانی با وصف اتحاد و اهمیت بر زمین نشان جلوه میدهند میرزا صاحب بیفرماید

لے سواد بخیرین قامت سواد آزمین
موجّه آریگ صحرا بت صراط المستقیم
غنچه شیر مرده از لاله زار است شمع طور
در بیان طالب یک العطش گوی تو خضر
مصرع جز به دیوان موجودات را
مردم چشم جهان بین سپهر انضری
عالم اسباب را از عاف دل افکنی
نقو خاک از نکت مشکین لباس با کونین
رشته ات از تار و پود جامدات جلالتین
قطره افشوده از زلفت و شمیم
در جو قدس یک پروانه ات روح انامین
از حجر اینک نشان انتخابت جبهیت
جفت حیرت نیست گرا باشد بیا سنی تیرین
نیست نقش لوبیا و فغاندات شمشیرین

اثبات مقدم خود خدخواهی میکنی بوسه یاقوت خوابان وار دالتش زیر پا تاشتبت ان فواجبه ناستد چون شر یستخ اگر مهر دازد و رحمت پروردگار گذرد و شکر آئینه دلساچ با میزنی کیمه دامن بریان در غفلت سال بهر تصویر یعنی ترا زین به بیدارم که شد	پای عصیا هر که انترید از اهل زمین برایید آنکه خدام ترا بود سزین گر بروی آتش دوزخ فتنای استین چون نمکین بهر چه داری ای سیاهی چسبین جامه دست و خجست پیوسته باشد غیرین میدهی سامان کار اولین و آخرین در تو پیدا گوهر پاک ایتر المونین
--	--

لوقت گوید و جبال کعبه اشرف چه والا گوهری به قیمتی داری که قربان تو گردد و شتری
جلوه گاه حسن نیرنگی شانه به درجای عایت هر سنگ ینای سپی به ساکنان شش محبت
مجنون صحر اگر تو به دست گردم مگر لیلای مشکین چادری به بنده ام احسان یاقوت سسی مال ترا
یکسند با تشنه گامان سلسله کوشری به بوسه نوشین یاقوت تو بر ما منع نیست به ختم شد بر
حسن خلقت رسم عاشق پرده می برسانی راجی آغوش را از ملتمز به از تو آفریند خویان
راه در رسم دیرری به رازهای عشق و کسی در تو باشد رونما به جیت جام و جم و آئینه اسگند ری
حسن مطلق را بدام خود بنقید ساختی به خوب صیادی و فیلی در فن خود ما هرری به مشت خاک
در نظر ما چه صاحب قدرتی به فیل را در زمره مورسیای نشتری به گرد تو سیار ما گردند هر دم
هفت یار به جوهر خاکی و از هفت آسمان بالاتری به رنگ از آئینه دلساچ مردم می بری به نزدیک
الرحمن تنویر العجب روشن گری به برسانی فیضی عیب او را پنج وقت به هر که دار و حالت و دوری
بوند به نری به دوده جاد و نپاه خویش و شط و طیر را به لب که دار و طینت پاک تو شفقت گستری
به تو واجب شکر مولای که دست قدرتش به بر زمین افکند از بامت آله آوری به شاه مردان
صفدر بهزدان که دست و تیغ او به که در خاک از صفحه ایام نقش کافری به نور سیما بهدی یعنی
عسله رضی به افتخار دوده آدم ز روشن گوهری به پیش آینه که اول چشم او میسار شده
در رخسار صبح صادق پیغمبری به تاقیاست آفریدی عازیان شمشیر دست به ختم شد بر ذوق تقار
چیدانی خوش عوهری به حارسان نه حصار سبز گردند آفرین به چون بیازوی بارک که بایا به جز

<p> خسفی در خاندان عالیشان مقدیم سرزبانوی علی بگداشت سالار رسل رتبه کرار را افزود و دوش مصطفی مرحمت فرمود خاتم سیاهی را در کوع نیست غیر از طاعت جسمی مصلی را نماز غلط و دغل غلطی تجرک نگاهش بر نمود گرفی هنگامه فردا اگر برسم زنده باز اشهب فرش سازد دیده را در راه او بر در شهر نئی رنگ اقامت رخسار شاه عالم پرور اطل عنایت گستر حلقه چشم حقیقت بین کرامت کن مرا عذیبم نقد و نعل و در انعام کن منتظم گردان مراد رسک خاصان حضور منت آینه که در ذیل غلامان توام تا گند شب خاک را در طیلان سوسنی باد و انع سینه اعدای تو بخت سیاه </p>	<p> شیر نبردان را اسد بوده است جدای در اسد تشرف فرمود آفتاب خاوری کرد جابر آسمان شیر عزیز صفدری کرد این احسان بالادست را گرداوری طاعت مالی با و ضم کرد وجود حیدری همه خورشید را و طاس چرخ چنبری چون گل خورشید گرد و آفتاب محشری حفظ والا چون کند یک دری را یادی تا بر آیم از طیفل آنجناب از ششدری جانب درگاه اقدس کرد ختم هم بری چشم دارم این عنایت از تویی انگشتری بر گل احر مبارک با و زر جعفری تا کنم حاصل مقام نبی بل بوذری میزنم از آفرین ره از تلاش قیصری تا بر آید آفتاب از پرده نیلوفری با و شمع نبرم احباب تو در روشن آخری </p>
---	---

و در مطلع قصیده از لفظ والا گوهر اشاره است بضمون حدیثی که قاضی قطب الدین در تالوت مخ که از
کعبه اجار روایت کرده ترجمه حاصل حدیث این که نازل کرد حق تعالی یا قوت مجوفی را از آسمان با
آدم علیه السلام و ملائکه بنیاد کعبه را گنده از سنگ بر آوردند و بالایی او آن یا قوت مجوف را گند
و همیشه طواف میکردند تا آنکه طوفان نوح علیه السلام آمد آنگاه حق تعالی آن یا قوت مجوف را بر آسمان
میر صید کرد **ط** و حشیان و شت خیال را و ام در دست و پا پیچیده و ماهیان بحور
سرخ را حلقه در بینی کشیده آغاز حال از اصفهان بگذر امید و چشم بجمع الاول شده انفس الفه ملای
صاحب قرآن ثانی شاهجهان مبارکی گشت و قصیده ستایش بر سر آید و در روید چنانچه

و در مطلع قصیده از لفظ والا گوهر اشاره است بضمون حدیثی که قاضی قطب الدین در تالوت مخ که از کعبه اجار روایت کرده ترجمه حاصل حدیث این که نازل کرد حق تعالی یا قوت مجوفی را از آسمان با آدم علیه السلام و ملائکه بنیاد کعبه را گنده از سنگ بر آوردند و بالایی او آن یا قوت مجوف را گند و همیشه طواف میکردند تا آنکه طوفان نوح علیه السلام آمد آنگاه حق تعالی آن یا قوت مجوف را بر آسمان

اندوخت مطلعش اینست

نرسد جهان خدا را سپهر فضل و کرم
بزرگ سایه و قوت در تو نیز اعظم

خان آرزو در مجمع النفاکس گوید روزی نواب تقدس حجاب جهان آید و بیگم نیت شاه جهان
بادشاه بسیر باغی که در وسط شاه جهان آباد ساخته بود می آید و میرد حجره از حجرهای بیرون باغ که مردم
بکرایه میگرفتند بسبب اهتمام سواری پنهان میشود و بیگم فیل سواره تشریف می آید و هرگاه فیل سوار
نزدیک می آید میر از غرغره نشیت بام حجره خود سر برآورده این بیت میخواند

بر رخ برنج افکنده هر دوازده باغش
تا نکند گل تجنیه آید بد ماغش

بیگم ظاهر از میدماغی سیفر مایه این کیست او را کشتان کشتان پیارند و خواه سرایان که در سواری بودند
میر را بکشتان میزدند و مکرر میزدند که چه میخوانی باز بخوان میر همین بیت را مکرر میخواند تا آنکه بیگم درون
باغ تشریف میبرد و بیگم مایه که پنجره را روی این نعل را بدینند و از شهر بیرون کنند در وقت تحریر
این صحیفه موثری از نالیات میر صیدی بدست آمد و از آن این آیات انقطاع پذیرفت

چه میره از گل رویش هوس گذاخته را	بهار نبض بخش خون ساخته را
بولی ز برگ گلبن مقصود مانداشت	چیدیم دسته دسته گل آهسته را
در بیج گاه او دل خورم میخوردند	آئینه شکسته پسند و حبیب ما
با این شادی که ازادی ز مکتب صیدیل	حساب عمر میگیرد همین آونیه خود را
آتشم با من کسی را نفهم بودن صدف نیست	فرصت صلی نباشد در قفا جنگ مرا
شتاب آلوده از بزم که می آبی باین گرمی	که از آب عرق پر کرده چاه زخندان را
دست و دل باید فراق از جو حصال را	بتنگ چشمی میدید گشتگی غریبال را
از چمن بلبل لشهر آید که از حسن تیان	گل فروشی میکند آئینه در بازار ما
زهر است که مراد بد بخت برگشته است	بروزگار تو از سیکه شتر مساره من است
از بحر گرچه نیست بلالی تیر و لی	بدتر ز بحر از غم هجران نمرودن است
چهار آئینه گر حصن دشمن است چه پاک	توان چو جوهر آئینه اش باه شکست
جف و سیلی در نصیب یکس از گردن گرفت	هر کس در خانه آئینه همان بوده است

تقصیر فلک نیست اگر بی سرو پاییم	وله	چون ابر پریشانی ما از کرم ماست
در پله خود باش چو شغال تر از دوز	وله	تا خلق برابر بزر و سیم کشند
بت خود رای من رسم خود آرای مینداند	وله	چو گل هر هفته بید شد اگر صد پیرهن دارد
بسیار مضطرب شده مرغ و لم بدام	وله	هر جمعی مگر بخاطر حبیب آدمیرسد
بشکست بدل خام ازین رشک گلشن	وله	و اما آن گله نذر گریبان تو دارد
من صید نا توانم و حبیب او بید مانع	وله	ترسم که تا بحشر بایم بدام همنده
ترغیر میکنم از دست بیکسی صیدی	وله	تخلی که ز معشوق خویش نتوان کرد
بشناس تو خود عیب خود اینجا چه که امروز	وله	مردم همه آینه مثال مزاج اند
درین فصل گل هر چه داری می ده	وله	بها و که دیگر بهاری نیاید
مصاحبی که از و نبه بر دلی باشد	وله	چو رنگ آینه ناد در مقابل باشد
انصاف تو ای محنت هجران بجایفت	وله	هر چند که جان سختی ما با تو وفا کرد
زین گلستان که خسرو خاربهم میشگفت	وله	قسمت غنچه ما نیست که خندیده رود
بهاری را چندی دل کشته روز در گذشت	وله	بردی بستر رنگ خزان بیمار می افتد
نشیند خوب را از سبیل حیران و آواز خوبی	وله	سرموی که در چینی بود عیب از صدا افتد
ز چشمش دیده ام از کشتن دل لطیفی	وله	چو آن وارث که از خون بگذرد و خونها افتد
از گفتگوی دو گنج راست و رمیان نیاید	وله	که هرگز از دو دکان تیر بر نشانه نیاید
رسیده ام بگلستان وصل و نویدم	وله	که گل مشاخ بلند است و باغبان نزدیک
از آن چون باد و عیان بر سر کوی تو میگردم	وله	که شاید از غبار آستانت پیرهن تو شم
مانع عکس تو از خانه خود میگردد	وله	ز رنگ آینه صفائی است که من بیدانم
در شب نور روز در دست پریشانی آن خوش است	وله	که مستانیم سنا دوست گردان میکنم
از یار و در کام خمیوسه که بلیل	وله	هرگز نرسید از گل رعنا بنوای
در چمن سوزن رشک که دیدم گل را	وله	بهمین رنگ قبای که تو در پر داری
مشاخ گلست بهر طریقی میل کرده است	وله	ترسم دراز دستی بجا کند کسی

من آینه دیار رنگ بتانم از لفت این زنان در حبانم مرد	وله باران طلب سحاب تابستانم ببهره چو باغبان مردستانم
صرامم تخلص مصصام الملک سلمه الله تعالی خلف نواب مصصام الذوله شمیم خوافی اورنگ آبادی مصصام الذوله شمیم امیر بی نظیر جامع فنون کمالات بود و در شعر فنی دم یکتائی میزد و با فقیر اخلاص خاص داشت روزی با فقیر گفت این مطلع شیخ فیضی مشهور است مرا براه محبت و دشکل افتاده است چه خون گرفته ام دیار قاتل افتاده است به مطابق معنی ظاهر یک شکل خون گرفته شدن عاشق است و دشکل دوم قاتل افتادن یار پس نجات متغذ و نجات طهر من معنی دیگر رسیده یک شکل این که عاشق خون گرفته است مبادا سوای معشوق دیگری او را نشد شکل دیگر اینکه یار قاتل افتاده است مبادا سوای عاشق دیگری را کشیده و او را بر عاشق ناگوار است احوال شمیم مرحوم مفصل در عنوان ماثرا امر که تصنیف نواب مسطور است فقیر الحاق کرده ام سیوم رمضان شله احدی و سبعین و مائه و الف آیات از سر شمیم شهادت نوشید و در سلک ایجاد عند ربهم منتظم گردید مولف گوید مستر او مصصام الذوله آن امیر و الادانش آگاه به ناحق شده کشته در کین گاه دعا و انظار ماه به آزا و بروض میرساند تاریخ نیار ان شنوید به کز شبهید نا کسان سید را انانند اما مصصام الملک نام اصلی او میر عبدالحی خان است در ۳۲۰۰ شین و اربعین و مائه و الف و در انجن وجود شد و در سایه پدر و الاثر تربیت یافت اول بخطاب مصصام الذوله مخاطب گردید و الحال در سر کار نواب آصفیاه ثانی بخطاب مصصام الملک و دیوانی دکن بلند پائی دارد و در فنون علوم و شعر گوئی و شعر فنی از امر عصر انتخاب است و در علو فطرت و آداب متانت و آیین مروت در اقران خود کامل نصاب بحکم ارشاد ربناط او با فقیر بدرجه کمال است و چون دو نقطه تار محبت دل را بادل اتصال و لذت ترجمه او درین صحیفه جلوه نمود اول و قار تخلص میکرد و ثانیاً صرام قرار داد و جوهر خود بر مهران عرض میکند	وله باران طلب سحاب تابستانم ببهره چو باغبان مردستانم
بگشتی که تو سر نشا و طرب باشی برای درد سر عالمی تویی صندل	چه لازم است که چون غنچه لبه لب باشی بمحق ما چه سلوک است اینک بلب باشی
یا تظار تو را سیم خانه چشم	وله چه میشود اگر آبی و چند شب باشی

کیست از عالم کند آگاه دلدار مرا	وله	در فراقت می پسندد دل هم از مرا
صد شکر خیر نیست کسی بخشین دل	وله	ناکنده ایتم نام ترا در گمین دل
بر خاطر تو را زدو عالم شود عیان	وله	پیش نگاه تست اگر دور بین دل
در گنباری بود وقت که حال از دکان	وله	میبرد یار سبک بر دست و گنبدش
بعد استعمال بوی عطر کا بد و مبدم	وله	قد رکت سار جوان هر چه هست اینش است
پیش با سخن هزاره گرانجان	وله	که منتفع نه شود از جواب کوه
ناقصت بر دل من ناکند اندازی کند	وله	باز کشتنهای غزلگان ترا فمیده ام
سخن بقدر ضرورت بود ز رگان را	وله	که خیر جواب نگردد و صد از گوه بلند

حسن الصاوا المعجزة

ضمیمه تخلص میزاروشن ضمیر است اسمی با اسمی بود و پیروز من و قاف و شبستان سخن با
فروغ آگین نمیدیک از اجداد او بولایت ایران بپند آمد و تولد او در مشهد واقع شد ولایت
زا بودن او علط شهرت یافته در عهد شاه جهان بادشاه بخدمت بخشاگری و دفاع نگاری بندر سورت
نامور بود و یازدهم رمضان سنه ۱۰۳۰ است و شین و الف از آن هر دو خدمت مغز دل شده بدیوانی
و این بنی بندر مذکور منصوب گردید و با صافه منصب هم بهایی گشت اخلاص شاه جهان آبادی
در همیشه بهار مینویسد که ضمیر روزی که عالمگیر باو شاه با شجاع در کچه رباعی مشتعل بر دعایه و تارنخ
فتح در عین معکه که گفته گذرانید مستحضر افتاد و هر ار و سپه صله همان ساعت رحمت گردید رباعی ایت

ای خرز تو سوره تبارک باوا	رباعی	پیوسته تر تاج تبارک باوا
جسم زلی شگون فحمت تارنخ		دل گفت شود فتح مبارک باوا

و اینجا معلوم میشود که در وقت توجه عالمگیر باو شاه از دکن بدافع برادران میزاروشن ضمیر از بندر
سورت خود را بر کاب خلد مکان رسانیده و شیرخان در حراته الخیا مینویسد در آن هنگام که مشیت
الهی عالمگیر باو شاه را بر سر فرمان برداری توفیق حفظ فرمان از رانی داشت میزاروشن ضمیر این
رباعی در زمینیت حفظ نظر مبارک گذرانیده با وجود فقرات خاتم جهان کشا از شعر و شاعری هفت

نزار و سپید و چه علم و چه علم

صاحب سیفی و مرتضی حافظ تو	محی الدین و مصطفی حافظ تو
تو حافظ قرآن و خدا حافظ تو	تو حامی شرع و حامی تو شارع

وفات او در سنه سبع و سبچین و الف و قد او در ندر سورت است فقیر و زعمیت و مراجهت
سفر حرمین و تفریقین وقت عبور سورت برقرار او رفت دفاتر خواند فقیری و مسجدی در نهایت صفای حال
او ساخته بودند و در ترتیب نظم زبان هندی و علم موسیقی و رقص استاد و عظیم المثال بود و منی نبون
نکسو یکسب مجرول و سکون یا تحتانی و دایا و نسبت در آخر تخلص میکرد منی زبان هندی ترجمه
عشقی است و یار جانت را که کتابی است زبان هندی در علم موسیقی و رقص زبان فارسی
ترجمه نموده اکنون بتقریب سخن هندی قلم زبان او ریگ و یایی می آید که چنانچه قمریان عرب و بلیان
فرس سامه را با بخشوای فوخته اند و طویان هندی هم ذالقه را بشکر یزی حلی مثلند و ساخته
کسی آشنائی و فانی است و تافته است بمنز سخن میرسد اما طالع عرب بلند است که خاتم شہوت
صلی الله علیه و آله و اصحاب و مسلم دین قوم مبعوث شدند و قرآن مجید زبان عرب نازل گشت
سبحان الله لطافتی که زبان عرب دارد و هیچ زبان نداشته باشد و حرفیکه مخصوص زبان
عرب است بر لطیف واقع شده مثل تار شلته و حار ممله و صا و ممله و ضا و منجه و طار و همسه
و عین ممله و نجلات حرف است و دیگر مثل پار فارسی و زار فارسی و نار هندی و ذال
هندی و زار هندی که نزد ارباب ذوق مخارج اینها بلطافت مخارج مخصوص عرب میرسد
و ادخال الف و لام الف و نزع آن در زبان عرب طرفه خیزی است و در زبان عربی صیغه
نکر علییه است و صیغه مونث علییه در فارسی هر دو یکی است اما و اضع زبان هندی منفک است
طرفه تفصیلی کرد که صیغه نکر جدا کرد و صیغه مونث جدا و برای خلقی صیغه علییه سوا
نکر و مونث وضع نمود و از عجایب قدرت الهی اینک زبان هندی بجا کانت خوب ندارد و
نوعیکه زبان عربی و فارسی شتر در کمال رنگینی طرح میکنند زبان هندی نمیتوان کرد که طور
زبان چین واقع شده و شنائی که شتر زبان عربی دارد و طاهرا هیچ زبان نداشته
باشد و نوزال شتر عربی و هندی با نساست خلاف شعر فارسی که اینها بنا بر نازل بر امار و
نداشته اند و ظلم که عبارت از وضع شی و غیر موضع آن است اختیار نموده اگر چه شعرا عرب هم

با حلاوت و عجم سبیل تنزل با اماره پیورده اند لیکن اصل تنزل از زبان است و بجز در بی وفارسی
 و هندی اکثر فصاحت است و قبلی تنفق از جمله آن تقارب و کسب الخیل و سرنخ درم شده زبان
 است تقارب را در هندی بیک پرات گویند بضم بار موصوفه و فتح جیم معنی آن طار قنار و بنابر
 آن هشت رکن گذارند و کسب الخیل را ترینی نامند کسب را فوقانی و بنا بر آن گاهی هشت رکن گاهی
 بر شش رکن گذارند و در هشت رکن گاهی یک سبب خفیف یا ثقیل را در اول مصراع و یک سبب
 خفیف را در آخر وقت فعلین را در میان آرند و این فعلین تجزیه عین تشکیل آن اکثر درم افتد چنانچه این
 مصراع فقیر که بر وزن منو و گفته ع ماه تمام سپهر رسالت صلی الله علیه وسلم و این بحر را
 سویه نامند بفتح سین نهاده و وقع و او تشدید یا رکنی و گاهی در سویه سبب خفیف آخر مصراع
 را حذف کنند و سرنخ در اصل دایره عرب است فعلین است فعلین مفعولات است فارسیان
 آنرا مطوی استعمال گفته یعنی مستفعلن است فعلین فاعلات و در عربی فروع آن بسیار است
 از جمله آن مفاعله مستفعلن فعلین چنانچه این بحر پیداوی از شعرا و مینته القصر گوید
 اجل عمری صدق القابل و انک حق و هم الباطل و بجای مفاعله مستفعلن بهم می آید
 چنانچه در مصراع ثانی همین مطلع این وزن در هندی بهم هست و آنرا چایالی گویند بفتح جیم فارسی
 و ثنوی درین بحر نظم کند و در یکی از بحر هندی که آن را سوره نامند قافیه و در وسط مصراع
 آید و خوش آئیده است و ظاهر این قافیه در هیچ زبان نباشد و از غرائب آنکه بحر طویل یعنی
 فعلن مفاعیلین چهار بار و بحر بسیط یعنی مستفعلن فاعلن چهار بار بر زبان عربی و در کمال مطبوعیت
 است و بر زبان فارسی و در کمال نامطبوعیت و در شعر عربی گاهی یک لفظ را تقسیم کرده بعضی
 بمصراع اول و بعضی بمصراع ثانی و هندی این عیب این تفکیک در زبان فارسی و ترکی هندی
 نیست بوجوهی صاحب قصیده برده گوید محمد سید الکونین و الطیلین و العقیقین
 من عرب و من عجم و مصراع اول بر نقلی تمام شده و وزن از مصراع ثانی است در بعضی
 و حاجب مخصوص زبان فارسی است که ابیات را خفایا می پوشاند و در شعر عربی و فارسی
 سبب ردیف تنوع شعر فارسی از دایره انحصار بیرون است و در شعر عربی و فارسی نیست
 مگر به تنبیت فرس و المطف میند بد

حرف الطاء الممل

نہایت

طالب بدیل آل مل و شاعر خوش خیال است سخن را بر حمت والامی نواز و دیوانہ ادرا تا سدره است
بلند میسازد آغاز نایب شباب سری بگلشت هند کشید و چندی در خیابان برده نمر و میرزا غازی که
از طرف جهانگیری پادشاه بنظم قند بار میرزا دخت شتافت و لغز او ان نواز شش اختصاص یافت بعد فوت
میرزا غازی دوباره رخت بدیاری هند کشید دیانت خان تعریف او بسامع خلافت رسانیده پادشاه
را مشتاق ساخت و او را بحضور برد اتفاقا طالب الی برای رسائی دماغ مفرجی استحال کرد و میرود و متیلا
نثار حواس او را معطل میسازد و گنگ شده اصلا زبان بخلق آشنا نمیشود دیانت خان را این
صورت در نظر پادشاه و حضار مجلس غیبت نجفی رود نمود چون طالب بجانہ برگشت و افاقت از رفتن کرد
و او سرگرمیای تشویر فرود برد و در قطعه اعتداری همان وقت بر سپیل ندامت بنام دیانت خان
انشا کرده ارسال داشت بن دو بیت از آن است

مفرجی زده بودم بقصد گفتن شعر	عروج نشاء او کرد هر چه کرد بمن
بزم باد ششم زبان زبان نیکوید	که گشت بود مرا خشک زبان زبان بمن

دیانت خان بعد بطالعہ قطعه عذر پذیرفت و بخار او را بسامع طفت شکست آوا دیانت خان
محمد حسین از اعیان دشت بیاض است بمنانت عقل رسائی فهم موصوف بود و در تاریخ دانی کیلانی
روزگار نیز نیست و در جهانگیری بهند آمده در سلک ملازمان خسروی انخرط یافت آخر از
عقب جهانگیری جدا شده بصاحبقران ثانی شاهجهان که در آن وقت در خیر منروی بود پیوست
و میرزا تقرب درجه بجای افتخار گشت و در جلوس صاحبقران منصب دو هزار و اوانام گشت
هزار و پینصد سرفراز گردید و در سال اول جلوس بواقعہ نویسی و کنایه نشد سپس بقلعه داری
احمد نگر مور عنایت گشت و در سال سیوم جلوس بمنصب دو هزار و پانصدی ختبه اعتبارش
افزود و در همین سال مطابق سنه اربعین و الف هجری در احمد نگر رخت بدشت بیاض کشید
طالبانچسک مهر دار اعتماد الدوله جهانگیری بود و آخر استغفار کرد و قطعه عذر را بنظم آورد و از آن است

و صفت اندا اهل طبیعت که هرگز	ندارند با هم سبب سازگارے
یکے را فرو مانگی کرد شاعر	یکے را بر زر گے دعا علی تبارے

<p>ز بخت بلند خود امید داری در وینم از چشم نا اعتباری بمنصب چه شد نیستم گر هزاری مرا مهر داری به از مهر داری</p>	<p>من آن شاعرم شکر شد که دارم که گرد هر یاقوت یکدانه گردد بگلزار معنی هزار فصیح چو مهر تو دارم چه حاجت بمهرم</p>
<p>اعتماد الدوله التماس او را پذیرفته از خدمت منتظم ساخته چندان در ترقی او کوشید که بپایه ملک الشرائی رسانید تا رنج بد او بی دو گیکر کتب معتبره ناطق اند که اکبر بادشاه از پایه اسلام افتاده بود تا بجای که دینی تراشید و دین آلمی که با نرا دین لای توان گفت تمام گذاشت و بعضی رسوم از دین هندوان پسندیده جزو دین خود ساخت مثل آفتاب پرستی و ریش تراشی جهانگیر هم بر طریقه پدر ریش می تراشید و وقتی طالب راحکم ریش تراشیدن شد طالب قطعه گفته بهر حل رسانید و ریش خود را محفوظ داشت قطعه این است</p>	<p>سفر بیکنم صاحب دونه من بناخن نه با تیغ از روی خود سروریش و ابرو بدروت و قره از داین گساده خدا کشته را که سبیل چو آتش دامن است چو من را هم خارج از رسم تو و گرنه بایم ای ابرو تو</p>
<p>چه سه بکه گردن تراشید می من این مشت سوزن تراشید می بر رسم برهن تراشید می نه از هر سرخرمن تراشید می پی زیب دامن تراشید می که مو وقت رفتن تراشید می سر از صفح تن تراشید می</p>	<p>عمر طالبکم وفا کرد و در عین شباب ستم است و تلشین و الف استین قضا چنان عیاش را خاموش کرد طالبادر وصف قلم قصیده گفته و عجب حق این خدا سگرا کامل عیار بجا آورده</p>
<p>از نرگس ستانه کنی غایب سائی بر گوشه چشمت اثر نافه کشائی با آنکه درین بان شب نم صبائی نگار ام نگیری دمی از مادره زائی</p>	<p>مان ای نمکین آهوی مشکین خطائی آهواگر از ناف بود نافه کشا چیت ستانه روی بر درق لاله درین از صلب که گیر در حمت نقطه شب و روز</p>

آن رنگی مستی که کنی غایبه آلود
 سر بعد بریدن قند از حالت گفتار
 وایم پسر انگشت خرامی نزارکت
 دایم اندر زرقار تو کبکان و تدروان
 هر که بشیم چه زنی غوطه سر از بر
 در گونه شمیمی زنی نغمه زن امانا
 خاک قدت صاف تر از آبجیات است
 زیر قدمت قرش در قهای زرافشان
 گنج دوین سیف لسان الشوری
 یا آنکه بریده است سر هر دوزبانت
 خون در بدنت برده نوعی که دم تیغ
 آن لحظه که طافوس خرامی کنی آهنگ
 خود از دور و آشنای درونت همه مار است
 زان رو که در لازمه زانوی ناقه است
 اینجا نه مشکین رقم ایچور سیه مست
 داری سبزه شفته سوداے تنائی
 در زیر لب ز غمزه است همسانا

از بوسه تر عارض خوبان خطائی
 تو با سر مقطوع چپ سان نغمه سرائی
 مانند عروسان نفس جلوه نمائی
 با آنکه چو طافوس همه ز شستی پائی
 صد گونه ناسفته براری چو برائی
 هنگام فدا لب منی بر لب نائی
 هر خدی که تاساق نمان در گل دلائی
 از جنس سمرقندی و از جنس خطائی
 گنج ششم انگشت کرام الوزرائی
 صد نغمه سرائی همه رمزی و ادائی
 آلوده نگردد یک عضو ریائی
 بر پای تو رفتند تدروان و ابائی
 شک نیست که موسی بنان اتوصالی
 یز زانوی تو کرده صریر تو دورائی
 لے شغل تو چون برف بنان غایبائی
 در گوش دلم کوسه که مست چو ابائی
 در توطیه ملج جهان داور مائی

ایضا - از تخلصات دوست تمیید بسیار میکند و میگویی

بر دم طافوس گل بوپاشود
 بسکه آتش فیض نم گیرد ز ابر
 در عین افند مست از شاحسار
 اندران فرصت چو یاسند آگهی
 طوق قمری را پر د آب از کنار

از ملاقات نسیم گلستان
 شعله شناسی ز شامخ ارغوان
 همچو برگ از صدمه باو خندان
 آب و باد آن رهنر نان بوستان
 تاج هد بدر ابرو باد از میان

ایں خبر چون از زبان عندلیب	آشنا کرد و بگوشش باغبان
غنچہ سامان یک جهان چین چین	پہنچد از غیرت بخود چون چیران
وان دود و زخام کی را در گشت	از قدم تا فرق بر بند گران
پس پے حکم سیاست آورد	سوی دار العدل و اداری زمان

بعد تمیید موسم گرما

زبان سوسن از تنگی قتادہ برون	چونک خجستہ فرزانہ عدیم مثال
انیقدر اشعار طالب آملی کفایہ میکند و خامہ را از تحریر اشعار غزل معاف داشتیم کہ تذکرہ مایہ حاضر اشعار احتمالی غزل اورا از میان بردہ اند و کمتر مایہ گذاشتند تا بغیر حاضر چہ رسد	
گلگل زیادہ چون پرتاؤس گشتہ	آماوہ ہزار دہن بوس گشتہ

خان از رو این بیت را بنام طالب آملی آورده و بنام میر عبد الغنی تفرشی کہ باب العین مجمع النفاس ختم بنام اوست نیز گرفته لکن معذور توان داشت کہ عالم عالم اشعار جمع کردہ تا کجا قوت حافظہ وفا کند شیخ محمد علی خرین و والدہ داغستان بی بیت مذکور را بنام میر عبد الغنی تفرشی نوشتہ اند این معنی تائید میکند کہ بیت از میر عبد الغنی است و همچنین در مجمع النفاس این رباعی بنام عبد الغنی تفرشی و زائد علی حسان سخا تخلص ہمد و گرفتہ

عمر برہ و فاقہ سیتیم عبث	دل جہ نہ تو بدیگری بستم عبث
وریش تو قدر ہر سگ بیش از ماست	ما این ہمہ استخوان شکستیم عبث

و شیخ محمد علی خرین و والدہ داغستانی رباعی مذکور بنام میر عبد الغنی آورده اند میر عبد الغنی طالع عجبی دار و کہ متاع او مفت بنارت میر و وطن اینکہ خان آرزو در مجمع النفاس ہمین یک بیت و یک رباعی از میر آورده بیت در قسمت طالب آملی و رباعی در حصہ سخا رفت و غنی بچارہ فقہ گردید

و غنی بچارہ فقہ گردید

تلمیذ ریاض حکیم است قرین ابو نصر قاریابی و ریاض فلسفہ را برایہ شادابی بنا بران اورا صدر الحکمی مینویسد و شاعری است حسن تقریرش تفصیل التشریح خواط و جواهر تقریرش

خاصین جلایه بصایر سواد بیانش بنشاط آوری لیالی منی و نوحه دیوانش قابل دردی و برام
القرنی مایه قزل ارسلان بود و آخو از و رنجیده نزد تاناک ابوبکر بن جیان بهیالون محمد رفت و دیوانم
اکرام اختصاص یافت سال وفات او بروایت دولت شاه ششم عثمان و حسنین و حسناته و بقول
صاحب هفت اقلیم هم چنین و تسعین و حسناته شبی در مجلس تاناک ابن رباعی افشا کرد
و هزار دینار سرخ صلحه یافت

ای در و ملا که دعا سر تو	سرنیت زمانه را بجای سر تو
باد شمن تو نیام شمشیر تو گفت	سردل من باد فدای سر تو

بر اتران این رباعی گفت

اشا از تو کار ملک دین بالنق است	وز عدل تو جان ظلم و فتنه یک من است
در عهد تو رافضی و سنی با هم	کردند موافقت که بود یک حق است

صاحب تاریخ جمیع صادق رفیق طایر بشیر از و این حکایت نسبت با تاناک ابوبکر و ابی انجالتو
و از کتب تاریخ معلوم میشود که تاناک گونه متاخر و مدوح شیخ سعدی است که در حقه عثمان
و تسعین و حسناته فوت کرد و الله اعلم بطیقه در طلب شتر گفته و بعض قزل ارسلان رساینده
بعنایت شتر خاصه از تحمل مشقت سبکبار گردید این ابیات از ان قطعه است

ایا ششی که فلک را تها در پیتی	گشده وفاق تو همچون شتر نشیپ فراز
خرد بر قص درآمد ز شوق خدمت تو	چو اشتران عوب بر نوای ایل مجساز
ز ناتمامی خصم تو چون شتر مرغ است	نه تر و بار کشیدن نه قوت پر داز
بسان اشتر و دلاب گشته سرگردان	نه از نهایت کار آگاه و نه از آغساز
خدا یگانا من نبده مدته بودم	قاده چون شتر نیمهار در یگ تاز
کنون نبی شتری هست بر دلم باری	که صد شتر نکشند آن لبوای دراز
حکایت شتر و ما قتاب و اعوالی	شنوده ام که شنوده است شاه بنده ناز
را که در شب فلاس گم شده است شتر	بما قتاب قبولت سزد که یا هم باز

تبیح است بقصه اعوالی که در شب تاریک شتر را گم کرد و در جستجوی آن دامانده متجسس است که ناگاه

ماه طلوع کرد اعرابی دید که محار شتر با دوشته بند شده شتر ایستاده آخوشوقت گردید و ماه
 خطاب کرده این دو بیت در مدح از انشا کرده ما ذا اقول و قوی فیک ذو خصر و قد
 کیفیت التفصیل و المجله ان قلت لازمت مرفوعا فانت کذا و قلت نراک بی فموقد فلان
 یعنی چه گویم و حال آنکه گفتگوی من در تو تنگ است که گنجایش شناندار و تحقیق مستقی کردی تو
 مرا از تفصیل و اجمال مدح خود چرا که اگر گویم همیشه بلند باشی پس تو چنین یا گویم زینت و ما و ترا پروردگار
 پس او تعالی کرده است حاجت دعای من چیست و یوان طمیر آینه خانه صفا و جلوه گاه پر زردان
 سیما است از جمله کلام او قصیده ایست هشتاد و چهار بیت کسی که مطالعه میکند بیشناسد که قوت
 ماطقه او بچهره است بر رخ از تشبیب آن بقلم می آید

گل از سر آنچه خلوت رود و بصفه یار
 اگر بنوکت لم صورتی گشتند زکار
 که مدتی سر و کارش نبود جز با خار
 که با و عالیه سالی است و ابرو نو بار
 فروغ آتش گل کرده عاشق و دیدار
 چرا بر قص زدن خوش برآمده است چار
 دراز کرد زبان چون سیح در گفتار
 چو شایه ان خط سبزش دید کرد عذار
 هنوز ناشده در چشم او نشان خمار
 در و چنانکه در اثنای سال فصل ببار
 چنانکه نغمت عبیر طبله عطار

سپیده دم چو زنده ابر خمیه در گلزار
 ز اعتدال هوا حکم با نور گیر
 سر و رخسار کن از غنایب نیست عجب
 عروس باغ مگر جلوه میکند از روز
 کلیم و از زشاخ درخت بلبل را
 هنوز سر و سبی در نیامده است بر قص
 هنوز ناشده سوسن ز بنده حمد آزاد
 چمن هنوز لب از شیر ابر ناشسته
 نهادن ز گرس رغبه با خواب مستی سر
 جهان باین صفت از خرمی و مجلس شاه
 ز خاک مجلس او بوی غلغله می آید

طبیعت لیس خوبی دارد از ان جمله است

تاج وین مفر احسان جهان ابراهیم
 بعد از شاه جهان باز و سلمانی
 کسی ز فعل تو آگاه نیست پنداری

ز آتش محنت من گل به مدگر خواهد
 و گر مکن مد زلف کافرت که قوی است
 بهر جفا که کنی بر زمانه بند می جرم

نرمانه را همه دانستند کویسار کرد درین زمانه چو فریاد رس نمی یابم اگر عنایت شایم چو چنگ تنواز رسید ناله من در فراق دهر غم اگر بجزرت خسر و غیره سزایان است	بروزگار جهان پهلوان ستمکاری مرا رسد که رسانم با آسمان فریاد چونای حاصل فریاد من بود همه یاد بر آسمان دشینند مهر و کیوانش که از سپهر برین بدتر است ایوانش
--	--

بجه تمیسه بهار

سخن سوسن آزاد نمی آرم گفت دوشش ناگه سخن او بزبان آورد چند گوی سخن سوسن و آزادی او	آن نه کم از سخن باشد و از به هنری آسمان گفت سز و کز سر این درگذری مگر از بندگی شاه جهان بجنبی
---	---

دولت شاه گوید که با کبر و افاضل متفق که سخن تمیزه که تر و باطراوت تر از سخن انوری است و از خواجه
جمید الدین به کفر نامی درین باب فتوی خواسته اند و حکم کرده که سخن انوری افضل است و میرزا
عبداقهار ربیدل در حق انوری قطعه گفته که مصراع آخرین است بحسب معنیش بشاش و بر الفاظ
انوری پادشاهت به رض صاحبان طبع سلیم میرساند که کیفیت استند او شاه از دیوان خاص او
که عبارت از تذکره نامه بیاضهاست قرار واقع جلوه ظهور نمی نماید که درین مواضع غالباً اشعار انتخاب
الانتخاب می باشد که کیفیت که گفته از دیوان عام او که بارگاه جمیع زادهای طبع اوست سمت و وضوح
می مابد و دیوان تمیسه و انوری سوا همه کرده باید دید که صفات فراوانی که کلام تمیسه دارد اصلاً گرد
کلام انوری نگردیده مناقشه در بدیهی اجلی غیر بکار برده چه باشد لکن تمیز ابیدل که تمکذیب رسول
شواهد است که او کرده و الفاظ ناملاطم بر زبان آورده این هم نشاید میرزا و کمال حسن خلق بود
حدود این قسم تا سحر از زبان او در نهایت استبعاد است بخاطر فائز میگردد و شاید قافیه انوری
بجز این از سر نظم این قطعه خصوص مصراع مذکوره آورده از قبیل معامله صاحب بن عباد
وزیر که قاضی تم را غزل کرده و نوشت بالهما التقاضی بقم قدر لنگ فقم قاضی بصاحب نوشت
غزلتمی الانده الفقره المیشومه یعنی غزل نکردم اگر این فقره بخش که قافیه و جاس فم باعث
غزل شده پس در انوری همین روی خرابی کرد و در دیوان تمیسه انوری ببطاعت فقره در آمد و در ابتدا

و تشبیهی و تخلصی متفق شمع اند کلام هر دو در بخار قلم میزنم که اندر این کلام فی الجمله فهم میشود و گوید

چون بر زمین طایفه شب گشت آشکار پیدا شد از کانه میدان آسمان دیدم ز زرچینه برین تخت لاجورد روی فلک چو لجه دریا و ماه نو یا بر مثال ماهی یونس میان آب یا همچو یونس آمده بیرون از بطن حوت در معرض خلاف جهانی ز مرد وزن من با خرد و بجه خلوت مشتاقتم باز این چه نقش بود بجنبش کمال دست آن شاهدار کجاست که این چرخ شوم چشم گردون جهان که بریده آید این طراز گر جسمم کوکب است ترا شد چنین دوتا گفت آنچه بر شمر دی ازین جمله بیست نعل سمنه شا جهان است کاسمان	آفاق کرد کسوت عباسیان شعار شکل هلال چون سر چوگان شهریار تونی که آن بخط خنی کرده شد نگار مانند کشتی که ز دریا کند گذار آهنگ در کشیدن او کرده از کنا اقتدار کناره دریا بخفت و زار قویش در نظاره و خلقی در انتظار گفتم که سینه نتیجه الطاف کردگار کز کارگاه غیب همیگرد و آشکار از گوشش او برون آید این نغمه گوشوار گیتی ز ساعد که بر بود این سوار در سیکر به است پراشد چنین زار دانی که چیست با تو بگویم با خضار هر ماه بر شش بند از بهر افتخار
--	---

تفسیر این تشبیه را با سلوب مرغوبی منظم کرده ایم قدر هست که پیش از اتمام تشبیه تصریح
او بذكر محدود در بیت

پیدا شد از کانه میدان آسمان	شکل هلال چون سر چوگان شهریار
-----------------------------	------------------------------

خلاف قاعده تشبیه واقع شد و یا تجمال او و حقیقت هلال و استفسار او از خرد که در آیات
آینده می آید سنافات دارد و انوری گوید و دوش سلطان چرخ آکنه فام به آنکه دستور
شاه راست غلام به از کنار خبر نگاه افق به چون بدست غروب و او زمام دیدم اندر سواد
ظه شب به گوشوار فلک ز گوشه بام به گفتم آن نعل خنک دستور است به قره اعین
و مخز آل نظام به الحال بیان تشبیه تخلص هر دو دستا و ملا خطه باید کرد که فی الجمله یون بعید قع

شده و اصل مالک این گزینطفی رازی است که از شعرا مایه رابنه پیش از طهر انوری بوده محمد غوثی
 و رب الطیاب ترجمه او آورده در مدح صاحب بن عباد وزیر گوید

مه گردون مگر جیب ارگشته	که نایب و تنبش بگفت نقصان
لسان گوی سیمین بود داکنون	بر آمد بر فلک چون نوک چرگان
تو گفتی خنگ صاحب تا ختن کرد	فکند این نعل زرین در سیابان

خاقانی شروانی هم در مدح قزلی ارسلان قصیده میگوید و تشبیب بجا نویکند تلون طالع
 و تنوع سلابق را مشاهده باید کرد که خاقانی و انوری و طهر در یک عهد بودند و یک چیز یعنی
 ماه نوراد صفت میکنند مع هذا مذاق هر کدام چه قدر تفاوت افتاده است آنرا گوید

دوشش چون غورشید را مطرح خاوری	ماه نور چون حاکم حلقه پیکر ساختند
محبوب گوی باده روزه جام می شکست	آن شکست جام را روضای خاوری ساختند
چرخ جاده و پیش چون زرین قواره کرد کم	و امن کلایش را جیب مقور ساختند
در زبان چرخ را گوی چه سهوا افتاده بود	کمان زه سیمین برین امن نه در خور ساختند
یاشبانه قصد کردند اختران تب زده	کاسمان هشت و شفق خون ماه شتر ساختند
نیمه قنیل عیسی بود یا محراب روح	باشال طوق اسپ شاه صفدر ساختند

تواره در شرف خاقانی گذشت صاحب قاموس مبهم قاف گفته بر وزن شما سه و صاحب
 بران قاطع بقصع قاف بر وزن شراره تحقیق ثانی بادل نمی تواند رسید و آن پارچه گرو باشد
 که از گریبان جاسه و معیان بیرون آرند و سا حوان را برای سحر بکار آید خاقانی در قصیده دیگر گوید

مه در هوای بابل چون یک تواره باشد	خیاط بهر سحرش برداشته مدور
یارب ز دست گردون چه سحر تا بر آید	گر نه اذان تواره نمی گشتند کمتر

وقاضی شمس الدین طبسی هم این تشبیب و تخلص را استعمال میکند و لای نور بخش جرم ندانم چه
 بگیری و مانا که طوق مرکب غورشید کشوری و چون زرگران صنم ترامی نگاشتنند و پنداشتم
 رکاب شهنشاه خاوری و بر تیر رفتن تو مرا اعتراض نیست و چون نورق مذہب دریای
 اخضر فی و از نور خویش غلیمت شب را مد و فرست و گوشت خیم گرفته این هشت منظری

چون عاشقان خسته جگر پیش ازین کتاب به باروی زرد گشته و با قند چنبره به اینها که
 گفته شده اودام باطل است به نعل سمند آصف جمشید گوهری به آیین قصیده در دیوان
 قاضی شمس الدین طبعی منجمده و اوین نوشته پانصد سال که ذکر آن در ترجمه انوری گذشته موجود
 است طرفه اینکه قصیده مذکور در نسخه از دیوان انوری هم دیده شد لکن در نسخه دیوان انوری
 که جزو مجموعه پانصد ساله است قصیده مذکور نیست این معنی تأیید میکند که قصیده از قاضی است
 این نسخه در دیوانی نیز توفیق به راه نوسود سخن را روشن میکند برآمد ماه عید از اوج گردون
 طرب چون ماه نوشده مردم از گردن به بلور آسمان نونی است یا عین به که بیرون آمده است
 از کاکبچون به برگردش است چندین نقطه را بنجم به اگر یک نقطه باشد بر سر نون به
 همین اندر رکوع آن پاره نور به بلاش گوی خواهی خواه دو انون به همانا حلقه گوش
 سپهر است به که دارد از کواکب در کنون به سواد شام در پیش به نور به گرایی است در یک
 بخون به چنین ماه نو عید خجسته به مبارک باد بر ذات همانون به و بدر چایچای لقب بغیر
 زمان باد وصف بدر بودن لاله رامی ستاید و گریه بدح سلطان محمد تغلق شاه شهریار
 دلی بنیاید این ابرو زین لاله رمضان است یا غنغب سیحین بتنگدان است
 یا پاره نور است که بر جیب گبواست به یا بر سپهر زبجاوه کمان است به یا پاره سیم است
 که بر ساعد زنگی است به یا ماهی سیم است که بر نیل روان است به بر خوان فلک در نظر مردم
 صایم به که قرص درست است گم نیمه مان است به یا ابرو زلال است که بر شهر غفاست به
 یا پیشک سیل شهنشاه جهان است به یا طلقه بگوشش شه اقلیم عراق است به یا نعل سم مرکب
 سلطان اوان است به سلطان سلاطین جهان شاه محمد به کامروز کین بنده او فخر زمان است
 و سلمان ساوچی را نیز ماه نور انگشت نماید سازد به دوش بر نوح فلک خط سجادیده اند
 صفی گردون باب زرخشی ویده اند به زورق زین که در گواپ این دریای نیل به عشق
 شد چوبی از ان بر روی دریا ویده اند به مردم باریک بین اندر خط تارک شب به راستی
 باریک در روشن معنی داویده اند به شهبان خاک جدا ز نزل شاه خیر و به بر نشو و ملک
 شاه فخر و ویده اند به کرده اند از اجار وین عیسوی زندان بی به تا برین دیکس زین طلیپا ویده اند

کوهستان کوه در قباي سبز زرين ميرود و از طرف زيگون دوشش مطرا و يده اند و استخوان
 بلوي ماه از نجات شد پديد و با خود از پيري فلک برارگ بر اعضا و يده اند و نولگان
 طام استر آبادي نيشنگان سخن را در وصف ماه نواز طاق بلندي آويزد و چه طفل
 شبه است آنکه باشدش ز قمار و خميده گرچه ز پيري ولي بود بکنار و بچشم اهل شهر
 رورق پر از نيل است و در آب غرق شود و ز رورق پر باز و ز کوه کندن سر را ميديد
 بس که که چو تيشه نشيند بنگ در کسار و بزم است يک سطل کيميا صنعت و
 نه منتشر شده گردش و راهم بسيار و ز دور و ز نظر آيد چو استخوان و کندن نشان ناوک
 نشستش از صغار و کبار و مزه نقش چو کند چايناک بالایش و کند ز قدنگو ساروخش
 لاق فرار و بروي خود چو کشد و ز رورق شب و بود بپام و دو تا همچو مردم عيار و
 شيدده صيرفي روزگار فقره خام و بروي سنگ محک بهر امتحان عيار و گرفته گوب
 انگشت و مسرود شتاب و براي بازی طفلان يا سمن ز سار و بود چو دامن في شکل خرنوب
 گه که يافت بلندي ز دور و ز بخش کار و بود معانه چون لاله زار اطر افش و ز قلب لاله
 اند عقل نام او اظهار و شود مدارج قدرش بلند سر هر شب و چنانکه مرتبه آل مي در گزار
 ايضا سولانا نظام وصف بلال را نسيم تاب مي نگار و شب نجوم از مجمع مردم نشان
 آورده اند و ز مه فوتازه خف و دريان آورده اند و في غلط کردم که سه سيمابان مغرب
 طرف آينه برون ز آينه دان آورده اند و باز گويد عقل روشن چشم استرمي برود و بگر
 گاهي بکس از کما نشان آورده اند و ز دقضا قفلي بدکان بلکه و زوان قوي و تاب و ز
 نقل دکان آورده اند و ز نشان عشق بمنز شاگه کم گشته بود و جسام ز رتاوان طشت
 ز نشان آورده اند و بر سر سلطنت بهشت شاه زنگبار و از براي پيشکش اجنه
 لمان آورده اند و تا قلم را قطر زنده احوال سبحان قضا و خادمان اين دبستان استخوان آورده
 ابر گلگون خاسته از سوي کوه با ختر و بهر طرف نام نيلي ناودان آورده اند و نقش بندان
 قضا شجرف با اوراق سيم و بهر نقش ميش طاق آسمان آورده اند و ميسر ز موم قل
 سليم خراي مينه تبر يعيت ماه ناخن بدل ميزند و ساز شام که خورشيد از بين سري سر

گرفت راه سفر همچو عاشقان غیور و بلال عید ز اوج افق نمایان شد و گونشده ابر و محلی از سر طوطا
شکسته رنگ و ضعیف از جدائی غور شید و چنانکه بیدلی از یاز خویش افتد دور و غبار گفت او
بسکه بردار و دلمان نشسته کرد و بر دو پنجو ابروی فرد دور و بلش نچند عشرت شکفته همچون بست
و دلش ز کدورت گرفته چون مخمور و کسی ندیده چنین مصرعی که تا سر زده هر روز گار شود
در همان نفس مشهور و فلک ز پیچہ غور شید خندیک نازن و بر تیغ کوه که میکل کند شب و کجوف
بچرخ تم چه ز فیروزه گون فلک میخست بنوک تیشہ زرین چو کوه میشاپور و گر که خواست گیتی ازین کمن
معدن و بدست آورد از بس خاتم دستور و مولف ہم ابروی سخن را در وصف ماه نو و سمه
بیکشد و انتقال بنمت میکند ماه نو سر زده یا آکنده پرواز ازل و میزند آئینه سبز فلک را
مصقل و نگرستان فلک طرفه بهاری دارد و چشم ز نقش مر ساد از دور و این بنجل
تر گردش کج چرخ کمن آخردید و چون قد پیر زنان خم شده اورا منزل و طوطی سبز فلک
خواند ز بس مے گریم و طوق سیمین شده از بهر گلویش نثرل و میتوان یافت که در بهشت شگین
است و قشقه بر جبهہ ہندوی فلک از صندل و زنگی شام ز شوخی بشک خند آمدی که فرودست
پری طلعت رومی بوجل و جبینہ شاہ نجوم است کہ پرتافتہ است و لب کہ از غلبہ صفر است
و مانعش محمل و زہرہ رقصیدہ درین شب چه قدر بے پردہ و نصف خلخال وی افتادہ و بچرخ
اول و چاہے زہرہ گونشہ این قوس ندارد و در خود و چه کند ترک فلک گر نگذارد و حمل و پنجہ زد
شیر مگر بر سر گاد گردون و کہ درین سمر کہ روداد کیے از د و خل و یا از ان رنجیتہ از صدہ ضربت
تامن و یا ازین شاخ شکستہ است و در ان جنگ جہل و مگر آوارہ شدہ از پارہ حوائجی
در زمانیکہ کشیدند از وحلی و حلل و یا مگر سوزن کج گشتہ مسیحا افگند و کہ در انجا
نیو درشتہ از طول اہل و گرجہ دور است ز ما جلوه بیت الممور و می نمایم خم و بلش ازین شیشہ محمل
حرفہ نون است از ان قطعہ کہ اورا ببرند و آفرین بر بہر صاحب این حسن عمل و چہ سحر را
چشم فراوان بود و ابرویک و طرفہ گیماسست و ایجاد خدا و جل و ماند ہر سنیہ گردون
اثر فعل براق و یا دگاری است ز سراج نبی مرسل و با فلک کاسہ در یوزہ کعبہ رود آورد
بر در شاہ رسل قبلہ آمال جہل و یا بود قوس عطار کہ رسویش رود و قباب قوسین بس اورا

باشش در نه خطی هم پنج حرف در صوت خدا را کریم میگوید پنج حرفی حار جمله و سکون لام و بوا و قطع
بریده آخر گویند که اول قطعه را نویسنده بعد از آن حرف آن را بریده بر آن ندوزین بگذرانی غیر رنگ
سفید کنند و آنرا بر کاغذ سفید چنانکه حرف سفید بنظر می آید محمد علی ما هر گوید سیاهی
رسید و موی سیه ناپدید گشت پنج حرف قطعه بریده سیاهی سفید گشت پنج حرف قطعه بریده
بیتی از خان آذر دبیاد آمد گفت امسوس رسوای جهانم میکند چنان پنج حرف خط تو امان را نرم
بزیر بریده عریان شد پنج خط تو امان خطی را گویند که در دو صفحه جای حرف سفید گذاشته
بعضی از طرف سیاه گشتند چون هر دو ورق را بهم آورد و پیش شعل بنید حرف
سفید بنظر آید درین قصیده سه مخلص آمده مضمون مخلص اول اگر چه مسبوق است اما اینقدر
تفاوت دارد که در فتن براق بر آسمان و قوسی است پس لال را نعل براق گفتن طرف وقوع
دارد و در فتن غیر براق بر آسمان ادعای است و در مخلص ثالث تلخیص است بفضله عطا درین جواب
رضی الله عنه سید علی معصوم می در انوار الریح فی انواع البدیع زیر تلخیص عبارت می گوید
ترجمه اش این که عطار در کماتی را بحضرت صلی الله علیه و آله و سلم بدیه فرستاد قبول نفرمود
عطار در کمان مذکور را بر دست میودی بچهار هزار درم فروخت قصه اش در قاموس هم در آمده
قوس سطور است و عبارت هر دو کتاب متفق گر اینیکه در انوار الریح میگوید اهدا الی البی صلی الله
علیه و آله و اصحابه و سلم قلم قبلما فبا عمارین میودی باربعة آلاف درهم و در قاموس چند نسخه دیده
شد جمله قلم قبلما نیست و آنرا در قبول هر دو ساکت است و علما را اصول فقه گفته اند ساکت
لم نیست الیه القول و موافق این قاعده کلام صاحب قاموس با کلام سید علی معصوم منافاة ندارد
مع هذا علما اصول حدیث گفته اند که زیادت ثقه معتبر است و الله اعلم بقول بافتح چشمه
جلی که در آن عنار منصوص واقع شده نام آن ثور است -

خلوری تر شیری نمور او عالم سخن را فواخت و نور او سواد منی را روشن ساخت خوش بخت
از و ذخیره اندوز افتخار نادر شیوا زبانی از و همزه افروز اعتبار ناشنوی را بکسی عجبی نشاند و اثر
را از جواهر زداهر گذرانده بعد اکتساب حیثیات از دلایت ایران بدکن افتاد و آستان
ابراهیم عادل شاه دلی بجا پور را قبله آمل خود ساخت و رنگ ساقی نابینام بر شاه دلی ابراز نمود

رکبت سرخوش در کلمات اشترار گوید ظهوری و قتی که ساقی نامه را پیش بریان نظام شاه دار محمد کریم
داشت باد شاه کریم چذر بخیر فیل بران نقد و جنس صله آن فرستاد و در قوه خانه نشسته تنباکوی کشید
فرستاد با قبض الوصول خواستند قلم برداشت و بر پاره کاغذ برگاشت تسلیم کردند تسلیم کردم
مراد از تسلیم قاعده ادبی که در هند معمول است در میان مولانا ظهوری و ملا عتی شیرازی مولانا
و مراسلات بود و قتی مولانا ظهوری شالی برای ملا عتی فرستاد و ظاهر آن شال قابل دیده بود عتی
رقعه در جواب ظهوری نوشته و سه رباعی در نیت شال درج نموده از آن جمله است این
شال که وصفش نه حد تقریر است و آیات زعونت مرافقیر است و نامش نگینی قماش کشمیر کوفه
صدر خنده بکار مردم کشمیر است و وفات ظهوری در دکن نهمین و عشرین و الف ظهور رسید
کلیات ظهوری شتر و غنیم از قصیده و غزل و رباعی ترجیع و ترکیب و قطعه و ساقی نامه حاضر است
شروع در انتخاب نریات کردم دل نچسپید تا رویت تا رفوقانی دیده و اگر داشتیم و این چند بیت برداشتم

هر دم بوس نهند سختی در زبان ما	هری پیوسته کاش زنی بر دمان ما
پروانه منورده ام ایست که شمی	باشعله کند دست و نعل بال و پرم را
چه بیکسانه نهادیم سر به بالش خشت	بغیر دایع جنون کس نمایند بر سر ما
نه تنها نقش نیست بر بگین دل بوس مارم	ازین حسرت عقیقی کرده ام هر قطره خون را
خود را باب گریه دم یا بباد آه	گر هستیم بخار ضمیر نیست
نی کحل گشت چشم دلی منظر شد دماغ	شکوه بیرحمی باد صبا خواهم نوشت
بهر که خامه نازش نوشت دشنامی	برای هیکل بازوی خود و عابد داشت
هنوز زخم بوس خورده تور سوا نیست	بر آرتیج که فردا گناه ازمانیست
بر باد دهم خاک خود را	بر جناح اوزر ما غبار است
فراق از وصل رشک آلود بهتر	ظهوری صرفه مادر جدائی است
بر دل از زنده بی دایع غمش دکان محبین	جنس خود را نقد کردن توبه غار نیست
بهر دیند گودی لنگ می باشد	بمن بنما کریمی را که شل نیست

از محال مولانا ظهوری است در مدح ابراهیم عابد شاه بعد بمیتد مبارک

مگر روشن شد از نار برآیم کبلی کرده در سازین از شاه تحت عدالت ابراهیم	چراغ گل که پر شاخ انار است در گه باد شاه وین دارم که دماند ز نار گلزارم
ایضا بعد تو بیت مذکور	
میتواند بادشاهی کرد در قلیم فضل	ملک رانی داده بادش شهریار کارن
ایضا بعد بخت سرانی	
چنینمین فروغ از سجده خاک حوی دارد از ان بزم بچشم اشکبار خویش نیازم	که دارد جنبه خورشید را گرم پرستاره که دارد دستی با ابر دستی در گهر باره
مولانا تلمو سی در ساقی نامه مهر از دمان شیشه یکشاید و بادیه هوشن بانی برز بیغان می بایم	
بیاساقی ایمن من گل بیا برویم در خنده بستن چهره چه گردیده واقع که چشم سیاه چه دینال ابر و گره کرده بیاساقی بگذران روز را گر از افنی تو به دل زخم خور و درست است دعوی ارندی من در ان تو به امید بهبود نیست بیاساقی ای باز خاطر شکار بگلین چمن گشته طاووس دم یده تا درین دالگاه محباز کسی چند باشد چنین تنگدل اسیر خوارم شد ای کجاست بکش خنجر انتقام از عناد	تو گل من خندان دیده بیل بیا بسم باب در شکستن چرا نگه باز گردانده از بیم راه کمان سپه تو زره کرده یده آتش معذرت سوز را توان جان به یاق عفو تو برد که با کاکلت تو به شد هم شکن که چون فعل ساقی می آلود نیست که خونی است چنگ عقاب خمار برون آرخون گبه ترز چشم ترنجشک من داخورد شاهباز سرت گردم ساقی سنگدل دلم بردم سوخت آبی کجاست سرت گردم ساقی سینه صاف

دل تیره ام را صفائی بده
 بیای نمک پاش زخم جگر
 ببین تلخی عمده شیرین من
 برافروز آتش بکافون جام
 بیاساقیا جان مند ایسکنم
 ز عمل تو تلخی که سیر میزند
 بیاساقی ای آگه از حال دل
 ببین کربالی رخ آل را
 بیاتادگر تازه کاری کنم
 اگر چشم زاهد نمی بود شور
 و گر شاد شام شد مشکبوس
 بگلگشت مہتاب بیرون حنہام
 بامید سیر تور و ز طرب
 ز شوق حنہام تو ماه تمام
 ز جام تو مہتاب میزد و مگر
 سرت گروم ای مطرب خوبرد
 شدم پایمال بحوم ملال
 بیک نغمه بنواز گوش مرا
 بیاساقی ای دین و ایمان من
 از ان قرمزی آب خواهم بہت
 بقم در زمین جبینم بکار
 ز پیری ضعیف است باز و حال
 جوانی ہوس کرده ام زان عصیر

اگر صاف حیف است لای بده
 کہ نجستم ز اشکم بود شور تر
 بده سانغی بگذر از کین من
 مگر شہد عیشم پذیرد قوام
 تو دشنام دہ من دعا میکنم
 رہ کاروان شکر میزنند
 کہ حسرت گرفته است دنبال دل
 بچرخ آریا قوت سیال را
 نج عیش را غانہ کاری کنم
 بمیانہ می بردم اورا برادر
 سرت گروم ای ساقی صبح روست
 کہ بہر ز شدہ ماہ را باز جام
 فکندہ است خود را در آغوش شب
 زمین را گرفته است در سیم خام
 کہ ستانہ افتادہ بر بام و در
 کہ مرغولہ گوی در غولہ مو
 بدست کرم گوش قانون بال
 بہر فرد کالای ہوش مرا
 فدایت دل و جان من جان من
 کہ زردشت را کرد آتش پرست
 کہ نیلی است از سیلی روزگار
 سرت گروم ای ساقی خور و دل
 کہ گردید باغ از عقل سپر

بدستم ده آن رشک یا قوت را کسی را نهد بخت بیدار داد مینارم بمسجد دل داغ داغ حشر اب ار شود کانه کون و مناد	که سازم جوان عقل من قوت را که هر صبح چشمتی بدویت کشاد که نذر خنجر ابات شد این چهره چو پروا خنجر ابات آ باد باد
---	---

حرف العین المله

عجاس مروی عم رسل ثلاثه شعر بلکه ابو الا بار فضحاست و اول کسیکه در عهد اسلام طرح شعر فارسی انداخت و نبات انعش سخن را پرورین ساخت چون الویه مامون عباسی انچه مرزبانید کا به شهر بقدر حالت تحفه پیش کشیدند از انچه خوا به عجاس که از فضل ازان بلده و دانی زان بر بی و فارسی بود قصیده مرزبان فارسی اختر ع کرد از نظر خلیفه گذرانید و نه از دنیا رصل یافت بلکه و خلیفه او مقرر گردید این ابیات از ان قصیده است

ای رسانیده بدولت فرق خود و تافرق دین فرخافت را تو شایسته چو موم دیده را کس برین منوال پیش از من چنین شعری نگفت لیک زان گفتن من این مدحت تر تا انی طریقی	گسترانیده بچو و فضل در عالم بدین دین نیردان را تو بایسته چو رخ راه و دین مرزبان پارسی را هست مرا این نوع بدین گیر و از مدح و ثنائی حضرت توریب درین
--	---

عنصری یعنی مالک رقاب سخنی طرازی است و ملک الشعراء پای تخت سلطان محمود غازی و قات او در شهر سمرقند و نشین و اربعه نوشته اند شبی سلطان محمود سماع شرابی میجوید در حالت مستی نظر بر زلف ایاز افتاد و سر رشته اختیار زد دست داده خواست که با عشوق اتم آغوشی نماید دوری از خط نفس بر سر خود کشاید اما بدویت بران آتی دست از ان اراده باز کشید و چون زلف ایاز زلف دوایند بود ایاز از زلف نایم زلف را قطع کند و سر رشته فتنه را کوتاه سازد ایاز نیم زلف بریده پیش سلطان گذاشت و بیکم ضرورت شب موسم بهار را کوتاه ساخت چون سلطان از حالت مستی با فاقه آمد و سلسله دوستی بریده و بیعت پیران شربت با یکدیگر میخکس از حضور محفل یارای دم زدن نداشت علی حاجب رد و عنصری آورده گفت توانی که زان سلطان را بحال آید عنصری پیش رفت و این رباعی بدید عنصری رسانید

اگر غیب سر زلف بت از کاستن است دقت طرب و نشاط لومی خواستن است	چه جای بنم شستن و خاستن است کار استن سه در پیراستن است
--	---

عجاس

عجاس

عنصری

عنصری

میر صابراصفهانی در سنه سبع و عشرين دالف استخوان او را از لابو ربخف اشرف رسانید ملا و نقی
 احمدانی تاریخ نقل استخوان بیگوید بیگانه گوهر دریای معرفت عرفی بکه آسمان بی پرورشش صدف آینه
 چو عزم او پیر اندر گردش گردون بکشست بر صف و لمای پر شفت آمد بیکوشن خریج رسانید حرف جانسه
 که عزم از تو چون در معرض تلف آمد بیکادش خرده از گورتا بخت بروم بگلند تیر دعای و بر بدف آمد
 رقم زد از پی تاریخ رونقی کلکم بیکادش خرده از بند تا بخت آمد بآئیس صابراصفهانی مردی
 خیر ستوده صفات بود و در عهد جهانگیری و شاهجهانی تهرین اعتبار نیز نسبت در تبار بود و اوقه نویسی دیوان
 صوبه گجرات و بعد از آن بواقعه نویسی کل صوبه جات دکن قیام داشت تا اکل اختیار نکرد و مجردانه
 بخوبی و نیکنامی عمر سپرد و دو تاسه احدی و ستین دالف واقعه نویس محاکم دکن بود و بعد از آن
 معلوم نیست چه قدر زندگانی کرد در وقت تحریر این صحیفه دیوان عسکری مشتمل بر اقسام سخن بلا خطه
 در آمد در قصیده گوی صاحب ید طولی است با وصف آن محال صواب و چندان خوب واقع نه شده
 لهذا بر زبان قلم نیامد غزل و ثنوی او مرتبه مساوی دارد اما با اعتقاد حکیم حافظ پسر حکیم بهرام بلوچه
 حکیم ابو الفتح پایه ثنوی او کم است درین باب بیگوید عرقی مادر غزل است و بود چنانچه
 خراب و ده آباد بود و ثنویش طرز فصاحت نداشت بکمان نمک بود ملاحت نداشت بشاره
 است بثنوی عرقی که در همین وزن گفته مطلعش این است

بسم الله الرحمن الرحيم	موج نحت است ز بجزت دیم
<p>موکف گوید بجای لفظ موج لفظ مناسب تر است فقیر هم مصراع برای بسم الله بهم رسانده ام که بسم الله الرحمن الرحيم بقیه سیه تاب رسول کریم اما شیخ نظام در آغاز محسنین المراء قصب السبق از مصراع گویان بسم الله بوده و میسر از صاحب مضمون شخصه برای بسم الله یافته میفرماید سخن بلند چو گرد بومی مقرون است با اقامه سر صحت کلام بنور و ن است باین مطلع مضمون بلندی دارد اما مصراع اول خوب نرسیده چنانچه نوشتن انیکه سخن که بلند گردد بهتر وحی میرسد اگر مراد از سخن نظم است تخصیص نمیتواند شد زیرا که شری که بلند اقتد نیز غریبه وحی توان رسید بلکه تمام قرآن شراست نظم خال خال واقع شده و مفهوم مصراع ثانی انیکه کلام بنور و ن فوق کلام منشور است و پیدا است که مدعا یا دلیل مطابقت ندارد و دلیل غای دیگر میخواهد مثلاً چنین</p>	

گفته شود خوش است شرولی شان نظم افروز است به آفاقه سر مصحف کلام موزون است آنچه در دعا
دلیل دیگر بخواند مثل چنین گفته شود سخن بلند چو گرد بوچی مقرون است به گواه دعوی ما مصحف
بمایون است به واکه در ریاض الشعرا و آرزو در مجمع النفائس اشعار بسیار از غریبات عرفی آورده
اند اشعار یکه درین صحیفه ثبت شده سوای آن است

تأثیر کرده بسیار نگاه را	وله	صد منت است بر سر عاشق گناه را
چرخ نخل نکند چشم اشکبار مرا	وله	که آرزوی دل آورده در کنار مرا
عشق تو بخت و انگند پیش در دمان را	وله	سلطان شکار لاغر نبشتد ملازمان را
جنس مین را چه کس او آرد عینی و پیش	وله	که بجز حرد ز حافظ نخر دست بر آن را
گر نخل و قاطرند بد چشم تری هست	وله	تا ریشه در آب است امیدی نهری هست
چگونه گریه بچو شد که چشم حیرانم	وله	بآفتاب قیامت تقابل افتاده است
باینکه کعبه نمایان شود ز پانشتین	وله	که نیم گام جدائی هزار فرسنگ است
و انم که شفیق اند طبعین همه لیکن	وله	مرهم که نه معشوق بند دشمنیش است
ناز م تبوسن ستم او که بیخ گاه	وله	اگر نشد که چاشنی تازیانه چیست
ساکن کعبه کجا دولت دیدار کجا	وله	اینقدر هست که در سایه دیوار می هست
همین بس است دلیل بقا ز عالم عشق	وله	که یک شب نعم او در هزار سال گذشت
قدم برون منه از جمل با فسادون شو	وله	که گرمیانه گزینی سراب تشنه لبی هست
ز بسکه مانده شود آسمان ز آزارم	وله	هزار سال پس از من جهان بیایید
غیبت بر من بشادای عالم که بیخ گاه	وله	از خلوت وصال تو بیدارم میخورد
طغیان نازین که جلگه گوشه خلیل	وله	آمد بریر تیغ و شهیدش نمیکند
دلی برداشتی آفتاب خنده ز ند	وله	که از زیارت شبهای تاری می آید
ناوید و جمال او هرش ز دلم سرزد	وله	ناکاشته میر دید این دانه چنین باید
به بلبلان چمن بعد ازین که گوش کند	وله	که غنچه لب قفس دیده بیان آمد
بر و پیا که نوین بجز ز قضا بان	وله	مشو گدای شبانان که شیر سید و شد

در آنچه میدهی که بدار الشفایم	وله	این کشته را از سایه تیغ کجا بریم
چون از خم تازه دوخته از خون لبالم	وله	ای وای اگر بشکوه شود آشنالم
گر کام دل بگریه میسر شود ز دوست	وله	صد سال میتوان به تنگنا گریستن
اینک رسیده عده کشاد نقاب کو	وله	رفیقیم تا در پیچه صبح آفتاب کو
ز چشم من مجوش ای گریه نه کام صلال کو	وله	که محبوب است و میسازد لاک انفعال کو
ز فروغ آفتابم بنور جنبه که میتو	وله	چو در زلف تست یکسان شب روزم از شب
پیش عری مده از دست عنان کاین استاد	وله	خویش را ابله نموده است ولی ابله نیست

تذکره گوید در آخر کلمات فارسی مای مختفی زیاده شود برای اشعار منع ما قبل مآد و تلفظ نیاید که در صورت شعری چون خاصه و نامه و تاملات یعنی که در آخر کلمات عربی آید و در جات وقف باشد و فارسیا آنرا گاهی تا خوانند چون عاریت خوری ترشیری گوید چراغ عاریتی تیرگی زیاده کند بر دشمنی شبی مار سوگند است و گاهی مای مختفی خوانند چون عاریتیه نیز صاحب گوید از رنگ بوی عاریتیه دامن کشیده ایم و چون عنبر است از نفس ما بهار ما به امانی اصلی را خواه در نقطه فارسی باشد مثل سپه و نگه خواه در نقطه عربی مثل بوجه و مرفه مختفی سازند عربی در شوند کورهای ابدا اول را که اصلی است مختفی ساخته اگر تلفظ کنند وزن سیر و لیکن مختفی ساختن مای اصلی در اعضا و مثل چسارده و پانزده بنظر آمده چنانچه در ترجمه غزالی مشهود می آید و ظاهر آنکه این هم خلاف قاعده اعرفی نیست گوید

تا مجمع امکان و وجوبت نوشتند	مورد متعین نه شد اطلاق اعم را
------------------------------	-------------------------------

میرزاخان خلدیگانی شارح قصائد عربی در معنی این بیت مینویسد که در اصطلاح منطقیان اعم مای را گویند که نسبت با هیئت دیگر عامتر بود و اخص مای را نامند که نسبت با هیئت دیگر خاص تر بود مای را که اعم ظاهر است که درین تعریف و در لازم می آید بی اعم در اصطلاح منطقیان مفهوم کلی را گویند که بر جمیع افراد منتهوی صادق آید و بر غیر آن نیز مثل حیوان که بر جمیع افراد انسان صادق است و بر فرس و امثال آن نیز حیوان را نسبت با انسان اعم گویند و انسان را نسبت بچیزان اخص و پیداست که اگر حقیقت محمدی اعم از وجوب امکان میبود صادق می آمد بر هر دو مثل صدق کلی بر افراد خود و وجوب و امکان هر کدام هر دو حقیقت محمدی میشد و این خلاف واقع است بلکه مستلزم آنکه حقیقت محمدی را

در اصطلاحات فارسی مای مختفی زیاده شود و فارسیا آنرا گاهی تا خوانند چون عاریت خوری ترشیری گوید

که موجود حقیقی و اصل وجود عالم است و وجود مستقل حقیقی نباشد زیرا که عام کلی است و کلی یا موجود است
 بود و افراد یا بعضی وجود افراد حسب خلایف که در قیاسات وجود کلی الجبسی باقیان آن واقع است پس حقیقت
 محمدی را با وجود مستقل نخواهد بود مگر وجود افراد یا حقیقت موجود نخواهد بود مگر وجود افراد و او را با نسبت کنند
 بر طریق مجاز طرفه آنکه در اینجا این قبیل هم وجود نخواهد شد چرا که حقیقت محمدی که وجود امکان باشد از امور
 اعتباریه تشبیه اند که اصلا در خارج وجود ندارند پس حقیقت محمدی را وجود در خارج اصلا نخواهد بود و حقیقت
 نه مجازانه اصالتا نه متناوبا برابر با ب دانش هویدا است که برین جامع وجود و امکان بودن دیگر است
 و کلی شامل هر دو بودن دیگر مصرح بهین تفاوت ره از کجاست تا به کجا که حقیقت محمدی را عام
 منطقی بگوید خداوند ازین عموم چه نسیبت نموده که لائق ذات متعالی صلی الله علیه و آله و اصحاب و سلم
 تواند شد همچنین عموم در مقومات عامه مثل امکان عام و شئی و مفهوم علی العموم یافته میشود و ظاهر این قابل
 و میان جامعیت و عموم فرق نکرده پس اگر از عموم جامعیت قصد کنیم از قباحت مذکوره بر است
 دست میداد اما حسن اجتماع الفاظ مصطلحه منطقی یعنی وجود و امکان و اطلاق اعم قوت میشود با اعتبار
 معنی چرا که اعم بر معنی مصطلح منطقیان نماند اگر چه بحسب صورت مناسبت باقی است و لفظ اطلاق در اینجا
 یعنی تلفظ کردن است پس مناسبت او با لفظ مستعین صورته باشد نه معنی و ملائیم لاهوری شایع تصاویر
 عرفی در شرح این مبیت بر می نگارد و وجودش مقرر شده ممکن و واجب و محتج انتمی ممکن و واجب را که
 موجود دانند و وجود از جمله وجود شمرده دلالت بر آن دارد که مراد ملائیم از وجود موجود است در نه صورت محتج نیز
 از جمله موجود خواهد شد و این منجر بکفر دیگر و دزیر که شریک واجب از افراد محتج است و اگر تاویل کنند
 در او از واجب و ممکن و محتج وجود واجب و محتج گیرند یعنی وجود دیگر منسوب بواجب است بواجب
 و به ممکن با امکان و به محتج با امتناع صورت صحت پیدا میکند اما فقیر معنی این مبیت را بر کسی دیگر نشانده
 که اطلاق اعم از جهت قصیه مطلقه عامتر است و آن در اصطلاح منطقیان عبارت از فعلیت و
 موجود شدن شئی است در یکی از ازمه ثلاثه و ذات حضرت صلی الله علیه و آله و اصحاب و سلم موافق اصطلاح
 صوفیه صافیة مجمع امکان و واجب است از جهت آنکه حقیقت آن ذات که حقیقت محمدیست و تعیین اول
 داخل مرتبه واجب است و صورت آن که بیکی عنصریست داخل مرتبه امکان معنی شعرانیکه تا کاتبان
 تقدیر ترا جمع امکان و واجب نوشتند یعنی تا ظهور تراز مقدر نکردند و در اطلاق اعم متعین نشد یعنی هیچ

چیز در از سنه ثلاثه موعود نشد و هیچ امر از انزل تا بامضیعت نیامده و موافق اصول حکما نیز معنی متواتر
چه حکما گفته اند که تاشی ممکن نباشد ایجاب و امتناع است و چون علت نامه ممکن موعود میشود و وجود او واجب
میگردد که اگر بعد از این حالت منتظره باقی ماند لازم آید که هنوز علت نامه موعود نشده و این خلاف مفروض
است پس سبب رصوح تا اثر امکان است چه واجب استغنی است و متغنی ناقابل و انقضاء تا اثر موعوبی است
که از جهت علت نامه مستفاد میشود و اندک حکما قاعده مقرر کرده اند که اشئی نامحیی لم یوجد پس معنی
بیت اینکه تا رقم زمان قضا اجتماع امکان تر که از لوازم مابیت ممکن است با وجوب تو که مستفاد از اجال
است متواتر معنی تا ایجاب و تا مقرر نکرد هیچ چیز در از سنه ثلاثه موعود نیامده و لحاظ است که وجوب در معنی
اول بالذات است و در معنی ثانی با تغییر و در اطلاق اعم مراد از اعم که صیغه استمغنیست عام باشد
معنی تفضیل و زیادت چنانچه میرقدس سرود حاشیه قطبی در تعریف خبری اصفافی تصریح با معنی میکنند
و شیخ رضی شارح کافی میگوید که جائز است استعمال استمغنی مجز در معنی تفضیل معنی اسم فاعل یا صفت
مشبه قیاسا نزد مبر و سما عا نزد غیر او و از این باب است آیه که میوه و بر او چون علی معنی او عاده خلق روز
حشر آسان است بر حق تعالی و در اینجا معنی تفضیل معنی آسان تر نمیتوان گفت زیرا که پیش قدرت
الهی همه برابر است آسان تری نمی باشد

شیخ عبدالقادر بداولی جامع فنون فضائل بود و در تاریخ نویسی سلیقه شگرف داشت کسب کلمات
نزد شیخ مبارک پدر شیخ فیضی و ابوالفضل و دیگر فضلا عصر نمود و اکثر تشایخ و علما عصر او یافت
و صحبت داشت شیخ یعقوب صیرفی کشمیری در حق او گوید از روانی بدوئی بیشک و در فنون فضائل
است فزون پس دلیل زیادت معنی که نیایش بصورت است فزون به پیش امام اکبر بادشاه بود و تکه چال
باشیخ فیضی و ابوالفضل مصاحبت مانند مادر منتخب التواریخ تألیف خود چاکه کمال بین دو برادر نیز داشت
مرید شیخ حاتم سهیلی است و اعتقاد خاص بخدمت شیخ جنی و ال داشت و او در وقایع سنه ثلاثه
و الف از تاریخ خود مینویسد که حکم بادشاهی به فقیر شد که بقیه انسانی هندی که بفرموده سلطان بن عبداللّه
والی کشمیر بعضی از ان ترجمه شده تمام سازه حسب الحکم جلد اخیر آن کتاب را که بضمی است شصت و خرو است
در تلیخ ما و با تمام رسانید و مقارن انجبال بشی و در خوابگاه خاصه نزدیک تخت طلبیده حکم فرمودند که چون در
جلد اول بحر الاسمار فارسی قدیم غیر متعارف است آنرا هم تو بعبارتی مانوس بنویس این بوسه و قبول کردم و مشهور

و در شیخ عبدالقادر بداولی

در آن کتاب نمود و بعد از التفات بسیار ده هزار تنگه مرادی انعام اسپ بخشید و حکامات القادر
شاکر و شیخ عبد القادر ست سال وفات او سوار بر دلفا نوشته طبع نظم می داشت و از تاریخ خود احوال شوال
اکبری نوشته و بتقریب این دو بیت از خود تعلیم آورده

در کتب تاریخی

سر چشمه نضر است و نامی که تو داری	ماهی است در آن چشمه زبانی که تو داری
بصد امید قاصد سیفرستم سوی آن بدو	لله عاذا الله از آن ساعت که تو میگرد

عزت خواجه باقر شیرازی در سخن طراز آن غنی دار و دور حکمت پر دار آن حکیم باقر پیشه بودار ولایت
بندوستان تردد میکرد و در مدح امیر المومنین علی رضی الله عنه قصیده نظم کرده که مطلعش این است

سیاق روزگار تیر دستی بسیار	از خون لاله آب و دم تیغ کو سار
درین قصیده مطلع انوری را تفسیر میکند و میگوید	

در کار مدح شمه کنم این بیت انوری	تا حق کند بر کار خود پای استوار
لله کائنات را بوجو و توافقت	لله پیش از آفرینش و کم ز آفرینگار

سیرت شریفین علی شیرستانی که در نجف اشرف ساکن بود و در خواب دید که حضرت امیر رضی الله عنه
بروش خواجه باقر داشته سیفر مایه بخوان شعری که در حق ما تفسیر کند و توفیق گوید یقینی شاعر مشهور
عرب در مدح سید بن عبد الله انطاکی قصیده دار و تفسیر هم در آن زمین قصیده فرین بیت نبوی
گفته ام و بیت متنبی را و در مدح اقدس صرف نموده قد شرف الله از ضا است ساکنان و شرف الناس
او سواک استا ناهند یک مولانا یار یب و انا علی الملتی انه خانان بیت اول از متنبی است
ایید دارم که این تفسیر من قبول جناب عالی فائز شده باشد و لیوان غوث نخط او قریب پنجاه بیت
از قصیده و غزل و رباعی حاضر است این چیز بیت از آنجا گرفته و درین صحیفه اندراج یافت

سور و سفت چو خوانی باید کن آن ماه	چین ابرو کن تصویر سین بسم الله را
زاهدان را ناله ستانه زهر قاتل است	تیره شیر است گیسو فزار و باه را
در حسن گلوسوز که مشب مجلس آراشد	که مقرر از پر پر دانه دار و شمع محفلها
چه همی که نکود است باغبان مراد	نشان شاخ گل چو تنود کنار مرا
نگو ساقی مجلس بکوری ناصح	که پنه سرینا بهند بگویش مرا

توان ز نامه بلبل شنید بوی ترا	ول	رسمتی که بگل کرده اند روی ترا	ول
الحکام کرده از غفلت حرمان چرا	ول	تا یکی باشد لیم از شهید و صلح تا امید	ول
آب گریه پاک فروشد کسی چسرا	ول	عزت بگیمیا نهی آبروی خویش	ول
گردن خود نظر آینه رحمت را بر ما	ول	دید چون طوطی شال خود خطا را	ول
هر باد شعله روشن شد چراغ تا خدا شب	ول	یا ای کشتی دل گشت ساحل آتشا شب	ول
دولتی خوشترم از سایه دیوار تو نیست	ول	من که پیوسته سر از بال بهامی محسوم	ول
یوسفی نیست که گشته بازار تو نیست	ول	تو نه اری سر سودای غریزان ورنه	ول
واوای گم گشتی دامن منزل بوده است	ول	تا نشد گم ماه کنعانی بمقصد پی نبرد	ول
نامه اعمال عزت فرد باطل بوده است	ول	گر بکار معصیت می آمد آن هم بد نبود	ول
برزبان خلق حرف حقیقت نیست	ول	گوهر انصاف از دج بی ظاهر نشد	ول
تیر روی ترکش دانش تا باطل بوده است	ول	حرف ناسمجده و کیش خردندان خطا	ول
هیچکس از لب پروانه صدا نشنیده است	ول	شور بلبل زین ای شمع شبستان مطلب	ول
کلفت اعراب بر عثرت فردا خوش است	ول	تا نباشد گل در اول غنچه آخرت گند	ول
کاین ترک شعله خرافت و دودمان نیست	ول	گردید برق خرمن دلما خبر فرید	ول
میسوزم و از سوختن خود خبرم نیست	ول	چون شمع ز سودای تو پروای سرم نیست	ول
دست بالایی دست بسیار است	ول	سایه سعادت یه بیضا است	ول
آن فرقه را که ز آنچه هوش داده اند	ول	گلچین چار باغ عناصر گشته اند	ول
گر همه از بوی می باشد دماغی ترکند	ول	چنین فصلی که گلستانه میروید رشاخ	ول
گر به تیغ قنقل زبان بریده شود	ول	حسود را نتوان کرد از جدل خاموش	ول
مفاسی بود که یک خانه دو جامه سون کرد	ول	آنکه دل داد سودای دو عالم هفت	ول
چون نهالی تربیت باید نرنگو دهد	ول	از نیاز آتشاخ گل سامان رنگ بود	ول
چشمه هر خیزند قطره بد ریانه رسد	ول	یکه امید هوس پیروی عشق کند	ول
که از غزاله دل خسته ام نمی آید	ول	یکه ز کس بیار را توان گشتن	ول

علا شکره عمل لب او ترسد	وله	و دیده ام شد قیامت بنمک انی چند
حاجت نبود چهره ز می لاله گون کنی	وله	حسن برشته آتش سوز آن چه میکند
هر ذره که گردد به تو تراب شد	وله	باید آنقدر ز شرف کا قتاب شد
و لم احوام رفتن از سر کویت نمی بیند	وله	خیرم کعبه دایم صید را دارا لایعان باشد
کس ندیدیم که بجز از تو محرم باشد	وله	پنج بخت سیر گل اندر خسته دیوار کند
لاله گوشه دستار شهادت شده ام	وله	پیشین بختین ز نجی شمشیر غنایم کند
نکیه بر کوکب اقبال نمی باید کرد	وله	ماه نقصانی و خورشید روانی دارد
سلام گوشه ابروی او که تیغ عتاب است	وله	بنیر ازین که دم جان در جواب ندارد
ز خود کسی که تهنی شد ز انقلاب نرسد	وله	ز شوهر مجابا دل جاب ندارد
سینه صافانی که خاکستر نشین گردیده اند	وله	درفن آئینه سازی هر کدام اسکندانه
تا توان چون کشتی از اهل ستم اندیشه کن	وله	بیشتر این ناکسان صیاد صید لایعانند
و لم از گرو کلفت هر زمان بز خویش بیبالد	وله	بیزیر خاک ضائع دانه قابل نمیکرد
گل زخم شهادت بان جان را تازه میسازد	وله	چراست ز شمشیر خنجر قاتل نمیکرد
بحال خسته دلان تا ترا نظر باشد	وله	و عاکم که مراد در بیشتر باشد
مشت ز نار را بر گردن عمری نهاد	وله	سرو کافر جلوه کی در کار خود تقصیر کرد
مجموعه حسن تو مرا تا بنظر بود	وله	شیر اژه ازای دلم موی کمر بود
دلم بیکان صفت پهلوساز و خا از غیرت	وله	سرم چون قبضه از تیغ تو بچیدن نمیداد
عزم خوف لب او فکر سر انجام کرد	وله	آبجو با دلم شکر جامه احرام کرد
قطره طر خان که ز انداز خود میر دلان	وله	چون جاب از سر سیمین خوری دارد
سرو تو نیز غبار زده جان تو شد	وله	خواست از او شود بده فرمان تو شد
نیشد بهر ای از تیر و جامه خراجم	وله	که مرا همچو گمان با تو هم آغوش کند
بیک از گشت اندیشه شب انگار میاد	وله	غیر چشم تو در عضو تو بیار میاد
در هستی آن که گل غنای خود میخورد	وله	باغبان ساد و دل چشمی مژد از زبید

نه غلطیده بخاک خون بخت اوج کی گیرد	وله	نه هر نقاده چون جعفر یار بخیریند
خدا ز چشم تو اسلام را نگه دارد	وله	فرنگ زاده نگاه تو قصد ایمان کرد
دم نزع است دیار می آید	وله	در خندانم بسیار می آید
منه بر منته پائے باد	وله	که ز گشت شایسته می آید
هر قصه که بود بیا لم تمام شد	وله	حرفه ز اکت تو بود بیان هنوز
ی بی بهشتی صفتان چه در آتش باشم	وله	دارم از دوری این قوم غمناکی
در بیگاه عشق ز بیم فانی خویش	وله	کردم نثار قاتل خود خونهای خویش
ای می بیال تو چون شاخ گل که بن	وله	یک گل نجیم از چمن بدای خویش
گیرم که بحر آب گهر در عوض دهر	وله	بیم صدف همچو بر در آبروی خویش
از بس زمانه در پی غمنازی من است	وله	گشتم چون غنچه قفل در گفتگوی خویش
برنگ مار ز طول ال بخویش پیچ	وله	ترا که مهره نباشد زنجیر و تاب چه خط
اینقدر ای فیض نظر میکردم	وله	میشوم اشک بزرگان تری بیگرم
بهتر ز خموشی بنود عقده کشای	وله	از بستن لب هر گری بود کشودم
نشان زخم کسی نیست بر عقیق دلم	وله	ز اسم اعظم او نقش در نگین دارم
چشمش از در دیده دیدن هم دارد دگر	وله	از نگاه تلخ او عاقل نمی باید شدن
رجحان بر آب حضور هم آب دیده را	وله	و لهای حرو را کند اجاگر بستن
با آنکه از ساطع خط سپید شد	وله	کاری نشانت این نگار سوار کن
ای نر من مجیده تو گرد ستار دیده من	وله	چون ناله ام بالیده تو مانندی بالیده
دست کسی بدامن خطش نمیرسد	وله	اگر در آفتاب بود رنگیه گاه او
ایدل نبرم شعله چه کار نشسته	وله	بر فاست صد سپید تو غافل نشسته
حاضر تر از تو ای کجسی را ندیده ام	وله	ای غائب از در دیده مقابل نشسته
گیرم که احوال کم سیر قامتش	وله	نخندیده راز عیش دو بالا چه فائده
یاران خبر و دست پیر سید زاشکم	وله	اکاین قاصد فرمنده پی از کعبه رسیده

ایندل متاع خشک و تر از بحر و برخواه	آتش ز سنگ خار و آب از گهر نخواه
ایچون صدف بایک دل مدار کن	ماند بونه کام خود از سیم و زر نخواه
خواهی چو سرو تو جز از ادگی کنی	نخل بلند طول امل بار و زر نخواه
تنها مشا بهره تو کل مستدم گذار	عست ز بغیر سایه خود و هم سفر نخواه
گوهرم گشته قبول نظر دریای	چون صدف پای دلم رفته بگل درجای
لحمت باغ دورنگی جگر مرا خون کرد	ایسج کافر ندید دل بگل رعنائی
بر لب چو نامه مهر خوشی بزن بر داغ	تا چند همچو خامه ز بان آوری کنی
با سر خود را بچشم بیروت داده ایم	است امل کرم مشتاق سایل بوده است

در این کتاب

علی سرمنندی امیر المومنین علی رضی الله عنه آمد اهل بیت رسالت است و امیر الشرا علی رحمة الله علیه سر طلقه البلیت فصاحت کوثر سخن در اختیار اوست و سلمان عاشب بردار او مجد طرز الفاظ و معانی است و مستفید سلسله مجدد الف ثانی اگر چه غزل را با سلوب تازه جلوه داده اما در قنوی دیدنیها سیما فیروزان باقی میکشاند

سخن را آنفیدیم جان نمیدم	باوت مرا حسد ای برگزیدم
استی سز و از من اوی گشت	منش با عبید او یار عینا گشت

هر چند برخی قنوی گویان براه او رفتند و یکس با و نرسید و خط کجی بینی قلم کشید اهل بغداد زبان عربی او فانی هر دو دیدند صوفیان آنجا در مجالس فوق و سماع از زبان عربی بشیر شعلابن القاص مصری را از زبان فارسی اکثر قنوی ناصر علی بنحو اند آغاز مال را از دست سیف خان بدخشی برگزید و سیف را با قلم جمع کرد و چون سیف خان به صوبه داران آباد از پیشگاه خلد بکان مامور گردید همراه او بسیدیه آباد که در زاویه سنگم دریای گنگ جمن واقع شده خرابید و تا ایام حکومت او در آن مجمع البحرین چشم آراب داد و چون سیف خان در نیام حد جا گرفت در سر بند رفته فرو گشت کرد از سوال او این که در تهر چار شنبه اخر صفر بسیدیه واقع مندرست شیخ محمد معصوم خلیف حضرت مجدد دین الله اسرار بهائیز رولق افندی باغ شده و کما گشت گمان بسیدیه ناصر علی رسید و دید که شیشه و پیاله در پیشش دارد و بنصب رفته فرمود این چیست ناصر علی گفت سنی که در اینک بنحونند شیخ و گزشت صوفیان و علما تکفیر کرده محضر قتل به دست نمودند میر محمد زمان را سنج با قریب از سنج ناصر علی را همراه گرفته از سر بند بر آورده جانب دلی روانه شد و توبه بیرونان مملکت بجایافت استادی میر فیصل

قدس سره که ترجمه او در سر و آرد مسطور است با فقیر نقل فرمود که در شاهجهان آباد قصد ملاقات ناصر علی کردم و در عرض راه برخوردت سواره بیاض بیکم واقع چو شاهجهان آباد رفتم مرا تکلیف نایع بود با هم بیاض رفتم بد فضا دیدم که ناصر علی دیاران و بایکدیگر بایای چشم گفتگو میکنند فهمیدم که چه اراده دارند گفت ششمن از شرب یاران در افتاده و در ترزقه ششم شیشه دیاله آوردند چون ساقی می را از شیشه ریپاله تحت و کفی گذار قلقل در شیشه بهم میریزد ظاهر شد ناصر علی به پیه انشا کرد

که این است را شب سرخ است باز آمد که دنیا هم ز جوش می زره زیر قبادارو

چون مجلس آن خیزد و اسباب شرب برداشته فقیر برای رخصت رفتم و گفتم بدر برادر بیاض فقیر که حاضر است خود بطریق یاوگارشیت باید که شربت نمود و بالای آن نوشت بدینه ناصر علی ستانه فقیر بیت مذکور را در آن بیاض بچشم خود دیده ام آخر ناصر علی توبه کرد و از خدمت شیخ محمد معصوم قدس سره استفاده طریق باطن نمود و پی بجای برود و در سه هزار و صدم از سر نه بجا آوردن معسکه خلد رکان شافت و با امیلادرا ذوالفقار خان بن اسدخان وزیر اعظم خلد رکان برخورد و دوازدهم قدر دانی مخصوص گردید و درین باب مولف گوید بعد سیف آخر علی را ذوالفقار آمد یکبار بهلافی الاعلی لاسیف الاذوالفقار و در در ملاقات ذوالفقار خان این غزل را گذراند ای شان جیس که ز جین تو آشکاره نام تو دور تر بد کند کار ذوالفقار و دشمن کش جهانی و یک دوست پروری به فتح و ظفر و پنجی سست اند در قطار بجزیر دوستان آلی نموده ای نو بهار خلق تو بر بوی گل سوار به ترسم که بوی گل ز فراقش جنون کند آن دل که برده ز من آنرا بمن سپار به مرغ دلم به نیم نگه صید کرده ای طائران عرش خدنگ ترا شکاف یاران چند در فن خود نشی خوانند این جمع را بیک نظر عاطفت سپار به ناصر علی تر از تو خواهد مراد و بس خدای ابر فیض بر همه عالم گهر ببار به میر غلظت البید خیر بگرامی قدس سره در سفینه خود تعالی آورده که چون مطلع را خواند ذوالفقار خان یک زنجیر فیل و سی هزار روپیه صلّه داد و گفت بس کن که طاقت صلّه دیگر ابیات ندارم مولف گوید خیر در همین بود که ذوالفقار خان بر مطلع اکتفا کرد که تا بل صلّه همین مطلع است و در تبیه باقی ابیات بر نقاد سخن ظاهر نیز الاظم منصب دار اوزنگ آبادی با فقیه نقل کرد که من از بعضی متصدیان سرکار ذوالفقار خان تحقیق کردم که صلّه ناصر علی سی هزار روپیه بود خان آرزو میونسید که یک زنجیر فیل و پنجاه هزار روپیه در جلد وی آن بخشید بهین ناصر علی بچ

یافت بر سر مردم تقسیم نمود و خود هیچ نگاهداشت و چون دو انفقار خان در سنه ثلاث و مائت و الف
 به تنجیر ملک کرنا ننگ اقصای ممالک و کن متوجه گردید با او بکرنانگ رفت و ایامی سعد و در آن نواحی سرود
 و با شاه حمید اعتقاد تمام داشت و این شاه حمید مجدوی بود و یکی که شهرت مشهور برسانست دوازده کوه
 باز آراست با شاه عادل دوستی تمام داشت و این شاه عادل سپه خواجه شاه فخرالملک به شریف خان استر خانی
 از نوکران خلدکان بود و چندی بمنصب صدارت کل صدر نشین بساط اعتبار گشت گویند شاه عادل از
 مسند غنا گشته بر پوست تخت فقر نشسته بود و با عنقرض خان بسیار ارتباط داشت خان مذکور
 از رفقاء دو انفقار خان بود و بحکومت گنجی میرد اخت آرا از ارادکن بهندوستان عطف عنان نمود و در
 شاهجهان آباد قلندران بیکدیگر زیند و چنین جابست بر مضاف سنه ثمان مائت و الف بر دهنه رضوان خراسان قریب
 شصت سال تفرش مسوور قد سلطان امثال نظام الدین ملوی قدس سره سال وفات او از گلیات المشرف تالیف
 سرخوش نقل کرده شد و نیز سرخوش قطعه تاریخ وفات او گفته است آخرش این است سرخوش زخر و سال
 وفاتش پرسیده گفت آه علی بعام معنی رفت و نیز سرخوش این مصرع تاریخ از محمد عاکف نقل کرده است
 آه آه از رحلت ناصی علی که آه و دایه و ماده تاریخ یکصد و از سال مذکور زیاده است و نیز سرخوش در
 احوال میرزا قطب الدین مائل مینویسد که بست و یقین رمضان المبارک سنه هزار و یکصد و هشت و هشت
 روز از فوت ناصی علی در گذشت محمد عاکف جل خسته شواله تاریخ یافت و از اینجا موضوع پیوست
 که وفات ناصی علی مقرر در سنه هزار و صد و هشت است تفاوت در ماده تاریخ واقع شده نه در عدد
 سال اتفاق هر دو مورخ و را فرونی یکصد و فقیر را در شبهه انداخته بود باری تاریخ میرزا قطب الدین
 مائل شبهه را رفع ساخت و تاریخ خسته شواله نقصانی دارد که مورخ از تاریخ جسته که آنرا او را اطلاع علی بشکل
 نینویسد چهار صد گفته حال آنکه پنج باید گرفت زیرا که معتبر نزد اهل حال صورت کتابت باشد نه تلفظ بر عکس قضایا
 و عویتیان که مدار اول بر وزن است و مدار ثانی بر وزن این هر دو تعلق بحرف ملفوظ دارد و نه مکتوب
 شلی در مقصد الجواهر گویند و قیاسه لفظ و رسم الخط مختلف واقع شود مثل صهی و صهی که در لفظ الف است و در
 رسم باد مثل حمزه و طلمحه که در لفظ تاست و در رسم با بعضی گویند معتبر مکتوب است نه ملفوظ و بعضی گویند
 معتبر لفظ است نه رسم سید عبداللہ مد مرعنی گویند قول اول معتبر علیست و قول ثانی نادرسید جعفر مدنی از
 پوری با فقیر نقل کرده که روزی با جمعی از یاران از یاریت حرفه شیخ ناصی علی فریم و با هم صحبت داشتیم باری در

تاریخ میرزا قطب الدین مائل مینویسد که بست و یقین رمضان المبارک سنه هزار و یکصد و هشت و هشت روز از فوت ناصی علی در گذشت محمد عاکف جل خسته شواله تاریخ یافت و از اینجا موضوع پیوست

شیخ آورده گفت باری آنقول شما چه شده خاک گردیدیم و میرقصند ز افغان ما چه شکست اما
 نمی ریزدی جوشان ما چه گفتم بزر زبان شما این افغان ناصر علی است که برقص در آمدن یاران حسین کردند
 خوش گوید روزی ناصر علی در صحبت میرزا نظام الدین احمد طالع تخلص برادر میرزا قطب الدین مال
 مطلع مذکور بر سبیل تفاخر خواند نیز گفت به صراحت دوم از مولوی روم است غم شکست و باد
 زدنار نیجه چه صد درستی در شکست انگیزه و خود دیدیم این مطلع رسانید به برتا به سنت
 ساقی دل نالان ما چه سانو کبریا بس دیده گریان ما چه فقیریم درین زمین غری دار دو بریاران
 اتماس میدارد و چه گل نکر از شیوه افتادگی نقصان ما چه کم فخر چین زلف خوبان از تنزل شان
 از قد دست باز آمد در دل ما جان ما چه رجا آباد کردی خانه ویران ما چه از کف دنیا دل بیتاب ما
 آمد بدون چه آفرین بر اضطراب گوهر غلطان ما چه حسن خلق ما میگرد و بدل در هیچ حال چه زخم
 راح هم شود بوی گل و ریحان ما چه نقد زخو کرد دل با او که باز آید اگر نه میتوان گفتن که شد بگانه
 محان ما چه مهر بر لب کرد از آوازه شانی اغنیا چه نیست از باب و دل را بار در دیوان ما چه کلام
 ناصر علی در شش جبت عالم سایه رود است آنچه پدیدت نیاید از انرام نقش پیاض ایام میشود

باند از نگاهی بردی بر دلدل ملدا	وله	بهوی سانوی بست ساقی محل ملدا
نیست نیکو از عشق و دسوزی سوزن تر ملدا	وله	شعله جنبش سید به بعض چرخ مرده را
بریز از دل جفایت رنگهای آرزویم را	وله	چو ماهی و رتم خون شد سفید از زخم شتر
عمر گرفت زفته قافایت آن بی وفاست	وله	ایشانسد هر که صیاد است صیخته را
از آبلهائی دل منم یاد پرستان	وله	یک آبله در کام زبان ست جرس را
قد آرا خلعتی در عالم امکان نبیاشد	وله	دل تنگی بناز آورده ام این جانم بیانرا
عمر یک شمع در محفل کفایت میکند	وله	گر چنین می باز از خیر انیت رفتار را
ایچو آن عکسی که از آئینه بیرون می رود	وله	دام راه ماسک و جان نشد زنجیر با
سرت گردم شکایت جشش و گردیدن شچی	وله	نفس شونج است مهر تازه میجو اندر بیان
بیز نشد ز تنگی دل بسکه سینه ام	وله	چون رشتنای شمع یک گشت نالما
رواج بی نهری خبر بند جانی نیست	وله	که این ستاع درین سز زمین بود کیاب

ملای گریخته نید و چشمت را شکر خدی	وله	چرخ رنگ زفته می آید بجا خون شیدانت
کسی که در به جدالی کشیده میداند	وله	که خازن شک رگ جان شایع عریان است
چشم پوشیدم بجلی و فضای سینه شد	وله	خوشتر از ضبط نگه شمع حرم دل نداشت
از بسکه رنگ تفرقه و سماع ماست	وله	چون شیشه شکسته فروغ چراغ ماست
جان میدیم و در و جگر سوز میخیزیم	وله	چون رشته فیتله نفس صرف دماغ ماست
عشق از پرده برون آمد و آواز مدام	وله	بر دوازده و ده جان در دیر دازم داد
پسندید که بی برگیم آوازده کند و که	وله	جگر بعل و گهر چشم گهر سازم داد

مؤلف گوید شخصی اعتراض کرد که گهر ساز سمیع نیست فقیر سند گهر ساز از کلام بیسره
محمد سعید اشرف مازندرانی آوردم که بنرخ اشکم شکن کاین گهر بعلی را چشم بچاره بصد خون
جگر ساخته است و چنانچه گوهر تقلیدی میسازند بعل هم تقلیدی میسازند گویا گهر بعلی سبزه و توتونا

زخمی شوق تو کی ممنون قائل میشود	وله	انجیر مای بیطیپ خد آنکه بسمل میشود
---------------------------------	-----	------------------------------------

ایمان شهر و محار داشت از تقص جنون	وله	ورنه مجنون را خرابیای خود ویرانه بود
-----------------------------------	-----	--------------------------------------

زگنای طراز و کار و آفتاب شربت غمقا	وله	خوشی چون ز جیر و ن و شور و جیر و ن
------------------------------------	-----	------------------------------------

اگر آن لال ابر و میان نشسته باشد	وله	مرد و بچشم مردم قره شکسته باشد
----------------------------------	-----	--------------------------------

مؤلف گوید محبوب را لال ابر و گفتن و مشابیهت ابر و او با لال در خوبی منظره داشتن باز نهان
لال را نسبت با بر دی محبوب قره شکسته چشم گفته مذمت کردن صریح با هم منافات دارد و

سیر از جان شد مگر از فای خولش	وله	چون آشتنای سوزنه گشتم غدا می خولش
-------------------------------	-----	-----------------------------------

بچشم یک می بینم جمال باز نیان را	وله	بتان را خانه ملا است چنان آینه آغوشم
----------------------------------	-----	--------------------------------------

همچو نخل شمع باشد سوختن اندیشه ام	وله	زرق آتش میشود آبی که در و در نشسته ام
-----------------------------------	-----	---------------------------------------

خبر گرفتاری نمی از بید و گریه امانم	وله	دام میر دید برنگ فلس مای بر تنم
-------------------------------------	-----	---------------------------------

نیکبخت بخلو خانه دل آفتاب من	وله	برون از نشیبه چون آب گهر باشد زین
------------------------------	-----	-----------------------------------

کمی شد بچو صاف و دوری ز دور و شب عالم	وله	ز بس از دید چرخ شیشه رنگ اضطراب
---------------------------------------	-----	---------------------------------

فراق کفر و دین در عالم حشر نمی باشد	وله	شب روز است دور ویرانه ایم بچشم قربان
-------------------------------------	-----	--------------------------------------

<p>خوارم بسکه از شرم معاصی کرد بستان مرا و از ذکر مشوق هست شرک با سواد کردن</p>	<p>چو ششم استخوان بیرون چکانه داغ پیش چو دل برادر دوزینا چه حاجت بجه کردن</p>
<p>ابن عباس علی بابا ابواب منسوب بنابر علی است سه چشم بکشتار الف بشکن جان من به بهر شکستن دل بریان من به چشم بعل ترا و ف عین او بکشتار الف یعنی عین رافعه ده در الف بعل تشبیه لام او بشکن بعل ترا و ف اکسر یعنی لام را کسره ده و دل بریان یا و تشکین سکون او آن است علی بجهول پوست بتقریب بمافقر هم سمای از خود ذکر میکنم با ستم نمون غم من بی نتیجه بود اول به شکر ازین فتنه داد و آخر غم من شکل اول منطقی است غم من که و من کس که اول بی نتیجه شد یعنی عین نون رفت هم که حد اوسط است ماند آخر نتیجه داد و عین نون شد نون ماند نمون حاصل شد به</p>	<p>عکس انتخان شیرازی جامع فنون کمال است و انجوبه عدیم المثال خامه چشوش شمشیر خور زیست بلکه صده قیامت انگیز احوال با و در ضمن رساله که پایان این ترجمه ثبت میشود ای بد وقتی جلیقه نرعی در سر کار زیب النساء یکم ثبت خلف خلد مکان بغیر و خفقن داود متی گذشت و حقیقت نرسید این باغی گفته نرعی</p>
<p>سکندریست سعادت اختر من گر جلیقه خریدنی است پس کور زمین</p>	<p>در خدمت تو عیان شده جوهر من در نیست خریدنی بزین نر سر من</p>
<p>بیکم بچهار و پید با جلیقه رحمت کرد چون حیدر آباد و در خلد مکان نسخ شد این تاریخ از نظر خلافت گذراند و بنایت خلعت ممتاز گردید</p>	<p>از نصرت پادشاه عزاری آمد بقلم حساب تاریخ</p>
<p>فکر زلف خو بروی زار میسازد مرا خوش نمی آید دل آسوده محبوب مرا</p>	<p>آه ز دید دل جانیان شاد شد رخ بنگ حیدر آباد</p>
<p>فکر زلف خو بروی زار میسازد مرا خوش نمی آید دل آسوده محبوب مرا ز بهار پاس است ز میخانه را مدار بکی بر آب بر هم خورده صورت است شاد</p>	<p>آه ز آن بهند پس ز زار میسازد مرا بد شود با هر که گوید پیش او خوب مرا جاود به چشم خویش چون گس این را بی طریقت نقش مدعای طبع مشوش را</p>

کلیه

چو یار محرم بزم شراب کرد مرا	وله	نگاه گرم رقیب بمان کیاب کرد مرا
ز عیش نیت بیاد آنچه بود در گم	وله	چو گل شگفتگی دل خراب کرد مرا
بین برآینه سیاه تا شود روشن	وله	که بیکشد غم دیدار بقراران را
ارباب تضرع نصبت گفتار ندارند	وله	مانع ز عین وجه بود سر مه صدرا را
خزده ام امیدواری پر توی از آفتاب	وله	ای سیاه بحدوت میشوی حائل چرا
نیکم و دیسترا جداری بی دلیر سیاه	وله	چو شمع از سرگذشتن لازم آمد سوزان را
آبجوان آبیاری کرده تیغ عیش را	وله	زنده سازد چون دم عیسی دم شمشیر را
طالع پستیم بلند از آستان بوسش شد	وله	سزاشت پیش شد محو از جبین سالی را
میکند قزانه آخر دعوی مال پدر	وله	یسوه از خورشید گیر درنگ از قمل برده را
بیر که کجبار بجانانه رساند خود را	وله	این محال است که تا خانه رساند خود را
نور ایمان مگر شیطان را در اندازد پایا	وله	خانمان فرور اسباب باشد با هتاب
و ز شاطر دودصال دوستان شتافی را	وله	حلقه صحبت نمی باشد کم از جام شراب
ما جان فدای بندگی یار کرده ایم	وله	این یکم غلام بود چرخ آفتاب
نیشکر بر بند بند خویش خنجر بسته است	وله	نابدانی هیچ نوری در جهان نیست
دم شمشیر چو بر سنگ رسد بر گردد	وله	سخن تند بجا سنگدلان نادانی است
در طریق بندگی باید شدن چون آفتاب	وله	خود سرتاپا جلینی بپوش سجاده است
لال گرمی باشد این را و چه سید الکبیر است	وله	حرف نابرسیده از دم دشمنان است
دوستان در هوشمندی پیر دوستان شوند	وله	ابر نیخا دهند یعنی مهر نهان خوشها است
در نعمت بخت سیاهی دارم و چشم تری	وله	از سواد مهند تا سر حد حیوان زمین است
آتش دل هر که در رشته جان در گرفت	وله	در حقیقت زندگی را شمع سان سر گرفت
بصیقتی است ملاقات مردم عالم	وله	بین که دست زد نه با سلام شده است
نام کسی بلند در ایام مانده	وله	جز بر فراز موم که در نقش خاتم است
ترسم آن سیمین بدن باشد در آغوش ترسا	وله	و دیده ام تقویم را شب فردا در غرق است

مخل چون آرد مشکوفه زرد می نبرد	وله	چهره خندان شگون بر حصول مطلب است
کوبلی در کار خود همچون چو کار وایقدر	وله	مردن عاشق بای یانگای بیش نیست
فیض را افتاده گوی قناعت یافته است	وله	سایه بال بهانور سعادت یافته است
اهل عظمت را به پیشانی یک بد معلوم نیست	وله	خواب شب تبخیر خوابیدافت چون فرو نشود
سود بیخ و خضر ز اوراک عهد تست	وله	دور که دام نفع بعبس دراز بود
اهل سعادت از بی ایندا نمیشوند	وله	بر تیر هیچکس پر دبال همانندید
گامی تو دل به بر ما شد چه بجاشد	وله	آینه مایه است باشد چه بجاشد
چون از کار شد از کام شد شیرین گام	وله	آخراین شیشه شکستند و بنا تم دادند
گر کافری بعدل عمل کرد و در نیست	وله	مانده جهاد ز تیغ من رنگ بود
بی تعلق شو که قنای چمی ریز و نبات	وله	قالبی احوز می سازد که فردا بشکند
دولت بیدار را عالی نهان کن از خود	وله	مدتی بدست پریشانی کشید از خواب خود
ببخودی فرصت تصویر بنقاش نداد	وله	جان کشید از تن جانان نکشیدت هنوز
تخته شش گدائی چند باشند آن غیر	وله	میشوم شرمنده پیش هر که محبان میشوم
نیار و کاسه در یوزه راه به ز پیش مهر	وله	علو همتی لازم بود در طبع سابل هم
بمروت یک نفس نگذاشت دل را پیشین	وله	ایقدر هم لائق بی اعتباری بستم
بیتو هر گاه تماشای گلستان کردم	وله	بچو گل دامن خود پر ز گیان کردم
خدا نا کرده گر گاهی بدست آشنا افتم	وله	بچاه افتم چو یوسف در آیم از بها افتم
یابی ز رنگ زرد نشا نهان من	وله	چون ز غفران یکی است بهار و خزان من
ساخت بلی صحبت آن زینن نتوان من	وله	در زرقش جام می خور بر زمین نتوان من
عمر دوباره لذت تکرار تیغ است	وله	با عاشقان سلوک علی بانصیر کن
از جوهر عشق شکوه کجا بشنود کسی	وله	رنگی که بشکند چه صدالبشود کسی
نعت حسان عالی قطعه انجومی		مطهر کرده که بیت اولش این است
بار و یگر که خدا شد خان عالی از نزلت	با کمال غرور تمکین باوقار زرب و زین	

فقیرترین قطعه شرعی نوشته و بر نطق عالی که در بیت مذکور واقع شده اعتراض کرده بعد از آن در بعضی نسخ
قطعه والا منزلت بنظر در آمد و نیز به اعتراض متوجه نشود و فقیر در نسخ بجا نعمت خان نطق عالی دیده
بودم ظاهر البعد چندی بمتنه شده اصلاح نمود و رساله که در شرح قطعه ترتیب یافته درین مجموعه درج
میشود که ناظران را در حل آن احتیاج بجای دیگر نیفتد بسم الله الرحمن الرحیم

یار ب یار ب برین احسانم کن	شتمول عنایت فد او اتم کن
عزیزت که طبع من ملائت زوده است	از جوش شاکستی گستاخم کن

بر ضما نظر بفرمان والا فطرت و در بیان بلند فکرت هویدا باد که نعمت خان عالی قطعه نهری در کده خدا
کامگار خان پرده آخته و دیگر برخی از اصطلاحا علوم جوهر استعداد و عو نمایان ساخته بین نظر فاش مشهور است
و در سفاین صاحب طبعان منظر فقیر غلام علی متخلص باز ادحسینی واسطی بلگرامی تکلیف مهربانی
شرح این قطعه سطر از دو ساز گفتگوی مخالف قانون خود می نواز که زبان فقیر با کلمات هنر نا آشناست
و فراج عثمان کشیده درین کوچ بنیات بار سا اما صاحب تکلیف سر رشته ابرام نگذاشت و با وصف
گذارش معاذیر دست از تقاضا بر نداشت که بعضی بزرگان پیشین هم لب بکلمات طیب گشوده
اند و رنگ ملال از آینه خاطر سامعان زرد و ده تا گزیر مهر سکوت از زبان بسته میکشاید و
یاران طرافت دوست را از شراچی می افزاید مخفی نمائند که کامگار خان سپردم عهده الملک
جعفر خان وزیر اعظم بادشاه عالمگیر است و مادرش فرزانه بیگم خاں بادشاه بود اگر چه بهم تهنه سلطان
عصر در سلک امر اهتمام داشت اما ساوگی شهر و عالم است بعد فتح حیدرآباد با صبیبه سید نظر که وزیر
سلطان ابوالحسن والی آنجا بود که خدا گردید نعمت خان عالی قطعه خوانی در طوی خان مذکور قمر داند و
باتش زبانیسا و بجن خوش طبعی گرم میسازد قوله

که خدا شد بار دیگر خان عالی منزلت	با کمال غر و تکلیف و وقار و ریب و زین
-----------------------------------	---------------------------------------

نعمت خان اول حکیم متخلص میگردانید تا عالی قرار داد برای آنکه حکیم تصحیف حکیم است تبدیل
تخلص اگر پیش از نظم قطعه است بجای عالی منزلت کاشن والا منزلت میگفت چه معنی خان عالی منزلت
انیم میبویاند شد که خان بصفه که عالی دار و متصف است و اینها صفا او که قطعه مذکور شده بخصیفات عالی است
و اگر بعد نظم قطعه است ازین غافل ماند که در تخلص ثانی قیاسی عظیم تر از اول لازم می آید و از دام نجات

یافته در قعر چاهی می افتد صد و این نعل از زبان صاحب قطعه یاداش عمل سحر عجیب عجیبی است
 عظیم و کج خلقی اهریست ناستقیم خنده بر دهم زدن گل رسوای بر خود چیدن است دپرده درمی انبار
 جنس نمودن پیرامن عرض خود دریدن پیکس شیشه ناموسی نه شکست که آبیش نرخت و تار بودی
 نیافت که سرشته غزلش نه گیسوت موفت عیب دوم فاش کردن بدترین عیبهاست چه عیب گو
 اول کند بی پرده عیب خویش را قوله از سر نو زد و صلی چیده نقشش زنده بازی چرخ
 فغالبش نسا زدگر سینا پشین بالضم در بازی نزد آن است که در و او مهره در قید بهفت دنباله
 دار افتد ظاهر ادبانه را بسین تشبیه کرده اند و سین موافق قاعده تصرف تصفیر سن خواهد بود
 نه تصفیر سان و سن بافتح و تشدید نون در عربی مصدر است بمعنی سان و نیزه کردن مراد از آن
 سان داشته اند و صاحب برهان قاطع گوید سن بر وزن بن سان و تیره از نجاستفاده میشود که
 سن تخفیف نون فارسی است نون را تشدید داده تصفیر کردند و سن بلکه در عربی شاخ چارپا را گویند
 سین تصفیر یا بمعنی هم تواند شد از قبیل قرین که در عین قطعه می آید لفظ سین باعتبار تخفیر و حرکت
 خان مناسب واقع شده قوله

مهره در ششده رنقیدگر کشادی رود	نیزند بر تخته از ترس حیفان کعبیتین
--------------------------------	------------------------------------

ضابطه نزد بازان است که گاهی برای آوردن نقش مراد اول کعبیتین را بر تخته نیزند بعد از آن
 می اندازند حاصل معنی آنکه چون مهره خاک حرکت نمیکند از ترس حیفان کعبیتین را بر تخته
 کشادی سیمین عروس نیزند که اگر بفتح عیبی رود مهره در ششده رنقید و از سلوک راه مقصود
 باز خاند قوله

ترا درای در سفر برداشت از ساق	ماند آنهم همچنان برگزینش مانند دین
-------------------------------	------------------------------------

ساق عروس نام جلاده ایست مشهور یعنی چون سفر طریقه بود پیش آمد بطوریکه معمول مسافران
 این سبیل است ترا درای از ساق عروس داشت اما استیلا رضعف نگذاشت که جاوه
 مقصد پیامید حرکت بد بومی هم بعل آید ناگزیر زادیکه برداشته بود شل دین ادا ناکرده بر
 گردن ماند و در کار سفر نیامد قوله

لفقه و کتوس بر افتاد بگفته جبار	قد رجح من جانب البلوه نخی الحنین
---------------------------------	----------------------------------

حین بصره حار حمله نام موزه گری صاحب صحاح گوید اوابی موزه حین اقامت کرد و تخریب حین در حین
 آمد و از کوچ دیگر بر سر راه اوابی رفته احد الحفین او حین پیش نفع موزه دیگر را انداخت و کمین کرده
 نشست اوابی موزه کشیت را دیده گفت چه شبیه است بموزه حین اگر موزه دیگر باین می بود دیگر
 چون پیش رفت موزه دیگر را افتاده یافت از شتر فرود آمد و زانوی شتر بست و برای گرفتن موزه
 اول زد و بر گشت حین فرصت یافته شتر را در پو اوابی باد و موزه حین بخانه برگشت حاصل معنی
 آنکه تروح و حش طوی زیر بسیار رفت کرد و نقصان فراوان کشید و به بازی بدست نیامد و او
 یعنی دو ساق مثل اوابی که شتر بر باد و او موزه حین بدست آورد و علاوه آنکه نفقه و کسطنز
 بر افتاد و بی تمتع مالی و بدلی مصارف بیفایده پیش آید و در نصیر چهار نقص واقع شد یکی سکون
 عین ریح دوم وقت بار بلده سیم تشدید یا زحمتی چهارم او خال الف لام بر اسم حین تلخیص را
 باین عبارت هم میتوان گفت مصراع عا و طماع خیف العقل مع حق حین مع پر سکون
 عین هم آمده چنانچه در قاموس است قوله از مقولات عشر شد بحث داماد و دوس و اوزر کم و
 کیف سیگفت این بنی سیگفت و این در اصطلاح مکار خیس عالی را مقوله سیگوید و مقولات
 بحسب استقرار از عشر و عشر کم و کیف و معی و این از آن جمله است کم و دهم است متصل و آن
 مقدر است یعنی طول و عرض و عمق و متصل و آن عدد است و کیف چگونگی می را گویند و معی و این
 عبارت از زمان مکان است معنی بیت آنکه سخنان عشر که در میان داماد و دوس آمده همین بحث
 از مقولات عشر بود و اما کم سیگفت یعنی چه مقدار طول و سطح تراسی باید بر تقدیر کم متصل و چند بار
 تراسی شاید بر تقدیر کم منفصل و نیز اما کیف سیگفت یعنی صلابت که از کیفیات است چگونه ترا
 مرغوبست و دوس در جواب سنی سیگفت و این یعنی اصل کار کی میشود و نیمه وقت صفت شد و چند
 چونی که سیگولی کجاست و آن طول و سطحی کو هیچ بظن نمی آید قوله

آن سند از جبر آور و این سند از اختیار	این سخن نیم در میان ماند است و بدین بین
---------------------------------------	---

مراد از جبر مذموب جبریه است که بنده را در افعال خود مجبور سازد و حرکات او را مثل حرکات جاد
 می پندارند و مراد از اختیار مذموب فرقه قدریه است که برای بنده قدرت مستقل اثبات میکنند
 و بنده را خالق افعال خود می شناسند و مراد از بین بین مذموب اهل حق است که صد در افعال عباد را

بهم دو قدرت یعنی قدرت حق و قدرت عبودیت بود باید دارند و حق را خالق و بنده را کاسب میگویند حاصل
معنی آنکه چون داماد و نفس خود را وید که هیچ اختیاری در دست ندارد و برای تمیید عذر مذمب جبر پیرا
مستند خود ساخت و عروس چون محاطت او را وید برای مطالبه حق خود و مقابلت تحت خصم معارضه
بمذمب قدریه کرد که بنده در افعال خود قدرت مستقل دارد اگر ترا قوتی و قدرتی هست بکارشغول شو
این سخن هم در میان ماند و بدرجه بشوئ رسید و محصل مقصود نشد بلکه مطابق مذمب اهل سنت که امر
بین بین است فعل نیم کاره ماند یعنی داماد کسب و حمله کرد و قوت و قدرت خود را صرف نمود اما
حق تعالی خلق و ایجاد و غیره و مانند این بود قصه عیادت قوله

ز ان طرف خفتن نباشد ز نیرف بر خاستن / شریک باشد وقت ایجاد قبول از جانین

شرطها در میان آمد که از طرف نروغ خفتن نباشد یعنی صاحب کار همیشه بیدار باشد و خواب غفلت
نبرد که خواب را بران را بر او از طرف عروس بر خاستن نباشد و همواره مستقیماً بوده بدت
را در نطفه تیر حاصل دارد قوله

گفت بهر من جبار آورده کاید بکار / گفت آری هم چکش آورد و هم کلین

چکش بفتح جیم فارسی و ضم کاف تازی و شین معجمه در آخر آنکه آهنین که در کسب و طاعت گویند و کلین
بفتح کاف تازی و سکون لام و کسر موحده و تاء فوقانی از نیر یعنی مستحق جبار دامادی است که بخدمت خود
تواند پرداخت تو که هیچگاه ره جبار نرا ورت آلات تعذیب است مقصود آنکه دندان خانی از این پیر
بر آورد و بر سرش بچکش باید گفت که هرزه گوئی بسیار کرد چه قسم یا دانش برزه گویا است قوله

گفت خان الصبر مفتاح الفرج را ساکن است / اکثر استعمال مفتوحش کند ای نور عین

فی المثال الصبر مفتاح الفرج یعنی صبر کلید گشایش است و فی القاموس اکثره تفتیح القلوب و اکثره بالضم
فرج بمعنی گشایش بفتح راست و بمعنی عضو مخصوص سبکون را دعوی خان حب مدعی خود بین که فرج
در مثل سبکون راست در کثرت استعمال مفتوح شد حاصل معنی آنکه خان با زن بنفرا بد که گویا قطعه خود
که از من میجویی با تست یعنی صبر چندی صبر کن که بجزارت صبر قوت شهوانی من بگفته صبر می آید
و کثرت استعمال قفل بزرگ بسته ترا می کشاید و مخاطب خان با زن نخباب نور عین ترا می دارد قوله

گفت زن شد بزم پیش نیست شد و مدو بزم / در محالات است فتح ایاسن الله الانین

درین سبب صنعت مراعات انسیفیر را رعایت کرده و الیاس احدی را احتین مثل عرب است یعنی راجع
اول کامیابی است و راحت دوم ناامیدی که صاحب تلاش پایی تر و دور و اس آرام میکشد و این
بین هیچ نیست که این کس را در کشمکش و تذبذب می اندازد وزن میگوید که در نظر من بقین شد که در عوض خواهد
و مدی اوزیر کردنی نیست و فتح الباب که نتیجه امور ثلثه است از جمله محالات است باین هم راضی میتوان
که الیاس احدی را احتین قوله

گفت و خلی میگویم بشنود و قسم آمد حلول هست سریانی و طریانی بنابرند همین

حلول سریانی چون حلول بیاض در سطح توب که در اجرای سطح سازی است و حلول طریانی چون حلول
نقطه و خط بجای خود است و از محل خود تجاوز نیست از طایفه کلام ناظم مستفاد میشود که در حلول سریانی
و طریانی اختلاف است طایفه قائل تقسیم اول اند و فرقه قائل تقسیم ثانی اما آنکه اختلاف درین باب متقول
نیست پس معنی بیت را در محلی فرد و باید آورده که اختلاف را مصلحتی و محلی تواند شد مثلاً تکلمین را بی اثبات
خود را تجزیه دلیل می آرند بنقطه که حادث میشود وقت تماس گره سطح و تحریرش اینیکه نقطه عرض است
غیر تقسیم پس محل آن هم البته باید که غیر تقسیم باشد و الا بانقسام محل انقسام حال لازم می آید و حکما این
دلیل را آورده اند که انقسام حال بانقسام محل وقتی لازم می آید که حلول سریانی باشد و حلول نقطه خط
حلول طریانی است و اینجا از انقسام محل انقسام حال لازم نمی آید چنانچه خط که محل نقطه است تقسیم
و نقطه تقسیم نمیتواند شد بالاتفاق و در صورت تقریر معنی بیت چنین است که و اما گفت و خلی یعنی
و حلول و حلولی میگویم و حلول دوم است سریانی که آن را تکلمین در صورت تماس گره سطح نمیده اثبات
مذهب خود می کنند و طریانی که حکما در صورت مذکور آن را تحقیق نموده دلیل تکلمین را رد میکنند پس
من هم گره خود را بر سطح تومی ننم و تماس میگویم حلول را سریانی اگر بگویم نیامد چه مضائقه حلول طریانی که
نفس الامر می است حاصل است قوله

گفت تو شکل عروس از مندرسه گرفته اند وضع عمودانی التثالث قاعاً بالتقطین

شکل عروس در اینجا باعتبار لفظ مناسب است و اما مناسب آن بحسب اصطلاح محتاج بیان است
و چنین لفظ عمود اگرچه مناسب لفظی دارد و اما مناسباً یعنی او که در فاعل صفت را ظاهر غشود زیرا که
عمود اسمی است از اسماء عشره خط مستقیم باعتبار آنکه قائم شود بر خط دیگر و حادث شود در وجه جنب آن و از

قاعه و آخر اقام نیز گویند و عمود قائم که در بصرع ثانی واقع شده خطی که مثلث بنقطه‌تین یعنی بثلثا
خطین برسد صادق نمی آید پس وجه مناسبت معنوی در قول اوضع عمود الی خط غیر میگرد و مناسبت
صوری مجر و از مناسبت معنوی لطفی ندارد و تقریر جامع بین المناسبتین آنکه شکل عروس آنست
که مربع و نیز زاویه قاعه مثلث مساوی ربعین ضلعین شود پس این شکل هم اشتغال به مثلث دارد و هم
بر مربع و شکل جامع عروس نیز بر وضعی مشابهت بر مربع دارد و اندک انیت جماع باین عبارت آمده
جد بین شعبها الاربع و بر وضعی مشابهت به مثلث دارد که هر دو ساق عروس دو ضلع میتواند شد
که در ملتقای آنها زاویه حادث شده و خطی در عرض مجامع که طرفین آن بساقین عروس منتهی میشود
و ترا دست کما یطهر عند من یرجع الی وجهه ان نفسه یستشبهه شکل جامع عروس بشکل عروس هر دو جهت
مناسب افتاد و تشبیه او قضیب را یا اعتبار استقامت بهمود و مفهوم اصطلاحی عمود صادق می
بر آن نسبت بو تر زاویه منسبت بر زاویه کمال یعنی علی المجامع الجامع بین العلم والمحل و در شکل عروس
برای اثبات دعوی خطی مستقیم میکشند که از وتر زاویه شروع شده منتهی بلفظ تراویه میشود و
بنقطه‌تین یعنی منتهای خطین که آنرا در اصطلاح طرفین متداخلین میگویند میرسد همچنین قضیب
جمامع که عمود است و خط مستقیم از خط عرض مجامع که وتر زاویه است دراز شده بر زاویه که ملتقای ساقین
است منتهی میگردد و میرسد بر ایدین اسودین که داخل مکان مخصوص اند و شبیه انزجامتین پس آن یک
بر دیگری منطبق و تشبیه آن نقطه‌تین متداخلین که در زاویه ملتقای خطین حاصل میشود مناسبت
تمام دارد پس قول ناظم قاعه صفت کاشفه است یا حال سو که از عمود که در عبارت مفعول است
اگر چه در حقیقت فاعل بانقطه‌تین طرف مستقر است متعلق بمقارن و امثال و تعلق آن بجا عالم است
کما ظهر من تقریر السابق و باید دانست که آنچه مذکور شد بر تقدیر است که مراد از نقطه‌تین دو نقطه راویه
گرفته شود و میتواند شد که مراد دو نقطه باشد که در محل قیام خط اعتبار کرده شود یعنی هرگاه خطی در وسط
خطی قائم شد خط ثانی اگر چه واحد بالذات است باعتبار قیام عمود و خط یعنی دو وجه خواهد شد و نقطه
محل قیام نیز دو اعتبار پیدا کرد باعتباری طرف یک حصه و باعتباری طرف حصه دیگر پس
این نقطه را اگر چه واحد بالذات است نظر به دو اعتبار نقطه‌تین میتوان گفت در صورت نقطه‌تین که
مذکور تین در بعد عرض مجامع که محل قیام عمود اعتبار باید کرد و مراد از این نقطه‌تین حصتین باید داشت

و اینجا لطیفه ایست که چنانچه آن دو نقطه در حقیقت یک نقطه است همچنین در حکم معصوم است بدلیل سبب
سترویت و جواز تشریف خصمیان بحدف تاز جیت کرا هیت ایتان تا در خلال کله واحد است
هست که خصمیت در کینه و از بعد فرض محاسب که محل قیام محمود است فرو تر افتاده شاید هنگام طوی
سوم زمستان بود و می باشد یا شاعر برای ضرورت بالاتر اختیار کرده و قرب را در حکم اتصال و تماس گرفت
گفت من در انتظار ساعتی در قوه شمس طالع بر هر راجع ماه باید درین

طالع در اصطلاح مخمین برچی را گویند که از افق شرق در حالت بر آمدن باشد پس می بایست شمس
در طالع بیگفت و سیارات را سوای شمس و قمر سه حالت است تقاضا و رجعت و اقامت
و بودن شمس در طالع وقت در رجعت زهره در اختیار است اهل تخمین از برای زفاف بد است و بودن
ماه در بطین حوت صاحب سواج القمری آرد و وقت با شربت باید که قمر در حمل و اسد و میزان
و جب باشد که آن دلیل بود بر یادی نشاء و بقای قوت انتهی و بطین منزل حل است
خان میگوید با فعل شمس در طالع و زهره راجع ساعت زفاف نیست ماه در بطین باید
انتظار این ساعت یک ششم و بر وقت با شربت می شود قوله گفت پس ساعت شد اینجا
معنی یوم القیام به درین مصرع بای برای ربط می باید یعنی ساعت معنی یوم القیام شد ساعت
معنی قیامت هم آمده قوله تعالی میا الونک عن الساعة ایان میا و عوس میگوید تقاضای
وقت این است که کار بالفعل واقع شود و ساعتی که از روی تخمین تعیین میکنی و کار امر و زرا
بفرمادی انگنی خداوند حرکات کوکب کی موافقت خواهد کرد و وقوع این شرط کی دست خواهد داد
پس ساعت اینجا معنی یوم القیام شد و وعده یقیامت افتاد قوله یوم تالی گو می و استقبال
کن از حضرت زینین پد اشاره ایست باینکه هر یوم تالی السما بعد خان بدین و مراد از استقبال زبان
آینده است معین بقرینه اقتباس یعنی هرگاه مراد تو از ساعت روز قیامت است نقطه تحمل
چرا میگوئی آی یوم تالی السما بعد خان بدین بر خوان صیغه استقبالی که نفس روز قیامت باشد تلفظ
کن قوله گفت نزدیک است آنهم اینهمه تعجیل چیست بنزوح میگوید اینهمه تعجیل پس اینک
قیامت هنم نزدیک است که آنهم بروند بغیر او تراه قریباً قوله گفت انسان از عجل شد خلق
عجل القومین به عوس میگوید بدین شتابی چرا نکند که حق تعالی سیفر باید خلق الانسان بدین عجل عملی

خمیره یا نشان است و سرعت جابت اوست و عجل بالکسر ساله و قرن پنجم قاف شاخ کوچک
تصغیر قرن و اضافت عجل بسوی قرین یا دانی ملاست است و دوس کنایه بشوهر میکند و میگویی
گو ساله صاحب شاخ کوچک یعنی پیر نابالغ گو ساله با پیشه و گاه نشد قوله گفت من مستقبل
از مال محبتم حکم کرده داخل فخرج شود و قتیکی باشد نصرتین به مستقبل در اصطلاح اهل رطل طلب
را گویند که حصول آن در زمان آینده مطلوب باشد یعنی این کار فی الحال نمی شود باری
بلکه در زمان آینده حال آن چیست گفت دخول و خروج که منتهای مامول است وقتی حال
میشود که در نقطه زنی با قریه اندازی شکل نصرتین یعنی نصرة الداخل و نصرة الخارج بر آید که هر دو
در علم رطل سعد اند و باعتبار دخول و خروج باز قاف مناسبت دارند و باعتبار معنی لغوی در
نصرتین لطیفه دیگر است یعنی کار از یک کس نمیشود بیاری و تن و دهی حرفین بوقوع می آید پس
تنها فاعل مستحق ملاست چرا باشد تحمل که حصول کار را مانعی از طرف مقابل نبوده باشد قوله

از طبیی هم دوانی خواستم نادیده گفت | از برو تنهای تو پیدا است ضعف گیتن

کلمه پنجم کاف گروه گیتن تشبیه مقوله خان است غدر خود پیش زن بیان میکند که من چکیم طبیی حاق
مرانادیده حکم کرده که گیتن تو ضعیف واقع شده و ازین سبب ترک کردن رجولیت هم سستی هم رسانید
لیکن خاطر خود جمع دارد که تجویز طبیب بمعالجه می پردازم و آب رفت را در جوبازی آرام قوله

ساخته زر عولی ز خونچان جور و زنجیل | تو دوری و دوار فاضل سعد و منتظمین

زر عولی معجونی است معوی کرده یعنی خان بفرموده طبیب زر عولی ازین ادویه ثانیه ترسبست زر عولی
اقسام است این نسخه تائسغ قدیم اختلاف دارد و اهل ارحاق نظر بخصوصیت فراج هر شخص از یکم و دوا
میکنند اگر چه این نسخه تجویز طبیب مفروض است اما در حقیقت مجوز نسخه میزانه عالی است و میزانه محمد از
خاندان طبابت است اسلاف او در شیراز طبابت پیشه مشهور بوده اند پدرش حکیم محمد فتح الدین
عم حکیم محمد محسن خان است که در هندوستان با شاه عالم در وقت شاهراوگی مصاحبتی بهم رسانید و پدرش
حکیم حاوق خان در پایان عهد عالمگیری که خطاب حکیم ملک امین یافت و و محمد محمد شاهی بنسب
بنجاری و خطاب حکیم الملوک و کمال تقرب محمود اقران گشت حکیم فتح الدین نیز بنسب او گویند میزانه محمد
در هند متولد شد و در سن هجده پیر به شیراز رفت و کسب کمال نمود و در هند و در این خطه بکمال

انتظام یافت تخت بخت بخت خان داروغی باور چینه خوان الوان جمعیت جمیاد و تانیان خطاب
مقرب خان و داروغی چاهر خان گوهر آبر و بدست آورد و در عهد شاه عالم خطاب دانشمند خان
نوازش تازه اندوخت و تخریشا هاسامه مور گردید و در سنه احدی و شترین و مائه و الف ازین عالم در گذشت

گفتنی اینها می آید بکار ازین شنو قوله چاره آفصد و داجین است و کی صد عین
و داج بالکشتار برگ که در هر دو جانب بدن میشود کی بالغت و انوع کردن و صدع بالضم با عین چشم و گوش
و صدع بانه در اشال صحاح و قاموس نیست یعنی چاره تو بقصد و داجین عین قبل که وجود است
و هیچ بکار نمی آئی و کی صد عین مخن برای قافیه آورده چه کی صد عین تقضی بلام نیست
بلکه مورت بعضی اراض است و تا دلیل ضعیفی میتوان کرد که در کی صد عین المی است و در اینجا ایلام
و ابراک هر دو مقصود است قوله

حمله ام را مدرسه کردی تو ای خانه خراب
هم زبان آمد بدرد دار گفتگو هم نور تین
نوره بفتح لام و زای معجزه کشت پاره که در هر دو جانب سر حلقوم می باشد یعنی جمله در آن جای سخنان
معشرت بود بمباحثه علمی مدرسه ملایان ساختی کاش ملائیت درستی هم داشتی و علت نقصان ملا
او در بیت ثانی بیان میکند قوله

دخلمادر موشگانی کار ملازاده است
تو بخت اللفظ و اعط گشته چون ملاین
ملازاده خطای محضی مختصر معالی مشهور است که کمال تدقیق دارد و سخنما بهایت موشگانی میسازد
ملازاده در اصطلاح رنود و او باش آله شاسل را گویند و ملا عین و اعط صاحب تفسیر حسینی
و دیگر تصاویر نیز مشهور است که سخن سر سری سیگوید و بتدقیق کم می رود از قوله

شده در از این بخت یارب تاجری از زیر بار
بختی محکم بیار و رفع سازد شور و شین
تجارت از جانب زیر بار آله چینی می آرند فواسق آثر بکار می برند و اما چون در بخت عاجز شده و هر چه
که آورده و وس آنرا و نمود و در باب آلهی بعا جزئیانی در آمد و بآله که تجار می آرند اعانت حبت
مثل مشهور است قوله

آنچنان چیز که بر کس بر آور نازد
جمع گشتن شد نجان شوار و برهن تنه
قافیه تنگ و نماده هر دو جابر خجین پس بکلمه انحصار است وجه انحصار در خان انیکه عضو تالست

از تطل حکم عدم همسانه و وجه انحصار در شاعرانیکه آنکه از کثرت استعمال یکاوشد و باین تافیه قافیه دیگر پیش او نماند و درین بیت لفظ تشبیه و جمع مناسب آورده قوله

باخر و گفتم سخن را و سنگهای تند و سبیل

تبدیل ال ل در مصرع ثانی النسب منیما بدشلا چنین متغیض پیشین غرض طبعان و تازی گفتن در سخن

احسن در ساخت مدغم عقل الگه گفت

سال که خدای کامکار خان از مصرع تاریخی که بعد می آید سه مستع و تسعین الف ستفا میشود و در سنگا

قلعه کلنده حیدر آباد در آینه شمان و تسعین الف فتح کرد و از اینجا بوضوح پیوست که که خدای کامکار خان

با و خرسید بنظر ذریه الجحش والی حیدر آباد یک سال بعد فتح واقع شد و در مصرع مصرع نحو

جائز کرد اینجا التقای ساکنین بیک سال کم است لهذا شاعر تعمیم کرده و در ماده تاریخی مدغم یعنی

ضم ساخت حقه و در اصطلاح صرفیان الف و او یار آگونی اینجا حقه را مفرد آورده زیرا که در ادبیک

حقه و آن الف باشد تقریبی هرل یا آنکه در فارسی حقه که بالای آن کشند همین الف است و خبره

التقای که شکل کچک نیویسند در تاریخ یک بعد حساب کرد اما تاریخ گویان سه هزاره بلکه بعد الف

می آید حساب نمی کنند که صورت از صورتی ندارد و مخفی نماند که نقادان سخن را بر ماده تاریخی سخنی نیست

که جواز التقای ساکنین در بعضی مواضع از مسائل صرف است پس بر او فقط خود درین مصرع عیبی واقع نش

این اعتراض شهرت دارد و صواب آنست که سلسله را از جهت در علمی می آرند و همان سلسله را از جهت دیگر از جمله

بیکر کشیده اند و از اینجا است که بحث از التقای ساکنین مطلقا در صرف می کنند که از عوارض جمع هر کلمه است و از التقای

نه در آخر کلمه بالحق کلمه دیگر حادث میشود و بحث در نحو هم می کنند از غیبت که از عوارض آخر کلمه است و نحو

از همین عوارض بحث دارد چنانچه در آخر شرح ملا در محل نون تا کید گفتگوی التقای ساکنین می پردازد

هرگاه در محل مخصوص التقای ساکنین بالتقار حقایق است و نحو بیان بحث از التقای ساکنین که درین می کنند

ایرا و لفظ نحو مناسب تر افتاد باید دانست که التقای ساکنین که بلجوق نون تا کید در چهار حصینه تشبیه و در

جمع حادث میشود جمیع نحوات آن را در نون ثقیله روا داشته اند و یونس نحوی برخلاف جمهوره و ثقیله نیز

روامیدارد پس در محل مخصوص که صورت تشبیه است الف و اما که فاعل فعل است با نون عروس که تا کید

فعل می کنند جمع گشته اگر نون عروس را ثقیله گیرند باعتبار تشبیهی که در کار میگرد پس مراد از نحو مذکور جمیع

نحو بیان است و این التقارن نزد اینها جائز و اگر خفیفه گیرند باعتبار سکونی که برای حصول کرامت پیش از این
ایجاب قبول شرط در میان آمده بود که ازین طرف در جماعتن نباشد پس مراد از نحو مذکور یواضه
که جواز این التقارن را دوست خاصه قول کرده

نکبت و اما دلش مغزول کرد و باز گفت	غزل بدیش از زفافش همچو نازاده چین
------------------------------------	-----------------------------------

مصرع ثانی تاریخ ثانی است درین مصرع تلاش قافیه قافیه شاعر تنگ ساخته در رعایت تار و
در ضنطه و یگانداخته و معنی که از عبارت توان بر آورد غیر ازین بنظر نمی آید که چیدن در لغت هلاک شدن را گویند
و هلاک درگ اطلاق میکنند هر قالی که بعد وجود و حیات طاری میگردد و اطلاق غنمل بر منع
کاری است که کسی راه خیل آن کار کرده باشند و نیز اطلاق آن به بیرون انداختن بعد از آن
جماع و مقصود آنست که نکبت و اما دی او را مغزول کرده گفت که غنمل و منوع شدن او ازین
کار پیش از زفاف یعنی پیش از عمل دخول بود و بی نصب غنمل کردن متبایه آن است که بنازاده
و هلاک اطلاق کنند چون در عرف میگویند غنمل بوٹ پس مغزول شدن مردن او پیش از زفاف
و قیام بان بنیاید که نازاده را هلاک و مرده گویند و عدم اصلی او را در حکم عدم طاری گیرند و منوع
و دیگر آنکه اما و از بس ضعف قوت اساک پیش از زفاف آبروی خود بخیت و سر خجالت فرو افکند
اگر چه در غزل هم آب بیرون میریزد و سر فرو می آرند اما بعد وقوع کاش می شود پس آب بخیتن او را
غزل گفتن از ان قبیل است که نازاده هلاک شده و مرده گویند قول کرده

خواستم از خان صلح گفت از سخن فحاش طلب	من ز خواندن غلام پس در نفی کجی چین
---------------------------------------	------------------------------------

مین در وضع را گویند حاصل جواب خان اینکه صلح کابین عروس سخن است و من چنانچه بر زوجه قدرت
ندارم بر یک سخن هم قادر نیستم پس صلح از کسی باید طلبید که قدرت و ابلت داشته باشد قول کرده
بر که خواند ایها الناس از شما این قطعه را

یعنی از هر یک که تا نماز خداوند ایزد گوئی من بطول کشید و از مرتبه احاد و مرتبه انوف رسید و چون در نشی
آب آینه را بجاگ ریخت و خاموشی شهاب بار بار آورد و میمنت معذرا میدانم که لطف عمام با غزل
خاص را اینوز دور نیزش این جام خار بدست یار رفیع میازد و استغفر الله و اتوب الی التواب
الاسیم ولا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

بزرگوار
شاه جهان

عاقل هنر در خان شاه جهان آبادی عقل کل یا در دست و بسید ریاض سایه گستره مضامین تازه دارم
و خوبان خوش خانه مدتی رفاقت نواب نظام الملک آصف جاه برگزیده مداحی اورا وسیله کاروانی
ساخت نواب درآ و اخر جمعه خلعت بکمان بصوبه داری بجای پور قیام داشت و آن ایام هنر در خان ملازم
رکاب بوده و اکثر بار یاب صحبت مشاعره میگشت در سال اول جلوس محمد فرخ سیر مطابق سنه
اربعه و شش مائة و الف نواب آصف جاه بصوبه داری اورنگ آباد سفر فراری یافته از شاه جهان آباد
به اورنگ آباد آمد هنر در خان هم مسلک ملازمت پیمود درین عهد در ابدار و غلی فراش خانه و غیره
مامور فرمود و در همین روزها نظر بر کبر سن بدار و غلی خزانة دار الخلاف شاه جهان آباد که حاصل کار کرات
هندوستان از نواب در آنجا جمع میشد امتیاز بخشیده رخصت فرمود و اشارت الیه از اورنگ آباد به
شاه جهان آباد رفته قرین آسودگی بسیر میرد و هانجا در گذشت نقش گنیش این مصراع بود
دیوانه ویدار محمد عاقل از دست

بکه سیدار حیا در پرده محبوب مرا	دیدم بیگانه داند مهر مکتوب مرا
---------------------------------	--------------------------------

تقریر این مطلع را از زبان نواب مصصام الدوله شاهنواز خان مرحوم بنام نصرت شده و در سر و آراء
بنام او نوشتم و در دیوان هنر در خان بخط خودش بنظر در آمد از بنی معلوم شد که قابل مطلع
هنر در خان است و برای اطلاع اینجی ترجمه او سپرایه بختیر پوشید و همچنین در دیوان ابدا و کلام
و اصح این مطلع بنظر در آمد و براه او چه در بازیم نی دینی نه دنیائی نه ولی داریم داند و ای
سری داریم و سودائی نه درین ایام که مطالعه دیوان ابوطالب کلیم اتفاق افتاد این مطلع در
دیوان او هم دیده شد بهمت واضح از آن بلند است که اخذ کفد تو او بد شده باشد این گله از لفظیه
دیوان او چیده در دامن این صحیفه رنجیده شد در مدح نواب نظام الملک آصف جاه گوید

میتوانی که نظام الملک شمشیر جهان	من علامت دیده ام اقبال عالمگیر را
قدرت اقبال عیسی منجرت نازم که او	سید مدد رقائب اعدادم شمشیر را
بشمن آتش بجان افتاده از غرض حال	یک نفس از شمع میخواید لب تقریر را
لے جواهر ساسی سجون نشاط در زنگار	میتوانی شاد کردن عاقل دلگیر را
ندارد حاصلی غیر از دامت حرف ساینجا	زبان شمع آخر خاک لیسند از درازیم

چراغ خانه آینه روشن شد ز خاکستر	وله	تو هم بے بخت گیار آتش زدن بسا مانتها
کلید قفل چون دیم ز یک آهن تقسیم شد	وله	که بسا کشایش در گره دارند شکست
بے تحصیل روزی هزاره بیتازی نیدانی	وله	که گندم را سفید از انتظار گشت ترکاها
بامن جوافاق بناستد زمانه را	وله	در خوشه آسیا ندید برنج دانه را
ساز و برگ خوری کم کرده ام کو مظهر بے	وله	تا دیدار ساز عیش رفته را آواز با
تکلف بر جفای بوی چه سامان کی دارد	وله	اگر بر سره و سی است ناز میر و امیا
سینه صافان را نبیاستد غبار کینه با	وله	دیده باشی محبت خاکستر و آینه با
قید غفلت بد دل آزادگان آمد حرام	×	که دوکان را خواب نبود در شب آونیه با
گره خواری بر چین ظالمان از حکمت است	وله	باز وار و از ستم شمشیر از نگار با
ندار دهر هم رنگی ز جوش ناتوانیا	وله	چو گل تاراج چیدن رفته ام در نو جوانیا
شانه پرکش ساقا کیست غیر فاسام را	وله	سایه انگور باید آفتاب حسام را
سر فراوان یکم از زیر دستان قلم اند	×	نیت خود یوار عاقل تکیه گاهی بام را
هر نفس یک یوسف و یک یوسف نقصان کرده ایم	وله	روز محشر دست ما و گوشه و امان ما
بیت بیت این کهن دیوان عبرت دیدیم	وله	باجب از رخه دیوار دارد صا و ما
روز و شب عاقل ز شرم ناله ای بجا شتر	وله	بچسبک سینه مانند جرس داریم ما
آرزوی مال دنیا سبکی بهشتیار باش	وله	سر مهر دیده ما است این گنجینه با
ساقی پیاله گیر که بے نشاء است	وله	شر سندی ز روی هوامی کشیم با
نیت حسد از حاصل اعتبار جاه را	وله	دیده باشی سنگسار فعل و گوهر شاه را
خون صبر بیا مسم باد در بهار	وله	گر سن برگ گل نضر و شمع و دوشاله را
کاهلان نام قناعت پرده پوش خود کنند	وله	پرده داری چون شستن نیست پانگ
ندارد جز خراش سینه تحویل منر سودے	وله	که جوهر موم سوزان میشود دندان مایه را
بهر عشق مجویم تماشا کردی دارد		چو برگ لاله هر از خویش میوید ز بانم را
ای سالی سید نه نظاره آن زلف پریشان را		که پیچیدن بقدر رشته باشد عشق پیمان را

بیابوش سرفراز جهان شد
 و ہندوش خدمت تخت شد را
 روان شد شاہ با شان و تحمل
 ز فیض شاہ گیتی گلستان شد
 ز بحر خوش بویہ گرد فلک ترسا
 سعادت داشت چتر از تخت ہمراہ
 نمایان چتر بر شاہ جہان
 ہجوم خلق از انجسم زیادہ
 نصادم انچنان شد از حد قرون
 گریزان بے ادب از بیم حاجب
 عصای تورک گرز تائب اند
 عصا در دست چاوشان بکین
 گروہ پر شکوہ گرز داران
 بزرگ ہمع وز زیت فگرا
 پیشاپیش شہ جمع چین پوش
 ہنرمندان چاکہ ست عالم
 قماش نازک از بازار چیدند
 ز رنگارنگ گلہاے دلاویر
 گلستانی ز دازہر گوشہ جوش
 چو شکوی عروس شد نمودار
 شہ از تخت از پے امید داران
 زمین از پائہ بوس او چین شد
 شہنشہ در ہم نشین شد

ز شہ جان یافت ندان تخت روان شد
 ہوس بالیدیل ہر ماہ سہ را
 گل افشان شد گلستان تفضل
 زمین بالید و چارم آسمان شد
 ہمساکردہ بیالایال و پروا
 کہ سیکر دید بر گرد شاہ
 جوہر بالای دریا بہر نیشان
 بیاغ بندگی چون گل پیادہ
 کہ رہ در کوچہ رگ تقیست بزولہ
 چو نفظ وحشی از اشعار صائب
 ہمیش شہ خطوط آفتاب اند
 شہابے از پے زجم شیاطین
 زیاد قطرہ نامی جوش بالرن
 بود بروش شان گرز طلایی
 بہار کاغذین گلزار بردوش
 دور دیدہ چو بہا بستند با ہم
 پے چو بہا در ہم کشیدند
 بران گشتند از صنعت چین نیز
 کہ شد کشمیر از خاطر فراموش
 صفائی صبح پیدا و شب تار
 فرود آمد چو ابر تو بہاران
 سہیل مقدم اورا یمین شد
 حرم از مقدمش شہ عشرت آمد

نشست اندر حرم بر سینه خاص
 کینه آن گلستان پوشش بر سر
 پرستاران بگردشاه هم جا
 ز عصمت هر یک را نواز برود
 سخن را از ادب سر رشته طاهر
 سخن چون در گلستان حرم شد
 که نشیند و ندید آیین مجلس
 خوشی ادب بهتر ز گفتن
 اگر بنده آن زمینت جمع گشتند
 تنیق از حبله زرین کشادند
 رسوم مصحف و آینه بینی
 پنج شه مصحف آیات نور است
 از آن آینه دل شاه هم جا
 دیگر هم هر چه رسم که خدای است
 بجا آورد شاه هفت کشور
 نشسته از حرم با صد بشارت
 امیران پیش شگشتند با هم
 بزرگ شاخ گل هر یک حمیدند
 مبارکباد ز دوازده طرف چو ش
 و گر شاه جهان جا کرد و بخت
 بفرقتش چو زرین جلوه پرداز
 عقیب تحت شه چو دول رانی
 چو درنگان بستان ناز پرور

طب و مشک زن و اقبال قاض
 کلبه نخت بر همچو ابرو
 زده خلقه چو دور ملا به ماه
 ز غفلت مشک آگین چین گیسو
 نگه را از چاکل الجواهر
 ادب اینجایان گیتیم شد
 بخروش گل و جز چشم نرگس
 که اینجایانگی به از شگفتن
 ره مشاطگی را شمع گشتند
 عروس کامرانی جلوه دادند
 بود معمول در حبله نشینی
 دلش آینه روی سرور است
 عجائب رونمایی داد دل خواه
 که آن شایان شان پادشاهی است
 بهار تمینت شد جلوه گستر
 برون آمد چو معنی از عبارت
 چو ماه نو به پیش آسمان خم
 بهاری از گل تسلیم سپیدند
 مبارکباد شد گوهر صدف گوش
 چو در پیشانی ابل و دل نخت
 چو بدید بر سلیمان سایه انداز
 رنگارین محمل بلقیس ثانی
 بر گشتن سواری خوش شمار

<p>بجسم کو چادر سیر و در گشت چو شد دولت لشکر شاه پیدا خود آمدنشان و شوکت و جاه بگلزار حرم نشست بر تخت نگه از دیدن ز کس ننور گرفته کام دل زان باغ بیرنج تبر دستی دران گلزار رنگین بیایب داللیل بلگرامی همیشه تا بود در رفت کشور عروس سلطنت بار و نق و جاه</p>	<p>شهنشاه همچو کشت بر گشت که دولت بر جمال اوست شیدا برنگ آیینه رحمت شهنشاه بفتح ابواب شست برزده ده بخت مشام از نکبت سنبل منظر که از شفا لود گاه ز نارنج ز شاخ کاهرا نی گشت گلچین سخن را بر داسا بهتر تاجی عروس آباوه آغوش شوهر بود و ایم در آغوش شهنشاه</p>
--	---

دیگر نشود در در که خدائی ارشاد خان پسر نواب امین الدوله سمیعی وقایع خوان حضور فر دوس

آرام گاه محمد شاه از ان است در صفت یان مشعل بر ابراهیم وله

بسبزی است برگ بیان بکوال زبان من بود در وصف آن لال

در صفت حمام وله

<p>عطا بخشی این حمام کن گوش بین در میت رنگینش به اضاف دل سنگین پر سورانح اعدا بسم فواره و حوض اند شادان</p>	<p>گفت در در بر بنه را کمر پوش که دار و معنی لبش شسته و صاف بجای سنگ پاستعل آنجا برقص دانه مردارید رقصان</p>
---	--

دانه مردارید نوعی از رقص که لولیان ولایت میقد قهند ایضانه

<p>بدولت پیش آور و دنیله لباس زر بران از کس رسا بود عماری را به پشت او شکو به سوار نیل آن دالامکان شد</p>	<p>چه فیله در محفل بے بدیله سراپا و نظیر کوه طلا بود طلای گبندهی بالای کوسه بهر جانب دود ستش زرفشان شد</p>
---	--

گفت نواب ز رهبر نیت پائین بگردیل جمعیت به اینوه ز فیلان سلم پیش سواری به پشت فیل در دینده برداره صف پیلان پس لشکر اینوه	دعا میرفت بالا با صد آیین چو شیران یله در دامن کوه خرامان پل به پل ایوب ساری سماک راج از گردون نمودار که پشت فوج زانها بود بر کوه
---	---

در صفت آتشبازی

هوای بسکه زد از هر طرف جوش و بد تا چشم شب را روشنایی بیان چنین چندی گم چند ز جنگ آتشین فیلان تهریه چنان گردید یکدیگر ستیزه بیکسو طرفه دیوان ترش و نگاه چشم از چشم آفت زهر درین دیوان سرکش چون نظر کرد چنان و جال زین دیوان رسیده به هم زافروخت هر یک آتش کن	هوا شد در عروسی با دله پوش هوای شد عجب میسل طلایی درین گرداب زرین شدند بند رقم بر یکدیگر چیده چو زنجیر که اجزای بدن شد ریزه ریزه همیاب هر چه چسبید بر ابرو نمان در دیده شان گردش در رخ دیو سفید از سهم شد زرد که دل پس کوچه محشر سوزید تجرب بین بهم رجم شیاطین
--	---

در صفت کسب دل

تتق از حمله زیباکشادند چو ضحی پاکدامن پاک تخنیه خنوشی گوهر درج دهن بود چو داماد آن عروس شرگین دید در گنجینه اسرار از بکشاو چو وقت آمد که آسایش نماید	عروس شرگین را جلوه دادند چیا چون سر به در شمش و طن گیر چو غنچه مجتمع هر عضو تن بود بهندستان نگارستان چین دید زوالا گوهری دل رو غاداد دری از خورمی بر خود کشاید
---	---

کثره ز غنچه بگلزار کائنات	وله	از بند جامه خواب ز باد سحر برآ
بناشی بخیر از دست سانخوروان اینجا	وله	که رنگس نیکشده چانه دجیب کفن اینجا
شرم احسان کرمان سکه تر دارد مرا	وله	آب گرم چون کسی از خاک بردار مرا
چوین بخت خیر برکت خود آید دولت را	وله	که نیلی میکند این مار آخر دوش من است را
می برد و میانه نوشی اعتبار پیر را	وله	اخلاط آب اندازد ز قیمت شیر را
اعتبار جهان خواب خیال بش نیست	وله	جنبش ترکان تجارت بیدار مان ما
راضیم بر سر گشتن فلک کوسا منی	وله	ما همچو ترکان کرد چشم یار گردانی مرا
سهل شمر گریه بیدست و پیا شد طرف	وله	دعا دارد ز دست سایه نور آفتاب
خوابیدن سفیدی ترکان قیامت است	وله	کردنک بدیده چو دیدی در خواب
تا توانی تحته بند یک مقام عاقل باش	وله	خاک بر سر میکند در خانه آئینه آب

موقوف گوید میم را با الف وصل کرده و عین را از میان انداخته چنانچه غره را در حالت وصل می اندازد
و این در کلام او بسیار واقع شده از آنکه است

لے به نقاب عاضت شعله نال گاه	عکس تو در آئینه یوسف مصری بجاه
و سبب وصل آن است که اهل بند محرج عین را دست ادا کردن نمی توانند و عین را غره می خوانند	ناصر علیهم درین عین غوطه بخورد و میگوید لے رگ جان بهار این همه میر جمی چیست
خاک از مقدم تو خون شدن عادت دارد و اما گاهی پای مردم ولایت هم در کلاه این سین	می نوزد و خواجه باقر است شیرازی گوید مرا پسند خردندان بحال خود نمی آرد و باین نامه
جنون عشق عاقل نیکو رود و است نیز عین عاقل را وصل کرده است تنها تقصیر عاقل بچانه میزند	باز اشار عاقل آید

در پرده هر زشت نهان خود تقالی است	به شیشه آئینه پیر زنگ صفالی است
هر که ازین سجه پیرایان تماشا کرده ایم	چون سلیمانی ولی در حلقه زنا داشت
پیش فقیر بکسجه پیرایان سجده کردانان ولی است	
آبروی سیل سبزه چپ را	خاک هم در خانه درویش نیست

از خوش آمدی میفراید در تنگ ظرفان غرور	وله	شیشه بهار با نفس سیمان بالین کجا است
بد در دست بهشت مدام همش یاری	وله	بیش نشاه که امروزمست فرو نیست
حسن را باشد تقدیر عصمت خود امتیاز	وله	یوسف مصری ز خوبان گر شیرین تر است
چو کبر تو بیز راه دهنه خندیم	وله	شراب شیشه ماز عطرانی است
یا وجود یکی فال امید می بینیم	وله	ناله دارم که با گوش کریمی آشنا است
عرض مطلب جزات است و خاشی تقدیر	وله	لے کرم بر خال تما جان تر خم خوشنماست
پیر دانه را بشمع دلالت که میکند	وله	در کاروان شوق همان شوق بر سر است
میچکس یارب اسیر جذبه الفت بهاد	وله	مرغ دست آسوز دیر و از سم آزاد نیست
چاره سازان جهان مانده کار خود اند	وله	زلف جوهر را کشاد از نشانه گمشدا نیست
شاخی که گشت بی برگ آید بکار آتش	وله	عاقل بهاد مارا از دامش جدا دست
بر دوش یکدم این همه بار امل بسند	وله	لے نخل سیر برگ ترا نشیه نازک است
روکش از پند نامح کرچه باشد بے عمل	وله	میکنند همواره سومان گرچه خود هموار نیست
جلوه بی وصل ارد انفعال در کمین	وله	ماه نمشب را بچاه آتش تقلید داشت
نایاست از سکندر رسید به آئینه یاد	وله	نیکوان را در نگین ساده نام دیگر است
دانه سر سبز را یا آسیا سخت است کار	وله	بیخان را گردش اختر بلا لے دیگر است
اعتبارات جهان قید فرنگی بیش نیست	وله	لے خوشایینی که این ناموس جوهر کرده است

جوهر یعنی کشتن اهل و عیال خود را وقت مغلوب شدن از دشمن یا تنگ دست نه شود در بند نفیته
شهرت و صاحب برهان قاطع بضم جمیم نوشته در نیمه طور ططف از شهرت کور میرود

کدام تشنه جگر گرم جانفشانی بود	وله	که آب جدول شمشیر در روانی بود
پیش آینه بے غبار شمشیرش	وله	نفس شماری عاشق چه زندگانی بود
بے قامت بلند تو از برگ برگ سرو	وله	در جامه خواب فاخته سوزن شکسته اند
دماغ شاه از افسر خود جبر پدنی دارد	وله	نمیدانند که چنبر آسمان گردیدنی دارد
چه تماشا است در دم یارب	وله	هر که رفته است بر نیسگر د

بجا در شیشه عینک چری شخیر میگردد	عجبت در آرزو نوجوانان پیر میگردد
بهر این طائفه بخون طلامی بناید	بت دنیا طلبان است که کب با مرص
حاکم بدو چشم نام دارد	شهور مصیبت که توان شد
همواری راه گلشن کش میزند	پیرنج محال است بفردوس رسیدن
جام شراب صندل به در در نباشد	آنجا که روی ساقی باغ نظر نباشد
دفعه دنیا پرستان آتش خاموش بود	یکقام در آرزو نعل و محبان سوختند
که بهمت در باطخو بهین یک پشت پا زد	بهر جا بید عاشق گذشتن بدعا دارد
کاش که زاهد یک ارش منکران تر کند	فیض آب دیده توانی تیار آب صوفی
خدا در کار سازی از کسی شوت نمیخواهد	بر فرزند که تحصیل ارم طاعت نمیخواهد
که اگر از خود بر خانه ما هم دری دارد	ترنجی بستی که به نفس آوازی آید
محل سیاحان چه قدر سکین بود	ابر بگذشت و بید میزند دارد
همچو آیین میر و چندین دعا یم کرده اند	مدعا از هر که باشد دست و پایی نیرنم
رسد تا نشاء صهباء مانع سپید میگردد	در جبین طرب در زرم امکان دیر میگردد
باغبانان خفته اند و سروها استاده اند	آفت و خیزان چمن از چشم عبرت دیدنی نیست
باده آبی بود در شیشه انگور بود	ایتیاز گوهر مادر وطن مستور بود
چاره این درد سر را می شود تعویذ گور	لے بسیا دارد دند ز ندگی را با زگو
آسمان هم یک چراغان لبام است	میتوان از دد سیر تنها انجم یافتن
تخته مشق زخمای نارسا چون شانه ام	بسکه دارد نیکش تیغ ستم جانانام
نخل سرو نبوسید و دیوانی که من دارم	بود هر مصرع آینه دار قاست شونخی
پشت پا جانیکه باید ز غفلت سر زرم	سالما از بهر دنیا حلقه بر در زرم
سپاسه سرو اقامت شاخ نخل میچیدم	بیاد قاتلش چون عشق چایان در چاقول
چون کمان حلقه خم گردیده زور خودم	در شکنج محنت از کسب هنر افتاده ام
نه کافورم که فاضل بشکند پرواز در بال	ده پندم بخت سببناصح بارگاه گفتم

از دل بکوی یار	نگار گرفته ایم	وله	دیوانه را بکوچه پاستی گرفته ایم
سگم سیرم	هر که میگرم روان	وله	سپیل تندم در طایفه کوهساران افتاده ایم
بید باغی سیرد	بجز نیتابد مگر	وله	مازه را آتش زخم گلشت نیلوفر بگشتم
سفر یار	انشاء عبرت فرود از دیگران	وله	ز قسکان پیمانم کردند و ما صهارزدیم
چه سان آینه ام	از گرد این خجسته بر این	وله	که خنش خود پرستی خواند من بقیل زنگنه
از فاقه میر و لب	بطلب آشتا کن	وله	به شکم باطل شکم انتخاب کن
شکست عشق	گر این در سفیدی مکن	وله	چو گندم لب بپوش سیا و میتوان کردن
چنان گویای	شکر نعمتت گردید جان من	وله	که چون نقار میر و دیز زبان از استخوان من
خون لعل شراب	کم از خون خوک نیست	وله	لعل عجب جگر ز شکار پلید کن
تا کی ز سیر گلشن	دامن کشیده رفتن	وله	فریاد نکست گل باید شنیده رفتن
جنگها در آستین	صلح دارد پارسا	وله	دیده باشی تیغش از چوب عصا آید برون
سرو بشت را	بید عا سبکی طلب	وله	زاید مگر تو سایه بیسنانند دیده
راه کدام فطرت	رسم کدام بپوش ست	وله	صدر در دسر خریدن از منصب نزاری
چو راهب به	بتخانه سیدار بودن	وله	از ان به که در کعبه خوابیده باشی
گر نذار	د انفعال سخت حاجت استن	وله	دست پیش و چرا وقت و عا دار کسی
میدانم چه پیش	آمد دلم را انقدر دانه	وله	که در چاه نه خندان تو میر قصید سبالی
به از عبادت	ز یاد غفلت عاشق	وله	فدای خواب ز لحن انرا سیداری
کشاد دل	ز چشم سرمه آلودت بپوشم	وله	تو ظالم شنید رد نباله دارم ساختی رفتی

میر عبد الجلیل الحسینی الواسطی البکرامی قدس سره لکنه جامع اصناف علوم است و لوح محفوظ
اسرار کتوم جام جهان نمای جلای صفات است و فلک محدد عالم کمالات بریان ساطع ربانی
است و حجت اشرفیت نوح انسانی تقوی آب گوهرش و عرفان باده ساعش شش تب و تب
از بعضی علما ابداً و قطعات پورب کسب نمود و خواب شیخ غلام نقشبند لکنوی که امام عالم
خوار به دسلب نظیر او خمیر یاقصیه سالبه است سرشته تحصیل بانجام رسانید و علم حدیث از حضرت

عبد الجلیل الحسینی

سید مبارک محدث بلگرامی که از ستیفیدان شیخ نورالحق خاکی الصدق شیخ معبدالحی دهلوی است
سند نمود در عقلیات و نقلیات لایسماتفسیر و حدیث و لغت عربی و فارسی و فنون عربیت و تاریخ
و موسیقی هندی اقتداری عظیم هم رسانید و قاموس راسن اولوالی آخره از برداشت استاد شیخ غلام
نقشبند لکنوی همیشه زبان شیرین او یکشود و ملاقات او با سید علی معصوم مصنف انوار الزین در
سلاطه النصر در اورنگ آباد دکن اتفاق افتاد سید علی میگفت من در تمام عمر خود جامع غرائب علوم
مثل میر عبد الجلیل ندیم ترجمه سید علی در سر و آزداد و تسلیه القواد مفصل بقلم آمده صاحب مرآة الصفا
تاریخ وفات او سنه سبعة عشر و مائة و الف نوشته میر بر سبیل تقنین طبع ایما نا پیر تو التفتات بر شعر
می انداخت و در زبان عربی و فارسی و ترکی و هندی جواب هر زوایا منتظم می ساخت اول
طالع می تخلص میکرد بعد از آن بنابر آنکه سید واسطی الاصل است واسطی تخلص نمود آخر عبد الجلیل
قرار داد و گاهی میر جلیل هم می آورد و مانند صاحب حیات الشعر نام او میر جلیل نوشته و در حرف المیم

قلاع کفر شد مفتوح فی الحال	ز تیرغ و سدر و شد پاره پاره
ز انگشتان شه بر مد ایهام	برابر چار الف کردام نظاره
بعینه بود شکل سال محبتی	پس تاریخ تسخیر ستاره
چنین تاریخ گفتن اختر ع	شد از عبد الجلیل این آشکاره

مقصود از آوردن ایهام زیر خضر آن است که شکل نقطه سنه چهار الف هند سه لایه نظریه بدستوری که معمول اکثر کاتبان است پیدا شود و بنا بر این تاریخ بر تخت اد و مرتبه احوال و مشغلات و مات و الوفاست میر حمزه تا شکندی هم تاریخ فوت شخصی گفته که بنا بر آن بر توافقی مرتبه احوال و مشغلات و مات است نه را بر تم سنه باره نبوی پس چون نه را سه بار بنویسند نصد و نود و نه میشود و مطف و دیگر اینکه عدد مصراع بحساب حمل بهمیان است و بعد از این در سنه اشین و شترین با تین و الفین شکل توافق بهم خواهد رسید قسمت کسی است که در آن عصر پیدا خواهد شد و بهر چه در تاریخ نامی اصابع دور افتاده و ایجاد شکل سنه هم از ایهام بر حضرت میر فتح شد و آبجیات کتاب رنج الا بر از زنجشیری از خواجه عبدالباسط دهلوی طلبید و این قطعه که گفته فرستاد و سیاه است الابدی ایام غیث الشدی به حیرت فرزه العطار و رباعه لا غرور ان از جو الزینع بفضلکم فاعیث لعیطی العالمین ربیعاً به خواجه کتاب را بمیر از زانی داشت و آن نسخه با فعل در بگرام موجود غیث با نفع باران و فدی بختین بحس فرج بر وزن ربیع سحر و ظاهراً است که در عقبه گفته شود برای رعایت فرزه لکن فعل برای مذکر و مؤنث هر دو می آید به شنادت آید ان رحمته الله قریب من الحنین و صاحب قاموس در ماده رسل با این قاعده تصریح میکند لا غرور ربی لا عجب رشید و طوطا در حدائق السحر و اشتهار تأکید المرحوم بجایش به الذم این اشعار از بدیع همدانی می آید و در حدائق السحر و اشتهار تأکید المرحوم بجایش به الذم این اشعار از بدیع همدانی را در پنج پیش ابراهیم غری شاعر خواندم یا در گرفت و یک هفته یا زیاده و درین بود که مثل این گوید عاقبت الامر بجز اعتراف نمود و گفت هرگز کسی پیش از بدیع پنجین گفته است و بعد از او کسی نخواهد گفت علامه مرحوم میر عبد الجلیل سحر و حجاب از لای تا میدی که رشید و طوطا از غری نقل کرده

بعد از آن خود مکتبی برین سوال نظم کرد و مراعات النظیر افزود که

هو القطب الارته البدر طالعها	سوء ان المریح لکنه العبد
------------------------------	--------------------------

ولادت با سعادت سیزدهم شوال سنه احدى و سبعین و الف و انتقال شب شنبه بخت و سوم
شهر ربیع الآخر سنه ثمان و ثلثین و مائه و الف در شاهجهان آباد واقع شد نقش مقدس بدارالسلام
بلگرام نقل کرده روز جمعه ششم جمادی الاولی سال مذکور در باب معمود و فن ساختند بکوف گوید
میر عبد الجلیل کرد و فات و در صواعقه گشت سال همت و وزیر فقیر و ریح و الاقصیه و عیال
دارد که مطلعش نیست و درک علیلا تقارنک کیفیه و خط و کتابت و غیره از جمیل
یشقیه و از شایع طبع انور چند مثنوی و قصاید و رباعیات و مقطعات تاریخی و غیره از جمیل
مثنویات مثنوی لوی محمد خنیز بادشاه هندوستان این ابیات در وصف لباس غیر ازان است

خند یو عصر فرنج شاه غازی
نمود از بد لبم اللہ ته بیج
که هر پیش نمودی موج گلزار
ز موج نور اقدس هم پره زار
چو در خط شمعای دژ و چمن
عیان شد معنی نور علی نور
که دولت تارش از نور نظر کرد
اتو شد از خط مرزگان نمایان
بین دریا ی زینت موج و موج
شکر خند تفضل جلوه گستر
بهار یک چمن بیت در آغوش
زاندا از شکوه بیتوان یافت
که وسعت لازم دامان در پست
چو پشت چشم خوبان خطای

شهنشاه سیر سهر خازی
چو داد اول بختن چهره رایج
چو شایع گل بسر چید دستار
بسجید چون خورشید الوز
پیشین دل اهل تنظیر
ز سر مع مرصع چشم بدود
نگارین جاسه چون گل بر کرد
ز بس دولت برد مالیده مرگان
اتو در جاسه گلکاف از موج
ز چین استین جو و پرور
نگارین بند ما غار تگر بوش
شاه چمن نشان هر بند جان یافت
بوسعت و امن شد جلوه پرست
سجاف و امن از نازک ادای

بیالایست شاهنشاه والا
 به خنجر دوزیب شان شاهی
 جواهر پوشش شد شاه فلک قدر
 ز شرم عقد شاهنشاه والا
 مگلو آویدر والوان جواهر
 زمرآت ضمیمه نور آگین
 مگلو آویدر صدف خنجر مهور
 محاسن از جواهر در برودوش
 محاسن را محض در با هم آویخت
 دهن پر گشت شقایق گشته
 شه والا بدست جویدر دور
 چو درتکین دلساهست ماهر
 جهانگیری درین جشن عروسی
 بود انگشت تر شاه مکر م
 از آن روز چیر کرم اوزین ست
 اتاقه بر شاه طرب و نال
 غلام جعیه او سعد اکبر
 قند شاه جهان زینده سروی
 در شان سهره بر شاه بستند
 شهنشاه ابر رحمت بود باران
 چو ز نیت یافت خلعت از شهنشاه
 برو خواند از برای کار عالی
 بدولت شهنشاه سواری تخت اقبال

کمر بندم صبح همچو جو ز ا
 بدریا باشد الحق جامی ماهی
 ز انجم پیشو پیرایه بدر
 جبین پر عرق دارد شریا
 نشد بر سینه بکینه ظاهیر
 عیان شد پرتو اسرار رنگین
 نمود از لوح محفوظ آیه نور
 بهار غنچه باز دیک چمن جوش
 زریب از هندسه شکله بر تخت
 بهم پیوسته و از هم گذشته
 ز الموان جواهر لبست زیور
 بدست آورد دلسای جواهر
 بجا آورد در سم دستبوسی
 بدست او خط پر کار عالم
 که ازین روز چرخش رنگین ست
 هویدا شد هلال عید اقبال
 سعادت میزدی برگرد او پر
 بهارین جعیه اش رنگین تدروی
 که حست در دل انجم شکستند
 ز سهر سلک مر و اید باران
 گل افشان شد بهار بارک الله
 لب هفت آسمان سبع المثانی
 سعادت در جلو بدخواه پامال

مهرس از حالت آنجا که چون خند که حرف پرده را بی پرده گوئی بجای جاسوه بن باشد و بن میان هر دو صحبت کوک گردید	بخلو تخته با هم درون شد بعد است از بلاغت در کوئی خدا گفته است در قرآن نظر کن همین باشد سخن از حسن تمیز
---	---

کوک باضم دو پارچه جامه را بخت سرسری با هم پیوند کردن تا در وقت کم و زیاد نه شود و هم
آهنگ ساختن ساز با دو موافق کردن آواز با از بنجاسی گویند که صحبت کوک گردید یعنی موافق
گردید و چون نخیه بگذرانیدن سوزن میشود لفظ کوک در بنجاسی مناسب افتاده

اولاد علی خلاصه ابرار اند تحلیل مواد فاسد کفر کنند	چون والد خویش محرم اهرار اند در منفعت مزاج دین جد دارند
---	--

شیخ حزن صفهانی دو والد و دختر رباعی مذکور بتغییر عبارت بنام میر عسکری قمی چنین بیان
رباعی بطین که از انبیا فزون مقدار اند چون والد خویش محرم اهرار اند باشد از ایشان
مزاج اسلام قوی و در تقویت دین بنی جد دارند میر عبد الجلیل رباعی را در عشره دهم بعد
الف گفت و در عشره رابع بعد از الف انتقال فرمود و والد مینویسد که فوت
میر عسکری در عشره سانس بعد از الف و الف واقع شد از بنجاسی موضوع پیوست که زبان
میر عسکری از زبان میر عبد الجلیل خصوص باعتبار نظم رباعی بسیار متاخر است مع هذا ترجم
عبارت میر عبد الجلیل بر نقاد سخن ظاهر

حرف الفین المعجمه

غضایری بعضی بنین بجه ضبط کرده اند و بعضی بعین ممل طائفه اولی گفته اند که پدرش کاسه
بود و غضائر جمع غضاره است بالفتح که در اصل لغت عرب بمنی گل چسبیده باشد و
در کلام مولدین بمنی کاسه استعمال یافته چنانچه شیخ جلال سیوطی در مزمهر اللغه از لغات
نقل میکند الغضارة مولدة لانها من حشود و غضاع العرب من خشب غضائر
اول در دولت بهاء الدوله و طی ترمیت یافت و هر سال قصیده در مرع سلطان
گفته از ری بفرزین ارسال میداشت و سلطان صله قصیده هزار دینار سیرتاد آخر

صفت کوک

در غضایری

بفرین آمد و شرف لازمست سلطان دریافت سلطان او را در تعریف مشوقی و دوستی رباعی
فرمود غضایری رباعی بنظم آورده از نظر گذرانید درجه تحسین یافت و دوباره زر هر کدام هزار دینار
صله با دو محبت شد و باین غایت محمود اقران خصوص عنصری گردید غضایری در شکر غایت
سلطان قصیده بنقاده و هفت بیت نظم تمام این قصیده پیش فقیر حاضر مطلعش این است

اگر کمال بجایه اندر است و جایه بلال	مرا بین که به بینی جلال را بکمال
-------------------------------------	----------------------------------

و درین قصیده تقریبی که بالا مذکور شد می آرد

مراد و بیت بفرمود شهر یا جسان	بران صنوبر غیر غدار مشکین خال
دو بدیده زر بفرستاد مهر هزار تمام	بزم حاسد بیار باد بال و نخال
چه گفت حاسد ناکس که بدنگال این است	ز راه باطن و در آشکاره نیک گال
دو بدیده یافتی از نعمت و کرامت نشا	غنی شدی در گراز چور روزگار نمال
بله دو بدیده و نیار یا فتم تمام	حلال و پاکتر از شیر دایه اطفال
هزار بود و هزار دیگر ملک افزود	بیک غزل که ز من خواست لطیف غزل

و ازین بیت مستفاد میشود که غزلی هم در تعریف مشوق گفت و پسند سلطان اقتاده با فردوسی صلیه قبل
گروید و الله اعلم و این قطعه مشهور از همین قصیده است

صواب کرد که پیدانگرد و دهر و جهان	یگانه ایزد داور بی نظیر و مهال
و گرنه هر دو جهان را گفت تو بخشیدی	امید بنده نماندی بایزد و مهال

و درین قصیده مراد از حاسد که گذشت عنصری است و عنصری قصیده طولانی مصدر ببحر سلطان
محمود در جواب میگوید و اعتراضات بر غضایری میکند تمام قصیده حالا موجود مطلعش این است

خدا نگان حراسان و آفتاب کمال	که وقت کرد برو و بالجمال عزوجل
و درین محل از جمله اعتراضات او اعتراضی بقلم می آید تا کیفیت آن چهره ظهور نماید غضایری گوید	
من آن کسم که فغانم بچرخ زهره رسیده	بجو آن ملکی کورمال داد ز مال

عنصری سلطان را مخاطب نموده اعتراض میکند

فغان گشته ز جودت فغان نباید کرد	فغان ز محنت و از رخ باید و احوال
---------------------------------	----------------------------------

آخر عصری دیوان غضائری را بحضور او باب شصت و از اقتداری که پیش سلطان داشت
 بچکس رایار اندک دم زدند لذا اشعار غضائری مفقود الاثر است
 غزالی شمدی غزالان خیال را مدام دست و خیل خیل آهوان در دام او مبدو حال بدکن افتاد و
 در اینجا کارش رونق گرفت علی قلی خان خانزاد که از عمده امداد اکبری و حاکم چوپور بود از چوپور چند
 راس اسب و هزار روپیہ خرج راه فرستاد و این قطعه بقلم آورده قطعه

اے غزالی بحق شاهنشین
 چونکه بقیہ رگشتمه آنجا
 که سوے بندگان بچون آے
 سر خود گیر و زود برون آے
 سر غزالی غین اشاره بزار روپیہ است غزالی بجانب خانزاد خراسید و در مغازا اسودگی خاکرفت
 و اشعار آبدار در مجاد نظم کرد از ان جمله نقش بدیع که هزار بیت است بر هر بیت یک اشرفی صل
 یافت درین کتاب مج خانزاد می کند و میگوید

خان زمان صاحب امن و امان آنکه حسد و یافته نشور از د نے بسن از همه کس بیشتر داوگر ایش تو جاوید باد بخت که القاب تو پر زر نوشت	میشد و ممدے آخزمان چشمه خورشید سخن نور از د در همه فن از همه کس بیشتر ظل تو همسایه خورشید باد تیغ ترا سبکند در پشت
ایضا از نقش بدیع	

خاک دل آن روز که می بخند دل که بان رشحه غم اندود شد بی اثر مهر چه آب و چه گل چند زنی قلب سیه بر خاک فوق جنون از سر دیوانه پرس آنکه شمر تخم بجانفش بود سبحه شماران ثریا کسل	شب نمی از عشق بدو رنجستند بود کبابی که نمک سود شد بی نمک عشق چه سنگ چه دل سنگ بود دل چون دار و نمک لذت سوز از دل پر دانه پرس شعله به از آب جایشش بود مهره گل رانه شمارند دل
--	---

غفلت دل تیر گه جوهر است	خاک بران لعل که بدگوهر است
آهین و سنگی که شراری درو است	نوشتر از ان دل که نه یاری درو است

و بعد مقتول شدن خان زبان خان رو باستان اکبر آرد و بعد اطف و ارامی خطاب ملک
تحصیل مباحات نمود و در گهرات سینه ثمانین و ست عمارت از دستگیره دنیا بصر عدم رسید شیخ فاضلی
گوید قدوه نظم غزالی که سخن به همه از طبع خدا داد نوشت به عقل تاسیخ و فاش بد و طوط
سنة نصد و هشتاد و شست به این قسم تاسیخ را تا سنج صوری نموی گویند شخصی تاسیخ و صلی
میر عبد الواحد اکبر بلگرامی صاحب سابل صوری معنوی گفته و قیود دیگر سوکسال رعایت کرده
میگوید چو رفت واحد صوری و نموی گفتم به هزار و هفتده شب جمعه ماه صوم و سیوم و دین
تاسیخ بست عدد زیاده میشود آن را بتعمیه نازک خاسج کرد یعنی واحد صوری که نوزده است و
واحد معنوی که یک است برآمد و لفظ واحد در مصراع اول طرفه دارد فقیر تعمیه را در تاسیخ نمی پسندم
اما این قسم تعمیه که حسن تعمیه را افزود آدم بر نیکه باده هفتده در مصراع ثانی بخواند نمی آید و در
تقطیع ساقط است مثل هار پانزده که درین بیت خاقانی آمده سه چاه سستی شبهه ناچیزه خیال
چو روز پانزده ساعت کمال یافت ضیاء و مشکل هار حارده درین بیت خواجو کرمانی سه
آن ترک پری چهره گر لبست چین است به با ماه شب چارده بر روی زمین است و درین بیت
کاتبی نیشاپوری سه هم طالع خوش داری و هم طلعت روشن به چون ماه شب چارده بخت کی
نست و درین بیت میرزا حسن بیگ رفیع مشهدی سه عکس رخسار چون در می گلفام افتاد
شد گمانم که مه چارده در جام افتاد و غزالی گفتگوی چشم خوان میکند سه

تعمیه را در تاسیخ نمی پسندم که اینست

رخ را نقاب زلفت گر بگیر سبک	برادر مشا هده زنجیر سبک
رقیب دامن از ان در رشک من آید	که رنگ بر رخ عاشق نمیتواند دید
بسکه دارم دل کی با عاشقان درونه	گر کشم یک آه صد جای شود آتش بلند
چه میسوزی بد رخ دوری خود ناتوانی	که چون فالویش است آخوان در بدن دارد
گفتمش از دل پر خون بود دارم سخته	خنده کرد که از رنگ سخن میسوزم
خسرو عشقم فلک غیرت کش کا شانه ام	بسیستون سنگی است در زیر ستون خام

من به دیر اند غم مردم و هر سوظل	سنگ در دست که دیوانه کی آید برون
آنانکه درین بزم می تاب زدند	بیدار نه گشته تا بید خواب زدند
از هستی با همین نمونه است چو موج	نقشی است وجود ماکه بر آب زدند

لاغر و ری شیرازی غور سخن در دماغ داشت و باده شور افکن در ایام تصیر آبادی از لعل
 بیکن که وقتی تصیده در میج صادقی بیگ نقاش کتابدار شاه عباس امینی صفوی گفته در قبه خانه
 گذرانیدم چون باین بیت که در تعریف سخن او گفته شده بود رسیدم

چون عرصه رنگ و صدای رنگ است | حصیت سخنش در جهان امکان

مسوده را از فقیر گرفته گفت حوصله ام بیش ازین تاب شنیدن ندارد و برخاسته بعد از خطه آمدن
 تو امان بدستاری بسته باد و صفحه کاغذ که خود از سیاه قلم طرحی کرده بود بپن داد و گفت تجاره
 هر صفحه طرح مرا به سه تومان میخرند که بهندوستان ببردند و از آن فروش و غدر بسیار خواست
 مؤلف گوید وزن شعر مذکور از جمله اوزانی است که مطبوعیت ندارند نام این بحر قریب است که عجیب
 استخراج کرده اند سوای اوزان عرب اجزاء آن دو بار مفاعیلین مفاعیلین فاعلاتن و شعر مذکور بحر
 قریب بحر کفوف است که از مزاحفات اصل بحر باشد تقطیعش مفعول مفاعیل فاعلاتن نماید و است
 که با آن که در آخر کلمات آید در حالت اضافت بهمه مینه تبدیل می یابد چون خنده گل اگر که
 همزه را بی اشباع خوانند خنده گل بر وزن منقطن میشود و اگر یا شباع خوانند بر وزن فاعلاتن
 چرا که از اشباع با حادث میشود و بر همین مبنی است اختلاف وزن این مصرع دو بحر است
 خنده گل گریه بلبل بگرید بر تقدیر اشباع بحر مل است تقطیعش فاعلاتن فاعلاتن فاعلن و بر تقدیر
 اشباع بحر سرنج است تقطیعش منقطن منقطن فاعلن غرض ازین تمسید آنکه همزه عرصه در بیت
 غوری بی اشباع است ملاغوری بنوعی غرور بلبلان میشکند

در فراق دوستان آهزا پیری	هر که رفت از همی با پاره با خویش برد
کمن خورشید را از کوی خود دور	گل پژمرده هم در بوستان هست
باید که تو بر نگردی از من	سهل است که روزگار بر گشت

فردوسی طوسی اقدم الفصحا و اول رسل ثلاثه شراست شیخ نظامی گنجی بشاگردی و بنسبگی

ملاغوری شیرازی

فردوسی طوسی

او اقرار میکند و میگوید آفرین بر روان فردوسی به آن سخن آفرین فرخنده به او نه او ستاد بود و ما شاگرد او خداوند بود و ما بنده به و زلالی خوانداری بنعلامی شیخ نظامی اعتراف میکند و میگوید نظام صورت و معنی نظامی به زبنده در کشف خط غلامی به پس ذلالی غلام التعلیم فردوسی است سلطان محمود غزنوی بنظم شاهنامه او را مامور ساخت اول هزار بیت گفته بنظر سلطان در آید و هزار دینار سرخ صلح یافت و در مدت سی سال باقی شاهنامه با تمام رسانید و بدستور سابق در مقابل هر بیت دینار سرخ توقع میداشت حادیه سلطان رسانیدند که او را فسخی است پنجاه هزار درم نقره کفایت میکند سلطان کبیده سی هزار درم دیگر موقوف کرده است هزار فرستاد فردوسی آن نزد ارباب جمعی و فحاشی صرف کرده جو سلطان گفت که بین الجمهور شهرت دارد از آن است این قطعه

درختی که تلخ است و در اشک	اگر کش در نشانی بیابان بهشت
در ازبوی خلکش به کام آب	به پنج انگبین ریزی و شنداب
سر انجام گوهر بکار آورد	هان سیوه تلخ بار آورد

مؤلف گوید انگبین و شند کی است واحد هزار اند فردوسی بعد برهمی صحبت بطوس از اینجا برآمد رفت اسپید جرجانی حاکم رستم را مقدم او را عزیز داشت و از او بیات پنجه سلطان را که صلاهیست بود و بعد هزار درم خرید که از شاهنامه دور سازد قبول کرد اما سخن طاعنی است که باقتسایر و از می آید فردوسی در کبر سن دیگر باره بطوس رجوع نمود و متواری بسمرقند در نزد سلطان نامه بوالی دہلی مینوشت و در پنجاهم احمد سیمندی کرد که اگر جواب باصواب نیاید چه به کرد و خواجه این بیت از شاهنامه خواند

اگر نه بکام من آید جواب	من دگرز و میدان وافر سیاب
-------------------------	---------------------------

سلطان را رفته پیدا شد و گفت در حق فردوسی جفا کردم پس دو آزد و شتر نیل و در بهارستان گفته که شصت هزار دینار سرخ با خلعتهای خاصه بطوس فرستاد اما آن انعام چون باران بچشم نمائده نه بخشید روزی که اموال از یک دروازه طوس در آوردند از دروازه دیگر خارج فردوسی بیرون آوردند آن اسوال را بدخواهرش عرض کردند از علوهست پذیرفت سلطان

حکم کرد که ازان رباطی تعمیر نمودند از فرنگ رشیدی معلوم میشود که نام آن رباط چاهیه است
 حکیم فارسی در راه مرو و نیشابور دناش در سنه احدى عشر و بعضی در سنه ست عشره در ابعاده نوشته
 و قمر او در طوس است پهلوی مزار عباسیه روایت کرده اند که شیخ ابوالقاسم گرگانی بر فردوسی
 نماز نکرد که معجزه آن گویان گفته آن شب در خواب دید که فردوسی را در فردوس درجات
 عالی است از دو سوال کرد که این درجه بچه یا نسته گفت باین بیت توحید که گفتیم

جهان را ملندی و پستی قوی اندانم چه هر چه هستی قوتی

صله اسوال دینا فانی است و صله رفیع درجات عقبی باقی فردوسی را صله نعم البدل در مقابل
 یک بیت رحمت شد

فخریستانی رستم بیستان سخن است و در میدان این فن امیر ابوالمظفر ناصرالدین چغانی
 که از جانب سلطان محمود غازي حاکم بلخ بود او را در جایزه قصیده چیل و دو اسب بخشید و نیز
 اسپ با ساز خاصه و لباس و نیمه و فرش عنایت کرد قصه این عطا طولانی است در حقت تسلیم

باید دید این دو بیت ازان قصیده است

افسر زرین فرستد آفتاب از بر تو اینچنان که آسمان از دلی را ذوالفقار
 چون تو از بر تماشا بر زنی بگذری هر گویای زان زمین گرد زبان قنار

فطرت کشمیری صاحب فطرت بود و بلند فکر نفی او حدی صفا بانی که معاصر اوست گوید
 در خدمت اکبر بادشاه بجایزه این دو بیت دو آرزو هزار رد پیه انعام یافت

قسمت نکر که در خور هر چه عطا آئینه با سکندر و با اکبر آفتاب
 او که در گمائه خود را آئینه این می کند مشاهد حق در آفتاب

صاحب صحیح صادق این دو بیت را از منظری کشمیری نقل میکند و میگوید که منظری قصیده از نظر شاه
 گذرانید و برین دو بیت دناش را بریزد و کند لکن روایت نخستین قوی دارد که نفی معاصر منظری
 است و صاحب صحیح صادق از منظری متأخره وفات منظری در سنه سبع عشره و الف بوده
 و ولادت صاحب صحیح صادق یک سال بعد ازان
 فروغی اندر روشن طبعان خطه کشمیر و عند لیبا این گلشن فردوس نظیر است چون صاحب قران

در مزار فردوسی

نامی شاہجہان پر سنہ احدى و ستين والف سايہ سحاب چتر بگلشن کشمير انداخت فروغی دولت ملازمت
اندوخت و دو فتویٰ زاده طبع خود کی در وصف شاہجہان آباد و دیگر در قریف باغ حیات بخش واقع
شہر مذکور بعض رسا نید پسند افتاد و ہزار روپیہ صلہ العام شد و در سلک ملازمان بادشاہی کھڑا
یافتہ بیوسہ دو آزدہ روپیہ کلہ سیاب گشت این ابیات از مثنوی است ہ قول

تعالی اللہ چہ شہر است این کہ از شان جہان را بہ ز خود گر یاد باشد جگر از غیرتش خون شدین را ز خوبی ہائے او ہر کہ کند یاد شکوہ آسمان دارد دزدینش	گذشتہ ہر بنائی او بہ کیوان ہمین شاہ جہان آباد باشد عقیق او گواہ است این سخن را رزد صد وجہ اشک از چشم بغداد جہان انگشتہ آمد او گینش
---	--

وا از مثنوی دومین اوست

اے چشم بہار از تو روشن راحت و مودوح فیض عامت نہ کہ کہ میان تو روان است زان نہ کہ بہت در کنار است	خاطر تصور تو گلشن زان گشت حیات بخش نامت عالم ہمہ جسم او روان است آمد آپے بردے کارت
---	---

و چون خلد مکان اورنگ سلطنت را زب داد در خیل شاہ گستران او در آمد و مکر جوایز انداد
در نہ سبج و سبعین والف فروغ حیاتش در دیوار فامتواری گشت این لمعات از فروغی است

گردت آرزو کند آن گمریکانہ را لالہ را ہم باچمن دل صاف نیست اے کہ در رفتن شباب تیرہ دارد عمر تو	رقص کنان بآب وہ پچو جابجا نہ مادل یاران عالم دیدہ ایم چون کمان بہر کی سازی نقش خاک
---	--

فانض لائحہ نصیر اہری مور و فیضان و اہب و شاگرد رشید میرزا صائب است و این
مخلص میرزا محبت کرد نخست در مدرسہ جزو کشی نمودہ فی الجملہ تحصیل مقدمات علمیہ پرداخت
و در فن ہنست و اصطراب بقدر بلطی ہم رسانید اطوار عجیب داشت و در مجالس آرائی و نقالی
و ندیم پیشے منفرد میزیست از یاران شیخ محمد علی حنین است و والدہ داغستانی اورا دیدہ

ذکر فاضل اہری

بود و دو سال عمر کرد و در ایام محضره اصفهان سته اربع و پنجین و با جمیع و اهل طبعی در گذشت
قصیده در مدح سلطان حسین میرزا صفوی در زمین قصیده و انوری گفته برض رسانید و بطلان خلعت
وصله نمایان کام دل انداخت این دو بیت در تفریف اسب از ان قصیده است

اشبست را بیدار من صحرای	لاله خواهر که داغ را ان باشد
جستن از آرمیدنش پید است	بجو تیری که در کسان باشد

از منظومات اوست ثنوی در تفریف بسم الله و اله داغستانی این رباعی از فاضل در اشعار
راه لاهور و دہلی پیش فقیر خوانده چشم آمده

گردون در کینه می زند جور نگر	جانان غم دل نینور و طور نگر
سرب حر فی نیزند مال بین	ساقی قدحی نمید هر دور نگر

وله

شور بلبل میدهریادم که مستی پیشین کن بیتونظاره گل بیشترم میسوزد هر دم خدنگی از دل انگار میکشم اوقات عمر بک بقتلت گذشته است که از دماه را آخر ثمنای ضیا کردن اگر دایم که بر چین بشود و آب و موج او نمیدانست بلبل بود تا سیر چمن کارش نیشنا تم بروی بستر او گل از ان ترسم کی دیدم سفیدم پر دایه خواب دارد در خیال انگر شب بست و خراب آید برون گل رفت و غنایب از ویادگار ماند با ما بگذشت چکنه روزگار با آن فرصتی نبود که غاری از پاکشتم	عکس گل در آب میگوید که می شویش کن لاله می بینم و گلگل جگر میسوزد گو یا نفس ز سینه من ز ارس میکشم شرمندگی ز صورت دیوار میکشم به پیش چون خودی سخت است غرض از مراقط نظری باید از آب بقا کرد که آخر میگذازد حجر گل در بوده خارش که ساز و گردش رنگ گل از خوابش مشکل که بسته گرد این شیر آب دارد می نشینم بر درش تا آفتاب آید برون دادیم اگر ز دست کی را هزار ماند مادیده ایم گردش چشم تو بارها در پای من ز گرم روی سوخت خارا
--	---

پیکان دم شمشیر کند پشت کمان را
نمی باید که گنجی در میان دوستان بونی

فتح از سر مرغان بود ابروی بتان را
کدورت آورد دمی که در شوق قلم شد

چون ذکر محاصره اصفهان در ترجمه فائز لستاد بجا کیفیت محاصره و سواران دیگر بگذارش می باید سلطان
میرزای صفوی که گو یا خاتم سلسله صفویه است بعد انتقال پدر خود شاه سلیمان در سنه
و ماه و الف بر تخت نشست و در عداوت میردیل کی لاسر داران الوس افغانه غلزه که در زمین
محل اقامت داشت و کو تو ال قلعہ قند بار بود و سس تنخیر قلعہ قند بار نمود در آن ایام گرگین خان
کرچی از طرف سلطان حسین میرزا قلعہ قند بار بود و میردیل پس خود محمود خان را با افغانه مستعد
در کمین داشت روزی گرگین خان بشکار رفت میردیل محمود خان را با فوج طلبیده قلعہ در
آورد و قلعہ را تصرف گردید و با گرگین خان جنگیده او را بقتل رسانید و این سانحه در سنه تسع و غنم
ماه و الف بطور رسید سلطان حسین میرزا بعد استماع این خبر سرداران متعدد بر سر میردیل شای
کار می نکردند بلکه هر سردار که رفت قتل رسید و بعد فوت میردیل محمود خان بجای او نشست
و چون در ایران به سبب عیاشی بادشاه امر اختلالات عظیمه رونمود محمود خان اراده تنخیر اصفهان
کرد و در سنه اربع و ثلثین و ماه و الف با فوجی سنگین پرستہ منزلی اصفهان رسید و آنوقت که کار
از دست رفت بادشاه و امر از خواب غفلت بیدار شدند و جمیع امر را با فوجی که در شهر بود برگرد
در تحت فرسنگی شهر حرکت نمود و جی کردند رستم قلا آقاشی با چندے از رفقا و احمبیکه پیچی
باشی خون خود را تار ناموس کردند باقی امر او سیاه عاقبت بویان بشهر برگشتند افغانه
غنائیم فراوان حاصل کرده زیاده بر سابق قوت گرفتند و شهر را محاصره نموده قافیه
بر شهریان تنگ ساختند ارکان سلطنت قرار دادند که با خصم ملاقات باید کرد غالب که حجاب
و امنگیر شده بناموس سلطنت دست رساند و شاه را بر سر پیر فرمانروائی بجال دادند و خود بجا
قند بار و غیره اکتفا کرده و باین خیال خام بادشاه را سوار کرده پیش محمود خان بیرون شهر بردند
و در وب اصفهان را و اگر در محمود خان را در آورند و این صورت در محرم سنه شصین و ثلثین
و ماه و الف رونمود محمود خان سلطان حسین میرزا را با اولاد و عشایر بقتل رسانید و در تحت
اصفهان بکفن گشت و بعد فوت او اشرف شاه برادرزاده محمود خان تخت نشین گردید

و در ایامی که محمود خان اصفهان را در محاصره داشت سلطان حسین میرزا پسر خود شاه طهماسب را از
 شهر بر آورده بسمت آذربایجان فرستاد که اگر تواند بواسطه فرنگی جمعیتی فراهم آورد و بیک محصل
 پرده از دوادرین حیات والد خود در دار السلطنه قزوین بر سر سلطنت جلوس نمود و هر طرف
 دست و پای میزد تا آنکه نذر قلی فرزند او از قوم افشار که آخر الامر شاه شد جمعیتی فراهم آورده
 ملازمست نمود و ترددات نمایان نظهور آورد و از مازندران بخراسان آمد و محمود دیستانی را که از
 نسل ملکه زاده های سیستان بود و شهید مقدس را به تصرف خود در آورده نام پادشاهی بر خود گذشت
 بقتل رسانید و طهماسب قلی خطاب یافت و در اندک فرصت شهر شاه نیز مقتول گشت
 بعد هفت سال و کسری در سنه اثنین و در بعین و دانه و الف ممالک ایران از تصرف افغانه
 برآمد و شاه طهماسب تحکام اصفهان را بر دوش داد اما طهماسب قلی طرته تسلط بهم رساند تا بجای که
 سنه اربع و در بعین و دانه و الف شاه طهماسب را مقید کرده پسر او شاه عباس ثالث را که قتل چهار
 ماهه بود بر تخت نشاند و همات سلطنت را خود سر برآه میگرد و در سنه ثمان و در بعین و دانه و الف
 پرده از روی کار برگرفته بر سر فرمانروای جلوس نمود و خود را بنادر شاه لقب ساخت مورخی تاریخ
 جلوس او اخیر فی واقع بر آورد و نادر شاه یکطرف سک این تاریخ بخط مظفر مقرر کرد و طرف دیگر این
 بیت سکه بر زر کرد نام سلطنت را در جهان بنادر ایران زمین و خسرو گیتیستان بنام
 جهان ماده را اخیر فی واقع ساخت اندام موقوف کرد تاریخ نامهای پاستانی باز میگوید که در سلسله
 سلف هیچ پادشاهی باین عظمت و جبروت نرسیده و چون دنیا در آخر حال جنونی بهم رساند و شیوه
 بیداد و سفاکی از حد گذرانند از جمله آثار جنون آدابیکه بی هیچ تقصیر مردم را کشته کله سار با هیبت
 روزی در کرمان حکم کله سار کرد یکی از اموران این کار آمده بعضی رسانید که کله سار با تمام رسید
 مگر بقدر یک سرخابی است حکم در این را بیده سار را تمام سازند امر او سپاه این حالت شایه
 کرده از اطاعت برآمدند و نفاذ حکم او فتوری بهم رساند اگر چه راجبای میفرستاد بنگشت
 و دوری از حضور سرایه نجات خود دانسته تقاعد میکرد و سپاه هم جوق جوق بی رغبت برخاسته
 میفرستاد اینست بر جنون او افزود و فرقه قزلباش را ماده این فساد پذیرا شده خواست که قزلباش را
 بهم نندازد افغانه را پیش آورد و هیچ کس از سرگرد های عمده قزلباش اتفاق کردند که نادر شاه را باید کشت

اول محمد صالح خان فرخنده دوم محمد قلینان فرخنده سرکش باشی و این هر دو هم قوم نادر شاه اند و سوم
 موسی خان طاری که سرسکر بود چهارم محمد علی بیگ قاجار سرایداران پنجم سعادت قلینان سرکش
 باشی نادر شاه بنا بر احتیاط پنج بانو بگماشته داشت و هر شب تبدیل میکرد سرگردهای خیمه بستم
 پس را که خود را از آن جمله امان مقرر کردند که پنج پنج کس در هر بنوا بگماشته رفته متوجه کار شوند شبی اینها در
 قویان سینه منزلی از مشهد مقدس در حرم نادر شاه درآمدند اتفاقا خانو ابگای که در آنجا نادر شاه
 خوابیده بود در حله سرگردهای خیمه افتاد و نادر شاه او از پای مردم احساس کرده برخواست و
 زبان ترکی گفت روسیاهها شکایتند معشوقه نادر شاه دختر قویه خان کرد فرجی که آن
 شب هم بستر بود و براراده خیمه سترقه آگاهی داشت و از او ضاع نادر شاه هراسان
 بود و قتل او را از خدا میخواست شمشیر نادر شاه گرفته بر اسب جوکی سوار شده بعسرت برق و با
 رابعله قویان پیش پیر رسید و نادر شاه خالی دست از سلاح برخاسته و بحر قیاف آورد
 ناگاه پایش بطیاب خیمه رسید پنجم شد درین اثنا محمد صالح خان شمشیری حواله کرد و بر اثر آن
 موسی خان نیز شمشیری رسانید و کار را آخر شد صبح سوار و ابریده در فرودگاه افغانه
 انداختند و محمد حسن خان قراس باشی لاش او را برستری بار کرده بمشهد مقدس رسانیده
 دفن کرد و این واقعه در جادی الاول سنه نین و ماهه و الف لجام ظهور رسید و روایتی که بکار
 آمد بسیار صحیح است و بیک واسطه نفع از زبان محمد صالح خان و موسی خان قاتلان نادر شاه
 استماع یافت و بعد از علی قلینان بن ابراهیم خان برادر اعیانی نادر شاه بر تخت نشست
 و خود را عادل شاه لقب ساخت و برادر خود و ابراهیم میرزا را با شریک سلطنت ساخته
 نصف ملک که عبارت از عراق و آذربایجان و فارس و قلمرو علی شکر باشد با و گذاشت
 عاقل شاه بخراسان ماندا ابراهیم میرزا باصفهان رفت سرگردهای عادل شاه در میان
 هر دو برادر ببار انداختند عادل شاه سهرابخان وکیل اسلطنه خود را فرستاد که ابراهیم
 میرزا را بخند بدست آورد ابراهیم میرزا بر بنیانی اطلاع یافته سهرابخان را گرفت کشت و خود
 در اصفهان سنه احدی در ستین و ماهه و الف سهراب سلطنت آراسته سلطان
 اعظم اسبج جلوس اوست و نیز مورخی میگوید

آن شاه جهان پناه کیوان بیکم	بر سخت شنششی چو گردید متسیم
تاریخ جلوس او خرد کرد در قسم	دین دین رسول ملت از ابراهیم

بعد جلوس فوراً بکنک عادل شاه برآمد در قزوین فو قین بهم رسیدند ابراهیم شاه غالب آمد و
عادل شاه با سعد و وی از غلامان خود که غنچه بطران رفت طهرانیان او را مقید کردند ابراهیم شاه
فوجی را فرستاد و او را بخنور آوردند و کجول ساختند آخر سر گردان خراسان شاهرخ میرزا بن
رضا قلی خان بن نادر شاه را که از بطن دختر سلطان حسین میرزای صفوی و در سن شانزده سالگی
بود از قلعه قلات بر آورده در سنه خمس و شین و ماه و الف بادشاه کردند در انوقت ابراهیم شاه
در آذربایجان بود و در داران قزلباش که همراه ابراهیم شاه بودند درین اختلافاتی بهم رسید
ابراهیم شاه را که داشته سر خود گرفتند ابراهیم شاه در قلعه قراغان از قزوین تحصن شد شاهرخ میرزا
از سنو ح این حالت قوی بهم رسانده فوجی را فرستاد و ابراهیم میرزا را بدست آوردند
و چشم او را سیل کشیدند

فضل علیخان ایران
در قتلش

فضل علیخان از مردم ایران ولایت راست در عهد محمد فرخسیر بادشاه دیوان صوبه لاهور بود و
در عصر فردوس آرامگاه محمد شاه پدار و نگلی فیلیانه سرکار بادشاهی سر برافروخت و چهار هزار تنی نصب
داشت فردوس آرامگاه در سنه تحسین و ماه و الف ذاب اصفیاه ناظم و کن را طلب حضور نمود و
از و کن پدار اختلاف شاه جهان آباد شافت و شرف ملازمت بادشاه دریافت فضل علیخان تاریخ قدو
چنین در سلاک نظم کشید

صد شکر که ذات دین پناهی آمد	روفت ده ملک بادشاهی آمد
تاریخ رسیدنش بگو ششم بافت	گفت آیت رحمت آملی آمد

نواب هزار روپیہ نقد و اسب با ساز فقره صله عنایت نمود

فقیر تخلص میر نوازش علی خلت الصدق میر غنیمت اللہ بلگرامی قدس اللہ سرار بهاد دولت فقر و
سرایه موزونی ارثا باد رسیده و این هر دو در خدمت آن عالیقدر حلقه در گوش کشیده نیز دهم
شعبان سنه سبع و شین و ماه و الف بسر استان قدس خرامید و پہلوی جدا مجد خود میر سید لطف اللہ
قدس سره جانب قبله مدون گردید و مؤلف گوید در دشنه لی سحر نفسی پاک گوهر پند و حسرتا که دین ازین سخن نشنا

در عهد میرزا
و در عهد میرزا

دل و اطمینان و ناله تاراج او کشید و پیر بگانه میر و از شغل نماند و تجربه و الداد در حرف البان گذشت
نکارش در حقیقت او هم مناسب افتاد که شجر را گرفت و شتر را گذاشتن لایق نبود این اشعار از ان بزرگوار است

مصرع آنکه سبب اسم الله دیوان ما
چرا می پرد در رنگ از روم سراسر
برون ز پرده دل تشنوی قنار مرا
آه از دست عذر خو اسپه ما
جنبش گوارده باشد موچمه در یا حرا
رینمای ساکنان چون جاده می باقیم ما
نیست این میراث کر مرگ پدر آید بدست
بچه بادامی که باشد تو امان دوزیر بدست
از خود بیرون چو آهوی قصه چو چیتن است
غیر تشویش گرفتاران در تعبیر نیست
شیشه نازک دل بسکه شکستن دارد
چو آن دزدی که در کاشانه از راه آید
که از در بیرون بادست خالی چون بجای
غنا از غلط شفته باشد
و قهنگه رقیب خفته باشد
دائم که رقیب گشته باشد
شیع من مگر خان از آب روشن شود
که آید از کمان چون قضای آسان تیر
از خود چو گوشت غلطان کنم سر یا رقص
بود صرف ویردن حبیب دالانی که دارم
بست ناممکن شراب از ساغر طاز و شیرین

و فقر محققم و باشد در دل عنوان ما
اگر نیست با درد دل خو مرا
چو موی درخت و نشین است ناله من
عذر من بدتر از گناه بود
نیست از میل حوادث بچرخش پروا مرا
گرچه در عالم بچاک افتاده می باشم ما
جد کن تا دولت فقرای یسوی من
در دل تنگ خیال هر دو بخش کرد جا
آزادگی نه رنگ تعلق شکستن است
دیده ام خوابی که زلفش را سرخیز نیست
از نیم سخن تند ز بسم میشکند
بدل از دیده می آید خیال خال شدیش
فقر آنگسز استغنا نماید آید حاصل
دل از غمت گفته باشد
بر لعل قویوسه میزنم من
از حرف فقیر یار رنجید
چهره یار از شراب ناب روشن میشود
کجا چنان شود از ترک چشم یار خیرش
من از نسیم نادم بزرگ در یار قص
که دارد در حیون چون غنچه ساقه من
نیست از دوزخ نکس رایی عشرت بکام

ز رستم خبری نیست همدان مرا
 خوش است جان که بود صرف یا چنان
 همیشه تیرنگا بش لبنگ می آید
 ز صاحب خانه همان را بخود مشغول بینم
 دولت شمر که غمی دارد بعشق چاره کن ای
 جد از روی تو ای نه ستاره می شمردیم
 من نه از خود میروم و دنبال او
 با آنکه دل من از رشک سرگران است
 گویند آن سهی قدر دارد میان ولیکن
 هست عالی بزیست سخی آرد فرو
 مرشدی اهل سخن را جز صفائی سینه نیست
 نیستم آگره تا راج تو بریاران چهرت
 در مقابل چشم گریان تا جمال یارو است
 فقیر را از سعادت همین قدر کافیست
 جام می نیست که از دست تو شد قسمت
 روز فراق رفت و شب وصل هم گذشت
 بر سرهای وصل نیلگند سایه
 ز خون دل نه همین خد مگر یان مرغ
 آخر فاخته تیغ جفا بر سر رقیب
 دوش از کوه یار بعد ناز گذشت
 زاهدان را از بانگ نه چه اثر
 گفتم او را اگر بیا بم دوست در دامن
 لب خیال کجا پای نازمین تو بود

چو بوی گل نبود گرد کاروان مرا
 دگر برای چه کار است زنده گانی ما
 گران بخاطر یار است سخت جانی ما
 تماشا کرده ام بسیار این صفت نقش را
 بصر افشیده تابش کند این قلب دش را
 شب فراق تو از یمر است روحنا
 سایه را سرشته دارد آفتاب
 این جای دم زدن نیست رو تو در دست
 نزد و قیقه سجان صد حرف در میست
 چرخ طلسم فلج از نقش و نگار افتاده است
 درس طوطی را کتابی بهتر از آئینه نیست
 اینقدر از خود ذخیر دارم که دل در نیست
 کاروان گریه من پوشی در بار داشت
 که منی بر سرش سایه بهانگداشت
 کشتی ماست که در کام نهنگ آمده است
 آخر پیش چشم من این بیش و کم گذشت
 در کوی اوقیه شکست استخوان عیشت
 که شد زگره من دامن بیابان مرغ
 داد از وفا و دوست که دشمن نواز بود
 همچو کاکل بقفا داشت پیریشانی چند
 سیر این کوچه را کجا آمدند
 کار چون بادانش افتاد دست ارکان
 بعالمی که توی آسمان زمین تو بود

مغباری که سرکوی تو سگردد بلند ای آنکه شدی مرحله پجاری ره عشق بر خط حجابی تو هر لحظه بگذرد سخن با صد زبان در وصف لایا گویم با بنامی قاعیم از مال دنیا چون نگویم اینکه نام آوری نقش بر آبی میشت بمن آمیزش آتش و ابرو بر زمانه میشدی معلوم قدر ما خریداران بیار	بر آزار دل من آسمانی میشود این ره بقدم طی نتوان کرد سرگیر شونده ام ز خوئی طرز نگاه خویش بزار و حوت من پایان حدیث یار گویم نیست غیر از مائل خانه با چون نگویم بر سر پل خانه اندر اهل دنیا چون نگویم که بچوید کن راز من بود که در کنار من بچو خود که بوی غنی در کار وانی داشتی
---	---

حسب الف

قدسی حاجی محمد جهان شمدی صاحب سکه سخیان و استاد قریبای تخت شاهجانی است شرف
زیارت اما کن قدسیه دریافت در و بقلعه دهند آورد و در سبغ آلاخر سینه شنین و اربعین و الف و
لازمست صاحب قرآن ثانی شاهجانی اندوخت و قصیده معروفه داشت که مطلعش این است

ای قلم بر خود وبال از شادی و بکشانان

در شای قبله بدین ثانی صاحب قرآن

و بحر حمت خلعت و دو هزار رومیه فائز گردید و نشانزدهم شوال سنه خمس و اربعین و الف در شرف نوروز
قصیده مزین بدع با و شاه از نظر گذرانید میرا بنجیده مطلع وزن پنجم از و پانصد رومیه العام گردید و
شهر رجب الاول سنه تسع و اربعین و الف بصیغه بمائزده شعر صد مهر غایت شد و در حشون شفا یافتن جان
بمنت صاحب قرآن ثانی از آسیب آتش در او اکل شوال سنه اربع و خمسين و الف بحر حمت خلعت
و دو هزار رومیه منتع گردید و رباعی در میناب گفته که بیت دومش این است

ساکر زده از شمع جبین بی ادبی

پروانه ز عشق شمع داسوخته است

قدسی در دار السلطنت لاهور سنه و خمسين و الف لجانده اسهال در گذشت کلیم این مصرع تاسخ
دور از ان بلبل قدسی چیم زندان شده قصیده و دشوئی او بمهرج بلاغت صورت نمود و غزل بان
نیست چند بیت غزل که خوب است تذکره نویسان بردند که زیر چرخ مخلص او که خالی از کجنگلی نیست
بابرخی کتابی صورت ترسیم می پذیرد

تا سوخته تو ام کرد نگه راه نمائی
 میگشت دلم دوش در اطران گلشن
 چون دست چار از بدن افتد نسبی
 شادم که برگم نه شود شا دول غیر
 در عشق فریبم ده از لطف که دانم
 یاد آیدم از نکته لوح شه مردان
 سر نه چیم چه گرداب ز سر گردانی
 سر و شکی که بد افتاد بر چه سود
 بلبل باغ تو ام نصحت فریاد ده
 گریخته است غمت از چه خرابست دم
 کو کن تیشه چندی ز روحانی درخت
 بددگاری مردم نشود میدان کرد
 ای که داری خبر از دلغ دلم شرمست باد
 چون کف مهر که شد جز خاک بگذارد
 بگردم ز خاک ای فلک چه گردانی
 که بر دوست بخوان تو ای سیه کاس
 ز روز تیره من سر بر و ن نیارد مهر
 فراق دوست پسندید آن جفا برین
 زنده نیکش و خسیه دارم
 ز عشق فاخته گردید نام سر و بلند
 قیامت همسر آورد شیون بلبل
 تمام حیرتم از خبیه بریده مهر
 چنین که صبح سعادت منور است مگر

همچون قلم نو کندم هر مرثیه پاست
 از گل چو صبا بوی تو میکرد گداس
 دستی که بویک بدعای تو ریاست
 داند که برگ از تو دانیست جدائی
 چون ماه مرا جز بی کاهش نفرانی
 بر برگ گلست خط چو کند غالیه سالی
 و نه نیست بر ناصیه ما خط نا فراموش
 کس بناخن بخشاید که پیشانی
 چند در سینم بود ناله من زندانی
 خبر از رفتن سیلاب دهد ویرانی
 عشق تا بوده نبوده است باین سانی
 گوی خورشید نذر دغم بچو گاس
 که بحر لاله کلم بر سخاک افشانی
 دست من من تقد علی عمرانی
 و نه چو آفتاب مراد لباس عریانی
 که دست پشت نجاتید از پیشانی
 چو چشم کو رسوا دان خط دیوانی
 که همگیس پسند بدشمن جانی
 که داغهای دلم میکند نمکدانی
 چرا تو قدر گرفتار خود نمیدانی
 ترا که گفت که گل بر مزارم افشانی
 که جیب صبح چه سان میدرد باستان
 بد افع بندگی شده رساند پیشانی

ز بسکه که کشته است نم ز بر مطهر چو خاک پیرین غنچه با دیر ایان سحاب شست آب غنچه را بچندین آب گر چه جانی نبود شتر از ایران حصه چاک آرام درین خطه حرام است حرام آوردی همه عالم علی بن موسی بر دیده فشارم مرده که چهره نشوید	وله توان کشتید که از سنگ عجم کنند رخ نه دیوار را از گل تمیر برای آنکه زنده بود سر بر کاتب امیر که نکون است درو سا غنچه پویا جز در شاه که واقع شده از همه باب که از خاک خراسان شده فروتنی خاک قدم میر عرب شاه عجم را
--	--

قدسی تشبیه قصیده را مثل غزل اکثر پریشان میگوید این خود مصافقه دارد لکن گاهی راهی گشت
از ساحل بساط دیگر ز غنچه میزند یعنی تخلص را که در اوسط بین این است خیر یاد گفته و گفته از
تشبیه بر سر می آید این را اقتضاب گویند بر طبیعت بسیار است گویا است چنانچه صوف
بهار میکند و میگوید

ز فیض مقدم نور و ز لطف ابر بهار ز عکس لاله و گل خاک شد چنان روشن ز بسکه تازه و تر شد از اعتدال هوا اگر باغ روی صمد بگوش رسد بکوه و دشت ز لبس لاله بر فراشته شد ز بسکه یک طفلال شاخ نازک بود چنین که خاک همین دلکش است و دانه مباش است بدانه کیش ببل گیر	اسید وصل ز تهرمان و مید گل از خاک که مرده را نبوده حاجت چراغ غمزه گل چراغ توان زد و بگوشه دستار صدای خنده گل بیشتر ز صوت هزار برای چیدن آن کی شود پیاده سوار دهان غنچه شد از بوسته نیم فگار عجب که گل برد اما سال کس بوی باز قدم بدون منه از باغ خاصه فصل بهار
--	---

بعد ازین بی رعایت ارتباط شروع بهج میکند و میگوید

غریب طوس که چون مهر قبه در شش و در قصیده دیگر تشبیه بطور غزل شتلمیر مطالب کیکه در ره مرغان قدس دام کشید	بشرق و غرب رسانید لعل اوزار شتی میکند بیت آخر تشبیه این است چو دانه افکند شش بود کار که رگور
---	--

بعد این بیت مع سر سبز دیگودید	امام مشرق و مغرب شهید خطاطوس	علی موسی جعفر شفع روز نشور
قدسی بادشاه نامه صاحبقران ثانی بسیار خوب گفته از آن است	سیک نفس را رفته از کار چشم	تو از عینکش کرده چار چشم
در تعریف کشمیر میگوید	نیمش ز صنعت بسیار آفرین	قلیماے نخلش نگار آفرین
چو گلماے ز غار دین لاله زار	در وید مجنون چنان بیخبر	خزان را پس پشت کرده بهار
ز پس ابر پاشیده بر خاکش آب	نماید چشم از شکر خواب ناز	که غلغاله پاکر ده از موسی سر
چو رخسار ساقی ز جام شراب	قلیماے این بوستان را زبان	غباری ندارد دهباهر سحاب
شد از عکس گل بسکه خوشبوی آب	چمن در گرفت از گل آفتاب	شگفتن بخل کرده بر غنچه باز
انگروید هرگز بحرف خندان	بود چشمه آب حوض گلاب	

فتح عبد الحمید لاهوری در شاهجهان نامه گوید بیست و پنج ذی حجه سنه تسع و اربعین و الف شهنشاه
 فلک بارگاه بر خفته دولت نشسته بگلگشت ریاض فرح بخش و فیض بخش بر داشتند در اثناء
 سیر فرح بخش بوته گل بنظر درآمد که چهار هزار و پانصد گل و غنچه داشت روز دیگر در باغچه دولتخانه
 بوته مسخی دیدند که گلهاے شگفته و ناشگفته آن دو صد و دو آرده بشمار رسید تفاوت آب و هوا قوت
 نشود نمای این سر زمین فردوس آئین از دیگر بلاد برین قیاس باید کرد

مولانا سید قمر الدین اوزنگ آبادی سلمه الله تعالی قریب اوج عرفان است و مظهر اتم نور زان
 مرج البحرين جمع و تقرین است و امام الحرمین تقلید و تحقیق در تقوی و تشرع آیه کریمه آملی است و در
 علوم عقلی و نقلی بحر موانع و نایبهای لایسافون علمی و فقه و اصول و هیئت و هندسه که امر و در ممالک
 هندوستان نظیر ندارد مشایمان اگر در رکاب او درند زهی سعادت و اشراقیان اگر در یوزه او
 او شوند جفاستغادات آباء کرام او از ایمان سادات خجند اند نخست از اجداد او سیطره الدین از

ذکر مولانا سید قمر الدین اوزنگ آبادی

مجنه سري بکند کشيد و در امن آباد از توابع لاهور طرح اقامت انگلند ليچندي سيد محمد فرزند اده
او از امن آباد درخت بيار دکن کشيد سيد عنايت الله خلف سيد محمد مکرور از جمله عرفا و خواص اوليا بود
طريقه عليه نقشبنديه از مولانا شيخ منظر براهپوري که از اراکمنه ان شيخ محمد مصوم خلف مجدد الف
ثاني شيخ احمد سرهندي است قدس الله اسرارهم اخذ کرد و در شهر بالا پور از توابع صوبه بهار توطن گنج
و طالبان راه خدا را دلالت نمود و در سنه سبعة عشر و مائة و الف رحمت حق پيوست شمع بهشت تاريخ
است خلف او سيد فيب الله از اکابر دين بود و در طريقه ائمه اسلاف کرام را بر پايه داشت و از بالا
بازنگ آباد آمن و وطن برگرفت و در پايان ايام زندگاني ببالاپور رفته در سنه احدى و ستين و
مائة و الف بجوار رحمت آسود و متوجه بهشت تاريخ است خلف الصدق او سيد محمد الدين سلمه الله تعالى
در سنه ثلث و عشرين و مائة و الف انجن و جو در رونق داد آغاز شهاب صبح مجيد خط کرد و ذوق تحصيل
علم بهم رسانده و در خدمت علماء اورنگ آباد و غيره کتب درسي گذرانيد و به نيرودي طبع و قافيه بين
خدا و ادب تحريجي در علوم حکمي بهر سان مبرهان علوشان از کتاب بظهور النور است در مسله وجود که از عمر هک
امور عامه است درين کتاب مذاهب علماء اشرافين و شافين و صوفيه صافيه و متکلمين لقللم آورده و مطالب
عالیه بسيار از تلخ طبع خود مندرج ساخته فقير در تعريف تاريخ اين کتاب قصيده عربی بنظم آورده که مطلعش

فاح عرت اسيم في اسحر و اتاني باطيب الحب

و تاريخ تمام آن مطابق سنه الربع و ستين و مائة و الف چنين یافته ام

آرخ الفکر عام مختصه ثم نور بدامن القلم

مير رسم بيعت در طريقه نقشبنديه بنجد است و از خود بجا آورده و محض نيست ملاقات مشايخ و فقراء
شاهجهان آباد قصد آن بلده طيبه کرد هشتم شوال سنه خمس و خمسين مائة و الف از اورنگ آباد برآمد و بهشت
ذی حجه سال مذکور سواد دہلي را بمقدم خود فروغ آکين ساخت و زیارت مشايخ و فقراء آنجا
هما اکمن استيعاب نمود و در اواخر ماه صفر سنه سبع و خمسين و مائة و الف بسر بند رفت و در قشع ايو
خود شيخ احمد مجد و قدس سره زیارت کرد و فرزوان برکات اندوخت و از سر بند به لاهور رفت و بسيا
از مشايخ و خدا پرستان آن مصر حاجت نمود و در جمادی الاولی از بهان سال به شاهجهان آباد
برگشت و هشتم ذی حجه سال مذکور قصد دکن از شاهجهان رخت سفر بست و در نهمین عشره ربيع الآخر

سنة ثمان و خمسين و مائة و الف بر بالا پدروطن اصلی خود رسید و در جادی الاول سال مذکور از رنگ آباد
 را مورد فیوض ساخت و بعد سه سال شتاقان را انشراح تازه لطف نمود و فی این ایستان و فقیر اخلاص
 و محبت خاص رست میثینه بجاست و موافقت با هم او تا شش خوش میگذاشت ناگاه شوق زیارت حرمین
 شریفین او را دانگیخند بستم جادی الاولی سنة اربع و سبعین و مائة و الف بار او به حجاز میمنت طراز از
 او رنگ آباد کوچید و بنا بر جمعی اول قصد بهیری که از بندر بمبئی قریب است کرد اهل و میال را از او رنگ آباد
 نقل نموده در اینجا گذاشت و از اینجا متوجه بندر سورت شد و ششم حبس سال مذکور سورت را بود و اقامت
 بخواست بست و فتم شعیان بر جاز سوار شدند و غده ذی قعدة و حصول بندر جدیه تعصب سهل حیرت ساختن
 موسم معاد و تجمعات قریب بود اول قصد زیارت مدینه منوره نمود و هفتم ماه مسطور به وصول ایستاد
 نبوت سرانجام سعادت اندوخت خدام روضه منوره نظر بقدس ذات اجازت میوقت مسجد شریف ماندند
 شبها مجاد فی پاک دالابو مردم اینجا بکلیه بعضی از علما هم چنین اعتقاد دارند که داخل شدن در روضه
 مقدسه سوء ادب است و زیارت از دور کردن حسن ادب و تواضع لند اجمنی مانع آمدند و درین
 باب سند از قول علما آورده اند میر فرمود که من با نوع نجاست ماصی بگویم و با جناب مقدس هیچ وجه
 مناسبت ندارم اما این نجاست را هر یک آن دریای رحمت بکاشم و نجاست با طهارت هر چند ضدیت
 دارد که مانع اجتماع است اما با طهارتی که وصف مطهریت نیز داشته باشد نسبت است مستوجب
 ملاقات و اجتماع و علما نوشته اند که زیارت قبور و مزارات با سلوبی باید کرد که اگر اهل آنها بر صدر حیا
 می بودند بهمان اسلوب ملاقات بعمل می آید پس اگر در زمان نبوی میبودم بشرف بیعت و مصافحه مشرف
 میشدم اکنون که زیارت آمده ام قریب بقدر مقدور میرست چه گونه از دست دهم و از حدیث ابو هریره
 رضی الله عنه که در صحیحین مروی است استدلال کرد ابو هریره گوید بنور و مرار رسول الله صلی الله علیه
 و آله وسلم و حال آنکه من جنب بودم پس گرفت دست مرا و روان شدیم با او تا آنکه شست پس رتم
 غسل نمودم و باز آمدم فرمود که با بودی گفتم جنب بودم پس کرده داشتم اینکه با تو بنشینم بی طهارت فرمود
 سبحان الله ان المؤمن لا یخس پس نجاست جنابت که مانع آداب نماز و مس صحبت است هر گاه مانع فاس
 بدن طهر نشد نجاست محصیت که مانع این چیز نیست مانع قرب مکانی مزار مبارک چگونه تواند شد
 بیان این وجه داخل شیاک معلی شد و حصول معراج آرزو کام دل اندوخت علما و اعیان مدینه منوره

هماننداری و احترام فوق الفوق بعمل آورند چون ایام حج قریب بودست و دوم ذی قعدة بعد یک هفته
 از آستان مقدس نصبت گرفت چهارم ذی حجه با تم الفرس رسید و مناسک حج بتقدیم رسانید اعیان
 بمکه معظمه نیز تعظیم و تکبیر فرادان بجای آوردند یکی از سادات این بلد طایفه که مدار الممام شریف مکرم بود و
 ملاقات بتقدیم از میر خواست میر بعد ابرام بسیار قبول کرد و وقت ملاقات فرمود آمدن فقیر بنماز شریف
 بنابر دو چیز است یکی آنکه حاکم اند اطاعت حکم ضرور والا بالعکس معامله می بایست که القادیم بر از دوم آنکه
 منسوب فقیر این است که سادات بوجهی نسبت است دارند و بوجهی نسبت بضیعت پس چنانکه اکرام و
 احترام سادات بر غیر سادات که محض است اند واجب است اکرام و احترام آنها قیامین خود را تمام و
 بلکه احترام هر که ام ازینها بر نفس خودش لازم و لهذا هرگاه ناخنی یا جزوی از بدن من در مکان مستقر
 چیده میشود آن را بر داشته در مکان طاهر دفن میکنم و از جهت است تعظیم بضیعت بجای آمدم
 تقدیم طلب زبان بعد خوابی کشود و بخانه میر آمد و لوازم ضیافت و مسافروستی در اقصی انفا بطریق
 رسانید چون موسم رجوع چهارزات پر قریب بودست و چهارم ذی حجه از بیت الله رخصت حاصل
 کرده بجده آمد یازدهم محرم سنه خمس و مائه و الف سوار جهاز شد معلم جهاز در استخراج عرض خطا کرد
 چهاردهم ربيع الاول سال مذکور جهاز کولینا رسید کولینا بضم کاف تازی از عمده نیا در سیلان است
 سیلان عبارت از جریره سرانندیب باشد که جنوبی مائل بشرق دکن واقع شده قد رگاه آدم علیه السلام
 از کولینا سه منزل است کولینا در قصر نصاری و لذت تر باشد اینها تابع والی سرانندیب اند و
 والی سرانندیب از قوم جنگه است که ملت مشهود دارند حالا خطا فاحش معلم ملاحظه باید کرد که جهاز
 حازم بندر بنی بود عرض نیمی بست و یک درجه است آنقدر عرض را کم کرد که جهاز کولینا که عرض
 آن کشتش درجه است رسید میر که در فن میثیت و اضطراب بی نظیر است ناخدا را فرمود که معلم
 در خطا افتاده چون ناخدا و دیگر اهل جهاز بر علم و عمل اعتماد داشتند اول یاد نکردند آخر میر بقرین
 و شو اید خطای او را معقول اهل جهاز گردانید لکن بنا بر مزاجی معلم بی روی و نیاید و بعد وصول کولینا
 یک خطا گل کرد حاکم کولینا که از نصاری بود گفت محض خطائی شمارا باین راه قرین عافیت رسانید و نقشه
 عالم کران را بر زبان نصاری پست میگونیذ نمود که درین دریا دوازده هزار کوه خا بر است که عمق دریا
 بعضی جا بقدر یک وجب و بعضی جا قعرش نامعلوم است باین دریا از جبال که بعضی مرتفع است

و بعضے تخفیف شل شیخ غلبوت مشکاک دلچ شدہ الحاصل از کوئینا وغیرہ برداشته و معلوم بتبدیل کردہ ہرگز
 ریح الاخر سال مذکور ہزار و دہانہ شدہ بہ بندرت ناچری وصول نمود و در انجام از ہزار فرو آئندہ بر کشتے
 صغیری تشستہ بہ بندر شکور تشریف آورد و از آنجا راہ خشکے اختیار نموده بہست و نیم ہجادی آنروز
 سال مسطور بموضع بمری رسید و با اہل و عیال کہ در وقت غریبت حج و رانجا گذارشتہ رفتہ بود ملاقات
 کردہ رنج سفر را وداع نمود و از بیری با اہل و عیال رخت کوچ پرستہ بہست و سوم شعبان شمس
 سبعین و ماہ الف روز تحویل آفتاب درز ہتکہ حل این ترقویش آفتاب ساحات او گنگا
 را برافروخت و شب ہجر مشتاقان را صبح عید ساخت سید طبع موزون دارد و شعر عربی و فارسی خوب
 میفہمید لکن اندیشہ را بصوب گفتن شعر متوجہ نہیں سازد کہ این شیوہ دون مرتبہ اوست مگر احیاناً نابار
 موزونی طبع بی پایہ عالی ازان بلند است کہ در مجمع شعرا در انگلیت داندہ شود اما زو محبت سلطان
 جنابیند کہ خواہ با بیات ترجمہ او این صحیفہ را رونق باید داد بی شرف مکان بجلور عیز است
 و تہہ خاتم بقدر عظمت نگین از انھاس گرامی است

در فقر من نباشد از کین و کرناے	ویرانہ ام نہ دار و داخود دوتی و دلاے
لقمہ و نان رساند در گوی خوشستن	شست اول ہر کہ دست آویز خوشستن
ہشت خاتم دست و دامانی تو شد	گر نیشانی فتد بر پائے تو
دنیا زن است و طالب آن ہم کوتاہست	زین و ہر دوزم و خدا در تھا گفت

و قتیکہ شرف زیارت بیت اللہ دریافت این بیت بنظم آوردے

چون جبہ سودم بر در شل فنامہ بر پائے	کاین سرفراز بیمار حاصل شد از پادشہ
-------------------------------------	------------------------------------

و تارنج حج خود مقبس از دعای نبوی اللھم اجلہ حج امیر در او سغیا مشکور کردین قطعہ موزون ساختہ

احرام حرم زمہ نہ رہستم	کشم ز طواف کعبہ مسرور
بخشید بمن ہزار نعمت	این خانہ ہمیشہ باد معمور
از دولت و دقتہ مقدس	دل یافت سرور دیدہ ہانور
حج مبرور دے مشکور	دارد شدہ در دعای ماثور
گیرند اگر دو جیم تشدید	تارنج شود دعای مذکور

حرف الکاف

کاتبی نیشاپوری استاد فن و دیوان پای تخت سخن است اجماع سنگ زوری برده اشعه که میان عمر صفت
ضاحت دست او بوسیدند و کمان زبردستی کشیده که تهنان کشور بلاغت تو اضع او خیمه در وجه تخلص
اینکه در خوشنویسی دستی داشت ابتدا احوال ملازم با تسمیر میرزا بود میرزا اورا جواب قصیده کمال
اسمیل فرمود که مطلقش اینست سوز که یاور آید بوستان نرگس پیکر دست چمن باغ مریزان
نرگس پیکر کاتبی جواب مستعدانه انشا نمود این ابیات ازان است

بخت باغ نرگس مید بر نشان نرگس نماده پای در آب و قبح میان نرگس بکار سوی چمن چون فطاعی تر دوست شراب زرد کشد در میان جام سفید	که جام دارد در دست زرفشان نرگس چرا که گرم مزاج است و نوجوان نرگس و در بطاس ز آرایش دکان نرگس فراز سبز و بیاد شه جهان نرگس
---	--

صدا و وقت گذرانیدن قصیده کج بخشی کردند لند از چشم اتفاقی از میرزا نیافت تا بجائی که منجر با ستمز گردید
کاتبی رنجیده از هرات رخت بجانب شروان کشید امیر ابراهیم شروان شاه مقدم اورا گرامی داشت و
خوان علیل بهمانداری او میانمود چون نرگس که خزانی است مزاج کاتبی افسرگی آورد قصیده در
گل از گلبن تسلیم بیرون داده تازه گلستانی برید امیر ابراهیم ساخت مطلقش این است

باز با صد برگ آمد جانب گلزار گل	بمحو نرگس گشت منظور اولی الاصل
---------------------------------	--------------------------------

امیر ابراهیم ده هزار درم جائزه قصیده عنایت کرد و در هم کنه اورا بر هم کاری لطف الیام داد کاتبی در
آخر عمر با ستر آباد رفته پای اقامت انشرد و در موضع طاعون بلعت طاعون منتهی و شش و ثنات
در گذشت شخصی را مسودات کاتبی از قصائد و غزلیات در باعیات و مقطعات و غنویات ترتیب
نموده بدست افتاد همان قسم نقل برداشت این نسخه بلاخط فقیر رسید و فقیر از غزلیات دریم اتائی
زده ترتیب ردیف با این صیغه ثبت میکند

زاهد که رخت آب رخ و نقل و جام را بمهرت فرود در دل من که بجائیست از تیغ و نیارد کس نیز تر پیاسے	نیکو نگذاشت حلال و حرام را بیش است زحمت از همه جای تخت را بفرست سوی بایران آن پیکر نیز را
--	---

نک کاتبی نیشاپوری

پند گیر از سوسن ای بلبل که با چنبرین زبان
 هست نرگس بنده از جان دلر برای خویش را
 دل زلفش تا بعد افتاد دارد هیچ دما
 کاش میرم چو زنی تیر من بجان را
 چون قوی محراب کی بزم نسا
 بهایان همه جویند ابروت اما
 کاشی را غم خود داد دم بسیاری
 پیر عشق است هر دو کون دلی
 از تم چون جان دول بر چه اندیشیم
 دیوهر قاصد تو به اند مر از سوز
 ای آفتاب در قدمت توان فاد
 نسج کند مرا تا باو کشا دم راز
 ایدل امشب مردون سینه سوزان بش
 کاشی از سر چسبیل گزینا شو عشق
 غم تو گفت که زود آیم و کشم شمشیر
 دمی که سیل قمار خست شیخ و شاب برد
 اگر رکاب تو بوسد فلک گرد این
 مرد بخواب شب بیش خود که نقه حیات
 دل من هست از ان شیخ بسگی خوشنود
 من از آن غساله دیده ام ستری
 با عیا که گذر از شکار گاه جهان
 سزد که پای بدان بود گدایان را
 خوشتر از آنی که گریه نیزه بدید خود را

یک سخن بیرون نباید از زبانش سالما
 کافری باشد که نشاء خدا می خویش را
 در سفر داند مردم قدر جای خویش را
 کز تن مرده بیارند بر دهن پیکان را
 گرزندم تیغ همچون بو تراسب
 نه هر که شد متولد بمصرف و النون است
 گفت این تو شده ساز که وقت سحر
 عاشقی داند این سکه پروان است
 ملک ایران گشته را اندیشه تاراج نیست
 در دوزخ از رسول امید شفاعت است
 لیکن مرا حیا در ابر مانع است
 چو آن گیاه که ستر درون بلقان گفت
 رخت بیرون کش که آتش در سر افتاده
 باد ویران خانه کو بی هوا افتاده است
 چه او فتاد که بسیار ماند دور کشید
 روم بمیکده باشد مرا شراب برد
 ما دپاس تو از حلقه رکاب برد
 بعیش صرف کنی بکه دزد خواب برد
 این نه شاخی است کزین به شرمی اند
 که زاهدان بهزار اربعین نمی بیند
 گمان مبر که ترا از کین نمی بیند
 چو دست خیر هیچ آستین نمی بیند
 خوز گس ترک مجلس گیری ساغر نیک

ز وصل زلف تو جان یافتیم و نیز عجب
 گناه بخشی آن چشم آهوانه مگر
 تیری که افکنی اگر از دل خطا رود
 دنیا را تیرت مرا جان بر دوزخ
 کتاب کاتبی از قول عیب رخ زرد
 کاتبی سودبری که بودت معنی مایل
 تفرج از طلبی شاهراه دل گذارد
 تیری زده و حشمت طلبیدن دل گسیخت
 چون جانده نقاشان تا سر بودم بر تن
 بهنجو تیغ تو طبعی نبود عیسایم
 بدوران توارنجه میا چون دید غنایم
 پیری رخی بشکر خند قتل مردم کرد
 بر سخت خون مرا یار من چه شد یارب
 چون دام که از هر طرفش آب در آید
 جان چو در وصل سپردم بچه ای غم
 آنکس که مرا کشت بجور و کشتی چند
 نهادم ز تشنه نامی کف پای سگات
 شد خوش نفس ز مدحت حال تو کاتبی
 خوشوقت آن کسان که ز جان بچو کاتبی
 کار دارم بمیان دهنش روز جزا
 کاتبی هر دل که عاشق شد اگر بگویند
 میسفت دوش سوسن در گلستان بلبل
 سوی او تخته پلین جان ز من ای پادشاه

که آسمان بشب قدر جان فردو آید
 که خون من بسک آستادی بخشد
 جان تیر را نشانه کند و ز قهار رود
 چون داری که در صد و پنجاه بود
 عیار از طرفت زرد بود محک چه کند
 خواه آن است که شایر بزر خود باشد
 که شهر یار ازین رهگذار میگذرد
 فرما که زنجیر داد و در گذرانند
 از فرق سرم هر دو در راه تو پایا باشد
 زنده میگردم اگر بر سر من می آید
 چنان ز در دیوان او که دانش پلایان
 چو گفتش که مرا هم بکشش تبسم کرد
 شمر و مرده ام از ضعف یا ترجم کرد
 غمشیر بلا از همه سوری بجا کرد
 کشته مرد بگویند که جلا دنیاید
 کاش از بی تابوت من آید قدمی چند
 مانند گدای که بیاید در می چند
 گو یا که حبت مسک بر زبان نهاد
 و شش نام پاره را شنوند و دعا کنند
 که ندان با همه آن روز عیان خواهد بود
 قلب روانه و ده را هر سلطان میزند
 عاشق نیاید آن کو بند زبان ندارد
 نیست چیز ز کرم هر چه خدا داد و ببرد

هست در کوئی تو هر ساعت تماشا می دیگر
 هر که از خود میقدم بیرون نند پر کار دار
 درون خرقه نمود کعبه سنگها دارد
 سویی من آدقت صید دل کشته غنیمت
 ای فلک تا کی نمائی جائه اطلس بمن
 ز کیم غمزه ات از یک طرف بچون داده ام
 دل کم گشته بچون در کوی تو ابل ل
 بی وصف خط و خال تو حرفی نیافتم
 چند منت کشم از بهر بی کشتن خود
 امیدل اگر آید اجلت بر سر آن گو
 گفته یار دیگرے را کیسه
 همه تن جان شوم و بر تو فشانم چون شمع
 همه شب تا صبح جز ذکر نیست
 خدا ببرد و جهان دوستدار صورت نیست
 پیش ابرو ساقی دلا لمول چرائی
 بر در میخانه ایدل پاک میاید شدن
 تا نباشد از تو زندان را غبار خاطری
 بسو آن بری یکدوان خواه هم فرستادن
 لب فرو بند اگر سینه بر از تیغ بود
 ای حرفیان ساعه گنگ میاید زدن
 بیش از ان ساعت که از باد فدا کردیم
 چو ترکش که سرم از تن بر زنگ بر دار
 در چمن پرده بر انداز چو گل بر سر شاخ

مردن آنجا به که بودن زنده در خالی دیگر
 نیستش حاجت که جنبانند ز با پاس دیگر
 گذار شیشه مستی چو میروی بحب از
 گرگز در صید کردن پر خرابی باشدش
 گر گذار شستم چه شد بسیار دیدم زین قاف
 بدستی تیغ و دیکه دست مرغ لبلی دارم
 چه میرانی ز کوی خود مرا من هم دلی دارم
 در چاروه مجله نظم تر و د چشم
 گو اجل تا که من از کنت بجران بر هم
 تو زنده بمان بنده بجائی تو میرم
 تو مرا کشته که اگیرم
 گر گذارندش بر سر بالین تو ام
 نباشد سر گذشت محفل من
 بزغم که نظران بنده باش و کار خاکن
 بلال عید چو دیدی بر آرد دست دعا کن
 خاک این در شو که آخر خاک میاید شدن
 خاک چون کشتی ز می نهانک میاید شدن
 صبا بسیار رفت این بار جان خواهم فرستادن
 با چو خورشید نشاید بزبان آوردن
 شیشه ناموس را بر سنگ میاید زدن
 خویش را با آب آتش رنگ میاید زدن
 نیایی غیر تیر خویش چیزی در دردن
 بللی کشته و آدو شسته بن از سر

بصورتون جگر جارب و بزرگان بستانم بزم درون جهان نهد ابله دل خود را راه وجود کاتبی از غم روانه شد بدم پایان کار باید از جمله دست شستن خیال خط تو ام در دل پرازیگان بی سمنه تو برخاک راه ساجد را نزار شد جو قلم کاتبی ز فکر خط جان بشیق از بسیاری رود بینی خسرو از خورد و پوش من نداری کی نیستم کعبه که در سالی وی یک جامه ام	دل که سازم راه خود را پاکه پیش آستان که دزد را نتوان برد در خزینه شاه گرفت خوش سفری پیش منی المان که راه طشت داری و ز مهر آفتاب چو طوطی است که باشد در آئین سی بود چو صورت محراب بر مصلائی ولیک از تو نیامد نو از ش قلم تاج شاه از ندی قابل تاراج شو چون نباشد مردم از تو ناله و افغان یایم گردون که روزی بین دیکان
---	--

از مخالص اوست

دلم چه ابر در آید گریه مسگوید باین گهر که چنین بید ریغ می بخشی بر سر سیم در خوش چو ایل از ز چو اور پیش کشش پرده نهان یکبار بید بر بنه تن که ندارد هنوز برگ دوش میگفت به بلبل دل من کابل جن گفت آصف بچین میرود و اهل جن	مگر تو نیز ز دلدار خویشتن دوری گمان برم که تو در یک دست دستور ایضا با وجود کرم حضرت داور ز گس خاصه در عهد سخائی مست کفوز گس ایضا همچون عددی شاه درون پند خجراست ایضا باز از بھر چه این شورش و غوغا دار جله از خانه برون سر تماشا دارند
--	--

کاشی مولانا حسن کاشی در آمل میگذازید و همواره لالی میخ خاندان رسالت می سخن می گفتی قصیده
نقبتی بستان نجف اشرف گذرانید همان شب در خواب دید که امیر المومنین علی رضی الله عنه میفرماید
ای کاشی مسعود بن افلیح صرّه زر نذر ما کرده آزاد در دهه صله تو بخشیدم و مسعود هم در خواب بلیه
او مامور شد هنوز صبح نه صیده بود که مسعود آمده واقعه را نقل کرد و صرّه زر تو بخشیدم نمودش این است

ای زبده افروز پیشه ای اهل دین
دی ز عزت تاج بازوی تو را این

کاهی

کاهی سیاحتی شاعری است و باریق قند که مرغی شدی در حق او گوید که کاهی بجان نکند
سرانی چون نیست بدشمنی و خوش اداری چون نیست کردی سخن ربوده خویش مرا که کاهی چون
کاهی بانی چون نیست بدشمنی و خوش اداری چون نیست کردی سخن ربوده خویش مرا که کاهی چون
نام نزار خود که مبلغی خطیب بود و باو بخشید همه راه و غنمه پاشید آخر بهند آید شمول غایت اکبر بادشاه
ردید و بواسطه غزل لازم قبل صد میزد که صلح یافت همه راه و غنمه صرف تحتان نمود و غزل مذکور این است مطلع

آیا بفیلان میل دیدم درستان خویش را
صرف راه فیل کردم نه جان خویش را

بادشاه حکم کرد هرگاه مولانا بحضور قدم رنجه کند هر از روپیه بصدقه بپایزد می یافته باشد مولانا ازین جهت
آینده از حضور محفل خلافت کنار گرفته و در آنجا دوستانه شمان و شامین و سماعه درسین و دود و ساکی
بیانه عمرش بمریزد دید صاحب خمرات القدس گوید مولانا قاسم کاهی و قتیله این رباعی در سلک نظم کشید

رباعی

هر کس که ز اسرار خدا آگاه است
پوسته میان بگیا نش راه است
از بنگ شود در انا الحق ظاهر
چون هر برگش بصورت الله است

شیخ عبدالنهی صدر الصمد در اورانگفته کرد و بادشاه را بر آن داشت که او را بغیر و بشیر این سخن
حاضر گردانند چون او را حاضر آوردند شیخ در مقام معارضه شد مولانا بادشاه عرض کرد که حضرت شیخ
را بر سیده شود که کاهی ازین چشیده اند یا نه بادشاه بشیخ گفت مولانا چه میگوید شیخ گفت استغفر الله
صورتش را ندیده ام چه جاسه چشیدن مولانا گفت حق بجانب شیخ است اگر اندکی ازان تناول فرما
و سزی که گفته ام نکشف نشود هر چه شیخ فرماید از آنرا دارم بادشاه را این سخن بنایت و دین
افتاد و مولانا را با عزادار اکر ام رخصت فرمود مولف گوید از کتب تارخ مخصوص منتخب التواریخ
بدان وقت ظاهر است که اکبر بادشاه از دایره اسلام خارج بود بی اعتنائینا و او را مورثی
استبدادی نداد از جمله حرکات آن بادشاه بدان وقت می نویسد که درین سال یعنی شمان و شامین و سماعه
در پی تحقیق این امر شدند که طفل شیر خواره چند را در گوشه دور از آبادانی در محلی نگاه باید داشت
چنانچه بیج آوازی نشنوند و دایه های خوب باید بر ایشان گذاشت و بیج تعلیم سخن نباید داد تا بچشم
که بقضائی این حدیث کل مولود ایولد علی فطره الاسلام اینها بکدام دین و مذنب لقن میشوند و تحت

از همه چه کلمه میگویند بابران تنجیست طفل در وضع از والدین جدا کرده و بر تلسی بر آوده در محلی خالی
 داشته آنرا گنگ محل نامیدند بعد از سه چهار سال گنگ بر آمدند و وجه تسمیه را ستانده و اکثر
 در آنجا در وضع مادر خاک شدند از خیالات عالم بگ قاصم گاهی است

در کلمه کاشانی

در کلمه کاشانی	پسید شد بر سر چشم انتظار مرا	از کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی
از کلمه کاشانی	زبان روی که برگ سگ یوانه در آب است	در کلمه کاشانی	بروز بهر مراد دیده بس کمر بار است
در کلمه کاشانی	شب که ماه تابان در تار بهار است	در کلمه کاشانی	نه عینک است که بر دیده دارم از پیری
در کلمه کاشانی	برای خط جوانان در چشم من چار است		

کلمه ابوطالب الهمدانی الکاشانی است اقامت کار است و تحت کن و کان فصحی و روزگار قائم سخن
 او عصا است بلکه استین بر بیضا تنج اقسام سخن را در کمال خوبی بکسی نشانده و اکثر غزلها را یکدست
 بهم رسانده در عهد جمالی که بر سر بند خرامید و با شاهنواز خان بن میرزا کریم صفوی مربوط گشته
 رعایت فراوان یافت در شان و عشرین دالف بایران برگشت و در فراق بند غزلی گفت که این

در کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی
در کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی
در کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی
در کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی

و پیش از دو سال در ولایت اقامت کرده دوباره خود را بهند کشید و چندی بامیر حمله شهرستانی
 بسربد آخر بنیل صاحبقران ثانی شاهجهان تمسک شد و باستحقاق از پیشگاه خلافت ب خطاب ملک الشعراء
 ناموری انداخت بی اشارت الیه هم حلاق العالی ثانی بود و هم ملک الشعراء صاحبقران ثانی و نیز در عهد
 صاحبقران قران عید و نوروز دست بهم داد یعنی تحویل میرا عظم در شرفخانه محل غره شوال اتفاق افتاد
 در همین روز بادشاه از سفر کشمیر عود نموده رونق افزای آکبر آباد شد و در تخت طاووسی که برف
 یک کرور رویه مرتب شده بود جلوس نمود و کلمه در تینت اربعه و توصیف تحت مرصع جواهر آبدار ملک
 نظم کشیده بعرض توایم سریر خلافت رسانید مطلع قصیده این است

در کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی
در کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی
در کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی
در کلمه کاشانی	در کلمه کاشانی

سعدی انعام شد و در حین وزن شمس سته ثمان و اربعین دالف در دار سلطنته لایه کلیم زاده مهر
روید و بجایزه تعزیم شد کلیم در پایان عمر نظم فتوحات صاحبقران ثانی تقریباً بیست و هشت گشته نشسته
کشیر حاصل کرد و سالیانه از سرکار بادشاهی برای او تقریباً یافت چون رایات صاحبقران در سته شمس
خمسین دالف بگشت کشیر خیر امید کلیم قصیده در تنبیه مقدم بسع سلطان رسانید و بهر محبت خلعت
او دوست از اشرفی طلایی احمد بر سره مندر گردید و همچنین روزی که مرکب سلطانی از کشیر صرف عثمان
نمود کلیم را در صله قصیده دوست از اشرفی انعام شد و پانزدهم ذی حجه سته احدی و ستین دالف
کلیم در آسایش کده عاشقان شتافت و کشیر قریب قبر محمد قلی سلیم بساط خواب گسترده
گفت تاریخ وفات او غنی بن طومنی بود و روشن از کلیم یک کلیم آتش از غنسل قلم بیرون می آورد

عزنی دیگر بود در گوشه صحرا مرا	میکند از دهر کجای خاری است سر به بالا
هرگز رادشمنم فی از برای زندگی است	میکند آخر کفن آلوده دنیا مرا
دنبال شک فاده ام جویم دل آزرده را	از خون توان بروشت بی تخم پیکان خورده
در کوچه یار سر نه و خود بر و کلیم	با خود دهر امانت این آستانه را
دست هر کس لبسان سحر بوسیدن خطا	به چکس نکشود آخر عقده کار مرا
خاک پای تو قدمم گر کند از دستان	که بهم صلح دهد دیده و بینائی را
چون مدت یک طرف تا چند خلقی یک طرف	کوه از یک تیغ مینالد نیارم تاب را
شویم کرد و دنبال تو سنت افتیم	وگر برای چهره فرست خاکساری ما
متنی نبرد اغیار زلفت خویش	که باغبان نشناسد که گیرش چیست
چه میتوان ز پریشان شیر روز گرفت	کلیم دعوی دل را برف یار گذاشت
هر که ایام پیش آورد زودش بر نشانند	این پیشانی ز دوزخ در یار روشن است
گر باوی بقصد کشتن شمع مزار آمد	وگر نه کیست کای بر سر خاک شهیدانت
تا شود روشن که سنگین کشته بیدار گشت	گنبد از فانوس باید بر سرچ وانه ساخت
پیوسته چه آینه طفیل بنگاهم	گر سوی من انگذ نظر باد گرمی داشت
اینک در چشم از غمت جگر توان شناخت	طفل خود دوسر بود در نگ نهشیدان برگرفت

حسن اگر بی پرده باشد عشق از روی تو آید	دل بر رخ روزنالی افشانی پرده نیست
دل ترک آشنائی بازود کرد و رفت	زان شد پسند یار که عیب فانیست
هر قدم لغزینی فریض قدم گاه من است	چاه راهم چون قلم پیوسته همراه من است
رحم و بخش ز منت اهل جهان نخواه	طفل اندر دست شان بدین آشناست
یشود اول شکر کشته بیداد خویش	سیل دایم بر سر خود خانه ویران کرده است
چو شمع عمر طبعی شبی است عاشق را	بقتل سوختگان اینقدر شتاب نچراست
در خم زلف تو دلسا چه بهم ساخته اند	چون نسازند پایی همه یک نچیر است
کینه یکباش باعث میشدی بقتل ما	خون ناحق کشته زود از یاد قاتل میرود
پای و درامن چو قتل بی کلید آورده ام	برنجیزم اگر بفرقم خانه ویران میشود
ای جوس تابکی از ناله گلو پاره کنی	کس درین بادیه دیدی که بغریا رسید
اگر جبار تو می را حلال میدا نم	خدا به تیغ تو خون مرا حرام کند
تاب سفردور ندارد در نزاکت	از دل نتوان حرف میانش بزبان
تا بداند که جبار در خور طاقت باید	یک نفس آینه خواهم که با و ناز کند
آزاده از تعلق چون نخل در زنان باش	ز را بنجاک افشان سائل اگر نباشد
خوب رویان چو نشینند در ایوان غم	منصب آئینه داری بسکندر رندمند
صاقل ترک حق از بهر خوشامد کند	زشت روی بوده آئینه بزر میگردد
رود آرام ز عمری که بجران گذرد	کاروان از ره نامن شتابان گذرد
چه چپان است بادل صحبت اشک	بدست طفل مرغ بی پراختاد
کلم از دست بیداد که تا لم	که بر شتم گذار لشکر افتاد
سر بلند می هر کجا کمتر سلامت بیشتر	باد نتواندستم بر سبزه نوخیز کرد
در بدر نتوان بدخیال خریداران دید	خوب شد اسباب مار را قلم سیلاب برد
خاکساران بیشتر از فیض نعمت می برند	کلبه دیوار کوتاهاں پراز محاب بود
در سنگ خاره نیز آفر میکشد سخن	کوه از صد همین سخن اظهار میکند

هر کم بر جهان گوارا کردی از زندگی	وله	روز کوته مایه آسایش زود بود
سر دارد الفتی بهوایت که چون جباب	وله	یا او سفر کند اگر از سر بدر کند
فیضی اگر کس رسد از اغنیا چو ا	وله	بی آب کس مسافر دریائے شوم
از دلم تا دیده ویران شد ز دست انداز	وله	میرود بادی از راهی که لشکر میرود
زود رفت آنکه ز اسرار جهان شد آگاه	وله	از دستان برود هر که سبق روشن کرد
کلیم بخت تو آنگاه بشود بسیار	وله	که یار سر بکنارت نهاده خواب کند
اهل کرم که عزت همان شناختند	وله	خجالت کشند که ز غمی از دل بدر کنند
پایه موم بدست انقلاب روزگار	وله	رو تو اتم ساخت هر صورت که خواهد بود
دل از خراب دارم تا بسنگ نه بیند	وله	از قفل بی نیاز است تا خانه دزدان
به محمد تیر زور و کمان ز ابرو او	وله	هر کس اوک او هیچ مسلمان نه شود

و این مضمون از طایفه اشعار است که میگوید

هر چه جفا می که دو ابرو می تو افکند	ه	بس کارگر آمد که بزور و کمان بود
تا و کش در کوچه های زخم چیدن خانه است	وله	شوخی بی پروای ما تعمیر دلهامی کند
تا کی کلیم گریه کنی گاه دیدنش	وله	کس راه را همیشه در آب روان ندید
ز فیض باطنی پیر جام محروم است	وله	کسی که دست ارادت بیکشان ندید
ریشک بر تنگ فلاخن برده سر گردانم	وله	کو پس از سر گشتنگ آخر بجائی میرسد
شب آویخته بدریوزه میخانه روم	وله	ز آنکه از هفته همین شب بگدای افتد
بخت بر اهل سخن کار ز بس تنگ گرفت	وله	قفص طوطی تو خوش لجه ز آهن باشد
مردمی می زید الحق چشم بیار ترا	وله	خود باین حال و حال خستگان و امیر
در محلی که تازه در آئی گرفته باش	وله	اول باغ غنچه گره بر چین زند
چشمان تو ام تشنه بخون اندمبادا	وله	این شربت کم بخش دو بیار نباشد
در حقیقت نگدستی ای دیوانگی است	وله	در چین بید از غم بجای صلی مجنون شود
عاقل بکار دنیا بسیار لالو بالی است	وله	همسایه جنون است عقلی که کامل افتد

باشد برای طفلان نیاز زیاده بهتر است	وله	در چشم اهل دنیا جان قدر تن ندارد
خیال آن لب خندان بنحاطر عکین	وله	بسان آب بقادر سرای فانی بود
چنان کن که کلیم از دور تو پاک بشد	وله	شکسته دل شده باری شکسته پانه شود
چرا آب بقاء نبود سیاه روز	وله	که راه راحت آباد فنا زد
تا بیدار تو شد دیده بستان روشن	وله	سرور گفت بشکر آنکه که آزاد بود
اگر چه از غمزد و دیم غبار رگ بگذریش	وله	چشم من زسد تو تپای خاکی درش
سجده گوشت بر ندای روی نمکین محکم	وله	از قبول خلق الزام در میا محراب باش
تیغ اگر بر سر خوری رنگ شهادت بیا	وله	با پلا تا زهر و چون عکس در خواب باش
بنا نه چندی نشینی سری به بستان کش	وله	چشم تو خورشید می باده در گلستان کش
در جهان طلح خاکستر صقل دارم	وله	خود سیاه روز هزار آنکه روشن دارم
ای گوشه غلت ز تو آب زخم افروود	وله	نشستم اگر قدر ترا در بدر افستم
روز عیدم شیوه من غم ز خاطر بردن است	وله	تا زده سازد دلغ مردم چون محرم قسم
خود نمایی شیوه من نیست چون دیوار باغ	وله	گل یاسمن دارم اما خار بر سر منم
بسان شمع کس آواز گریه ام نشیند	وله	باشک خویش اگر تا صبح غلطیدم
بر سرم گل شود از فیض درون خاستر	وله	میتوان یافت که از شمع نظر یافته ام
گر درون لبریز نشتر باشد از من خلیق	وله	لب به بند از شکوه کس مشرب های گزین
ز شوق شاهد معنی همیشه پیجو دواست	وله	براه عالم بالاست چشم حیرت من
بنازم ترک چشم ترا که ترکش بسته نخواهد	وله	بجز نریا سیران این چنین باید میان بستن
مایم و کنه دلغی دلگیر از دو عالم	وله	سر چون جرس کشیده و حبیب پاره پاره
ز نهار و فارغ غرض آلود نباشی	وله	در کوی توقع سگ قصاص نباشی
معتشوق خور در سال در آید بقید ضبط	وله	سروی که قد کشید ز بستان بر آمده

نولف گوید قید و ضبط قریب بر او است اندک اضافت محل تا مل و اگر او عطف در میان آرند احدی باز ای
می افتد از خفا او است در مع شا بهمان بعد ذکر اسباب عیش سه

ولما کثرت لیسگی نیست در بود	وله پیش خدا و سایه او دست بستن است
چمن تقویم نو آورد برون	وله که چو ولما بهر جانب روان کرد
یس آنکه از قوم سبزه و گل	وله همه احکام روشن را بیان کرد
بنجم گشت بارغ و ساعی خوش	وله برای مقدم شاه جهان کرد

دقتی غزلی طرح کردم که این بیت از آن است به نظر کن صبح نوروزی که افتد روز عاشورا بنا
تساط و غم به دست و گریبان است در واقع به بنجا طر رسید که مضمون تازه یافتیم بعد چندین روز
دیوان کلیم سیر میکردم این مضمون بنظر درآمد میگوید

عیش هم گر رود بهی تخی اندوه نیست	بنجم نوروزیکه واقع در محرم میشود
و همچنین در اوائل مشتق این شعر گفته بودم	
چون سقال نو که اول آشنا گرد باب	چشم نو آموز من در گریه دار فالسا

بعد از آن شعری از کسانی مروی که از شعرا احمد سلطان محمود غازی غزلوی است بنظر رسید لهذا به
خود را از مسودات بر آوردم بهیت کسانی این است که آن با بگ خود به بشنوم از باغ نیروزه
به چون سقال نو که با تش فروز مند به سپس این شعر میرا کسی همدانی ملاحظه افتاد
به چون سیوی نو که اول بار بسند آب را بهی می تواند دل را

میگوید که این کس بچه غلام خوانی پرزادی را تغیر میکند آخری میند که پری خوانی دیگر پیش ازین او را در دنیا
عبارت بند کرده است بارے دل گزیده را باین تشفی میتوان کرد که مضائقه نیست قدم بر قد
استاد افتادن دستاویز افتخار است لکن از زبان بدگمانان نمیتوان رست که محل بر استراق سمع
میکند و ترکش ترکش تیراے طعن خالی میسازند کاش ناموس سخن بگردن نمی افتاد کلیم در تاریخ تو

اوزنگ زیب خلد مکان خلف صاحبقران شاه جهان گوید	
داد ایزد به باد شاه جهان	خلفی بچه نو گل شاد آب
چون باین مرده آفتاب اندخت	افسر خویش برهه اچو جاب
طبع دریافت سال تاریخش	ز دستم آفتاب عالم تاب

بعد از این تاریخ زیاد دارد لهذا تمیبه کرد و گفت آفتاب فسر خود که الف است انداخت مولف گوید

تعمیه تاریخ خارج از مکتبی که متعبلر ماده تاریخ است طبع نازک پسند نمی پسند و فقیه تعمیه اسقاط الف و خود
مصرع تاریخ بر آورد یعنی در ماده تاریخ الف اول آفتاب صورت رقم بندی دارد آفتاب عالم کتاب
که رقم راز الف ساقط گشت و چون غلده کان در سن چهل سالگی بر تخت نشست خود تاریخ جلوس
خو یافت که آفتاب عالم با هم و چون نو و سالگی رایت غم بکاک جاودانی بر فراخت میر عبد کلیل
بگرا می تاریخ رحلت او فی آفتاب عالم با یافت فی بالفتح بمعنی سایه زوال آفتاب است

حرف اللام

مولانا لطف الله نیشاپوری جامع دانشمندی و مخنوری بود و از مشرب صوفیه صافی چاشنی داشت
معاصر و امجد امیر تیمور گوکان است و در مع میر انشاه خلف امیر اشعار بسیار دارد مولانا نیشاپور
بده اسفیر که بقدم گاه امام مشهور است نقل کرد و باغی ترتیب داده در آنجا بسم بر دو بار دم که گفت
سیکد سلطان حسین میرزا در مجالس العشاق می نویسد که وی در مقصد هشتاد و شش از دنیا رفت و در سن
او و بیش کوه نیشاپور نزدیک بقدرگاه سلطان خراسان بر سر راه است و دولت شاه وفات او در سنه عشر و
ثمانیه نوشته و الله اعلم وقت وفات تنها بود این رباعی در دست او بر پارک کاغذ نوشته یافتند

رباعی

دمی شب ز سر صدق و صفائی دل من	در سیکه آن روح فزائی دل من
جامی بمن آورد که بستان و نبوش	گفتم نخورم گفت برای دل من

شاهزاده میر انشاه او را اشتری صلح بخشید قصه این صله در تذکره دولت شاه مسطور است مولانا این
رباعی شکر چهار شهر و چهار روز و چهار گل و چهار عنصر فرمود در رباعی

درم در پیر لاله آتش انگیزت	وی نیلوفر بلبل در آب گریخت
در خاک نشا پور گل امر و ز شگفت	خرد اهری باد سمن خوا به نیت

چنان یک جواب این رباعی خوب رسانده به رباعی افروخت بفرم لاله پیر آتش طوری که گشت
گل افشان تببت از باد پور پنهان و بر می بنفشه شاداب شگفت پنهان و او را از خاک هری
سوری سوری و خان آرزو چهار نام پیغمبر و چهار گل و چهار عنصر درین رباعی گشت آورد
به رباعی گلزار در آتش شمس چو قد ابراهیم به در خاک چین لاله بود دست خط

افشیده قدم چو خضر سبزه لب آب / نسرين چو دمان عیسی از فیض نسیم

لسانی شیرازی فصیح اللسان معنی زبکین با عبارات صاف آمیخته و باده گلگون شیرازی
شیرازی بخت از شیرازی تیریز افتاد و اینجا صرف پسری فولاد نام دل اورا با تشعشع مزم ساخت
و تخریک قیاب زری از مولانا درخواست نمود مولانا قصیده در مدح امیر بخشم ثانی گفته گذرانید حکامان
قصیده شد مشارالیه چون این سده بیت بر خواند

پای تاسر منم از رده شمشیر چغا / از بجا کارے دور فلک بی سرو پای
پای بی قوت من بادیه پیاسه عدم / دست بقدرت من سلسله جنیان بلا
می من صافی وار باب مروت فی فوق / از من بیش و صرف سخن نابینا

اینجاست سر برین بیت آخر بسیار پیدار شد اما با قضاے شیوه مروت از سر عطاے جاگزین گذشت
و سی توان تیریزی که صلح مقرر یک قصیده امیر را زدی بود با خلعت غایت کرده رخصت داد لسان
در سینه احدی و اربعین و تسهاته از دنیا سپری گشت و در سرخاب تیریز مدفون گردید اول سانی
میکند

وقت کشتن دامن قاتل بدست آمد مرا / آخر عمر آرزوی دل بدست آمد مرا
بیا که گریه من آنقدر زمین نگذاشت / که از فراق تو خاکی بسره توان کردن
گیرم که شدی مست و میان تیر کشیده / دستی که کشد بند قیای تو که رام است
گر غائبانه صورت چنین عاشق تو نیست / برو خود حرام کرده چرخ خور و خواب را
آن پسندی باید بر معرفت و میگفتن / خون بچون شیر اور باد فرزند ترا
گرم بجور و جفا میکشیش نمی از بزم / که مست خشنی و اینها با اختیار تو نیست
هزار میوه از بستان آرزو چه دم / یکی بلندت پیکان آبدار تو نیست
بگدایان در ست رام نگردد هرگز / سگ کوی تو کم از آهوی صحرائی نیست
پای سگان کوی تو آزرده میشود / ز نهارشیشه دل مایه زمین مزن
کرده ام عهد که تا صبح قیامت ندم / از سواد شب گیسوی تو بیرون نروم
همسایه طاووس بهشت است نیش / کی سایه او در دل ویران من افتد

بینان چون آب در گزاری بگردن	وله	می ستیتم گوش بر آواز بلبل میکنم
کسی انگیزی با سایه تا کی در ددل گوید	وله	سینه خست و گریبان درین دیرانه بایستی
از جام می آتی کن ای پیر می فروش	وله	دست ارادتی که بدست تو داده ام
دلدار تو کش از پی عرض جلال	وله	چون پرده بر انداخت بصندخ و دلال
پیدا شده از عارض اوسایه زلف	چون داغ اتوی گرم بر طلس آل	

حرف اسیم

مغری نیشاپوری صاحب مرتبه عیونی است و ملک اشعراء سلطان سلجوقی آورده اند که سته شاعر در سته دولت مرتبه یافتند که مثل آن در هیچ عصر نشان ندهند رودکی در عهد سامانیان و عفری در عصر غزنویان و مغری در زمان سلجوقیان و سیب ترقی او در خدمت ملک شاه آن شد که شب عید سلطان باریک خان دولت لال عید بحضرت ناگاه اول چشم سلطان بر لال افتاد خیلی شاد گردید و با اشاره انگشت لال میگوید دیگران را هم دلالت نمود و مغری در حال بر بسیل از حال بعرض

رسانیده

ای ماه گمان شهر یاری گوئی	یا ابرو آن طرفه عکاسی گوئی
سختی زده از زریحارے گوئی	در گوش سپهر گوشتواری گوئی

لال هر مصرع این رباعی ناخن بدل سلطان زد و ایسی که فعل سمش کرد از لال میبرد عنایت کرد

مغری باز بدیده افتادودے

چون آتش خاطر مرا شاه بدید	از خاک مرا بر زیر ماه کشید
چون آب کی ترانه از من بشنید	چون باد کی مرکب خاصم بخشید

سلطان هزار دینار دیگر انعام نمود و فرمود که اورا لقب من باز خوانند لهذا مغری تخلص قرار یافت روزی سلطان سخن گوی می باخت ناگاه از پشت زین بر زمین افتاد مغری فی البدیهه معروض داشت

داشت

شاه ادبی کن فلک بدخورا	کو چشم رسانید رخ نیکورا
گر گوی خطا کردیچو گانش بزین	در اسب خطا کردیمن بخش اورا

در موعده نیشاپوری

در مصرع اخیر ابهام خوشی واقع شده سلطان اسپ او را از زانی داشت مغری باز عرض کرده

رفتم بر اسپ تا بحر مش بکشم	گفتا که نخست بشنوی این غزل خوشم
نی کاوزینم که جهان بر گیرم	نی چرخ چهارم که خورشید ششم

روزی سلطان بخرمیری انداخت مغری عازم ملازمت بود قضا را قیر از جاده دلت اخراج کرده
بمغری رسید بعضی نوشته اند که مغری بان زخم هلاک شده اما قصیده که مغری در شکر شفا و خود گفته میگوید

که از ان زخم شفا یافت مطلعش این است

منت خدا را که بفضل خدا ایگان	این بنده یگانه نشد کشته ایگان
------------------------------	-------------------------------

و این رباعی او نیز مشیت شفا است رباعی

اگر سینه بخت شاه سخر مارا	کم نیست خار عشق در سهر مارا
گردل بر بود یار دلیر مارا	پیکان غرض دل است در بر مارا

امیر مغری این رباعی مشکی حاجت که عبارت از ردیف بین القافین است بسیار خوب گفته

ای شاه زمین بر آسمان داری تخت	سست است عدد تا تو کما نداشت
حمله سبک آری دیگران داری خست	پیری تو بتدبیر و جوان داری بخت

و مولانا مختتم کاشی ردیف را بر حاجت افزوده با وزن کوماه میگوید ای طور ترا جهان خریدار

من چو ترا بجان خریدارم لکن امیر مغری رعایت طباق هم کرده و در چهار مصرع حاجب و

طباق را با سلاست عبارت و حسن معنی آورده و سید ذوالفقار شروانی قصیده سی و هشت

بیت گفته که سه قافیه و حاجب و ردیف دارد مطلعش این است سه ماه من و زمان جان از

نار گویند پنهان آتش سایه بان از عنبر سارا کن پنهان موی گوید در شعر عرب ردیف و حاجب نیاید

فقیر را در مطلع از قصیده عربی حاجب اتفاق افتاده مطلع این است سه نار از زیاده ندیده فولاد

را لوداد ندیده افلاذ ان و چون بنا حاجب بر تکرار لفظ در وسط مصرع است تکرار لفظ نادر است

چهارم هم درین بیت حسنی پیدا کرد معنی بیت آتش چوب که از نمد آهن است و آتش

بست که از نمده جگر پار با نقاد سخن میداند که اجتماع معنی لطیف با این همه شرایط لفظی و صفاتی

عبارت ندرتی دارد از محالض امیر مغری است بدیع غزل

آفتاب وصل اور اگر زوال آید چه شد	هست دیدار خداوند آفتاب بی زوال
چون قلم گیری و بر نشود با طرا کشی	شاخ طوبی را بود نقش مانی انصال
طوبی آنکس را که بند بر سر دیوان ترا	شاخ طوبی در یمن و نقش مانی در شمال
عاشقان را که هایلون محبت آن ماهر د	خوشتر است از عروال محبت محمد شباب
عاقلان را که هایلون محبت او خوشتر است	خدمت والا امیر عادل مالک قباب
عقل را پیرایه باشد هر چه او کرد اختیار	فصل را سرایه باشد هر چه او کرد انتخاب
حشمت کلی اگر چند از پیر میراث یافت	حکمت کلی بخش خویشان کرد اکتساب
گاه رعد از بهر تیغ تو زند بر برق بانگ	گاه برق از بهر جو تو بخند بر سحاب
برق با جو تو گوید ابر را گوید سبار	رعد با تیغ تو گوید یارب را گوید متاب
تا که از لفظ سماع شد سار اشتقاق	تا که از بحر نهر ج باشد رجز را انتساب
اشفاق من شباب یمن و یسرا ندر جهان	ان یمن و ازیسارت باد تا یوم الحساب
گر نورمه و روشنی شمع تراست	این کاهش و این سوزن از بهر چراست
که شمع توئی مرا چرا باید سوخت	در ماه توئی مرا چرا باید کاست

در کمال حدیث فارسی

محمد الدین حکیم فارسی نسب او بکسری و غیره دان میرسد هرگز و اگر را گویند و معنی ترکیبی آن بهم کنند
 و بیوند دهنده چیزها صاحب فرهنگ رشیدی گوید محمد بکر فرور بود مولف گوید و فرور بود و ن با ولایت کس
 منافاة ندارد که نجایم هنر اهل حرفه را یاد بگیرند محمد الدین معاصر شیخ سعدی شیرازی است مرد عقل
 و شاعر زبردست و خوشنویس بود و در مذکر گوئی و انجمن آرائی ممتاز نیز نیست اول با آتابک سعد بن ابوبکر
 مصاحبتی بپرسانید و بنجاب ملک اشعرائی بلند آواز گردید و شمس از مجلس آتابک رخصت گرفت آتابک
 شمس که لکن ز زمین داشت همسره کرده صبح فراش رفته لکن اتفاقاً نمود و محمد این قطعه نظم کرد با لکن
 پیش آتابک فرستاده

خدا یگانا آنی که ضح دولت تو	چرخ شعله خورشید را و دروغن
حکایت شب دوشین و دهم آید	که کرد هر دین تیره و رای شاه زمن
ز روشنائی او شد جو بزم بخشود	سرای بنده که بد تیره چون چه بزن

کنون ز حسرت آن بار که باقی باد هوای گلشن دیدار شاه میطلب گلن نفاست جوهر نمود کرد ایا چو جنس خویش ندید و ز بخت بود جدا زمن سعادوت طشت خانه میطلب بماند شمش در بنده خانه فی الجمله	همی که از دو میریزد اشک بر دامن که خوش بود رخ زیبا و شمع در گلشن ز خانه که ز سنگ اندر رو بود و دامن شکست خواست شد از غایت عناد و دامن چنانکه میل چوهر بود سوی مسدود ولیک باز سوی طشت خانه تا خست گلن
---	---

اما بک آن گلن را با گلن دیگر باد فرستاد و این دو بیت در جواب نوشت سه طشت شمع ز رخسار
تو افش برت فرستادم به دیگر شالشی ارجم کم باشد به باکی دیگر ت فرستادم به بعد فو تا باک
جانب برد رفت و از انجار و با صنفان آورد و تقریب خواجه بهاؤ الدین صاحب دیوان خلف خواجه
شمس الدین صاحب دیوان سرایه اعتبار ماند و چون خواجه بهاؤ الدین در سینه شان سخن
و تائید در گذشت مرثیه دگر از بی نظم آورد که مطلعش این است

الامان الامان که جان جهان اور دل خاک تیره شد بهمان	و خواجه شمس الدین بعد فوت پسر در سینه ثلث و ثمانین و سی و شش خاک فرود رفت روزی در انجمن خواجه بهاؤ الدین از سرعت قلم سخنی گذشت مجد گفت کتاب سلجوقنامه را در یک روز تو انم نوشت خواجه فرمود این دعوی را تمام باید کرد مجد در مقدمه از یک روز کتاب نوشت و بر قلم آن این قطعه ثبت نمود و قطعه
---	---

بحکم قاطع دستور و خواجه اسلام کینه چاکر محکم بسنده فرمان بچند ساعت روزی کم از دو و اگه شبی بسال ششصد و شصت و نه از حساب	بجاء ملت و دین خواجه سپهر غلام برست خویش که فرمان ده است بطعام کتاب قصه سلجوقنامه کرد تمام شب و شب و فرخنده سلخ ناه میام
--	---

خواجه سید سید از دنیا راجعه داد و هر که تار نفس چاک پیر این دل رفوی سازد	در چه چاه کتم عشق را شکر کرد دگر چه اسطر از کتب منبر افشانش
به تیغ قهر دل خسته را مسخر کرد نسیم عشق دماغ مرا مسطر کرد	

<p> بباد داد مرا آتش هوای کس ز دهر آینه رخساره دم سردم بر بخت خون دادید نه جانان بخت ز هر چه کرد دل من مرا لاست سخت سپه کشی که بیک حمله با سپاه عدو ز تیغ اوست عجم را همان کشا نشما های معدلش سایه آبخانان انگند جهان ز رای تو آئینه باین نیت زهر بند گیت دهر درد یار غن بنجاصیت لفت خشم تو نطفه زرا محل بهند ویت فخر کرد زان ریزو متاع مهر ترا مشتری خرید بجان جهان پناها شرعی ز حال من بشنو بیک نظر ز عنایت عزیز گردانم حوالتم بزمانه کن ز در گز خویش مرا بسایه خود در پناه ده که خدا بخشای شب بیدل برین بیچاره بیدل </p>	<p> که طعنه خاک ره او بر آب کوثر کرد صفا سے آئینه طبع را کدر کرد نمود شش پخته سر دل مرا نه دلبر کرد جز آنکه محبت شهر یار صفا ر کرد جهان کند که علی با صفا رخسار کرد که در دیار عرب ذوالفقار حیدر کرد که باز دایگی بچشمه کبوتر کرد اگر چه آئینه در ابتدا سکنه کرد بوقت مولد اطفال ماده را ز کرد عجب مدار که در صلیب خشم دختر کرد بنام او فلک هفتین مقدر کرد همین بخت تو رش نام سعد اکبر کرد که نظم حال مرا چرخ سفله ابر کرد که آفتاب بتاثير خاک را ز کرد که خود زانه حواله مرا باین در کرد نهال عمر ترا سبز سایه گستر کرد که چون فرمانده شد در میان چنین بی یار و بی محرم </p>
---	---

درین بیت ناظم قواض را از حد گذرانیده شیخ سید می هم باین زبان حرف میزند سه بر زیر بار تو سخته
 چه زنجیر در مانند دولت نه سوخت که بیچاره بار من دارد

میرجلج از سادات جناید است در قصاید میرجلج و در غزل النسی تخلص نمید و بنه نقاب از چهره
 لیل طلتان معانی میکشد و ملا قاطعی مینویسد که در مجلس مولوی جامی تعریف قصیده گوی او مذکور شد
 جمعی گفتند میرجلج غزل کم در زیده مولوی چلب غزل از دیوان امیر خسرو انتخاب زده میرفرستاد میر
 ترس غزل را چنانچه باید تلیق نموده ارسال کرد مولوی با امیر علی شیر فرمود

مناسب آن است که پادشاه گفته جانزه باید فرستاد امیر علی خیر سلطان حسین میرزا عرض کرده یک طبق
ز سرخ و پدید و پاره ابریشم دست چهار غلام ارسال نمود ملا قاطبی مینویسد میرزا قبول مکر دو علیقلیان و عیسی
میکار که مقبول شد و الله اعلم ملا قاطبی چند غزل از جمله این معین در تذکره خود آورده از منظومات او است
در لیلی و مجنون مطلعش این است مطلع

ای عشق ترا به جان طفیل
ز سینه هر قسم آه جاگد از آید
بچگون تو صد هزار لیل
وله چو آتش که نشیند می و باز آید

مجلی لاری از نامه علامه دوانی و جامع فضیلت و سخنانی است در ملک شعراء سلطان یعقوب
انتظام داشت و تا زمان شاه طاسب رضی معنوی در قید حیات بود و توفیق زیارت حرمین مکربین
یافت و بعد معاودت ازین سفر برکت از ثنوی فتوح الحرمین بنام سلطان مظفرین محمود شاه گفته بعض
رسانید و صد هزار سکندری صلح برگرفت و او را شرحی است بر قصیده تائبه شیخ ابن فارض مصری
و فقیر کوفت و در زمین بین تائبه قصیده مختصری دارد این سه بیت از آن است و لولا العیون المغویات
المتجه بلما عرفت نار العرام فرقت بزمین مدی الایام ایضا صیایه بنوسن آذات ابحار السیلم تا ذات
انت و دوشاه الحی نیشون حولما فاقومت الیام بالعیون و مرثیه از انقاس مجلی است

بهر قدم کشند تو آهی نیکه
ای سنگدل چه آه گنهای نیکه
از برای تو بهر کس که خدمت تلخ کنی
تو بادا بشدی و دینش ماند بمن به
چون من از رشک خیرم که جوایم بر تو
پرسی اول زمین سوخته مال دیگران

مختصر کافیه استاد عالی مقام و در خیل سخن بختان خلی صاحب احتشام است ثنوی مختصری در مدح عبدالمجید
خان خانمان که تلبه عرض حال شخصی از کاشان بنده و ستمان فرستاد و محتامان التماس و ابراقبول
داشته سفارشی را به طلب فایز ساخت صاحب تاریخ عالم آرای عباسی گوید مولانا مختصرم قصیده
عزاد در مدح شاه طاسب و قصیده دیگر در مدح پرنیام دختر شاه مذکور گفته از کاشان باصفهان فرستاد
بوسیله پرنیام از نظر شاه گذشت شاه گفت من را رضی شستم که شعر از بان بسدح من
آلیند اولی آنست که قصاید در مدح اسماء ابلهیت رضی الله عنهم گویند و صله آن اول از اولاد

مقدسه حضرات و بعد از آن از اوقات مناسب چون این خبر بود که بنام سید مرتضی سید الشهدا رضی الله عنه گفته فرستاد و بجایزه لائقه کامیاب گردید اگر چه موزونان بسیار بر شیه انجناب غایبه فکر را بحکم غریبه حسن قبولی که این مرثیه یافت دیگر را نصیب نشد بقریب مرثیه مستجاب فائده بر زبان قلم می یزد قهیب در کتاب العرفی احوال من غیر میگوید بعبارت عصبه ترجمه اش اینکه اول کسیکه نوحه بر حسین رضی الله عنه کرد مغرالدوله دیلمی است روز عاشورا سنه اثنین و تحشیم اهل بغداد را بر آن داشت که نوحه و ماتم حسین رضی الله عنه بجا آرند و فرمود تا دکانین را شخته کردند و بازارها را سیاه پوش بستند و طباطبائی را از طنج اطعمه بازداشتند و زنان روافض از خانه ها برآمدند و مو بریشان و طباغچه بر روزنان که مردم را در هفته می انداختند تاظم تبریزی در تذکره خود وفات محشتم در سنه هزارم نوشته دو الی ده غسانی طویلی که لفظ در د محشتم و محشتم در تاریخ حلت دوست او درین ماه چهار عدد از هزار کم است چند بیت از دیوان محشتم چیده در اینجا جلوه داده میشود:

در اثناء محکاه تیز تیز آن لب گزید ننا
که چون بر باد شاهی داد خواهی میزند خود
که مینود پیایی همنشین ما را
ملاست از زبان خنجر جلا دکن ما را
محشتم پیش سگان تو ضمان بود مرا
با من امروز مدارای تو بی خبری نیست
ظن مردم اینکد لیلچه چهره زیبا نیست
ز به گذار تو بر دل غبار بسیار است
چو صیاد که صید افکند و بیرون از کین
توانست که تعظیم سیاهی نکند
شب تاری محشتم را که ستاره می شمار
بگو شتم تا سنگ منا که کرد محکم سازد
به آن مرصع که کارش ز چاره میکند

بصد اندیشه افکند اشیم آن نیز دیدتها
غناش محشتم امروز میگیرم تا شاکن
ز آه با کماتی فتاده بود امشب
زبان شکوه بکشایم اگر بر خنجر حورت
یاد باد آنکه دی ازور تو میفرستم
من خود ایشوخ گنر گارم و مستوجب
حسن لیلی جلوه کرد چشم همچون بود بر
ترا بکوی رقیبان گداز بسیار است
بصیت حسن اول دل بردو آنکه نماید
دیدم آن خال و تقاطع زوم آهیم بر خنجر
تو که داغ تیره روزی نشمرده چیدانی
چو ممکن نیست آن سه باسان محکم سازد
تو ای طبیب ازین گر حشر گذر قدر

<p>خدا هم چو ابر داشت از من سایه رحمت ولا که شست شب بجز دیار از سفر آمد بزم رقص چون درخشش آید قدر عیالش بشعشع جان تا کی برگردد در دست گروم بر سر کوی تو هر گاه که پیداکشتم چو در خلوت روم شویش بی در پیراهن دلمان سحر بر زده بر هلاک من ز در غم من نوعی مدعی را کام میخشد تا دست را خاست دل پر دین شکسته بر غم من تو باغیا صبح و شام میگردد سر لشکر حسن است نگاهی که تو داری</p>	<p>سعی سروی که دارد عالمی را در پناه خود ز خواب غم بکشد دیده آفتاب بر آمد نماند زنده غیر از خنکند نخل بالایش پیدا که خوشتم کن تا گرد دست گروم سگ کویت بققان آمد و رسوا گشتم زبان عرض حاجت بند از تو هم بیام اول هلاک بر زدن دانت شوم که میخواهد با خلاص از خدای من بقای من دل بردنی باین رنگ کار است و بسته اگر من بشوم رسوا تو هم بدنام میگردد تر کش کش او شیم سیاهی که تو داری</p>
--	--

مختشم این غزل مسلسل خوب گفته است

<p>دلا دیگر برانی کار بروی غیر تم ریزی من از غیر پند شستم در پیرانی جبار خواهم بد آن چنگ بگذارمست یکدم تو چون سگ پاس میاری و من سوسن انار و مادام میروی جانی که آنجا تن میبارد</p>	<p>بان گویم برین خاک مذلت برسم بر سینی تو از بی غیرتی زان دیرخواهی که بخیزی که ترسم بهر صلح آنجا شفیعی را با لکیزی که ناگه فرصتی یابی و در درانش آویزی همانا تشنه آنی که خون مختشم ریزی</p>
--	---

از محال ص دوست بعد تمیید خزان

<p>تزهت انگیز هوایی که ز محرومیه بارغ رجبش نیست میسر گر ارد سببی نیندیشد ز خون مردم آن مزگان گر آندم</p>	<p>کرده بیرون نیرک لشکر مدش پیک از راج چین شوکت محولی بکمک که سرخ موفگان اندر کف شاه جهان</p>
--	---

مؤلف گوید که آزاد از رنگ قلم پریده ایم به چون بوی گل ز خانه پر زرد سیده ایم به چون مطلق
کرد که تخلص درو کنند به انجبا م راز جنبه آغاز دیده ایم به فتنه میرصدان مضمون سن

مطلع را در مطلع خود پدید آورده ام و در مطلع رعایت معنی نموده این مطلع مختصم نیز مصداق
مضمون مذکور است مطلع

مختصم چون عمر من خدمت دی یکنی یادشاهی که کردی این مان کی
یابی از موز و نمان تبریز فارس است میل طبع از مانی داشت و تخم معنی در سوزن سخن ریخت
شاه طما سبب معنی صفوی میرزا احمد مقصدی خلاصات فارس دست پیدا و دراز کردایی باطله
رعایا بدرگاه شاهی آمد و قصیده اظهار تم نظم کرده و معنی غریب را کاغذین جامه پوشانیده از نظر شاه گذرد
شاه سی تومان صله قصیده از میرزا احمد و دینار دوزیکه دیوانیان در مجامع بهما خوردند و مستر و صاحب
این دو بیت از ان قصیده است

ای کار جهانی شده از جور و شکر مشکل که رود نقش ستم های تو ازل
کز زنجاری تو دل و دست جهانی چون مرغ ستمیده عاجز و دم بیل

مخفی نماند که بسیل فرج و مقتول ششیر را گویند و معنی فرج نیز آمده چنانچه در شعر بانی افتاده صاحب
بر بان قاطع گوید و وجه تمییزش آنست که در وقت فرج کردن بسم الله میگویند و تلف گوید بسم الله
که محفل فرج است از ان مذبح با فرج اراده کردن نوعی از مجاز است و از بسم الله بر همین مجاز
حرف اکتفا کردند چنانچه عریان بسم الله الرحمن الرحیم را بسیل خوانند و دلا حول و دلاوة الا بالله را
تو قله نامند و این را در اصطلاح لغویان بخت خوانند و شیخ جلال الدین سیوطی در زمهر اللغة بر
بخت بانی مستقل عقد کرده و در مقام زبان قلم شستی گوهری افشاند و فائده چند بعرض هو شنندان میرساند
مولانا ظهیری ترشیزی گوید سه صفت که آئینه ادراک کنمن پتیره گردید دل از رنگ هوس پاک کنمن
کلمه که در آخر کلمات آید افتاده معنی فاعلیت کند چون شمشیر گردید و گرد پس الحاق کلمه که در آخر لفظ
صیقل حاجت نیست زیرا که چون بر آید صیقل که صفت شبهه است افتاده معنی فاعلیت کند صاحب
صحاح گوید صقل السیف بهر ه نو صاقل و الصانع صقل فارسیان صیقل را بمعنی صقل حاصل
صدر دانسته کلمه که الحاق کرده اند است و انوری صیقل بمعنی صانع است و انان میگویند و گویند
باد با آب شمر آن کنند و رستان که با این آئینه بسوزانند و شمشیر بر زبان فرج و زبان فر
حوض خورد و آبگیر و نیز مولانا ظهیری را بانی نامند گوید بسایه زنده بود و ریزد شمشیر

ذکر ابی ترشیزی
در تمام این مضمون و ششیر را گویند و معنی فرج نیز آمده چنانچه در شعر بانی افتاده صاحب

بگویم شراب ظهور کلامه اگر اسم فاعل احقاق کرده چون استاد صاحب بان است دم نمیتوان زد و ازین قبیل است
 لفظ عربی گری که براسمه دایر است و ازین قبیل است لفظ مکتب خانه ویرین شعر محشم کاشی
 ازیکه در شوق جنون رسوا شد پیرانه سرخندید برین نوخطان طفلان مکتب خانه هم بنیست جوهر
 لفظ مکتب که صیغه ظرف است افاده معنی ظرفیت میکند حاجت لفظ خانه نیست مگر تا ویلی کنند و گویند
 مصدر می است و ازین قبیل است لفظ ادلی تر و درین شعر خواجوی کرمانی سه دراز یکده پیریز کردن
 ادلی تر که گفته اند پیریز به شود و رنجور یعنی ادلی صیغه اسم تفضیل است حاجت کلمه تر ندارد
 مگر اینکه گویند اسم تفضیل بمعنی اسم فاعل و صفت مشبیه هم می آید در مصور است احقاق کلمه تر صحیح است
 و تحقیق اسم تفضیل در ترجمه عربی شیرازی گذشته و فارسیان در بعضی الفاظ عربی تصرفاتی خاص کرده
 که بسبب اختیار کردن او متادان شده مثل لفظ تما بالفت که اصل لفظ تمینی است بیا و تما
 و تماشا که تماشای است مصدر باب تفاعل و معنی تماشای سیر است مشتق از تماشای بمعنی سیر پیاده و لفظ
 مسلمان و کافر را هم طرفه تغییر داده اند اصل لفظ مسلم است اسم فاعل از اسلام و جمع فارسی آن
 مسلمانین ساکن را فتح و لام کمسور را سکون دادند و آنرا مفرد استعمال کرده دوباره جمع میکنند و
 مسلمانان میگویند انوری میگوید ای مسلمانان فنان از دور چرخ چرخه بد چنانچه حور را
 که جمع عربی حور است مفرد استعمال کرده جمع فارسی کنند سعدی گوید به حوران بهشته
 و در فتح بود اعراف بد و کافر که صیغه اسم فاعل است بفتح ف استعمال میکنند شیخ اوجده الدین خا
 کرمانی فرماید سهل است برابر سرخچر بودن بد برای مراد دوست بپس بودن بد تو آمده که کافر
 را بکش بد غازی چو تویی رواست کافر بودن بد وجه آن چنین بخاطر میرسد که چون اهل اسلام و کلام
 را فتح کردند و عرب و عجم با هم غلط شدند فارسیان که در ابتدا قواعد عربیت نیکو استند هر چه بر زبان
 ایشان گذشته باقی ماند و گاه باشد که فارسیان در لفظ عربی تصرف فارسی کنند و تقریب از عربان
 عوض تقریب گیرند مثل لفظ طلب که از ان اسما و افعال فارسی بر آورده اند حافظ شیرازی
 فرماید دل که آئینه شاهای است غباری دارد بد از خدایطلم صحبت روشن رانی بد و همچنین
 لفظ فهم در قصه دین تقریب سماعی است نه قیاسی و لند اضربید و نصرید میگویند و فارسیان بعضی الفاظ
 فارسی را تصرف عربی کنند که در استعمال عرب نباشد چون حرف اسم مفعول از باب تفضیل موحی و صفائی گوید

سه مزلت چون شود دلبر بدست میرسد عاشق به خط مشکین او خاصیت بالی هادارد به و نشیند زلفت
 هم استعمال کنند نظیری نیشابوری گوید سه به تحریک نیمی خاطر آشفتگی میگردد به بخود رائی سرزلفین در کمال
 پندار سه و شایق را اسم فاعل لازم دانسته اطلاق آن بر عاشق کنند شیخ محمد علی حنین اصفهانی گوید
 سه از انجذاب ذاتی در تست روی عالم به آفتاب تابان هر ذره است شایق به حال آنکه شایق اسم
 فاعل فعل متعدی است و عرب اطلاق شایق بر معشوق کنند چه اگر معنی آن شوق دهند است و این
 صفت معشوق باشد و اطلاق شوق که اسم مفعول است بر عاشق کنند چه اگر معنی آن شوق داده شده است
 و این صفت عاشق باشد و باطل السحر را بجای بطل السحر استعمال میکنند چون در کلام استادان واقف به
 دیده و دانسته واقعه شده هیچ نمیتوان گفت محشم کاشی گوید سه باطل السحر گر در زبانم گردد به نگه دار
 از ان چشم فسون ساز مرا به و دربان مسوده را بشدیده دال استعمال کنند و همچنین مقابل آن بیضه را
 بتشدید ضاد از باب افعال شاعر در بیت مکتوبی گوید سه بود لوان من مسوده خفته بود المدا و بدین
 بیضه الهرق و فارسیان مسوده بتشدید و او استعمال کنند از باب تفعیل کلیم گوید سه بتوبه نمانشیم
 از گنه که بخشیر به گفت مسوده زلفت یار بخو اهرم به و لفظ کساد را که مصدر است یا الحاق کنند کلیم گوید سه
 کم خریداری برای ما هنر باشد عیب یکی توان بهر کسادی طعنه بر گوهر زدن خود فارسی یا نیست که در آن
 صفات آید و افاده حاصل معنی مصدر کند چون زرد ریزی و کام بخشه پس این یار در کساد که مصدر
 آوردن متاع را کاسه ساختن است و کمال را که مصدر است یا و تا و مصدری الحاق
 کنند سه گوید سه اگر مانند رخسارت گلی در بوستانه به زمین را از کمالیت
 شرف بر آسانست به و همچنین امن را که مصدر است یا و تا و مصدری الحاق کنند و نیست سازند
 نظیر نیشابوری گوید سه ظهور حسن توانی بدوران داد به که بادش ز رعیت نمی ستاند بلخ
 و ظهوری ترشیزی گوید سه ظهوری این سخن باور ندارد به که در ملک خطر آید نیست به و نیز امن را
 یعنی مامن استعمال کنند میرزا اصحاب گوید سه عشق سازد زهوس پاک دل آدم را به و در چون
 شمنه شود امن کند عالم را به و ظاهر ای و تا و مصدر سه در امن یعنی مامن الحاق کرده بجای ماموت
 لفظ کنند چه اگر در عجب باشد و تا و تانیث مقید یعنی مصدری در آن صفات آید در آخر
 چون قابلیت و مقبولیت و لهذا اکمالیت و امنیت در کلام عرب نیامده و میر عبدالرشید

توحیدی در غلبه اللغات میسر نیست بالفتح و تشدید یا یعنی ظاهر اینکه میفرموده بر شهرت اکتفا نمود
 در قیاموس و امثال آن نیست و تسلی را بمعنی مستل استعمال کنند میرزا صاحب گوید
 باطل نسبتی عاشق تسلی میشود ورنه بی باه نسبت دوری است چشم شمع لیلی را بی وز کام را بمعنی
 زکام آرند میرزا کاشی گوید بحر زبوی گلت ببلبلان ز کام شدند بنحو از سیم میت عین نقاب
 شگفت بی و عذار با کسر بختی خط هر دو جانب رخسار است و اگر بمعنی رخسار استعمال کنند حافظ گوید
 دل عالمی بسوزی چو عذار بر فروز بی تو ازین چه سود داری که نمیکنی مرا ساقی و میر عبدالرشید قوی
 در غلبه اللغات گوید عذار باضم رخسار ظاهر بر شهرت اکتفا کرده در قیاموس و امثال آن نیست
 و گاهی جمع عربی را که محتاج جمع نیست جمع النجم سازند بر طبع فقیر بسیار ناگوار است خاقانی در غلبه
 خطاب با نقاب میکند ای رنگ آمیز این گهر با ندی از تو گذارش صورت با ندی و نظیر گوید
 نیست گردیو اندامی بختی بجهت بی که عجب است بی دوران دیور اخاتم رسید بی ایضا
 نظیر گوید غمره در تاخت خوش کزین نا ابل بی گردد اسرار بی پنهان فاش بی میرزا صاحب
 گوید هر چند صاحب میردم سلمان نویدی کنم بی زلفش بدستم میدهد سر رشته اما ساقی
 و گاهی الف و لام تعریف بر لفظ فارسی داخل کنند میرزا کاشی در مرصع خان اعظم گوید اکبر شاه
 گوید آن باذل باذل نسب آنرا دین الراد بی آن کوکب اعظم لقب آن خان النحان و لفظ
 بوالموس هم ازین قبیل باشد چرا که بوس لفظ فارسی است مراد بی او در قیاموس گوید البوس باخریک
 طرف من الجنون و هو موس کعظم و ظاهر است که بوس در فارسی مراد بی هو است نه بمعنی
 جنون و هو را نوعی از جنون قرار داده بوس را لفظ عربی گفتن صریح تکلف است و آدم زبانی
 فردی از بی آدم استعمال کنند میرزا صاحب گوید عشق سازد ز بوس پاک دل آدم سا بی بی
 و چون شمع شود امن کند عالم را بی و شیخ سعدی قدر را بجای شب قدر استعمال میکنند و گوید
 بی دهل زن کوده نوبت و به بشارت بی که دو ششم قدر بود امر و زور و زور بی
 و در تخلص خواجہ حسین مردی است در تعلیقات شاگرد مولانا عصام و در شریعات تلیمد شیخ
 ابن جریر متنی حرمین شریفین بود و در شعر و انشای سلیقه نغز داشت بهند آمده و در سلک امرای هاپونی و
 اکبر بی ملک گردید شیخ عبدالقادر بد او بی غلبه التوا بی بی بی که خواجہ حسین در قولد شاهزاده

سلیم خلف اکبر پادشاه قصیده گفت که از هر مصرع اول تا سرخ جلوس شایسته شاهی و از هر مصرع ثانی تا سرخ ولادت شاهزاده سلیم حاصل میشود و دو لک تنگه صلح یافت مطلع قصیده این است مطلع

لقد الحمد از پی جاده و جلال شهریار	گوهر مجید از محیط عدل آمد بر گشتار
------------------------------------	------------------------------------

و شیخ یعقوب صیرفی کشمیری نیز قصیده چنین اسلوب گفت اما چه شود که صلح را دیگر برود و بلا خاکی سرزندی در تخت التو اسراج غیر تخت التو اسراج بدادنی است منوب که دو لک تنگه که ده هزار روپیه اکبر باشد بانعام خواجه حسین مرحمت نمودند مؤلف گوید از اینجا دریافت شد که مراد از تنگه همچنین پول مس باشد که بالفعل در زمان مارا سراج است یک روپیه به بست تنگه می ارزد باین حساب دو لک تنگه ده هزار روپیه میشود و خواجه حسین در سنه تسع و شصین و تسعمائة از پادشاه رخصت وطن حاصل کرده چون بکابل رسید دست اجل آستین او را کشیده جانب عدم کشید از مروی این بیاست مروی است

باز دست خویش کن طره مشکنا بیا	شاد زلف شب بساز بنجه آفتاب را
نموده روی بخواب در بوده است مرا	غریب واقعه رو نموده است مرا

سیر محمد افضل ثابت اینمضمون را خوب برته میگوید خواب دیدیم که آئینه معارض پوشیده میکند صورت این واقعه حیران مارا بنه

ملک قی ملک قلم و مضاحت است و مالک از منم بلا غمت از ولایت ایران سکه بپند کشید و از سلاطین و کن حصوص ابراهیم عادل شاه رعایت و عنایت فرمود ان مشاهد که در ناظم تبریزی گوید در سنه هزار و بست و چهار ملا ملک فوت شد و ملا نظوری یکدال بعد از دو کلیم قطعه تاریخ و دو قلم ملک گفته که ماده تاریخ درین مصرع است مع گننا او سر اهل سخن بود و این تاریخ از ولایت ناظم تبریزی یکدال زیاد دارد و درین صورت ملک و نظوری هر دو در یک سال انتقال کردند صاحب تاریخ عالم آرامی عباسی گوید مولانا ملک قی باتفاق مولانا نظور در تاریخ تبریزی کتاب نورس را که نه هزار بیت است بنام عادل شاه تمام کرده نه هزار بیت با الناصفه صلح یافته و خان آرزو منوب مولانا ملک قی و نظوری در برابر مخزن کتاب تصنیف کردند و یک فترت بارز را از عادل شاه گرفتند و بهی کاشی درین باب گوید در مدح و ثنات اے

شهنشاه دکن بنام دردم دارا اگر گفتیم مخزن پندهند که هر یک شتر ز گیرم بخون دو هزار بیت
 پدر گردن بنام عارف بقالی در جمع الفضلایینوید و در هنگامیکه سپاه جلال الدین محمد اکبر بادشاه در
 شهر سه شلث و الف برگرد هصار احمد نگه نشسته بودند مولانا ملک میردن بزرگ بهشتستان
 بوی شاهزاده شاه مراد و نواب سیه سالار عبدالرحیم خانان مشرف شده قصد آمدن خود را در مح هر یک
 در رشته نظم کشیده گذرانید و صلها گرفت و هر چند تکلیف لازم بیگی نزدند از آنها بکار انجمنی ملک
 طیفور انجمنی استمخلص ملک قبی است و این شفران دوست و خویشان است ملک تنی نعم
 میترسم بیک پی آخر بدر خانه قاتل برود و مردم با وی گفتند که این بیت از ملک قبی است ملک
 در آنوقت بنفست هند برآمده بود ملک طیفور از پی او روان شده و قصد دوار او را درین بنفست
 و نهات بیت خود و دقیقه برگرفت برگشت ملک قبی جواهر از خزانه ناطقه می آورد

<p>دل و دین بر دی و صد عده بر پا کردی سرم خدای سواری که گاه عوض نیاز او به ملک من خوش و من به بقای عمر او ز خون خویش بر آن قطره میبرم غیرت غرض این بود که از ذوق بگیری ورنه غاریم و در برابر آتش شسته ایم تا چند غم سود و زیان پرده برانداز ندارم قوت رفتن بکوش بخت آنم کو تو از من چند گریزی پیرس آخر از آن دو شینه می بودی و ام جلال باند که سوزشی پروانه ز لاف گریه</p>	<p>بچه ها فرزند آنچه تو با ما کردی غمان کشیده و دستخیزم کم قاعده و فاکتور یار چنان و من چنین که گاه قتل بر امان قاتل افتاده است این سندی به سزاوار پیامی تو بنود ما را اگر رسد مددی از هصار سد تا هر دو جهان را بفروشم بنگاهی که گوید نا توانی داشتیم و او را چه پیش آمد که چون پید اشوبی از دور من نیز از تو گزینم از رن یک روز و ناخوش اثری داشت وفای شمع را نازم که میسوزد و سراپایش</p>
--	---

سیع کرمی کاظمی رکن گیر بنام فصاحت و نبض شناس ملک بلاغت است مضامین او مفرح
 و این مضامین مفرح بیار از ...
 و شاه که خزانه او را بدست ...
 و شاه که خزانه او را بدست ...

نسخه

حکیم از فی الشاهی شاه ولایت را فیروز با دگفته راه دهند گرفت و در نیمه کاره گوید

اگر فلک یک مجرم با من گران باشد مرش | شام بیرون میروم چون آفتاب گشودش

در عهد اکبر که دارد دهند شد و طبع از جمیع برست و در عهد جهانگیر که ذخیره اند در راه و بار بار
محل بادشاه بود و هر رین عهد توبه اله آباد گردید و چپ که با قامت آن بنده طبعه پر دخت از آنجا
سمن سفر جانب حیدر آباد کن جلوریز ساخت میر محمد مومن استرآبادی وکیل السلطنه محمد قلی قطبشاه
بدین حکیم شریف آورد حکیم برسم تو اضع شیشه گلاب را غلط کرده شیشه شراب پر میر بریا شید
آتشاه آرزوگی بر دماغ میرجوم آورد و حکیم در ریاض عرق خیالت فروخت ناکام خود را ببلد کویا بود
کشید در آنجا هم ناسازی زمانه پیش آمد بالضرور در اردوی جهانگیر معاودت نمود و ملازمت هماچا
یگرگزید چون صاحبقران ثانی بر آوزنگ فرامزدانی برآمد حکیم قطعه تاریخی الما کرده تعرض رسانید و
بانعام دو آرده هزار روپیہ کامیاب گردید از ان قطعه است

بادشاه زمانه شاه جهان	عورم و شاه و کاران باشد
بهر سال جلوس او گنتم	در جهان با داجان باشد

و در سنه احدى و اربعین و الف بنا بر کبر سن از درگاه خلافت التماس نصرت مشهده مقدس نمود و
بادشاه وقت نصرت پنجره روپیہ و خلعت غایت کرد و ابسم الشان شعر زیارت حرین شریفین
کرد پس رو بمشهد مقدس آورده زیارت روضه رضویہ تقدیم رسانید و بخشش رشتنه حب الوطن
جانب کاشان شافت و چپ که وقفه نموده بار اده آستان شاه صفی صفوی رگبرای اصفهان شد و در
التفات از شاه تیافته بشیر از رفت و دلی در آنجا اقامت داشت میرزا اینای قزوینی مؤلف
شاهجهان نامه میطرازد که حکیم رکنالبراق مراجعت نموده بدعای دولت ابد پیوند مشغول گشت و
چون در سلک محبت سرایان این و دومان علیه انتظام داشت و دارد در اکثر سنوات از در
محبت بانعامی یاد و شاد میفرمایند و فاقش در کاشان سنه ست و ستین و الف و نمود و بحالی نیهای
این مصرع تاریخ گیت رفت بسوی فلک باز سیج دوم به اشعارش قریب بعد هزار است در وقت
تحریر این صحیفه دیوان غزل مختصری از آن هم از ردیف دال تا آخر بدست آمد و مقتضی گردید که اشعار
او سواى آنچه در تذکره های حاضر الوقت ثبت است چیده درین سواد ایراد یافت مسیح احیا سخن میکند

درین گلشن خدایی سایه کرد آن سرو و چو را دله
 چه سان کس گم کند ره ساحل بحر هدایت را
 مقرب چون چهار انداز ملک حق تعالی را
 در عشق جز بمرگ نباشد فرغ را
 بسکه دایم بخطا باشد مدار کار را
 چون کبوتر پای قاصد پر برون آرد چو
 دل و چشم و زبان راستان اسیر کی شد
 نهند گرم ردان گر براه او پارا
 کام بخشیهامی قانع را ندارد بادشا
 چو ترس آفتاب از سر کلاه خویش بردارد
 مرا صد داغ از پهلوی داغ دل برست
 عشق مادر را دباشد عاشق دیوانه را
 کس بجز دیوانه با دیوانگان همنگست
 مراد دیوانه دارد طرز عاشق مهربان طفلی
 دل برد خاکستر رخسار عینای پسر
 در کوی خود به تنه جفا میکند مرا
 امی کبوتر لاف بر بانی مسلم باشد
 و لم بجلقه زلف از تعلق آزاد است
 مرگ کی عشاق را دور افکند از چشم پاک
 از تیان بند مرغ گریه عاشق بهجاست
 اگر کینفس ز پانی نشیند رود ز دست
 پاک باطن را بدشمن زود گرد و سینه صفا
 آ که ندید جلوه دهر خراب را

که سازد این خورشید قیامت سایه او را دله
 بود کشتی تو دانهم آل و صحابه است را
 ز بگرنگی حق شد چار یاران کام دلمارا
 غیر از کفن که نبیند گدازد بدایع را
 نقطه دسوس است گویا مرکز پر کار را
 چون برد کتب ما را جانب دلداری را
 برین دعوای با بر جا گو اتم شمع مخلصا
 چو آفتاب پس سر کنسند دینار را
 هست بهر تاجدار فیض بخشند بهما
 شود هر گاه باد ستار زرین آن صنم پیدا
 چو زرداری کی میسازد درم باز درم پیدا
 نیست تعلیم از کسی در سوختن پروانه را
 سنگ سودا میکند از عشق در میزان ما
 که برگ گل نخیو اید زنده دیوانه خود را
 گر چه خاکستر نباشد آتش رخسار را
 جانم فدای او که بجای میکند مرا
 گر رسانی نامه ما را به دست یار را
 نفس خلاص کند مرغ رسته پر را
 شمع سازد سرمه از خاکستر پروانه را
 هر کجا باشد نمک بنند راه آب را
 جز گرد و باد کس نه شود بمنفس مرا
 از نفس یکدم بود در دل غبار آئینه را
 بیند چگونه دیده بیدار خواب را

ند است هم بدین نقصان رسانم انفعالت
 نباشد در درگسوزند کس را از بی گشتن
 نسا از بیکه گوشتش سالک راه آبی را
 شود هر گاه از طرف گلستان انجم پیدا
 چه سان نیم بجام خود لبان بخش جانان را
 گوی بر ریخوش آید گوی پلاس مرا
 تا غارت سیرتی کرد خوان ما
 تلق می کند بر بخشش اهل دولت را
 چون صدق گرفت که آبی شود حاصل مرا
 حصار گیری معنی است کار فطرت ما
 هست بر فکر دبان او مدار کار ما
 شد متاع عاقبت در دهر بی سامانم
 کی بود دیرانی بنیاد مادر بدیل
 گر مد آرد و در دنیا نقش زربجاست
 خرق عادت نیست از دیوانه دور
 طاعت مانا فلان سهرگز نباید در حساب
 در شب متاب خوش باشد شراب
 قطع ره توکل بی رهنما توان کرد
 از کفر هیچ چیز تبرئست در جهان
 بسکه شایان دل در اسباب بخت بسته اند
 لغت نم کند در ویش سالم را در فیض
 فیض در هر حال از اهل صفاء دم برند
 از نقش خط سحر عمل تو عالم است

گرد هر کس خورد و فوسل انگشت شهادت
 ز بعد سوختن عشقت کشد چون شمع عاشق را
 هنوز د از شکار کردن نفس در بحرایی را
 ز شرم چشم او ز کس نگرود و یقلم پیدا
 بهم خویش دارد و خطش آبیوان را
 قرار نیست چه سوزن بیک لباس را
 چیزی نخورد جز غم مایه مان ما
 کمی آرد بخوش این تند آتش بگیت
 از گلو تا یکدزد گردد گره در دل مرا
 بجز قلم نبود و کجاست سلامت ما
 نقطه مو هووم باشد مرکز پر کار ما
 کرد در دهر یا خلاص از غرق عیانی مرا
 خانه ما از نمی بچون کمان گرد و خراب
 بجهد از جا چو میند شیر آتش را بخواب
 دله سنگ سودا میرود بر روی آب
 کی رقم در نامه اعمال گردد فعل خواب
 تا بیکجا جمع گردد آب و تاب
 کی گشتی قلندر محتاج ناخدا کی است
 کفران نعمت است که بدتر از کافریست
 لوح از آئینه برگو رسکندر خوشناست
 شمع بیار را از شور بای او شفاست
 گر شود آب جواهر خاک هم بنیش فزاست
 تاثیر در زمین جم از اسم اعظم است

جسم را سرایه بالش ز دل افسردن است
 به عشق همچو خودی یار بتلاشده است
 گر رود در خواب بهم حسرتی بیند خواب
 مانده سودا دلم را خط بهزد لبر است
 چه شد که ساخته بیکانه عشقت از خویشم
 رقم پذیر نگردد مگر بخط غبار
 تصویر خیالت زدلم محو نگردد
 از کف تمام جام که در خدمت احباب
 در یازده خویش برون پاسنه نهد
 در دیده و دل جلوه جانان نه عزیز است
 زخوی بادشکبر همیشه در خطر است
 پیش لعل لبست دم نمیتواند زود
 خوش گفت گل لبه که از اویش حرام
 فتنه گر مار را در کیسه دارد
 آید بخت پیش لب شکری او
 ماهر زنی دم که نظر نیست بسجیم
 رفته رفته سخن سسر اگر دو
 چو عاشقی بر و این نشین زد و فلک
 دارد در دسرو دنیا پشیمان برون است
 لبر ز ملاحت ز قدم تا بسراوست
 بهاش رخبر ز تنگی که وسعت دنیا
 حرف ترک الفت سیم برانم بر سر است
 در شب بساوه رویان تاباده در میان

نبشی سامان خاکستر ز آتش مردن است
 برای عاشق بیدل کی دو تاشده است
 خواب چشم عاشق سرشته گویی خواب پاست
 شورش دیوانه من از بار غیر مست
 لب است اینکه مرا با تو آشنا کرده است
 ز لب حقیق لب یازنگ میدانست
 عکس تو در آئینه من نقش نگین است
 چیز که مرا بر سر دست است این است
 نادان کند قیاس که در بند سال است
 چون شمع تبرک که لبر خانه عزیز است
 ز چین همه خود زیر آره دوسر است
 چه شد حقیق ز سر تا پایا اگر جگر است
 یک هفته پیش هر که بگذر از عالم است
 مزور سجه اش در آستین است
 طوطی که خون خویش بگردن گرفته است
 زان رو که نگاه تو بموی کمری هست
 هر که طوطی صفت سخن شنواست
 که نام عاشق ازین گرد نامه بیر و نیست
 دست بر هم سودن از افسوس صندل است
 آنجا که نمک کرد کند جلوه که اوست
 ز نیل راه کشادن برافزون است
 شکوه عشاق از مشوق چنان دگری است
 متاب بهر چشم چون شیر و خمران است

تن اگر یابد خلل از ضعف پیری می دد است
 بچو مردن خطیست در پیش
 پیر که زمان ناتوانیست
 تیغ اوگر سهم زند نیکوست
 آبک را از مشق رفارت قدم فرسوده
 بر حقیقت هر که از ایشانظر افکنده است
 بزم صید جوانی سوار گلگونست
 هر که حق ریافت کی با خلق و با خود آشناست
 فی همین از هیچ و تابش ره مهالم کرده است
 مار احلاوتی نبود از جهان تلخ
 ببل نشود فتنه سرا بر گل رعنا
 چو طوطی از کسی لاف سخن نگوید باشد
 سن از بیانی پروانه فانوس میوزم
 دلی که لب زنجاریت بشکوه وانگند
 به از زراست چو سیاه کشته خال شید
 چه باک گر گدرد جان ز آشنائی تن
 غرور سرکشی آخر سرش بباد دهد
 گذشت چون زرد کم ناک تو دانستم
 عشق آن خانه خرابست که دیران
 خون ما شمع صفت زینت دوش و برآست
 کی زلف سر رشته بشویش را با خواهیم کرد
 برق حسن آتش زند در ما اگر آهین شود
 ز بردن دل ما دلبران مضائقه نیست

خانه خود را کمان از فیض آتش کرد است
 چه قیامت نفعی در پیشست
 خاکستر آتش جو آنست
 خوش بود هر چه سر زنده دوست
 پای او چندان بنگ آمد که خون آلوده
 گر بهمن دوست نبود از خدا شرمند است
 چنده که ز غمشیر او بهمن خونست
 گر درین دولت کسی خود را کند خوشنام
 ما هم از نیم زلفت دست و پا کم کرده است
 هستیم در جهان چو زبان در دهان
 مشوق دور دعا شق یک رنگ ندارد
 که گزینا بود با عکس خود در گفتگو باشد
 که در پیر این یار است و گرم استجو باشد
 اگر بنگ خورشید شیشه اش صد انگند
 بگو که قاتل ما فکر خوبه انگند
 میان ما تو بیگانی خدا انگند
 چو شمع هر که نگاه می پیش بانگند
 که به یکس بدل کس بزور جانگند
 خانه را که در صورت مجنون باشد
 این زخویست که در گردن قاتل باشد
 چون خم می در زمین هم ناله خونگند
 این سخن از آفتاب دانسته روشن شود
 با ن ساخت بهان به که با شما باشد

با بچو خورشید گزندی ز سر حسن ترا
 ای گل مشو شکفته و بر خویش تن مبال
 از فلک نیست اگر بی سر و پای میگردیم
 رحم از وجود دل دیوانه و آن طفل شوق
 بدل نباشد اگر عشق جان نپسند
 ز جوهر پرتی از زلف حاتم نگیرد
 ز داغ عشق تو حاصل شود سیه روی
 آنقدر که زنی زری مفلس لالت میکند
 لذت سوختگی هر که بیا بد چو سپند
 دل من از عرق عارض تو آب خورد
 بموس گاه عرق لعل آتشین بتان
 چنان بگشته بختم که سر کوفتش جدا شد
 سوختن در عشق کافی نیست این روشن بود
 چون تیره شب از کمال زلف تو دیدم
 چنان وقت ریاضت فقر را بر گردن گشتم
 چو کس را قسمت کس در جهان روزی میگرد
 سر رشته حیات بنظاره بسته ایم
 گل از زور زربل زار را
 مرا ز ابروی پیوسته ات بیاد آید
 آنچه از دور فلک در روزگاری میرسد
 هر که بگریزد آنکو داند ای یاران که چرخ
 حسن آفرین که خط تو از مشکنا بکرد
 چشمی که خواست طاقت روی تو آورد

چشمم بهم رخ خوب تو حیران گردد
 از جامه که بهفته دیگر کنن شود
 که فلک نیز چو ما بی سر و پای میگردد
 سنگ طرف چمن بر بید مجنون نیز
 چو میزبان بود میهان نپسند
 فروغ آفتاب از نور خشی کم نمیکرد
 چو دوده که ز نور چراغ میگردد
 صاحب محبت ز زرداری خجالت میکند
 خیزد از آتش یکبار و گریز نشیند
 که خوشتر است گلانی که آفتاب خورد
 چو پادشاه تزد بود درند با گلاب خورد
 خاک و زری که بخوابد مرا از خاک بردارد
 بچو شمع چاره بعد از سوختن کشتن بود
 فاقوس دو شمع و من مار نسیاید
 که هر سنگی که بستم بر شکم سنگ فلاخن شد
 پیرا در غنای عالم روزی من شد
 ازنده ایم شمع صفت از نگاه خود
 بمغوری تو نه سایه میکشد
 دو یار چون چمن دست بیکدیگر گیرند
 بر من از هر گردش چشم نگاری میرسد
 میزند صد دور تا یاری یاری میرسد
 خال رخ تو داغ دل آفتاب کرد
 مشق نگاه بود رخ آفتاب کرد

چون محبت نک بحرامی ندیده ام
 اهل دنیا را به دنیا چشم دل دایم شود
 کشتن عاشق ز پنداری و بال عاشق
 چونی از ناد بسیار چه حاصل باشد
 کی کسی نقصان کشد از محبت روشندل
 دست کسی به امن وصلش نیست
 سزای آنکه دلش ره بذر او نبرد
 گل بجائی خس چو ز گس زیدش پیش
 نسبتی هست دل تنگ را با دوست
 باشد از بهر ادیم برگ گل شبنم سیل
 همچون کمان بماند خود چرخ کج نهاد
 برنگ بسته در محفل دانش دانیکرد
 چه سان ثبات قدم در جهان هوس دارد
 بحسن یار سپیده جوده از شراب رسد
 هرگز دل از گفته مکر نمی شود
 کی کند کسوف ضبط خود گرازا عیان شود
 تیره شوریز دست چو قوه به امن
 غم اگر نیست مانع شادمانی
 مستوق بند زید از بهر عشق بازی
 هر کس که فرو آید از خشم
 هر دو در بزم تو با هم تا سحر و اسو خیم
 نه بدست اشارت کمان ابرو را
 چو غفلت است ز دنیا تا م آگاهی

همان هر که شد نمکش در شراب کرد
 کور را در خواب دیدن چشم بینا میشود
 خون با چون شمع طوق گردن مایم شود
 نامه کار کند گر ز ته دل باشد
 صورت هر کس بود آئینه مستقبل کشد
 بجائی رسیده است که نتوان باد رسید
 چونی دمی که بر آرد دگر فرو نبرد
 هر که چشم او ز شوق دیدن آن رو جمد
 بکشال بسخن تامل من بکشاید
 عارضت رنگین ز فیض گریه عاشق شد
 همان بزور آرد و زودش بدون کند
 بزور خنده گروا میشود گویا نیگردد
 که نخل زندگیم ریشه از نفس دارد
 همان فروغ که مر را ز آفتاب رسد
 حرفیت خامشی که کمر نمی شود
 قطره سرگردان شود چون گوهر غلطان شود
 کیست که او داغ این سیاه ندارد
 چون گل زعفران کبود بود
 بالاتر از سیاهی رنگ دگر نباشد
 بر دشمن خود سوار گردد
 شمع با مادر رفاقت بیج کوهی نکرد
 که رفته رفته مباد این کمان کباد شود
 مباحش منکرستان که بهوشیارانند

<p>شکست برسد نیاز باده می آید هر جادو تن چو شیشه ساعت نشسته اند عقلت اگر نه سر بر خفت و خواری آرد وای بر شقاق دیداری که در دود و مال کی میکند عشق تکلف ضبط آه دل مرده بسینه داغ اگر سوخت جز بختی کان میان یار و دشمن نه نشانی یافت قید صورتی هر نفس از او ستا</p>	<p>زبان سرخ سر سبز میدهر برباد راه غبار بد دل هم باز کرده اند پای بخواب رفته را بهر چه بر زمین زنند انجم گریه چشمی باز نتوانست کرد مشکل بود که فی نفس بے صد از نند شمع است که بزم از سوز و لب چو قفل ابجد مبر حرف دیگر داشتند کس بزرگ هند که نغمه را صورت نداد</p>
---	--

بنابر مضمون این بیت بر آن است که استادان موسیقی هند هر نغمه را صورتی قرار داده اند و آن را به صورت سازند و دی نام یکی از نغمات هند است که شکل آن به دو دایره برابر آن تحوالت میگوید و عشق من با شوخ مطرب زاده هند بود و به پنج تودی ناله ام بر صورت آهوی بود و

<p>بی عشق بتان چشم تو بر بسته نکوتر اشارتی است که فضلش کنز پیش دو کی تسلی سازدم در چو چشم اشکبار نیست جز فکر شکم من ز سرتن پرور ای برادر چون مکنهائی از توان گریز آرام ابد میدهد اسیر شهادت کس را مسازم بزم شراب خویش دولت دهد چو سایه یال بنافیر تا باد آید گران بر طبع آن نازکبان نصیبم گو که در محفل بچشم گل ز رخسارش کرم بجمع خوبان دهند راه چو شمع دست میگردید و بحر میسازد غرق</p>	<p>این مرغ نیامونده بر بسته نکوتر که خشت نخته نیاید بکار قاب گور منکه چون فواره خواهم گریه دنباله دار در کلاه فکمش بچو کشت باشد سر جای انهی گریانی جانب زندان گریز سیماب صفت مضطرب کشته شدن با ش از مردمان چو خضر نمان دار آب خویش اما خودش فتاده بر و زیاده خویش شمع بزم از پرده فالوس نیر و نور خویش دو چشم میرود ایم ز شوق گاه دیوارش کنم نظاره هر سو یک نگاه چو شمع خویش را پیوند باد و دریش و از منم سل</p>
--	--

یکم بساز که فارغ شوی ز گرد ملال
 می به پیش نغمه از راه اثر باشد محل
 مزن آتش بر دل کس چون دل
 من باین خوشدل که تعلیم بسته خندان
 آنکه یک نفرین او با صد دعا میجو آسم
 بر سلام تو جان کنم تسلیم
 شب و اغماز و عده جانایه یو خیم
 من غنچه یم که نمی بشکند م
 باده ساز و باسیه کاران دم
 پریشان کن زلف بر روی خویش
 جامه عاریتی راهمه کس صرفه کند
 میشود فرزند قابل هم بلای جان تن
 یار بود از من و امسال از ان اگر است
 چون قطعه بریده ز قطع اهل بجاست
 بسند عاشقی از اناسبت دارد
 لب او کردستم از خطاب آهسته آهسته
 میکند مستوق از پهلوی عاشق دلبر
 خلوت خم را بنیاد شانه
 هر که دوشدل بود آتش زنده و باغ
 کند پروانه با شمع آشنائی
 جود افزای ست از بس طبع همت آمو
 در جلوه مقام است بیانش بر سانی
 یکم ز دور عاشقی پر بازو ز دور آوری

ندید دل غلغله بکس بروی پلال
 بی که انگشتی است بی نهن نهن نهن مل
 آتش خرمن خود با شش چو گل
 پسته خود و خنده است از گریه ستانام
 دم اگر از آفرین میزد چایم خواستم
 این جواب سلام را نامزم
 صد شمع از برای یک فسانه سوختم
 دادم که آتش سستی بشکند م
 دلغ رای یکند مغز حرام
 بهم لفت و نشر مرتب مزن
 جای دارد چشمم اگر لرزد جهان
 شمع در آتش بود از نور چشم خویشتن
 تا نصیب که شود سال در صحبت او
 چشم سپید رویت از نامه سیاه
 بتان هند سیاه اند دخت ماست سیاه
 که از خود میرد آخر شراب آهسته آهسته
 از بر خود شمع را پر دانه میسازد پر
 جای افلاطون بود یا جاسوس
 شمع نگذار در سیم و زریزنا کس
 که باشد آشنائی روشنائی
 باده نوشان را سر خود نیست چون مینا کو
 بی گریه بخوانده است بجز حرف هوا
 خنده بر فریاد باشد قوت یک یک دری

از خالص اوست در مریخ دانشمند خان به	
یک جهان شکرم بود و در زبان از رو کا حاجب در بار نوایش همانا داده بار	بسکه در دوران من عالم گهستان گشته است انقدر با فیض بخشی در مزاج او نبود

در مریخ هست خان به

چنین که صبح ده کام خلق از هیراب مگر بسا غز زین مهر باد و نایب	چنین که صبح بود فیضش و فیض سان بطاق ابرو خان سپهر قدر کشید
--	---

در تاریخ فوت میر عبد الرشید لغوی نوری صاحب ثقب اللغات و فرنگ فارسی که در سنه سی و هجین
ب عالم باقی شتافت این مصراع یافت
سید عبد الرشید باد بفر دوس پاک به

میرزا مقیمانی بخاری فیض آبادی گوید جوانی است در کمال مردی و درویشی و نهایت دلنشینی و صفاتی
دلی در خدمت عالیجاه عبدالعزیز خان پیش با اتفاق ایچی عالیجاه مشارالیه باصفهان آمده قصیده در مریخ
شاه سلیمان صفوی گفته مجلس بهشت آئین خوانده بسند استادگان مایه استادگان پایه مسند عرش
شد بسی کینه چیل تومان بانعام او عنایت فرمود از دوست به

چو گل یک غنچه دل داریم و صد امید داریا	پریشان نیست از خاطر از بی برگ داریا
--	-------------------------------------

مؤلف گوید صد عدد است و امید داریا معدود و جمع آوردن معدود محمل تامل است بعد از تحسیر خزانها
فقر آزار و روزی مخزن اسرار شیخ نظامی مطالعه میکرد این بیت در نعمت برآمد
نه سنه هفت اختران پنجم رنل خاتم پنجم بران به از نیامستفاد شد که معدود جمع می آید شاه
عبد الحکیم حاکم با فقیر نقل کرد و در مردم دیده هم نوشت که میرزا مقیمادریا در خلد مکان بکن رسیده
داخل جرگه گردان باد شاه شد بعد فوت خلد مکان در عهد محمد فرخ سیر باد شاه نواب سیف الدوله
عبد الصمد خان ناظم لاهور بیست نواب مغفور توقیرش می نمود و در خرجی هم فراخور حالش مقرر کرده بود
قریب به صد سال عمر کرد و در سنه احدی و ثلثین و اربعه الف فوت شده صاحب دیوانست

از دمنه آید به

غنچه گردیدم و گل گشتم دبو گردیدم	پی نبردم چمن شوخی نیرنگش را
----------------------------------	-----------------------------

در میرزا مقیمانی

و نیز حاکم گفت که میرجله سمرقندی استاد محمد فرخسیر بسبب ناخوشی سادات بار به چندی بلاهور رفته اقامت داشت
در آن ایام میرزا یقما قصیده در مدح میرجله گفته بعرض رسانید میرجله صد اشرفی که مسادی یک هزار و پانصد
است صلح بخشید و این میرجله همان است که در عهد فردوس آرا مگاه محمد شاه صدرالصدور مقام
مالک هندوستان بود

در مجلس

مخلص انندرام از قوم جیتریان است که ریاست اهل هند از قدیم الایام باین گروه تعلق دارد و وطن آباد
سودیره از توابع لاهور است خود در شاهجهان آباد سرسبز و فضا بطه هند است که در دربار سلاطین از امر
غائب و حاضر و کلامی باشند انندرام در دربار بادشاهی دکیل اعتماد الدوله قمرالدین خان وزیر فردوس آرا مگاه
و نیز دکیل سیف الدوله عبدالصمد خان ناظم صوبه لاهور و ملتان بود و رای رایان خطاب داشت خان
آرزو در مجمع النفاس می نویسد باعث بودن فقیر در شاهجهان آباد دلی مخلص با دوست از مدت سی سال تا ایوم
سر رشته کمال محبت و مودت را از دست نداده در عقوان جوانی اشعار خود را از نظر میرزا عبدالغفار
بیدل مرحوم گذرانیده از آن زمان باین عابر محشور و مربوط است الغرض درین جزو زمان
از متعجبان روزگار است انجمنی بسبب اثبات حریم او بمن است که مری آرزو بوده مخلص در سنه
اسبق و ستین و مائه و الف قالب تہی کرد حکیم حسین شہرت میگفت دو مخلص اندکی کاشی و دو مخلص
ماشینی سخن انندرام مخلص تشنه قبول بر حسب این دارد این ابیات او از مجمع النفاس نقل
افتاده

میا از ای محبت باز چون من ناتوانی را	غریب در دمندی یکی آزرده جانے را
ز حال بیل سکین نہ اریم اطلاع اما	بپای گنجی دیدیم مشت استخوانے را
با ببلان شریک فغان میشدم دلی	نگذاشت فصل گل بچمن باغبان مرا
بگلشن چند سوی دیدم و فریاد کردم	کہ یادم داد ز گنج صحبت یاران موزن مرا
ندہد اگر الم جد اسے ہا	خیر خوبے است آشنا ئیسا
برو سودا سے سر زلف تو از خویش خرا	سفر دور دراز آمدہ دہ پیش مرا
کار ہر کس نیست جادادن بفرقت بچو گل	بعد ازین این قیشہ سر رنگن نہ یافت
اگر باد آئندہ غیرت احوال تو بس	آر سیدن ہمہ گر خاک شوی دشوار است

<p>بر دل آتیه روزان زان صفت مژگان گذشت میزند لایق از خاک مجنون بنزه جوش ای زینجا خبر از کست پیر این گیر عکس ابروی او در آفتاب نیست مردم دنیا ساجت خواهد من نازک مزاج بنود قابل صحت مخلص بحر یک نیسی زلف او زیروز برگردد بقربان تان آخردل انگار خود کردم بکاغذ بادماند در محبت کار و بار من ازان هر خط و در یک شتم سرو گلستان را داری بچون خودی سرالفت نمان کن قیامت بر سرم آورده از شیون آفری</p>	<p>انچه از فوج دکن بر ملک هندستان گذشت در دندی طاهر ازین سرزمین گریان گذشت غارت این قافله در سرحد کنعان شده است مسجدی در حلب نباشد ره است ایندافضلی که استعنا بفریادم رسد بگذارد پیکر سودا دار در د هزار افسوس من از کشور هندوستان گم زحمت تا کسی واقف شود من کار خود کردم که باشد در کف طفلان عثمان اختیار من که این رعنا جوان بسیار میاند بیار من غلام صریح و حق خود ای جوان کن او خواهی بعد ازین دریغ بودن با من کن</p>
--	---

در تفسیر این مثنوی

مستحق این مثنوی رای او و زرات دارد و سخن او مناسبت فقیر و تنگدست از آله آباد عازم بلگرام بود در اثناء
 راه هر دویم ذی حجه سنه ثمان و اربعین و ماه الف در و د لکنه و نزول در ترکیه سید جعفر روزی میر پوری
 اتفاق افتاد یک شب در ترکیه نامم آنجا جمعی از موزونان بود مثل شیخ عبدالرضا متین صاحب
 ترجمه و آقا عبدالعلی حسین کشمیری و غیره ها از وقت عصر تا نیم شب صحبت رنگین گذشت و برای آدا
 حق ملاقات ترجمه او درین صحیفه ثبت افتاد درین ایام میر غلام سید رسوله الله تعالی غلط الصدیق
 میر محمد یوسف مرحوم بلگرامی که نامش حسن الخاتمه این کتاب است از بلگرام ترجمه او پیش فقیر ارسال
 نمود و نوشت که متین این ترجمه را بخط خود و انشاء خود و بوالدم میر محمد یوسف نوشته و ادقیر ترجمه
 مذکور را اختصار نموده در اینجا ثبت میکند

خاکپای اهل یقین متین نام این گنام عبدالرضا بن شیخ عبداللہ بن شیخ عبدالعال بن شیخ الشانخ
 فی العرب الشیخ حسین الماکلی الاشرقی البغنی است پدرم از نجف اشرف به شهر اصفهان هجرت
 اختیار نمود و با مردم آن شهر نسبت کرد و این عا بر دران زمین دانش تکوین روز عید الفطر

ہزار و صد و سہ ہجری در پاس یقین برآمد و تادمت بست سال پرورش در آستانہ ہوا آبی یافت
 و بقدر نصیب خود ہمہ از ملاقات ہر نوع صاحب کمالی بر و بعد از ان قادیان امر آلی عنان گرفت
 بطرف ہندوستان جنت نشان گردانید و در عمد شاہ عالم بہادر شاہ و در دین ملکات گزید و تا قبل
 و دو سال گذشتہ کہ در ہندوستان است ہمیشہ و طلب فقر و طاقت خود سی بنمود و میناید تا آنکہ قضا
 بجلدہ لکھنؤ رسانید و ریخاسید بزرگواری کہ ہر ما در بدر و خاک بر سر در طلب او دیگر دید یافت و از خدمت
 ایشان دلق پوشید نام مبارک ایشان سید محمد عارف نعمتہ اللہی سلسلہ ایشان تہذیب و نصیب ہر یک
 سکنی داشتند و احوال دنیای فقیر این است کہ نواب وزیر الممالک ابو المنصور خان بہادر و عنایت
 از مدت سی سال مایحتاج فقیر را ہمیشہ فرستادہ و دہات بطریق مدد معاش غایت کردہ و حق تاسی
 عمر و دولت اورا ہمیزاید بایند فقیر روزی شب و شبی بر وزیر ساند تا ندای ارجی در رسانتی تین این
 ترجمہ در حین و حیات صفدر خٹک نوشتہ و بعد انتقال صفدر خٹک با خلف او نواب شجاع الدولہ بسرمی
 در ایامی کہ شجاع الدولہ در رکاب شاہ عالم بطرف ہمانسی رفت در اجہ بی بہادر را نا صوبہ آوردہ
 ساعت راجہ کہ بنا بر نا جنیت قدروان این نوع مردم نیست دہات معاش اورا ضبط کرد تا گریز در
 خمس و سبعین و ماہ و الف نزد قاسم علیخان ناظم بنگالہ کہ سبق مرسفے با و داشت شرافت قاسم علیخان
 با عزادار اکر ام پیش آمد بعد کمتر فرستہ در عشرہ نخستین شوال سنہ خمس و سبعین و ماہ و الف ہا و مائہ
 نقد حیات اورا تاراج کرد و خوف گوید سر سر کردہ سنی طرازان پاسبوی عالم بقعی بیان بست بنزد
 فرمود تاریخ و فاش بیضین اسے داسے محل از جہان بست بزمیر احسان می ہشیرہ زادہ فقیر
 سلمہ اللہ تعالی دیوان مختصری از ستین من اولہ تا قدری ردیت دال نزد فقیر فرستاد این ابیات
 انا بخافہ اگر تہ شدت

چون شمع صرفہ نبرد کس ز کین	آتش ز پانہ یکشد از آستین
شمع خاموشیم اما دی گرمی کوستین	تا شود و بر فتن روشن آتش پیمان
چشم او اظہار دل از بیم رسوائی نکرد	دزد پیمان میکند چند می شمع بر زہر
خاطر مار از چرخ امید جمعیت خلاست	باغبان کی دستہ می بندد گل بو برد
تدبیر عقل دفع دل بردن تو نیست	از پاسبان خبر نبرد دزد خواند را

شور شوق از خویش مردان را برون می آورد
 دست من از لقمه چرب کسی آلوده نیست
 حاصلم چون غنچه زنگس نظر بازی بود
 اندک ای غار ره امداد که سر نخ من
 در چین بلبل پوشیده قفس را مانم
 آتش سوزان من آهین گداز افتاده است
 باستم پروردگان با جور الفت کرده ایم
 همه را روز جزا تاب سوال است و جواب
 چون لاله اگر داغ غمت جز بد نیست
 هر خطه مکش سر بزبان آوری ای شیخ
 از گداز غم غبار خاطر ام اکسیر شد
 بجز گداختن از روی شرم کارش نیست
 آدم از روزازل خورد و فریب شیطان
 میکشان چون خوشه انگور در هر زیر تاک
 مایین ابروین تو خالی است ز زلفشان
 صورت دردم ز احوالم پی پی پی
 از متاع نار و اور زیر با حجب سلم
 به بخوشای غنچه از بس تنگ میگردد بخود
 چشم بخور تو گر ساقی مجلس باشد
 سفله ز آلودگی دل دنیا است عزیز
 میکند هر چند تسخیر پریر آدمی
 حال مشتاق بوجی نپذیرد صورت
 مکتوب مرا بچو بالال از اثر مهر

شیر در طغیان آتش میگذارد همیشه را
 میخورم چون شمع مغز استخوان خویش را
 یک قلم کردم عیان مانی الضمیر خویش را
 صرف در چال گریان شده دامن قیامت
 که شدش عمر زندانست گلستانی هست
 گر نماند در دلم بیکان گناه تیر نیست
 در دل مایکند جامه چه خاری پاک است
 نتوان با تو سخن گفت قیامت این است
 با سوختگان چرا تو در بزم چین نیست
 فرداست درین بزم که نام تو در من نیست
 شیشه دل راتن خاکی گل حکمت گرفت
 چه شمع هر که زبانش با اختیارش نیست
 هر که او بازی شیطان نخورد آدم نیست
 شیشه پیلوی هم چیدن یک نبست خوش
 چون نقطه طلا که میان دوات است
 در شبیم خانه نقاش شیون میکند
 کاروان همین منت ز ریزن میکند
 ممسک از جنس زرد دنیا شکم پیدا کند
 بنیه شیشه می از گل زنگس باشد
 زین ملح چو طلا دور شود مس باشد
 جان بقران پریر آدمی که تسخیر کند
 ورق نامه اگر صفحہ آینه شود
 یک ماه کشت ترا بکشانی و چه بنزدند

تاله میخوهند از من ببلدان آباغبان بنامه بیکه ز دلغ جدا نیست گله دارد بدل نقش ولای سردر آختر زان باشد	غنچه را بگذاز بر این یک بسم و اشود زبان خامه من بپنج ششع آبله دارد عقیق من بنام خاتم پنهان باشد
--	---

میرزا امیرالدین از تبار ره عباس آباد اصفهان است جدا اعلای او محمد صادق خان از اهل بهار بود و در
شاه عباس هفتم صفوی از تبریز باصفهان آمده ساکن عباس آباد شد و بنایات خا بانه و منزل الایین
گردید و فرزندان او از پیشگاه غایت سلاطین صفوی بخدمت عمده مامور بوده و در کار بر صدر اعتبار میگذاشتند
میرزا حسن پدر میرزا امیرالدین تحصیل کمالات نموده از اقران فائق برآمد و مشرعی بر ایات مشکله
قنوی مولانا روم و رسائل در مقولات مرقده کلک استعدا نمود و میرزا امیرالدین شش ساله
بود که میرزا حسن در گذشت و بر طبق وصیت والد بنخدمت میرزا ابوسعید که از سلسله مشکیه اصفهان بود
کمالات نمود و در کتب معقول و منقول گذرا نسید و فیوضات طایفه از جناب آخوند شیعیان طالقانی مشهور
بایرو حاصل کرد و صحبت او با ابراهیم شاه برادر زاده نادر شاه گیر افتاد چون فوت
سلطنت با ابراهیم شاه رسید میرزا امیرالدین مختار کل گردیده نحوی که در عرض دو سال که آن
شهر یازد تبریز بود و میرزا در اصفهان رقی بنام میرزا نوشت که جمیع خدمات مملکت عراق و فارس
را بر کس که مناسب داند معروض دارد که بنام او رقم صادر شود چنانچه بمن طریق بعمل آمد و بعد انقضای
عهد ابراهیم شاه حتما بعد از او میرزا بر خاستند بنا بر آن از اصفهان بشیر از آمد ابو الحسن خان عالم شیراز
که در وقت ابراهیم شاه ممنون احسان میرزا شده بود و مجایز مقدم گفته لوازم احترام و خدمت تقدیم
رسانید میرزا راهوای سیاحت در سرافتاد در بندر طاهری آمده سوار جاز شد قطاع الطریق آلتش
حرب برافروختند و بعد از اوان قتال و جدال قطاع الطریق کشتی خود را بکشتی میرزا رسانیده با هم پیوستند
قضا را در کشتی میرزا از رخنه که گوله توپ مخالف کرده بود آب در آمده کشتی را مشرق بغرق ساخت
و فقاواه میز را در کشتی قطاع الطریق کشیدند و آنانیز بمانعت و ابدایش نیامدند و سلامت
به بندر خود بردند شخصی از اهل اسلام در آنجا پیدا شد و کشتی کرایه نموده و آذوقه و خراج همراه داده در شهر
سیح و تن و دانه و الف به بندر رفته رسانید محمد مراد مخاطب بسره بلند خان پسر خدا یار خان مرزبان سند
که او را نادر شاه باصفهان بر دو مدتی در آن بلده سکونت در زید و در عهد ابراهیم شاه بسعی میرزا نصحت

میرزا امیرالدین

یافته بسند مساودت نمود مقدم اورا معتمد و استه خدمات شاکسته لعل آورد و بتکلیف و ایامی در ضرورت بر توتم
اقامت کرد بعد چندی از راه خشک سری به بندر سورت کشید و از سورت به اوزنگ آباد از بنی مجید آباد رفت مصمص
شبه در حرم خوانی بسلوک پسندیده پیش آمد نیز از انچه صحبت خوش سلوکی او شده زلفت برگزید و همراه او به اوزنگ آباد رسید
شهادت مصمص الله در اوزنگ آباد موهلانه بسر میرد باقی ربط تمام داشت اکثر صحبت یکدیگر میزدی میبردیم گاه بگاه انیسته را متوجه

چشم از نسیم دارم شاید روزگاری	آرد بدیده من از کوی او بخار سه
در خیال تو چو از خواب گران برخیزم	بچو آئینه سرایا نگران برخیزم
شادم ز قریب و بعد که ناظره از محیط ده	دوری نکرد و باز نیامد گهر نشد
یاراه بکوی وصل جویم ده	یابیزاری ز صورت خویم ده
یا این دل ناصبور از من بستان	یاد رخسار صبر الوی بجم ده

بعد اتمام خوانده عماره میرزا سحر الدین ستم شعبان روز شنبه سنه ثلاث و ثمانین و مائه و الف در اوزنگ آباد رحلت کرد
و در اطاقه مقبره خان دوران مرحوم تخلص به رگه زیر دیوار جنوبی مدفون گردید مؤلف گوید سه ماه شعبان در آن
بهستم بنده از دنیا سیر از معرفت بنده تاریخ نوشت بسته آزاد و بنده مولانا میرزا معترف است

در لیت المنون

شیخ نظامی گنجوی استاد الافاق است و سرآمد شنوی گویان بالاتفاق چمن فصاحت را این تربیت او
بهار است و متاع بلاغت را لطیف تر میج و اوروز بازار باخرن اسرار بنام بهرام شاه رومی گفته و پنجه از
دینار سرخ و یک قطار شتر به بار از آتش صلیبانت درین کتاب سائیش سخن میکند حق ایقده را فزای بنو فغان

قافیه سنجان که سخن بکشند	کنج دو عالم بقلم درکشند
بلبل عرش اند سخن به دران	باز چه مانند بشان دیگران
پردۀ رازیکه سخن گسری است	سایه از پر تو به پیغمبری است
پیش و پس قلب صفت کبریا	پس شرا آمد پیش انبیا
شعر بر آرد با میریت نام	الشراء هم امراء الکلام
ما که نظر بر سخن انگنده ایم	مردۀ رویم و با وزنده ایم

و در نعت گوید

نظامی گنجوی

بود درین گنج فیروزه خشت	تازه تر بنج ز سر اسب بخت
رسم ترجمی که در روزگار	بیش در میوه بس آرد بهار
دختر و شیرین بنام طفل ارسلان بلجوتی نوشته و بجا کرده آن چهارده محموره سیورغال یافته از آن است	
نشاید دیدم خیم خویش را خورد	که نرد از خام دستان کی توان برد
و همچنین سه کتاب دیگر از خیمه بنام سلاطین موضح ساخته و جواهر انداخته در آخر سکنه نامه مال ختم کتاب گوید	
بتاریخ پانصد و هفت سال	که خواننده را از فکر دلال
	و نیز در اسکنه نامه آخر داستان معراج مرح جناب نبوی میکند و گوید
گزمین کرده هر دو عالم توئی	چو دیگر کسی باشد آنم توئی
مؤلف گوید درین بیت نوعی از تشبیه واقع شده باینکه علماء بدیع هندی تشبیهی بر آورده اند که از اینها انکار گویند اینها بجزه مفتوح و ذون اول مضموم و ذون ثانی منشد و مکسور و یا احتمالی مفتوح آخر الف بمنی بی نظیر است و انکار بر وزن جبین کا صنعت فن بدیع را گویند و اینها انکار عبارت از است که مشبه و مشبه به یکی باشد فقیر را بنظر متعجب نرسیده که کسی آزاد یا عربی و فارسی این تشبیه را استخراج کرده باشد حال آنکه فی نفسه در هر زبان موجود است چنانچه بیت شیخ نظامی گذشت و ملاطوری ترشیزی گوید	
چون ظهوری بجز ظهوری نیست	در محبت یگانه میس باشد
و میرزا جلای طباطبائی در منشیات خود این بیت آورده است	
آب رخ آینه جم نسیم	بچو منی گر بود آن هم منم
تحقیق مقام اینها در صورت اتحاد مشبه و مشبه به تنزیه است در صورت تشبیه که هر دو با هم ضد اند چه علماء تشبیه را تعریف کرده اند که هو الدلالة علی مشارکت امر آخر فی معنی باکات و نحوه و ازینجا باشد که وجه تشبیه بی معایرت مشبه و مشبه به مقصور نیست تشبیه را چهار رکن است مشبه و مشبه به وجه مشبه و ادات تشبیه پس مقصود قائل از وحدت مشبه و مشبه به تنزیه مدوح از مشبه است بتفصیل عبارت بی عبارت چون تو کسی نیست و چون تو توئی یک مال دارد که آن تنزیه باشد و صنعت دیگر ازین قبیل در کلام ملاطوری ترشیزی یافته شد که منفضل و منفضل علیه یک باشد	

توان گفت ز خوبان دگری میباشد	هم تویی از تو اگر خوشتری میباشد
<p>بنحاطیر سده که نام ادل تمثیل الشی بنفسه و نام ثانی تفصیل الشی علی نفسه گذاشته شود نظامی عروضی سمرقندی ساقی شراب دیر ساله است و صاحب مجمع النوادر و چهار مقالہ بعضی اورا ملازم طغرل بن ارسلان سلجوقی دانند داد و در چهار مقالہ خود را ملازم سلطان علاء الدین جهانشور خوار نوشته و در عهد او نظامی دیگر بودند اتفاقاً و در عید الفطر همتر زاده بلخ در مجلس سلطان تشریف آن دو نظامی کرد و گفت بحقیقت این نظامی اطلاع ندارم اگر دین منی که رفت متبی گوید استعداد او معلوم شود سلطان گفت بان ای نظامی ما را بخل نسازی هنوز در شراب که در آن مجلس میگذاشت بپایان نرسید بود که نظامی این ابیات التثاکر دے</p>	
<p>در جهان سه نظامیم ای شاه من کی بسته ده پیش تخت ششم بحقیقت که در سخن امس روز گر چه همچون وان سخن گویند من شرابم که شان چو در پالم</p>	<p>که وید زانه ایشان اند دان دو در مرد پیش سلطان اند بی سخن منفر خراسان اند در چه همچون خرد سخن را شد هر دو از کار خود فرومانند</p>
<p>همتر زاده از حاضر جوابی او بسیار مخطوط گشت سلطان بجائزه او را کان خرب از ان عید تا عید قربان بخشید و در آن فرصت دو از ده هزار تن شراب او را حاصل شد امیر نظام الدین بک و جامه استرآبادی از سفر فراز کرد و بای سلطان بخش بود و فیروزه کوه با چند موضع دیگر در اقطاع داشت و فراوان فتوحات از دست و بازوی او بصره ظهور آمد ناگاه حساد سعایت او نزد سلطان بجائی رسانیدند که عزم سلطان بر قتل مشارالیه تصمیم یافت و جمعی را فرمان شد که بر او را بریده بدرگاه آورند امیر نصیر الدین مال بسیار صرف کرد تا آن جامعه او را زنده بخشور آوردند آن روز سلطان جشن عظیم داشت چون چشم سلطان بر او افتاد خواست که موکلان را سیاست کند که چرا در تنفیذ حکم تاخیر کردند امیر نصیر الدین فی البدیه این رباعی بعرض رسانید</p>	
<p>من خاک تو در چشم خرد می آرم سر خواسته بدست کس نتوان داد</p>	<p>عذرت نمیکنی نه ده که صدمی آرم می آیم و دیگر گردن خود می آرم</p>

سلطان را بسیار خوش آمد و سر پیشم او را بوسه داد و تمام اسباب مجلس با در محبت کرده و از خون او در گذشته
بجمل اقطاع رخصت انصاف داد و شخصی را که بسلامت او را آورده بود نیز از انعام خوب فرمود و درینجا
کتاب گذارش یافت که صله شعر گاهی بطای جان باشد و گاهی بطای مال و این صله جان
امین است

مولانا نظام استرآبادی نظام ولایت معالی است و قیام ملک متحنه اتی شاخوان اهل بیت رسالت
است و ستایشگر خاندان جلالت سام میرزای صفوی سال وفات او احدى و شصت و تسعمائة
خط کرده و صاحب صادق هم مطابق آن بکلم آورده و نیز نوشته که جبه سنگ قبرش دختر او
این قطعه بامیر علی شیر فرستاد و قطعه سر فر از انعام سحر کلام به داشت در جان و دل محبت تو به از پیر روانه
قبر او بی سنگ به عجم آید از مردیت تو به در زمان حیات چون نکشید به منت دیگران بدو لب تو به
در تیره خاک نیز آن بهتر بود که بود زیر بار منت تو به و صاحب هفت اعظم ارسال قطعه سلطان
مینویسد و باتفاق مورخین وفات سلطان حسین میرزا در سنه احدى
عشر و تسعمائة و وفات امیر علی شیر در سنه تسعمائة و اربعه و از اینجا بوضوح
میست که هیچ کدام از بادشاه و وزیر مرسل الیه قطعه نمیتواند شد و تقریب بین تحقیق مولانا نظام در سلک
ارباب تراجم انعام یافت در وقت تحریر این محیفه کن بفرودشی دیوان او محتوی برقصانه و غیره با آورد
و بعضی اشعار او را بکلم موشج توحید و لغت و نقبت است در تشبیه قهیده لغت گوید

کسی ز محنت شبهای ناخبر دارد	که بچو صبح نهان و اغ بر جگر دارد
چو خس فاده بجایم لکن آب شرک	امید هست که بار از خاک بردارد
فقیر شب که نزد خشت زیر سهل است	که تا صباح جهان خشت زیر سر دارد
سلوک عالم دون هست است درستی	که مرغ خانه زبون است که بر دارد
ز غولش جوی بزرگی که نمایه خورد	کیکه آئینه خورد در نظر دارد
بهم بود غم و لغت اسیر لذت را	گس دو دست بسری بازی در فکر دارد
در مقام زیست و بلند چرخ مرغ	کز آفتاب ز صل جابلند تر دارد
حر لیس مال ندارد و ز عمر آسایش	که با خواب رود و شب کیکه زرد دارد

در مولانا نظام استرآبادی

<p>بگویم گویند که مالی بد و لشکر سالم بدست آید بهتر از آنکه نیست کمتر رسد ببرد و صفت خوشدلی از عالم غیب ستاره مرصعتی گر کند مشغول فعل کند پشاه به غیب آنکه محسوس بصر عاشقان که نظر بر رخ زیبا دارند بسکه در در رسد تفرقه خو با نه خورند بپرخند ریاض از آن قوم که برگردن دوش نیو دباد کشته اند از غم آیت دل هر کسی را بخود از اهل جهان باز است نر به پای حیات از الم خار اهل بجزان راجه تنابن زنگنه آن عظیم</p>	<p>خطر ز زخم تبر تلخ بی غم دارد ز خانه کو بیک انگشت صد هنر دارد که شود رفته در کو که یکبار تر دارد همان کس که در خوش نیشتر دارد ز خاک پای رسول نکوسیر دارد نظر از جانب الله تعالی دارند ورق چهره ز خونا به عیسی دارند شب سبوی می در روزانه مصلحت دارند غم فاعله آنست که صبا دارند گوشه گیر که این طائفه سودا دارند چاره جوین همه که سوزن عیسی دارند که شفیعی چو شسته مسند بطحا دارند</p>
---	---

در تشبیه قصبه به نقبت

<p>آنگس که در زلال بقایض جان نهاد تیر تر که آرزو جان بود و دم تابیش آن دمان ز زندلات چرخه را نوز از جبین یار فروز و مگر که او</p>	<p>فیض جناب اب لب و لسان نهاد ره داد بی وقت و دست بجان نهاد بگر که برگ دست حیا بردمان نهاد بر خاک مرقدش عرش آفتابان نهاد</p>
--	---

ایضا در نقبت بعد تغزل سه

ایزد صاحب چشم در سر شک گویا	گوهر فشان آموخت از دست شاهان
-----------------------------	------------------------------

ایضا در نقبت بعد تغزل

بود عیفتان طره است مگر خود را	بهر گز از خنده شاه کامکار انداخت
-------------------------------	----------------------------------

ایضا در نقبت بعد توصیف بهار

باو صبا چرخه را ساخت و جان پر زار	گفت که به دست خسرو صاحبقران
-----------------------------------	-----------------------------

ایضا در نقبت بعد تمید طلوع آفتاب	
زبان چرخ فاد آفتاب بر شرف	بست و بای میجان شاه خوش جنب
ایضا در نقبت بعد طلوع خورشید و خاوا	
یکشنبه شاه ختن تخت با طراوت نگ	دادش غالب پر دل روز صفا
ایضا در نقبت بعد تمید غروب آفتاب	
ساخت سر خود نهان تیزن ملک ز	داشت هر اسی مگر از غضب پرتاب
ایضا در نقبت بعد طلوع شب	
گردون اگر چه بر دی کی صد هزار داد	رسمی است اینکه خسرو ملک قین نهان
ایضا در نقبت بعد تمید شب	
بود ستاره مگر چشم خشم شاه نجف	که کشته است خدنگ شهاب آماج
در نقبت بعد تمید شب	
در باله خود بر برد سر بگریبان	گویا که کند مرغ شهنشاه تخیل
<p>بجای کشمیری شاگرد قاسم کاهی است و در نیک زنی هم مشرب افادت پناهی در شهور سنده شان دشمنین و تسامات از کشمیر باد و اوله رفته تصدیه در مرغ سلطان اسفندیار بن سلطان خسرو بن یار محمد بن سلطان جانی بیگ گفته گذرانید خلعت فاخره و مبلغ دولست تنگه خانی کامیاب گشت این سده بیست از ان قصیده است</p>	
چو باز صبح بر آمد ز جانب خاور	نواخت طبل زر اندود باز در بحر
ز آشیان جهان کرد ز غوغا شب پر دوا	عقاب چرخ ز بیضا نموده بیضه زر
بصنع ایزد چون چو بیضه ققنس	جای روز بر آورد سر ز خاکستر
<p>نوحی جنوشانی غنایی است نوع نوع نوا با سمع یاران میرساند و کفر دشمنی است رنگ رنگ گلها در این خریداران می افشانند ابتدا و حال از متوسلان شاهزاده و اینال بن اکبر بادشاه بود چون او خست زندگانی بر بست بعد ده دولت خاتمانان تشبیه نمود و تصادم ساقی نامده در مرح او نظم آورد و بکرات و عرات به ایزر کردند انداخت یکدفعه هزار روپیه نقد و خلعت فاخره</p>	

در کشمیری

در کشمیری

در بخیر فیل و اسب عراقی صله شعری گرفت ملا سیدی در میان گوید سه زلفت تو بنوعی رسید آن
که یاقوت میر معزی ز دولت بخیر بزرگین الماش صد چین گل امید به شکفت تا که بهر جوشد زبان آوژ
و صاحب ذخیره خوانین گوید خاتمان ملا فوعی را بر زنجیر تو بنوعی در بر با پور سینه تسع عشر الف
راه بادیه فیل بود این قطعه در ساقی نامه او بسیار خوب واقع شده قطعه

بده ساقی آن ارغوانی نیست	که روز خرابان بپایان رسید
بگردان زره عمر بگذشته را	چو شاه نجف روز شب گشته را

دیوان مختصری از نوعی شکر تصایده غزلیات و دو ترکیب بند حاضر است چون لب لباب غزلیات
اورا تیره که نویسان برده اند چند بیت از قصیده در حصه این صحنه داده میشود

سحر زانکه گرمی که داشت بلبل زار	هزار آبله بر مید مید شش از متقا
ز بسکه هر سر و مویم برین سلسله است	سزد که دعوی خوشی کنم بطره یار
بروز تیشته فرهادنگ پیون	چنین که پشت من الفت گرفت باد یوا
من دهر هست از آسید آسمان متقا	کجا ز شیشه سر بسته موز راست گذار
سر از قلاده قربان شاه دزدین	بود فسانه الیس و جرم استکبار
بشی که گشت خلقتش معدن ارگزد	سزد که بوی گل آید ز لعل فضل بها
شبی که خطبه نام خسته فرجامش	زبان شیخ و لب زخم میکند تکرار
نسیم لطف اگر برگ گل بچابد	گلا بخانه بشنم شود داغ شرار
خیال جوهر تینت بجاسه سر صم	چو موج فتنه که در جام می شود سیک
مهات تو باشرا گر کند تاثیر	سزد که زهر حکم چون عرق ز سیکار

نظیرے نیشاپوری فروغ بیا لش نظیر صبح نیشاپور است لهذا نظیرنی تخلص میکند و سواد دیوانش
بالا ترازیگسور است بنابران رنگ شام بهرات میشکند میرزا صائب گوید صائب چه خیال
است شوی بچو نظیرے بدعنی بنظرے زسانید سخن را به و ظاهراست که ترجیح دادن میرزا نظیر
را بر عرفی و بر خود مطلق نیست که عرفی در قصاید فائق است و میرزا در غزل
دخود میرزا میرزاید

نظیرے نیشاپوری

مجل از طبع بی نظیر من است	بلبل خوشنوا سے نیشاپور
نظیر سے از ولایت بلند آمد و کار او بمن توجہ خانخانان طراوت یافت بعد چندی تحصیل سعادت یافت حریم نکرین پیش نهاد مهنت ساخت و این دولت عظمی اندوخته باز رو بهند آورد و در تجارت احمد خودکش کرد و در سنه احدی و عشرین دالف و دلیت حیات تقاضی اهل سپرد و در خانه ملک خود بالین راحت زیر سر گذاشت در تاراج و فاقش گفته اند سه روز نیافت حسان و جسم آه و قتی جهانگیر بادشاه کنایه عارتی باد فرمود غرض گفته بعض رسانید که این دو بیت از ان است	
باد اخره جاروب رهت تاجوران را از آب و گلت غالیه رخسار جهان را	ای خاک درت صندل سرشته سران را مشاطه سیهای سرخ خلد ز زینت
بادشاه در جایزه آن قریب سی هزار تنگه زمین انعام فرمود و صاحب ذخیره انخوانین گوید لاناظیر سے از مکہ مبارکہ آمدہ بقری بمرض نواب خانخانان رسانید کہ لکر و پیہ چہ قدر قوہ زربا شد خانخانان پیش او لک روپیہ را تو دہ کردہ نمود آن عزیز دیدہ شکر کرد کہ طفیل نواب این قدر زردیدم نواب عجب باو بخشید دیوان نظیر سے محتوی بر اقسام نظم وجود است این اشعار از دیوان او باخذ در آید	
کہ از بار یک طفلان خرد مشت گل مارا ریزند بر جراحت مشک سوده را شورش زنجیر در شور آورد دیوانه را تا نشور و خاک را دہقان نہ ریزد دانہ را اندک اندک عشق در کار آورد بیگانہ را ای کاش ترک کنست رہو کی مشام را درد و رما بطلاق نہادند جام را در خانه پنجم این شمر نیم خام را شمر نیکو نیاید تا بگرد و باغبان بد را چو محتاجی کہ گردد در سرائش میان پیدا کہ می ترسد شود مکتوب من ہم در میان پیدا	برائے خشت خم خمیم کو آن پیر ترس را دل و امید مہم و این آہوان مست از پے آشوب مادر زلف دار و شانہ را حسن بنیاد محبت بر پیشانی نہاد چو ر و جنت جلوہ بر زابد دہد در آہ و درد خور اگر نیم سے لعل خام را قسمت چنین فادہ کہ ترکان مست او کم لذت کہ زود بریدم ز آفتاب ز عاشق میشود معشوق را نام و نشان پیدا تنہایش کہ گردد کرد خاطر مضطرب ہم بغل از نامہ اجاب برگردد نینخواند

موریم و برگذار شکر او فتاده ایم
 هر که رقم کنم بگو عذر گناه را
 زنده دارد و مرد را آمار مرد
 زخم ما بیا لعان پیدا و پنهان است تیغ
 بر صوفی بی وجد و بال است عبادت
 مشربش صفرای بیمار آن شکست
 بهشت روزی تا بالغ محبت نیست
 بکینه جوئی افلاک عشق می بازیم
 هر که اول از درد نجات با چرخ
 ترک خصمی کن که دارد خوی انبی روزگار
 در جواب تو فرو مانده ترم از طفل
 عشق یوسف را درین سوره ابد نیا فرودست
 شاهان چمن تنی دست اند
 دوش پر سوز دل خویش بر اتم دادند
 آنکه شام زندگانی شمع باقیم نشد
 و نهاله بس کنیم و آنکه کم رسد سبب
 هر چه گزافم مضطرب ز آمدنست
 این خم که طال آرد از کیست
 بر تقاضیست نمی افتد جوان در و اشود
 آنکه اودر کلبه انزان پس گرم کرد یافت
 هنوز راه نگاهم بهام و درند بند
 ازین کشاده جبینان ثبات عیش مجو
 دارم دلی ز طایر و خسته رمیده تر

در راه پاشمال شود کاروان ما
 ریزم چو خامه از مژه خون سیاه را
 تمام گل باقی است چون گرد گلاب
 بخت مقتولی که پیشش بر حال قاتل است
 بر شیشه که خالی ست ز می سجد حرام است
 بوسه بخوش از ترنج و قند است
 کی که طفل نمید مقامش اعراف است
 که هر که دشمن باشد دوست مانند است
 شمع را غلوت نگهبان است و محرمان است
 نیست تا آزرده آزر دن نمیدانند است
 که بسفتن شکند گوهر و تا دانش نیست
 بندگی خواهد پیروزا کی منظور نیست
 جامه سرو تا سر زانو است
 سرچشمه بریند و حیاتم دادند
 کی پس از مرگم چراغی بر سر گور آورد
 بر آن درخت که مرغ صغیر زن باشد
 چراغ دیده نمیداشت در روشن شد
 رنگ عسیم یا بر ماند ارد
 آن زمان درگاه بشناسی که صدرت نشود
 تو که چیزی گم نکردی از کجا پیدا شود
 کبوتری که نیا موختند سر ندهند
 که گل دهند بخوار و یک نهند
 هر چند دور تر ز کان آرمیده تر

سماع در دستان صوفیان چسبید اند میکشد پنهان و میپوشد کبود مهر لب چو سر کیسه ممک زده ایم گرم صد بار سوزی باز برگردست کردم آن بیل ندیده بهارم که انتظار تو بخویشتن چه کردی که با کنی نظیری ناگهان میزنند طبل رحیل شعله از قبر ببال و پر پروانه بکود مشتري کور و کن و دلال کور یا فلک لچانم میگردد اکنون تماشای چمن کردن	ز شیو بای سمندر سپند را چه خبر از فریب نرگس شله میسر تا سر شیشه می دانه شود و انشویم نیم پردانه کز یک سوختن در دشت با انتم در آشیان ز کوه تی بال و پر کشم بجدا که واجب آمد ز تو احترام کردن رخت خود جز بر آستانه منه اینچه از لطف کند شمد ببال گسی جنس اگر خوب است خواهد کرد پیدایم که شکل غنچه بر گلبن سرار است پندار
---	---

از مخالسن دوست

هست بیل و پروانه گزیند گل و شمع خانمانان که ز نام و لقب اجدادش	بر دو ماهم بر گرد سلیمان گردد لفظ شکر شکن و لب گدازان گردد
---	---

در جنیت شفاء از مرض

سری بخرقه جهان برده بود از غم دل فغان ز خلق برآمد که خانمان است	که صبح دامن پر ز رز آسمان برخواست پی تقدق صحت درم فشان برخواست
--	---

در بیج خان اعظم میرزا عزیز کو که اکبر بادشاه که از پیشگاه خلافت ناظم گجرات احمد آباد بود و قتی که چون کرام
فستح کرد نظیر ستمید فتح میکند بعد از ان است

گفتم این واقعه یوسف مصری است	گفت فی صاحب این قصه عزیز دگر است
------------------------------	----------------------------------

این عزیز در لفظ عزیز ابهام خوبی آورده صاحب مرآة الصفا گوید قیدی پسر لطیفی همراه پدر بسند
بود باز به نیشاپور رفت و مرتبه دیگر بندری آمد در کشتی فوت شد پسرش عظیم تا ریج دفات پر خود دیانت
قیدی گری محض رحمت به نصیر آبادی در ترجمه عظیم پسر قیدی گوید که قیدی برادر زاده ملا نظیری

است

عظمی از عظمی و شعر ابو صاحب دیوان غزل و قصاید و مثنوی سخی بفر عظیم صاحب مرآة الصفا گوید و قافیه
در سینه احدی عشر و نماند و الفت این غزل سلسل در نهایت خوبی انشا نمود

عظمی

گفت با هم بزم بساز گفتش دیگر چه گفت	قاصد آمد گفتش آن ماه سین بر چه گفت
گفتش جمع است از پا خاظم از سر چه گفت	گفت دیگر یا رعد خویش نگذار بدرون
گفتش کتبه شرم از تن لاغی چه گفت	گفت سر را بایش از خاک ره کمتر شرم
گفتش من سوختم در باب خاکستر چه گفت	گفت جسم لاغوش از غصبت ایتم شرم
گفتش بر باد رفتم در حق عشر چه گفت	گفت خاکستر چو گرد و هواش بر باد داد
گفتش من زنده گردیدم ز خیر و شر چه گفت	گفت در محشر بیکدم زنده اش خواهم کرد
گفتش این هم حسابی از لب کوثر چه گفت	گفت خیر و شر نباشد عاشقان و از حساب
گفتش گر عاقبت این است زین خیر و شر چه گفت	گفت با ما لب کوثر نشیند عاقبت
گفتش دیگر گو گفتا گو دیگر چه گفت	گفت دیگر کند ز در خاطرش بار عظیم

خان آرزو و مجمع القیاس زیر پر پر عظمی بنویسد میرزا محمد نعتیان که در جواب این غزل غزلی گفته و در مقطع شعرش
بر تمام این غزل بنموده میگوید است عالی از عظمی و در غزل سه عظیم نیز از آنکه از قاصد و دیگر گفت پس در جواب
غرض خان عالی اینکه همه جا در جواب دو گفت می باید نوشت گوید جواب بدو گفت و بیگ گفت هر دو میتوانند شمه صورت
اول ظاهر بیان صورت ثانی از آنکه عاشق با قاصد گفت مقوله ماه سین بر چه گفت قاصد گفت با هم بزم بساز یعنی مقوله
او این کلمه است علی ذوالقیاس در همه جا برین تقدیر سه عظیم است بلکه سهو عالی است سابق درین ترجمه
سلوم شد که تقدیر مقطع نعتیان را از خان آرزو نقل کرده ام و در کلیات نعتیان غزلی که در جواب عظمی
گفته دیده شد سلسل بطور عظمی نیست و مقطعی که خان آرزو نقل کرده اند بلکه مقطعش این است
عالی آخر نیست دانی گفتگو عشق را به تاکی آخر کسی گوید فلان دیگر چه گفت بنظر ظاهر این خاطر
نعتیان هم جوابی که تقدیر نوشته گشت لهذا مقطع را به بدل نموده چنانچه در بیت اول قطع خود که در باب
که در آتی کا مکار خان گفته لفظ عالی را ابو الابدل ساخته و در ترجمه او مفصل گزشت

نعتی از شوا کرده و ضحاک سحره است اکثر بداحی حاتم بیگ اعتماد الدوله پیرداخته و قصیده دالیه
که در مریح اعتماد الدوله گفته بملح خطیر سالیانه مقرر گردیده بعد فوت شیخ هم چند سال آن وجه

بشلقان او میرسد مطلع قصیده مذکور این است

فارغ از تفرقه منوی انصاف دادند

اہل صورت کہ بکجاست صوری شاد اند

رحلت شیخ در سنا حدی و شین دلف رود و دیوان او حاضر است این ابیات از انجا گرفته شده

بی پای غزالان بس بود زنجیر مجنون را
یا دآن دوران کہ عاشق قوت تیر میراث
وامی بر جان گرفتاری کہ بندش بدلت
مقبول نیست بنده کہ او خانه تراوست
ما را انیم حاجت این پیچ دنا نیست
خندیدہ زیر لب کہ ارادت مقدم است
گردون برویہ خود را و نرسیده است
دقتی کنند رحم کہ تیر از کمان گذشت
با آنکہ ہر سوال مرا صد جواب داد
بر خذر باش کہ آواز پی سے آید
کہ مال شدہ است این متاع باج مد ارد
خون مظلومان خداوندان این کشور خورند
با وجود حسن یوسف فتنہ داود داد
کم حوصلہ از لذت پیغام نمیرد
نمیدانم بجز تسلیم در سبیل چو یہ باشد
بیار را زیادتى خون گران کند
جو دام افتادہ مرغی بر سرش میاد قی
کہ نخل سرکش اوریشہ در جگر دارد
غنیمہ گل گردد و گل نیز باز آید
بر یاد تو دل امیدم آغوش بر آرد

خیال چشم او در بند دارد جان محزون را
کوہ میکنند دستہ از پی تیر ویر و صل
دست دپالی میتوان زد بند اگر بدست
تا قابل است حسن تر اخل عارضی
از قتل ما پیچ سر و دستا ب زلف
گفتم کہ اہم دل ازین دلبران شہر
خواہد دید صبح مرادی مہور باش
رمی بحال غیش نفی کاین شکریان
قربان آن لیم کہ بختش نکر و سیل
ای کتوبر تو کہ سر پیچہ شاہیت نیست
بدل کزد است بتان و اغمای ہرزہ کش
کشور عشق است اینجا عدل شاہان رحم
یزد آن عیسی نفس را ہر چہ ممکن بود داد
قاصد مرسان مژدہ بدل زرد مبادا
بجان دامن قتی خورند قاتل سرگران از
چشم گرانى از می چون ارغوان کند
قومی آئی و ہر دم مضطرب لب بندجا
ز رفتش روم از جای خود چرا زدم
حسن در پردہ محال است کہ ماند پنهان
چون طفل کہ ماند نہ ہم آغوشی دایہ

<p>دست و پای گم راضی زنجیر شود طفل رسی است کمن کز پی دیوانه رود مایم و خاک کوی تو گو آبرو مباش دانسته که دل ز تو ای یار یسکنم اینقدر بود که از کرده پشیمان بودم گر زنجی نسبت زلفت بند کرده ام چو شعله افتم و خیزم چو شمع سوزم و گریم درین مجلس تو خواهی بود با من بگو که جمیع کند دل ز من شکاری من کیسکه خورد قسم عمر بیا ری من که از جنای تو پیش است امید و آکن چو شعل تا گریبان گر کنی ز آهمن قبا ی من پنجه در خون جوانان زده پیر شوی سرمانداری ایدل سرف یار داری تو آنچه بود گفتی مگر اختیار داری خوری تیر دعا سحر از جگر ی که نیست بی اثری شب سوز و رگزدی تو خور دی چرا قدر گل و گلشن ندانستی اگر آنجا گم پیوند فریادی بفریاد</p>	<p>شوق را چون ادب عشق عنایت شود دل و دود در پی آن دلبر شکم در پای مقبول نیست جز نیم نواز عشق بسیار دلیرانه نگو یسکنم مگر کرده بودم بدو مستوجب حرمان بودم نمیکند بر عکس مردم دشمن باد و ستان شب فراق چراغی زدل فروزم و گریم تحلف بر طوطا اے غیر امر دز نمیکشد بدی کار زخم کار س من ببین که بخوردا کنون بستم سگند بصد هزار جفا از تو تا امید نیم ز دست شعلهای سینه سازم چاک چاک در خاک کنش نهد دست باین رنگ که تو بکنار ما گدایان تو بجا قرار دادی به تهمان شهر ایدل مده اختیار خود را ای که پیوسته فی تیر و نذاری سپر صدای باد دوران زلف دل برقص آرد سزاواری بزندان قفس بلبل چوینا نفسش قطع از بی امید مهار و کوه آرم</p>
---	--

کلمت محمد یوسف ربانی پوری شاعر خوش سلیقه است و موجود اشعار اینقدر از نزاد طالع کعبه چاک باشد که بیش
 تصرف اکبر بادشاه سلاطین کشمیر بودند در عهد خلد مکان با امیر الامرا ذوالفقار خان بسطامیر و
 عهد فردوس آرمگاه محمد شاه ساغر عیشی و زما تهاب دولت وزیر الما لک قمر الدین خان می پیر
 و از پیشگاه خلافت بختاب شخو رخا سرافقار بکسلان میسود قصائد بسیار در مدح امرای عصر نظم

در کتبست بر ربانی پوری

و در نهمای عشره خامسه بعد از وفات او در نقاب عدم کشید و تنیکه طبقه سادات باره برهم خورد و فرود آمد
آرامگاه در سلطنت مستقل گردید قطعه تاریخی از نظر خلافت گذرانید و هزار و پید و خلعت صلح یافت
ماده تاریخ این است

آفتاب ملک اقبال از کسوف آمد بدربار

نگو در دست دنیای دون کی شکست حاصل	ولم	بگردن خیمه را چندین طایفه که بر خیزد
بنیغیر من که بن نقش بور پادارم		اتو کشیده که دارد بقای عربانی

حرف الواو

و قومی میر محمد شریف از سادات الحق آباء نیشاپور است مال و قوع گوئی بود لنداد قومی مخلص بنمود
و در شهر و تاریخ دانی و خوشنویسی ید طولی داشت در عهد اکبر از ولایت سره بهند کشید
اول با شهاب الدین احمد خان صحبت او موافق افتاد بعد انتقال خان مذکور رفاقت خان خانان بگریه
و در لاهور ازین عالم رحلت کرد خان خانان او را برین رباعی سه هزار محمودی صلح بخشید

ای بزم ترادوی ساغر خورشید	وی پیش شبت کشیده در بر خورشید
گر فصل خاک آستان نشدی	چون ظلمت شب شدی مکر خورشید

و جده ان میر معصوم مخاطب بپای نسب خان خلف الصدق میر محمد زمان راسخ سرهندی نسب او با میر
اکمال قدس سره میر محمد زمان از مشاهیر شمر میهند است نامش بایران رسیده و نصیر آبادی
او را در تذکره خود داخل ساخته خانواده او دو دومان سخن را در دشن دارد میر معصوم حسین ثاقب عم
او استاد میر است و او را در امتحان و میر غازی شهید متوطن بهر از اعمال لاهور هر دو شاگرد میر اند
این اشعار از میر غازی است سه منر ستره مقصود میگردد هنر و را پانگه در رشته پرد از بازی شد
گبو تراتی نسیم گل نسیم لاله از ارم آرزوست نیک گریبان دار چاکی از بارم آرزوست بدو لرامت
گرم روان در گردنزل نیست بنهر کجا سوخت نفس شام غریبان کردند به میر در اوایل نو محمد اعظم شاه خلف
خله کمان بود و منصب بنقصه می سرافرازی داشت شاه عظیم حکم لاهوری از زبان آقا رضا بن شهباز
تخلص لاهوری با خیر نقل کرد که هرگاه میر محمد زمان این شعر گفت به دلبر یا نشنود گوشه خلوت رفت
ریخته طبع باندازه کاشانه خویش صاحب طبعان ایراد کردند میر آرزو شد از لشکر محمد اعظم شاه بهر رفت

خسرو آبادی

نور و جهان

و این بیت سبب ترک نوکری شد میر علی خان بنین کشمیری در تنه که خود این قتل را بمیر عبد الحکیم لکهای نسبت کرده غلط محض است خلی نماد که در بیت میر محمد زمان گوشه خلوت رفتم بی تقدیر باو واقع شده اینهم درست است میرزا حسن دفعه ششمی گوید سه یکم گردد و ابرو او چون طرف شوند باز گوشه رود میر قوازیسان خوش است و ازین قبیل است این شعر صبح رسید در روز ششماه شبانه خانه نشینا روسته سحر سیه بادیار باین بهانه رفت پی میر محمد زمان بعد ترک نوکری محمد اعظم شاه باکم خان خلف شیخ میر غلامحانی که دوبار ناظم لاهور و یکبار ناظم ملتان شد بسیر میر دکر م خان بیصدر و پیر در ماه و فرج بالکی و غیره از سرکار خود رعایت میکرد آخر ناموافقت در میان آمد میر ترک رفاعت نمود و در سنه سیج دماوند الف در زاویه عدم آسودر آسوخ بمر و تاسیخ است او میسر از دسه گل عشرت ز آب تنج عریان تو بخیر و به شفق گردی است که ز خون شیدان تو بخیزد دست بر سینه که در پیش رقیبان کردم به داشتم دلف تو در سینه که پنهان کردم به زبان عرض ندارم ز تیره بختی خویش به جو سایه سره آواز خویش شنیده ام به بهر دیده کشته ایم ای بهار قوی به شرار خرمن بلبل چراغ خانه گل به وجدان صاحب بهن عالی وفازن گنج لالی است در شاعری کار از پدریش برده و دیوانی ضخیم قریب بهست هزار بیت فراهم آورده تصانیف و شتوی علامده دارد توطن لاهور اختیار کرد متی رفیق نواب سیف الدوله عبدالصمد خان ناظم لاهور و ملتان بود نواب مدد خجی باو مقرر نمود و در محنتی خاص بمنده ول میداشت و هر روز پیش از عصر مجلس مشاعره العقاد مییافت و بعد آن جماعه بود بعد سیف الدوله زکریا خان پسرش مدد خجی را بحال داشت اچون زکریا خان بنیست با سخن نداشت صحبت شعر بریم خورشیدت و چند سال عمر یافت و در لاهور ماه جمادی الاخره سنه ستین دماوند الف جان بجهان آفرین تسلیم نمود شعله منکرا دست

جان حاضر است بتان دل سکنی طلبیت	یک خفته بود بشکت سپک من طلبیت
پس از مردن مرا آنسو قامت بر فرا آمد	ول قیامت آمد اما بعد چندین انتظار آمد
ولی بیار و بخانه عاشقت اند در آ	ول بگو که شیشه فرو غم باین بهانه در آ
نوبهار دیگران آمد بسازم گشت	ول آب برگشت و هوا برگشت و یار غم گشت
نه در بند فقری شون میل دولت کی کن	ول سفر و پیش داری ساعی بنشین دره طی کن

<p>بر شکم مانگ مانده گین دان بستانه هو اسے دیارت نگر وید با شده پیش آیت اگر در پسعی خمیده و رو که در یک جامه یابی رنگ بسوزنمیرانجا ز دریم دوزی رنگس چمن شده امن ز نیش شیشه بو قلمون است اشکم چون رخته است هیچ نبودن نمود ما چه شد ز گردش طالع که زیر دست شرم چشی هست باقی حلقه زنجیر را گل از یسکه هم رنگ است در گلزار کم گردد ورنه مال مسکن چون مرغ زیرین نیست چون بجه بر جنازه نباشد غا ز را کردی رقص گرتو را گرد تو گردم کام آسایش نمیدانم که در دنیا گرفت یا حق تعالی گشتی پناهی است جهان باید شستن پر از سیاهی است جهان از قدسی محفل حضور آمده ایم گردی است بر روز راه دور آمده ایم</p>	<p>میکندند اظهار فقر و قاف زرد اما ن وقت بهار آمد دیار دوران نکردی با سفاکان طریقه تسلیم حکمت است چه شد گر باغی یار است کم روزی فقر اینجا روند از بس که خوابان چشم فرساده کار باغ جوش صدر رنگ جنون است اشکم نفیسی بسته ایم بدو ارزندگی گین قبله ناکمی رسد به قبله مناس همان چون گل کرد از من دوستان کم کرده بسیر باغ اکثر میرود آن طفل دیرتر کم دستگاه آنجاست کاجا بود دوست کم من از چه پیش مرده دلان سرفروزم چون نکستیر این گل صید و قایم گردش پلوه بین در خواب هم آرام نیست چیران بودم که تخت شاهی است جهان دل گفت که لوح مشق چندین سود است هر چند که خاکی بنظر آمده ایم معذوری اگر نمی شناسی مارا</p>
---	---

خان آرزو در مجمع الناس این رباعی ثانی را بنام میرزا منظر جاجانان گرفته شاه عبدالحمید عالم که از ایلان
 به طرح عالی نسب خان است گفت که رباعی مذکور بلا شبهه از خان مذکور است مگر از زبان او شنیدم

وجدان گوید

<p>فلک گردو اگر دیک نفش آرام میخو اجم انگویم قیمت آئینه ده انعام میخو اجم</p>	<p>ز من شمرت تمنا دارم و نی نام میخو اجم دل از من ناپذیری قی میخو اجم</p>
--	--

فروغ طبع بنشیدی آلی اوج تهی	بسیر عالم کتاب پشت بام میخوابم
-----------------------------	--------------------------------

مطلع این غزل را در نسخه از دیوان شیخ حسین شهرت دیدم و از اینجا در سرود آزاد نقل کردم حالا تحقیق پیوست که از وجدان است اخلاص و در تذکره خود این مطلع از شهرت می آید و مطلع من از آسمان قصر فرد نام میخوابم بنگین داری ازین فیروزه بهر نام میخوابم بن بعد از آن میگوید قریب بهین معنی شخصی این شعر میرزا اصائب گوش شهرت رساند شعر کی از لعلش بآن رنگی که باید کام میخوابم بنگین و از آن این یا قوت بهر نام میخوابم بن مجروح شدن این شعر شهرت مطلع دیگر بهر نام که مطلع زهر شیرین گاه کافرم گر کام میخوابم بن قبیله چسب ترا از تو ام بام میخوابم بن توقف گوید مطلع اول که اخلاص از شهرت آورده از نیست بلکه از میرزا سعد الدین محمد راقم است باندک تغیر در مصراع اول میرزا سعد الدین غزل شانزده بیت درین زمین گفته از آن جلد است و گویم از فلک قصر زمره نام میخوابم بن گنگین داری ازین فیروزه بهر نام میخوابم بن درین گلزار سیر لاله و گل نیست منظوم بنشانی ازین گردانی ایام میخوابم بن تودر گلزار مست جلوه من از ساده لوحیها بن زبل بنغمه از گل بوز سرو اندام میخوابم بن شیرین نکردم بر مردا که مرانیها بنوز از لعلها میهای دولت کام میخوابم بن بعد موج تبسم زان لب شیرین نمی آید بن علا و بهتا که من از تلخی ایام میخوابم بن صمصام الملک صادم سله اند تالای که ترنجب و اد گذشت نیز مطلع برین و تیره میگوید مطلع نه روم از دوست آباد جهان نه شام میخوابم بن قدم داره ازین صحرا بی آرام میخوابم بن وجدان از ارباب صلات نیست برات تحقیق چند که معروض بیان در آه ترجمه او درین صحیفه اندر لاج یافت بن

والله عیقله خان دغاغستانش عباس عم النبی صلی الله علیه و آله و سلم پیوسته و اندامه طراز

دارد زلف کسوت عباسیان بپر	از دودمان ماست رخ و لسان با
---------------------------	-----------------------------

جد اعلیٰ او در آشوب جنگ بپر دارد دغاغستان شد و بنا بر اخوت با خلفای عباسیه جماعه از کی که سکند آن سرزمین اند مقدم او را اگر ارمی داشت به شتمانی خود برداشتند شحال رئیس را گویند و تا حال نبی همان او بر شتمانی آن ملک قایم اند چه سوم او انخاص میرزا باراد نه بندگی شاه صفی صفوی از دغاغستان بیایه سر سلطنت آمده مور و عنایت شد و بخطاب صفی قلی خان و بیکریگی کری ابروان مهای گردید از دودمان بوجو داد یکی فتح علی خان که بوزارت سلطان حسین میرزا سراسر استیاز برافراخته دیگر میرزا علی خان

نسخه از دیوان

او را چهار پسر بمهر سیدند از صفرا و نام محمد علی خان است که والد علی قلی خان و والد بایستد ترقیات کرده بود
 بیگلربیگی کری ایردان ذخیره و افتخار آنده خست و در سنه ثمان و عشرين و مائه و الف و دگر شست و پنجمین جمع
 اولاد الخاص میرزا در سلک امرای عظام منظم بودند و بمنصب بیگلربیگی کری ممالک حمه پایگی داشتند
 علی قلی خان در اصفهان سنه اربع و عشرين و مائه و الف و صده و دو خرامید چون اعتماد الد و الف فتح علی خان
 مذکور در سنه ثلث و ثمان و مائه و الف از وزارت مزول و محول شد و دیگر اقوام او نیز بیگلربیگی
 از مناصب و حکومتها در پای عزل آمدند تقریر بجای باحوال تمام این سلسله راه یافت و در سنه
 اربع و ثمان و مائه و الف محمود خان افغان از قندهار آمده اصفهان را محاصره کرد و در محرم سنه
 خمس و ثمان و مائه و الف اصفهان را گرفت و سلطان حسین را به عالم دیگر فرستاد و تا هفت سال
 و کسری که افغانه در عراق و فارس بادشاهی میکرد و بدجلال مردم آن ملک خرابیهای بسیار راه
 یافت و در سنه ثمان و مائه و الف اصفهان و دیگر ممالک از تصرف افغانه برآمد و رایست
 شاه طهماسب خلف سلطان حسین میرزا که در وقت محاصره اصفهان پیرا و راجست آوردن سپاه
 بملک مصوران بپست آذربایجان فرستاده بود و او در دار السلطنت تزدین و دین و حیات و الد
 بر تخت نشست برافراشته شد علی قلی خان درین ایام منظور نظر شاه طهماسب گردید و چون نادشاه
 در سنه اربع و دهمین و مائه و الف شاه طهماسب را سطل ساخته کار سلطنت را پیش گرفت علی قلی خان
 چندی در اصفهان منزوی ماند و ساخته جانگاہی او را پیش آمد یعنی خدیجه سلطان دختر حسن علی خان
 عم او با نامزد شده بود این هر دو در کتب با هم درس میخواندند و سبق عشق از بر کرده نسبت لیلی و مجنون
 بهر ساندند چون افغانه بر اصفهان مسلط شدند کریم داد غلام محمود خان خدیجه سلطان را بیک
 خود در آورد آخر مردم شاه طهماسب کریم داد را کشتند بعد از آن نادشاه او را بی نجات در تصرف داشت
 و بعد چندی نادشاه او را در سلک از دواج بنجف قلی بیگ حاکم یزد پسر عم خدیجه سلطان کشید چون
 نادشاه فوت کرد مردم یزد بنجف قلی بیگ را کشتند پس از آن صلاح خان قاتل نادشاه
 با خدیجه سلطان عقد نکاح بست اینجام کار صلاح خان را کریم خان زند بقتل رسانید سپس میرزا احمد وزیر
 اصفهان در جبالک کلاخ خود آورد و میرزا احمد هم بدست کریم خان کشته شد بعد قتل میرزا احمد خدیجه
 سلطان اراده میداد که در وانه کریمای سلی مشد که از آنجا بصره رود و از راه دریای خزر به پیش والد رساند

آشيان کردن سه تدر و بشان سابق معلوم شد ششستن پنج تدر و بشان چه معنی داشته باشد و اله در
هندوستان بر صدر امارت بر سر پیر و تا آنکه در شاهجان آباد سینه بنشیند و اله و الف و دلیت حیات سپرد
شاه عبدالحکیم حاکم ماده تاریخی یافت و فقیر آن را در سلک نظم کشیده نظر جنگ امیر گهر سنج معنی و حکم فضا
از جهان کرد در ملت به طلب کرد دل سال تا سنج فو قش به خرد گفت پیوست و اله بر جست به در
مرض موت قریب بحالت احتضار در فکر شعر گرفت مولوی عبداللہ کشمیری گفت کدام وقت فکر شعر
است کلمه باید خواند و ایام تازه باید کرد در غضب آمد و این رباعی خود که سابق گفته بود خواند
گر جان رو دم ز تن نخواهم مردن به در خاک شود بدن نخواهم مردن به گویند علی قلی بگردان غلط است
او نام تو مرد من نخواهم مردن به و او تذکره الشعرای نوشته سسی بر ریاض الشعر اشتکیر احوال موزون
سلف و خلف در عین تحریر این صحیفه نسخه آن به فقیر رسیده و بعضی مطالب از ان نقل افتاده و
اثبات ترجمه او همین است و اله سیکوید

چنانان بر مزارم آمد از در زش جفايش دل را چون گدازم در دشت عشق مجنون دنبال بازمان پای خویش هر دم شمع زان خاکستر اندازم در سینه کاو کاو نگاهش همان کجاست آب حیات و کبریا عمر دوباره و وفا بر سر تیغ و دم جنگ خریداران بین	آخر مردن بکارم آمد بایا آه نین دل سامان جنگ کردم با آنکه من دزین ره صد جا درنگ کردم که میخو اهر برای خسته خود بستر اندازد مار اولی که مانده و او را کمان کجاست اینهمه میرسد بهم یا ربهم نمیرسد این تسامی است که رد کرده باز از تو بود
---	---

این مضمون از فیضی کاشی است بهر دلم رشک ز غوغای خریداران چیست به این همان جنس کساد است
که رد کرده است بهر روزی فقیر این بیت خود بر خواند سه زده ام بر سر جهان پا پوشش به بی سبب
این برهنه پائی نیست به و اله گفت لفظ پا پوشش بمنی کفش در ولایت نشنیدم چند بیت از استادان
سند خواندم از انجمله این بیت میرزا صائب به چرخ دو دی است که از خرمن من خاسته است
خاک گردی است که افشانده پا پوشش من است به و نیز روزی گفت طیار بعضی میا به بعضی بطایطی
مینویسند و بعضی بتا و قرشت تحقیق چیست گفتم از کلام میرزا محمد رفیع و اعطاء قرنی مستند میشود که طیار بطا

حطی است میگردد و در دوزخ عمرت پرواز پس عشت به اسباب عیش و عشرت طیار گونا باشد
و غیر میگردد آتش عشقش کمان حسن را طیار کرد و به حرف نکشش زبان راجع نگردد و از کلام
میرزا محمد سعید اشرف باز درانی نیز همین مفهوم میشود و میگردد میرزا از هوای عشق او رنگ از رخ
گرچه باز خیر موج باده طیارش کنم به بخاطر فقیر میگذرد آنچه نامرتب است بمرغی که بال و پر تمام
بر نیارده باشد میماند و آنچه مرتب است بمرغ بال و پر بر آورده که میاید پرواز است شایسته
ظاهر این اعتبار میار طیار گویند و الله اعلم به

و آفت تالوی شیخ نور العین نام دارد خلف قدسی امامت الله ساکن تالاه بفتح با و موحده و تالاه
هندی بر وزن حلاقهیه ایست از توابع دار السلطنه لاهور بفاصله سی کرد و اجاب شرقی منصب قضا
آن مکان به سلسله آباد و تعلق دارد صاحب افکار صاحب وزبده شعراء فاضله است طبع بلندش
تحسین خواه و فکر ارجمندش قابل بارک الله عزیزی خدمت سخن کرد و در تصحیح زبان کوشید اگر چه کتب
تحصیل هم کسب نموده اما لذت شعری بر نداشت غالب آمد خود با فقیر نقل کرد که شب در دیانیم
بخاطر رسید مصرع

جام طرب بدست تو لبر ز داده اند به بعد بیدار شدن این پیش مصرع رسانید مصرع
در خنده اختیار نداری بزرگ گل به و نیز با فقیر گفت که وقتی این مصرع بخاطر رسید
ای چراغ بخت بخت از رنگ ساز و دیبا به شش ماه فکر مصرع دیگر کردم و بعد شش ماه این پیش
مصرع بهم رساندم به مصرع دل زدستم به شستان غمت گم گردید به میان او و شاه عبدالحکیم حاکم داد
جانی و اتحاد روحانی است باراده سیر دکن با حاکم از خط پنجاب روان شد و بست و تم رجب نه
اربع و سبعین و ماه الف و اورد او رنگ آباد گردید و با فقیر برخورد و مذهب الاطلاق متشتم الوجود است
بعد گفته هر دو عزیز خست سفر جانب بندر سورت کشید حاکم از راه دریا جانب حرمین شریفین قطره
و واقف از ضعف جبهه و هجوم امراض طاعت سفر دریانداشت در سورت کرامت کشاد زبان عتدا
میگوید بلا غلظت خوش خود از سفر حجاز و زیارت ایاکن سلی که محل تقدس و منزله است به مقصر ماندم
و این شعر استاد حسب حال خود یا ختم کرد که چنان به توبلیب نزدیک است به دور بودن باد
نزدیک است به هر چند اکثر عوام و برخی خواص تا زیاده علم بر تو سن بهمت این قاصر نیز که

در وصل حرمان فرمادند مکن ادا ختم میدانه که سر رشته آب بنگاه داشتند و خود را ناله کین محض دست اندازدند
جواهر اشک نیاز نشا هر دو آستان مقدس کردم و چون حاکم از سفر حرمین شریفین مراجعت نمود هر دو عزیز
بایم از سورت برآمده پانزدهم جمادی الاول سنه شمس و سبعین و ماه و الف با درنگ آباد رسیدند و در
تکیه شاه محمود قدس سره فرود آمدند حاکم نوزدهم شوال سال مذکور به حیدر آباد متوجه شد و واقف
همین جا توقف کرد و نوزدهم صفر سنه ست و سبعین و ماه و الف حاکم با درنگ آباد مراجعت نمود
و دوم ربیع الآخر همین سال واقف و حاکم هر دو باراده هند او رنگ آباد را وداع کردند و چون شلاع
متعارف بر مانپور دالوه خیر سامون بود راه برادر چتر پور اختیار کردند اتفاقاً تا این اوزنگ آباد و بالا
قطاع الطریق ریخت ساز و سال و کتا بسا همه بنامت کردند هیچ چیز نماند الا عینک و قدری
سیاب و وجه همراه بودن سیاب اینکه واقف شوق کیهن اوار و سیاب که در اوزنگ آباد از انست
قدری همراه گرفته بود و این اعزه بکبار شده به بالا پور رسیدند و از اینجا کاتبه شکر بن ابر
نامزد فقیر نمودند و واقف این مطلع در راس شب حال موزون کرده بقلم آورده

چشم غیاب و دل تیا با مانده است
سرانده و نمانده هیچ چیز از سامان
و مانده با همین دو چشم حیران

عینک و پاره سیاب با مانده است
کردند غیب غارتی را بهر زمان
بردند هر آنچه بود الا عینک

فقیر قدری ز سر انجام کرده بطریق مهندوی بر دو عزیز از سال داشت واقف در بالا پور بیار می صاحب
کشید چون نقل مکان در قریب مزاج و از ان مرض و غلی داره واقف را بر دوست کماران سوار کرده
بگولا پور بردند و بسبب همادی واقف و کرایه کماران دیگر ضروریات سفر زاد راه رو کمی آورد
و مسافت دور و دراز هندوستان قوت میخواست لکن از آدم اجیر از گولا پور نزد فقیر فرستادند
این بار هم بطنه بصاحبین مرسل گردید از گولا پور بگولا پور رفتند و از اینجا متوجه بیشر شدند بعد طی منازل
و قطع مراحل حاکم دوم شوال سال بحال بنجا پور رسیدند و واقف به تالار رسید و غایت خوش
چشم این اعزه را بر سر نه سواد وطن روشن ساخت واقف در ملک ارباب صلوات نیست نام او
حاکم برابر او اسحق صحبت شبت افتاد واقف و دیوان خود را که سیب ضمانت است بمطالعۀ فقیر داد
و این اشارت در ضمن سیر انتخاب پذیرفت

دید تا ثابت قدم بر جاده سودا مرا	بزندارد یک نفس زنجیرم از پا مرا
نکشد یار از عنبر دور مرا	کشتن خویش شد ضرر مرا
خواهم سعادتی ز طواف قفس برم	در نه چه حاصل است ازین مشت مرا
آفت ز بادی که زخم کینه مانوشود	آرزو زان خانه مشکین رقم دارم مرا
نشوم نافه گرانگشت زلفت دم زد	اعتبار می نبود گفته سودائی را
کرد احیای شهیدان تقاضا قفل گشت	این فرنگی ز کجا یافت میجائی را
در نظر چون سایه شمشاد می آید مرا	سر به پای یار سودن یادی آید مرا
ای هم آوازان وداع عندلیب کن	بودی گل از جامه صیاد می آید مرا
آه از خشکی طالع که درین فصل بها	سیل تشریف یابد در دوبرانه ما
گریه گاه بود این دل پریشان را	خدا از یاقه کند عمر زلف جانان را
چون فی ساخت بهدی بیکس مرا	نالم اگر سچ شود هم نفس مرا
نوادم بدام تو زودم چه بیکشی	بگذار یکدور و ز به کج قفس مرا
صاحب دلان ز محنت همه فغان کند	یاد است این سخن تر زبان جرس مرا
مانمودی از سی سنگین دمان تنگ را	ساختی تاریک در چشم جهان تنگ را
چند روزی شد ز کولیش رفتم و یادم نگذرد	گرچه یاد آزند اکثر روز دنیا رفته را
چون ساکنان براه طریقت نهند پا	بچون عصا ز چوب تراشند رهنما
نخل ز انجمنم شمر سار از چنم	نه عندلیب نه پردانه کرده اند مرا
در کف من مستم ز گس نیست	زین چمن چشم رسیده است مرا
بر صور پری حیرانم	که چه تصویر کشیده است مرا
چو ز گس ناخن چندی به انگشت نخواهند	بود بسیار ذوق دلخراشی شوخ چشما را
پر بردن می آورد از شوق بوزفا	عقل گرداری بچشم کم ز بینی مورد را
حسن چون شاهانه بر کرسی ناز داشت	عشق گرم دار بازی میکند منصور را
یار ب زود و آه که امین سیاه رو	آن زلف در پشت پریشان نشسته

و گر بدختر تا کم هوای صحبت نیست
 خامه را احوال یافت بر کردن مشکل است
 انصاف اینکه کمتر از صحاب گفت نیست
 از تفاطمای او تنها دلم تا شاد نیست
 در گوشه امنی که منم حرف زدن نیست
 رسید یار و گریان من درید و گذشت
 از شیوه گرفتن خوش بخت خبر داده است
 ای که بر سی صورت احوال افتادگان
 با ختم روزیکه با جان قار عشق را
 گر بگردم سراوی سگر دیم
 از شانه گر خد افتد م شانه وار دست
 بی جیب من دریدند دامن من کشید
 ز هر کسی بجهان یادگار میماند
 ز کس او گاه گاه از سرمه دنباله دار
 دلم از کوچ آن زلف هراسان گذرد
 بلا با سیه سیاه بر سر آورد ای مسلمان
 دل از غرور بمن و انیشت و نفسی
 سر و مهر من دل از لطف تو لرزان شود
 قسمت به بین که از لب شیرین خوشتر
 کمن خوشامد همچون خودی بی روزی
 ترا که گفت که مائل بسیرستان باش
 ایدل ز باجر است خود را در گریه پیش
 همان بهتر که من از آستانش زودتر خیزم

نتیجه نیک ازین بدسیر نیامده است
 ز آنکه او را بر زبان ختم است و اراد دل است
 هر کس درین زمانه بخاری خنیده است
 خانه آینه هم در عهد او آبا و نیست
 چون گوش اصم خلوت من جای سخن نیست
 بد او کو تکی دست من رسید و گذشت
 دست شکسته منت بگردم نهاده است
 نقش پای هر جا به بنی گرد که تصویر است
 یا ختم درد او اول کاین حریف بدلی است
 بگذارد چون دوری است
 هرگز نمیکشم ز سر زلف یار دست
 مارا درین بهار نیاید بکار دست
 بکوی یار ز ما هم غبار میماند
 با سیه روزان خود لطف زبانی میکند
 همچو مجروح که از مشک فروشان گذرد
 چو در سر کار او بخت و خط بر سر کار آمد
 ز پهلوی تو گر این دماغ پدید آرد
 بر سر من سایه ات ابروستان میشود
 حلو ابد گیران و باد و دمیرسد
 برای نان نتوان صرف آشنایی شد
 بنوش یک دو سته جامی و خود گلستان
 با این بنجید ایم زمانه نقد در پیش
 چه لازم بعد روزی چند نانشنود بخیرم

آغشته بخون میروم از کوی تو بیرون
تو نویسی کس مکتوب یک از بدگمانها
من نمیگویم که مجنون باش و در صحرانشین
سر روان من گذری کن بسوی من
جانمن از خودی جدائی کن
بود و کتیکه گیر بهای جان تو ان پسندیدن
این دآن را میگز می پیوسته زاهد در با
شود سالک ز بند خود را آهسته آهسته
بصاحب مشران که بار نسبت کی شود پیدا
سخن اجماع من چون سیلاب گفتن سرگردان
تلاش وصل این سین بران آنکه ایم کرد
تمام شب برنگ طور برین جلوه میکردی
پیش زلف او بر دم پریشانی
ای آنکه سوز میطلبی از مزار ما
ز تاشیر محبت دل زلفش سر کند باز
ز وصل مدحینی خانه روشن و آتم لیکن
دل من گرد چشم یار میگردد ولی تو هم
دل صد پاره ام از یاد او در قفس می آید
غمیر نه در چراغ اشک از برای عشق حیرانم

میخواست دل من که باین رنگ بر آیم
چو بر خیزد که تر از سر است بر ده چشم
شهر هم بد نیست لیکن فانی غار دنیا نشین
تا آب زفته باز بیاید بجو من
بندگی کرده خندان کن
که حال شمع گرد تیره در هنگام گلچیدن
این قیص الحیه است انصاف و پاپیرن
رو دواز دست چون رنگ خا آهسته آهسته
پیرایه می توان شد آشنا آهسته آهسته
کنم پیش تو عرض با چرا آهسته آهسته
شدم مفلس ز فکر کییا آهسته آهسته
ندانستم که کردی کم نما آهسته آهسته
گفت ای پریشان که حال من نمیدانی
از مرقد منور پروانه غافل
باین جرأت کجا با ما رفسوگر کند باز
ندانستم که با من غایت اختر کند باز
شود زخمی چنان طفلی که با خنجر کند بازی
چو نیم با گل صد برگ طفلی سر کند باز
پی افروزی عقل آنکه با گوهر کند بازی

آتشاه محمد اوزنگ آبادی قدس سره که نام او در ترجمه واقف گذشت ذات بابرکات بود بعد انتقال
مرشد خود بابا شاه مسافر قدس سره بر سجاده پیشکش نشست و قریب پنجاه سال کوس شیخی نواخت طریقه
او عجز و انکسار و بذل و انثار بود و وجه معاش بسیار هم رسانده فقر را با سامان دولت جمع کرد و آنچه
همه صرف دار و دو صد و سیصد و عالم عالم دلسار ابدام حسن خلق کشید که جمیل خود واقیاست بر جسد

باز

روزگار گذشت عمارت مکیه شهر لینه و نهر و جویها و پل همه ساخته و پیرداخته دوست بافقر و آن مرحوم
 را وابط محبت بدرجه اتم بود در ایامی که مرحوم نهر مکیه خرمیکه در وزی بر سر نهر براس ملاقات رفتم شخصی تازه
 وارد پیش از در و در فقیر در مجلس حاضر بود مرحوم به فقیر گفت نام ایشان باید پرسید گفتم اسم غریب چیست
 گفت بعد بالذین خود و حاضران خیلی بشکفت در آمدند چنان دریافت شد که وضع نام بعد بالذین را که
 و سرور و التین واقع شده چون ترکیب زبان عرب نمیدانست از قبیل نصره والدین و فضل الدین
 پنداشته مولود را سسی ساخته احوال بابا شاه مسافر قدس سه سلسله او را فراموش کرده بودم باقیه بیخواب
 شاه محمود بست و سوم جمادی الاخری روز چهارشنبه وقت اشراق خمس و بیست و دانه و الف واقع
 و در صحنه پیش گنبد شاه مسافر مدفون گردید مولف گوید سه حقائق مرتبت فیض خیمه تر عالم رفت
 و در فردوس آسوده خرد فرمود تا سیح وصالش به مسافر شد یگانه شاه محمود بنه و از مشایخ کبار
 اورنگ آباد سید غلام حسن است قدس سره از زبان او سموع افتاد که نسبش به شیخ عبدالقادر
 جیلانی قدس سره برسد حد قریب او سید محمد آحق از بغداد بنده آمد و از هند پس برگشت و در
 ظاهر قلعه خبر پادشاه اقامت افشرد سید غلام حسن در خیمه متولد شد و هاجنا نشود نمایافت و بعد از
 والد خود سید شهاب الدین سیرکنان دارد احمد آباد گجرات شد و از خدمت شاه علی رضابن خواجه
 فرخنده بن خواجه محمد سید بن شیخ احمد سرهندي مجدد الف ثانی قدس الله اسرارهم نعمت فراوان
 حاصل کرد و از گجرات عطف عنان نموده در اورنگ آباد رحل اقامت افکند حق تعالی اعتبار
 و اقتدار ارزانی داشت خیلی اقبال کند بود و در مجلس که میرفت خواه از امیر باشد خواه از فقیر مجلس
 شده می نشست و بگنان لوازم تعظیم و احترام او بجای آوردند و ذوقی به سخن هم داشت و سالک تخلص
 میکرد این دو شعر با و منسوب است به نشاء پیر داز دماغم شب که سیر آب بود به بادبان کشتی می چاد
 متاب بود و چهره راه دوستی باشد دل پیر در دایه بچگونه خون محبت گرفتار گریه دانه دوم جمادی الاولی
 روز جمعه قبل مغرب سینه است و بیست و دانه و الف رحلت کرد و در شبیه قریب مسجد و خانقا
 که تعمیر کرده خود سید است مدفون گردید مولف گوید سید مقتدی غلام حسن پیکر در صحنه کعبه المانی
 سال تاربخ او خرد فرمود و پنجاهان رفت زبده الفقرانه حساب تا زبده پنج است نه چارصد
 تفصیل این قاعده در ترجمه ناصر علی گذشت و نیز از مشایخ عمده اورنگ آباد شاه علی بنی

ابتداء در عالم نوکری بود آخر ترک داده و در بحرین شریفین آورد و بعد تحصیل سعادت زیارت عود نمود
و بهرتجارت شصت نشسته عالمی را بخود گردیده ساخت و کلبه مسجدی تعمیر کرد و هنری کنده آب در کلبه خود
آورد و لند انهنری مشهور گشت با فقیر و این هر سه بزرگ اختلاط و ارتباط بسیار بود حیث که در عرض
پانزده ماه هر سه از عالم درگذشتند و شهر را از برکات خالی ساختند شاه علی پانزدهم رمضان شصت و شصت
سنه است و سبعین و مائه و الف متوجه عالم سر شد و شرقی خوش رو و بدو مسجد کلبه خود مدفن گردید
میر اولاد محمد ذکا تاریخ او و سید غلام حسین یکجا میگوید که آن سید حق پرست سالک بود و آن
شاه علی که هر دو فرزند بنام تاریخ دصالح شان ذکر گشت بنام سال و در کن فوت کردند

حرف الهام هوز

هلالی استر آبادی اشار الیه انازل است و فرغ پیشانی فضائل طوطی شکر بریز است و بیل شورانگیر
از اعیان اترک چننا بود و روزی که بلازمست امیر علی شیر رسید و این مطلع خود بر خوانده

چنان از پا گندام و زان رقار قامتم که در ابرو خنجرم کلمه فردای قیامت هم

امیر خوش کرد و فرمود مخلص چیست گفت هلالی فرمود ببری ببری دیوان شمر و شمنوی دارد و چاشنی دارد
از کلامش پیدا است با او ملا عبد الله بالقی تصب شاعرانه بود ملا عبد الله در حق او گفت هلالی غزل را
بدن میگوید اما در شمنوی پیاده است هلالی این حرف شنیده شمنوی شاه و در ویش آغاز کرد و در اینجا بطریق

در می چون مذاق شعرنداشت ه قشوی رایبه از غزل پنداشت
آنکه نظم غزل تواند گفت قشوی را چو در تواند گفت

ملا ابقائی در مجمع الفضل گوید چون کتاب شاه و در ویش تمام کرده بنظر بیع الزمان میرزا در آورده یکی از
جمله انعام آن بود که غلام بچه خوب صورتی داشت که ملا طلب کرده بود با و از زانی فرمود ملا حیدر کلج درین
باب قطعه نظم کرده نیز از نظر آن شاهزاده عالی تبار گذرانید و شما کامکار را بی خادمیت با
فرستاده شدند دعا گو بیای به هلالی غلامی طلب کرد و داد و به مراجم به چون هلالی غلامی به
لطف این کلام بروقت شناسان هوید است چون عبد الله خان برخیزان استیلا یافت او را ملازم
خود ساخت ساعیان رسانیدند که او را قصه است و بخو خان نیز گفته فرمان قتل او صادر شد او در غلظ
خوابی تصدیق آموزون کرد این دو بیت از ان است که خراسان سیده کرمی زمین از بس آمدن

نوکری استر آبادی

که جان آمد در یعنی عبید الله خان آمد به سمنه نزد زرین نعل او خورشید را مانند یک کرا از مشرق بمنزله رفت
و یک شب در میان آمد به موثر بن قتاده و در چهار سوی بهرات سمنه است و تمشین و تسماه خون او را ریختند
سیف الله نامی در قتل او سعی بود اندک سیف الله گشت تاریخ یافتند و کوف گوید سابق در تیغ فیر چنان
رسیده بود که اول کسیکه تقصین مترج در مقاطع غزل اختراع کرد و محمد قلی سلیم طهرانی است چنانچه میگوید
سلیم اشب بیا در تربت حافظ قیج نوش است یا الایا ایها الساقی اور کا سنا و نا و لمانا احوال معلوم شد
که سلیم اول نیست بلکه پیش از دهم موز و نان این طریق پیچیده اند بلالی هسان مصرع را این
میکند

بلالی چون حریف بزم زندان شد بخان	الایا ایها الساقی اور کا سنا و نا و لمانا
----------------------------------	---

و پیش از بلالی کمال خجند مصرع امیر خسرو و بلوی را تقصین میکند و او تقصین میدهد بر دلی دل عشا
کمال از سخن خوب بنخوبان عمل فتنه زد و آن تو یابنده و مصرع اهل مطلع امیر خسرو را نیز تقصین میکند و
میگوید که که خضر بقا چون خطت از آب بقایافت به عشاق حیات از لب خندان تو یابنده و میرزا
صائب قصد تقصین مترج در مقاطع غزل نمیکند بنا بر آن تفصاین او بلالی لطف واقع شده این اشعار
نخن بل زن بلالی از دیوانش استخراج یافت

من که دیو زدن ساعد ساکش را	گر مراد است و هر دو سه زخم پایش را
آرزو مند تو ام نهامی روی خویش را	در نه از جانم برون کن آرزوی خویش را
ترک یاری کردی و من همچنان یارم ترا	دشمن جانی و از جان دوست ترا دارم ترا
بسه چو ابر باران گریستم و هنوز	گل زست ز باغ امید واری ما
اگر از آمدنم رنجه مگرد و خویش	هر دم از دیده قدم سازم و آیم سویت
دم آخر که مرا عمر بس می آید	گر تو آئی بسهم عمر و گریه آید
یار هر چند که رفا و سبی قد باشد	گر لیشاق نکوئی نکند به باشد
چو سایه روی بلالی بخاک یکسان	اگر ز سایه تو رو بافتاب کند
بروای ز کس نادان تو آن چشم مناز	تا ز را چشم سیه باید و مزگان دراز
ای کجی آموخته بیوخته از ابروی خوشتر	راستی هم یادگیر از قامت دلجوی خویش

گر گذرافته چو باد صبح بر خاک منش	ول	چو گرد از خاک بر خیزم بگیرم دامنش
عجب شکسته دل و ناز ناتوان شده ام	ول	چنانکه بحر تو میخواست آبخشان شده ام
تو آفتابی و من ذره ترک مهر کن	ول	که در هوا تو من سر آسمان شده ام
نقد جانز او در بهای زلف جانان بهیم	ول	عاشقم از بهر سودای چنین جان میدهم
گر یار غم این است که من میکشم از تو	ول	و ایندگر کوه شوم از کمر افتسم
خواهم نه زنی تیر و به قیتم بنوازی	ول	تا در دم گشتن به تو نزدیکتر افتسم
خورشید حیاتم لب بام رسیده است	ول	آن بیک دران سایه دیو از میسم
ایکه میگوئی دل گم گشته خود را بجو	ول	منکه خود گم گشته ام او را کجا پید کنم
پشت و پناه من بود دیوار دلبر من	ول	از گریه بر سر افتاد ای خاک بر سر من
نظاره کن در آئینه خود را حبیب من	ول	اما بشرط آنکه نگر دی رقیب من
غم تو در دل تنگم گشت منفعلم	ول	که نیست لایق او کلبه محقر من
ای فلک زان ریزه کار نقش شیرین کند	ول	گر توانی زیر دوس تربت فرهاد کن
خواهم فلکندن خوش را پیش قدر عثای او	ول	یا بر سر من یا نهند یا سر منم بر پاس او
روزم از نیم رقیبان نیست ره در کوی او	ول	شب ردم لیکن چه حاصل چون تنهیم بود
چند گیر دجام می کام از لب میگون او	ول	ساقیا بگذارت تا بر خاک ریزم خون او
چون نیامیزی من در کوی خود از زخمش	ول	خون من باری بیایند بخاک کوی تو
خوبان ز اهل دروغ و شراب اچا گئی	ول	ایشان نیاد و من دشمنان زمینم همه
بر من ای شوخ ستم بگردی	ول	بارک الله که مرا کرده

بناشتم قند هاری صاف گواست و نیالو در خدمت پیرامان خان خانان پیر میرزا عبید الله حم خانانان بر سر میرزا

در اگر سه سه و ستین و تسهائیه لعالم باقی شافت بد آو گئی مینویسد که پیرامان خان غزلی را از ناشی بنام خود
شمار گردانید و شصت هزار تنگ نقد با و در عوض آن حکم فرمود و پرسید که اینقدر مبلغ چون است او در
لطیفه گفت شصت کم است خان چیل هزار تنگ افزود و یک لک درست انعام داد لطیفه این حد کم
جل شصت باشد غزل لک تنگی این است غزل من کیستم خان دل از دست داده

دزدست دل بر او غم از پافتاده دیوانه دارد در کوه گشته بی اختیار سر بیایان نهاد که بی
کاسه چو شمع ز آتش دل در گرفته بگه چون فیکه بادل آتش فتاده بنیبرم تر فکر اندک و بسیار غم
برگز گفته ایم کمی یا زیاده بنیخانان بنیبرم همین طور با وجود آنکه در هیچ نداشت یک لکت عکس برآمدن
لکهنوی که از مهربان اسلیم شاهی بود و در ادوی سرود او را ثانی ثان سین توان گفت در یک مجلس
بخشید و همچنین جاز خان بد اوئی را در صلیقه قصیده کندیل بنام خان ساخته بود یک لکت تشنه
نقد انعام داد و او را این تمامی سرکار سرزند ساخته بان صوبه نامزد گردانید مطلع قصیده این است
چون مهره گین باشد فرو آب پیر کار خاش برین داد نسل تاب پانتهی کلامه مختصا سیر انخان در شعر
سلیمه مناسب داشت این مطلع قصیده است که در منقبت گفته شد شمی که بگذرد از تنه پیر افسر او
اگر غلام علی نیست خاک بر سر او بنموت گفت گوید اگر من در عهد سیر انخان میبودم این مطلع را که بنام من
مناسب افتاده بعض نقد جان از و بنخریدم هاشم قندهاری میرا بدید

قری بیایغ بهر چه فریاد میکند	گویا که سر دقات او یاد میکند
کجشک و اربسته دام تو گشته ام	نی میکشی مراد نه آزاد میکند
بجر خاک درت جانی ز نیرم خاک از خاکان	وله بهر در ابروی خویشیت برخاک چون نیرم

هلاکی همدانی هلاک خوبان خیال است و سینه چاک شوخان مقال اصلا سوادند آشت اما سلیقه اش شعر
بر مناسب افتاده بود از مردم القاس میکرد تا شعر او را با و نوشته میدادند با سلطان حسین میرزا این
بهرام میرزا شاه اسماعیل صفوی میگذاشتند چون شاه اسماعیل ثانی جلوس کرد قصیده انشا کرده گذرانید و دوازده
توانان صلیه یافت او سواد سخن را روشن میکند

گر جو شمع آن جفا جو سز تن سازد جدا	به که یک ساعت بزم خویشیتن سازد جدا
ز بس که حسن فرو و دشمن گداخت مرا	وله نه من بشناختم او را نه او شناخت مرا
لذت دیوانگی در رنگ طفلان خردن است	وله حیف چنین راز و قاتی که در صحر گشت
میان خون جگر بوده ام ز دوری تو	وله ز دل پیرس که او شیر و ریان بوده
سیلاب اشک بر دهلای کج یار	وله چون باغبان که آب بسوی چین برد
تا شیر کرد در دل سخت تو ناله ام	وله این صورت را صفت غم بی او شست

از می به شمی تنها شخ و شبان قاده اند	دل	هر طرف تنور است و درین فقه اند
باله گویم بعد ازین گوییشم آید مشک	دل	در جهان از دلبری گویا اختی صاحب دلی
دید هر قاصد که رویش کرد در کوشش وطن	دل	بعد ازین گرزنده ام خود می مردم کوپا
چند از سیاه کاسه کنم قوت خویش جمع	دل	راضی شدم چو جاده بقطع زبان خویش
زان باز نگیرم دل از ان گل که شود خوا	دل	هر جلس کرد از دست خریدار برآمد
به از دل در دکان آفرینش نیست کاللی	دل	چرا غافل دل از اسباب دنیا بر نمیدارد
سیکمی بجهان نمیتوان خندان شد	دل	حیف از عمری که صرف این زندان شد
دل زنده کسی بود که چون شمع مزار	دل	پیش از مردن مقیم گورستان شد
بسیار کم شمردن مالایق تو نیست	دل	شاه آن بود که خوب نداند حساب را

الوطالب کلیم هم اینمضمون را طوری می بندد و قباد شاه حسنی مشاربوسه بر اینه زیر که عیبتان دانستن
حسابست به هر دو معاصر اند خداوند متعال کیست ؟

میر نصرت بلگرامی در اقران انتخاب است و در ستار آفتاب دختر زاده شیر علی بجلیل منفور است
و برادر خاله زاده را هم سطور دانی علوم عقلی است و شناسای فنون نقلی و مقام تقوی بلند پایه است
و در سامان طاعت سیرایه من و آن مرحوم تربیت یافته یک کتبا و دوا و یک آهنگ ترجمه او در امران
و مرو آزاد مفصلاً جلوه پیر است سلطان محبت حکم کرد که ترجمه او درین صحیفه باید مکتب شد و قلم حاضر جواب
اطعنا گفته سریر خط فرمان گذاشت بیشتر اوقات عزیز در مطالعه کتب تفسیر و حدیث و تصوف
مصرف میکرد و گاهی زنجیری سخن را دولت جوانی از زانی پیدا شد و او را با میرزا جانجامان نظهر لیه و بیله
خلاص و ارتباط بود و در ایام اقامت شاه جهان آباد اکثر بمصائب و مجازات میگذشت و با سرت
از زوایا که تبادی نیز ملاقات داشت چنانچه در ترجمه خان آرزو که ارشش یافت در عارضه فات
ز بگرام بلبله که کهنه رفت که از حکما و انجما استلراج نماید چون و عده رسیده بود و مفید شد و دوم
عادی الاخری روز بیست و نهم سنه اثنین و سبعین و مائه و الف رحلت او دلخ بردلسا نشاند
نش او را از لکهنو بدار السلام بگرام آورده چهارم ماه مذکور در باغ محمود پاشین مرثیه جد بزرگوار
عرب بجلیل منفور تقویض با در خاک نمودند میرا و لا و محمد زکا گوید سه طراز آل بنیبر چراغ دوده حشر

بهر طرف تنور است
بهر طرف تنور است

